

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

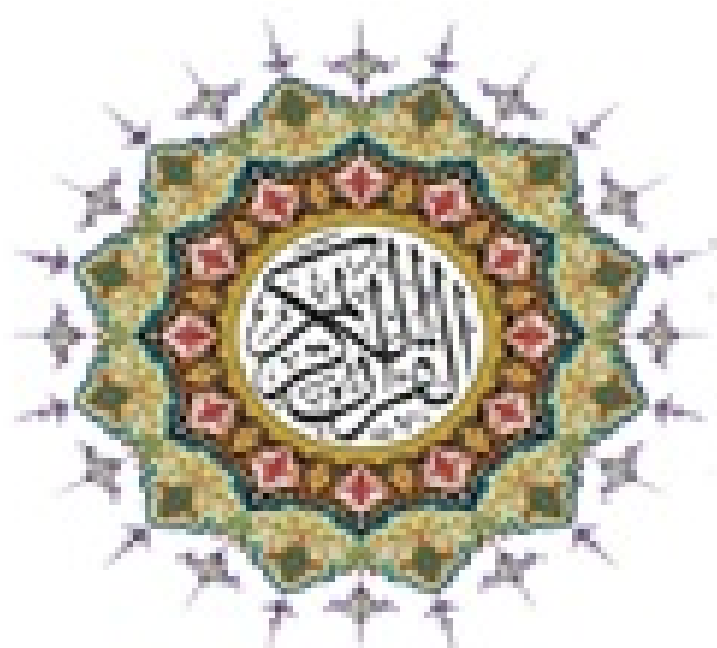
گامی

عمران
علیه السلام

www. **Ghaemiyeh** .com
www. **Ghaemiyeh** .org
www. **Ghaemiyeh** .net
www. **Ghaemiyeh** .ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۶۷

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 67

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۵۴	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۶۷
۵۴	مشخصات کتاب
۵۴	۱- عذاب
۵۶	۲- آتش عذاب
۵۷	۳- آثار ابتلا به عذاب
۵۸	۴- آثار ایمان هنگام عذاب
۵۸	۵- آثار تأخیر عذاب کافران
۵۸	۶- آثار ترس از عذاب
۶۰	۷- آثار ترس از عذاب اخروی
۶۲	۸- آثار تکذیب عذاب اخروی
۶۲	۹- آثار تکذیب عذاب کم فروشان
۶۲	۱۰- آثار تهدید به عذاب دنیوی
۶۴	۱۱- آثار درخواست عذاب
۶۴	۱۲- آثار ذکر عذاب اخروی
۶۴	۱۳- آثار رفع عذاب از فرعونیان
۶۵	۱۴- آثار رؤیت عذاب
۷۲	۱۵- آثار شدت عذاب مشرکان
۷۲	۱۶- آثار عذاب
۷۴	۱۷- آثار عذاب استیصال
۷۵	۱۸- آثار عذاب اصحاب ایکه
۷۶	۱۹- آثار عذاب اهل انطاکیه
۷۶	۲۰- آثار عذاب حق ستیزان
۷۶	۲۱- آثار عذاب حق ناپذیران

- ۲۲- آثار عذاب خدا ۷۶
- ۲۳- آثار عذاب دنیوی ۷۷
- ۲۴- آثار عذاب ظالمان ۷۸
- ۲۵- آثار عذاب فاسقان ۷۸
- ۲۶- آثار عذاب فرعون ۷۹
- ۲۷- آثار عذاب فرعونیان ۸۰
- ۲۸- آثار عذاب قبر ۸۰
- ۲۹- آثار عذاب قوم ثمود ۸۰
- ۳۰- آثار عذاب قوم عاد ۸۲
- ۳۱- آثار عذاب قوم لوط ۸۲
- ۳۲- آثار عذاب کافران ۸۳
- ۳۳- آثار عذاب گمراهان ۸۴
- ۳۴- آثار عذاب مرفهان ۸۵
- ۳۵- آثار عذاب مکذبان آیات خدا ۸۶
- ۳۶- آثار عذاب مکذبان انبیا ۸۶
- ۳۷- آرزوی تخفیف عذاب ۸۶
- ۳۸- آرزوی نجات از عذاب ۸۸
- ۳۹- آغاز عذاب اخروی کافران ۸۸
- ۴۰- آغاز عذاب قوم نوح ۸۹
- ۴۱- ابتلای به عذاب دنیوی ۹۰
- ۴۲- ابتلای بی گناهان به عذاب ۹۰
- ۴۳- ابر در روز عذاب اصحاب ایکه ۹۰
- ۴۴- ابر عذاب ۹۰
- ۴۵- ابراهیم(ع) و عذاب قوم لوط ۹۲
- ۴۶- ابراهیم(ع) هنگام عذاب قوم لوط ۹۲
- ۴۷- ابزار عذاب ۹۲

- ۴۸- ایزار عذاب اخروی - - - - - ۱۰۶
- ۴۹- ایزار عذاب ثروت اندوزان - - - - - ۱۰۶
- ۵۰- ایزار عذاب جهنمیان - - - - - ۱۰۸
- ۵۱- ایزار عذاب در جهنم - - - - - ۱۰۸
- ۵۲- ایزار عذاب دشمنان - - - - - ۱۰۸
- ۵۳- ایزار عذاب دنیوی - - - - - ۱۰۸
- ۵۴- ایزار عذاب قوم عاد - - - - - ۱۱۰
- ۵۵- ایزار عذاب قوم نوح - - - - - ۱۱۲
- ۵۶- ایزار عذاب کافران - - - - - ۱۱۲
- ۵۷- ایزار عذاب مستکبران - - - - - ۱۱۲
- ۵۸- ابلاغ عذاب قوم لوط - - - - - ۱۱۲
- ۵۹- اتمام حجت بر اهل عذاب - - - - - ۱۱۴
- ۶۰- اجتناب از تعجیل در عذاب کافران - - - - - ۱۱۴
- ۶۱- اجتناب از تعجیل در عذاب گمراهان - - - - - ۱۱۵
- ۶۲- اجتناب از تعجیل در عذاب مشرکان - - - - - ۱۱۶
- ۶۳- اجتناب از عذاب - - - - - ۱۱۶
- ۶۴- اجتناب از عذاب دنیوی گمراهان - - - - - ۱۱۶
- ۶۵- احاطه عذاب اخروی - - - - - ۱۱۶
- ۶۶- احاطه عذاب بر کافران - - - - - ۱۱۸
- ۶۷- احاطه عذاب جهنم - - - - - ۱۱۸
- ۶۸- احساس مصونیت از عذاب - - - - - ۱۱۸
- ۶۹- احیای اهل عذاب - - - - - ۱۲۰
- ۷۰- ادراک موجبات عذاب - - - - - ۱۲۰
- ۷۱- از عذاب ترس - - - - - ۱۲۱
- ۷۲- ازدیاد عذاب جهنمیان - - - - - ۱۲۲
- ۷۳- ازدیاد عذاب کافران - - - - - ۱۲۲

- ۱۲۳ ----- ۷۴- استحاله دفع عذاب
- ۱۲۴ ----- ۷۵- استمهال هنگام عذاب
- ۱۲۴ ----- ۷۶- استهزای عذاب
- ۱۲۵ ----- ۷۷- استهزای عذاب اخروی
- ۱۲۶ ----- ۷۸- استهزای عذاب استیصال
- ۱۲۶ ----- ۷۹- استهزای عذاب های خدا
- ۱۲۷ ----- ۸۰- استهزای وعده عذاب
- ۱۲۸ ----- ۸۱- استیصال عذاب
- ۱۲۸ ----- ۸۲- اصحاب ایکه هنگام عذاب
- ۱۲۸ ----- ۸۳- اعلام عذاب کافران
- ۱۲۹ ----- ۸۴- اقرار اهل عذاب
- ۱۳۰ ----- ۸۵- اقرار به هنگام عذاب
- ۱۳۰ ----- ۸۶- اقسام عذاب
- ۱۳۳ ----- ۸۷- اقسام عذاب دنیوی
- ۱۳۴ ----- ۸۸- اکثریت اهل عذاب
- ۱۳۴ ----- ۸۹- امداد به اهل عذاب
- ۱۳۶ ----- ۹۰- امکان عذاب استیصال
- ۱۳۶ ----- ۹۱- امکان عذاب نجات یافتگان از خطر
- ۱۳۶ ----- ۹۲- امکانات مادی هنگام عذاب
- ۱۳۶ ----- ۹۳- امیدواری به تخفیف عذاب
- ۱۳۶ ----- ۹۴- انبیا و عذاب کافران
- ۱۳۸ ----- ۹۵- انتظار عذاب کافران
- ۱۳۸ ----- ۹۶- انتظار عذاب مشرکان
- ۱۳۹ ----- ۹۷- انداز از عذاب
- ۱۵۰ ----- ۹۸- انداز از عذاب اخروی
- ۱۵۲ ----- ۹۹- انداز از عذاب استیصال

- ۱۵۴ ۱۰۰- انذار از عذاب دنیوی
- ۱۵۶ ۱۰۱- انذار از نزول عذاب
- ۱۵۶ ۱۰۲- انقراض اهل عذاب
- ۱۵۷ ۱۰۳- اولویت در عذاب
- ۱۵۸ ۱۰۴- اولین اهل عذاب
- ۱۵۸ ۱۰۵- اهل عذاب
- ۲۲۰ ۱۰۶- اهل عذاب اخروی
- ۲۲۰ ۱۰۷- اهل عذاب استیصال
- ۲۲۰ ۱۰۸- اهل عذاب در کتب آسمانی
- ۲۲۲ ۱۰۹- اهل عذاب دنیوی
- ۲۲۲ ۱۱۰- اهمیت عذاب اخروی
- ۲۲۲ ۱۱۱- اهمیت نجات از عذاب
- ۲۲۴ ۱۱۲- اهمیت نجات از عذاب اخروی
- ۲۲۵ ۱۱۳- ایمان با مشاهده عذاب
- ۲۲۶ ۱۱۴- ایمان با نزول عذاب
- ۲۲۶ ۱۱۵- ایمان به عذاب اخروی
- ۲۲۶ ۱۱۶- ایمان هنگام عذاب
- ۲۳۰ ۱۱۷- ایمان هنگام عذاب استیصال
- ۲۳۰ ۱۱۸- باد عذاب
- ۲۳۲ ۱۱۹- باران عذاب
- ۲۳۲ ۱۲۰- بت ها و نجات از عذاب
- ۲۳۲ ۱۲۱- بزرگترین عذاب
- ۲۳۴ ۱۲۲- بشارت نجات از عذاب
- ۲۳۴ ۱۲۳- بقای نسل اهل عذاب
- ۲۳۴ ۱۲۴- بقایای شهرهای عذاب شده
- ۲۳۶ ۱۲۵- بلندی زنجیر عذاب

- ۱۲۶- بی ایمانی اهل عذاب ۲۳۶
- ۱۲۷- بی ایمانی به عذاب ۲۳۶
- ۱۲۸- بی تأثیری آیات خدا بر اهل عذاب ۲۳۶
- ۱۲۹- بی ثمری تلاش اهل عذاب ۲۳۷
- ۱۳۰- بی نظیری عذاب قیامت ۲۳۸
- ۱۳۱- بی نظیری عذاب های اخروی ۲۳۸
- ۱۳۲- بی یآوری اهل عذاب ۲۳۸
- ۱۳۳- پایان عذاب قوم عاد ۲۴۲
- ۱۳۴- پرسش از عذاب اقوام پیشین ۲۴۳
- ۱۳۵- پشیمانی هنگام عذاب ۲۴۴
- ۱۳۶- پیش بینی عذاب ۲۴۶
- ۱۳۷- پیش گیری از عذاب ۲۴۶
- ۱۳۸- پیشگویی عذاب کافران ۲۴۶
- ۱۳۹- پیشگویی عذاب مشرکان ۲۴۶
- ۱۴۰- تأخیر در عذاب ۲۴۸
- ۱۴۱- تأخیر در عذاب کافران ۲۵۰
- ۱۴۲- تأخیر عذاب ظالمان ۲۵۰
- ۱۴۳- تأخیر عذاب کافران ۲۵۰
- ۱۴۴- تأخیر عذاب گناهکاران ۲۵۲
- ۱۴۵- تأخیر عذاب مشرکان ۲۵۳
- ۱۴۶- تأخیر عذاب مشرکان صدراسلام ۲۵۴
- ۱۴۷- تأخیر عذاب منافقان ۲۵۴
- ۱۴۸- تأخیر در عذاب مشرکان ۲۵۴
- ۱۴۹- تبدیل رحمت به عذاب ۲۵۴
- ۱۵۰- تجسم ملائکه عذاب ۲۵۶
- ۱۵۱- تحقق وعده عذاب ۲۵۶

- ۱۵۲- تحمل عذاب دیگران ۲۵۶
- ۱۵۳- تخفیف در عذاب ۲۵۶
- ۱۵۴- تداوم عذاب برزخی کافران ۲۵۸
- ۱۵۵- تداوم عذاب جهنم ۲۵۸
- ۱۵۶- تداوم عذاب حق ناپذیران ۲۵۸
- ۱۵۷- تداوم عذاب در جهنم ۲۵۸
- ۱۵۸- تداوم عذاب قوم عاد ۲۵۹
- ۱۵۹- تداوم عذاب کافران ۲۶۰
- ۱۶۰- تداوم عذاب کفران کنندگان ۲۶۱
- ۱۶۱- تداوم عذاب مسرفان ۲۶۲
- ۱۶۲- تداوم عذاب مکذبان قیامت ۲۶۲
- ۱۶۳- ترس از عذاب ۲۶۲
- ۱۶۴- ترس از عذاب اخروی ۲۶۶
- ۱۶۵- ترس بازماندگان اهل عذاب ۲۶۸
- ۱۶۶- ترس محمد(صلی الله علیه و آله) از عذاب اخروی ۲۶۸
- ۱۶۷- ترسناکی روز عذاب ۲۶۸
- ۱۶۸- ترسناکی روز عذاب اصحاب ایکه ۲۶۹
- ۱۶۹- ترسناکی عذاب استیصال ۲۷۰
- ۱۷۰- ترسناکی عذاب کافران ۲۷۰
- ۱۷۱- ترسناکی عذاب مکذبان انبیا ۲۷۰
- ۱۷۲- تساوی عذاب قوم ثمود ۲۷۱
- ۱۷۳- تسلیم در برابر عذاب ۲۷۲
- ۱۷۴- تشبیه اهل عذاب ۲۷۲
- ۱۷۵- تعجیل در عذاب ۲۷۳
- ۱۷۶- تعجیل در عذاب قوم لوط ۲۷۴
- ۱۷۷- تعجیل در عذاب کافران ۲۷۴

- ۱۷۸- تعدد عذاب فرعونیان ۲۷۴
- ۱۷۹- تعدد عذاب منافقان ۲۷۶
- ۱۸۰- تقدیر عذاب رهبران شرک صدراسلام ۲۷۷
- ۱۸۱- تقدیر عذاب رهبران کفر صدراسلام ۲۷۸
- ۱۸۲- تقدیر عذاب قوم لوط ۲۷۸
- ۱۸۳- تقدیر عذاب کافران ۲۷۸
- ۱۸۴- تقدیر عذاب همسر لوط(ع) ۲۷۹
- ۱۸۵- تکذیب عذاب ۲۸۰
- ۱۸۶- تکذیب عذاب اخروی ۲۸۰
- ۱۸۷- تکرار عذاب اخروی کافران ۲۸۰
- ۱۸۸- تلاش برای نجات از عذاب ۲۸۲
- ۱۸۹- تلخی عذاب اخروی ۲۸۲
- ۱۹۰- تناسب عذاب با عمل ۲۸۲
- ۱۹۱- تنبیه گناهکاران هنگام عذاب ۲۸۳
- ۱۹۲- تنوع عذاب اخروی ۲۸۴
- ۱۹۳- تنوع عذاب مکذبان قرآن ۲۸۴
- ۱۹۴- توبه قبل از عذاب ۲۸۴
- ۱۹۵- توبه هنگام عذاب ۲۸۶
- ۱۹۶- توبه هنگام عذاب استیصال ۲۸۶
- ۱۹۷- تهدید به عذاب ۲۸۷
- ۱۹۸- تهدید به عذاب اخروی ۳۰۲
- ۱۹۹- تهدید به عذاب استیصال ۳۰۴
- ۲۰۰- تهدید به عذاب جهنم ۳۰۸
- ۲۰۱- تهدید به عذاب دنیوی ۳۱۰
- ۲۰۲- تهدید به عذاب ذلت بار ۳۱۰
- ۲۰۳- تهدید به عذاب سخت ۳۱۲

- ۳۱۲ ۲۰۴- تیرگی روز عذاب اصحاب ایکه
- ۳۱۳ ۲۰۵- جاودانان در عذاب
- ۳۱۴ ۲۰۶- جاودانان در عذاب اخروی
- ۳۱۵ ۲۰۷- جاودانگی در عذاب
- ۳۱۷ ۲۰۸- جاودانگی در عذاب اخروی
- ۳۱۸ ۲۰۹- جاودانگی عذاب اخروی
- ۳۱۸ ۲۱۰- جاودانگی عذاب اخروی کافران
- ۳۱۹ ۲۱۱- جاودانگی عذاب جهنم
- ۳۲۰ ۲۱۲- جاودانگی عذاب جهنمیان
- ۳۲۲ ۲۱۳- جاودانگی عذاب عبرت ناپذیران
- ۳۲۲ ۲۱۴- جاودانگی عذاب فاسقان
- ۳۲۲ ۲۱۵- جاودانگی عذاب کافران
- ۳۲۴ ۲۱۶- جاودانگی عذاب مجرمان
- ۳۲۴ ۲۱۷- جاودانگی عذاب معرضان از قرآن
- ۳۲۵ ۲۱۸- جاودانگی عذاب مکذبان آیات خدا
- ۳۲۶ ۲۱۹- جایگاه سنگهای عذاب قوم لوط
- ۳۲۶ ۲۲۰- جسمانیت عذاب جهنم
- ۳۲۶ ۲۲۱- حتمیت عذاب اخروی
- ۳۲۸ ۲۲۲- حتمیت عذاب اخروی اختلاف افکنان
- ۳۲۹ ۲۲۳- حتمیت عذاب اخروی انسان ها
- ۳۳۰ ۲۲۴- حتمیت عذاب اخروی ظالمان
- ۳۳۰ ۲۲۵- حتمیت عذاب اخروی عصیانگران
- ۳۳۰ ۲۲۶- حتمیت عذاب اخروی کافران
- ۳۳۴ ۲۲۷- حتمیت عذاب اخروی گناهکاران
- ۳۳۴ ۲۲۸- حتمیت عذاب اخروی مخالفان دین
- ۳۳۴ ۲۲۹- حتمیت عذاب اخروی مشرکان

- ۳۳۰- حتمیت عذاب اخروی منافقان ----- ۳۳۶
- ۳۳۱- حتمیت عذاب اذیت کنندگان والدین ----- ۳۳۶
- ۳۳۲- حتمیت عذاب استیصال ----- ۳۳۶
- ۳۳۳- حتمیت عذاب اصحاب شمال ----- ۳۳۷
- ۳۳۴- حتمیت عذاب بدکاران ----- ۳۳۸
- ۳۳۵- حتمیت عذاب توطئه گران علیه قرآن ----- ۳۳۸
- ۳۳۶- حتمیت عذاب جن کافر ----- ۳۳۹
- ۳۳۷- حتمیت عذاب جهنمیان ----- ۳۴۰
- ۳۳۸- حتمیت عذاب حق ستیزان ----- ۳۴۱
- ۳۳۹- حتمیت عذاب حق ناپذیران ----- ۳۴۲
- ۳۴۰- حتمیت عذاب خدا ----- ۳۴۲
- ۳۴۱- حتمیت عذاب دشمنان ادیان آسمانی ----- ۳۴۲
- ۳۴۲- حتمیت عذاب دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۳۴۴
- ۳۴۳- حتمیت عذاب رهبران شرک ----- ۳۴۴
- ۳۴۴- حتمیت عذاب رهبران کفر ----- ۳۴۴
- ۳۴۵- حتمیت عذاب رهبران مستکبر ----- ۳۴۵
- ۳۴۶- حتمیت عذاب شیاطین ----- ۳۴۶
- ۳۴۷- حتمیت عذاب طغیانگران ----- ۳۴۶
- ۳۴۸- حتمیت عذاب ظالمان ----- ۳۴۶
- ۳۴۹- حتمیت عذاب عصیانگران ----- ۳۴۸
- ۲۵۰- حتمیت عذاب فاسقان ----- ۳۴۸
- ۲۵۱- حتمیت عذاب قوم ثمود ----- ۳۵۰
- ۲۵۲- حتمیت عذاب قوم لوط ----- ۳۵۱
- ۲۵۳- حتمیت عذاب قوم نوح ----- ۳۵۲
- ۲۵۴- حتمیت عذاب کافران ----- ۳۵۲
- ۲۵۵- حتمیت عذاب کافران صدراسلام ----- ۳۶۴

- ۲۵۶- حتمیت عذاب کافرانیپرو ۳۶۵
- ۲۵۷- حتمیت عذاب گمراهان ۳۶۶
- ۲۵۸- حتمیت عذاب گناهکاران ۳۶۶
- ۲۵۹- حتمیت عذاب مجرمان ۳۶۸
- ۲۶۰- حتمیت عذاب مرتکبان محرمات ۳۶۸
- ۲۶۱- حتمیت عذاب مرفهان ۳۶۸
- ۲۶۲- حتمیت عذاب مستضعفان ۳۶۸
- ۲۶۳- حتمیت عذاب مستکبران ۳۷۰
- ۲۶۴- حتمیت عذاب مشرکان ۳۷۰
- ۲۶۵- حتمیت عذاب معرضان از انبیا ۳۷۴
- ۲۶۶- حتمیت عذاب مکاران ۳۷۴
- ۲۶۷- حتمیت عذاب مکذبان ۳۷۴
- ۲۶۸- حتمیت عذاب مکذبان قیامت ۳۷۶
- ۲۶۹- حتمیت عذاب مکذبان معاد ۳۷۶
- ۲۷۰- حتمیت عذاب منافقان ۳۷۶
- ۲۷۱- حتمیت عذاب های اخروی ۳۷۸
- ۲۷۲- حتمیت عذاب کافران ۳۷۸
- ۲۷۳- حرارت زنجیر عذاب ۳۷۸
- ۲۷۴- حق ستیزان هنگام عذاب استیصال ۳۷۹
- ۲۷۵- حقانیت عذاب اخروی ۳۸۰
- ۲۷۶- حقانیت عذاب دنیوی کافران ۳۸۰
- ۲۷۷- حقانیت عذاب قوم لوط ۳۸۰
- ۲۷۸- حقانیت عذاب کافران ۳۸۱
- ۲۷۹- حقانیت وعده عذاب ۳۸۲
- ۲۸۰- خطر عذاب دنیوی ۳۸۲
- ۲۸۱- خطر عذاب دنیوی کافران ۳۸۳

- ۲۸۲- خطر عذاب دنیوی گمراهان ۳۸۴
- ۲۸۳- خطر عذاب دنیوی معرضان از قرآن ۳۸۴
- ۲۸۴- خطر عذاب کافران ۳۸۴
- ۲۸۵- خطر عذاب کفران کنندگان ۳۸۵
- ۲۸۶- خطر عذاب مرفهان ۳۸۶
- ۲۸۷- خطر عذاب مسلمانان صدراسلام ۳۸۶
- ۲۸۸- درخواست تحقق وعده عذاب ۳۸۶
- ۲۸۹- درخواست تخفیف عذاب ۳۸۷
- ۲۹۰- درخواست تسریع در عذاب ۳۸۸
- ۲۹۱- درخواست تعجیل در عذاب ۳۸۸
- ۲۹۲- درخواست تعجیل عذاب ۳۹۲
- ۲۹۳- درخواست رفع عذاب ۳۹۲
- ۲۹۴- درخواست رفع عذاب از فرعونیان ۳۹۴
- ۲۹۵- درخواست رؤیت عذاب ۳۹۴
- ۲۹۶- درخواست عذاب ۳۹۴
- ۲۹۷- درخواست عذاب استیصال ۳۹۸
- ۲۹۸- درخواست عذاب قوم نوح ۳۹۹
- ۲۹۹- درخواست عذاب کافران ۴۰۰
- ۳۰۰- درخواست عذاب مشرکان ۴۰۰
- ۳۰۱- درخواست عذاب مضاعف ۴۰۱
- ۳۰۲- درخواست مصونیت از عذاب ۴۰۲
- ۳۰۳- درخواست نجات از عذاب ۴۰۳
- ۳۰۴- درخواست نجات از عذاب اخروی ۴۰۴
- ۳۰۵- دردناکی عذاب جهنم ۴۰۴
- ۳۰۶- درک عظمت عذاب اخروی ۴۰۶
- ۳۰۷- دعای رفع عذاب ۴۰۶

- ۳۰۸- دفع عذاب ۴۰۶
- ۳۰۹- دفع عذاب از قوم لوط ۴۰۷
- ۳۱۰- دلایل تأخیر عذاب گناهکاران ۴۰۸
- ۳۱۱- دلایل حتمیت عذاب ۴۰۸
- ۳۱۲- دلایل عذاب اخروی ۴۰۸
- ۳۱۳- دلایل کفر اهل عذاب ۴۱۰
- ۳۱۴- دلایل محرومیت اهل عذاب ۴۱۰
- ۳۱۵- ذکر عذاب خدا ۴۱۰
- ۳۱۶- رد توبه اهل عذاب ۴۱۲
- ۳۱۷- رد توبه هنگام عذاب ۴۱۲
- ۳۱۸- رد فدیة اهل عذاب ۴۱۲
- ۳۱۹- رد نزول ملائکه عذاب ۴۱۲
- ۳۲۰- رفع عذاب ۴۱۴
- ۳۲۱- رفع عذاب از فرعونیان ۴۱۴
- ۳۲۲- رفع عذاب از مشرکان ۴۱۶
- ۳۲۳- رفع عذاب دنیوی مشرکان مکه ۴۱۶
- ۳۲۴- روز عذاب قوم عاد ۴۱۶
- ۳۲۵- روز عذاب کافران ۴۱۸
- ۳۲۶- رؤیت عذاب ۴۱۸
- ۳۲۷- رؤیت عذاب حق ستیزان ۴۱۸
- ۳۲۸- رؤیت عذاب کافران ۴۱۹
- ۳۲۹- رؤیت عذاب مشرکان ۴۲۰
- ۳۳۰- زمان عذاب استیصال ۴۲۱
- ۳۳۱- زمان عذاب قوم لوط ۴۲۲
- ۳۳۲- زمینه ارتداد عذاب ۴۲۲
- ۳۳۳- زمینه تداوم عذاب شیاطین ۴۲۲

- ۳۳۴- زمينه ترس از عذاب ۴۲۲
- ۳۳۵- زمينه ترس از عذاب اخروي ۴۲۴
- ۳۳۶- زمينه تقدير عذاب كافران صدراسلام ۴۲۴
- ۳۳۷- زمينه تقدير عذاب مشركان صدراسلام ۴۲۴
- ۳۳۸- زمينه درخواست تعجيل در عذاب ۴۲۶
- ۳۳۹- زمينه درخواست عذاب ۴۲۶
- ۳۴۰- زمينه رفع عذاب اخروي ۴۲۶
- ۳۴۱- زمينه عذاب ۴۲۶
- ۳۴۲- زمينه عذاب اخروي ۴۳۷
- ۳۴۳- زمينه عذاب استيصال ۴۳۸
- ۳۴۴- زمينه عذاب اهل انطاقيه ۴۴۰
- ۳۴۵- زمينه عذاب اهل تكاثر ۴۴۰
- ۳۴۶- زمينه عذاب بي تقويان ۴۴۰
- ۳۴۷- زمينه عذاب تفاخركنندگان ۴۴۲
- ۳۴۸- زمينه عذاب جوامع ۴۴۲
- ۳۴۹- زمينه عذاب حق ستيزان ۴۴۲
- ۳۵۰- زمينه عذاب دنيوي ۴۴۲
- ۳۵۱- زمينه عذاب طغيانگران ۴۴۴
- ۳۵۲- زمينه عذاب عصيانگران ۴۴۴
- ۳۵۳- زمينه عذاب عمومي ۴۴۴
- ۳۵۴- زمينه عذاب قوم ثمود ۴۴۶
- ۳۵۵- زمينه عذاب قوم عاد ۴۴۶
- ۳۵۶- زمينه عذاب قوم لوط ۴۴۶
- ۳۵۷- زمينه عذاب كافران ۴۴۶
- ۳۵۸- زمينه عذاب كافران مكه ۴۴۸
- ۳۵۹- زمينه عذاب مجرمان ۴۴۹

- ۴۵۰ ----- ۳۶۰- زمينه عذاب مشركان
- ۴۵۰ ----- ۳۶۱- زمينه عذاب معرضان از عبادت
- ۴۵۰ ----- ۳۶۲- زمينه عذاب مفسدان
- ۴۵۰ ----- ۳۶۳- زمينه عذاب مكذبان انبيا
- ۴۵۲ ----- ۳۶۴- زمينه عذاب مكذبان قيامت
- ۴۵۲ ----- ۳۶۵- زمينه عذاب منافقان
- ۴۵۲ ----- ۳۶۶- زمينه عذاب هاي اخروي
- ۴۵۳ ----- ۳۶۷- زمينه عذاب همشيشينان ظالمان
- ۴۵۴ ----- ۳۶۸- زمينه نجات از عذاب
- ۴۵۴ ----- ۳۶۹- زمينه نجات از عذاب هاي اخروي
- ۴۵۴ ----- ۳۷۰- زمينه نزول عذاب
- ۴۵۶ ----- ۳۷۱- زنجير عذاب
- ۴۵۸ ----- ۳۷۲- زنجيرهاي عذاب
- ۴۵۸ ----- ۳۷۳- زيانكاري اهل عذاب
- ۴۵۸ ----- ۳۷۴- سختي زنجير عذاب
- ۴۵۸ ----- ۳۷۵- سختي عذاب اخروي
- ۴۶۱ ----- ۳۷۶- سختي عذاب اخروي حق ستيزان
- ۴۶۲ ----- ۳۷۷- سختي عذاب اخروي قوم عاد
- ۴۶۲ ----- ۳۷۸- سختي عذاب اخروي كافران
- ۴۶۲ ----- ۳۷۹- سختي عذاب استيصال
- ۴۶۲ ----- ۳۸۰- سختي عذاب جهنم
- ۴۶۴ ----- ۳۸۱- سختي عذاب حق ستيزان
- ۴۶۴ ----- ۳۸۲- سختي عذاب شرك
- ۴۶۴ ----- ۳۸۳- سختي عذاب ظالمان
- ۴۶۵ ----- ۳۸۴- سختي عذاب ظلم
- ۴۶۶ ----- ۳۸۵- سختي عذاب قوم عاد

- ۳۸۶- سختی عذاب قوم لوط ۴۶۶
- ۳۸۷- سختی عذاب کافران ۴۶۷
- ۳۸۸- سرعت صاعقه عذاب ۴۶۸
- ۳۸۹- سرعت عذاب مشرکان ۴۶۸
- ۳۹۰- سنت عذاب ۴۶۸
- ۳۹۱- سنت عذاب استیصال ۴۶۹
- ۳۹۲- سوزندگی باد عذاب ۴۷۰
- ۳۹۳- شدت عذاب اخروی ۴۷۰
- ۳۹۴- شدت عذاب اخروی آل فرعون ۴۷۳
- ۳۹۵- شدت عذاب اخروی مجرمان ۴۷۴
- ۳۹۶- شدت عذاب اخروی مکذبان انبیا ۴۷۴
- ۳۹۷- شدت عذاب جهنم ۴۷۴
- ۳۹۸- شدت عذاب دنیوی ۴۷۶
- ۳۹۹- شدت عذاب طغیانگران ۴۷۶
- ۴۰۰- شدت عذاب ظالمان ۴۷۶
- ۴۰۱- شدت عذاب قوم عاد ۴۷۷
- ۴۰۲- شدت عذاب قوم لوط ۴۷۸
- ۴۰۳- شدت عذاب کافران ۴۸۰
- ۴۰۴- شدت عذاب کافران ظالم ۴۸۰
- ۴۰۵- شدت عذاب گناهکاران ۴۸۰
- ۴۰۶- شدت عذاب مشرکان ۴۸۰
- ۴۰۷- شدت عذاب های اخروی ۴۸۲
- ۴۰۸- شدیدترین عذاب ۴۸۲
- ۴۰۹- شرایط رفع عذاب از فرعونیان ۴۸۲
- ۴۱۰- شرایط عذاب استیصال ۴۸۲
- ۴۱۱- شرایط عذاب امت ها ۴۸۴

- ۴۱۲- شرایط عذاب مشرکان - ۴۸۴
- ۴۱۳- شرایط مصونیت از عذاب - ۴۸۴
- ۴۱۴- شرایط نجات از عذاب - ۴۸۴
- ۴۱۵- شرایط نزول عذاب - ۴۸۶
- ۴۱۶- شرک اهل عذاب - ۴۸۶
- ۴۱۷- شروع عذاب قوم عاد - ۴۸۶
- ۴۱۸- شگفتی عذاب دنیوی کافران - ۴۸۶
- ۴۱۹- شگفتی عذاب دنیوی مشرکان - ۴۸۸
- ۴۲۰- صاعقه عذاب - ۴۸۸
- ۴۲۱- صبر بر عذاب - ۴۹۰
- ۴۲۲- صفات اهل عذاب - ۴۹۰
- ۴۲۳- طوفان عذاب - ۴۹۰
- ۴۲۴- ظالمان به هنگام عذاب - ۴۹۲
- ۴۲۵- ظالمان و عذاب دنیوی - ۴۹۲
- ۴۲۶- ظالمان هنگام عذاب - ۴۹۲
- ۴۲۷- ظهور حقایق هنگام عذاب - ۴۹۶
- ۴۲۸- عبرت از اهل عذاب - ۴۹۶
- ۴۲۹- عبرت از عذاب - ۴۹۸
- ۴۳۰- عبرت از عذاب استیصال - ۴۹۸
- ۴۳۱- عبرت از عذاب اقوام پیشین - ۴۹۸
- ۴۳۲- عجز از دفع عذاب - ۴۹۸
- ۴۳۳- عجز موجودات هنگام عذاب - ۵۰۰
- ۴۳۴- عدالت در عذاب - ۵۰۰
- ۴۳۵- عذاب آخرت فروشان - ۵۰۲
- ۴۳۶- عذاب آسمانی - ۵۰۲
- ۴۳۷- عذاب آشکار - ۵۰۴

- ۴۳۸- عذاب اخروی ۵۰۴
- ۴۳۹- عذاب اخروی اختلاف افکنان ۵۰۷
- ۴۴۰- عذاب اخروی اصحاب شمال ۵۰۸
- ۴۴۱- عذاب اخروی اقوام پیشین ۵۰۹
- ۴۴۲- عذاب اخروی انسان ها ۵۱۰
- ۴۴۳- عذاب اخروی بنی نضیر ۵۱۰
- ۴۴۴- عذاب اخروی پیروان شیطان ۵۱۰
- ۴۴۵- عذاب اخروی حق ستیزان ۵۱۱
- ۴۴۶- عذاب اخروی حق ناپذیران ۵۱۲
- ۴۴۷- عذاب اخروی حنث سوگند ۵۱۴
- ۴۴۸- عذاب اخروی خائنان ۵۱۴
- ۴۴۹- عذاب اخروی دشمنان اسلام ۵۱۴
- ۴۵۰- عذاب اخروی دشنام دهندگان به قرآن ۵۱۴
- ۴۵۱- عذاب اخروی دشنام دهندگان به محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۱۶
- ۴۵۲- عذاب اخروی دنیاطلبان ۵۱۶
- ۴۵۳- عذاب اخروی دین ستیزان ۵۱۶
- ۴۵۴- عذاب اخروی رهبران گمراهی ۵۱۶
- ۴۵۵- عذاب اخروی زناکار ۵۱۷
- ۴۵۶- عذاب اخروی شیطان ۵۱۸
- ۴۵۷- عذاب اخروی طغیانگران ۵۱۸
- ۴۵۸- عذاب اخروی ظالمان ۵۱۸
- ۴۵۹- عذاب اخروی عصیانگران ۵۲۶
- ۴۶۰- عذاب اخروی عهدشکنی ۵۲۶
- ۴۶۱- عذاب اخروی فرعون ۵۲۶
- ۴۶۲- عذاب اخروی قاتل ۵۲۸
- ۴۶۳- عذاب اخروی قوم عاد ۵۲۸

- ۴۶۴- عذاب اخروی قوم نوح ۵۲۸
- ۴۶۵- عذاب اخروی کافران ۵۳۰
- ۴۶۶- عذاب اخروی کافران پیرو ۵۴۲
- ۴۶۷- عذاب اخروی کتمان کنندگان حق ۵۴۲
- ۴۶۸- عذاب اخروی کتمان کنندگان دین ۵۴۲
- ۴۶۹- عذاب اخروی کفر ۵۴۳
- ۴۷۰- عذاب اخروی گمراهان ۵۴۴
- ۴۷۱- عذاب اخروی گمراهگران ۵۴۴
- ۴۷۲- عذاب اخروی گناهکاران ۵۴۵
- ۴۷۳- عذاب اخروی متکبران ۵۵۰
- ۴۷۴- عذاب اخروی مجرمان ۵۵۰
- ۴۷۵- عذاب اخروی مرفهان ۵۵۱
- ۴۷۶- عذاب اخروی مستضعفان ۵۵۲
- ۴۷۷- عذاب اخروی مستکبران ۵۵۲
- ۴۷۸- عذاب اخروی مسرفان ۵۵۴
- ۴۷۹- عذاب اخروی مشرکان ۵۵۴
- ۴۸۰- عذاب اخروی معبودان باطل ۵۶۰
- ۴۸۱- عذاب اخروی معرضان از آیات خدا ۵۶۰
- ۴۸۲- عذاب اخروی مکذبان ۵۶۱
- ۴۸۳- عذاب اخروی مکذبان آیات خدا ۵۶۲
- ۴۸۴- عذاب اخروی مکذبان انبیا ۵۶۲
- ۴۸۵- عذاب اخروی مکذبان دین ۵۶۲
- ۴۸۶- عذاب اخروی مکذبان قرآن ۵۶۶
- ۴۸۷- عذاب اخروی مکذبان قیامت ۵۶۷
- ۴۸۸- عذاب اخروی مکذبان محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۶۸
- ۴۸۹- عذاب اخروی مکذبان معاد ۵۶۸

- ۴۹۰- عذاب اخروی ممانعت از دین ۵۷۰
- ۴۹۱- عذاب اخروی ممانعت از سبیل الله ۵۷۱
- ۴۹۲- عذاب اخروی منافقان ۵۷۲
- ۴۹۳- عذاب اخروی هدایت ناپذیران ۵۷۴
- ۴۹۴- عذاب اخروی هواپرستان ۵۷۴
- ۴۹۵- عذاب اخروی یهود ۵۷۵
- ۴۹۶- عذاب اذیت کنندگان محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۷۸
- ۴۹۷- عذاب استهزاگران ۵۷۸
- ۴۹۸- عذاب استهزاگران انبیا ۵۷۹
- ۴۹۹- عذاب استهزاگران محمد(صلی الله علیه و آله) ۵۸۰
- ۵۰۰- عذاب استیصال ۵۸۰
- ۵۰۱- عذاب استیصال اقوام پیشین ۵۹۰
- ۵۰۲- عذاب استیصال امت های پیشین ۵۹۲
- ۵۰۳- عذاب استیصال اهل باطل ۵۹۲
- ۵۰۴- عذاب استیصال اهل مدین ۵۹۲
- ۵۰۵- عذاب استیصال بر قوم نوح ۵۹۲
- ۵۰۶- عذاب استیصال پس از محمد (صلی الله علیه و آله) ۵۹۳
- ۵۰۷- عذاب استیصال حق ستیزان ۵۹۴
- ۵۰۸- عذاب استیصال حق ناپذیران ۵۹۴
- ۵۰۹- عذاب استیصال در جزیره العرب ۵۹۵
- ۵۱۰- عذاب استیصال رهبران شرک ۵۹۶
- ۵۱۱- عذاب استیصال رهبران کفر ۵۹۶
- ۵۱۲- عذاب استیصال ظالمان ۵۹۶
- ۵۱۳- عذاب استیصال فرعونیان ۵۹۸
- ۵۱۴- عذاب استیصال قوم ابراهیم ۵۹۸
- ۵۱۵- عذاب استیصال قوم ثمود ۵۹۸

- ۵۹۸ ----- عذاب استیصال قوم عاد - ۵۱۶
- ۶۰۰ ----- عذاب استیصال قوم لوط - ۵۱۷
- ۶۰۰ ----- عذاب استیصال قوم نوح - ۵۱۸
- ۶۰۰ ----- عذاب استیصال کافران - ۵۱۹
- ۶۰۴ ----- عذاب استیصال مجرمان - ۵۲۰
- ۶۰۴ ----- عذاب استیصال مسلمانان - ۵۲۱
- ۶۰۴ ----- عذاب استیصال مشرکان - ۵۲۲
- ۶۰۶ ----- عذاب استیصال مشرکان مکه - ۵۲۳
- ۶۰۶ ----- عذاب استیصال مکذبان انبیا - ۵۲۴
- ۶۰۶ ----- عذاب اصحاب اخدود - ۵۲۵
- ۶۰۷ ----- عذاب اصحاب الجنه - ۵۲۶
- ۶۰۸ ----- عذاب اصحاب سبت - ۵۲۷
- ۶۰۸ ----- عذاب اصحاب شمال - ۵۲۸
- ۶۰۸ ----- عذاب اعراض از دین - ۵۲۹
- ۶۰۹ ----- عذاب اقوام پیشین - ۵۳۰
- ۶۱۶ ----- عذاب اقوام صالح - ۵۳۱
- ۶۱۶ ----- عذاب اقوام کافر - ۵۳۲
- ۶۱۶ ----- عذاب اقوام مجرم - ۵۳۳
- ۶۱۶ ----- عذاب الله - ۵۳۴
- ۶۱۸ ----- عذاب امت ها - ۵۳۵
- ۶۱۸ ----- عذاب امت های پیشین - ۵۳۶
- ۶۲۰ ----- عذاب امت های ظالم - ۵۳۷
- ۶۲۰ ----- عذاب اهل بصره - ۵۳۸
- ۶۲۰ ----- عذاب اهل کتاب - ۵۳۹
- ۶۲۲ ----- عذاب اهل مدین - ۵۴۰
- ۶۲۴ ----- عذاب اهل مکه - ۵۴۱

- ۵۴۲- عذاب با آب ۶۲۴
- ۵۴۳- عذاب با آب داغ ۶۲۴
- ۵۴۴- عذاب با آب داغ جهنم ۶۲۶
- ۵۴۵- عذاب با آتش ۶۲۶
- ۵۴۶- عذاب با آتش جهنم ۶۲۶
- ۵۴۷- عذاب با آتش سوزان ۶۲۸
- ۵۴۸- عذاب با باد ۶۳۰
- ۵۴۹- عذاب با باد تند ۶۳۰
- ۵۵۰- عذاب با باد سرد ۶۳۰
- ۵۵۱- عذاب با باد شدید ۶۳۲
- ۵۵۲- عذاب با باد گرم ۶۳۲
- ۵۵۳- عذاب با باران ۶۳۲
- ۵۵۴- عذاب با بیماری ۶۳۴
- ۵۵۵- عذاب با ثروت ۶۳۴
- ۵۵۶- عذاب با جنگ ۶۳۶
- ۵۵۷- عذاب با خشکسالی ۶۳۶
- ۵۵۸- عذاب با خون ۶۳۶
- ۵۵۹- عذاب با درخت زقوم ۶۳۶
- ۵۶۰- عذاب با دود ۶۳۸
- ۵۶۱- عذاب با دود سیاه ۶۳۸
- ۵۶۲- عذاب با رحمت ۶۳۸
- ۵۶۳- عذاب با رعشه ۶۳۹
- ۵۶۴- عذاب با زلزله ۶۴۰
- ۵۶۵- عذاب با زمین ۶۴۲
- ۵۶۶- عذاب با زنجیر ۶۴۲
- ۵۶۷- عذاب با سجیل ۶۴۲

- ۶۴۷ ----- ۵۶۸- عذاب با سختی
- ۶۴۸ ----- ۵۶۹- عذاب با سقوط آسمان
- ۶۴۸ ----- ۵۷۰- عذاب با شپش
- ۶۴۸ ----- ۵۷۱- عذاب با شکست
- ۶۵۰ ----- ۵۷۲- عذاب با صاعقه
- ۶۵۰ ----- ۵۷۳- عذاب با صیحه آسمانی
- ۶۵۶ ----- ۵۷۴- عذاب با طوفان
- ۶۶۰ ----- ۵۷۵- عذاب با طوفان شن
- ۶۶۱ ----- ۵۷۶- عذاب با غرق
- ۶۶۲ ----- ۵۷۷- عذاب با غل
- ۶۶۲ ----- ۵۷۸- عذاب با فرزند
- ۶۶۲ ----- ۵۷۹- عذاب با قورباغه
- ۶۶۴ ----- ۵۸۰- عذاب با گیاه خاردار
- ۶۶۴ ----- ۵۸۱- عذاب با مصیبت
- ۶۶۴ ----- ۵۸۲- عذاب با ملخ
- ۶۶۴ ----- ۵۸۳- عذاب با مواد آلوده
- ۶۶۶ ----- ۵۸۴- عذاب با نعمت
- ۶۶۶ ----- ۵۸۵- عذاب با نقره داغ
- ۶۶۸ ----- ۵۸۶- عذاب با ویرانی شهرها
- ۶۶۸ ----- ۵۸۷- عذاب با غدار متکبر
- ۶۶۸ ----- ۵۸۸- عذاب بت پرستان
- ۶۶۹ ----- ۵۸۹- عذاب بخیل
- ۶۷۰ ----- ۵۹۰- عذاب بدعت
- ۶۷۰ ----- ۵۹۱- عذاب بدعت گزاران
- ۶۷۰ ----- ۵۹۲- عذاب بدکاران
- ۶۷۲ ----- ۵۹۳- عذاب بدگویان

- ۵۹۴- عذاب بدون بیان ۶۷۲
- ۵۹۵- عذاب بر سرزمین قوم لوط ۶۷۲
- ۵۹۶- عذاب برزخی ۶۷۳
- ۵۹۷- عذاب برزخی آل فرعون ۶۷۵
- ۵۹۸- عذاب برزخی ظالمان ۶۷۶
- ۵۹۹- عذاب برزخی قوم نوح ۶۷۶
- ۶۰۰- عذاب برزخی کافران ۶۷۶
- ۶۰۱- عذاب برزخی منافقان ۶۷۸
- ۶۰۲- عذاب برزخی یهود ۶۷۸
- ۶۰۳- عذاب بزرگ ۶۷۸
- ۶۰۴- عذاب بعد از اتمام حجت ۶۸۰
- ۶۰۵- عذاب بعد از معجزه ۶۸۰
- ۶۰۶- عذاب بنی اسرائیل ۶۸۱
- ۶۰۷- عذاب بنی نضیر ۶۸۳
- ۶۰۸- عذاب بی بیان ۶۸۴
- ۶۰۹- عذاب پس از محمد(صلی الله علیه و آله) ۶۸۴
- ۶۱۰- عذاب پلید ۶۸۴
- ۶۱۱- عذاب پیروان شیاطین ۶۸۴
- ۶۱۲- عذاب پیروان شیطان ۶۸۶
- ۶۱۳- عذاب پیروان ظالمان ۶۸۶
- ۶۱۴- عذاب پیشینیان کافر ۶۸۶
- ۶۱۵- عذاب تارکان انفاق ۶۸۶
- ۶۱۶- عذاب تارکان نهی از منکر ۶۸۷
- ۶۱۷- عذاب تائبان ۶۸۸
- ۶۱۸- عذاب تجزیه کنندگان قرآن ۶۸۸
- ۶۱۹- عذاب تدریجی ۶۸۹

- ۶۲۰- عذاب تدریجی اقوام پیشین ۶۹۰
- ۶۲۱- عذاب تدریجی ظالمان ۶۹۰
- ۶۲۲- عذاب ترسناک ۶۹۰
- ۶۲۳- عذاب ترک جهاد ۶۹۱
- ۶۲۴- عذاب توطئه گران ۶۹۲
- ۶۲۵- عذاب توطئه گران علیه آیات خدا ۶۹۲
- ۶۲۶- عذاب توطئه گران علیه قرآن ۶۹۴
- ۶۲۷- عذاب توطئه گران قصه افک ۶۹۴
- ۶۲۸- عذاب ثروت اندوزان ۶۹۴
- ۶۲۹- عذاب جامعه فاسق ۶۹۵
- ۶۳۰- عذاب جامعه گناهکار ۶۹۶
- ۶۳۱- عذاب جامعه مجرم ۶۹۶
- ۶۳۲- عذاب جاودان ۶۹۶
- ۶۳۳- عذاب جاودانه ۶۹۶
- ۶۳۴- عذاب جسمانی جن ۶۹۸
- ۶۳۵- عذاب جسمانی زناکار ۶۹۸
- ۶۳۶- عذاب جسمانی قاتل ۶۹۸
- ۶۳۷- عذاب جسمانی کافران ۶۹۸
- ۶۳۸- عذاب جسمانی مشرکان ۶۹۹
- ۶۳۹- عذاب جسمانی مکذبان معاد ۷۰۰
- ۶۴۰- عذاب جسمی در جهنم ۷۰۰
- ۶۴۱- عذاب جسمی در قیامت ۷۰۰
- ۶۴۲- عذاب جسمی مشرکان ۷۰۱
- ۶۴۳- عذاب جن ۷۰۲
- ۶۴۴- عذاب جنیان اغواگر ۷۰۲
- ۶۴۵- عذاب جنیان حق ناپذیر ۷۰۲

- ۶۴۶- عذاب جنیان ظالم - ۷۰۲
- ۶۴۷- عذاب جوامع عصیانگر - ۷۰۴
- ۶۴۸- عذاب جوامع فاسد - ۷۰۴
- ۶۴۹- عذاب جهنم - ۷۰۴
- ۶۵۰- عذاب جهنمیان - ۷۱۳
- ۶۵۱- عذاب حتمی کافران - ۷۱۸
- ۶۵۲- عذاب حق ستیزان - ۷۱۸
- ۶۵۳- عذاب حق ناپذیران - ۷۱۸
- ۶۵۴- عذاب خائنان - ۷۲۰
- ۶۵۵- عذاب خدا - ۷۲۰
- ۶۵۶- عذاب خطاکاران - ۷۳۴
- ۶۵۷- عذاب در خواب - ۷۳۴
- ۶۵۸- عذاب در شب - ۷۳۶
- ۶۵۹- عذاب در صبح - ۷۳۷
- ۶۶۰- عذاب دردناک - ۷۴۰
- ۶۶۱- عذاب دردناک اخروی - ۷۵۸
- ۶۶۲- عذاب دردناک دنیوی - ۷۵۹
- ۶۶۳- عذاب درونی انسان ها - ۷۶۰
- ۶۶۴- عذاب دشمنان - ۷۶۰
- ۶۶۵- عذاب دشمنان انبیا - ۷۶۰
- ۶۶۶- عذاب دشمنان دین - ۷۶۲
- ۶۶۷- عذاب دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله) - ۷۶۲
- ۶۶۸- عذاب دنیاطلبان - ۷۶۳
- ۶۶۹- عذاب دنیوی - ۷۶۴
- ۶۷۰- عذاب دنیوی آل فرعون - ۷۷۱
- ۶۷۱- عذاب دنیوی ابلیس - ۷۷۲

- ۶۷۲- عذاب دنیوی اقوام پیشین ۷۷۲
- ۶۷۳- عذاب دنیوی امت های گناهکار ۷۷۲
- ۶۷۴- عذاب دنیوی اهل ایله ۷۷۲
- ۶۷۵- عذاب دنیوی اهل کتاب ۷۷۴
- ۶۷۶- عذاب دنیوی اهل مدین ۷۷۴
- ۶۷۷- عذاب دنیوی اهل مکه ۷۷۵
- ۶۷۸- عذاب دنیوی بدکاران ۷۷۶
- ۶۷۹- عذاب دنیوی بنی اسرائیل ۷۷۶
- ۶۸۰- عذاب دنیوی پیروان عصیانگران ۷۷۸
- ۶۸۱- عذاب دنیوی حرام خواری ۷۷۸
- ۶۸۲- عذاب دنیوی دشمنان انبیا ۷۷۸
- ۶۸۳- عذاب دنیوی دشمنان دین ۷۷۸
- ۶۸۴- عذاب دنیوی دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله) ۷۷۹
- ۶۸۵- عذاب دنیوی ظالمان ۷۸۰
- ۶۸۶- عذاب دنیوی ظلم ۷۸۲
- ۶۸۷- عذاب دنیوی عصیانگران ۷۸۴
- ۶۸۸- عذاب دنیوی فاسقان ۷۸۴
- ۶۸۹- عذاب دنیوی فرعون ۷۸۴
- ۶۹۰- عذاب دنیوی فرعونیان ۷۸۴
- ۶۹۱- عذاب دنیوی قوم ثمود ۷۸۶
- ۶۹۲- عذاب دنیوی قوم عاد ۷۸۸
- ۶۹۳- عذاب دنیوی قوم لوط ۷۹۰
- ۶۹۴- عذاب دنیوی قوم نوح ۷۹۰
- ۶۹۵- عذاب دنیوی کافران ۷۹۲
- ۶۹۶- عذاب دنیوی کافران مکه ۷۹۷
- ۶۹۷- عذاب دنیوی گمراهان ۷۹۸

- ۶۹۸- عذاب دنیوی گناهکاران ۷۹۸
- ۶۹۹- عذاب دنیوی مانعان از سبیل الله ۸۰۰
- ۷۰۰- عذاب دنیوی مجرمان ۸۰۰
- ۷۰۱- عذاب دنیوی مخالفان انبیا ۸۰۰
- ۷۰۲- عذاب دنیوی مستکبران ۸۰۲
- ۷۰۳- عذاب دنیوی مسیحیان ۸۰۲
- ۷۰۴- عذاب دنیوی مشرکان ۸۰۲
- ۷۰۵- عذاب دنیوی مشرکان مکه ۸۰۴
- ۷۰۶- عذاب دنیوی مفتریان بر خدا ۸۰۴
- ۷۰۷- عذاب دنیوی مفسدان ۸۰۶
- ۷۰۸- عذاب دنیوی مکذبان آخرت ۸۰۶
- ۷۰۹- عذاب دنیوی مکذبان آیات خدا ۸۰۶
- ۷۱۰- عذاب دنیوی مکذبان انبیا ۸۰۶
- ۷۱۱- عذاب دنیوی مکذبان ربوبیت خدا ۸۰۷
- ۷۱۲- عذاب دنیوی مکذبان قرآن ۸۰۸
- ۷۱۳- عذاب دنیوی مکذبان محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۰۸
- ۷۱۴- عذاب دنیوی مکذبان نوح(ع) ۸۰۹
- ۷۱۵- عذاب دنیوی منافقان ۸۱۰
- ۷۱۶- عذاب دنیوی منحرف کنندگان سبیل الله ۸۱۲
- ۷۱۷- عذاب دنیوی همجنس بازان ۸۱۲
- ۷۱۸- عذاب دنیوی یهود ۸۱۲
- ۷۱۹- عذاب دین ستیزان ۸۱۴
- ۷۲۰- عذاب ذلت بار ۸۱۴
- ۷۲۱- عذاب ذلت بار قوم ثمود ۸۲۰
- ۷۲۲- عذاب ذلت بار کافران ۸۲۰
- ۷۲۳- عذاب ذلت بار مکذبان آیات خدا ۸۲۱

- ۷۲۴- عذاب روحی جهنمیان ۸۲۲
- ۷۲۵- عذاب روحی در جهنم ۸۲۲
- ۷۲۶- عذاب روحی در قیامت ۸۲۳
- ۷۲۷- عذاب روحی دنیاطلبان ۸۲۴
- ۷۲۸- عذاب روحی زناکار ۸۲۴
- ۷۲۹- عذاب روحی قاتل ۸۲۴
- ۷۳۰- عذاب روحی کافران ۸۲۴
- ۷۳۱- عذاب روحی گناهکاران ۸۲۶
- ۷۳۲- عذاب روحی مشرکان ۸۲۶
- ۷۳۳- عذاب روحی مکذبان قیامت ۸۲۸
- ۷۳۴- عذاب روحی مکذبان معاد ۸۲۸
- ۷۳۵- عذاب رهبران شرک ۸۳۰
- ۷۳۶- عذاب رهبران ظالم ۸۳۱
- ۷۳۷- عذاب رهبران کفر ۸۳۲
- ۷۳۸- عذاب رهبران گمراهی ۸۳۲
- ۷۳۹- عذاب رهبران مشرک ۸۳۲
- ۷۴۰- عذاب رهبران مشرکان ۸۳۳
- ۷۴۱- عذاب ریاکار ۸۳۴
- ۷۴۲- عذاب ریاکاران ۸۳۴
- ۷۴۳- عذاب زنان منافق ۸۳۴
- ۷۴۴- عذاب سخت ۸۳۵
- ۷۴۵- عذاب سخت اخروی ۸۴۳
- ۷۴۶- عذاب سخت دنیوی ۸۴۴
- ۷۴۷- عذاب سخن چینان ۸۴۴
- ۷۴۸- عذاب سوزاندگان مؤمنان ۸۴۴
- ۷۴۹- عذاب شایعه سازان ۸۴۵

- ۷۵۰- عذاب شېبانگاہی ۸۴۶
- ۷۵۱- عذاب شېبانہ ۸۴۶
- ۷۵۲- عذاب شدید ۸۴۷
- ۷۵۳- عذاب شکنجہ گران مؤمنان ۸۵۶
- ۷۵۴- عذاب شیطاين ۸۵۶
- ۷۵۵- عذاب شيطان ۸۵۸
- ۷۵۶- عذاب صاعقه ۸۵۸
- ۷۵۷- عذاب صالحان ایلہ ۸۵۸
- ۷۵۸- عذاب طراح قصہ افک ۸۵۸
- ۷۵۹- عذاب طراحان عمل ناپسند ۸۶۰
- ۷۶۰- عذاب طغیانگران ۸۶۰
- ۷۶۱- عذاب ظالمان ۸۶۰
- ۷۶۲- عذاب عصیانگران ۸۶۸
- ۷۶۳- عذاب عصیانگران بنی اسرائیل ۸۶۸
- ۷۶۴- عذاب علمای اهل کتاب ۸۷۰
- ۷۶۵- عذاب علمای بی عمل ۸۷۰
- ۷۶۶- عذاب غافلان ۸۷۰
- ۷۶۷- عذاب غافلگیرانہ ۸۷۱
- ۷۶۸- عذاب فاسقان ۸۷۲
- ۷۶۹- عذاب فراموشکاران قیامت ۸۷۲
- ۷۷۰- عذاب فرعون ۸۷۳
- ۷۷۱- عذاب فرعونیان ۸۷۴
- ۷۷۲- عذاب قاتل مؤمنان ۸۷۶
- ۷۷۳- عذاب قاذف ۸۷۷
- ۷۷۴- عذاب قارون ۸۷۸
- ۷۷۵- عذاب قبر کافران ۸۷۸

- ۸۷۸ ----- عذاب قریش - ۷۷۶
- ۸۸۰ ----- عذاب قوم ابراهیم - ۷۷۷
- ۸۸۰ ----- عذاب قوم تبع - ۷۷۸
- ۸۸۰ ----- عذاب قوم ثمود - ۷۷۹
- ۸۸۸ ----- عذاب قوم سبأ - ۷۸۰
- ۸۸۸ ----- عذاب قوم عاد - ۷۸۱
- ۸۹۸ ----- عذاب قوم لوط - ۷۸۲
- ۹۱۱ ----- عذاب قوم نوح - ۷۸۳
- ۹۱۶ ----- عذاب قیامت - ۷۸۴
- ۹۱۶ ----- عذاب کافران - ۷۸۵
- ۹۴۱ ----- عذاب کافران اقوام پیشین - ۷۸۶
- ۹۴۱ ----- عذاب کافران به قرآن - ۷۸۷
- ۹۴۲ ----- عذاب کافران پیرو - ۷۸۸
- ۹۴۲ ----- عذاب کافران در غزه حنین - ۷۸۹
- ۹۴۳ ----- عذاب کافران صدر اسلام - ۷۹۰
- ۹۴۴ ----- عذاب کافران ظالم - ۷۹۱
- ۹۴۴ ----- عذاب کافران قوم ثمود - ۷۹۲
- ۹۴۶ ----- عذاب کافران لجوج - ۷۹۳
- ۹۴۶ ----- عذاب کافران محارب - ۷۹۴
- ۹۴۷ ----- عذاب کافران مدین - ۷۹۵
- ۹۴۸ ----- عذاب کافران مکه - ۷۹۶
- ۹۴۹ ----- عذاب کافران یهود - ۷۹۷
- ۹۵۰ ----- عذاب کتمان کنندگان دین - ۷۹۸
- ۹۵۰ ----- عذاب کتمان کنندگان کتب آسمانی - ۷۹۹
- ۹۵۰ ----- عذاب کفران کنندگان - ۸۰۰
- ۹۵۱ ----- عذاب کم فروشان - ۸۰۱

- ۸۰۲- عذاب گمراهان ۹۵۲
- ۸۰۳- عذاب گمراهگران ۹۵۲
- ۸۰۴- عذاب گناهکاران ۹۵۲
- ۸۰۵- عذاب مانعان از زکات ۹۵۹
- ۸۰۶- عذاب مانعان از سبیل الله ۹۶۰
- ۸۰۷- عذاب مانعان از قرآن ۹۶۰
- ۸۰۸- عذاب متجاوزان ۹۶۰
- ۸۰۹- عذاب متجاوزان ایله ۹۶۰
- ۸۱۰- عذاب متخلفان اقتصادی ۹۶۲
- ۸۱۱- عذاب مجادله گران ۹۶۲
- ۸۱۲- عذاب محرومان از ایمان ۹۶۲
- ۸۱۳- عذاب مخالفان انبیا ۹۶۲
- ۸۱۴- عذاب مرتدان ۹۶۴
- ۸۱۵- عذاب مردان منافق ۹۶۴
- ۸۱۶- عذاب مرفهان ۹۶۴
- ۸۱۷- عذاب مستضعفان ۹۶۶
- ۸۱۸- عذاب مسیحیان ۹۶۶
- ۸۱۹- عذاب مشرکان ۹۶۷
- ۸۲۰- عذاب مشرکان پیرو ۹۷۸
- ۸۲۱- عذاب مشرکان صدراسلام ۹۷۸
- ۸۲۲- عذاب مشرکان مکه ۹۸۰
- ۸۲۳- عذاب مصلحان ۹۸۰
- ۸۲۴- عذاب مضاعف ۹۸۰
- ۸۲۵- عذاب مضاعف کافران ۹۸۲
- ۸۲۶- عذاب مضاعف مانعان از سبیل الله ۹۸۲
- ۸۲۷- عذاب مضاعف منافقان ۹۸۳

- ۸۲۸- عذاب مضاعف نفاق در مدینه ----- ۹۸۴
- ۸۲۹- عذاب معرضان از آیات خدا ----- ۹۸۴
- ۸۳۰- عذاب معرضان از جهاد ----- ۹۸۴
- ۸۳۱- عذاب معرضان از خدا ----- ۹۸۶
- ۸۳۲- عذاب معرضان از دین ----- ۹۸۶
- ۸۳۳- عذاب معرضان از قرآن ----- ۹۸۶
- ۸۳۴- عذاب معرضان از محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۹۸۷
- ۸۳۵- عذاب مفسدان ----- ۹۸۸
- ۸۳۶- عذاب مکذبان آخرت ----- ۹۸۸
- ۸۳۷- عذاب مکذبان آیات خدا ----- ۹۹۰
- ۸۳۸- عذاب مکذبان انبیا ----- ۹۹۴
- ۸۳۹- عذاب مکذبان ربوبیت خدا ----- ۹۹۸
- ۸۴۰- عذاب مکذبان شعیب(ع) ----- ۹۹۸
- ۸۴۱- عذاب مکذبان قرآن ----- ۱۰۰۰
- ۸۴۲- عذاب مکذبان قیامت ----- ۱۰۰۲
- ۸۴۳- عذاب مکذبان محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۱۰۰۴
- ۸۴۴- عذاب مکذبان معاد ----- ۱۰۰۶
- ۸۴۵- عذاب مکذبان موسی(ع) ----- ۱۰۰۸
- ۸۴۶- عذاب منافقان ----- ۱۰۰۸
- ۸۴۷- عذاب منکران رسالت انبیا ----- ۱۰۱۲
- ۸۴۸- عذاب منکران محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۱۰۱۲
- ۸۴۹- عذاب ناگهانی ----- ۱۰۱۲
- ۸۵۰- عذاب نمازگزاران ----- ۱۰۱۸
- ۸۵۱- عذاب وجدان متخلفان غزوه تبوک ----- ۱۰۱۸
- ۸۵۲- عذاب هامان ----- ۱۰۱۸
- ۸۵۳- عذاب های اخروی ----- ۱۰۱۸

- ۱۰۲۰ ----- ۸۵۴- عذاب های دنیوی
- ۱۰۲۰ ----- ۸۵۵- عذاب هدایت ناپذیران
- ۱۰۲۰ ----- ۸۵۶- عذاب همسر لوط(ع)
- ۱۰۲۳ ----- ۸۵۷- عذاب همسر نوح(ع)
- ۱۰۲۴ ----- ۸۵۸- عذاب همگانی
- ۱۰۲۴ ----- ۸۵۹- عذاب هنگام مرگ
- ۱۰۲۵ ----- ۸۶۰- عذاب یهود
- ۱۰۲۶ ----- ۸۶۱- عذاب یهود ایله
- ۱۰۲۸ ----- ۸۶۲- عذاب یهود کافر
- ۱۰۲۸ ----- ۸۶۳- عذاب یهود متخلف
- ۱۰۲۸ ----- ۸۶۴- عظمت روز عذاب
- ۱۰۲۸ ----- ۸۶۵- عظمت عذاب اخروی
- ۱۰۳۰ ----- ۸۶۶- عظمت عذاب دنیوی کافران
- ۱۰۳۰ ----- ۸۶۷- عظمت عذاب دنیوی مشرکان
- ۱۰۳۰ ----- ۸۶۸- عفو از عذاب
- ۱۰۳۰ ----- ۸۶۹- علم به مراتب اهل عذاب
- ۱۰۳۱ ----- ۸۷۰- علم به وقت عذاب
- ۱۰۳۲ ----- ۸۷۱- علم ملائکه عذاب
- ۱۰۳۲ ----- ۸۷۲- عمومیت عذاب اخروی
- ۱۰۳۲ ----- ۸۷۳- عمومیت عذاب قوم ثمود
- ۱۰۳۴ ----- ۸۷۴- عمومیت عذاب قوم عاد
- ۱۰۳۴ ----- ۸۷۵- عمومیت عذاب قوم لوط
- ۱۰۳۴ ----- ۸۷۶- عوام یهود و عذاب اخروی
- ۱۰۳۵ ----- ۸۷۷- عوامل ازدیاد عذاب ابو لهب
- ۱۰۳۶ ----- ۸۷۸- عوامل ازدیاد عذاب جهنمیان
- ۱۰۳۶ ----- ۸۷۹- عوامل تأخیر در عذاب کافران

- ۸۸۰- عوامل ترس از عذاب ۱۰۳۶
- ۸۸۱- عوامل تشدید عذاب اخروی ۱۰۳۷
- ۸۸۲- عوامل تعجیل عذاب ۱۰۳۸
- ۸۸۳- عوامل تکذیب عذاب ۱۰۳۸
- ۸۸۴- عوامل جاودانگی در عذاب ۱۰۳۸
- ۸۸۵- عوامل حتمیت عذاب ۱۰۴۰
- ۸۸۶- عوامل رفع عذاب ۱۰۴۰
- ۸۸۷- عوامل سختی عذاب اخروی ظالمان ۱۰۴۱
- ۸۸۸- عوامل عذاب ۱۰۴۲
- ۸۸۹- عوامل عذاب اخروی ۱۰۴۲
- ۸۹۰- عوامل عذاب اخروی خدا ۱۰۴۴
- ۸۹۱- عوامل عذاب اخروی ظالمان ۱۰۴۴
- ۸۹۲- عوامل عذاب اخروی کافران ۱۰۴۴
- ۸۹۳- عوامل عذاب استیصال ۱۰۴۴
- ۸۹۴- عوامل عذاب اقوام پیشین ۱۰۴۵
- ۸۹۵- عوامل عذاب فرعونیان ۱۰۴۶
- ۸۹۶- عوامل عذاب قوم عاد ۱۰۴۶
- ۸۹۷- عوامل عذاب قوم لوط ۱۰۴۶
- ۸۹۸- عوامل عذاب کافران ۱۰۴۸
- ۸۹۹- عوامل عذاب گناهکاران ۱۰۴۸
- ۹۰۰- عوامل عذاب مشرکان ۱۰۴۹
- ۹۰۱- عوامل عذاب های اخروی ۱۰۵۰
- ۹۰۲- عوامل مصونیت از عذاب ۱۰۵۰
- ۹۰۳- عوامل مصونیت از عذاب اخروی ۱۰۵۴
- ۹۰۴- عوامل نجات از عذاب ۱۰۵۴
- ۹۰۵- عوامل نجات از عذاب اخروی ۱۰۶۳

- ۹۰۶- عوامل نجات از عذاب استیصال ۱۰۶۵
- ۹۰۷- عوامل نجات از عذاب دنیوی ۱۰۶۶
- ۹۰۸- غفلت از عذاب ۱۰۶۶
- ۹۰۹- فدیة عذاب ۱۰۶۶
- ۹۱۰- فرار از عذاب ۱۰۶۶
- ۹۱۱- فرار از عذاب اخروی ۱۰۶۸
- ۹۱۲- فعلیت عذاب جهنم ۱۰۶۸
- ۹۱۳- فعلیت عذاب کافران ۱۰۶۹
- ۹۱۴- فعلیت عذاب مکذبان آخرت ۱۰۷۰
- ۹۱۵- فلسفه ۱۰۷۰
- ۹۱۶- فلسفه تأخیر عذاب ۱۰۷۰
- ۹۱۷- فلسفه تأخیر عذاب اختلاف افکنان ۱۰۷۱
- ۹۱۸- فلسفه تأخیر عذاب حق ناپذیران ۱۰۷۲
- ۹۱۹- فلسفه تأخیر عذاب حق ناپذیران صدراسلام ۱۰۷۲
- ۹۲۰- فلسفه تأخیر عذاب کافران ۱۰۷۲
- ۹۲۱- فلسفه تأخیر عذاب مشرکان ۱۰۷۴
- ۹۲۲- فلسفه تأخیر عذاب مشرکان صدراسلام ۱۰۷۴
- ۹۲۳- فلسفه تأخیر عذاب منافقان ۱۰۷۴
- ۹۲۴- فلسفه تأخیر عذاب کافران صدراسلام ۱۰۷۴
- ۹۲۵- فلسفه درخواست عذاب ۱۰۷۶
- ۹۲۶- فلسفه عذاب اصحاب ایکه ۱۰۷۶
- ۹۲۷- فلسفه عذاب اقوام پیشین ۱۰۷۶
- ۹۲۸- فلسفه عذاب فرعونیان ۱۰۷۶
- ۹۲۹- فلسفه عذاب قوم ثمود ۱۰۷۸
- ۹۳۰- فلسفه عذاب قوم عاد ۱۰۷۸
- ۹۳۱- فلسفه عذاب قوم لوط ۱۰۷۸

- ۹۳۲- فلسفه عذاب قوم نوح ۱۰۷۸
- ۹۳۳- فلسفه عذاب های دنیوی ۱۰۷۹
- ۹۳۴- فلسفه نقل عذاب مکذبان انبیا ۱۰۸۰
- ۹۳۵- قانونمندی عذاب ۱۰۸۰
- ۹۳۶- قانونمندی عذاب امت ها ۱۰۸۱
- ۹۳۷- قانونمندی عذاب خدا ۱۰۸۲
- ۹۳۸- قانونمندی عذاب فاسقان ۱۰۸۲
- ۹۳۹- قانونمندی عذاب قوم لوط ۱۰۸۲
- ۹۴۰- قانونمندی عذاب گمراهان ۱۰۸۲
- ۹۴۱- قوم ثمود هنگام عذاب ۱۰۸۴
- ۹۴۲- قیدهای عذاب ۱۰۸۴
- ۹۴۳- کافران و عذاب دنیوی ۱۰۸۴
- ۹۴۴- کافران هنگام عذاب ۱۰۸۴
- ۹۴۵- کافران هنگام عذاب استیصال ۱۰۹۰
- ۹۴۶- کفر اهل عذاب ۱۰۹۰
- ۹۴۷- کمینگاه ملانکه عذاب ۱۰۹۰
- ۹۴۸- کیفر مکذبان عذاب کم فروشان ۱۰۹۰
- ۹۴۹- کیفیت عذاب ۱۰۹۲
- ۹۵۰- کیفیت عذاب اقوام پیشین ۱۰۹۲
- ۹۵۱- کیفیت عذاب جهنمیان ۱۰۹۲
- ۹۵۲- کیفیت عذاب فرعونیان ۱۰۹۲
- ۹۵۳- کیفیت عذاب قوم ثمود ۱۰۹۴
- ۹۵۴- کیفیت عذاب قوم لوط ۱۰۹۴
- ۹۵۵- گرمی روز عذاب اصحاب ایکه ۱۰۹۴
- ۹۵۶- گمراهان هنگام عذاب ۱۰۹۶
- ۹۵۷- گمراهگران هنگام عذاب ۱۰۹۶

- ۹۵۸- گناهکاران هنگام عذاب ۱۰۹۶
- ۹۵۹- گواهان اهل عذاب ۱۰۹۸
- ۹۶۰- لجاجت اهل عذاب ۱۰۹۸
- ۹۶۱- محرومیت اهل عذاب ۱۰۹۹
- ۹۶۲- محمد(صلی الله علیه و آله) و درخواست عذاب ۱۱۰۰
- ۹۶۳- محمد(صلی الله علیه و آله) و عذاب کافران ۱۱۰۱
- ۹۶۴- مدت عذاب استیصال ۱۱۰۲
- ۹۶۵- مدت عذاب قوم عاد ۱۱۰۲
- ۹۶۶- مراتب اهل عذاب ۱۱۰۲
- ۹۶۷- مراتب عذاب ۱۱۰۴
- ۹۶۸- مراتب عذاب اخروی ۱۱۸۵
- ۹۶۹- مراتب عذاب برزخی ۱۱۹۱
- ۹۷۰- مراتب عذاب جهنم ۱۱۹۲
- ۹۷۱- مراحل عذاب طغیانگران ۱۱۹۲
- ۹۷۲- مراحل عذاب گناهکاران ۱۱۹۳
- ۹۷۳- مراد از عذاب اکبر ۱۱۹۴
- ۹۷۴- مرفهان هنگام عذاب ۱۱۹۴
- ۹۷۵- مستضعفان هنگام عذاب ۱۱۹۴
- ۹۷۶- مستکبران هنگام عذاب ۱۱۹۶
- ۹۷۷- مسؤولیت ملائکه عذاب ۱۱۹۶
- ۹۷۸- مشرکان به هنگام عذاب ۱۱۹۶
- ۹۷۹- مشرکان و عذاب ۱۱۹۷
- ۹۸۰- مشرکان و عذاب اخروی ۱۱۹۸
- ۹۸۱- مشرکان و عذاب استیصال ۱۱۹۸
- ۹۸۲- مشرکان هنگام عذاب ۱۲۰۰
- ۹۸۳- مشرکان هنگام عذاب استیصال ۱۲۰۱

- ۹۸۴- مضمونان عذاب ۱۲۰۲
- ۹۸۵- مضمونان عذاب اخروی ۱۲۰۲
- ۹۸۶- مصونیت از عذاب ۱۲۰۳
- ۹۸۷- مصونیت از عذاب استیصال ۱۲۱۰
- ۹۸۸- مصونیت از عذاب خدا ۱۲۱۰
- ۹۸۹- معبودان باطل و نجات از عذاب ۱۲۱۱
- ۹۹۰- مکان عذاب اخروی ۱۲۱۲
- ۹۹۱- مکان عذاب قوم لوط ۱۲۱۲
- ۹۹۲- مکذبان آیات خدا هنگام عذاب ۱۲۱۲
- ۹۹۳- مکذبان عذاب اخروی ۱۲۱۳
- ۹۹۴- مکذبان عذاب استیصال ۱۲۱۵
- ۹۹۵- مکذبان عذاب کم فروشان در جهنم ۱۲۱۶
- ۹۹۶- ملائکه عذاب ۱۲۱۶
- ۹۹۷- ملائکه عذاب در سرزمین قوم لوط ۱۲۲۴
- ۹۹۸- ملائکه عذاب و گناهکاران ۱۲۲۵
- ۹۹۹- ملائکه عذاب و لوط(ع) ۱۲۲۶
- ۱۰۰۰- ملائکه و عذاب ۱۲۲۶
- ۱۰۰۱- ملائکه و عذاب قوم لوط ۱۲۲۶
- ۱۰۰۲- منشأ انذار از عذاب ۱۲۲۶
- ۱۰۰۳- منشأ باد عذاب ۱۲۲۸
- ۱۰۰۴- منشأ تأخیر عذاب کافران ۱۲۲۸
- ۱۰۰۵- منشأ تخفیف عذاب ۱۲۲۸
- ۱۰۰۶- منشأ ترس از عذاب ۱۲۲۸
- ۱۰۰۷- منشأ تعجیل در عذاب ۱۲۳۰
- ۱۰۰۸- منشأ رفع عذاب ۱۲۳۰
- ۱۰۰۹- منشأ عذاب ۱۲۳۰

- ۱۲۳۴ -..... منشأ عذاب اخروی - ۱۰۱۰
- ۱۲۳۶ -..... منشأ عذاب اخروی ظالمان - ۱۰۱۱
- ۱۲۳۶ -..... منشأ عذاب جهنمیان - ۱۰۱۲
- ۱۲۳۶ -..... منشأ عذاب خدا - ۱۰۱۳
- ۱۲۳۸ -..... منشأ عذاب دشمنان - ۱۰۱۴
- ۱۲۳۸ -..... منشأ عذاب دنیوی - ۱۰۱۵
- ۱۲۳۸ -..... منشأ عذاب زمینی - ۱۰۱۶
- ۱۲۳۸ -..... منشأ عذاب فرعونیان - ۱۰۱۷
- ۱۲۳۹ -..... منشأ عذاب قوم عاد - ۱۰۱۸
- ۱۲۴۰ -..... منشأ عذاب قوم لوط - ۱۰۱۹
- ۱۲۴۰ -..... منشأ عذاب کافران - ۱۰۲۰
- ۱۲۴۲ -..... منشأ عذاب کافران پیشین - ۱۰۲۱
- ۱۲۴۲ -..... منشأ عذاب گناهکاران - ۱۰۲۲
- ۱۲۴۲ -..... منشأ عذاب مشرکان - ۱۰۲۳
- ۱۲۴۴ -..... منشأ عذاب مفسدان - ۱۰۲۴
- ۱۲۴۴ -..... منشأ عذاب مکذبان کتب آسمانی - ۱۰۲۵
- ۱۲۴۴ -..... منشأ عذاب همسر لوط(ع) - ۱۰۲۶
- ۱۲۴۴ -..... منشأ ممانعت از عذاب - ۱۰۲۷
- ۱۲۴۵ -..... منشأ نجات از عذاب اخروی - ۱۰۲۸
- ۱۲۴۶ -..... منشأ نجات از عذاب برزخی - ۱۰۲۹
- ۱۲۴۶ -..... منشأ نجات از عذاب دنیوی - ۱۰۳۰
- ۱۲۴۶ -..... منشأ نزول عذاب - ۱۰۳۱
- ۱۲۴۸ -..... مواجهه مشرکان با عذاب - ۱۰۳۲
- ۱۲۴۸ -..... موانع تخفیف عذاب - ۱۰۳۳
- ۱۲۵۰ -..... موانع تعجیل در عذاب - ۱۰۳۴
- ۱۲۵۰ -..... موانع تعجیل در عذاب کافران - ۱۰۳۵

- ۱۲۵۰ ----- ۱۰۳۶- موانع عذاب
- ۱۲۵۲ ----- ۱۰۳۷- موانع عذاب استیصال
- ۱۲۵۴ ----- ۱۰۳۸- موانع عذاب کافران مکه
- ۱۲۵۴ ----- ۱۰۳۹- موانع عذاب مشرکان
- ۱۲۵۵ ----- ۱۰۴۰- موانع نجات از عذاب
- ۱۲۵۶ ----- ۱۰۴۱- موجبات ازدیاد عذاب
- ۱۲۵۶ ----- ۱۰۴۲- موجبات ازدیاد عذاب اخروی
- ۱۲۵۶ ----- ۱۰۴۳- موجبات ایمنی از عذاب
- ۱۲۵۷ ----- ۱۰۴۴- موجبات جاودانگی در عذاب اخروی
- ۱۲۵۸ ----- ۱۰۴۵- موجبات طوفان عذاب
- ۱۲۵۸ ----- ۱۰۴۶- موجبات عذاب
- ۱۳۴۰ ----- ۱۰۴۷- موجبات عذاب اخروی
- ۱۳۵۸ ----- ۱۰۴۸- موجبات عذاب اخروی کافران
- ۱۳۵۸ ----- ۱۰۴۹- موجبات عذاب اخروی گمراهان
- ۱۳۵۹ ----- ۱۰۵۰- موجبات عذاب اخروی مشرکان
- ۱۳۶۰ ----- ۱۰۵۱- موجبات عذاب استیصال
- ۱۳۶۲ ----- ۱۰۵۲- موجبات عذاب اقوام پیشین
- ۱۳۶۴ ----- ۱۰۵۳- موجبات عذاب امت ها
- ۱۳۶۴ ----- ۱۰۵۴- موجبات عذاب برزخی
- ۱۳۶۴ ----- ۱۰۵۵- موجبات عذاب تاجران
- ۱۳۶۴ ----- ۱۰۵۶- موجبات عذاب خدا
- ۱۳۶۶ ----- ۱۰۵۷- موجبات عذاب دردناک
- ۱۳۶۶ ----- ۱۰۵۸- موجبات عذاب دنیوی
- ۱۳۷۶ ----- ۱۰۵۹- موجبات عذاب ذلت بار
- ۱۳۷۶ ----- ۱۰۶۰- موجبات عذاب سخت
- ۱۳۷۷ ----- ۱۰۶۱- موجبات عذاب شدید

- ۱۰۶۲- موجبات عذاب فرعون ۱۳۷۸
- ۱۰۶۳- موجبات عذاب فرعونیان ۱۳۷۸
- ۱۰۶۴- موجبات عذاب قوم ثمود ۱۳۷۸
- ۱۰۶۵- موجبات عذاب قوم عاد ۱۳۸۰
- ۱۰۶۶- موجبات عذاب قوم لوط ۱۳۸۱
- ۱۰۶۷- موجبات عذاب کافران ۱۳۸۲
- ۱۰۶۸- موجبات عذاب کفران کنندگان ۱۳۸۳
- ۱۰۶۹- موجبات عذاب مشرکان ۱۳۸۴
- ۱۰۷۰- موجبات عذاب منافقان ۱۳۸۴
- ۱۰۷۱- موجبات عذاب های اخروی ۱۳۸۴
- ۱۰۷۲- موجبات عذاب های دنیوی ۱۳۸۵
- ۱۰۷۳- موجبات عذاب همسر لوط(ع) ۱۳۸۶
- ۱۰۷۴- موجبات مصونیت از عذاب ۱۳۸۶
- ۱۰۷۵- موجبات نجات از عذاب ۱۳۸۸
- ۱۰۷۶- موجبات نزول عذاب ۱۳۹۲
- ۱۰۷۷- موجبات عذاب ۱۳۹۴
- ۱۰۷۸- موسی(ع) و درخواست عذاب استیصال ۱۳۹۴
- ۱۰۷۹- موقعیت اجتماعی هنگام عذاب ۱۳۹۶
- ۱۰۸۰- مهلت در عذاب ۱۳۹۶
- ۱۰۸۱- نابودی شهرهای عذاب شده ۱۳۹۶
- ۱۰۸۲- نجات از عذاب ۱۳۹۸
- ۱۰۸۳- نجات از عذاب اخروی ۱۴۱۳
- ۱۰۸۴- نجات از عذاب استیصال ۱۴۱۷
- ۱۰۸۵- نجات از عذاب برزخی ۱۴۲۰
- ۱۰۸۶- نجات از عذاب دنیوی ۱۴۲۲
- ۱۰۸۷- نجات اهل عذاب ۱۴۲۲

- ۱۴۲۲ ۱۰۸۸- نجات خانواده لوط(ع) از عذاب
- ۱۴۲۳ ۱۰۸۹- نجات کافران از عذاب
- ۱۴۲۴ ۱۰۹۰- نجات لوط(ع) از عذاب
- ۱۴۲۴ ۱۰۹۱- نحوست روزهای عذاب قوم عاد
- ۱۴۲۵ ۱۰۹۲- نزدیکی عذاب اخروی
- ۱۴۲۶ ۱۰۹۳- نزدیکی عذاب ظالمان
- ۱۴۲۶ ۱۰۹۴- نزدیکی عذاب کافران
- ۱۴۲۷ ۱۰۹۵- نزول عذاب
- ۱۴۲۹ ۱۰۹۶- نزول عذاب آسمانی
- ۱۴۳۰ ۱۰۹۷- نزول عذاب استیصال
- ۱۴۳۰ ۱۰۹۸- نزول عذاب بر قوم لوط
- ۱۴۳۰ ۱۰۹۹- نزول عذاب بر کافران
- ۱۴۳۱ ۱۱۰۰- نزول عذاب بر مدین
- ۱۴۳۲ ۱۱۰۱- نزول عذاب بر مشرکان
- ۱۴۳۲ ۱۱۰۲- نزول عذاب پس از محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۱۴۳۲ ۱۱۰۳- نسل اهل عذاب
- ۱۴۳۲ ۱۱۰۴- نشانه سنگهای عذاب قوم لوط
- ۱۴۳۴ ۱۱۰۵- نشانه های عذاب
- ۱۴۳۶ ۱۱۰۶- نشانه های عذاب قوم عاد
- ۱۴۳۶ ۱۱۰۷- نعمت نجات از عذاب
- ۱۴۳۶ ۱۱۰۸- نقش اهل عذاب
- ۱۴۳۶ ۱۱۰۹- نقش ملائکه عذاب
- ۱۴۳۷ ۱۱۱۰- وحیانبیت انذار از عذاب
- ۱۴۳۸ ۱۱۱۱- ورود ملائکه عذاب بر لوط(ع)
- ۱۴۳۸ ۱۱۱۲- وسعت عذاب استیصال
- ۱۴۳۹ ۱۱۱۳- وسعت عذاب قوم عاد

- ۱۱۱۴- وسعت عذاب قوم لوط ۱۴۴۰
- ۱۱۱۵- وعده عذاب ۱۴۴۰
- ۱۱۱۶- وعده عذاب اخروی ۱۴۴۲
- ۱۱۱۷- وعده عذاب به کافران ۱۴۴۳
- ۱۱۱۸- وعده عذاب به مشرکان ۱۴۴۴
- ۱۱۱۹- وعده عذاب کافران ۱۴۴۴
- ۱۱۲۰- وعده مصونیت از عذاب ۱۴۴۴
- ۱۱۲۱- وقت عذاب ۱۴۴۵
- ۱۱۲۲- وقت عذاب اهل مدین ۱۴۴۶
- ۱۱۲۳- وقت عذاب حق ناپذیران ۱۴۴۶
- ۱۱۲۴- وقت عذاب قوم ثمود ۱۴۴۷
- ۱۱۲۵- وقت عذاب قوم عاد ۱۴۴۸
- ۱۱۲۶- وقت عذاب قوم لوط ۱۴۴۸
- ۱۱۲۷- وقت عذاب کافران ۱۴۵۰
- ۱۱۲۸- وقت عذاب گمراهان ۱۴۵۲
- ۱۱۲۹- وقت عذاب مشرکان ۱۴۵۲
- ۱۱۳۰- ویژگی سنگهای عذاب قوم لوط ۱۴۵۴
- ۱۱۳۱- ویژگی عذاب اخروی ۱۴۵۴
- ۱۱۳۲- ویژگیهای عذاب اخروی ۱۴۵۴
- ۱۱۳۳- ویژگیهای عذاب استیصال ۱۴۵۸
- ۱۱۳۴- ویژگیهای عذاب اصحاب ایکه ۱۴۶۰
- ۱۱۳۵- ویژگیهای عذاب اقوام پیشین ۱۴۶۰
- ۱۱۳۶- ویژگیهای عذاب اهل مدین ۱۴۶۱
- ۱۱۳۷- ویژگیهای عذاب جهنم ۱۴۶۲
- ۱۱۳۸- ویژگیهای عذاب دنیوی مکذبان انبیا ۱۴۶۴
- ۱۱۳۹- ویژگیهای عذاب قوم ثمود ۱۴۶۴

- ۱۴۶۶-..... ۱۱۴۰- ویژگیهای عذاب قوم عاد
- ۱۴۷۰-..... ۱۱۴۱- ویژگیهای عذاب قوم لوط
- ۱۴۷۲-..... ۱۱۴۲- ویژگیهای عذاب قوم نوح
- ۱۴۷۳-..... ۱۱۴۳- ویژگیهای عذاب مجرمان
- ۱۴۷۴-..... ۱۱۴۴- ویژگیهای عذاب های اخروی
- ۱۴۷۴-..... ۱۱۴۵- ویژگیهای عذاب های دنیوی
- ۱۴۷۴-..... ۱۱۴۶- هدایت ناپذیری اهل عذاب
- ۱۴۷۶-..... ۱۱۴۷- هشدار به عذاب
- ۱۴۷۶-..... ۱۱۴۸- هشدار به عذاب اخروی
- ۱۴۷۶-..... ۱۱۴۹- هشدار به عذاب دنیوی
- ۱۴۷۷-..... ۱۱۵۰- هلاکت با عذاب
- ۱۴۷۸-..... ۱۱۵۱- همسر لوط(ع) هنگام عذاب
- ۱۴۷۸-..... ۱۱۵۲- همنشینی با اهل عذاب
- ۱۴۷۹-..... ۱۱۵۳- یأس از تخفیف عذاب
- ۱۴۸۰-..... ۱۱۵۴- یاور اهل عذاب
- ۱۴۸۰-..... ۱۱۵۵- آثار تهدید به عذاب دنیوی
- ۱۴۸۰-..... ۱۱۵۶- آثار عذاب دنیوی
- ۱۴۸۲-..... ۱۱۵۷- ابتلای به عذاب دنیوی
- ۱۴۸۲-..... ۱۱۵۸- ابزار عذاب دنیوی
- ۱۴۸۳-..... ۱۱۵۹- اجتناب از عذاب دنیوی گمراهان
- ۱۴۸۴-..... ۱۱۶۰- اقسام عذاب دنیوی
- ۱۴۸۴-..... ۱۱۶۱- انذار از عذاب دنیوی
- ۱۴۸۶-..... ۱۱۶۲- اهل عذاب دنیوی
- ۱۴۸۶-..... ۱۱۶۳- تهدید به عذاب دنیوی
- ۱۴۸۸-..... ۱۱۶۴- حقانیت عذاب دنیوی کافران
- ۱۴۸۸-..... ۱۱۶۵- خطر عذاب دنیوی

- ۱۴۸۸ ----- ۱۱۶۶- خطر عذاب دنیوی کافران
- ۱۴۸۸ ----- ۱۱۶۷- خطر عذاب دنیوی گمراهان
- ۱۴۹۰ ----- ۱۱۶۸- خطر عذاب دنیوی معرضان از قرآن
- ۱۴۹۰ ----- ۱۱۶۹- رفع عذاب دنیوی مشرکان مکه
- ۱۴۹۰ ----- ۱۱۷۰- زمینه عذاب دنیوی
- ۱۴۹۲ ----- ۱۱۷۱- شدت عذاب دنیوی
- ۱۴۹۲ ----- ۱۱۷۲- شگفتی عذاب دنیوی کافران
- ۱۴۹۴ ----- ۱۱۷۳- شگفتی عذاب دنیوی مشرکان
- ۱۴۹۴ ----- ۱۱۷۴- ظالمان و عذاب دنیوی
- ۱۴۹۴ ----- ۱۱۷۵- عذاب دنیوی
- ۱۵۰۲ ----- ۱۱۷۶- عذاب دنیوی آل فرعون
- ۱۵۰۲ ----- ۱۱۷۷- عذاب دنیوی ابلیس
- ۱۵۰۲ ----- ۱۱۷۸- عذاب دنیوی اقوام پیشین
- ۱۵۰۴ ----- ۱۱۷۹- عذاب دنیوی امت های گناهکار
- ۱۵۰۴ ----- ۱۱۸۰- عذاب دنیوی اهل ایله
- ۱۵۰۴ ----- ۱۱۸۱- عذاب دنیوی اهل کتاب
- ۱۵۰۴ ----- ۱۱۸۲- عذاب دنیوی اهل مدین
- ۱۵۰۶ ----- ۱۱۸۳- عذاب دنیوی اهل مکه
- ۱۵۰۶ ----- ۱۱۸۴- عذاب دنیوی بدکاران
- ۱۵۰۷ ----- ۱۱۸۵- عذاب دنیوی بنی اسرائیل
- ۱۵۰۸ ----- ۱۱۸۶- عذاب دنیوی پیروان عصیانگران
- ۱۵۰۸ ----- ۱۱۸۷- عذاب دنیوی حرام خواری
- ۱۵۰۸ ----- ۱۱۸۸- عذاب دنیوی دشمنان انبیا
- ۱۵۱۰ ----- ۱۱۸۹- عذاب دنیوی دشمنان دین
- ۱۵۱۰ ----- ۱۱۹۰- عذاب دنیوی دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۱۵۱۰ ----- ۱۱۹۱- عذاب دنیوی ظالمان

- ۱۵۱۴ ----- ۱۱۹۲- عذاب دنیوی ظلم
- ۱۵۱۴ ----- ۱۱۹۳- عذاب دنیوی عصیانگران
- ۱۵۱۴ ----- ۱۱۹۴- عذاب دنیوی فاسقان
- ۱۵۱۴ ----- ۱۱۹۵- عذاب دنیوی فرعون
- ۱۵۱۶ ----- ۱۱۹۶- عذاب دنیوی فرعونیان
- ۱۵۱۶ ----- ۱۱۹۷- عذاب دنیوی قوم ثمود
- ۱۵۱۹ ----- ۱۱۹۸- عذاب دنیوی قوم عاد
- ۱۵۲۰ ----- ۱۱۹۹- عذاب دنیوی قوم لوط
- ۱۵۲۲ ----- ۱۲۰۰- عذاب دنیوی قوم نوح
- ۱۵۲۲ ----- ۱۲۰۱- عذاب دنیوی کافران
- ۱۵۲۸ ----- ۱۲۰۲- عذاب دنیوی کافران مکه
- ۱۵۲۸ ----- ۱۲۰۳- عذاب دنیوی گمراهان
- ۱۵۲۸ ----- ۱۲۰۴- عذاب دنیوی گناهکاران
- ۱۵۳۰ ----- ۱۲۰۵- عذاب دنیوی مانعان از سبیل الله
- ۱۵۳۰ ----- ۱۲۰۶- عذاب دنیوی مجرمان
- ۱۵۳۲ ----- ۱۲۰۷- عذاب دنیوی مخالفان انبیا
- ۱۵۳۲ ----- ۱۲۰۸- عذاب دنیوی مستکبران
- ۱۵۳۲ ----- ۱۲۰۹- عذاب دنیوی مسیحیان
- ۱۵۳۲ ----- ۱۲۱۰- عذاب دنیوی مشرکان
- ۱۵۳۵ ----- ۱۲۱۱- عذاب دنیوی مشرکان مکه
- ۱۵۳۶ ----- ۱۲۱۲- عذاب دنیوی مفتریان بر خدا
- ۱۵۳۶ ----- ۱۲۱۳- عذاب دنیوی مفسدان
- ۱۵۳۶ ----- ۱۲۱۴- عذاب دنیوی مکذبان آخرت
- ۱۵۳۶ ----- ۱۲۱۵- عذاب دنیوی مکذبان آیات خدا
- ۱۵۳۸ ----- ۱۲۱۶- عذاب دنیوی مکذبان انبیا
- ۱۵۳۸ ----- ۱۲۱۷- عذاب دنیوی مکذبان ربوبیت خدا

- ۱۵۳۸ ۱۲۱۸- عذاب دنیوی مکذبان قرآن
- ۱۵۳۹ ۱۲۱۹- عذاب دنیوی مکذبان محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۱۵۴۰ ۱۲۲۰- عذاب دنیوی مکذبان نوح(ع)
- ۱۵۴۰ ۱۲۲۱- عذاب دنیوی منافقان
- ۱۵۴۲ ۱۲۲۲- عذاب دنیوی منحرف کنندگان سبیل الله
- ۱۵۴۳ ۱۲۲۳- عذاب دنیوی همجنس بازان
- ۱۵۴۴ ۱۲۲۴- عذاب دنیوی یهود
- ۱۵۴۴ ۱۲۲۵- عظمت عذاب دنیوی کافران
- ۱۵۴۵ ۱۲۲۶- عظمت عذاب دنیوی مشرکان
- ۱۵۴۶ ۱۲۲۷- عوامل نجات از عذاب دنیوی
- ۱۵۴۶ ۱۲۲۸- کافران و عذاب دنیوی
- ۱۵۴۶ ۱۲۲۹- منشأ عذاب دنیوی
- ۱۵۴۶ ۱۲۳۰- منشأ نجات از عذاب دنیوی
- ۱۵۴۸ ۱۲۳۱- موجبات عذاب دنیوی
- ۱۵۵۷ ۱۲۳۲- نجات از عذاب دنیوی
- ۱۵۵۸ ۱۲۳۳- ویژگیهای عذاب دنیوی مکذبان انبیا
- ۱۵۵۸ ۱۲۳۴- هشدار به عذاب دنیوی
- ۱۵۵۸ ۱۲۳۵- استهزای عذاب های خدا
- ۱۵۵۸ ۱۲۳۶- بی نظیری عذاب های اخروی
- ۱۵۶۰ ۱۲۳۷- حتمیت عذاب های اخروی
- ۱۵۶۰ ۱۲۳۸- زمینه عذاب های اخروی
- ۱۵۶۰ ۱۲۳۹- زمینه نجات از عذاب های اخروی
- ۱۵۶۰ ۱۲۴۰- شدت عذاب های اخروی
- ۱۵۶۲ ۱۲۴۱- عذاب های اخروی
- ۱۵۶۲ ۱۲۴۲- عذاب های دنیوی
- ۱۵۶۲ ۱۲۴۳- عوامل عذاب های اخروی

- ۱۵۶۳ ----- ۱۲۴۴- فلسفه عذاب های دنیوی
- ۱۵۶۴ ----- ۱۲۴۵- موجبات عذاب های اخروی
- ۱۵۶۴ ----- ۱۲۴۶- موجبات عذاب های دنیوی
- ۱۵۶۶ ----- ۱۲۴۷- ویژگیهای عذاب های اخروی
- ۱۵۶۶ ----- ۱۲۴۸- ویژگیهای عذاب های دنیوی
- ۱۵۶۷ ----- درباره مرکز

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد 67

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 16 - 3

3_ نگرانی دائمی متّین ، از کردار خویش و عذاب الهی

لَّذَیْنَ اتَّقَوْا . . . یَقُولُونَ رَبَّنَا ... فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ قَنَا عَذَابَ النَّارِ

استمرار و دوام، از فعل مضارع «یقولون» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 108 - 5،8

5_ عذاب سیه رویان (اهل کفر) و استغراق سفیدرویان در رحمت الهی ، از آیات بحق خداوند

فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ . . . فَمَنْ رَحِمَهُ اللَّهُ ... تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ

بنابراینکه مشارالیه «تلک»، مطالب مذکور در دو آیه قبل باشد.

8_ عذاب سیه رویان (کافران) ، ناشی از اعمال ناپسند (تفرقه و پراکندگی و کفر) خود آنان است و نه از ناحیه خداوند

فَمَا الَّذِیْنَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ . . . وَ مَا اللَّهُ بِرَبِّدٍ ظَلَمًا لِلْعَالَمِیْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 182 - 8،9

8_ عذاب دوزخیان ، هرگز ستمی از سوی خداوند بر آنها نیست .

ذوقوا عذاب الحریق . . . و انّ الله لیس بظلام للعبید

بنابر اینکه «انّ الله . . .»، خبر برای مبتدایی محذوف باشد (الأمر و الشأن انّ الله لیس . . .)، بر این مبنا، مراد از ستم نکردن خداوند _ به قرینه «ذلک بما قدّمت ایدیکم» _ این است که خداوند در کیفر دادن ستم نمی کند.

9_ عذاب دوزخیان ، هرگز فزونتر از اقتضای عملکرد آنان نخواهد بود .

ذوقوا عذاب الحریق. ذلک بما قدّمت ایدیکم و انّ الله لیس بظلام للعبید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 192 - 9

9_ هیچکس دوزخیان را از عذاب الهی نجات نخواهد داد .

ربّنا انک من تدخل التّار فقد اخزیته و ما للظّالمین من انصار

ص: 1

مراد از «انصار» به قرینه «من تدخل النار»، یاری در جهت رهاسازی از عذاب دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 64 - 5

5- فریاد استغاثه پیروان کفرپیشه، به هنگام مشاهده گرفتاری جلوداران خود به عذاب قهر الهی

حتی إذا أخذنا مترفیهم بالعذاب إذا هم یجثرون

2- آتش عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 191 - 35

35_ آتش، وسیله ای برای عذاب دوزخیان

فقنا عذاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- مائده - 5 - 37 - 1

1_ آتش، وسیله عذاب دردناک در قیامت

و لهم عذاب الیم. یریدون ان یخرجوا من النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16- زمر - 39 - 16 - 5

5- آتش، وسیله اصلی عذاب و کیفر زیانکاران در قیامت

لهم من فوقهم ظلل من النار و من تحتهم ظلل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19- مزمل - 73 - 12 - 3

3- قید و بند های گران و آتش افروخته، از عذاب های الهی در قیامت

إِنَّ لَدِينَا أُنْكَالًا وَجَحِيمًا

3- آثار ابتلا به عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 14 - 3

3- توجه انسان به حقایق و پشیمانی از عملکرد خویش ، به هنگام گرفتاری مهلک و مشاهده عذاب الهی

فَلَمَّا أَحْسَوْا بِأَسْنَا .. قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِيَّا كُنَّا ظَلَمِينَ

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که جمله «قالوا یا ویلنا ..» استثنافیه و بیان برای جمله «فَلَمَّا أَحْسَوْا بِأَسْنَا...» باشد؛

ص: 2

یعنی، وقتی عذاب ما را احساس کنند، به گناه خویش اذعان و بر حقیقت امر اعتراف می کنند. بنابراین احساس عذاب و مشاهده گرفتاری مهلک، موجب توجه آدمی به حقایق و اعتراف به آن است.

4- آثار ایمان هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 15 - 1

1- آنان که با مشاهده عذاب اظهار ایمان کنند ، با اندک فرجه ای به کفر و شرک خویش باز می گردند .

إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ

5- آثار تأخیر عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 46 - 6

6 _ تأخیر افتادن عذاب کافران نه به سود آنان بلکه باعث تشدید عذاب اخروی آنان خواهد شد .

ثم الله شهيد على ما يفعلون

همان گونه که تأخیر عذاب باعث نگرانی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بود، برای کافران نیز _ به قرینه آیه بعد (يقولون متی هذا الوعد) _ دستاویز قرار گرفته بود تا به استهزای مؤمنان پردازند، از این رو جمله «ثم الله شهيد على ما يفعلون» (خداوند پس از ستاندن جان تو، به دقت تمام اعمال آنان را زیر نظر دارد)، چنان که در برداشت فوق آمده، می تواند بیانگر حکمت تأخیر عذاب باشد.

6- آثار ترس از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 10

10 - ترس از عذاب های اخروی و امید به پاداش های جهان آخرت ، از انگیزه های آدمی برای عبادت خدا

ملك يوم الدين. اءياك نعبد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 95 - 6

6- گریز باور داران به قیامت از مرگ و ناپسند شمردن آن ، به خاطر ارتکاب گناهان و ترس از عذاب اخروی است .

و لن یتمنوه أبداً بما قدمت أیدیهم

«باء» در «بما قدمت» سببیه است. بنابراین جمله «لن یتمنوه ...» گویای این حقیقت است که گناهان از عوامل ترس از مرگ است. گفتنی است که چون جمله فوق درباره باورداران به خدا و قیامت است، علت یاد شده مخصوص آنان می باشد.

ص: 3

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 15

15- امید به رحمت خدا و بیم از عذاب او ، برانگیزاننده مقربان الهی به یافتن وسیله و راهی برای تقرب بیشتر

یبتغون إلی ربهم الوسیله . . . و یرجون رحمته و یخافون عذابه

برداشت فوق، بر این احتمال است که «أول نك» مبتدا و «الذین یدعون» خبر آن و «یرجون رحمته و یخافون عذابه» حال برای «الذین» باشد؛ یعنی، آنان در حالی که امید به رحمت خدا و بیم از عذاب او دارند، خدا را می خوانند و در جست و جوی وسیله تقرب به اویند و همین امید و ترس، انگیزه وسیله خواهی آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 13 - 4

4- ایمان به روز قیامت و ترس از عذاب بزرگ آن روز ، بازدارنده آدمی از هرگونه گناه و قانون شکنی است .

إنی أخاف إن عصیت ربی عذاب یوم عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 27 - 2

2- هراس و نگرانی از عذاب الهی ، تعدیل کننده غرایز و تأثیرگذار در خلق و خوی بشر (حرص ، بخل ، ناشکیبایی و . . .)

إنّ الإنسان خلق هلوعاً . . . إلاّ المصلّین . . . و الذین هم من عذاب ربهم مشفقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 35 - 4

4- انجام دادن دائم نماز ، ادای حق سائلان و محرومان جامعه ، تصدیق روز جزا و هراس از عذاب الهی ، از موجبات ورود به بهشت

إلاّ المصلّین . . . و الذین فی أموالهم حقّ . . . و الذین یصدّقون بیوم الدین . . . أول

7- آثار ترس از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22_ ترس از عذاب قیامت ، بازدارنده آدمی از عصیان و سرپیچی از دستور های الهی

إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتَ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 3

3 - هراس از جهنم و عذاب طاقت فرسای آن ، مایه تحکیم ایمان در قلب ساحران فرعون

إِنَّا أَمْنَا بِرَبِّنَا .. إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ رَبِّهِ مَجْرَمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ

جمله «إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ ..» تعلیل برای محتوای آیه قبل است.

ص: 4

8- آثار تکذیب عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 42 - 8

8 - انکار مستمر وجود کیفر و عذاب در قیامت ، عذاب آور است .

ذوقوا عذاب النار الّتی کنتم بها تکذّبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 10

10 - انکار قیامت و مؤاخذه انسان ها در آن روز ، از زمینه های ستم کاری و بدکرداری

الذین لایؤمنون بالأخره . . . للذین ظلموا . . . و بدا لهم سیئات ما کسبوا و حاق بهم

برداشت یاد شده از آن جا است که خداوند، منکران روز قیامت و کیفر آن را، ستمکار (ظلموا) و بدکردار (سیئات ما کسبوا) معرفی کرده است.

9- آثار تکذیب عذاب کم فروشان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 10 - 5

5 - کسانی که عذاب کم فروشان را تکذیب کنند ، در قیامت به عذاب جهنم گرفتار خواهند شد .

ویل للمطفّفين . . . ویل یومئذ للمکذّبین

مراد از «مکذّبین» _ به قرینه آیه بعد _ تکذیب گران روز قیامت و رخدادهای آن اند و از مصادیق بارز رخدادهای قیامت، عذابی است که آیه «ویل للمطفّفين» بیان داشته است.

10- آثار تهدید به عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 3

3 - توجه دادن به عذاب آخرت ، بازدارنده تر از تهدید به عذاب دنیوی است .

نکال الآخره و الأولى

عذاب آخرت، ممکن است از آن جهت نکال و مایه عبرت باشد که توجه به آن در دنیا، دیگران را از فرجام کافران می ترساند و از همسانی با گرفتاران به عذاب بر حذر می دارد. در این صورت تقدیم «الآخره» بر «الأولی»، بیانگر نقش برتر آن در عبرت آموزی است.

ص: 5

11- آثار درخواست عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 23 - 7

7- درخواست عذاب به جای اندیشیدن در محتوای پیام وحی ، نشانه جهالت قوم عاد

فأتنا بما تعدنا .. ولکنی أریکم قومًا تجهلون

12- آثار ذکر عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 16 - 8

8 - یادآوری دوزخ و عذاب آتش آن ، بهترین و مؤثرترین وسیله اخطار دادن به بندگان و بازداشتن آنان از هرگونه عصیان و نافرمانی پروردگار

لهم من فوقهم ظلل من النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 3

3 - توجه دادن به عذاب آخرت ، بازدارنده تر از تهدید به عذاب دنیوی است .

نکال الآخرة والأولی

عذاب آخرت، ممکن است از آن جهت نکال و مایه عبرت باشد که توجه به آن در دنیا، دیگران را از فرجام کافران می ترساند و از همسانی با گرفتاران به عذاب بر حذر می دارد. در این صورت تقدیم «الآخرة» بر «الأولی»، بیانگر نقش برتر آن در عبرت آموزی است.

13- آثار رفع عذاب از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 50 - 5

5 - پیمان شکنی سریع فرعونیان ، پس از برطرف شدن عذاب و بلا از ایشان

فلم ۱۱ كشفنا عنهم العذاب إذا هم ينكتون

«نكت» (مصدر «ينكتون») در اصل به معنای نقض و شكستن است كه به صورت استعاره در مورد پیمان شکنی، به كار رفته است.

14- آثار رؤیت عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 28 - 1،4

ص: 6

1_ پدیدار شدن عذابی که مشرکان آن را انکار می کردند، موجب آرزوی بازگشت به دنیا، نه ایمان واقعی به خداوند و آیات

فقالوا یلیتنا نرد . . . بل بدالهم ما کانوا یخفون من قبل

جمله «یالیتنا . . . و نکون من المؤمنین» در آیه قبل، بیان آرزوی مشرکان برای بازگشت به دنیا و ایمان آوردن بود. حرف «بل» اضراب از آن مطالب است. یعنی نه اینکه آرزوی بازگشت برای ایمان باشد، بلکه به پندار رهایی از عذاب است.

4_ مشاهده عذاب قیامت زمینه آگاهی و وقوف مشرکان بر شرک خویش

ما کنا مشرکین . . . بل بدالهم ما کانوا یخفون من قبل

مراد از جمله «ما کانوا یخفون»، به قرینه آیت پیشین (. . . و اللّٰه ربنا ما کنا مشرکین) می تواند شرک و اختفای آن از سوی مشرکان در برخی از مواقف قیامت باشد. «من قبل» اشاره به آن موقف است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 40 - 7، 3

3_ بیداری و بروز فطرت خداجو و توحیدی انسان به هنگام رویارویی با عذاب الهی

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّٰه

7_ آشکار شدن بطلان هر گونه شرک و گرایش به غیر خدا به هنگام عذاب و مرگ و دیگر سختیها

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّٰه أو أتیکم الساعه أغير اللّٰه تدعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 41 - 12

12_ فراموش شدن عقاید شرک آمیز و معبودهای دروغین به هنگام رویارویی با عذاب و مرگ

قل أرءیتکم إن أتیکم عذاب اللّٰه أو أتیکم الساعه . . . و تنسون ما تشرکون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 14 - 3

3- توجه انسان به حقایق و پشیمانی از عملکرد خویش ، به هنگام گرفتاری مهلک و مشاهده عذاب الهی

فَلَمَّا أَحْسَبُوا بِأَسْنَا .. قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که جمله «قالوا یا ویلنا ..» استثنافیه و بیان برای جمله «فَلَمَّا أَحْسَبُوا بِأَسْنَا...» باشد؛ یعنی، وقتی عذاب ما را احساس کنند، به گناه خویش اذعان و بر حقیقت امر اعتراف می کنند. بنابراین احساس عذاب و مشاهده گرفتاری مهلک، موجب توجه آدمی به حقایق و اعتراف به آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 15 - 2

2- ایمان آوردن و اعتراف به ظلم و گناه، پس از دیدن علایم و نشانه های عذاب الهی، بی ثمر است.

إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ . فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا

این که خداوند فرمود: «گناه کاران از وقت مشاهده عذاب تا وقت هلاکت دائماً اعتراف به ظلم خویش می کردند»، نشان می دهد که اعتراف به گناه در وقت مشاهده عذاب، مؤثر نیست و توبه باید پیش از دیدن آن انجام گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 7

6 - کافران، با مشاهده عذاب الهی، در قیامت، به درگاه خداوند، اظهار تضرع می کنند.

وقالوا ربنا

اقرار به ربوبیت خداوند با واژه «ربنا» برای اظهار تضرع است. لازم به ذکر است که این گفته، به قرینه ماضی آورده شدن «قالوا» در کنار «يقولون» احتمال دارد مربوط به زمانی باشد که کافران، هنوز وارد آتش نشده اند و تنها، آن را مشاهده می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 10,12,14,16,17

10 - ستمگران با دیدن عذاب الهی در قیامت، از انتخاب عقیده کفر آلود، پشیمان شده و آن را مخفی خواهند کرد.

ولو ترى إذ الظالمون موقوفون عند ربهم .. وأسروا الندامة لما رأوا العذاب

12 - مستکبران گمراهگر در قیامت، با دیدن عذاب الهی، از کار خود پشیمان شده و آن را پنهان خواهند کرد.

وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا بل مكر اليل والنهار إذ تأمرونا أن نكفر با

برداشت یاد شده بنابراین اساس است که مرجع ضمیر فاعلی «أسروا»، «استکبروا» باشد.

14 - مشرکان، با مشاهده عذاب الهی، از بی آبرویی و فضاحت خود در قیامت نگران خواهند بود

ولو ترى إذ الظالمون موقوفون عند ربهم .. إذ تأمرونا أن نكفر بالله ونجعل له

16 - مستضعفان گمراه شده از سوی مستکبران، با مشاهده عذاب در قیامت، از کرده خود پشیمان خواهند شد.

وقال الذين استضعفوا .. وأسروا الندامة لما رأوا العذاب

بنابراین که ضمیر فاعلی «أسروا» به «استضعفوا» برگردد، نکته یاد شده قابل استفاده است.

17 - اظهار پشیمانی مستکبران و مستضعفان کافر در قیامت، با مشاهده عذاب

وأسروا الندامة لما رأوا العذاب

«أسر» از لغت هایی است که معنای متضاد دارد (مفردات راغب) و به معنای آشکار کردن و پنهان کردن است که آنان پشیمانی خود را اظهار خواهند کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 1,2,3

1 - مشرکان ، به هنگام نزول عذاب بر آنان ، اظهار ایمان به خدا می کنند .

و لو تری إذ فرعوا . . . وقالوا ءامنا به

2 - اظهار ایمان مشرکان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با مشاهده نزول عذاب بر آنان

و لو تری إذ فرعوا . . . قالوا ءامنا به

مرجع ضمیر «به»، به قرینه «ما بصاحبکم من جنّه» در آیه 46، می تواند پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد.

3 - مشرکان ، در قیامت و یا با مشاهده نزول عذاب ، اظهار می کنند که به قرآن ایمان دارند .

و لو تری إذ فرعوا . . . وقالوا ءامنا به

مرجع ضمیر «به»، به قرینه آیات پیشین _ که درباره قرآن بود _ می تواند قرآن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 3

ص: 8

3- برخی از کافران لجوج و گنه کاران سرمست ، تنها به وقت مشاهده عذاب الهی و یقین به نزول آن ، بیدار گشته و در برابر سخن حق (قرآن) تسلیم شده و از آن پیروی می کنند .

أو تقول حين ترى العذاب لو أن لي كره فأكون من المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 84 - 4

4- عده ای از مردم آن چنان لجوج و حق ناپذیراند که تنها با مشاهده عذاب الهی راه درست را می پیمایند .

فلما رأوا بأسنا قالوا ءامنا بالله وحده و كفرنا بما كنا به مشركين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 44 - 7,8

7- مشاهده عذاب ، خود نوعی عذاب برای ستمکاران است .

و ترى الظالمين لَمَّا رَأُوا الْعَذَابَ

8- تنها مشاهده عذاب ، عامل اظهار پشیمانی ظالمان است .

و ترى الظالمين لَمَّا رَأُوا الْعَذَابَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 45 - 4

4- پشیمانی ستمکاران در صحنه قیامت و پس از مشاهده عذاب ، بی تأثیر به حال آنان

يقولون هل إلى مردّ من سبيل . و ترى هم يعرضون عليها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 34 - 5,6

5- اعتراف کافران به حقانیت وعده های الهی ، پس از لمس و مشاهده آن

و يوم يعرض . . . أليس هـذا بالحقّ قالوا بلى وربّنا

6- تمسک و توجه کافران به ربوبیت الهی ، در شرایط اضطراب و مشاهده عذاب

و یوم یعرض الذین کفروا علی النار . . قالوا بلی وربنا

به میان آوردن نام پروردگار و اضافه «رب» به «نا»، می رساند که کافران با این کار در تلاشند تا در آن شرایط دشوار، رحمت الهی را به خود متوجه کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 27 - 2، 1

1 - زشت و کریه شدن چهره های کافران و منکران معاد ، در لحظه مشاهده عذاب قیامت

فلما رأوه زلفه سیئت وجوه الذین کفروا

واژه «سوء» مرادف «قیح» و «سیئه» مقابل «حسنه» است.

2 - ناراحتی و اضطراب شدید کافران و منکران معاد ، در لحظه دیدن عذاب قیامت

فلما رأوه زلفه سیئت وجوه الذین کفروا

ص: 9

زشت و کربه شدن کافران، به هنگام مشاهده قیامت، بیانگر ناراحتی و اضطراب شدید آنان در آن هنگام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 24 - 2

2- کافران لجوج و حق ناپذیر ، تنها به هنگام مشاهده نشانه های نزول عذاب الهی ، به ناتوانی و بی پناهی خود پی می برند .

حتی إذا رأوا ما یوعدون فسیعلمون من أضعف ناصراً و أقلّ عدداً

15- آثار شدت عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 100 - 4

4- شدت عذاب ها و طنین فریاد ، مانع شنیدن مشرکان در جهنم خواهد شد .

لهم فیها زفیر و هم فیها لایسمعون برداشت یاد شده بنابراین احتمال است که «لهم فیها

16- آثار عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 16

16 _ دل مهرخورندگان ، تنها هنگامی که با عذاب دردناک الهی رویاروی شوند ، به خود آمده و ایمان خواهند آورد .

و اشدد علی قلوبهم فلا یؤمنوا حتی یروا العذاب الالیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 204 - 2

2 - تعجیل کنندگان در نزول عذاب ، آرزومند مهلت به هنگام مشاهده آن

فیقولوا هل نحن منظرون . أبعذابنا یستعجلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 56 - 4

4 - جبران کوتاهی کردن در حق خدا ، پس از آمدن عذاب الهی ممکن نیست .

من قبل أن يأتيكم العذاب بغته .. أن تقول نفسى - حسرتى على ما فرطت فى جنب الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 85 - 4

4 - آشکار شدن خسارت و زیان کاری مشرکان و کافران قدرتمند و حق ناپذیر ، به وقت نزول عذاب الهی بر ایشان در دنیا

لما رأوا بأسنا .. و خسرها لک الک - فرون

ص: 10

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 28 - 6

6- ظهور پوچی و بی اثری معبود های مشرکان ، به هنگام نزول عذاب الهی

بل ضلّوا عنهم

«ضلّوا عنهم» کنایه از وجود بی خاصیتی است که معدوم به شمار می آید.

17- آثار عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 55 - 7

7- عذاب استیصال ، بر طرف کننده هرگونه شک و ریب از دل کفرپیشگان نسبت به آیات الهی

أو یأتیهم عذاب یوم عقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 15 - 2

2- سران کفر و شرک ، آن چنان لجوج و حق ستیز بودند که تنها نزول عذاب ناگهانی پایان بخش تکذیب آنان بود .

و ما ینظرهـ ِ ولاءِ إلاّ صیحه و حده

بیشتر مفسران بر این عقیده اند که مقصود از این که کافران تنها در انتظار نزول عذاب سهمگین هستند، بیان این حقیقت است که آنان از سر لجاجت، بر راه نادرست خود تا پایان عمر پای می فشردند و به حقیقت اسلام تن در نمی دهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 25 - 5

5- عذاب غافلگیرانه تکذیب کنندگان پیامبران در گذشته ، تهدیدی علیه دشمنان دین است .

كذّٰب الذّٰین من قبلهم فأتیهم العذاب من حیث لایشعرون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، در مقام تهدید و هشدار و عبرت آموزی است.

18- آثار عذاب اصحاب ایکہ

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

13 - شعراء - 26 - 190 - 6

6 - انتقام الہی از مردم « ایکہ » ، ہشدار جدی بہ ہمہ کفرپیشگان و حق ستیزان است .

و ما کان اکثرہم مؤمنین

با توجہ بہ لحن تہدیدآمیز این آیہ و بیان این کہ علت انتقام گرفتن خداوند از مردم ایکہ، این بود کہ بیشتر آنان از پذیرش حق سرباز زدند؛ برداشت یاد شدہ بہ دست می آید.

ص: 11

19- آثار عذاب اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 29 - 2

2 - مردم انطاکیه ، با صیحه و بانگ سهمناک به حال خموشی و سکون مرگ بار درآمدند .

فإذا هم خمدون

«خمود» در اصل به معنای خاموش شدن زبانه آتش است و جمله «إذا هم خامدون» کنایه از مردن است.

20- آثار عذاب حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 47 - 7

7 - کافران و حق ستیزان ، تنها به هنگام گرفتار شدن به عذاب الهی متنبه شده و به ارزش تعالیم پیامبران پی می برند .

أن تصیبههم مصیبه .. فیقولوا ربنا لولا أرسلت إلینا رسولاً

21- آثار عذاب حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 41 - 5

5 - تبدیل شدن کافران حق ستیز به موجوداتی بی جان - همچون خس و خاشاک - در پی نزول عذاب

فجعلنهم غثاء

«جعل» (مصدر «جعلنا») در جمله بالا، به معنای گردانیدن و تغییر دادن از صورتی یا حالتی، به صورت یا حالت دیگر است. «غثاء» نیز به خس و خاشاک روی آب گفته می شود.

22- آثار عذاب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 151 - 7

7_ عذاب الهی، دارای انواع گوناگون و آثار و پیامدهای مختلف است.

وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا

توصیف عذاب به خوار کننده، بیانگر این است که عذاب الهی، یا دارای انواعی است و یا یک نوع، ولی دارای آثار متفاوت است.

23- آثار عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 12

1_ عذاب فرود آمده بر تکذیب کنندگان شعیب و کفر پیشگان مدین موجب نابودی آنان و تخریب آثار زندگانی در آن دیار شد .

الذین کذبوا شعیباً کأن لم یغنوا فیها

ضمیر در «فیها» به «دار» در آیه قبل بر می گردد و «غنی» مصدر «لم یغنوا» به معنای اقامت کردن و سکونت گزیدن است. بنابراین «کأن لم یغنوا» یعنی گویا قوم شعیب در دیارشان اقامت نکرده بودند. و این کنایه از نابودی دیار آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 103 - 4

4_ ناباوران به قیامت از درک دلالت عذاب های دنیوی ، بر قیامت و عذاب های اخروی ناتوانند .

إن فی ذلک لآیه لمن خاف عذاب الآخره

روشن است که دلالت عذابهای دنیوی بر حقانیت قیامت، اختصاص به گروهی خاص ندارد. بنابراین لام در «لمن خاف ...» لام انتفاع است و بیانگر این نکته می باشد که: هر چند آیت بودن عذابها اختصاص به کسی ندارد؛ ولی ناباوران به قیامت از فهم آن محرومند.

24- آثار عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 85 - 7

7- باز ایستادن ظالمان تکذیب گر از نطق و سخن ، با مشاهده نزول عذاب الهی بر آنان

و وقع القول علیهم .. فهم لاینطقون

برداشت یاد شده بر این اساس است که مراد از «وقع القول..» حلول عذاب باشد.

25- آثار عذاب فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 35 - 5

5- نزول عذاب الهی بر جوامع فاسق و تبهکار ، صرفاً جنبه انتقام جویانه و کیفری ندارد ، بلکه جنبه ارشاد و هدایت دیگران را نیز دارد .

إِنَّا مَنْزَلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رَجْزًا... وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيْنَهُ لِقَوْمٍ يَعْقِل

26- آثار عذاب فرعون

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 2

ص: 13

2- عذاب فرعون در دنیا و آخرت، نمونه ای از برخورد شدید خداوند با مخالفان پیامبران و برحذر دارنده آنان از عواقب مخالفت

فأخذ الله نكال الآخرة و الأولى

«نکال» به چیزی گفته می شود که به وسیله آن، دیگران را تنکیل کنند؛ یعنی، از کاری بر حذر دارند (قاموس). مصداق آن در آیه عذاب فرعون است که مایه عبرت برای دیگران می باشد. اضافه «نکال» به «الآخرة و الأولى»، یا گویای این نکته است که عذاب فرعون در آخرت و دنیا، هر یک می تواند برای مردم «نکال» و مایه عبرت باشد و یا گویای این که عذاب فرعون در دنیا می تواند مایه عبرت مردم نسبت به دنیا و آخرت آنان باشد. برداشت یادشده براساس احتمال اول است.

27- آثار عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 12، 13

12 - فرعونیان پس از گرفتاری به عذاب الهی به موسی (ع) وعده دادند که در صورت رفع عذاب، ایمان خواهند آورد.

وقالوا یٰٰهـٰ آیه السّ حر ادع لنا ربّک بما عهد عندک إنّنا لمهتدون

13 - فرعونیان پس از گرفتاری به عذاب الهی، اظهار ایمان کرده و خود را مردمی هدایت یافته قلمداد کردند.*

وقالوا .. إنّنا لمهتدون

جمله «إنّنا لمهتدون» ممکن است خبر از تسلیم شدن در برابر هدایت های الهی باشد. در این صورت مفاد آیه این است که فرعونیان پس از نزول عذاب، ادعای ایمان کرده و از موسی (ع) خواستند که خداوند نیز به عهدش در رفع عذاب از آنان، وفا کند.

28- آثار عذاب قبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 1 - 5

5 - «عن علی بن ابی طالب (ع) قال: نزلت «ألهیکم التکاثر» فی عذاب القبر؛

از علی (ع) روایت شده که فرمود: [سوره] «ألهیکم التکاثر»، در مورد عذاب قبر نازل شده است». [یعنی، تا زمان دیدار عذاب قبر به تفاخر سرگرم هستید].

29- آثار عذاب قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ عذاب نازل شده بر قوم ثمود ، موجب نابودی آنان و تخریب آثار زندگانی در دیار ایشان شد .

كأن لم یغنوا فیها

«غنی» (مصدر لم یغنوا) به معنای اقامت کردن و سکنی گزیدن است. ضمیر در «فیها» به «دیار» در آیه قبل برمی گردد و

ص: 14

جمله «كأن لم يغنوا فيها»؛ یعنی، گویا قوم ثمود در دیارشان اقامت نکرده بودند و این کنایه از بین رفتن دیار آنان است.

30- آثار عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 25 - 5

5- خانه های خالی از سکنه ، تنها آثار برجای مانده از سرزمین قوم عاد پس از فرو نشستن عذاب

فأصبحوا لایری إلاّ مسـکنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 7 - 2

2- قوم عاد بر اثر باد ، مانند تنه های پوک و افتاده درختان خرما از پای درآمدند .

فتری القوم فیها صرعی کأنهم أعجاز نخل خاویه

«صریع» (مفرد «صرعی») به معنای چیز افکنده شده بر زمین و «أعجاز» به معنای ساقه های ریشه دار در زمین (تنه ها) است. «خاویه»؛ یعنی، شیء خالی و نیز به معنای شیء افتاده بر زمین آمده است.

31- آثار عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 33 - 11

11 - حضرت لوط (ع) نگران گرفتار شدن در عذاب فراگیری بود که برای قوم اش مقدر شده بود .

ولما أن جاءت رسلنا لوطا سیء بهم . . . وقالوا لاتخف و لاتحزن إنا منجّوک

دلداری ملائکه به لوط(ع) و اطمینان بخشی به وی برای نجات حتمی از عذاب، می تواند قرینه باشد بر این که نگرانی لوط(ع) به خاطر نکته بالا بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 38 - 4

4- برجای ماندن آثار عذاب نازل شده بر قوم لوط ، پس از هلاکت آنان

و لقد صَبَّحَهُم بِكْرَه عَذَابٍ مُسْتَقَرٍّ

واژه «مستقرّ» می تواند نظر به استمرار یافتن آثار عذاب نازل شده بر قوم لوط داشته باشد. برداشت یاد شده بر پایه این احتمال است.

32- آثار عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 15

5- تبدیل شدن کافران حق ستیز به موجوداتی بی جان - همچون خس و خاشاک - در پی نزول عذاب

فجعلنهم غناء

«جعل» (مصدر «جعلنا») در جمله بالا، به معنای گردانیدن و تغییر دادن از صورتی یا حالتی، به صورت یا حالت دیگر است. «غناء» نیز به خس و خاشاک روی آب گفته می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- فریاد و ضجه رفاهمندان کافر، به هنگام لمس عذاب الهی

حتی إذا أخذنا مترفیهم بالعذاب إذا هم یجثرون

ضمیر «هم» در جمله «إذا هم یجثرون»، می تواند به «مترفین» بازگردد. در این صورت معنای «إذا هم یجثرون» چنین می شود: «مترفان به هنگام لمس عذاب الهی، فریاد و ضجه سر می دهند». هم چنین می تواند به غفلت زدگان کافر بازگردد. در این صورت معنای جمله فوق چنین می شود: «کافران (پیروان مترفین) وقتی جلوداران خود را گرفتار عذاب دیدند، فریاد استغاثه سر می دهند». برداشت فوق، بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- کافران و حق ستیزان، تنها به هنگام گرفتار شدن به عذاب الهی متنبه شده و به ارزش تعالیم پیامبران پی می برند.

أن تصیبههم مصیبه... فیقولوا ربنا لولا أرسلت إلینا رسولا

33- آثار عذاب گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18- گمراهان، هنگام نزول عذاب دنیوی و یا لحظه فرارسیدن مرگ، ضعف و ناتوانی یاران خود را خواهند دید.

فسیعلمون من هو... أضعف جنداً

34- آثار عذاب مرفهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 64 - 4

4 - فریاد و ضجه رفاهمندان کافر ، به هنگام لمس عذاب الهی

حتّی إذا أخذنا مترفیهم بالعذاب إذا هم یجئرون

ضمیر «هم» در جمله «إذا هم یجئرون»، می تواند به «مترفین» بازگردد. در این صورت معنای «إذا هم یجئرون» چنین می شود: «مترفان به هنگام لمس عذاب الهی، فریاد و ضجه سر می دهند». هم چنین می تواند به غفلت زدگان کافر بازگردد. در این صورت معنای جمله فوق چنین می شود: «کافران (پیروان مترفین) وقتی جلوداران خود را گرفتار عذاب

ص: 16

دیدند، فریاد استغاثه سر می دهند». برداشت فوق، بر پایه احتمال اول است.

35- آثار عذاب مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 85 - 7

7- باز ایستادن ظالمان تکذیب گر از نطق و سخن ، با مشاهده نزول عذاب الهی بر آنان

و وقع القول علیهم . . . فهم لاینطقون

برداشت یاد شده بر این اساس است که مراد از «وقع القول. . .» حلول عذاب باشد.

36- آثار عذاب مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 25 - 5

5- عذاب غافلگیرانه تکذیب کنندگان پیامبران در گذشته ، تهدیدی علیه دشمنان دین است .

كذب الذین من قبلهم فأتیهم العذاب من حیث لایشعرون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه، در مقام تهدید و هشدار و عبرت آموزی است.

37- آرزوی تخفیف عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 77 - 12

12- « قال سید بن طاوس ، اقول فی الحدیث . إنَّ أهل النار إذا دخلوها و رأوا أنکالها . . . فیوملون . . . لیخفَّ عنهم بعض العذاب . . . فإذا یسوا من خزنة جهنم رجعوا إلى مالک مقدّم الخُزّان و أمّلوا أن یخلّصهم من ذلک الهوان کما قال جلّ جلاله « و نادوا یا مالک لیقض علینا ربّک » قال : فیحبس عنهم الجواب أربعین سنه ثمّ یجیبهم کما قال الله فی کتابه المکنون . « إنکم ما کثون » . . . »

سید بن طاوس گوید: در حدیث است که دوزخیان زمانی که داخل آتش شده و عذاب های آن جا را می بینند . . . آرزو می کنند . . . تا مقداری از عذاب از آنان برداشته شود و وقتی از مأموران جهنم مأیوس شدند، سراغ مالک دوزخ که [رتبه] او بر همه مأموران مقدم است، رفته و آرزو می کنند که او آنها را از این ذلت رهایی دهد؛ همان طور که خداوند می فرماید: «و نادوا یا مالک لیقض علینا ربّک». جواب آنان چهل سال داده نمی شود؛ سپس همان گونه که خدا در کتاب محفوظ خود فرموده چنین جواب می دهد: «إنکم ما کثون». . . .

38- آرزوی نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 77 - 3,9

3 - دوزخیان ، عاجزانه در تمنای مرگ و نابودی ، برای رهایی یافتن از عذاب

کانوا هم الظلمین . و نادوا یملک ليقض علينا ربک

9 - تمنای دوزخیان برای رهایی از عذاب ، تمنایی بی جا و غیر قابل پذیرش

و نادوا .. إنکم مـکثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 11 - 3

3 - مجرمان در روز محشر ، آرزومند نجات خویش از عذاب الهی با پرداخت فدیة

یودّ المجرم لو یفتدی من عذاب یومئذ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 15 - 1

1 - نجات مجرمان با پرداخت فدیة از عذاب الهی در قیامت - هر چند بسیار و نامحدود - آرزویی واهی و ناممکن است .

یودّ المجرم لو یفتدی من عذاب یومئذ ببینه .. کلاً

39- آغاز عذاب اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 13 - 4

4 - خداوند ، عذاب کافران را در جهان آخرت ، آغاز کرده و آن را تکرار خواهد کرد . *

إنّه هو بیدىء و یعید

به قرینه آیه قبل ، مصداق مورد نظر در این آیه ، آغاز و تکرار عذاب کافران است؛ به این بیان که آنچه کافران به آن تهدید شده اند، گرچه از

توان جسمی آنان فراتر است؛ ولی برای خداوند _ نه در آغاز و نه در تکرار _ مشکلی ایجاد نخواهد کرد.

40- آغاز عذاب قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 27 - 7

7- تنوری که فوران آب از آن نشانه در رسیدن عذاب بر قوم نوح بود از پیش تعیین شده بود .

فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ

«ال» در «التَّنُّور» برای عهد ذهنی است. بنابراین «التَّنُّور»؛ یعنی، آن تنور.

ص: 18

41- ابتلای به عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 70 - 6

6_ منافقان ، در معرض نزول عذاب الهی و مبتلا شدن به سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، قوم ابراهیم و اصحاب مدین

وعد الله المنفقين ... ألم يأتيهم نبأ الذين من قبلهم قوم نوح ... وأصحاب مدین

42- ابتلای بی گناهان به عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 25 - 2

2_ برخی از گناهان و ستمکاری ها در جامعه ایمانی مایه گرفتار شدن همگان (مرتکبان گناه و غیر آنها ، یعنی ظالم و غیر ظالم) به عذاب های الهی است .

و اتقوا فتنة لا تصيبن الذين ظلموا منكم خاصة

«لا» در «لاتصیبین» نافییه و «خاصه» حال برای «الذین» است. جمله «لاتصیبین الذین ...» تبیین و توضیحی است برای «فتنه». و مراد از انتقاء فتنه، پرهیز از عامل آن می باشد که به قرینه «ظلموا»، ستمکاری است. بنابراین معنای آیه چنین می شود: ای اهل ایمان از گناهایی که موجب فتنه ای عظیم می شود پرهیز ید ؛ آن گونه فتنه ای که نه تنها دامنگیر گناهکار می شود، بلکه همگان را در شعله های خود خواهد سوزانید.

43- ابر در روز عذاب اصحاب ایکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 189 - 3

3 - مجازات مردم «ایکه» ، در روزی ابری و تیره

فأخذهم عذاب يوم الظلّه

«ظلّه» (می تواند به معنای) پاره ابری باشد که همچون سایه بان سایه می افکند. بنابراین «فأخذهم عذاب يوم الظلّه»؛ یعنی، عذابی سخت آنان را در روزی که ابری بر فراز سرشان سایه افکننده بود، فرو گرفت.

44- ابر عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 3

3_ ابرها ، از ابزار نزول عذاب الهی برای متمردان

ان یأتیهم اللّٰه فی ظلل من الغمام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 19

2- توده های ابرگونه ، حامل عذاب الهی برای قوم عاد

عارضاً مستقبل اودیتهم

«عارض» به معنای توده ابر است.

7- توده های ابرگونه مرگ بار ، پاسخ الهی به اصرار قوم عاد برای مشاهده عذاب

فلما رأوه عارضاً . . . بل هو ما استعجلتم به

45- ابراهیم(ع) و عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 76 - 7

7- جر و بحث ابراهیم (ع) با فرشتگان و شفاعت او درباره قوم لوط ، پیش از اطلاع او بر قطعی شدن عذاب آنان بوده است .

يجد لنا في قوم لوط . . . يـ ابراهيم اعرض عن هـ ذا إنه قد جاء امر ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 58 - 5

5- حضرت ابراهیم (ع) از عذاب قوم لوط پیش از نزول آن ، توسط فرشتگان آگاه شده بود .

قال فما خطبكم . . . قالوا انا ارسلنا إلى قوم مجرمين

46- ابراهیم(ع) هنگام عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 76 - 10

10- زمان نزول عذاب قوم لوط در سن پیری و کهنسالی ابراهیم (ع) بوده است .

وهذا بعلى شيخاً . . . يـ ابراهيم اعرض عن هـ ذا إنه قد جاء امر ربك

47- ابزار عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 3

3_ ابرها ، از ابزار نزول عذاب الهی برای متمردان

ان یأتیهم اللّٰه فی ظلل من الغمام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 7

ص: 20

7_ شکنجه دوزخیان با طلا و نقره گداخته ، از عذاب های دردناک جهنم است .

و الذین یکنزون الذهب . . . فبشرهم بعذاب الیم . یوم یحیی علیها فی نار جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 1

1_ کفرپیشگان قوم ثمود ، با غرشی مهیب به هلاکت رسیدند .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 28

28_ « عن أبی بصیر و غیره عن أحدهما علیهما السلام : . . . لما قال جبرئیل : « إنا رسل ربک » قال له لوط : یا جبرئیل عجل ، قال : نعم ، قال : یا جبرئیل عجل ، قال : « إن موعدهم الصبح الیس الصبح بقرب » . . . فأدخل جناحه تحتها حتی إذا استعلت قلبها علیهم و رمی جدران المدینه بحجار من سجیل و سمعت إمرأه لوط الهدهه فهلکت منها ;

ابوبصیر و غیر او از امام باقر یا امام صادق_علیهما السلام_ روایت کرده اند که فرمود: هنگامی که جبرئیل به لوط گفت: ما فرشتگان، فرستادگان پروردگار تو هستیم، لوط به او گفت: عجله کن، جبرئیل گفت: باشد. لوط گفت: عجله کن، جبرئیل گفت: «موعده هلاکت آنها صبح است، آیا صبح نزدیک نیست؟»... پس بال خود را به زیر زمین آن دیار فرو برد، آن گاه که آن آبادی بالا رفت آن را به روی آنان واژگون کرد و دیوارهای شهر را با سجیل (سنگ گل) سنگباران کرد. همسر لوط صدای شدید فرو ریختن دیوارها را شنید و از آن صدا به هلاکت رسید.».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 82 - 2,8

2_ خداوند ، علاوه بر زیر و رو کردن دیار قوم لوط ، با فرو فرستادن سجیل (سنگ گل) آنان را به هلاکت رساند .

فلما جاء أمرنا . . . أمطرنا علیها حجاره من سجیل

«سجیل» کلمه ای است که در اصل فارسی بوده (سنگ گل) و آن گاه که در زمان عربی استعمال شده و به اصطلاح معرب گشته ، به صورت «سجیل» تلفظ شده است (لسان العرب).

8_ سنگ های فرو ریخته بر قوم تبه کار لوط ، سنگ گلهایی لایه لایه و متراکم

و أمطرنا عليها حجاره من سجیل منضود

«منضود» به معنای روی هم قرار گرفته است و از آن جا که این کلمه صفت برای «سجیل» می باشد ، چنین برمی آید که سنگهای فرو ریخته بر قوم لوط ، دارای لایه های متعدد به هم چسبیده بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 7

7_ کفرپیشگان قوم شعیب ، با غرشی مهیب به هلاکت رسیدند .

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 1

ص: 21

1_ جوشش آب های سیل آسا، بارش باران های طوفان زا، زیر وزبر شدن آبادیها، فرو ریختن سنگ های عذاب و ایجاد صیحه و غرش های تخریب گر، نمونه هایی است از عقوبت های الهی و عذاب های استیصال .

و کذلک أخذ ربک

«ذلک» اشاره به عذابهایی است که در این سوره بیان شده است؛ از قبیل طوفان نوح، زیر وزبر شدن آبادیهای قوم لوط و . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 11

11_ منکران معاد و ربوبیت خدا در روز قیامت به غل ها و زنجیرهایی که بر گردنشان آویخته می شود، گرفتار خواهند شد .

أولُ نك الأعلل فی أعناقهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 73 - 3

3- صدای وحشتناک و غرش سهمگین، از اسباب و عوامل عذاب الهی

فأخذتهم الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 83 - 2

2- صدای وحشتناک و غرش سهمگین، از اسباب و عوامل عذاب های الهی

فأخذتهم الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 6

6- زمین، از جمله ابزار های عذاب الهی است .

أن یخسف الله بهم الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- کفران کنندگان نعمت های الهی و حق ناسپاسان ، در معرض عذاب های دنیوی چون بلعیده شدن به وسیله زمین و گرفتار شدن به طوفان شن

و كان الإنسـن كفورًا. أفأمنتم أن يخسف بكم ... أو يرسل عليكم حاصبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 17

17 - ثروت انبوه برای کفران ، عذاب آور و سختی آفرین است .

لنفتنهم فيه

از معانی «فتنه» عذاب و مشقت است (قاموس). لام در «لنفتنهم» لام عاقبه و بیانگر بازتاب پیش بینی نشده ثروت مندی

ص: 22

است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 17

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 21 - 3

3 - وجود آهن در دوزخ و کاربرد آن در عذاب دوزخیان

و لهم مق- مع من حدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 40 - 3، 10

3 - شهر قوم لوط ، به وسیله بارانی از سنگ گل ، به ویرانه ای تبدیل شد .

و لقد أتوا على القرية التي أمطرت مطر السوء

آنچه به صورت باران بر قوم لوط بارید _ به قرینه آیات دیگر از جمله آیه 82 سوره «هود» (و أمطرنا عليها حجارة من سجيل منضود) _ سنگ گل و کلوخ بود.

10 _ « عن أبي جعفر (ع) قال : و أما القرية « التي أمطرت مطر السوء » فهي سدوم قرية قوم لوط أمطر الله عليهم حجارة من سجيل . . . » ;

از امام باقر(ع) روایت شده است که فرمود: و اما قریه ای که خداوند، باران «سوء» را بر آنان باراند، «سدوم»؛ یعنی، قریه قوم لوط بود که خدا بارانی از سنگ «سجیل» بر آنان بارید (سجیل معرب سنگ گل است)».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 37 - 6

6 - امکان دارد که زلزله _ و یا دیگر بلا های طبیعی _ عذاب و کیفر الهی باشد .

فأخذتهم الرجفة فأصبحوا في دارهم ج- ثمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - عذاب برخی از اقوام مکذّب انبیا (قوم عاد) با طوفان شن بود .

فمنهم من أرسلنا علیه حاصبًا

«حاصب» به «باد شدیدی که حامل شن و ماسه است» گفته می شود. گفتنی است که عذاب های یاد شده در آیه، براساس لفّ و نشر مرتب، مطابق با اقوام و اشخاص یاد شده در آیات پیش است.

7 - برخی از اقوام مکذّب انبیا (قوم ثمود) با صیحه و صدایی مهیب و وحشت ناک ، عذاب و نابود شدند .

و عادًا و ثمودًا .. فكلًا أخذنا بذنبه ... و منهم من أخذته الصيحة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 29 - 1،2

ص: 23

1 - عذاب و هلاکت مردم انطاکیه ، تنها با یک صیحه و بانگ سهمناک بود .

إن كانت إلا صيحة وحده

اسم «کانت» به قرینه مقام _ که درصدد بیان مجازات و عذاب مردم انطاکیه است _ عقوبت و نابودی می باشد.

2 - مردم انطاکیه ، با صیحه و بانگ سهمناک به حال خموشی و سکون مرگ بار درآمدند .

فإذا هم خـمدون

«خمود» در اصل به معنای خاموش شدن زبانه آتش است و جمله «إذا هم خامدون» کنایه از مردن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 15 - 3

3 - صیحه (بانگ سهمگین) ، از عذاب های الهی در دنیا

و ما ينظره - ولاء إلا صيحة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 8 - 22

22 - آتش ، از وسایل عذاب دوزخیان

إتک من أصحاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 72 - 4

4 - ستیزه جویی و تکذیب لجوجانه کتاب های آسمانی و فرستادگان الهی ، موجب انواع گوناگون عذاب (در غل و زنجیر شدن ، سوخته شدن به آب داغ و آتش دوزخ)

الذین یجـدلون .. الذین کذبوا بالکتـب ... إذ الأعلـل فی أعنـقهم ... ثم فی النـ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 2

2- قوم عاد ، با تندبادی بسیار سرد و توفنده به هلاکت رسیدند .

فأرسلنا عليهم ريحاً صرصراً

«صرصر» به معنای بسیار سرد و سوزان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 11 - 5

5- عذاب سخت منکران آیات الهی ، در قیامت به وسیله موادی آلوده و نفرت انگیز *

لهم عذاب من رجز أليم

«رجز» می تواند به معنای «رجس» و آلودگی باشد در این صورت اگر «من» نشویه باشد، براشت یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 24

1- عذاب قوم عاد ، تندبادی ویرانگر و نابود کننده همه مظاهر حیات

ریح . . . تدمر کلّ شیء

تعبیر «کلّ شیء» گر چه عام است و شامل همه مظاهر طبیعت می شود؛ اما «لایری إلاّ مساکنهم» نشان می دهد که این ویرانگری، بیشتر متوجه جانداران و موجودات زنده بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 33 - 2

2 - عذاب قوم لوط ، به وسیله سنگ هایی از گل

حجاره من طین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 13 - 4

4 - آتش ، وسیله عذاب در دوزخ

یوم یدعون الی نار جهنّم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 12 - 2, 1

1 - انفجار و جوشش چشمه های زمین به اراده الهی ، برای انتقام گرفتن از قوم نوح

وفجّرنا الأرض عیوناً

2 - پیوستن آب های آسمان و زمین به یکدیگر ، برای محقق ساختن اراده الهی علیه قوم نوح

ففتحنّا أبواب السّماء . . . وفجّرنا الأرض عیوناً فالتقی الماء علی أمر قد قدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 19 - 5, 1

1 - عذاب قوم عاد ، به وسیله وزش بادی بسیار شدید و سرد

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا

«صرصر» در وصف باد آورده می شود و آن بادی است که سخت زوزه بکشد یا بسیار سرد باشد (قاموس المحيط).

5 - «عن أبي جعفر (ع) . . . ان لله عزّوجلّ جنوداً من رياح يعذب بها من يشاء ممّن عصاه . . . و لكلّ ریح منهنّ اسم أما تسمع قوله تعالی « . . . إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا . . . » ;

از امام باقر(ع) روایت شده: . . . برای خداوند لشگریانی از بادها هستند که با آنها هر که را بخواهد _ از کسانی که او را عصیان کرده _ عذاب می کند و برای هر بادی از آنها نامی است آیا نشنیده ای سخن خداوند را که فرموده «...إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 31 - 3, 2

2 - صیحه (صدای سهمگین) آسمانی ، وسیله نابودی قوم ثمود

ص: 25

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَهُ وَحَدَهُ

3 - عذاب قوم ثمود ، همراه با صاعقه ای عظیم و کشنده *

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَهُ وَحَدَهُ فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ

با توجه به این که خشک شدن بدن قوم ثمود، بیش از آن که متأثر از صدای مهیب باشد، معلول صاعقه است؛ احتمال می رود صیحه در این آیه، بدان جهت آمده باشد که همواره پس از صاعقه صدایی شنیده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 34 - 1

1 - مجازات قوم حق ستیز لوط ، به وسیله طوفانی از شن و سنگریزه

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا

«حاصب» به باد شدیدی که با خود سنگریزه حمل کند، گفته می شود (مختار الصحاح).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 38 - 2

2 - وزش طوفان شن بر قوم لوط ، در نخستین ساعات روز

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا .. وَ لَقَدْ صَبَّحَهُمْ بِكْرَهُ عَذَابٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 15 - 4

4 - آتش ، ابزار عذاب الهی در دوزخ

مَأْوِيَكُمْ النَّارِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 10 - 3

3 - آتش ، وسیله عذاب الهی در دوزخ

أولئك أصحاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 16 - 2

2- امکان نزول عذاب الهی ، با لرزش زمین و فرورفتن کافران در درون آن

أن یخسف بکم الأرض فإذا هی تمور

«مور» (مصدر «تمور») به معنای تحرک سریع است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 17 - 2

2- امکان نزول عذاب الهی ، با تندبادی ریگ افشان بر سر انسان ها

أن یرسل علیکم حاصبًا

ص: 26

«حاصب»، به معنای بادی است که سنگ ریزه به همراه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 4 - 1

1 - مهیا بودن زنجیرها، غلّها و آتش برافروخته برای کافران و ناسپاسان نعمت هدایت از جانب خداوند

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا

48- ابزار عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 37 - 1

1 - آتش، وسیله عذاب دردناک در قیامت

و لهم عذاب الیم. یریدون ان یرجوا من النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 16 - 5

5 - آتش، وسیله اصلی عذاب و کیفر زیانکاران در قیامت

لهم من فوقهم ظلل من النار و من تحتهم ظلل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 6 - 7

7 - آتش، از وسایل عقوبت و عذاب الهی در قیامت

أنّهم أصبحوا من النار

49- ابزار عذاب ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 5, 4, 3, 2, 1

1_ دَفینه های زراندوزان در قیامت وبال گردن و ابزاری برای شکنجه و عذاب آنان ، خواهد گشت .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة . . . یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

2_ گنجینه های ثروت اندوزان را ، جهت نقره داغ کردن آنان ، با آتش دوزخ خواهند گداخت .

یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم

«احماء» مصدر «یحیی» یعنی چیزی را به شدت حرارت دادن و ضمیر مؤنث «علیها» به «الذهب» و «الفضة» برمی گردد البته به اعتبار

دنانیر و دراهم و «یکوی» از ماده «کَی» و کَیّ به معنای چسبانیدن چیزی داغ به عضو بدن است.

3_ پیشانی ، پهلو و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلا ها و نقره های گداخته ، داغ خواهند کرد .

فی نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

ص: 27

4_ سرزنش خداوند از زراندوزان در دوزخ ، همراه با شکنجه کردن آنان به وسیله اندوخته هایشان

هذا ما كنزتم لأنفسكم فذوقوا ما كنتم تكنزون

5_ طلا ها و نقره های گداخته شده در آتش دوزخ ، تجسمی از گنجینه شدن آنها در دنیا توسط کنزاندوزان

الذین یکنزون الذهب و الفضة .. یوم یحیی علیها ... هذا ما كنزتم لأنفسكم

50- ابزار عذاب جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 21 - 1

1 - گرز های آهنین ، یکی دیگر از ابزار شکنجه اهل دوزخ

و لهم مق-مع من حدید

51- ابزار عذاب در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 21 - 2

2 - شرک پیشگان منکر ربوبیت خدا ، سزاوار گرز های آهنین در دوزخ

و لهم مق-مع من حدید

«مقمعه» (مفرد «مقامع») به معنای گرز است. پس «مقامع من حدید»؛ یعنی، گرزهای آهنین.

52- ابزار عذاب دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فیل - 105 - 4 - 3

3 - خداوند ، به کارگیرنده عوامل طبیعی در عذاب مخالفان

ترمیهم بحجاره من سجّیل

53- ابزار عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 10

10 - تحقق اراده الهی به عذاب دنیوی ، از طریق اعطای نعمت های ظاهری و اسباب طبیعی

إنما يريد الله ليعذبهم بها في الحياه الدنيا

ص: 28

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 15، 8، 9

8_ اعطای امکانات دنیوی فراوان به منافقان از جانب خدا، تنها مایه عذاب و گرفتاری آنان در دنیا است.

إنما يريد الله أن يعذبهم بها في الدنيا

9_ تحقق اراده الهی به عذاب دنیوی منافقان، از طریق اعطای مال و فرزند فراوان و نعمت های ظاهری به آنان

إنما يريد الله أن يعذبهم بها

15_ کثرت مال و اولاد منافقان نمودی از عذاب الهی و زمینه ساز جان کندن دشوار و حسرت بار آنان

أن يعذبهم... و تزهق أنفسهم و هم كفرون

با توجه به اینکه «تزهق أنفسهم» می تواند عطف تفسیری برای «أن يعذبهم» باشد، برداشت فوق استفاده می شود.

54- ابرار عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 24 - 7، 4، 2

2- توده های ابرگونه، حامل عذاب الهی برای قوم عاد

عارضاً مستقبل أوديتهم

«عارض» به معنای توده ابر است.

4- طوفان بلا گسترده از کران تا کران افق، برای قوم عاد

فلما رأوه عارضاً مستقبل أوديتهم... ریح فیها عذاب الیم

واژه «عارض» به معنای توده ابری است که در پهنه افق گسترده و عرض فضا را پر کرده باشد.

7- توده های ابرگونه مرگ بار، پاسخ الهی به اصرار قوم عاد برای مشاهده عذاب

فلما رأوه عارضاً... بل هو ما استعجلتم به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - قوم عاد ، به وسیله بادی سرکش ، بسیار سرد و توفنده به هلاکت رسیدند .

وَأَمَّا عَادُ فَاهْلَكُوا بِرِيحِ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ

«صَرْصَرٍ»؛ یعنی، صدای شدید و یا [هوای] سرد شدید؛ به گونه ای که بسوزاند. «عُتُوٌّ» (مصدر «عاتیه») به معنای استکبار و تجاوز از حد است. (قاموس المحيط)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند ، بادی سرد و توفنده را هفت شب و هشت روز پی در پی ، بر قوم عاد مسلط کرد .

بَرِيحِ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ . سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا

«حسوم» به معنای شوم و یا تداوم در عمل است (قاموس المحيط). در این آیه هر دو معنا، می تواند مراد باشد؛ زیرا در سوره های دیگر (فصلت و قمر) به این دو معنا اشاره شده است.

ص: 29

55- ابزار عذاب قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 3

3 - قوم نوح با آتشی بزرگ و وصف ناپذیر پس از مرگ عذاب شدند .

فأدخلوا نارًا

تکثیر «ناراً» یا برای افاده تعظیم است و یا برای بیان نوع خاصی از آتش که وصف ناپذیر است.

56- ابزار عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 11

11 - کثرت مال و اولاد ، مایه رنج و گرفتاری برای بی ایمانان

فلا تعجبک أمولهم ولا أولدهم .. ليعذبهم بها فی الحیوه الدنیا

57- ابزار عذاب مستکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 3

3 - باد های سرد و توفنده ، از ابزار عذاب الهی در هلاکت جوامع مستکبر

فأرسلنا علیهم ریحًا صرصرًا

58- ابلاغ عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 63 - 1

1- قطعی شدن نزول عذاب الهی (استیصال) و فرارسیدن موعد آن بر قوم لوط ، توسط فرشتگان به حضرت لوط (ع) ابلاغ گردید .

قالوا بل جنن ک بما کانوا فیه یمترون

59- اتمام حجت بر اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 63 - 7

7- نزول عذاب الهی (استیصال) بر امت ها ، پس از اتمام حجت با آنان خواهد بود .

قالوا بل جننک بما کانوا فیه یمترون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 177 - 3

3 - کافران و مشرکان تهدید شده به عذاب الهی ، از پیش انذار و اخطار شده و اتمام حجت شده بودند .

فساء صباح المنذرین

منظور از «منذرین» (اخطار شدگان) کافران و مشرکان اند. این تعبیر می رساند که آنان از سوی پیامبر اسلام و قرآن، انذار و اخطار شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 59 - 1

1 - خداوند ، پیش از عذاب کردن مردم ، آنان را از راه نشان دادن آیات و نشانه های خود هدایت کرده و با آنها اتمام حجت می کند .

لو أنّ الله هدینى لکننت من المتّقین .. بلى قد جاء تک ءای تی فکذّبت بها

«بلى» حرف جواب است و در این آیه برای اثبات چیزی می باشد که مورد انکار قرار گرفته است؛ زیرا کافران هدایت کردن خدا را منکر شده و می گفتند: اگر خدا ما را هدایت می کرد، ما از تقوای پیشگان بودیم. خداوند این سخن را رد می کند و می فرماید: آری آیات ما برای هدایتتان آمد؛ ولی شما آنها را تکذیب کردید.

60- اجتناب از تعجیل در عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 84 - 2

2- خداوند ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به شتاب نداشتن برای عذاب کافران لجوج ، توصیه کرده است .

61- اجتناب از تعجيل در عذاب گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - مريم - 19 - 75 - 1

1- مهلت دهی خداوند، به ماندگان در وادی گمراهی و عدم تعجيل در عذاب آنها

قل من كان في الضلّ له فليمدد له الرحمن مدّاً

«لیمدد» فعل امر از «مدّ» است و «مدّ له»؛ یعنی، او را رها ساخت و به وی مهلت داد (لسان العرب). گفتمی است که این

ص: 31

معنا، مصداق معنای اصلی «مدّ» است که کشاندن چیزی در ناحیه طول آن می باشد. در آیه مورد بحث مقصود، مهلت خداوند به کافران و پایان ندادن کار آنها با عذاب است.

62- اجتناب از تعجیل در عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 84 - 3

3- تأثیر فزون تر و سوسه های شیطانی در مشرکان و افزایش گمراهی آنان بر اثر مهلت های الهی ، دلیل شتاب نورزیدن خداوند در عذاب آنان

فلا تعجل علیهم

«لا تعجل» به وسیله «فاء» بر آیات پیشین (نظیر «فلیمدد له الرحمن مدّاً» و «تؤزّهم أژّاً») تفریع شده است؛ یعنی، حال که تأخیر عذاب مایه افزایش گمراهی مشرکان و فزونی فریب های شیطانی است، چه ضرورتی در تعجیل عذاب است؟ جمله «إِثْمًا ..» نیز که تعلیل برای «فلا تعجل علیهم» است، همین نکته را تأکید می کند؛ زیرا بر انبوه تر شدن مدارک عذاب مشرکان دلالت دارد.

63- اجتناب از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 63 - 11

11_ مردم وظیفه دار باور به انذار های پیامبران و پرهیز از گرفتار آمدن به عذاب های الهی

لینذرکم ولتتقوا

64- اجتناب از عذاب دنیوی گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 75 - 16

16- تأخیر یافتن زمان عذاب برخی از گمراهان تا آخرت و ترک عذاب آنان در دنیا ، مهلت خداوند به آنان است .

فلیمدد له الرحمن مدّاً حتّی إذا رأوا ما یوعدون إثمًا العذاب و إثمًا الساعه

65- احاطه عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 50 - 3

3- عذاب الهی در قیامت سراسر وجود مجرمان و تبهکاران را فرا می گیرد .

ص: 32

و تری المجرمین . . . سرایلهم من قطران و تغشی و جوههم النار

تعبیر «وجوه» (چهره ها) می تواند کنایه از سراسر وجود باشد؛ چون چهره آینه تمام نمای وجود انسان است. گفتنی است پیراهن آتشین و به غل و زنجیر بسته شدن مجرمان مؤید همین برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 8

8 - عذاب قیامت ، تمامی وجود ستمگران را فرا خواهد گرفت .

و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

66- احاطه عذاب بر کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 34 - 7

7- عذاب موعود مورد استهزا قرار گرفته ، کافران استهزا کننده را در احاطه خود گرفت .

کذلک فعل الذین من قبلهم . . . و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

«حاق» در لغت به معنای «أحاط» است و مراد از «ما» در «ما کانوا به» عذاب است.

67- احاطه عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به عذاب فراگیر و دائمی دوزخ تهدید کرد .

و یحلّ علیه عذاب مقیم

«علی» برای استیلا و تمکن است و می رساند که عذاب الهی دشمنان رسول خدا، فراگیر و گسترده است.

68- احساس مصونیت از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 45 - 4

4- بدکاران ، هیچ گاه نباید از عذاب های الهی احساس امنیت بکنند .

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 46 - 6

6- توطئه گران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، هیچ گاه نباید خود را از عذاب استیصال الهی در امان بدانند .

ص: 33

أفأمن الذين مكروا السيئات .. أو يأخذهم في تقلبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 138 - 1,3

1 - خطر نزول عذاب ، غیرقابل باور برای عادیان

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ .. قَالُوا ... وَ مَا نَحْنُ بِمَعذِبِينَ

3 - احساس امنیت قوم عاد ، از عذاب الهی

و ما نحن بمعذبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 35 - 4,5

4 - برخورداران از امکانات رفاهی ، خود را مأمون از عذاب می دانند .

قال مترفوها .. نحن أكثر أموالاً وأولاداً و ما نحن بمعذبين

5 - مشرکان ، خود را مصون از عذاب الهی می دانند .

وقال الذين كفروا .. و ما نحن بمعذبين

69- احیای اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 31 - 3

3 - اقوام عذاب شده و به هلاکت رسیده ، هرگز زنده نشده و به دنیا باز نخواهند گشت .

أنهم إليهم لا يرجعون

70- ادراک موجبات عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 30 - 6

6_ استحقاق عذاب الهی به خاطر طرد مؤمنان ، حقیقتی که همگان به دریافت و فهم آن توانایند .

من ینصرنی من الله إن طردتهم أفلاتذکرون

71- از عذاب ترس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 15 - 10 ، 3 ، 2 ، 1

1_ ترس پیامبر (صلی الله علیه و آله) از عذاب خداوند

ص: 34

قل إني أخاف إن عصيت ربي عذاب يوم عظيم

2_ پیامبر(صلی الله علیه و آله)، مأمور به اظهار ترس خویش از عذاب در صورت نافرمانی از پروردگار

قل إني أخاف إن عصيت ربي عذاب يوم عظيم

3_ نقش سازنده بیان ترس پیشوایان دین از عذاب الهی، در هدایت مردم و بازداشتن آنها از گناه

قل إني أخاف إن عصيت ربي عذاب يوم عظيم

10_ عذاب قیامت دهشتناک و سزاوار ترس بسیار

إني أخاف إن عصيت ربي عذاب يوم عظيم

توصیف روز قیامت به «عظیم»، بیان عظمت رخدادهای آن (عذاب و ..) نیز هست.

72- ازدیاد عذاب جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 8 - 7

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 30 - 3,5

3 - افزایش مداوم عذاب ، هشدار خداوند به جهنمیان

فلن نزدکم إلاّ عذاباً

5 - عذاب دوزخ جاودانه است و جهنمیان ، آینده جز افزایش عذاب ندارند . *

فلن نزدکم إلاّ عذاباً

73- ازدیاد عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 19

19 - گناه کافران ، بر عذاب آنان می افزاید .

إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا .. فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ

مصدق «الذین فتنوا» _ به قرینه مقابله با آیه بعد _ کافران اند. حرف «فاء» در «فلهم» دلالت می کند که این عقوبت، کیفر شکنجه گری آنان است. بنابراین کافران، علاوه بر این که بر کفر خویش مؤاخذه می شوند، بر کردار خویش نیز کیفر خواهند شد.

74- استحاله دفع عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 2 - 3

ص: 35

3- در برابر عذاب الهی، هیچ فردی و هیچ نیروی بازدارنده ای وجود ندارد.

لیس له دافع

75- استمهال هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 204 - 2

2- تعجیل کنندگان در نزول عذاب، آرزومند مهلت به هنگام مشاهده آن

فیقولوا هل نحن منظرون . أفعذابنا يستعجلون

76- استهزای عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 11، 2

2_ منکران ربوبیت خدا و کافران به قیامت از سر استهزا و ناباوری، خواهان تعجیل در فرارسیدن عذاب های موعود

یستعجلونک بالسیئه

«استعجال» (مصدر یستعجلون) به معنای درخواست عجله است. حرف «باء» در «بالسیئه» برای تعدیه و «ال» در آن عهد ذهنی است؛ یعنی، آن بدی و مراد از آن به قرینه «قد خلت من قبلهم المثلات» عذاب است. بنابراین «یستعجلونک بالسیئه»؛ یعنی، از تو می خواهند در آوردن آن عذاب وعده داده شده تعجیل کنی.

11_ انکار معاد، انکار ربوبیت خدا و استهزای عذاب های موعود الهی، از مصادیق ظلم است.

وإن ربک لذو مغفره للناس علی ظلمهم

از مصداقهای مورد نظر برای «ظلمهم» به قرینه «یستعجلونک» _ که گویای استهزاست _ و به قرینه آیه قبل _ که درباره انکار معاد و ربوبیت خدا بود _ مواردی است که در برداشت ذکر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 7

7- تمسخر موسی از سوی فرعون، در خصوص امداد الهی به وی و نزول عذاب بر دشمنان کافر

مقصود از جمله «ولیدع ربّه» (او پروردگارش را بخواند)، خواندن خداوند برای نجات موسی (ع) و یا فرود عذاب بر فرعونیان در جهت حمایت از آن حضرت می باشد. گفتنی است که فرعون این جمله را از سر استهزا و تمسخر گفته است.

77- استهزای عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 7

ص: 36

7 - عذاب قیامت ، همواره مورد انکار و استهزای مشرکان و ستمگران است .

و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

طبق نظر مفسران آنچه مورد استهزا قرار می گرفت، قیامت و عذاب آن روز بود. گفتنی است آمدن فعل «کانوا» و کاربرد «یستهزءون» به صورت فعل مضارع، دلالت بر استمرار دارد.

78- استهزای عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 48 - 4

4_ مشرکان ، با تمسخر و استهزا ، از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان خواستار تعیین زمان وقوع عذاب استیصال و تسریع در آن بودند .

و یقولون متی هذا الوعد ان کنتم صدقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 83 - 6

6 - بسیاری از اقوام صاحب قدرت و مکنّت و دل خوش کرده به دانش بشری خویش ، عذاب الهی (عذاب استیصال) را به تمسخر گرفته بودند .

و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

گفتنی است که آنچه مورد استهزای کافران قرار می گرفت، عذاب استیصال است.

79- استهزای عذاب های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 38 - 4

4- کافران دین ستیز مکه ، وعده ها و تهدید های الهی (عذاب ، کيفراخروی و . . .) را مورد استهزا و تمسخر قرار می دادند .

و یقولون متی هـذا الوعد

جمله استفهامیه «و یقولون متی هـذا الوعد» برای تهکّم و استهزا است.

80- استہزای وعده عذاب

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 29 - 10

10 - قوم لوط ، از سرزنش حضرت لوط (ع) و وعده وی به عذاب ، پندنگرفتند و او را استہزا کردند .

فما كان جواب قومه إلا أن قالوا ائتنا بعذاب الله

ص: 37

81- استیصال عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 5 - 4، 3، 1

1_ ستم پیشگان، به هنگام مواجه شدن با عذابهای دنیوی (عذاب استیصال)، معترف به ظلمهای گذشته خویش شدند

فما كان دعويهم .. إنا كنا ظلمين

3_ ستمگری امتهای پیشین، عامل نابودی آنان با کیفرهای دنیوی (عذاب استیصال) شد.

كم من قرية أهلكناها .. قالوا إنا كنا ظلمين

4_ روی آوردن نشانه های مرگ با عذاب استیصال، موجب پی بردن آدمیان به حقیقت اعمال خویش است.

فما كان دعويهم .. إنا كنا ظلمين

82- اصحاب ایکه هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 189 - 2

2- نزول عذاب الهی بر مردم ایکه، در روزی بسیار گرم و نفس گیر بود که آنان از شدت گرما به داخل سایه بان ها خزیده بودند.

فأخذهم عذاب يوم الظلّه

ضمیر «هم» در «فأخذهم» به «اصحاب الأيکه» باز می گردد. «أخذ» (مصدر «أخذ») به معنای فرو گرفتن و «ظلّه» به معنای سایه بان است. اضافه «عذاب» به «يوم» به تقدیر «فی» می باشد؛ یعنی، «فأخذهم عذاب يوم الظلّه؛ عذابی سخت آنان را در روز سایه بان فروگرفت». نامیده شدن آن روز به «روز سایه بان» بدان جهت است که مردم ایکه از شدت گرما، به زیر سایه بان ها پناه برده بودند.

83- اعلام عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 4

4_ خداوند، پیش از عذاب کردن اقوام کفرپیشه، جریان امر را به اطلاع پیامبر آن قوم می رساند.

إنا أرسلنا إلى قوم لوط . . . ولما جاءت رسلنا لوطاً ... قالوا يـلـو ط إنا نرسل ربك

84- اقرار اهل عذاب

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

11 - طہ - 20 - 134 - 10

ص: 38

10 - گرفتاران عذاب ، ربوبیت خداوند را دریافته و به آن اعتراف خواهند کرد .

ولو انا اهلکنهم .. لقالوا ربنا

85- اقرار به هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 5 - 7

7_ اعتراف ظالمان به ظلم خویش پس از آمدن عذاب الهی بی ثمر است.

کم من قریه اهلکنها .. قالوا انا کنا ظلمین

86- اقسام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 10 - 10

10_ عذاب های الهی گوناگون و دارای چهره هایی مختلف

و لهم عذاب عظیم ... و لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 37 - 15

15_ عذاب های الهی ، دارای انواع گوناگون *

و اعتدنا للکافرین عذاباً مهیناً

توصیف عذاب به «مهین» یا بدان جهت است که عذاب، علی رغم وجود واحد، دارای چهره های مختلف است و یا بدان جهت است که انواع مختلفی دارد: برخی «مهین»، برخی «الیم» و ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 151 - 7

7_ عذاب الهی ، دارای انواع گوناگون و آثار و پیامد های مختلف است .

و أعتدنا للكافرين عذاباً مهيناً

توصیف عذاب به خوار کننده، بیانگر این است که عذاب الهی، یا دارای انواعی است و یا یک نوع، ولی دارای آثار متفاوت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 115 - 6

6_ عذاب های خداوند ، دارای انواع و مراتب گوناگون

فانی اعذبه عذاباً لا اعذبه احداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 39

1_ فقط خداوند توانا بر فرستادن و مسلط کردن عذابهای گوناگون بر مشرکان است.

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا

2_ یادآور شدن قدرت اختصاصی خداوند بر فرستادن انواع عذاب بر مشرکان و کافران، از وظایف تبلیغی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا

3_ خداوند توانمند بر فرستادن عذاب از بالا (آسمان) و از زیر پاها (زمین) بر مشرکان است.

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا من فوقکم أو من تحت أرجلکم

4_ تقسیم شدن مردم به فرقه های مختلف و درگیری و جنگ بین آنان، از انواع عذاب الهی بر مردم است.

أو یلبسکم شیعا و یذیق بعضکم بأس بعض

«شیع» جمع «شیعه»، به معنی گروهها و فرقه هاست و «بأس» نیز به معنی جنگ و یا شدت جنگ است. (لسان العرب). جمله «و یذیق...» عطف تفسیر و یا عطف سبب بر مسبب است، یعنی نتیجه گروه گروه شدن جنگ و درگیری است.

8_ شرک زمینه ساز نزول عذابهای گوناگون و پیدایش جنگ و اختلاف در جامعه

ثم أنتم تشرکون. قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 146 - 6

6_ جعل احکام سخت و محدود کردن بهره برداری از مواهب، از انواع مجازاتهای خداوند برای برخی اقوام بوده است.

و علی الذین هادوا حرمنا کل ذی ظفر .. ذلک جزینهم ببغیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 72 - 2

2- عذاب دنیوی، تنها بخشی از مجازات های الهی برای کافران است، نه همه آن.

ردف لکم بعض الذی تستعجلون

قید «بعض» می‌رساند که همه وعیدهای الهی در حق کافران، در این دنیا اعمال نمی‌شود؛ بلکه آنچه در این جا اعمال می‌شود، تنها جزئی از مجازات‌ها است و بقیه برای جهان آخرت می‌ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 72 - 4

4 - ستیزه جویی و تکذیب لجوجانه کتاب‌های آسمانی و فرستادگان الهی، موجب انواع گوناگون عذاب (در غل و زنجیر شدن، سوخته شدن به آب داغ و آتش دوزخ)

الذین یحـدلون . . الذین کذبوا بالکتـب ... إذ الأغلـل فی أعنـقهم ... ثم فی الن

87- اقسام عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 3

ص: 40

3 - ذلت و سرافکنندگی در زندگی دنیایی ، از انواع عذاب های الهی در دنیا

فأذاقهم الله الخزی فی الحیوه الدنیا

88- اکثریت اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 42 - 12

12 - اکثریت هلاک شدگان به عذاب الهی ، مشرک و چندگانه پرست بودند .

كان أكثرهم مشرکین

دعوت به ژرف نگری در فرجام پیشینیان مشرک، گویای این نکته است که افراد یاد شده، سرانجام خوبی نداشته و گرفتار عذاب الهی شده اند.

89- امداد به اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 7

7_ هیچ کس (معبودان اهل شرک) توان یاری کردن گرفتاران به عذاب الهی را نخواهد داشت .

و ما كان لهم من دون الله من أولیاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 30 - 4

4_ همگان ، ناتوان از دفع کیفر های خداوند و عاجز از یاری کردن گرفتاران به عذاب الهی اند .

من ینصرنی من الله

استفهام در جمله «من ینصرنی ..» استفهام انکاری است. «نصر» به معنای یاری کردن است و چون در آیه با حرف «من» متعدی شده، معنای نجات و خلاص در آن تضمین شده است. بنابراین معنای «من ینصرنی ...» چنین می شود: هیچ کس نمی تواند مرا از عقاب الهی نجات دهد اگر آنان را طرد کنم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12_ همگان از دفع کیفر های خداوند و یاری گرفتاران به عذاب های او ناتوانند .

فمن یبصرنی من الله إن عصيته

فعل «بصر» به دلیل آنکه با «من» متعدی شده ، متضمن معنای «ببینی» (نجات می دهد) است.

ص: 41

90- امکان عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 46 - 5

5_ نزول عذاب استیصال ، پس از رحلت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) برای جوامعی که استحقاق آن را دارند ، همواره ممکن است .

أو نتوفینک فإلینا مرجعهم

91- امکان عذاب نجات یافتگان از خطر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 3

3- امکان بازگشت دوباره نجات یافتگان از خطر دریا به آن و گرفتار شدن به طوفان دریایی و غرق شدن

أم أمنتهم أن یعیدکم فیه تاره آخری

92- امکانات مادی هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 75 - 19

19- پوچی و بی اثری امکانات دنیایی ، موقعیت های اجتماعی و گروه بندی ها ، در هنگام نزول عذاب و یا فرارسیدن مرگ و قیامت

فسیعلمون من هو شرّ مکاناً و أضعف جنداً

93- امیدواری به تخفیف عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 49 - 2

2 - امید و انتظار دوزخیان ، به شفاعت نگهبانان جهنم به درگاه خداوند برای تخفیف اندکی از عذاب آنان

وقال الذین فی النار لخرزیه جهنم ادعوا ربکم یخفف عنّا یوماً من العذاب

94- انبیا و عذاب کافران

4_ خداوند، پیش از عذاب کردن اقوام کفرپیشه، جریان امر را به اطلاع پیامبر آن قوم می‌رساند.

إنا أرسلنا إلى قوم لوط... و لما جاءت رسلنا لوطاً... قالواى لوط إنا رسل ربك

95- انتظار عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 175 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مأمور به صبر و انتظار در خصوص شکست کافران معاند و عذاب شدن آنان

فتولّ عنهم... و أبصرهم

توصیه به نظاره کردن بر احوال کافران معاند - پس از توصیه به بی اعتنایی به آنان (فتولّ عنهم...) - در حقیقت سفارش به صبر و انتظار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 5

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) با اضطراب و نگرانی چشم به راه نزول عذاب از جانب خداوند بر مشرکان و کافران بود.

فإما نريّتك بعض الذی نعدهم أو نتوفّيتك فإلینا یرجعون

آیه شریفه، در مقام دلداری به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) است و این، از وجود نوعی نگرانی و ناراحتی در آن حضرت حکایت می کند.

96- انتظار عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 179 - 3

3 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، مأمور به صبر و انتظار در خصوص شکست کافران معاند و عذاب شدن آنان

و تولّ عنهم... و أبصر

توصیه به نظاره کردن بر احوال کافران معاند، پس از سفارش به بی اعتنایی به آنان (و تولّ عنهم) در حقیقت، توصیه به صبر و انتظار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 5

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) با اضطراب و نگرانی چشم به راه نزول عذاب از جانب خداوند بر مشرکان و کافران بود .

فإِذَا نَرَيْتَكَ بَعْضَ الَّذِي نَعْدَهُمْ أَوْ تَتَوَقَّيْتَنَا فإِلَيْنَا يَرْجِعُونَ

آیه شریفه، در مقام دلداری به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) است و این، از وجود نوعی نگرانی و ناراحتی در آن حضرت حکایت می کند.

97- انذار از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 1

ص: 43

1_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) به کافران لجوج هشدار داد که آینده ای ناخوشایند (هلاکت در دنیا و عذاب در آخرت) در پیش خواهند داشت .

وانتظروا

با توجه به آیات گذشته که سخن از عذاب دنیوی و اخروی اقوام کفرپیشه داشت ، می توان گفت: مراد از «انتظروا» هشدار کافران به عذابهای دنیوی و اخروی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 7 - 6

6_ وظیفه پیامبر (صلی الله علیه و آله) هشدار دادن مردم به عذاب های الهی و راهنمایی آنان به طریق درست است .

إنما أنت منذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 10

10- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مشرکان و کافران حق ناپذیر را به عذاب الهی تهدید کرد .

إن أدری أقریب أم بعید ما توعدون

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از «ماتوعدون»، عذاب الهی در دنیا و یا آخرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 1، 13

1_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور توجه دادن تکذیب کنندگان وحی به رحمت و وسعه خداوند و بیم دادن آنان از عذاب حتمی اوست.

فإن کذبوک فقل ربکم ذو رحمہ وسعه و لا یرد بأسه عن القوم المجرمین

13_ ابلاغ رحمت خداوند به تکذیب کنندگان وحی و بیم دادن آنان از عذاب خداوند، روشهای کلی مقابله با آنان است.

فإن کذبوک فقل ربکم ذو رحمہ وسعه و لا یرد بأسه عن القوم المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9_ ترساندن مردم از عذاب های الهی به واسطه پیامبران ، از اهداف نزول دین و معارف الهی است .

أَنْ جَاءَكُمْ ذَكَرَ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رِجْلِ مَنْكُم لِيُنذِرَكُمْ

«لینذرکم» متعلق به «جاء» است و ضمیر «لینذر» به «رجل» بر می گردد. یعنی هدف از اینکه معارف دین بر پیامبری نازل می شود، این است که وی مردم را از عذابهای الهی بترساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ بیم دادن از عذاب الهی ، از اهداف مهم رسالت هود

أَنْ جَاءَكُمْ ذَكَرَ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رِجْلِ مَنْكُم لِيُنذِرَكُمْ

9_ ترساندم مردم از عذاب های الهی به واسطه پیامبران ، از اهداف نزول دین و معارف الهی است .

أَنْ جَاءَكُمْ ذَكَرَ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رِجْلِ مَنْكُم لِيُنذِرَكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 12

12- تهدید شدن مشرکان توطئه کننده علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عذابی غیر مترقبه و غیر قابل پیش بینی

أفأمن الذين مكروا السيئات . . . أو يأتيهم العذاب من حيث لا يشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 46 - 1,3

1- توطئه کنندگان بر ضد پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به گرفتار شدن در عذاب هلاکت بار به هنگام تلاش های روزانه، تهدید شدند.

أفأمن الذين مكروا السيئات . . . أو يأخذهم في تقلبهم

«أخذ» (گرفتن) کنایه از هلاکت است و «تقلب» (تصرف) می تواند کنایه از هرگونه تلاش، رفت و آمد و فعالیت باشد.

3- هشدار خداوند به توطئه گران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به اینکه در هنگام توطئه، عذابی هلاکت بار آنان را خواهد گرفت.

أفأمن الذين مكروا السيئات . . . أو يأخذهم في تقلبهم

برداشت فوق بر این احتمال است که مراد از «تقلبهم» تلاش مشرکان و توطئه گران برای اجرای مقاصد خویش علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 1,2,3

1- توطئه گران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به هلاکت در حال وحشت و هراس تهدید شدند.

أفأمن الذين مكروا السيئات . . . أو يأخذهم على تخوف

«أخذ» (گرفتن) کنایه از هلاکت و «على تخوف» حال برای مفعول «يأخذ» است. «تخوف» ممکن است از ریشه «خوف» به معنای ترس باشد.

2- بدکاران، به هلاکت در حال وحشت و هراس تهدید شدند.

أفأمن الذين مكروا السيئات . . . أو يأخذهم على تخوف

3- توطئه کنندگان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) به هلاکت تدریجی تهدید شدند .

أفأمن الذين مكروا السيئات .. أو يأخذهم على تخوف

«تخوف» در لغت به معنای «تنقص» که نقصان در اموال و تعداد نفوس انسانها بر اثر مرگ و میر باشد، آمده است. بنابراین مراد از «تخوف» این است که: تعدادی به هلاکت می رسند و سپس نوبت به گروه بعدی می رسد و این حکایت از تدریجی بودن هلاکت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 68 - 4، 1

1- هشدار خداوند به حق ناسپاسان رهیده از خطرات و مشکلات ، به دچار شدن به خطرات و مهلکه های دیگر

فلما نجىكم إلى البرّ أعرضتم .. أفأمنتم أن يخسف بكم

4- کفران کنندگان نعمت های الهی و حق ناسپاسان ، در معرض عذاب های دنیوی چون بلعیده شدن به وسیله زمین و گرفتار شدن به طوفان شن

و كان الإنسان كفورًا. أفأمنتم أن يخسف بكم ... أو يرسل عليكم حاصبًا

ص: 45

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 2

2- انسان های ناسپاس و روی گردان از حق ، هیچ گاه و در هیچ شرایطی ، از عذاب و کیفر دنیوی خداوند ، در دریا و خشکی در امان نیستند .

فلَمَّا نَجَّكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ .. أَمْ أَمْنْتُمْ أَنْ يَعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 92 - 3

3- تهدید پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مشرکان مکه ، در امکان نزول عذاب با سقوط قطعاتی از آسمان بر سر آنان

أَوْ تَسْقُطُ السَّمَاوَاتُ كَمَا زَعَمْتُمْ عَلَيْنَا كِذِّبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 4

4- بیم دادن آدمیان از عذاب شدید خداوندی ، از رسالت های قرآن است .

لَيَنْذِرُنَّكُمْ بِأَشَدِّ نُذُرٍ

مرجع ضمیر در «ینذر» و «بیشتر» ممکن است «الکتاب» و یا «عبد» باشد. برداشت بالا، بنابر احتمال نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 59 - 6

6- گرفتاری به عذاب هلاکت بار ، هشدار خداوند به گنه کاران و کافران و ستم پیشگان عصر بعثت بود .

و تِلْكَ الْقُرَىٰ أُهْلِكْنَ لِمَا ظَلَمُوا وَ جَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَوْعِدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 1,7

1- ابراهیم (ع) در اندرز خود به آزر ، عذاب سخت الهی را در کمین پرستشگران بت ها خواند و وی را به آن هشدار داد .

إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابُ مِنَ الرَّحْمَنِ

نکره آوردن «عذاب» بر عظمت آن دلالت دارد. و «مسّ» (مصدر «یمسک») _ چنانچه در مفردات راغب آمده است _ در باره هرگونه آزاری که به انسان برسد، استعمال می شود.

7- لزوم توجه دادن مردم به رحمانیت خداوند در عین برحذر داشتن آنان از عذاب او

إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابُ مِنَ الرَّحْمَنِ

حضرت ابراهیم(ع) در مقام تبلیغ، در عین هشدار به آزر در مورد عذاب، یادآور رحمانیت خداوند نیز می شود تا وی را امیدوار سازد و به سوی خداوند بازگرداند. از این برخوردار می توان نتیجه کلی در امر تبلیغ و ارشاد گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 48 - 3

3 - انذار فرعون از عذاب، با لحنی ملایم و پس از تبشیر وی، از وظایف موسی و هارون بود.

ص: 46

والسلّم علی من... العذاب علی من کذب

ظاهر کلام آن است که انذار فرعون پس از تبشیر او صورت گرفته باشد. به کار گرفتن صیغه های غایب در انذار، و نیز تصریح به وحی بودن آن همراه با تأکید، جملگی گواه نرمی گفتار موسی و هارون در سخن گفتن با فرعون است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 61 - 4

4 - ترساندن فرعونیان از عذاب - به خاطر افترای بر خداوند - سرلوحه سخنان موسی (ع) در صحنه مقابله با ساحران فرعون

قال لهم موسی ویلکم لاتقتروا علی اللّٰه کذباً فیسحتکم بعذاب

«ویل»؛ یعنی، «اندوه» و «هلاکت» و «هر سختی که از ناحیه عذاب پدید آید» (لسان العرب). «ویلکم» نفرین است؛ یعنی، عذاب باد بر شما. برخی آن را مفعول برای فعل محذوف دانسته اند؛ یعنی، أَلزَمُوا ویلکم (با هلاکت و عذابتان همدم باشید). جمله «فیسحتکم بعذاب» روشنگر مفاد «ویلکم» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 135 - 2

2- بیم دادن کافران از خطر هلاکت با عذابی از جانب خداوند، از وظایف پیامبر (صلی الله علیه و آله)

ولو أنّا أهلکنهم بعذاب... قل کلّ متربّص فتربّصوا فستعلمون

«تربص» به معنای «انتظار» است (مصباح). فرمان «قل» به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بیانگر وظیفه داشتن آن حضرت در ابلاغ این نکته به کافران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 39 - 5

5 - هشدار قبلی مردم به عذاب استیصال، از سوی پیامبر پس از نوح

قال ربّ انصرنی بما کذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 54 - 6

6 - تهدید مشرکان حق ناپذیر صدر اسلام ، به عذاب الهی

فذرهم فی غمرتهم حتی حین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 93 - 3

3 - تهدید مشرکان عصر بعثت به عذاب دنیوی از سوی خداوند

قل ربّ إِمّا ترینّی ما یوعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 77 - 10

10 - تهدید شدن تکذیب کنندگان دعوت خدا و رسول او ، به عذاب و کیفر از سوی خداوند

ص: 47

قل ما يعبروا بكم ربِّي . . . فقد كذبتهم فسوف يكون لزامًا

برداشت فوق، با توجه به این نکته است که آیه شریفه در مقام تهدید کافران و مشرکان است؛ همان طور که آیات گذشته در تشویق مؤمنان و بندگان خالص خدا بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 115 - 6

6 - هشدار روشن و بی ابهام نوح (ع) به قومش، نسبت به خطر «عذاب استیصال» در صورت پافشاری آنان بر شرک و مبارزه با توحید

إن أنا نذير مبين

برداشت یاد شده بدان احتمال است که نوح(ع) در راستای اتمام حجت با قومش، از پیش آنان را به نزول عذاب استیصال هشدار داده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 135 - 2

2 - اقدام هود (ع) به انذار دادن قوم عاد به عذاب قیامت

إني أخاف عليكم عذاب يوم عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 46 - 14، 15، 16

14 - هشدار دادن به مردم از عذاب شدید الهی، محور اساسی رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

إن هو إلا نذير لكم بين يدي عذاب شديد

قصر در «إن هو إلا نذير» از نوع قصر اضافی و در رابطه با مسأله اتهام جنون به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است؛ یعنی، پیامبر (صلی الله علیه و آله) آن گونه نیست که شما معرفی می کنید؛ بلکه او تنها یک انذارگر است و هدفی جز این ندارد.

15 - هشدار پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مردم از عذاب الهی، در راستای نفع رسانی به آنان است.

إن هو إلا نذير لكم

16 - هشدار دادن به مردم از عذابی که در پیش رو دارند، در نگاه مردم مکه سخن جنون آمیز تلقی می شد.

ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 50 - 7

7 - مأموریت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، انذار خلق از عذاب الهی با بیانی روشن و بی ابهام

إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مراد از «منه»، این باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مردم را از عذاب الهی (من عذابه) بیم دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 39 - 3

3 - قوم لوط، مورد هشدار های مکرر نسبت به عذاب الهی

ص: 48

«نذیر» (مفرد «نذر») مصدر و به معنای انذار است. بنابراین به کارگیری «نذر» به صورت جمع، بیانگر آن است که قوم لوط از پیش به صورت مکرر، نسبت به خطر نزول عذاب بر آنان، هشدار داده شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 2

2- اخطار های الهی درباره عذاب ، از میان برنده هرگونه عذر در ترک راه خدا

إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا

جملاتی نظیر «إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ» _ که پس از هشدار به عذاب گفته شود _ خبر از تحقق انذار نیست؛ زیرا مخاطب به آن آگاه است؛ بلکه در مقام اظهار برائت و قطع عذر مخاطب است. ذکر این جمله پس از «مَنْ شَاءَ اتَّخَذْ...» _ در آیه قبل - گویای معذور نبودن کسی است که سیر زندگانی خود را، به سوی خدا قرار نمی دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 1 - 3

3- انذار و هشدار به عذاب ، روشی قرآنی در اصلاح روابط اقتصادی مردم

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ

98- انذار از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 26 - 9

9_ نوح (ع) ، کافران قومش را به کیفر های دردناک اخروی هشدار داد .

أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ أَلِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 32 - 1

1 - هشدار مؤمن آل فرعون به قوم خویش ، از دچار شدن به عذاب الهی در روز قیامت در صورت اقدام به قتل موسی (ع)

وَيَقُومُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 33 - 4

4- هشدار مؤمن آل فرعون به فرعونیان ، از دچار شدن آنان به عذاب گریزناپذیر الهی در قیامت در صورت کشتن موسی (ع)

وَيَقُومُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ .. يَوْمَ تَوَلَّوْا مَدْبِرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 49

1 - خداوند ، انسان ها را از عذاب سخت قیامت آگاه ساخته و آنان را از گرفتاری به آن برحذر داشته است .

إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا

نکره بودن «عذاباً»، بر عظمت و بزرگی آن دلالت دارد.

99- انذار از عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 44 - 1

1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور انذار و ترساندن مردم از عذاب استیصال

و أنذر الناس يوم يأتيهم العذاب .. ربنا آخرنا

برداشت فوق مبتنی بر این است که مقصود از «العذاب»، عذاب دنیوی (استیصال) باشد. درخواست مهلت برای اجابت دعوت رسولان (آخرنا... و نتبع الرسل) مؤید آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 46 - 2

2- بدکاران ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب استیصال تهدید شدند .

أفأمن الذين مكروا السيئات .. أو يأخذهم في تقلبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 74 - 3

3- خداوند ، کافران صدراسلام را به عذاب استیصال تهدید کرد .

و إذا تتلى .. قال الذين كفروا ... و كم أهلكنا قبلهم من قرن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 98 - 5

5- خداوند ، کافران و مشرکان متعصب و سرسخت عصر بعثت را به نابودی و عذاب استیصال ، تهدید کرد .

و تنذر به قومًا لَدَّا . و کم أهلكنا قبلهم من قرن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 47 - 1

1 - تهدید شدن کافران و تکذیب گران عصر بعثت ، به عذاب استیصال

و إن یکذبوک . . . و یتعجلونک بالعذاب

«ال» در «العذاب» برای عهد و اشاره به عذابی است که به مشرکان تکذیب گر وعده داده شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 50

5 - تهدید کفرپیشگان صدر اسلام به عذاب استیصال

أو يأتهم عذاب يوم عقيم

مراد از «عذاب» در جمله فوق عذاب استیصال است. اضافه «عذاب» به «یوم»، اضافه ظرفیه و به تقدیر «عذاب فی یوم عقیم» می باشد. «عقیم» نیز صفت «یوم» و به معنای نازا است. توصیف «یوم» به «عقیم»، بدان جهت است که روزی که عذاب استیصال نازل شود، آن روز، آخرین روز زندگی کافران خواهد بود و برای آنان روز دیگری در پی نخواهد آمد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 26 - 5

5 - هشدار قبلی مردم به عذاب استیصال ، از سوی نوح (ع)

قال رب انصرني بما كذبون

100- انداز از عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 8 - 1

1_ کافران به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قیامت ، مستحق عذاب دنیوی اند و به آن تهدید شده اند .

ولئن أخرجنا عنهم العذاب

جمله «ما یحبسه» (چه چیز مانع نزول آن عذاب است؟) می رساند که مراد از «العذاب» عذاب دنیوی است و نیز حکایت از این دارد که کفرپیشگان ، به آن عذاب تهدید شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 26 - 10

10_ نوح (ع) ، کافران قومش را به عذابی دردناک در دنیا هشدار داد .

إني أخاف عليكم عذاب يوم أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ خداوند ، مشرکان و کفرپیشگان عصر بعثت را به عذاب های شدید دنیوی تهدید کرد .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هي ظلمة إن أخذهم شديد

برداشت فوق، از مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) در «كذلك أخذ ربك» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 40 - 1

1_ خداوند منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را همواره به عذاب های دنیوی تهدید می کرد .

وإن مَّا نریتک بعض الذی نعدهم

ص: 51

تحقق بخشیدن برخی از عذابهای موعود در حیات پیامبر (صلی الله علیه و آله) _ که مفاد «ترینک بعض الذی نعدهم أو نتوفینک» است _ حاکی از آن است که مراد از وعیدها (نعدهم) عذابهای دنیوی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 84 - 5

5- خداوند ، کافران لجوج عصر بعثت را به عذاب دنیوی در زمانی مناسب هشدار داد .

فلا تعجل علیهم إنّما نعدّ لهم عدّاً

عبارت «إنّما نعدّ لهم عدّاً» حاوی مفهوم تعلیل است؛ یعنی، هدف بالا رفتن ارقام است و روزی، شمارش به نقطه مورد نظر خواهد رسید و پس از آن، عذاب حتمی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 135 - 5

5 - هشدار هود (ع) به امکان نزول عذاب سخت دنیوی بر قوم کفرپیشه عاد

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

مراد از «یوم عظیم» می تواند روز قیامت باشد (برداشت های پیش بر این احتمال است). همچنین می تواند روز استیصال در دنیا باشد. برداشت یاد شده بر پایه این احتمال است.

101- انذار از نزول عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 32 - 3

3_ نوح (ع) ، همواره کفرپیشگان را به نزول عذاب الهی هشدار می داد .

فأتنا بما تعدنا

آوردن فعل مضارع (تعد) به جای فعل ماضی (وعدت) اشاره به تکرار وعیدها و هشدارهای حضرت نوح (ع) دارد.

102- انقراض اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ برخی از اقوام گذشته در پی نزول عذاب بر آنان ، منقرض شدند و نسلی از آنان برجای نماند .

منها .. حصید

103- اولویت در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 52

3- هرکس به اندازه استحقاق و اولویت خود، طعم عذاب دوزخ را خواهد چشید.

ثم لنحن أعلم بالذین هم أولى بها صلیاً

درجه بندی مستحقان آتش دوزخ و تعیین اولویت های آنان، نشان از آن دارد که همه یکسان عذاب نخواهند دیده؛ بلکه برخوردی متفاوت و متناسب با هر یک صورت خواهد گرفت.

104- اولین اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 64 - 2

2 - مرفهان خوشگذران و جلوداران کفر، نخستین چشندگان شعله های عذاب الهی

حتی إذا أخذنا مترفیهم بالعذاب إذا هم یجثرون

105- اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 7 - 7

7 - کفر پیشگان به عذابی گرفتار خواهند شد.

و لهم عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 10 - 6,8

6 - منافقان، به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد.

و لهم عذاب الیم

8 - کیفر دمسازان با دروغ، عذابی است دردناک

و لهم عذاب الیم بما کانوا یکذبون

«باء» در «بما كانوا» سببیه است و «ما» مصدریه می باشد؛ یعنی: و لهم عذاب الیم بسبب کذبهم المستمر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 11 - 9

9 - فسادگری و اصلاح ناپذیری منافقان ، موجب گرفتار آمدن آنان به عذابی دردناک خواهد شد .

و لهم عذاب الیم بما كانوا .. إذا قیل لهم لا تفسدوا فی الأرض

برداشت فوق مبتنی بر این است که: «إذا قیل» عطف بر «یکذوبن» در آیه قبل باشد. بر این مبنا، مفاد جمله «إذا قیل...» نیز همانند «یکذوبن» بیانگر سبب گرفتاری منافقان به عذاب الیم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 53

8 - آتش دوزخ ، مهیا شده برای کفرپیشگان

أعدت للكفرین

اعداد (مصدر اعدت) به معنای حاضر کردن و مهیا ساختن است.

11 - کفرپیشگان در قیامت با آتشی که خود برافروخته اند ، عذاب خواهند شد .

فاتقوا النار وقودها الناس و الحجارة أعدت للكفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 39 - 1،2

1 - آتش دوزخ ، کیفر و سزای انکار کنندگان و تکذیب کنندگان آیات الهی است .

و الذین کفروا و کذبوا بآیتنا أولئک أصحاب النار

«تکذیب» (مصدر کذبوا) به معنای: نسبت دروغ دادن است. «آیاتنا» علاوه بر تعلقش به «کذبوا» متعلق به «کفروا» نیز می باشد. جمله «الذین کفروا...» عطف بر جمله «من تبع...» است و بیانگر گروهی است که هدایتها و رهنمودهای الهی را پذیرا نیستند.

2 - کفر پیشگان و تکذیب کنندگان آیات الهی ، برای همیشه در دوزخ خواهند بود .

أولئک أصحاب النار هم فیها خلدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 79 - 9

9 - عالمان بدعتگذار و دین ساز یهود ، به عذاب الهی گرفتار خواهند شد .

فویل للذین یکتبون الکتب . . . فویل لهم مما کتبت أیدیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 81 - 1،4

1 - گنهکاران یهود همانند دیگر گنهکاران ، به اندازه استحقاقشان ، در آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة . . . بلی

«بلی» (چنین نیست) حرف جواب است و برای رد سخن و ادعای مطرح شده به کار می رود. این کلمه در آیه شریفه رد ادعای یهود (لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة) است.

4 - گنهکارانی که گناهانشان سراسر وجود آنان را فرا گیرد، در آتش دوزخ برای همیشه گرفتار خواهند شد .

من کسب سیئه و أحطت به خطیئته فأولئک أصحاب النار هم فیها خلدون

«سیئه» و «خطیئه» هر دو به معنای بدی و گناه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 90 - 19،20

19 - منکران حقانیت قرآن و کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به عذابی خوار کننده گرفتار خواهند شد .

و للکفرین عذاب مهین

20 - یهودیان منکر رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از زمره کافرانند و به عذابی خفت آور گرفتار خواهند شد .

ص: 54

و للکفرین عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 96 - 12

12 - یهودیان گنهکار به عذاب دوزخ گرفتار خواهند شد .

بما قدمت أیدیهم . . . و ما هو بمزحزحه من العذاب

«زحزحه» (مصدر مزحزح) به معنای دور ساختن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 11، 14

11 - کفر پیشگان به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

و للکفرین عذاب أليم

14 - یهودیان کافر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استهزا کننده او ، مستحق عذابی دردناک هستند .

و للکفرین عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 19

19 - هیچ پشتیبان و یآوری نیست که بتواند مستحقان عذاب الهی را از گرفتار شدن به عقوبت رهایی بخشد .

مالک من اللّٰه من ولیّ و لانصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 123 - 8

8 - در قیامت ، هیچ راه نجاتی برای کافران به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) وجود نخواهد داشت .

أولئک يؤمنون به و من یکفر به . . . و اتقوا یوماً لاتجزی نفس عن نفس شیئاً

هدف از توصیف قیامت، به اینکه فدیة ای گرفته نمی شود و . . . مایوس کردن مستحقان عذاب است از اینکه راه نجاتی - جز ایمان به قرآن

و پیامبر(صلی الله علیه و آله) - برای خویش توهم کرده و به اعتبار آن دل خوش کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 18

18 - آنان که به خدا و روز قیامت کافر شوند ، راهی جز ورود به آتش دوزخ نخواهند داشت .

و من کفر . . . ثم أضطره إلى عذاب النار

اضطراره؛ یعنی، مجبور ساختن کسی به انجام کاری. پس «ثم اضطره...» چنین معنا می شود: آن گاه که کافران حیات دنیا را سپری کردند، آنان را برای ورود به آتش دوزخ مجبور می کنم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 13

13 - مشرکان (سران آنان و پیروانشان) در قیامت به آتش دوزخ گرفتار شده و در آن ماندگار خواهند بود .

ص: 55

و ما هم بخرجين من النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 15، 2

2 - کسانی که احکام و معارف کتاب های آسمانی را کتمان کرده اند تا بدین وسیله به متاع دنیا برسند ، در قیامت به عذاب دردناکی گرفتار خواهند شد .

إن الذين يكتُمون ما أنزل الله من الكتب .. لهم عذاب أليم

15 - گنهکاران در قیامت ، علاوه بر آتش دوزخ به عذاب های روحی نیز گرفتار خواهند شد .

و لا یکلّمهم الله یوم القیمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 5، 6، 9

5 - عالمان اهل کتاب با کتمان حقایق کتاب های آسمانی ، گمراه شدند و عذاب الهی را برای خویش کسب کردند .

أولئك الذین اشتروا الضلله بالهدی و العذاب بالمغفره

6 - عالمان بی تعهد و وظیفه شناس ، از مغفرت الهی محروم و به آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

أولئك الذین اشتروا .. العذاب بالمغفره فما أصبر هم علی النار

9 - ضلالت پیشگان و گنهکاران به عذاب طاقت فرسای قیامت گرفتار خواهند شد .

أولئك الذین اشتروا الضلله بالهدی .. فما أصبر هم علی النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 176 - 6

6 - حق ستیزی موجب گمراهی ، محرومیت از لطف و مغفرت خدا و گرفتار شدن به آتش دوزخ می باشد .

لا یکلّمهم الله یوم القیمه .. ذلك بأن الله نزل الكتب بالحق

برداشت فوق بر این اساس است که «ذلک» اشاره به عقوبتهای مطرح شده در آیات قبل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 206 - 12

12 - جهنّم، کیفر حاکمان مفسد، سرسخت و حق ناپذیر

و اذا تولى سعى... فحسبه جهنّم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 211 - 6,10,14

6 - بنی اسرائیل، مصداق بارز تفرقه افکنان و تحریفگران دین خداوند و مشمول عذاب شدید الهی

ادخلوا فى السلم كاهه... فان زللتم من بعد ما... سلّ بنی اسرائیل کم اتیناهم م

پس از امر به دخول در «سلم» (تسلیم در برابر خداوند و اتحاد جامعه ایمانی)، و عدم تبعیت از شیطان، بنی اسرائیل را به عنوان نمونه ذکر می کند.

10 - تحریفگران و تبدیل کنندگان دین و آیات روشن الهی، مستحق عذابی شدید

ص: 56

و من یبدل نعمه الله . . . فان الله شدید العقاب

از مصادیق روشن و مورد نظر نعمتهای الهی، دین و آیات خداوندی است. و مراد از تبدیل، تحریف است.

14_ از سنت های الهی، عذاب شدید تحریفگران و تبدیل کنندگان دین است.

و من یبدل نعمه الله . . . فان الله شدید العقاب

«و من یبدل نعمه الله» عام است و دربرگیرنده کلیه کسانی است که آیات الهی را تحریف می کنند؛ خصوصاً با توجه به ضرورت پندگیری دیگران از بنی اسرائیل تحریفگر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 32

32_ کسی که مُرتدّ بمیرد، همیشه در عذاب دوزخ است.

و من یرتد منکم عن دینه فیمت . . . و اولئک اصحاب النار هم فیها خالدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 257 - 15

15_ کافران، اهل آتش و ماندگار در آن برای همیشه

اولئک اصحاب النار هم فیها خالدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 258 - 8

8_ نمرود، نمونه ای از منحرفان راه رشد، محرومان از ولایت الهی، روندگان از نور به ظلمت و جاودان در آتش

قد تبین الرشد . . . الله ولی الذین ... الم تر الی الذی حاج ابرهیم

خداوند پس از بیان ایمان و کفر (ولایت «الله» و «طاغوت» در آیات پیشین) برای نشان دادن نمونه خارجی، داستان ابراهیم (ع) و نمرود را بیان کرده که ابراهیم (ع) نمونه ای از ایمان و نمرود، نمونه ای از کفر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 4 - 16، 10، 9

9_ کفر به آیات خدا ، موجب عذاب سخت الهی بر کافران

انّ الذین کفروا بایات اللّٰه لهم عذاب شدید

10_ عذاب شدید کافران پس از اتمام حجت بر آنان از طریق کتب آسمانی

نزل علیک الکتاب . . . انّ الذین کفروا بایات اللّٰه لهم عذاب شدید

16_ ابتلای کافران به عذاب شدید ، انتقام الهی از آنان و نمایانگر شکست ناپذیری خداوند است .

انّ الذین کفروا . . . لهم عذاب شدید و اللّٰه عزیز ذوانتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 10 - 11، 10، 9

9_ هشدار الهی به کافران در مورد عاقبت بد آنان

انّ الذین کفروا . . . و اولئک هم وقود النار

ص: 57

10 _ آتش دوزخ ، از درون کافران زبانه می کشد .

اولئک هم وقود النار

با توجه به معنای لغوی «وقود»: هو الحطب المجعول للوقود. یعنی وقود، هیزمی است برای روشن کردن آتش.

11 _ مال و اولاد کافران ، آنان را هرگز از آتش دوزخ و عذاب الهی دور نخواهد ساخت .

لن تغنی عنهم اموالهم و لا اولادهم من الله شيئاً

«من الله»، یعنی از عذاب الهی، به قرینه «اولئک هم وقود النار».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 11 - 8, 3

3 _ فرعونیان و پیشینیانشان که تکذیب کننده آیات خدا بودند ، آتشگیره های دوزخند .

اولئک هم وقود النار. کذاب ال فرعون و الذین من قبلهم کذبوا بایاتنا

«کذاب ال»، یا تشبیه کافران عصر بعثت است به فرعونیان و پیشینیانشان و یا نمونه و مثالی است برای کافرانی که خود را بی نیاز از خدا پنداشتند و آتشگیره دوزخ شدند.

8 _ فرعونیان و پیشینیانشان که تکذیب کنندگان آیات الهی بودند ، گرفتار عقوبت شدید خدا شدند .

کذبوا بایاتنا فاخذهم الله بذنوبهم و الله شدید العقاب

11 _ گناهان ، خود ، مایه و وسیله عذاب و کافران است .

فاخذهم الله بذنوبهم

بنابراینکه «باء» در «بذنوبهم» برای استعانت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 12 - 3

3 _ پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، مأمور اعلام کردن شکست نهایی کفار به آنها و حشرشان به سوی جهنم

قل للذین کفروا ستغلبون و تحشرون الی جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 21 - 2،21

2_ کافران به آیات الهی ، مستحق عذابی دردناک

انّ الذین یکفرون بایات اللّٰه .. فبشرهم بعذاب الیم

21_ قاتلان پیامبران و قاتلان امر کنندگان به معروف ، گرفتار سخت ترین عذاب های الهی

و یقتلون التّٰیین بغیر حق و یقتلون الذین یأمرون بالقسط.

از رسول اللّٰه (صلی الله علیه و آله) سؤال شد: ایّ الناس اشدّ عذاباً یوم القیامه؟ آن حضرت فرمود: رجل قتل نبیّاً او رجلاً امر بمعروف او نهی عن منکر، سپس آن حضرت، این آیه را تلاوت کرد: «انّ الذین یکفرون ..».

تفسیر طبری، ج 3، ص 144 ; مجمع البیان، ج 2، ص 720 ; تفسیر تیان، ج 2، ص 422.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 22 - 9

ص: 58

9_ کافران و قاتلان انبیا و عدالتخواهان ، راه نجاتی ندارند .

انّ الذین یکفرون . . . و ما لهم من ناصرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 56 - 1,4

1_ کافران (یهودیان) ، مشمول عذاب سخت خداوند در دنیا و آخرت

فاما الذین کفروا فاعذبهم عذاباً شديداً فی الدنيا و الاخره

4_ برتری پیروان عیسی (ع) بر یهودیان ، موجب عذاب سخن دنیوی یهودیان

و جاعل الذین اتبعوک . . . فاما الذین کفروا

بنابراینکه جمله «فاما الذین . . .» ، به قرینه ذکر عذاب دنیوی، نتیجه جمله «جاعل الذین . . .» باشد؛ یعنی عذاب دنیوی یهود نتیجه تفوق نصارا بر ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 77 - 17,18

17_ سوداگران عهد الهی و پیمان شکنان ، مستحق عذاب دردناک خداوند در قیامت

انّ الذین یشترون . . . و لهم عذاب الیم

18_ علمای اهل کتاب به خاطر سوداگری بر سر عهد الهی و پیمان شکنی ، مستحق عذاب دردناک خداوند در قیامت

و من اهل الکتاب . . . انّ الذین یشترون . . . و لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 88 - 1,3

1_ لعنت دائمی و عذاب تخفیف ناپذیر ، کیفر مرتدان

قوماً کفروا بعد ایمانهم . . . خالدین فیها لا یخفف عنهم العذاب

3_ خداوند بدون مهلت و تأخیر ، مرتدان و کافران یهود و نصارا را عذاب می کند .

لا يخفف عنهم العذاب ولا هم ينظرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - آل عمران - 3 - 91 - 4

4 - کسانی که در حال کفر بمیرند ، مستحقّ عذابی دردناک هستند .

اولئك لهم عذاب اليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 116 - 1

1 - اموال و فرزندان اهل کفر ، نمی تواند آنها را از کیفر خداوند برهاند .

انّ الذين كفروا لن تغني عنهم اموالهم ولا اولادهم من الله شيئاً

«اغنی» هنگامی که با «عن» متعدی شود، به معنای «دفع» می آید. لذا «لن تُغنی»، یعنی نمی رهاوند. (روح المعانی).

ص: 59

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 128 - 14، 11، 7

7_ توبه مشرکان و پذیرش آن از سوی خداوند و یا عذاب و مجازات آنان ، هدفی برای نصرت الهی به رزمندگان بدر

ولقد نصرکم اللّٰه بیدر . . . ليقطع طرفاً... او يتوب عليهم

جمله «یتوب علیهم» و نیز «یعدّبهم»، عطف است بر «یقطع طرفاً»؛ و این جمله متعلق به «نصرکم اللّٰه بیدر» است. و لذا عذاب مشرکان و پذیرش توبه آنان نیز از اهداف پیروزی جنگ بدر خواهد بود.

11_ عذاب خداوند سرنوشت کافران محارب ، در صورت عدم بازگشت و توبه

ليقطع طرفاً... فينقلبوا خائبين... او يعدّبهم

14_ دشمنان محارب با اهل ایمان ، مستحقّ عذاب الهی

او يعدّبهم فانّهم ظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 131 - 3

3_ آتش دوزخ ، در انتظار کافران و رباخواران ، و آماده برای آنان

لا تاكلوا الرّبوا... و اتّقوا النّار الّتی اعدّت للكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 151 - 20، 19

19_ آتش دوزخ ، جایگاه و فرجام شوم کفرپیشگان مشرک

سنلقى فی قلوب الّذین كفروا الرعب... و ماویهم النّار و بسّ مثنوی الظّالمین

20_ آتش دوزخ ، جایگاه و فرجام شوم ستم پیشگان

و ماویهم النّار و بسّ مثنوی الظّالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 162 - 11

11_ دوزخ ، جایگاه و فرجام شوم آنانکه خشم و غضب الهی را بر خویش هموار ساخته اند .

کمن بآء بسنخط من الله و مأویه جهنم و بئس المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 189 - 5

5_ مالکیت انحصاری و قدرت مطلق خداوند ، دلیل نبود گریزگاه برای مستحقان عذاب

فلا تحسبنهم بمفازه من العذاب . . . و لله ملک السموات و الارض و الله علی کلّ ش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 192 - 8

8_ ستمکاری ، موجب ورود آدمی به آتش دوزخ و بی یآوری وی در قیامت

ربنا انک من تدخل النار فقد اخزیته و ما للظالمین من انصار

ص: 60

مراد از کلمه «لَلظَّالِمِينَ» همان دوزخیان هستند. بنابراین به کارگیری اسم ظاهر به جای ضمیر «ما لهم» برای رساندن این معناست که ستمکاری علت شده که خداوند آنان را به آتش کشاند و از یاری یاوران محروم باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 3

3_ منافقان به خاطر ناسپاسی و کفرشان به خدا، مستحق عذاب دوزخند .

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ . . . مَا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِنْ شَكَرْتُمْ وَءَامَنْتُمْ

بنابر اینکه خطاب، متوجه منافقان باشد، آیه شریفه اشاره به ناسپاسی و بی ایمانی آنان دارد و آن را از موجبات گرفتاری دوزخ می شمرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 118 - 4

4_ مشرکان، مستحق عذاب الهی

ان تعذبهم فانهم عبادك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 49 - 1

1_ تکذیب کنندگان آیات الهی به عذاب گرفتار خواهند شد.

و الذین کذبوا بآیتنا یمسهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 93 - 17,25

17_ ظالمان نمی توانند خود را از مهلکه مردن و عذاب خوارکننده پس از آن رهایی بخشند.

و الملئکة باسطوا أیدیهم أخرجوا أنفسکم الیوم تجزون عذاب الهون

جمله «أخرجوا أنفسکم» خطاب ملائکه به ظالمان است، که اگر می توانید خود را از این مهلکه نجات بخشید. این سخن ملائکه از سر استهزا و بیان عجز ظالمان است.

25_ ظالمان و مستکبران در برزخ به عذاب گرفتار خواهند بود.

و لو ترى إذ الظلمون ... اليوم تجزون عذاب الهون بما كنتم ... عن آيته تستكبرون

ظاهراً مراد از «اليوم» زمان پس از مرگ و قبل از قیامت است که برزخ نام دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 124 - 8,9

8_ ذلت در پیشگاه خداوند و عذابی شدید در انتظار سردمداران مجرم است.

سیصیب الذین أجزوا صغار عندالله و عذاب شدید

9_ فریبکاری و توطئه مداوم علیه دین، عامل گرفتاری توطئه گران به ذلت و عذاب شدید است.

سیصیب الذین ... بما كانوا یمکرون

ص: 61

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 128 - 20

20 _ جایگاه ابدی جنیان اغواگر (شیطانها) و انسانهای پیر و ایشان آتش دوزخ است.

قال النار مثویکم خلدین فیها

«مثوی» اسم مکان و به معنی جایگاه و محل استقرار است. (راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 12

12 _ جامعه مجرم خود را از شمول رحمت خداوند محروم و سزاوار عذاب او می گرداند.

و لا یرد بأسه عن القوم المجرمین

«بأس» در لغت به معنای شدت است و در این آیه کنایه از عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 159 - 11

11 _ خداوند گروههای تشکیل شده بر اساس پذیرش بخشی از دین را به عذاب گرفتار خواهد ساخت.

إن الذین فرقوا دینهم . . . إنما أمرهم إلی الله ثم ینبئهم بما كانوا یفعلون

«آگاه سازی از اعمال ناپسند»، کنایه از گرفتار ساختن به عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 4 - 2

2 _ عذاب سهمگین خداوند در انتظار جوامع مختلف از قوانین دین و پذیرنده ولایتهای غیر خداوند

و لا تتبعوا من دونه . . . و کم من قریه أهلکنها

بیان هلاکت جوامع پیشین پس از فرمان به رعایت قوانین دین و سرپیچی از ولایت غیر خدا «اتبعوا ما أنزل الیکم . . .»، بیانگر آن است که عذاب امتهای پیشین به سبب تخلف آنان از این فرمان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 5 - 6

6_ وجود فاصله زمانی بین نزول عذاب استیصال و هلاکت گرفتاران به آن

فما كان دعويهم إذ جاء بأسنا إلا ان قالوا إنا كنا ظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 183 - 2,5

2_ تکذیب کنندگان آیات الهی سزاوار عذاب از جانب خداوند هستند .

وَأَمْلى لَهُم

آنگاه مهلت دادن و تأخیر انداختن عذاب موضوع پیدا می کند که استحقاق عذاب بالفعل وجود داشته باشد.

5_ امهال خداوند به کفرپیشگان تکذیب کننده ، زمینه ساز افزایش عذاب آنان است .

وَأَمْلى لَهُم إِنْ كِيدى مَتِين

ص: 62

چون امهال به عنوان «کید» مطرح شده است، معلوم می شود مهلت دادن در اینجا برای افزون شدن عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 14 - 3

3_ مشرکان حاضر در کارزار بدر ، مردمی کفرپیشه و مستحق عذاب با آتش دوزخ

و أن للكافرين عذاب النار

از مصادیق مورد نظر برای «للكافرين» مشرکان حاضر در کارزار بدر می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 16 - 2

2_ روی گردانان از جبهه نبرد_ جز برای اتخاذ تاکتیک های جدید_ مورد غضب الهی و مستحق جهنم

و من يولهم .. فقد باء بغضب من الله و مأويه جهنم و بس المصير

کلمه «بوء» چنانچه با حرف «باء» متعدی شود می تواند به معنای متحمل شدن باشد. بنابراین «باء بغضب من الله» یعنی خشم خداوند را بر خود هموار ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 10

10_ آنان که طلا و نقره می اندوزند و از انفاق آن در راه خدا، امتناع میورزند، مستحق عذابی دردناکند.

و الذين يكتزون الذهب و الفضه و لا ينفقونها في سبيل الله فبشرهم بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 61 - 15

15_ آزاردهندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مستحق عذابی دردناک

و الذين يؤذون رسول الله لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ کفرمداران و شرک پیشگان ، مستحق عذاب و کیفر الهی در دنیا

و لو یعجل الله للناس الشر

7_ منکران قیامت ، مستحق کیفر و عذاب الهی در دنیا هستند .

و لو یعجل الله .. لقضى اليهم اجلهم فنذر الذين لا يرجون لقاءنا

از آیه شریفه استفاده می شود که: اگر مجازات منکران قیامت منجر به مرگ آنان نمی شد، خدا بدون مهلت آنان را سرکوب می کرد؛ یعنی، آنان استحقاق کیفر را دارند لکن مانع وجود دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ مردمان زشت کردار در سرای آخرت ، گرفتار خشم و عذاب الهی خواهند بود .

و الذين كسبوا السيئات .. ما لهم من الله من عاصم

مراد از جمله «ما لهم من الله من عاصم»، «ما لهم من عذاب الله من عاصم» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 50 - 3

3_ تکذیب کنندگان قرآن و رسالت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، همواره در معرض عذاب ناگهانی استیصال، قرار دارند .

قل أرأيتم إن أتیکم عذابه بیتاً أو نهاراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 54 - 7

7_ ظالمان و ستم پیشگان، سزاوار عذابند .

و لو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

جمله «ظلمت» در «لکل نفس ظلمت» مشعر به علیت ظلم و بیانگر استحقاق ظالمان نسبت به عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 70 - 5

5_ کافران و مشرکان، در جهان آخرت عذاب شدیدی را خواهند چشید .

الذین یفترون علی الله الکذب .. ثم نذیقهم العذاب الشدید بما كانوا یکفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 73 - 6

6_ تکذیب کنندگان آیات الهی، مستحق عذاب استیصال و در معرض آن هستند .

و أغرقنا الذین کذبوا بآیتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 20

20_ عذاب دردناک جهنم ، کیفر کافران است .

فلا يؤمنوا حتى يروا العذاب الأليم

ممکن است الف و لام «العذاب» _ که برای عهد ذهنی است _ اشاره به عذاب دنیوی (استیصال) باشد و ممکن است اشاره به عذاب برزخی و یا عذاب اخروی باشد. برداشت فوق مبتنی بر احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 1

1_ تکذیب آیات و نشانه های الهی ، زمینه ساز گرفتاری مکذبان به عذاب استیصال است .

و لا تكونن من الذين كذبوا بآيت الله . . . إن الذين حقت عليهم كلمت ربك

از ارتباط این آیه با آیه قبل استفاده می شود که: مراد از «الذين حقت عليهم» تکذیب کنندگان آیات الهی اند و از ذیل آیه بعد، جمله «حتى يروا العذاب الإلیم» و ذیل آیه بعد از این: یعنی، جمله «لما آمنوا كشفنا عنهم عذاب الخزی فی الحیاه

ص: 64

الدنيا» استفاده می شود که مراد از «کلمت ربک» عذاب دنیوی استیصال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 97 - 1

1 _ کسانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند ، اگر تمام معجزات و نشانه های الهی بر آنان عرضه شود ، هرگز تسلیم نشده و ایمان نخواهند آورد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون. و لو جاءتهم کل ءایه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 7

7 _ قوم یونس بر اثر تکذیب پیامبر خود و سرباز زدن از ایمان به دعوت های او ، در معرض عذاب استیصال قرار گرفتند .

إلّا قوم یونس لما ءامنوا کشفنا عنهم عذاب الخزی فی الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 1,2,3,4,6,7

1 _ مردمی که زمینه ایمان را از دست بدهند و از آیات الهی و هشدار پیامبران تأثیر نپذیرند ، مستحق عذاب استیصال هستند .

و ما تغنی الآیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ینتظرون إلا مثل آیام الذین خلوا من

2 _ مشرکان مکه ، به دلیل از دست دادن زمینه ایمان به آیات الهی و هشدار های پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، مستحق عذاب استیصال بودند .

و ما تغنی الآیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ینتظرون إلا مثل آیام الذین خلوا من

با توجه به اینکه یکی از مصادیق «قوم لایؤمنون» در آیه قبل ، مشرکان مکه می باشد ، برداشت فوق استفاده می شود.

3 _ عذاب استیصال ، سنتی است الهی که انتظار وقوع آن در هر زمان و مکانی ، بر مردمی که زمینه ایمان را از دست داده اند ، می رود .

و ما تغنی الآیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ینتظرون إلا مثل آیام الذین خلوا من

4 _ بسیاری از اقوام پیشین به دلیل فقدان زمینه ایمان و تکذیب آیات الهی و نپذیرفتن هشدار های پیامبرانشان ، با عذاب استیصال نابود شدند .

و ما تغنى الأيت و النذر عن قوم لا يؤمنون. فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من

6 _ پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از سوی خداوند دستور یافت تا مشرکان را به «عذاب استیصال» هشدار دهد و اعلان نماید که در انتظار وقوع آن باشند .

و ما تغنى الأيت و النذر عن قوم لا يؤمنون. فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من

7 _ پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از سوی خداوند دستور یافت یأس و نومیدی خود را نسبت به هدایت یافتن مشرکان ابلاغ کرده و اعلان کند که در انتظار نزول عذاب بر آنان به سر می برد .

فهل ينتظرون .. قل فانتظروا إني معكم من المنتظرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 8 - 1

ص: 65

1_ کافران به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قیامت ، مستحق عذاب دنیوی اند و به آن تهدید شده اند .

وَلَنُؤَخِّرَنَّهُمْ الْعَذَابَ

جمله «ما یحبسه» (چه چیز مانع نزول آن عذاب است؟) می رساند که مراد از «العذاب» عذاب دنیوی است و نیز حکایت از این دارد که کفرپیشگان ، به آن عذاب تهدید شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 10، 5، 4

4_ کافران به قیامت و آنان که برای منحرف نشان دادن راه خدا تلاش می کنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

الذین ... یبغونها عوجاً و هم بالأخره هم ک_فرون. أول_ئک لم یکنوا معجزین فی الأ

5_ مانعان راه خدا و آنان که به خدا دروغ می بندند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

و من أظلم ممن افتری علی الله کذباً .. أول_ئک لم یکنوا معجزین فی الأرض

جمله «أول_ئک لم یکنوا ...» کنایه از تهدید به عذاب است و «فی الأرض» می تواند دلیل بر دنیوی بودن آن عذاب باشد.

10_ کفرپیشگانی که مردم را از پیوستن به راه خدا باز می دارند ، به عذابی دو چندان گرفتار خواهند شد .

الذین یصدون ... یض_عف لهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 26 - 11

11_ کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذابهایی دردناک در دنیا

أن لاتعبدوا إلاّ الله إنی أخاف علیکم عذاب یوم ألیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 37 - 14

14_ کفرپیشگان و ستمگران ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

ولاتخ_طینی فی الذین ظلموا إنهم مغرقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 7

7_ گرفتار شدن کفرپیشگان و ستمکاران به عذاب دنیوی ، موجب رهایی آنان از عذاب اخروی نیست .

فكان من المغرقين . . . وقيل بعداً للقوم الظالمين

بیان عذاب اخروی کفرپیشگان ، پس از بیان گرفتاری آنان به عذاب دنیوی ، اشاره به این نکته دارد که: نباید گمان شود اگر کافران به کیفر دنیوی و عذاب استیصال گرفتار شدند ، از عذابهای اخروی رهایی خواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 48 - 9

9_ عذاب دردناک ، فرجام و عاقبت کفرپیشگان است .

ثم یمسهم منا عذاب الیم

ص: 66

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 57 - 11

11_ نزول عذاب الهی بر کفرپیشگان ، برخاسته از استحقاق آنان است نه آنکه وجودشان موجب ضرر و زیان بر خدا باشد .

و يستخلف ربي قومًا غيركم و لاتضرونه شيئًا

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «لاتضرونه» حال باشد. بر این اساس جمله «يستخلف... و لاتضرونه» چنین معنا می شود. در حالی که ضرر و زیانی را متوجه خدا نمی کنید شما را عذاب می کند و این معنا می رساند که موجب عذاب، استحقاق کفرپیشگان است نه این که وجودشان مایه ضرری بر خدا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 9

9_ کفر پیشگان قوم عاد ، علاوه بر عذاب دنیوی به عذاب آخرت نیز گرفتار خواهند شد .

و نَجِّينَهم من عذاب غلیظ

برداشت فوق ، براساس این احتمال است که مراد از «عذاب» در جمله «و نَجِّينَهم من عذاب»، عذاب اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 16

16_ انکار کنندگان ربوبیت خدا ، مخالفان پیامبران و پیروی کنندگان از سرکشان ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

و لما جاء أمرنا .. و تلک عاد جحدوا بأی ت ربهم ... و اتبعوا أمر کل جبار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 60 - 6

6_ از قوم عاد ، تنها معاصران هود از رحمت الهی محروم شده و به عذاب گرفتار شدند . *

ألا بُعْدًا لعاد قوم هود

«قوم هود» عطف بیان برای «عاد» است. با توجه به اینکه قوم عاد پیش از حضرت هود بوده اند و پس از او نیز وجود داشتند ، می توان گفت: هدف از تبیین و توضیح «عاد» به «قوم هود» بیان معنایی است که در برداشت فوق آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 6

6_ ستمگران ، مشرکان و کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 18

18_ همسر لوط ، باید به عذابی که برای قوم لوط مقدر شده بود ، گرفتار می شد .

إِنَّهُ مَصِيبُهُمَا مَا أَصَابَهُمْ

ضمیر در «إِنَّهُ» به اصطلاح ضمیر شأن است و حاکی از تأکید می باشد.

ص: 67

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 3

3_ اقوام نوح ، هود ، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان ، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند .

مثل ما أصاب قوم نوح . . . و ما قوم لوط منكم ببعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 10

10_ ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذت الذين ظلموا الصيحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 2

2_ امت های ستم پیشه (جوامع کفرپیشه و مشرک) در خطر گرفتار شدن به عقوبت های الهی و عذاب های استیصال هستند .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هي ظ_لمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 1,2

1_ انکار کنندگان قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) و اخروی اند .

أفأمنوا أن تأتيهم غ_شيه من عذاب الله أو تأتيهم الساعه

ضمیر در «أفأمنوا» می تواند به «أكثر الناس» در آیه 103 باز گردد. در این صورت مقصود از آن ضمیر کسانی اند که به قرآن و وحی الهی و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافر شدند و آنها را انکار کردند.

2_ مشرکان ، در خطر گرفتار آمدن به عذاب های الهی در دنیا و آخرتند .

أفأمنوا أن تأتيهم غ_شيه من عذاب الله أو تأتيهم الساعه

برداشت فوق بر این اساس است که مراد ضمیر در «أفأمنوا» مشرکانی باشند که در آیه قبل از آنان سخن گفته شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 109 - 10، 8

8_ تکذیب کنندگان پیامبران پیشین به عذاب های دنیوی گرفتار شدند .

أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان ع_قبه الذین من قبلهم

مراد از ضمیر در «أفلم یسیروا» مشرکان و مخالفان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است و مقصود از «الذین من قبلهم» امتهای پیش از ایشان می باشد.

10_ مطالعه آثار باقیمانده از تکذیب کنندگان انبیا ، گویای عاقبت شوم آنان و گرفتار آمدنشان به عذاب های الهی است .

أفلم یسیروا فی الأرض فینظروا کیف کان ع_قبه الذین من قبلهم

ص: 68

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 17

17_ گنهکاران و تکذیب کنندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار آمدن به عذاب های دنیوی اند .

و لا یردّ بأسنا عن القوم المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 15، 5

5_ کفرپیشگان امت های گذشته به عذاب های دنیوی گرفتار شدند .

وقد خلت من قبلهم المثلت

«مثلات» (جمع مُثْلَه) به معنای عقوبتها و عذابهاست. عذابها و عقوبتها بدان اعتبار «مثلات» _ که از ماده مِثْل (مانند) است _ گفته می شود که آن را مثال قرار می دهند برای اینکه دیگران از آن عبرت گرفته و از عوامل آن پرهیزند. از معانی «خَلَوَ» (مصدر خلت) گذشتن و سپری شدن است.

15_ گنه کاران و ستم پیشگان که مشمول مغفرت الهی نشوند ، به عذاب های سهمگین الهی گرفتار خواهند شد .

إن ربك لذو مغفرة . . . و إن ربك لشديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 2 - 7، 5

5- بی تردید کافران ، دارای فرجامی ناگوارند و به عذابی شدید و طاقت فرسا ، گرفتار خواهند شد .

وویل للک فرین من عذاب شدید

7- کافران به قرآن و کافرانی که تصمیم به ماندن در ظلمت ها گرفته اند ، فرجامی بس ناگوار دارند و در عذابی سخت گرفتار خواهند شد .

وویل للک فرین من عذاب شدید

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که مراد از کافران در این آیه، به قرینه آیه قبل، کسانی هستند که کتاب خدا را نپذیرفتند و از ظلمتها خارج نشدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- کافرانِ پیرو به هنگام حضور در پیشگاه خداوند در قیامت پیشاپیش درمی یابند که گرفتار عذاب الهی خواهند شد .

و برزوا لله جميعاً فقال الضعف_ؤا للذین استکبروا إنا کنا لکم تبعاً فهل أنتم مغن

ذکر «فقال الضعف_ؤا للذین استکبروا» برای درخواست کمک ضعفا_ پس از آنکه حضور همه مردم را در قیامت اعلام کرد و هنوز سخنی از عذاب گفته نشده است _ حکایت از این می کند که آنان گرفتار شدن خود را به عذاب از قبل خواهند فهمید.

12- عذاب کافرانِ پیرو در قیامت به قدری شدید است که آنان را به در یوزگی می کشاند .

فقال الضعف_ؤا للذین استکبروا إنا کنا لکم تبعاً فهل أنتم مغنون عنا من عذاب الل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 22 - 16,21

16- شیطان و پیرانش در آخرت گرفتار عذاب الهی خواهند شد .

ما أنا بمصر حکم و ما أنتم بمصرخی

21- ستمگران قطعاً در عذابی سخت و بس دردناک گرفتار خواهند شد .

إن الظالمین لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 42 - 8

8- کیفر ستمگران در قیامت بسیار شدید و هولناک است .

و لا تحسبنّ الله غفلاً عما يعمل الظالمون إنما يؤخّرهم لیوم تشخص فيه الأبصار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 46 - 1

1- هلاکت و عذاب دنیوی ستم پیشگان تاریخ از سوی خداوند ، علی رغم مکر و چاره اندیشی های فراوان و قدرتمندانه آنان

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا ... و قد مکروا مکرهم ... و إن کان مکرهم لتزول منه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 60 - 2,1

1- همسر لوط (ع) در زمره مجرمان قوم لوط و عذاب شدگان الهی بود .

إلاّ ءال لوط إنا لمنجّوهم ... إلاّ امرأته

2- باقی ماندن همسر لوط (ع) در میان عذاب شدگان قوم لوط ، به تقدیر و دستور خدا بود .

إلاّ امرأته قدرنا إنها لمن الغبرین

تردیدی نیست که همه مقدرات به دست خداوند است و انتساب تقدیر (قدرنا) به فرشتگان، می تواند به خاطر این باشد که آنان مجری این

تقدیر بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 90 - 1

1- التقاتیون و تجزیه کنندگان قرآن در صدر اسلام، دچار عذاب الهی شدند .

كما أنزلنا علی المقتسمین

برداشت فوق مبتنی بر این نکته است که لفظ عذاب در جمله «أنا النذیر...» در آیه قبل، در تقدیر باشد و مفعول فعل «أنزلنا» ضمیر محذوفی باشد که به عذاب بر می گردد. بنابراین معنای آیه چنین می شود: همان گونه که عذاب را بر «مقتسمین» نازل کردیم. گفتنی است «المقتسم» به معنای کسی است که چیزی را به چند جزء تقسیم کند و مراد از آن - به قرینه آیه بعد (الذین جعلوا القرءان عضین) - تجزیه کنندگان قرآن هستند که برخی از معارف آن را پذیرفته و برخی را انکار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 70

3- منکران حقانیت کتاب های آسمانی ، گرفتار عذاب شدند .

كذلك فعل الذين من قبلهم و ما ظلمهم الله و لکن كانوا أنفسهم يظلمون . فأصابهم سبي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10- گروه ها و اقوامی که در طول تاریخ ، انبیای الهی را تکذیب کردند ، گرفتار عذاب شدند .

فسيروا في الأرض فانظروا كيف كان عِقبه المكدِّين

دعوت از مردم برای جهانگردی جهت مطالعه در عاقبت تکذیب کنندگان انبیا، دلالت بر این دارد که آنان دچار عذاب شده اند و مطالعه آن عبرت آموز است و اگر چنان چه به مرگ طبیعی مرده بودند، با انسانهای دیگر تفاوتی نداشتند و در نتیجه مزیتی برای مطالعه نخواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- عذاب دردناک ، فرجام و کیفر کافرانی است که از سر لجاج و عناد به آیات الهی ایمان نمی آورند .

إن الذين لا يؤمنون بأيت الله .. لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14- مرتد ، دارای عذابی بزرگ است .

من كفر بالله من بعد إيمانه .. لهم عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- ابتلای بدعت گذاران به عذاب دردناک ، پس از بهره‌وری اندک از دنیا ، گواه عدم رستگاری آنان است .

إن الذين يفترون على الله الكذب لا يفلحون . متـع قليل و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 8 - 11

11- ذلّت و شکست ، مجازات دنیوی فسادانگیزان و عذاب جهنّم ، کیفر اخروی آنان است .

لتفسدنّ فی الأرض . . . وإن عدتم عدنا و جعلنا جهنّم للکـ فرین حصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 18 - 8

8- دنیاطلبان علاوه بر عذاب جسمانی ، در آخرت نیز گرفتار عذاب روحی می شوند .

ثمّ جعلنا له جهنّم یصلـها مذموماً مدحوراً

«یصلاها» (در آتش سوزان جهنّم می سوزد) اشاره به عذاب جسمی و «مذموماً مدحوراً» (نکوهش شده و مطرود) اشاره به

ص: 71

رنج روحی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 3

3- كفرپيشگان ، و گنه كاران ، به عذاب شديد الهی گرفتار خواهند شد .

لينذر بأسًا شديدًا من لدنه

«بأس»، به معنای عذاب و سختی است و به قرينه «يَسِّرُ الْمُؤْمِنِينَ..» _ در فراز بعد _ مراد، عذابی است كه كافران و گنه كاران به آن تهديد شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 29 - 9

9- آتش سهم گين و فراگیر ، عذاب حاضر و آماده برای كافران ، از جانب خداوند است .

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا

نكره آوردن «ناراً» برای دلالت بر شدت و عظمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 42 - 1

1- امكانات ثروت مند مغرور ، با نزول عذاب فراگیر الهی ، نابود شد و تمامی منافع باغ و كشت زار او از بين رفت .

وَأُحِيطُ بِثَمَرِهِ

«أُحِيطُ بِثَمَرِهِ» عطف بر محذوف است، یعنی، «وقع العذاب و...». احاطه شدن، كنایه از نابود شدن است. مراد از «ثمر»، تمامی دستاوردهای مرد ثروت مند در باغ و كشت زار خود است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 5

5- ستم كاران ، در قیامت ، به عذابی سخت گرفتار خواهند شد .

فيعذّبه عذاباً نكراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 16، 12، 6

6- گرفتاری به عذاب الهی با توجه به رحمانیت خداوند ، نشانه کمال بی لیاقتی و محرومیت از تمام زمینه های رحمت الهی است .

أن یمسک عذاب من الرحمن

12- گرفتاران به عذاب الهی ، همراه و قرین شیطان خواهند بود .

یمسک عذاب من الرحمن فتكون للشيطان ولياً

16- شیطان ، مطرودترین گنه کاران از رحمت خداوند و گرفتارترین آنان به عذاب الهی است .

إني أخاف أن یمسک عذاب من الرحمن فتكون للشيطان ولياً

تهدید بت پرستان به این که ممکن است خدای رحمان بر شما خشم گیرد و با شیطان هم دم شوید، نشانه عمق مطرود بودن

ص: 72

شیطان و گرفتاری او به عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 75 - 9

9- خداوند ، برخی از گمراهان را به عذاب دنیوی مبتلا می سازد و عده ای را به عذاب اخروی گرفتار خواهد ساخت .

حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ

مراد از «العذاب» به قرینه «الساعة» عذاب دنیوی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 79 - 5

5- خداوند کسانی را که برای ازدیاد مال و فرزند به کفر رو آورده اند ، به عذابی مداوم و بیوقفه گرفتار خواهد ساخت .

و نَمَدَّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا

معنای اصلی «مَدَّ» کشاندن چیزی در ناحیه طول آن و متصل ساختن اشیا به یکدیگر برای طولانی ساختن آن است (تاج العروس). مصداق این معنا در آیه، استمرار عذاب است و مفاد آن چنین است: «بدون انقطاع، از عذاب برای او پیش می آوریم تا همواره در عذاب بماند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 129 - 4

4- کفرورزان به آیات و هدایت های الهی ، سزاوار کیفر و عذاب در دنیا هستند .

و لَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا

کلمه «لزاماً» مصدر باب مفاعله است و خبر قرار گرفتن مصدر، حاکی از مبالغه است. بنابراین مفاد جمله «لکان لزاماً» چنین می شود: [اگر سنت مهلت نبود] عذاب، ملازم مخالفان بود و [حتی اندک زمانی] از آنان فاصله نمی گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 135 - 1

1- کافران مکه با انکار آیات الهی _ پس از اتمام حجت بر ایشان _ مستحق نابودی و عذاب بودند .

ولو انا اهلكن هم... فستعلمون من اصح ب الصرط السوي و من اهتدى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - انبياء - 21 - 41 - 8

8- استهزاكنندگان پيامبران ، به عذابي مبتلا شدند كه آن را به مسخره مي گرفتند .

فحاق بالدين سخروا منهم ما كانوا به يستهزءون

مقصود از «ما كانوا به يستهزءون» عذاب استيصال است؛ زيرا آن چه مورد تمسخر كافران در طول تاريخ بود _ و همان بر سرشان آمد _ عذاب استيصال بود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

11 - انبياء - 21 - 43 - 5

ص: 73

5- بی پناهی همه جانبه کافران در برابر عذاب الهی و حتمی بودن هلاکت آنان

أَمْ لَهُمْ ءَالِهَةٌ تَمْنَعُهُمْ مِنْ دُونِنَا .. وَ لَا هُمْ مِتَّا يَاصْحٰبُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 8،15

8 - شرک، گناهی است نابخشودنی که اهل آن مستحق عذاب الهی اند .

و کثیر حقّ علیه العذاب

15 - شرک پیشگان، در قیامت گرفتار عذاب خوار کننده الهی و محروم از هر کرامت بخش و گرامی دارنده ای خواهند بود .

و الذین أشركوا ان الله یفصل بینهم یوم القیـمه.. و کثیر حقّ علیه العذاب و من ی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 5،10

5 - خداوند، اقوام تکذیب گر و کفر پیشه تاریخ را پس از این که از فرصت داده شده استفاده نکردند و هم چنان بر کفر و انکار خود پای فشردند، با عذاب استیصال نابود کرد .

فأملیت للک_فرین ثمّ أخذتهم

«نکیر» به معنای انکار (تغییر) است. و مقصود از آن به قرینه آیه بعد، تغییر نعمت به محنت، حیات به مرگ و نابودی و آبادانی به ویرانی است. گفتنی است که استفهام در جمله «فکیف کان نکیر»، استفهام تعجیبی و بیانگر شدت کیفر است.

10 - قوم نوح، عاد، ثمود، ابراهیم، لوط، اصحاب مدین و فرعونیان، اقوام هلاک شده با عذاب استیصال

فقد کذبت قبلهم قوم نوح .. ثمّ أخذتهم فکیف کان نکیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 45 - 1،2

1 - هلاکت و نابودی بسیاری از جوامع ستم پیشه در طول تاریخ با عذاب خداوند

فکأین من قریه أهلکن_ها و هی ظالمه

جمله «أهلکناها» به تقدیر «أهلکنا أهلها» می باشد. «خَوَاء» (مصدر «خاویه») به معنای سقوط کردن و فروریختن و «عرش» مفرد («عرش») به معنای سقف است. «سَئِد» (مصدر «مشید») نیز برای دو معنا به کار می رود: ساختمان سفید را گچ کاری کردن و بنایی را بلند و برافراشته ساختن. بنابراین «قصر مشید» می تواند به معنای کوشک برافراشته و بلند و یا به معنای کاخ سفید و گچ کاری شده باشد؛ یعنی، کم نیستند شهرها و سرزمین هایی که مردمشان را به خاطر ظلم و بی دادگری، نابود کردیم و اکنون دیوارهای خانه هایشان روی سقف فروریخته و چاه های متروک و کاخ های سفید برافراشته، که بی صاحب مانده است. گفتنی است که آیه یاد شده متضمن توصیه به مشرکان صدر اسلام است که در فرجام کار جوامع پیشین بنگرند و ببینند که قهر الهی بر سر آنها و شهرهایشان چه آورده است و از آن عبرت بگیرند و دست از مخالفت با پیامبر (صلی الله علیه و آله) بردارند.

2 - ظلم و بی دادگری جوامع پیشین ، سبب گرفتار شدن آنان به خشم خداوند و هلاکت و نابودیشان با عذاب او

و إن یکذبوک فقد کذبت قبلهم. .. فکأین من قریه أهلکنها و هی ظالمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 48 - 1

ص: 74

1 - هلاکت و نابودی بسیاری از جوامع پیشین با عذاب استیصال

و کأین من قریه أملت لها و هی ظالمه

«إملاء» (مصدر «أملت») از «ملو» و به معنای فرصت دادن است «لها» به تقدیر «لأهلها» و «هی ظالمه» به تقدیر «و أهلها ظالمه» می باشد. «أخذ» (مصدر «أخذت») به معنای گرفتن و در این جا کنایه از هلاک ساختن و از میان برداشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 57 - 2

2 - عذاب دوزخ، عقوبت کفر به خدا و تکذیب آیات او (قرآن)

و الذین کفروا و کذبوا بآیتنا فاولئک لهم عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 41 - 3،4

3 - تکذیب گران حق ستیز، سزاوار عذاب مرگ بار استیصال

فأخذتهم الصیحه بالحق

کلمه «بالحق» را به دو صورت می توان تفسیر کرد: الف) جامعه پس از نوح، به خاطر کفر و تکذیب گری شان، مستحق عذاب بودند. ب) نزول عذاب صیحه بر آن قوم، حکمی بر پایه حق و عدل بود. برداشت فوق، براساس تفسیر اول می باشد.

4 - عذاب استیصال، کفیری بر اساس حق و به دور از کمترین بی عدالتی نسبت به کافران و تکذیب گران

فأخذتهم الصیحه بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 44 - 6

6 - جوامع گذشته تاریخ، یکی پس از دیگری، با عذاب قهر الهی و در پی تکذیب انبیا و مبارزه با آنان، مضمحل شدند.

فأتبعنا بعضهم بعضاً

«إتباع» (مصدر «أتبعنا») به معنای یکی را در پی دیگری روانه کردن است؛ یعنی، «پس ما امت های تکذیب گر را پی در پی هلاک کردیم و هر یکی را به دنبال دیگری، به دیار نیستی روانه ساختیم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 94 - 4

4 - عذاب الهی ، دامنگیر ظالمان و ستمگران

قل ربّ إِمّا ترینّی ما یوعدون . ربّ فلا تجعلنی فی القوم الظّـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 6

6 - ترویج کنندگان شایعات و تهمت پردازی های ناروا _ جدا از فضل و رحمت خداوند _ مستحق عذاب الهی اند .

و لولا فضل الله علیکم و رحمته . . . لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

ص: 75

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 19 - 3,4

3_ مشرکان در قیامت ، ناتوان از دفاع از خویش در برابر عذاب الهی و یافتن هرگونه یار و ناصری برای خود

فما تستطيعون صرفاً ولا نصراً

4_ چشیدن عذاب بزرگ الهی ، کیفر حتمی ستم کاران

و من یظلم منکم نذقه عذاباً کبیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 38 - 2

2_ قوم عاد ، ثمود و اصحاب رسّ ، مردمانی ظالم و ستمگر و گرفتار عذاب دردناک الهی در قیامت

و اعتدنا للظلمین عذاباً ألیماً . و عاداً و ثموداً و أصحاب الرسّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 6

6_ کسانی که رو به سوی شرک آرند و دست به آدم کشی و زنا بیالایند ، در حال خواری و برای همیشه در عذاب الهی گرفتار خواهند شد

و یخلد فیهِ مهاناً

فوق مبتنی بر همین نظریه است. و چنان چه «ذلک» اشاره به یکایک گناهان یاد شده به صورت مستقل باشد، در این صورت چون اتفاق همه علما و مفسران بر آن است که زناکار به عذاب ابدی در قیامت گرفتار نمی شود، از این رو مقصود از «یخلد» طولانی بودن عذاب است نه جاودانگی آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 171 - 2

2- همسر لوط ، مخالف راه او و در زمره محکومان به عذاب

إلا عجوزاً فی الغبرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 51 - 3

3 - گرفتار شدن ثمودیان به عذاب ویرانگر و کیفر نابودکننده الهی ، پیش از تحقق توطئه آنان علیه صالح (ع) و خانواده اش

فانظر کیف کان عـقبه مکرهم اَنا دَمْرُنـهم

«تدمیر» (مصدر «دمرنا») مرادف «إهلاک» است. حال اگر گروه های توطئه گر در برنامه ترور صالح(ع) موفق می شدند، دعوت خداوند از انسان ها برای عبرت گیری از سرنوشت آنان معنا نداشت. بنابراین عبارت «أنا دمرناهم»؛ یعنی، «أهلکناهم قبل أن یحققوا مکرهم؛ ما آنان را پیش از آن که بتوانند طرحشان را پیاده کنند، نابود ساختیم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 57 - 1

1 - نجات لوط (ع) و خانواده اش _ به جز همسر وی _ از عذاب نازل شده بر قوم لوط

ص: 76

فأنجينه وأهله إلا امرأته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 39 - 1

1 - قارون و فرعون و هامان ، سه شخصیت هلاک شده با عذاب الهی اند .

وقرون و فرعون و هـ مـن

«قارون» عطف بر «عاداً» است. «عاداً» مفعول فعل مقدر (أهلكنا) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 14 - 10، 2

2 - کیفر حتمی فراموش کاران روز قیامت ، چشیدن عذاب است .

فذوقوا بما نسيتم لقاء يومكم هـ ذا

10 - عذاب فراموش کاران قیامت ، عذابی بس سخت و شدید است .

فذوقوا بما نسيتم لقاء يومكم هـ ذا . . . و ذوقوا عذاب الخلد

تکرار «ذوقوا» و مبهم گذاشتن آن و چیزی که شخص گناهکار، امر به چشیدن آن شده است _ در «ذوقوا» ی نخست _ حکایت از سختی و شدت آن می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 65 - 1

1 - کفرپیشگان ، همواره در آتش جهنم باقی خواهند ماند .

الک فرین و أعد لهم سعيراً . خـ لدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 8 - 8

8 - کسانی که به آخرت ایمان نمی آورند ، گرفتار عذاب خواهند شد .

الذین لایؤمنون بالأخره فی العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 3 - 6

6 - فرار و نجات از عذاب الهی ، برای کافران ممکن نیست .

فنادوا و لات حین مناص

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 8 - 10

10 - سران کفر و شرک ، مستحق چشیدن عذاب الهی استیصال اند .

بل لَمَا یذوقوا عذاب

ص: 77

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 51 - 1

1 - گرفتار شدن قشر مرفه و ناسپاس ملت های گذشته به عذاب و پیامد های ناگوار رفتار بد خود

إذا خُولِنَه نَعْمَه مَنَّا .. فَأَصَابَهُم سَيِّئَات مَآكِسِبُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 31 - 4,5

4 - قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان ، بر اثر مخالفت با پیامبران خود ، به عذاب الهی دچار شدند .

مثل دأب قوم نوح . . . و الذین من بعدهم

5 - قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان ، مهم ترین اقوام هلاک شده تاریخ *

مثل دأب قوم نوح . . . و الذین من بعدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 45 - 5

5 - خاندان فرعون ، به عذاب سخت و فراگیر دنیوی گرفتار شدند .

و حاق بـال فرعون سوء العذاب

«حاق» (مرادف «أحاط»); یعنی، احاطه یافت و فراگیر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 72 - 1

1 - کافران حق ستیز و ستیزه جو ، در قیامت به آب داغ و پر حرارت افکنده خواهند شد .

یسحبون . فی الحمیم

یکی از معانی «حمیم»، آب داغ و پر حرارت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- بسیاری از اقوام صاحب قدرت و مکننت و دارای تمدن و آثار ملی ، به عذاب الهی (استیصال) گرفتار شدند .

و حاق بهم ما كانوا به يستهزءون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 12

12 - مشرکان و مجادله گران حق ستیز گرفتار غضب و عذاب سخت الهی

و الذین یحاجون فی اللّٰه .. علیهم غضب و لهم عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 21 - 9

9 - ظالمان و سیه کاران ، مستحق عذاب دردناک آخرت اند .

ص: 78

وإنّ الظالمين لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 3

3 - کافران متعصب و لجاجت پیشه ، هیچ گونه راه فرار و گریزی از عذاب الهی ندارند .

و يعلم الذین یجـدلون فی آئیـتنا ما لهم من محیص

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 42 - 5

5 - ستم پیشگان و متجاوزان ، مستحق عذابی سخت و دردناک اند .

الذین یظلمون الناس .. أولئک لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 45 - 20

20 - ستم پیشگان ، در عذاب جاودان جهنم ، خواهند ماند .

ألا إنّ الظالمین فی عذاب مقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 55 - 4

4 - پیروان ستمگران ، همانند آنان مستحق عذاب الهی اند .

فلّمّا ءاسفونا انتقمنا منهم فأغرقنهم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 65 - 8

8 - تفرقه گرایان در دین و راه انبیا ، انسان هایی ستمگر و مستحق عذاب اخروی

إنّ الله هوربّی وربکم .. فاختلف الأحزاب من بینهم فویل للذین ظلموا من عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 33 - 4,6

4 - گرفتار آمدن منکران معاد ، در قیامت به عذابی که آن را به استهزا می گرفتند و انکار می کردند .

و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

6 - نبودن کمترین گریزگاه در قیامت برای منکران معاد

و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

مفاد «حاق بهم» (نزول و احاطه بر کافران) می تواند کنایه از این باشد که آنچه در قیامت بر کافران اتفاق می افتد گریزناپذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 79

3- گروه های بسیاری از کافران جن و انس ، محکوم به عذاب حتمی الهی در گذشته تاریخ

حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- عصیانگران مستحق عذاب ، فاقد کمترین یاور در برابر خداوند

وَمَنْ لَا يَجِبُ دَاعِيَ اللَّهِ . . . وَلَا يَسْأَلُ لَهُ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- کافران ، چشنده عذاب الهی در قیامت ، پس از اقرارشان به مجرمیت خویش

أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبَّنَا قَالِ فذوقوا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- کافرانی که تا آخرین لحظه زندگی در حال عناد و ستیز با دین باشند ، محکوم به عذاب ابدی خواهند بود .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدَّوْا . . . فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ

لازمه قطعی «لن يغفر الله» باقی ماندن همیشگی در عذاب الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - منافقان و مشرکان ، گرفتار عذاب دنیوی و اخروی

عليهم دائرة السوء . . . وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ

تعبیر «دائرة السوء» _ با توجه به ذیل آیه (اخبار به عذاب جهنم) _ می تواند ناظر به عذاب و سختی های دنیا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 26

26- کافران ، مستحق عذاب حتمی الهی

لو تزیلوا لعذابنا الذین کفروا منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 18 - 4

4- قوم عاد ، گرفتار عذاب الهی ، در پی درس نگرفتن از انذار های مکرر پیامبر خویش

کذبت عاد فکیف کان عذابی و نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 80

6 - فراهم آوردن گناه، همانند مرتکبان گناه مستحق عذاب اند.

فَعْقَرُ . . . إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِم

در صورتی که قوم ثمود در ابتلا به عذاب خصوصیتی نداشته باشند؛ از آیه شریفه استفاده می شود که همه توطئه گران علیه حق، در معرض عذاب اند؛ چه مباشران و چه فراهم آوردن گناه زمین جرم و خطا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - کافران هر عصر، در معرض عذاب الهی بدون هیچ امتیاز بر پیشینیان خود

أَكْفَارِكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَئِكُمْ

2 - مشرکان عصر پیامبر، در پلیدی و استحقاق عذاب، همچون کافران هلاک شده پیشین (قوم های عاد، ثمود، لوط و فرعونیان)

أَكْفَارِكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَئِكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مؤمنان در قیامت، مشمول رحمت خداوند و منافقان محکوم به عذاب الهی اند.

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ . . . بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظُهُ هَرَمٌ مِنْ قَبْلِ الْعَذَابِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - کسانی که در دنیا عمر خود را به بطالت (بازی، سرگرمی، آرایش، تفاخر، فزون خواهی و . . .) می گذرانند، در آخرت محکوم به عذاب الهی اند.

أَتَمَّا الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لَعِبَ وَلَهُوَ . . . وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 4 - 11،12

11 - عذاب دردناک الهی ، کیفر کافران است .

و للک_فرین عذاب الیم

12 - عذاب دردناک الهی ، گریبانگیر کسانی خواهد شد که حدود الهی را رعایت نکرده و به آن تعدی می کنند .

و تلك حدود الله و للک_فرین عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 15 - 2،5

2 - عذابی سخت و جانکاه ، در انتظار منافقان است .

أعدّ الله لهم عذاباً شديداً

5 - برقراری رابطه دوستی منافقان با یهودیان ، مصداق بارز زشت کاری آنان و سبب دچار شدنشان به عذاب سخت الهی

ص: 81

ألم تر إلى الذين تولّوا قوماً .. إنهم ساء ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

18 - حشر - 59 - 3 - 2,5

2- یهودیان توطئه گر بنی نصیر ، مستحق مجازاتی سخت بودند .

هو الذی أخرج الذین کفروا .. و لولا أن ... لعذبهم فی الدنيا

5- یهودیان توطئه گر (بنی نصیر) ، گرفتار عذاب آتش در آخرت

و لهم فی الآخره عذاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

19 - حاقه - 69 - 10 - 2

2- فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط ، از سوی خداوند به عقوبتی سخت در دنیا گرفتار شدند .

فأخذهم أخذه رابیه

«رابیه» (اسم فاعل از «ربا یربو») به معنای فزاینده و رو به رشد است و در این آیه کنایه از شدت است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

19 - نوح - 71 - 1 - 4

4- قوم نوح ، مستحق عذاب الهی پیش از رسالت آن حضرت

من قبل أن یأتیهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

19 - نوح - 71 - 24 - 5

5- افزودن گمراهی ، از عذاب های الهی برای ظالمان و گمراه کنندگان جامعه

وقد أضلّوا کثیراً و لاتزد الظالمین إلاّ ضلّلاً

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که پیامبران برای هدایت مردمان مبعوث شدند و افزودن گمراهی گمراه کنندگان، جنبه مجازاتی

دارد نه ابتدایی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 20 - 2

2 - کافران حق ناپذیر و اندیشه گر علیه دین ، مستحق شدیدترین عقوبت و نابودی اند .

ثمّ قتل کیف قدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 29 - 8

8 - مجازات الهی ، در انتظار منکران معاد و تکذیب کنندگان آیات او است .

إِثْمَ كَانُوا... وَكَلَّ شَيْءٍ أَحْصِينَ هـ كِتَابًا

جمله «وكلّ شیء...»، _ پس از بیان انکار معاد و تکذیب آیات از سوی طغیانگران _ تهدید آنان به مجازات در آخرت است.

ص: 82

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 30 - 1

1 - خداوند با فرمانی تحقیرآمیز، طغیان گران را به تحمل عذاب جهنم ملزم می سازد.

لَلظَّغِينِ... فذوقوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 3

3 - منکران قیامت، در آستانه سقوط در عذاب الهی و لبه پرتگاه آن

إِنَّا أَنْزَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا

«قرب عذاب» _ در این برداشت _ به معنای ارتباط نزدیک آن به کافران گرفته شده است؛ یعنی، عذابی که کافران به آن انذار شده اند، با آنان ارتباطی تنگاتنگ دارد. بیان وصف «قرباً» برای نفس عذاب _ نه زمان آن _ این معنا را تقویت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 2، 1

1 - شکنجه گران و سوزانندگان مردم با ایمان، به عذاب جهنم گرفتار خواهند شد.

إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ تَمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ

«فتن» (مصدر «فتنوا») در اصل به معنای داخل کردن طلا _ در آتش است؛ ولی در مورد داخل کردن انسان در آتش نیز استعمال دارد (مفردات راغب). «فتنه» در قرآن، گاهی به معنای تعذیب (شکنجه دادن) آمده است. (بصائر فیروزآبادی)

2 - شکنجه گران و سوزانندگان مؤمنان، علاوه بر عذاب جهنم، به عذاب سوزانی سخت تر از آن، گرفتار خواهند شد.

فلهم عذاب جهنم و لهم عذاب الحریق

جمله «و لهم عذاب الحریق» چنانچه تأکید قبل نباشد، بر وجود عذابی دیگر _ علاوه بر عذاب جهنم _ دلالت دارد. برخی آن را بر عذاب دوران برزخ و قیامت تطبیق داده اند. وصف حریق بودن، بیانگر شدت سوزندگی آن است؛ در حدی که اوصاف دیگر آن را تحت الشعاع قرار می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - برخی از نمازگزاران، گرفتار نفرین خداوند و سزاوار عذاب و هلاکت اند .

فویل للمصلین

«ویل» _ که در اصل به معنای عذاب و هلاکت است _ کلمه ای است که برای تهدید به عذاب به کار می رود. (لسان العرب) این کلمه نام درّه، یا چاه خاصی در جهنم و یا نام یکی از درهای آن است (قاموس). مبتدا قرار گرفتن آن _ با آن که نکره است _ نشان می دهد که در معنای نفرین به کار رفته است.

3 - نمازخواندن تکذیب کنندگان کیفر های الهی، بی ثمر بوده و مایه استحقاق عذاب جهنم است .

أرءیت الذی یکذب بالذین . . . فویل للمصلین

ص: 83

106- اهل عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 34 - 1

1_ کافران ، مشرکان ، گمراهان و آنان که پیامبران را به مسخره می گیرند ، به عذاب های سخت دنیوی و اخروی گرفتار خواهند شد .

لهم عذاب فی الحیوه الدنیا و لعذاب الآخره أشق

مراد از ضمیر در «لهم» _ به قرینه آیه 31 و 32_ کافران، مشرکان ، استهزاگران و گمراهان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 13 - 17

17 - درون حصار کشیده شده میان مؤمنان و منافقان در قیامت ، محل رحمت خدا و خارج آن در احاطه عذاب الهی است .

باطنه فیہ الرحمه و ظَهره من قبله العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 5 - 11

11 - کافران ، مستوجب عذاب اخروی اند .

و للک فرین عذاب مهین

107- اهل عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 8

8- عذاب استیصال هر قومی تنها شامل مجرمان و تبهکاران آن قوم می شود و نه پاکان و بی گناهانشان .

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمین . إلاّ آل لوط إنا لمنجّوهم

108- اهل عذاب در کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ سرگذشت حضرت نوح و موسی (ع) و پیامبران مبعوث شده در فاصله میان آنان و تکذیب شدن آنان و هلاکت مکذبان به عذاب استیصال، آیاتی است که در کتاب های آسمانی پیشین نیز آمده بود.

واتل علیهم نبأ نوح .. فإن كنت فی شک مما أنزلنا إلیک فسئل الذین یقرءون الکتب م

برداشت فوق از ارتباط میان این آیه شریفه و مجموعه آیات 71 تا 93_ که با هم یک بند را تشکیل می دهند_ استفاده می شود.

109- اهل عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 34 - 1

1_ کافران ، مشرکان ، گمراهان و آنان که پیامبران را به مسخره می گیرند ، به عذاب های سخت دنیوی و اخروی گرفتار خواهند شد .

لهم عذاب فی الحیوه الدنیا و لعذاب الآخره أشق

مراد از ضمیر در «لهم» _ به قرینه آیه 31 و 32_ کافران، مشرکان ، استهزاگران و گمراهان می باشد.

110- اهمیت عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 117 - 2

2- ناچیزی هر بهره دنیوی ، در قبال عذاب دردناک اخروی

متع قليل و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 18 - 3

3 - مجموعه های سازمان یافته ، از هر گونه یاری رسانی به اعضای خویش در برابر عذاب آخرت ناتوان اند .

فلیدع نادیه . سندع الزبانیه

111- اهمیت نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 61 - 2,1

1 - نجات از عذاب الهی و دستیابی به زندگی جاودانه بهشتی و رستگاری بزرگ ، سزاوار هرگونه عمل و تلاش است .

و ما نحن بمعدّیین . إنّ هـذا لهو الفوز العظیم . لمثل هـذا فلیعمل العـملون

«لام» در «لمثل» برای تعلیل و «هـذا» اشاره به مضامین آیات گذشته است که درباره رهایی از عذاب الهی و نیل به بهشت جاودان بود.

2 - رهایی از عذاب الهی و دستیابی به حیات جاودانه بهشتی (رستگاری بزرگ) ، تنها هدف شایسته برای هرگونه سعی و تلاش در زندگی آدمی

لمثل هـ_ذا فلیعمل الع_ملون

از تقدم جار و مجرور (لمثل) بر عامل خود (فلیعمل) _ که مفید حصر است _ برداشت یاد شده به دست می آید.

ص: 85

112- اهمیت نجات از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 4

4 - ناچیز و بی ارزش بودن ثروت ها و خوشی های دنیا ، در مقابل رهایی از عذاب قیامت

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض . . . لاقتدوا به من سوء العذاب یوم القیـمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 11 - 43

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 12 - 2, 1

1 - مجرمان در قیامت ، برای رهایی خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن همسران خویش اند .

وصـ حبتـه

2 - مجرمان در عرصه محشر ، برای نجات خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن برادران خویش اند .

وأخیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 13 - 1

1 - مجرمان در قیامت ، برای نجات خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن بستگان نزدیک خویش اند .

وفصیلته الّتی تـویه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 14 - 2, 1

1 - مجرمان در قیامت ، برای نجات خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن همه انسان های کره زمین اند .

و من فی الأرض جمیعاً

2 - مجرمان در قیامت ، برای نجات خود از عذاب الهی ، آماده فدا کردن همه محبوب ها و خلائق زمینی اند (انس ، جن و . . .) .

و من فی الأرض جمیعاً ثم ینجیه

«من» برای مطلق موجودات شعورمند وضع شده است و برداشت یاد شده، مبتنی بر همین وضع اصلی است.

113- ایمان با مشاهده عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 3

3 - کسانی که با تذکر و یادآوری ایمان می آورند _ نه در صورت برخورد باعذاب و ناگزیر بودن _ مؤمنان واقعی اند .

إِثْمًا يُؤْمِنُ بِأَيِّ تَنَّا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا

ص: 86

114- ایمان با نزول عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 29 - 1

1 - ایمان آوردن کافران ، پس از مشاهده پیروزی مؤمنان و نزول عذاب ، غیرقابل پذیرش است .

قل يوم الفتح لاينفع الذين كفروا ايم-نهم

بنابراین که «يوم الفتح» نظر به نصرت دنیوی مؤمنان داشته باشد، آیه، ناظر به نزول عذاب استیصال و به پیروزی قطعی رسیدن مؤمنان خواهد بود.

115- ایمان به عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 94 - 11، 12

11 - باور به قیامت و عذاب دردناک آن موجب ترس از خداوند و عمل به احکام او

ليعلم الله يخافه بالغيب

«باء» در بالغیب می تواند سببیه باشد بر این مبنا مراد از غیب اموری است که از نظر شخص خائف و حواس وی پنهان می باشد و از مصادیق بارز غیب و نهانی که سبب خوف آدمی از خدا می شود قیامت و عذاب آخرت است.

12 - هدف از آزمایش مؤمنان مشخص شدن صفوف باورداران به غیب (قیامت و عذاب) از غیر آنان

ليبلونكم الله... ليعلم الله يخافه بالغيب

قیامت و عذاب آخرت زمانی موجب ترس از خداوند می شود که آدمی به آن باور داشته باشد بنابراین تمایز خداترسان در واقع تمایز باورداران قیامت از غیر آنان است.

116- ایمان هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 51 - 2، 3، 4

2 - کفرپیشگان و حق ستیزان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، دست از کفر کشیده ، ایمان خواهند آورد .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

3_ اظهار ايمان به قرآن از سوى مشركان ، به هنگام وقوع عذاب استيصال ، بى ثمر بوده و مورد پذيرش خداوند نخواهد بود .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

4_ توبه و اظهار ايمان ، به هنگام وقوع عذاب استيصال ، سودى نداشته و مورد قبول خداوند نيست .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 87

17 - ایمان آوردن کافران ، به هنگام رویارویی با عذاب دردناک الهی ، بی ثمر بوده و مورد قبول خداوند واقع نخواهد شد .

و اشد علی قلوبهم فلا یؤمنوا حتی یروا العذاب الالیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 97 - 2,4

2 - تکذیب کنندگان محکوم به عذاب استیصال ، آن گاه که عذاب دردناک الهی را ببینند و راهی جز تسلیم شدن برای آنان نماند ، از تکذیب دست برداشته و اظهار ایمان خواهند کرد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لا یؤمنون . . . حتی یروا العذاب الالیم

4 - بی فایدهگی و نجات بخش نبودن ایمان با مشاهده عذاب الهی

لا یؤمنون . . . حتی یروا العذاب الالیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 2

2 - هیچ قومی از اقوام تکذیب کننده سابق - به جز قوم یونس - پیش از نزول عذاب استیصال ، به دست کشیدن از تکذیب پیامبر خود و اظهار ایمان به او موفق نشدند .

فلولا کانت قریه ءامننت فنفعها ایمنها إلا قوم یونس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 5

5 - ایمان مشرکان ، پس از گرفتاری به عذاب سودی برای آنان ندارد .

و لو تری إذ فرعوا . . . قالوا ءامننا به و آتی لهم التناوش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 84 - 2

2- اقوام قدرتمند محکوم شده به عذاب استیصال ، هنگام مشاهده آثار فرود آن ، توبه کنان به خدای یکتا ایمان آورده و به انکار معبود های ادعایی خویش می پرداختند .

فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَحَدَّةً وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 12 - 2

2- اظهار ایمان و اقرار به ربوبیت خداوند از سوی کافران ، در تنگنا های ابتلا و عذاب

رَبَّنَا اكشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 13 - 4،3،2،1

1- اظهار ایمان و التجا به خداوند ، پس از مشاهده عذاب ، اقدامی دیر هنگام و بی ثمر برای کافران

ص: 88

اَنِّي لَهْم الذِّكْرَى

برداشت بالا بنابراین نکته است که تعبیر «اَنِّي لَهْم الذِّكْرَى»، درصدد بی ثمر خواندن ایمان کافران باشد.

2- ایمان آوردن به حق از روی منطق و دلیل، دارای ارزش و اعتبار است؛ نه اظهار ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب.

رَبَّنَا اكشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ . اَنِّي لَهْم الذِّكْرَى و قد جاءهم رسول مبين

لحن توبيخی آیه شریفه می رساند که ایمان انتخابی براساس دلایل روشن، سزاوار مقام انسانی است؛ نه اقرار به ایمان از روی ناگزیری و مشاهده عذاب.

3- بی ثمری اظهار ایمان، پس از مشاهده عذاب، منوط به اتمام حجت قبل از آن

اَنِّي لَهْم الذِّكْرَى و قد جاءهم رسول مبين

4- اظهار ایمان کافران، در تنگنای عذاب ادعایی دروغین و غیر قابل اعتماد

اَنِّي لَهْم الذِّكْرَى

برداشت بالا بنابراین نکته است که تعبیر «اَنِّي لَهْم الذِّكْرَى» درصدد نفی اثر نباشد؛ بلکه در مقام تحلیل و تفسیر ادعای ایمان کافران در شرایط عذاب باشد، به این که اینان هر چند مدعی ایمان می شوند؛ اما آنان کجا و ایمان کجا؟ آنان راهی به سوی ایمان باز نگذاشته اند.

117- ایمان هنگام عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 55 - 8

8 - بی فایده بودن اظهار ایمان در روز وقوع عذاب استیصال و نیز در روز رستاخیز

حَتَّى تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ يَوْمَ عَقِيمٍ

118- باد عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 42 - 1

1 - باد وزیده بر قوم عاد، از میان برنده تمامی مظاهر حیات بود.

الريح العقيم . ماتذر من شيء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 6 - 1

1 - قوم عاد ، به وسیله بادی سرکش ، بسیار سرد و توفنده به هلاکت رسیدند .

و أمّا عاد فأهلكوا بريح صرصر عاتية

«صرصر»؛ یعنی، صدای شدید و یا [هوای] سرد شدید؛ به گونه ای که بسوزاند. «عُتُو» (مصدر «عاتیه») به معنای استکبار و تجاوز از حد است. (قاموس المحيط)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 89

7 - « قال رسول الله (صلى الله عليه وآله): الرياح ثمان: أربع منها عذاب وأربع منها رحمه... والرحمه منها... المرسلات...
فیرسل الله المرسلات فثبیر السحاب... »

رسول خدا(صلى الله عليه وآله) فرمود: بادهای هشت گونه اند؛ چهارگونه از آنها بادهای عذاب و چهارگونه دیگر رحمت اند.. و از جمله بادهای رحمت... «مرسلات» است... پس خداوند «مرسلات» را می فرستد تا ابرها را به حرکت درآورد».

119- باران عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 58 - 1

1 - بارش بارانی از عذاب مرگبار بر قوم فسادپیشه لوط

و أمطرنا عليهم مطراً

تکثیر «مطراً» تکثیر تنويع است؛ یعنی، نوعی باران فرستادیم که آنان را در کام مرگ فرو برد.

120- بت ها و نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 8

8_ بت ها و خدایان پنداری ، هرگز به فریاد پرستشگران خویش نمی رسند و نمی توانند حتی اندکی از عذاب های الهی را از آنان دور سازند .

فما أغنت عنهم الهتهم التي يدعون من دون الله من شيء لما جاء أمر ربك

121- بزرگترین عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 12 - 1

1 - کسانی که از تذکرات قرآن ، فاصله گرفته ، آن را نپذیرند ، به بزرگ ترین و سوزان ترین آتش ها ، گرفتار شده و در آن باقی خواهند ماند .

و يتجنّبها الأشقى . الذی یصلی النار الکبری

زجاج گفته است: «صلی»؛ یعنی، ملازم و همراه شد (لسان العرب) و «صلی النار»؛ یعنی، حرارت آتش را به سختی چشید. (قاموس).
«کبری»؛ یعنی، بزرگ تر و بزرگی آتش به گستردگی و افروخته تر بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 24 - 3، 1

1 - گرفتاری به بزرگ ترین عذاب های خداوند ، فرجام کسانی است که از پند و اندرز های پیامبر (صلی الله علیه و آله) روی برگردانده ،
به

ص: 90

آن کفر میورزند .

إلا من تولى و كفر . فيعذبّه الله العذاب الأكبر

3- جهان آخرت ، عرصه گرفتاری کافران حق گریز به بزرگ ترین عذاب های الهی است .

العذاب الأكبر

به قرینه آیه بعد، مراد از «العذاب الأكبر» عذابی است که کافران در آخرت، به آن گرفتار خواهند شد.

122- بشارت نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 5

5- مبلغان مؤمن جن ، نوید دهنده قوم خویش به غفران الهی و رهایی از عذاب ، در پرتو ایمان

ی قومنا .. و ءامنوا به یغفر لکم من ذنوبکم و یجرکم من عذاب أليم

123- بقای نسل اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 100 - 4

4_ نزول عذاب بر برخی از اقوام گذشته ، فراگیر همه آنان نشد و نسلی از آنان باقی ماند .

منها قائم

برداشت فوق، براساس این احتمال است که مراد از «منها» من أهلها باشد. بر این اساس، جمله «منها قائم...»؛ یعنی، برخی از اقوامی که گرفتار عذاب شدند، هم اکنون (عصر پیامبر) نیز موجودند و برخی از آنان به طور کلی منقرض شده و باقی نماندند.

124- بقایای شهرهای عذاب شده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 100 - 3

3_ برخی از آبادیهایی که عذاب بر آن واقع شد ، محو و نابود گشت و آثار برخی دیگر تا عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) باقی ماند .

ذلك من أنباء القرى .. منها قائم و حصيد

«قائم» به معنای ایستاده و استوار و «حصید» به معنای درو شده است. در آیه شریفه آبادیهای ویران نشده، به زراعت و گیاهانی که بر ساقه خویش استوار می باشد و آبادیهای مخروبه به زراعت درو شده، تشبیه شده است.

ص: 91

125- بلندی زنجیر عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 32 - 1

1 - کافران صاحب زر و زور در دوزخ ، در زنجیری بلند به طول هفتاد ذراع به بند کشیده خواهند شد .

ثمّ فی سلسله ذرعا سبعون ذراعاً

126- بی ایمانی اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 7 - 5

5 - آن دسته از مشرکان و کافران صدر اسلام - که عذاب الهی بر آنان مقرر گردیده بود - برای همیشه از ایمان محروم شدند .

لقد حقّ القول علی أكثرهم فهم لایؤمنون

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که «فاء» در جمله «فهم لایؤمنون» تقریعیه است و این جمله متفرع بر جمله قبل می باشد؛ یعنی، چون مقرر شد که بیشتر آنان عذاب شوند، پس توفیقی برای ایمان آوردن نخواهند داشت.

127- بی ایمانی به عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 92 - 4

4- ناباوری مشرکان مکه در نزول عذاب ، با فروریختن اجرام و قطعه هایی از آسمان بر آنان

أو تسقط السماء كما زعمت علينا كسفاً

«الزعم» به معنای حکایت سخنی است که در مظنه دروغ باشد (مفردات راغب).

128- بی تأثیری آیات خدا بر اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 97 - 1

1_ کسانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند ، اگر تمام معجزات و نشانه های الهی بر آنان عرضه شود ، هرگز تسلیم نشده و ایمان نخواهند آورد .

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك لا يؤمنون. ولو جاءتهم كل آية

129- بی ثمری تلاش اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 92

12 - محکومان به عذاب استیصال الهی ، هیچ راه گریزی از آن نداشته و تلاش های آنان ، بی ثمر می باشد .

فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

130- بی نظیری عذاب قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 25 - 2

2 - ترک یتیم نوازی ، بی توجهی به تغذیه فقیران ، تصاحب ارث دیگران و دل بستگی شدید به ثروت ، مایه گرفتاری به عذاب بی نظیر در قیامت

فیومئذ لا یعدّب عذابه أحد

ضمیر «عذابه»، ممکن است به انسان برگردد که در آیات پیشین ویژگی های او بیان شده بود. در این صورت عذاب _ که اسم مصدر و به معنای تعدیب است _ به مفعول خود اضافه شده است و مفاد آیه شریفه این است که عذاب کردن آن فرد، به گونه ای انجام می گیرد که کسی _ جز خداوند _ آن گونه عذاب نمی کند.

131- بی نظیری عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 25 - 1

1 - عذاب های الهی در آخرت ، بی نظیر و غیر قابل تشبیه با عذاب های دیگران است .

فیومئذ لا یعدّب عذابه أحد

ضمیر «عذابه» به «رَبِّک» در آیات پیشین برمی گردد و مفاد آیه شریفه، این است که در قیامت، مانند عذاب خداوند هیچ کس عذاب نمی کند.

132- بی یآوری اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 7

7_ هیچ کس (معبودان اهل شرک) توان یاری کردن گرفتاران به عذاب الهی را نخواهد داشت .

و ما كان لهم من دون الله من أولياء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 11

11- هلاک شوندگان به عذاب خدا ، هیچ خونخواه و مدافعی نخواهند داشت .

فيغرقكم بما كفرتم ثم لا تجدوا لكم علينا به تبيعا

ص: 93

«یتبع» (از تبع، یتبع) به معنای دنباله روی و دنبال کردن است و مراد عبارت این است که: کسی نخواهد بود که هلاکت آنها را پیگیری نموده و از آنان دفاع کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 75 - 8,9

8- هشدار خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر اینکه در صورت مبتلا شدن به کیفر الهی، هیچ یار و مددکاری برای نجات خویش نخواهد داشت.

لقد کدت ترکن إلیهم شیئاً قليلاً .. ثم لاتجد لک علینا نصیراً

9- انسان ها، حتی پیامبران در صورت ابتلا به عذاب الهی، هیچ یار و مددکاری برای نجات خویش نخواهند یافت.

ثم لاتجد لک علینا نصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 43 - 1

1- معبود ها و خدایان دروغین، از ایمن ساختن مشرکان در برابر عذاب الهی ناتوان اند.

أم لهم ءالیه تمنعهم من دوننا

«أم» در آیه شریفه، از نوع منقطعه و مانند «بل» متضمن معنای استفهام انکاری است. «آلهه» (جمع «إله») نیز به معنای معبودها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 19 - 3, 1

1 - نجات محکومان به عذاب قطعی الهی، در توان هیچ کس - حتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) - نیست.

أفمن حقّ علیه کلمه العذاب أفأنت تنقذ من فی النار

و «حقّ»؛ یعنی، «ثَبَّتَ» و «وَجَبَ» (ثابت و واجب شد) و «کلمه» در آیه شریفه به معنای وعده و یا فرمان است و همزه در «أفأنت..» استفهام انکاری می باشد. بر این اساس پیام آیه چنین می شود: آیا کسی که وعده و فرمان عذاب بر آنان قطعی شده است، تو می توانی نجاتش بخشی؟ هرگز!

3 - محکومان به عذاب قطعی الهی، هیچ راه گریز و رهایی از آن ندارند.

أفمن حقّ عليه كلمه العذاب أفأنت تتقذ من فى النار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - زمر - 39 - 54 - 10

10 - نبود هيچ يار و ياورى براى گنه كاران ، هنگام گرفتار شدن به عذاب الهى

من قبل أن يأتىكم العذاب ثم لاتنصرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 21 - 14

14 - گنه كاران محكوم شده به عذاب استيصال الهى ، محروم از هرگونه منجى و نكه دارنده اى

فأخذهم الله بذنوبهم و ما كان لهم من الله من واق

ص: 94

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 29 - 6

6 - تنهایی و بی پناهی انسان در برابر عذاب الهی ، از هشدار های مؤمن آل فرعون به قوم خود

فمن ینصرنا من بأس اللّٰه إن جاءنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 82 - 12

12 - محکومان به عذاب استیصال الهی ، هیچ راه گریزی از آن نداشته و تلاش های آنان ، بی ثمر می باشد .

فما أغنی عنهم ما كانوا یکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 28 - 1

1- ناتوانی معبود های مشرکان ، از یاری آنان به هنگام نزول عذاب

فلولا نصرهم الذین اتّخذوا من دون اللّٰه قریباً ءالهه

ارتباط این آیه با آیات پیشین _ که در زمینه نزول عذاب می باشد _ گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 8

8 - محکومان به عذاب الهی ، از هرگونه یار و یآوری نجات بخش محروم اند .

فلم یجدوا لهم من دون اللّٰه أنصاراً

133- پایان عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 7 - 5

5 - « عن أبی عبداللّٰه (ع) قال : الأربعاء یوم نحس مستمرّ لآئته أوّل یوم و آخر یوم من الأيام التي قال اللّٰه تعالی : « ستّرها علیهم سبع

لیال و ثمانیه ایام حسوماً» ;

از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود: چهارشنبه روز شوم (تاریک) مستمری است؛ چون اولین روز و آخرین روز از روزهایی است که خداوند تعالی [در مورد قوم عاد] فرمود: «سخرها علیهم سبع لیال و ثمانیه ایام حسوماً». گفتنی است که شروع عذاب بر قوم عاد از صبح چهارشنبه و پایان آن نیز غروب چهارشنبه هفته بعد به مدت هفت شب و هشت روز بود.

134- پرسش از عذاب اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 51 - 4

ص: 95

4- فرعون با ناباوری نسبت به عملی شدن وعده عذاب در باره پیشینیان، نظر موسی (ع) را در مورد آنان جويا شد.

قال فما بال القرون الأولى

سؤال فرعون از حال پیشینیان، پس از گفته موسی (ع) (أَنَّ الْعَذَابَ عَلَىٰ مَنْ كَذَّبَ) از ناباوری او حکایت دارد؛ زیرا وی آنان را نابود شده و بی نشان و اثر می دانست.

135- پشیمانی هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 14 - 1

1- رفاه زدگان جوامع ستم پیشه، به ظلم و ستم خویش پس از احساس عذاب الهی اعتراف می کنند.

فَلَمَّا أَحْسَبُوا بِأَسْنَا .. قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 15 - 1

1- مرفهان ستمگر در تأسف و پشیمانی، از زمان احساس عذاب تا هنگامه هلاکت و نابودی

فَمَا زَالَتْ تِلْكَ دَعْوَاهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَالِدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 157 - 2

2- ندامت و پشیمانی ثمودیان، به دنبال پی کردن ناقه صالح و مشاهده نشانه های عذاب

فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ

(فاء) در «فأصبحوا» فصیحه و بیانگر حذف جمله ای است که به خاطر معلوم بودنش حذف شده و تقدیر آن چنین است: «فَعَقَرُوهَا فَرَأَوْا اِشْرَاطَ الْعَذَابِ فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ»؛ ناقه را پی کردند پس نشانه های عذاب را دیدند، پس پشیمان شدند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 51 - 8

8_ پشیمانی مردم، به هنگام وقوع عذاب استیصال، بی فایده بوده و باعث دفع آن نخواهد شد.

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن وقد كنتم به تستعجلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 54 - 8،10

8_ ستم پیشگان مشرک، به هنگام مشاهده عذاب استیصال، از فرط شرمساری، پشیمانی خویش را پنهان می دارند.

ولو أن لكل نفس ظلمت . . . وأسروا الندامة لما رأوا العذاب

10_ ستم پیشگان مشرک، به هنگام مشاهده عذاب، از کرده های خویش اظهار پشیمانی خواهند کرد.

ولو أن لكل نفس ظلمت . . . وأسروا الندامة لما رأوا العذاب

«أسر» هم به معنای «کتب» و هم به معنای «أظهر» می آید (لسان العرب). برداشت فوق مبتنی بر معنای دوم است.

ص: 96

136- پیش بینی عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 13

13- عذاب های الهی ، قابل درک و پیش بینی و دفع نیست .

أو يأتيهم العذاب من حيث لا يشعرون

137- پیش گیری از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 1 - 3

3 - انذار و اخطار نوح (ع) به مردمش ، به منظور پیش گیری از نزول عذاب دردناک بر آنان

أن أنذر قومك من قبل أن يأتهم عذاب أليم

138- پیشگویی عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 175 - 4

4 - اخبار خداوند به شکست و عذاب قریب الوقوع کافران و مشرکان معاند و مشاهده شدن آن برای آنان

فتولّ عنهم حتّى حين . و أبصرهم فسوف يبصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 179 - 4

4 - اخبار خداوند به شکست و عذاب قریب الوقوع کافران و مشرکان معاند و مشاهده شدن آن برای آنان

و تولّ عنهم حتّى حين . و أبصر فسوف يبصرون

139- پیشگویی عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- اخبار خداوند به شکست و عذاب قریب الوقوع کافران و مشرکان معاند و مشاهده شدن آن برای آنان

فتولّ عنهم حتی حین . و أبصرهم فسوف یبصرون

ص: 97

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 179 - 4

4 - اخبار خداوند به شکست و عذاب قریب الوقوع کافران و مشرکان معاند و مشاهده شدن آن برای آنان

و تولّ عنهم حتّی حین . و أبصر فسوف یبصرون

140- تأخیر در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 8

8 - عذاب اخروی کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق دینی ، پس از مرگ آغاز شده و به تأخیر نخواهد افتاد .

و لاهم ینظرون

برداشت فوق مبتنی بر این است که «ینظرون» فعل مجهول از باب افعال باشد؛ یعنی، از مصدر انظار (مهلت دادن) گرفته شده باشد. مراد از مهلت ندادن به قرینه «ماتوا و هم کفار» شروع عذاب پس از مرگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 183 - 1،4

1 _ سنت خداوند بر امهال کفرپیشگان تکذیب کننده و تأخیر در هلاکت و عذاب ایشان است .

و أملی لهم إن کیدی متین

املاء (مصدر املی از ماده ملاوه) به معنای مهلت دادن و تأخیر انداختن است. به مناسبت اینکه حقیقت بیان شده (مهلت دادن و تأخیر انداختن) درباره تکذیب کنندگان آیات الهی است، معلوم می شود مراد از تأخیر، تأخیر در عذاب است.

4 _ تأخیر در عذاب تکذیب کنندگان و کشاندن تدریجی آنان به ورطه های سقوط با عواملی خوشایند و خام کننده ، مکر خدا با ایشان است .

سنستدرجهم .. و أملی لهم إن کیدی متین

مراد از «کید» همان استدراج و امهالی است که در آیه قبل مطرح شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ خداوند کفرپیشگان و استهزا کنندگان پیامبران را مهلت می داد و فوراً آنان را عذاب نمی کرد .

فأملت للذين كفروا

املاء (مصدر أمليت) به معنای مهلت دادن ، به تأخیر انداختن و طولانی کردن عمر است.

5_ خداوند پس از مدت ها و گذشت زمانهایی ، کفرپیشگان و استهزاگران انبیا را به عقوبت های خویش گرفتار می ساخت .

فأملت . . . ثم أخذتهم فكيف كان عقاب

6_ تأخیر عذاب کفرپیشگان از سنت های خداوند است .

ولقد استهزیء برسلى من قبلك فأملت للذين كفروا

چون تأخیر عذاب برای همه کفرپیشگان بوده ، از آن «سنت الهی بودن» استفاده می شود.

7_ توقع نزول عذاب بر کفرپیشگان بدون مهلت دادن به آنان ، توقعی نابجاست .

و لقد استهزیء برسئل من قبلک فأملیت للذین کفروا

141- تأخیر در عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 59 - 6

6_ تعجیل نشدن در عذاب مشرکان و کفار، مرتبط با آگاهی مطلق خداوند بر غیب و شهود جهان و اسرار آفرینش است.

قل لو أن عندی ما تستعجلون . . . و عنده مفاتح الغیب

142- تأخیر عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 47 - 4

4- تأخیر عذاب ستمگران به معنای تخلف وعده الهی به رسولان خویش نیست .

و قد مکروا مکرمهم و عند الله مکرمهم . . . فلا تحسبنّ الله مخلف وعده رسله

جمله «فلا تحسبنّ الله . . .» می تواند پاسخ به این سؤال مقدر باشد که: چرا برخی از ستمگران هنوز دچار عذاب استیصال نشده اند، پس وعده خدا ممکن است تخلف پیدا کند؟

143- تأخیر عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 8 - 3

3_ زمان تأخیر و تعویق عذاب کافران، زمانی اندک است .

ولئن أآخرنا عنهم العذاب إلى أمّه معدوده

کلمه «أمّه» در آیه شریفه، به معنای وقت و زمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 6

6_ تأخیر عذاب کفرپیشگان تکذیب گر ، موجب اطمینان آنان بر دروغ بودن آن می شد .

و ظنوا أنهم قد کذبوا

«کذب» به معنای دروغ گفتن است و «کذبوا» ؛ یعنی، به آنان دروغ گفته شد. جمله «فنجی من نشاء» و «لایردّ بأسنا» می رساند که از مصادیق آنچه کافران دروغش می پنداشتند، نزول عذاب بوده است. قابل ذکر است که حرف «قد» در «قد کذبوا» _ که برای تأکید و تحقیق است _ می رساند که «ظنوا» به معنای اطمینان پیدا کردند، است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 99

2 - کافران، با مطرح ساختن تأخیر عذاب و نازل نشدن آن، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در فشار روحی و تبلیغاتی قرار می دادند.

فاصبر علی مایقولون

مراد از «مایقولون» - به قرینه آیه قبل - سخنانی است که کافران از سر استهزا در رابطه با عدم نزول عذاب و دیگر وعده های پیامبر (صلی الله علیه و آله) ابراز می داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 53 - 9

9 - عذاب تعیین شده برای کافران، به خاطر اجل معین، تأخیر دارد و لکن تحقق اش قطعی است.

ولولا أجل مسمی لجاهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 45 - 11

11 - مهلت دادن به کافران و گنه کاران و به تأخیر انداختن مجازات آنان، کاری عالمانه و برخاسته از آگاهی دقیق خداوند به احوال و مصالح بندگان

ولکن يؤخرهم إلى أجل مسمی فإذا جاء أجلهم فإنّ الله کان بعباده بصیراً

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که «فإنّ الله کان...» در مقام تعلیل برای جمله پیش (ولکن يؤخرهم...) می باشد؛ یعنی، چون خداوند به احوال بندگان آگاه است؛ از این رو مجازات آنان را تا زمان معین به تأخیر انداخته است.

144- تأخیر عذاب گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 45 - 11

11 - مهلت دادن به کافران و گنه کاران و به تأخیر انداختن مجازات آنان، کاری عالمانه و برخاسته از آگاهی دقیق خداوند به احوال و مصالح بندگان

ولکن يؤخرهم إلى أجل مسمی فإذا جاء أجلهم فإنّ الله کان بعباده بصیراً

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که «فإنَّ اللهَ كانَ..» در مقام تعلیل برای جمله پیش (ولَكنَّ یؤخَّرهم...) می باشد؛ یعنی، چون خداوند به احوال بندگانش آگاه است؛ از این رو مجازات آنان را تا زمان معین به تأخیر انداخته است.

145- تأخیر عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 21 - 7

7- داوری درباره مشرکان و عذاب آنان ، براساس سنت امهال تا قیامت به تأخیر افتاده است .

و لولا کلمه الفصل لقضی بینهم

ص: 100

146- تأخیر عذاب مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 48 - 4

4 - تأخیر در عذابِ شرک پیشگان عصر بعثت ، فرصتی بود تا شاید آنان بیدار شوند و به اسلام بگردند .

و يستعجلونك بالعذاب . . . و كآئن من قرية أمليت لها

147- تأخیر عذاب منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 10

10 - منافقان ، نازل نشدن عذاب الهی به خاطر اهانت های آنان به رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) را دلیل عدم رسالت آن حضرت می پنداشتند .

و يقولون فی أنفسهم لولا یعدّنا الله بما نقول

148- تأخیر در عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 59 - 6

6_ تعجیل نشدن در عذاب مشرکان و کفار، مرتبط با آگاهی مطلق خداوند بر غیب و شهود جهان و اسرار آفرینش است.

قل لو أن عندی ما تستعجلون . . . و عنده مفاتح الغیب

149- تبدیل رحمت به عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 25 - 4

4 - تبدیل مظاهر رحمت آفرین طبیعت ، به عوامل عذاب و نعمت ، در نتیجه عصیان گری انسان

ریح . . . تدّمّر کلّ شیء

با توجه به نقش سازنده باد در سیستم حیات زمین؛ به کار گرفته شدن آن در راستای عذاب قوم عاد، بیانگر مطلب یاد شده است.

ص: 101

150- تجسم ملائکه عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 33 - 3

3 - فرشتگان عذاب قوم لوط ، به صورت انسان ، بر لوط (ع) وارد شدند .

و لَمَّا أَن جَاءت رسلنا لوطاً سىء بهم

احتمال دارد دلیل «سىء بهم و ضاق بهم ذرعاً» این باشد که فرشتگان به صورت انسان بر لوط(ع) به عنوان میهمان وارد شدند و لوط(ع) از عاقبت ورود مسافرانی ناشناخته به شهر، نگران شد که مبادا، اهالی شهر برای تجاوز به آنان، به سوی خانه لوط بیایند.

151- تحقق وعده عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 66 - 3

3 - پیشگویی قرآن در مورد عملی شدن وعده های عذاب بر مشرکان مکه و قبیله پیامبر*

و كَذَّبَ به قومك و هو الحق

از معانی حق، «ثابت» و «واجب» است و در مورد آیه به دلیل اینکه خبر از وقوع حادثه ای در آینده است، یعنی چیزی که تثبیت شده و واقع خواهد شد. لذا اگر مرجع ضمیر «به»، «عذاب» در آیه قبل باشد، جمله «و هو الحق» تأکید بر وقوع حتمی آن در آینده خواهد بود. همان گونه که تاریخ نیز این نکته را به وضوح تأیید کرد.

152- تحمل عذاب دیگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 123 - 4

4 - هیچ کس در روز قیامت ، ذره ای از عذاب دیگری را بر عهد نمی گیرد و متحمل آن نمی شود .

و اتقوا يوماً لا تجزى نفس عن نفس شيئاً

153- تخفیف در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- عذاب اخروی کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق، عذابی تخفیف ناپذیر است.

لا یخفف عنهم العذاب

ص: 102

154- تداوم عذاب برزخی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 46 - 5

5 - وجود شکنجه های روحی ، به طور مستمر برای کافران در عالم برزخ

النار يعرضون عليها غدوًا وعشيًا

عرضه کافران بر آتش در هر صبح و شام، نوعی شکنجه روحی برای آنان است.

155- تداوم عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به عذاب فراگیر و دائمی دوزخ تهدید کرد .

و يحلّ عليه عذاب مقيم

«علی» برای استیلا و تمکن است و می رساند که عذاب الهی دشمنان رسول خدا، فراگیر و گسترده است.

156- تداوم عذاب حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 36 - 6

6 - عذاب دائمی و بی تخفیف ، کیفر تمامی کافران حق ناپذیر

كذلك نجزي كلّ كفور

«کفور» صیغه مبالغه از ماده «کفر» و یا «کفران» می باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

157- تداوم عذاب در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 17 - 5

5- کافران جبار گرفتار در جهنّم، با وجود ابتلا به انواع عذاب های مرگبار، هیچ گاه نمی میرند و از عذاب رهایی نمی یابند.

يٰۤاَيُّهَا الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَ مَا هُوَ بِمَيِّتٍ

158- تداوم عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 19 - 4

ص: 103

4- نابودی قوم عاد ، همراه با دشواری ها و سختی های مستمر ؛ و نه مقطعی و زودگذر

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ

برداشت یاد شده با توجه به توصیف «یوم نحس» با وصف «مستمّر»، استفاده می شود.

159- تداوم عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 8 - 6

6_ عذاب الهی پس از نزول بر کفرپیشگان ، از آنان برداشته نخواهد شد .

أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسٌ مَّصْرُوفًا عَنْهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 79 - 5

5- خداوند کسانی را که برای ازدیاد مال و فرزند به کفر رو آورده اند ، به عذابی مداوم و بیوقفه گرفتار خواهد ساخت .

و نَمَدَّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا

معنای اصلی «مدّ» کشاندن چیزی در ناحیه طول آن و متصل ساختن اشیا به یکدیگر برای طولانی ساختن آن است (تاج العروس). مصداق این معنا در آیه، استمرار عذاب است و مفاد آن چنین است: «بدون انقطاع، از عذاب برای او پیش می آوریم تا همواره در عذاب بماند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 36 - 4,6

4- از عذاب کافران دوزخی ، هرگز کاسته نشده و به آنان تخفیف داده نمی شود .

لَهُمْ نَارٌ جَهَنَّمَ... لَإِيخْفَفَ عَنْهُمْ مِنَ عَذَابِهَا

6- عذاب دائمی و بی تخفیف ، کیفر تمامی کافران حق ناپذیر

كذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَافِرٍ

«کفور» صیغه مبالغه از ماده «کفر» و یا «کفران» می باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر احتمال نخست است.

160- تداوم عذاب کفران کنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 36 - 7

7- عذاب دائمی و بی تخفیف ، کیفر ناسپاسان نعمت های الهی

کذلک نجزی کلّ کفور

ص: 104

161- تداوم عذاب مسرفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 7

7 - مسرفان و ترک کنندگان ایمان به آیات خداوند ، علاوه بر کیفر شدن در دنیا و کور بودن در روز قیامت ، آخرتی همراه با عذاب سخت تر و مداوم تر خواهند داشت .

و لعذاب الآخره أشدّ و أبقى

«کذلک» می رساند که زندگی سخت در دنیا و کوری قیامت، علاوه بر غافلان، مسرفان بی ایمان را نیز تهدید می کند و جمله «لعذاب الآخره..» حاکی از عذابی اضافه بر آن است که پس از پایان روز قیامت، آغاز شده و شدیدتر و طولانی تر از عذاب، دنیا و قیامت خواهد بود.

162- تداوم عذاب مکذبان قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 14 - 1

1_ استغاثه و درخواست تکذیب کنندگان قیامت برای رهایی از آتش جهنم نتیجه بخش نبوده و عذابشان ادامه خواهد یافت .

لا تدعوا اليوم ثبورا وحدا و ادعوا ثبورا كثيرا

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که مقصود از درخواست هلاکت، در حقیقت کنایه از نجات از وضع بسیار سخت دوزخ است؛ نه مرگ و نابودی واقعی .

163- ترس از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 48 - 16

16_ شیطان به دلیل ترس از گرفتار شدن به عذاب الهی با ضربه های سهمگین فرشتگان جنگ بدر از آن معرکه فرار کرد .

إني أرى ما لاترون إني أخاف الله

مراد از خوف خدا (إني أخاف الله) به دلیل «إني أرى ما لاترون» گرفتار شدن به چنگ فرشتگان حاضر در کارزار بدر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 3

3_ نگرانی دائمی متّقین ، از کردار خویش و عذاب الهی

لّلذین اتقوا .. یقولون ربّنا ... فاغفر لنا ذنوبنا و قنا عذاب النار

استمرار و دوام، از فعل مضارع «یقولون» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 17

17_ ترس از عقوبت های خدا ، در عین امید به مغفرت و رحمت او ، مایه تربیت انسان و رشد و تعالی اوست .

ص: 105

إن ربك لسريع العقاب وإنه لغفور رحيم

توصیف خداوند به «عقوبت کننده ای سریع» و «بخشایشگری مهربان»، پس از به کارگیری عنوان «رب»، می تواند بیانگر این باشد که توجه به این دو صفت در انسان ترس و امیدی ایجاد می کند که مایه تربیت و کمال او خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 13، 11، 9

9- معبود های مشرکان ، خود ترسان از عذاب خدا و امیدوار به رحمت او هستند .

یرجون رحمته و يخافون عذابه

11- لزوم امیدواری به رحمت خدا در عین بیم داشتن از عذاب و کیفر او

أولئك .. یرجون رحمته و يخافون عذابه

13- دعوت کنندگان به تعالیم الهی ، در عین تلاش برای کسب وسیله و راهی جهت تقرب به خداوند ، به رحمت او امیدوار و از عذابش بیمناکند .

یبتغون إلی ربهم الوسیله ائهم أقرب و یرجون رحمته و يخافون عذابه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 87 - 4

4 - بیم داشتن از عذاب خدا ، توصیه ای الهی به انسان ها

أفلاتتقون

«إتقاء»، به معنای ترسیدن است و «أفلاتتقون» به تقدیر «أفلاتتقون عذابه» می باشد؛ یعنی، «آیا از عذاب او بیم ندارید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 13 - 3

3 - خوف و هراس پیامبر (صلی الله علیه و آله) از عذاب بزرگ الهی ، بازدارنده آن حضرت از هرگونه عصیان و نافرمانی بود .

إنی أخاف إن عصیت ربی عذاب یوم عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 6

6 - سرگذشت قوم لوط ، عبرتی برای بیمناکان از عذاب دردناک کفر و گناه

و ترکنا فیها ءایه للذین یخافون العذاب الالیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 27 - 3، 1

1 - ترس و نگرانی از عذاب پروردگار ، از ویژگی های مؤمنان و مسلمانان راستین

و الذین هم من عذاب ربهم مشفقون

3 - هراس و نگرانی از عذاب الهی ، خصلتی شایسته و عملی بایسته

و الذین هم من عذاب ربهم مشفقون

مطلب یاد شده، با توجه به این نکته است که آیه شریفه، در مقام تمجید از مؤمنانی است که دارای چنین خصلت ها و

ص: 106

164- ترس از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 10

10 - ترس از عذاب های اخروی و امید به پاداش های جهان آخرت ، از انگیزه های آدمی برای عبادت خدا

ملک یوم الدین. اءیاک نعبد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 95 - 6

6 - گریز باور داران به قیامت از مرگ و ناپسند شمردن آن ، به خاطر ارتکاب گناهان و ترس از عذاب اخروی است .

و لن یتمنوه أبداً بما قدمت أیدیهم

«باء» در «بما قدمت» سببیه است. بنابراین جمله «لن یتمنوه...» گویای این حقیقت است که گناهان از عوامل ترس از مرگ است. گفتنی است که چون جمله فوق درباره باورداران به خدا و قیامت است، علت یاد شده مخصوص آنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 15 - 10، 3، 2، 1

1 _ ترس پیامبر(صلی الله علیه و آله) از عذاب خداوند

قل إنی أخاف إن عصیت ربی عذاب یوم عظیم

2 _ پیامبر(صلی الله علیه و آله)، مأمور به اظهار ترس خویش از عذاب در صورت نافرمانی از پروردگار

قل إنی أخاف إن عصیت ربی عذاب یوم عظیم

3 _ نقش سازنده بیان ترس پیشوایان دین از عذاب الهی، در هدایت مردم و بازداشتن آنها از گناه

قل إنی أخاف إن عصیت ربی عذاب یوم عظیم

6 _ ترس از عذاب قیامت، مانع از شرک و پذیرش ولایت غیر خدا

أغير الله أتخذ وليا . . . إني أخاف إن عصيت ربي عذاب يوم عظيم

10 _ عذاب قیامت دهشتنا و سزاوار ترس بسیار

إني أخاف إن عصيت ربي عذاب يوم عظيم

توصیف روز قیامت به «عظیم»، بیان عظمت رخدادهای آن (عذاب و . . .) نیز هست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 103 - 2

2_ عذاب آخرت، عذابی سخت و سزاوار هراسیدن است .

لمن خاف عذاب الأخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 107

11 - حج - 22 - 1 - 5

5- ترس از عذاب اخروی ، خصلتی ارزشمند و مورد توصیه خداوند

یَأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 13 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خوف و هراس از عذاب قیامت ، در صورت عصیان و نافرمانی کردن

إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتَ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

165- ترس بازماندگان اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 4

4- به هلاکت رساندن گروهی از مردم و به دنبال آن ایجاد بحران روانی در بازماندگان ، از جمله عذاب های دنیوی خداوند

أَوْ يَأْخُذْهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ

166- ترس محمد (صلی الله علیه و آله) از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 15 - 26

26_ ترس پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از عذاب قیامت ، عامل بازدارنده او از هر نافرمانی و گناه

إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتَ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

167- ترسناکی روز عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 156 - 6

6 - روز نزول عذاب استیصال ، روزی بس بزرگ و هولناک

فياخذكم عذاب يوم عظيم

مراد از «عذاب يوم عظيم» به قرينه «فأخذهم العذاب» (آیه 158) عذاب استیصال است که ثموديان را نابود ساخت.

168- ترسناکی روز عذاب اصحاب ايکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 108

5- روز نزول عذاب بر مردم ایکه ، روزی هولناک و جانفرسا

إِنَّهٗ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

169- ترسناکی عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 54 - 2

2_ عذاب استیصال ، برای مستحقان آن ، بسیار وحشتناک و طاقت فرساست .

ولو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

از «ما فی الأرض» (آنچه در زمین است) _ که ظهور در تحقق فعلی زمین و آنچه در آن است دارد _ استفاده می شود که: مراد از عذاب، در آیه، عذاب استیصال است.

170- ترسناکی عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 26 - 3

3- عذاب شدن کافران تکذیب گر ، بسیار هراس انگیز و شگفت آور بوده است .

ثم أخذت الذین کفروا فکیف کان نکیر

استفهام در جمله «فکیف کان نکیر»، استفهام تعجیبی و بیانگر شدت کیفر است.

171- ترسناکی عذاب مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 26 - 3

3- عذاب شدن کافران تکذیب گر ، بسیار هراس انگیز و شگفت آور بوده است .

ثم أخذت الذین کفروا فکیف کان نکیر

استفهام در جمله «فکیف کان نکیر»، استفهام تعجیبی و بیانگر شدت کیفر است.

172- تساوی عذاب قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 14 - 14

14 - خداوند ، عذاب ثمودیان را برای همه آنان یکسان قرار داد .

ص: 109

ضمیر مفعولی در «فسواها» به «دمدمه» _ که از «فدمدم علیهم» انتزاع می شود _ برمی گردد. «تسویه هلاکت»؛ یعنی، نجات نیافتن هیچ کس از ثمودیان و تفاوت نداشتن عذاب آنان با یکدیگر. احتمال رجوع ضمیر به «ثمود» نیز منتفی نیست و در مفاد آیه، تغییری ایجاد نمی کند؛ زیرا برابری ثمودیان با یکدیگر، در عذاب، همان برابری عذاب آنان با هم است.

173- تسلیم در برابر عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 46 - 9

9- ناتوانی در مقابل عذاب الهی ، موجب تسلیم شدن در برابر عذاب استیصال

أو يأخذهم فی تقلبهم فما هم بمعجزین

«فا» در «فماهم» برای تعلیل است.

174- تشبیه اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 8 - 1

1 - مردمی که ایمان نیاورند و محکوم به عذاب الهی گردند ، مانند کسانی اند که در گردنشان تا چانه ها ، غل و زنجیر قرار داشته و سرهایشان به طرف بالا مانده باشد .

إنا جعلنا فی أعنـ قهم أغلـ لآ فهی إلی الأذقان فهم مقمحون

«ذقن» (مفرد «أذقان») به معنای چانه و «قمح» (ریشه «مقمحون») به معنای بلند کردن سر است. گفتنی است آیه شریفه در مقام تمثیل و تشبیه حال کافران و مشرکان لجوجی است که نمی خواستند هرگز ایمان بیاورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 9 - 1

1 - مردمی که ایمان نیاورند و محکوم به عذاب الهی گردند ، مانند کسانی اند که سدّی بلند در پیش رو و پشت سرشان نهاده شده و بر دیدگان‌شان پرده ای افکنده شده که هیچ چیز نبینند .

و جعلنا من بین أیدیهم سدّا

تنکیر «سداً» برای تعظیم است و به قرینه «فأغشیناهم»، مقصود از آن، سدّی بلند است.

175- تعجیل در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 176 - 2

2- سرزنش شدن مشرکان و کافران معاند از سوی خداوند ، به جهت شتاب آنان در نزول عذاب و شکست

ص: 110

176- تعجيل در عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 25

25_ لوط (ع) از فرشتگان خواست تا در عذاب قومش تعجيل کنند . *

إن موعدهم الصبح أليس الصبح بقريب

استفهام در «أليس...» تقریری است و هدف از آن، اقرار و اعتراف مخاطب به مضمون جمله ای است که پس از آن واقع می شود. اقرار و اعتراف گرفتن از لوط(ع) بر اینکه هنگام فرا رسیدن عذاب قومش نزدیک است، می رساند که وی خواهان تعجيل در عذاب آن قوم بوده است.

177- تعجيل در عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 84 - 1

1- پافشاری مشرکان بر شرک خود، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را آماده درخواست عذابی سریع برای آنان کرده بود .

فلا تعجل عليهم إنا نعد لهم عداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 35 - 7

7- رهنمود الهی به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، برای شکیبا بودن و عجله نورزیدن در گرایش کافران به ایمان یا مجازات ایشان از سوی خداوند

فاصبر... و لاتستعجل لهم

178- تعدد عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 133 - 1,2,3,4

1_ خداوند فرعونیان را پس از اعلام صریحشان بر ایمان نیاوردن به موسی (ع)، به عذاب های متعدد گرفتار ساخت .

فما نحن لك بمؤمنين. فأرسلنا عليهم ... آیت مفصلت

2_ جاری شدن سیلاب و هجوم ملخ ها ، شپش ها و قورباغه ها و آلوده شدن زندگانی به خون ، از عذاب های نازل شده بر فرعونیان منکر رسالت موسی

فأرسلنا عليهم الطوفان و الجراد و القمل و الضفادع و الدم

«طوفان» آب فراوانی است که بر منطقه و یا مناطقی مستولی می شود. هر یک از «جراد» (ملخ) و «قمل» (شپش) اسم

ص: 111

جنس است. ضفادع جمع ضفدع یا ضفدع (قورباغه) است.

3_ هر یک از عذاب های نازل شده بر فرعونیان به تنهایی آیت و نشانی بر حقانیت رسالت موسی بود .

فأرسلنا عليهم . . . آیت مفصلت

جمع آوردن کلمه «آیت» دلالت دارد که هر کدام از عذابهای ذکر شده به تنهایی آیت و نشان حقانیت موسی بوده است.

4_ عذاب های نازل شده بر فرعونیان (طوفان و . . .) هر کدام پس از دیگری و با فاصله تحقق می یافت .

فأرسلنا عليهم . . . آیت مفصلت

کلمه «مفصلت» می تواند حال برای عذابهای ذکر شده (طوفان و . . .) و یا صفت برای آیات باشد. «فصل» به معنای جداسازی است و «تفصیل» (مصدر مفصلت) دلالت بر شدت جداسازی دارد. بنابراین مراد از «مفصلت» این است که آن عذابها و نشانه ها جدای از یکدیگر با فاصله تحقق می یافت و فاصله آنها نسبتاً طولانی بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 134 - 11

11_ فرعونیان پس از وقوع هر یک از عذاب های پنجگانه (طوفان . . .) با موسی پیمان بستند که در صورت برطرف ساختن آن ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد کنند .

لئن كشفت عنا الرجز لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی اسرائیل

برداشت فوق بر این اساس است که «ال» در «الرجز» عهد ذکر می باشد. در این صورت «الرجز» اشاره به عذابهای پنجگانه در آیه قبل است.

179- تعدد عذاب منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 12

12_ منافقان مرموز و نهانکار ، دارای عذابی در دنیا و برزخ و نیز در قیامت *

سنعذبهم مرتین ثم یردون إلی عذاب عظیم

به احتمال اینکه مراد از عذاب قبل از آخرت، یکی عذاب دنیوی و دیگری عذاب برزخ باشد، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 7 - 1

1 - برای بیشتر سران شرک و کفر در صدر اسلام، عذاب الهی مقرر شده بود.

لقد حقّ القول علی أكثرهم

«حقّ» به معنای «ثبت» است و مقصود از «قول» عذاب الهی می باشد. این مطلب به قرینه دیگر آیاتی است که در آن واژه ای مشابه «قول» به کار رفته است مثل «و لکن حَقَّتْ کلمه العذاب علی الکافرین» (زمر، آیه 71). گفتنی است مقصود از اکثریت در آیه شریفه _ به دلیل این که این آیه در نیمه نخست رسالت و در مکه نازل گشت _ آن دسته از مشرکان و کافرانی است که در ابتدای دعوت اسلام به مخالفت با آن برخاستند (مانند سران قریش، چون ابوجهل و ابولهب); نه اکثریت توده

ص: 112

مردم که پس از چندی مسلمان شدند.

181- تقدیر عذاب رهبران کفر صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 7 - 1

1 - برای بیشتر سران شرک و کفر در صدراسلام ، عذاب الهی مقرر شده بود .

لقد حقّ القول علی أكثرهم

«حقّ» به معنای «ثبت» است و مقصود از «قول» عذاب الهی می باشد. این مطلب به قرینه دیگر آیاتی است که در آن واژه ای مشابه «قول» به کار رفته است مثل «و لکن حَقَّت کلمه العذاب علی الکافرین» (زمر، آیه 71). گفتنی است مقصود از اکثریت در آیه شریفه _ به دلیل این که این آیه در نیمه نخست رسالت و در مکه نازل گشت _ آن دسته از مشرکان و کافرانی است که در ابتدای دعوت اسلام به مخالفت با آن برخاستند (مانند سران قریش، چون ابوجهل و ابولهب)؛ نه اکثریت توده مردم که پس از چندی مسلمان شدند.

182- تقدیر عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 66 - 1

1- خداوند ، پیشاپیش حضرت لوط (ع) را از مقدر شدن عذاب بر قومش آگاه ساخت .

وقضینا إلیه ذلک الأمر

متعدّی شدن «قضینا» به «إلی» متضمن معنای «أوحینا» است. بنابراین معنای جمله «وقضینا إلیه ذلک الأمر» چنین می شود: ما این امر (عذاب) را به او (لوط(ع)) وحی کردیم و آگاهش ساختیم.

183- تقدیر عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 3 - 1

1 - نزول عذاب بر کافران و بازداشتن آن به تقدیر و فرمان خداوند است .

بعذاب واقع . للک فرین ... من الله

184- تقدیر عذاب همسر لوط (ع)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

9 - حجر - 15 - 60 - 2

ص: 113

2- باقی ماندن همسر لوط (ع) در میان عذاب شدگان قوم لوط، به تقدیر و دستور خدا بود.

إلا امرأته قدرنا إنها لمن الغـیرین

تردیدی نیست که همه مقدرات به دست خداوند است و انتساب تقدیر (قدرنا) به فرشتگان، می تواند به خاطر این باشد که آنان مجری این تقدیر بوده اند.

185- تکذیب عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 204 - 3

3 - درخواست عذاب از روی نباوری و کفر، کاری جاهلانه و ندامت بار است.

فیقولوا هل نحن منظرون . أبعذابنا یستعجلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 53 - 1

1 - مشرکان، پیش از نزول عذاب بر آنان، منکر آن بودند.

و لو تری إذ فرعوا .. و قالوا ءامنا به ... و قد کفروا به من قبل

186- تکذیب عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 7

7 - عذاب قیامت، همواره مورد انکار و استهزای مشرکان و ستمگران است.

و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

طبق نظر مفسران آنچه مورد استهزا قرار می گرفت، قیامت و عذاب آن روز بود. گفتنی است آمدن فعل «کانوا» و کاربرد «یستهزءون» به صورت فعل مضارع، دلالت بر استمرار دارد.

187- تکرار عذاب اخروی کافران

4 - خداوند ، عذاب کافران را در جهان آخرت ، آغاز کرده و آن را تکرار خواهد کرد . *

إِنَّهُ هُوَ بَدِيءٌ وَيُعِيدُ

به قرینه آیه قبل، مصداق مورد نظر در این آیه، آغاز و تکرار عذاب کافران است؛ به این بیان که آنچه کافران به آن تهدید شده اند، گرچه از توان جسمی آنان فراتر است؛ ولی برای خداوند _ نه در آغاز و نه در تکرار _ مشکلی ایجاد نخواهد کرد.

ص: 114

188- تلاش برای نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 61 - 2, 1

1 - نجات از عذاب الهی و دستیابی به زندگی جاودانه بهشتی و رستگاری بزرگ ، سزاوار هرگونه عمل و تلاش است .

و ما نحن بمعدّیین . إنّ هـذا لهو الفوز العظیم . لمثل هـذا فلیعمل العـملون

«لام» در «لمثل» برای تعلیل و «هـذا» اشاره به مضامین آیات گذشته است که درباره رهایی از عذاب الهی و نیل به بهشت جاودان بود.

2 - رهایی از عذاب الهی و دستیابی به حیات جاودانه بهشتی (رستگاری بزرگ) ، تنها هدف شایسته برای هرگونه سعی و تلاش در زندگی آدمی

لمثل هـذا فلیعمل العـملون

از تقدم جار و مجرور (لمثل) بر عامل خود (فلیعمل) _ که مفید حصر است _ برداشت یاد شده به دست می آید.

189- تلخی عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 46 - 2

2 - عذاب های اخروی ، به مراتب بلاخیزتر و تلخ تر از کیفر های دنیوی

و الساعة أدهی و أمرّ

190- تناسب عذاب با عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 9 - 4

4 - تناسب عذاب اخروی انسان ، با عملکرد دنیوی او *

یصبرّ مستکبرًا .. اتّخذها هزواً أولّئک لهم عذاب مهین

«عذاب مهین» برای مستکبران استهزاگر به آیات الهی، پاسخ خداوند به عملکرد زشت آنان در تحقیر و استهزای آیات او است. بنابراین

احتمالاً می توان نتیجه گرفت که نوعی همگونی، میان نوع عذاب و کیفیت عمل انسان وجود دارد.

191- تنبه گناهکاران هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 3

3- برخی از کافران لجوج و گنه کاران سرمست ، تنها به وقت مشاهده عذاب الهی و یقین به نزول آن ، بیدار گشته و در برابر

ص: 115

سخن حق (قرآن) تسلیم شده و از آن پیروی می کنند .

أو تقول حين ترى العذاب لو أن لي كره فأكون من المحسنين

192- تنوع عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 6 - 15

15 - عذاب های اخروی ، گوناگون است .

أولئك لهم عذاب مهين

193- تنوع عذاب مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 17

17- عذاب کافران به قرآن ، ممکن است انواعی مغایر با عذاب پیشینیان باشد .

أن تأتيهم سنّة الأولين أو يأتيهم العذاب قبلاً

چنان چه «قُبلاً» جمع «قبیل» باشد، به معنای انواع و اقسام گوناگون است و مراد آیه این می شود که عذاب این کافران، لزوماً، از همان انواع عذاب پیشینیان نیست، بلکه ممکن است آنان به انواع گوناگون دیگری از عذاب مبتلا شوند.

194- توبه قبل از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 65 - 3

3 - امکان مؤثر بودن توبه و بهرهوری از نصرت خدا تا قبل از فرا رسیدن عذاب اخروی

لا تجزوا اليوم إنكم منّا لاتصرون

قید «اليوم» بیانگر این است که اگر کافران، پیش از فرا رسیدن روز عذاب، توبه می کردند امکان خداوند آنان را بپذیرد و از نصرت خود بهره مند سازد.

7 - توصیه خداوند به توبه و تسلیم شدن پیش از دچار کشتن به پیامد های هلاکت بار گناهان (عذاب)

وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلَمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ

مقصود از «عذاب» در این آیه، هم می تواند عذاب دنیوی (عذاب استیصال) باشد و هم عذاب اخروی.

11 - توبه ، تنها پیش از آمدن عذاب الهی پذیرفتنی است و رهایی از عذاب پس از نزول آن _ حتی با توبه و تسلیم _ ممکن نیست .

و أنیبوا إلى ربکم و أسلموا له من قبل أن یأتیکم العذاب ثم لاتنصرون

195- توبه هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 51 - 4

4_ توبه و اظهار ایمان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، سودی نداشته و مورد قبول خداوند نیست .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالنن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 84 - 2

2 - اقوام قدرتمند محکوم شده به عذاب استیصال ، هنگام مشاهده آثار فرود آن ، توبه کنان به خدای یکتا ایمان آورده و به انکار معبود های ادعایی خویش می پرداختند .

فلما رأوا بأسنا قالوا ءامنا بالله وحده و کفرنا بما کتا به مشرکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 85 - 2

2 - توبه و بازگشت از گناه شرک و کفر ، هنگام مشاهده آثار فرود عذاب الهی در دنیا ، بی اثر بوده و نجات بخش نیست .

فلما رأوا بأسنا قالوا ءامنا بالله وحده .. فلم یک ینفعهم ایم_نهم لَمَّا رأوا ب

196- توبه هنگام عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 85 - 1

1 - ایمان به خداوند یکتا و توبه و بازگشت از شرک ، از سوی مشرکان و کافران محکوم به عذاب استیصال به وقت نزول آن ، مورد پذیرش خداوند قرار نگرفت .

فلما رأوا بأسنا قالوا ءامنا بالله وحده .. فلم یک ینفعهم ایم_نهم لَمَّا رأوا ب

197- تهدید به عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 66 - 2

2_ قوم و قبيله پیامبر، تهدید به عذاب از جانب خداوند را باور نکرده و آن را تکذیب کردند.

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا . . . و کذب به قومک

در آیه «قل هو القادر» وعیدهایی از جانب خداوند مطرح گردید. محتمل است مرجع ضمیر «کذب به» همان وعیدهای

ص: 117

مطرح شده در آیه قبل باشد برداشت فوق بر این اساس استوار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 70 - 9

9_ هود (ع) مردمش را در صورت مقامت بر شرک و پرستش نکردن خدای یگانه به عذاب الهی تهدید کرد .

فأتنا بما تعدنا إن كنت من الصادقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 17

17_ هود (ع) ، قوم مشرک خویش را به نزول عذابی از جانب خداوند آگاه ساخت .

فانتظروا إني معكم من المنتظرين

متعلق «انتظروا» به دلیل آیه بعد، عذاب الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 73 - 22

22_ صالح (ع) قوم خویش را به گرفتار آمدن به عذابی دردناک ، در صورت زیان رساندن به ناقه و یا بازداری آن از چریدن ، هشدار داد .

فذروها تأكل في أرض الله ولا تمسوها بسوء فيأخذكم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 39 - 2، 1

1_ خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را ، در صورت امتناع ورزیدن از شرکت در جنگ و جهاد ، تهدید به عذابی دردناک کرد .

إلا تنفروا يعذبكم عذاباً أليماً

2_ امتناع کنندگان از جهاد ، مورد تهدید خدا به عذابی سخت و دردناک

إلا تنفروا يعذبكم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ منافقان مرموز و پنهان کار مدینه ، از سوی خداوند به دو مرتبه عذاب علاوه بر عذاب بزرگ نهایی در قیامت ، تهدید شدند .

سنعذبهم مرتین ثم یردون الی عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 21 - 13

13_ اعلام حمایت و پشتیبانی خدا از پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ، علیه توطئه گران و نیرنگ بازان عصر بعثت و تهدید آنان به عذاب

و إذا أذقنا الناس رحمه . . . إذا لهم مكر فی آياتنا قل الله أسرع مكرأ

ص: 118

مکر خدا، می تواند کنایه از عذاب او باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 6

6_ خداوند ، مشرکان و کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به کیفر های دنیوی و فرو ریختن سنگ های عذاب تهدید کرد .

و ما هی من الظالمین ببعید

واقع شدن جمله «و ما هی . . .» پس از مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) (عند ربک) می تواند قرینه بر این باشد که: از مصداقهای مورد نظر برای «الظالمین» مشرکان و کافران عصر بعثت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 93 - 4

4_ شعیب (ع) ، کفر پیشگان قومش را به عذابی خوارکننده هشدار داد .

سوف تعلمون من یأتیه عذاب یخزیه . . . وارتقبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 13

13_ خداوند ، مشرکان عصر بعثت و منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به عذاب و کیفر تهدید کرد .

فما أغنت عنهم آلهتهم . . . لما جاء أمر ربک

خطاب کردن به پیامبر (صلی الله علیه و آله) (لما جاء أمر ربک) و (ذلک من أنباء القرى نقصه علیک) در بیان نتیجه گیری از سرگذشت اقوام پیشین، حاوی این نکته است که: مشرکان عصر پیامبر نیز در خطر گرفتار شدن به آن گونه عذابها بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 14

14_ نوید به مغفرت گناه بندگان و تهدید آنان به عذاب شدید ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

وإن ربک لذو مغفره . . . و إن ربک لشدید العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 18

18_ خداوند کفرپیشگانی که علی رغم مشاهده آیات خدا، ربوبیت او را منکر شوند، به عذاب شدید و مکرری سخت تهدید کرده است.

و هم یجـدلون فی الله و هو شدید المحال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 53 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، کافرانِ منکر آیات الهی را، به عذاب، تهدید کرده بود.

و يستعجلونک بالعذاب

«ال» در «العذاب» می تواند عهد باشد و اشاره به عذابی باشد که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به آن وعده داده است.

ص: 119

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 54 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران منکر آیات الهی را ، تهدید به عذاب کرده بود .

یستعجلونک بالعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 7 - 11

11 - لهوگرایانِ مستکبرِ حق ناپذیر ، مورد تهدید خداوند به عذابی بس دردناک اند .

و من الناس من یشتری لهو الحدیث . . . ولی مستکبراً... فبشره بعذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 12 - 13

13 - تهدید شدن جنیان در خدمت سلیمان (ع) به عذاب با آتش از سوی خداوند ، در صورت سرپیچی از فرمان آن حضرت

و من الجنّ من یعمل بین یدیه . . . و من یزغ منهم عن امرنا نذقه من عذاب السعیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 26 - 4

4 - کفرپیشگان تکذیب گر ، مورد تهدید خداوند و در معرض عذاب الهی

ثمّ أخذت الذین کفروا فکیف کان نکیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 44 - 5

5 - تهدید مشرکان حق ناپذیر صدراسلام از سوی خداوند ، به هلاکت و عذاب همچون کافران پیشین

أولم یسیروا فی الأرض فینظروا . . . و کانوا أشدّ منهم قوّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مشرکان و کافران صدراسلام، به نزول عذاب فراگیر و غافل گیرانه تهدید شدند .

فإذا نزل بساحتهم فساء صباح المنذرين

«ساحت» به فضای باز اطراف محله می گویند و در آیه شریفه، کنایه از شمول و فراگیری عذاب الهی بر همه افراد است. نزول عذاب در بامداد (صبح) استعاره تمثیلیه است که عذاب الهی، به دشمنی تشبیه شده است که در شب حرکت می کند و صبح گاهان غافل گیرانه یورش می برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 88 - 3

3 - کافران و مشرکان، به عذاب و شکست تهدید شدند .

ص: 120

و لتعلمنّ نبأه بعد حين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 15 - 1

1 - ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از مشرکان و تهدید آنان به سرنوشت شوم و عذاب الهی

قل الله أعبد... فاعبدوا ما شئتم من دونه

امر «فاعبدوا ما شئتم من دونه» برای تهدید و نشانگر شدت غضب و ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از کافران و مشرکان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به عذاب فراگیر و دائمی دوزخ تهدید کرد .

و يحلّ عليه عذاب مقيم

«علی» برای استیلا و تمکن است و می رساند که عذاب الهی دشمنان رسول خدا، فراگیر و گسترده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 70 - 4

4 - تهدید کافران لجوج و ستیزه جو ، به عذاب الهی

الذین کذبوا بالکتب... فسوف يعلمون

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله «فسوف يعلمون» _ به قرینه آیه بعد (إذ الأغلال فی أعناقهم ..) _ در مقام تهدید می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 8 - 4

4 - تهدید مستکبران کفرپیشه از سوی خداوند ، به عذابی سخت و بدفرجام

فیشره بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 27

27- کافران مکه ، مورد تهديد خداوند به عذابى دردناک

لو تزيّلوا لعذبنا الذين كفروا منهم عذابًا أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملك - 67 - 17 - 5

5 - تهديد شدن کافران لجوج و حق گريز ، به نزول عذاب الهى

فستعلمون كيف نذير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 121

3 - تهدید شدن کافران تکذیب گر ، به نزول عذاب الهی همچون اقوام و ملل پیشین

و لقد کذب الذین من قبلهم فکیف کان نکیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - تهدید شدن کافران لجوج و تکذیب گر ، به عذاب از سوی خداوند

فستعلمون من هو فی ضلّال مبین

برداشت بالا، به سبب این نکته است که تعبیر «فستعلمون» (پس به زودی خواهید دانست)، دارای لحن تهدیدآمیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تکذیب کنندگان قرآن و معاد ، از سوی خداوند به عذاب تهدید شدند .

فذرنی و من یکذب به_ذا الحدیث

مقصود از «حدیث» یا قرآن است و یا مسأله معاد که در آیه پیش مطرح شده است. گفتنی است که تعبیر «فذرنی و من یکذب» و مانند آن، در مورد تهدید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - تهدید شدن کافران حق ناپذیر به عذاب الهی ، به سبب دشمنی ها و کارشکنی های آنان نسبت به رسالت پیامبر اسلام

فسیعلمون من أضعف ناصرًا و أقلّ عددًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مرفهان تکذیب گر از سوی خداوند ، به عذاب و شکست تهدید شدند .

تعبیر (مرا با تکذیب گران واگذار) تعبیری تهدیدآمیز است. تهدید الهی هم ممکن است، ناظر به شکست کافران در جنگ ها باشد و هم عذاب اخروی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 11 - 2، 1

1 - تهدید شدن و لیدبن مغیره به عذاب و شکست ، از سوی خداوند

ذرنی و من خلقت وحیداً

مطابق نظر مفسران، این آیه تا آیه 25 درباره ولیدبن مغیره (یکی از سران مکه) نازل شده است (مجمع البیان). گفتنی است کلمه «وحیداً» در این برداشت، حال برای «یا» در «ذرنی» است و عبارت «ذرنی و من خلقت وحیداً» (مرا تنها بگذار با آن کس که خلقش کردم) و مانند آن، برای تهدید می باشد.

2 - سران کفر و شرک ، مورد تهدید خداوند به عذاب و شکست

ص: 122

ذرنی و من خلقت وحیداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 34 - 1

1 - تکذیب کنندگان دین ، مورد نفرین و تهدید خداوند به عذاب و نابودی

ولکن کذب و تولی . . . أولى لک فأولی

عبارت «أولی لک فأولی» _ مانند «ویل لک» _ برای تهدید و نفرین علیه دیگری به کار می رود و نوعاً کسانی مورد خطاب این جمله قرار می گیرند که در معرض هلاکت اند و بدین وسیله ترغیب می شوند که خود را از این مهلکه نجات دهند (برگرفته از مفردات راغب و تقاسیر).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 35 - 1

1 - تکذیب گران دین ، مورد نفرین و تهدید خداوند به عذاب و نابودی

ولکن کذب و تولی . . . ثم أولى لک فأولی

گفتنی است که این آیه، تأکید برای آیه پیشین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 15 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 19 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 24 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 28 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ص: 123

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 34 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 37 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 40 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 45 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 47 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 49 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

ص: 124

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 17 - 6

6 - خداوند ، کافران عصر بعثت را به عذابی نزدیک تهدید کرد .

فمَّهْلًا ... رویداً

دادن مهلت کوتاه به منزله تهدید به عذاب، پس از انقضای مهلت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 10 - 4

4 - خداوند ، تهدیدکننده کافران عصر بعثت ، به گرفتار ساختن آنان در عقوبتی نظیر فرجام قوم فرعون

ألم تر... و فرعون ذی الأوتاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 4

4 - خداوند ، تهدیدکننده مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) به عذابی نظیر کیفر امت های پیشین (عاد ، ثمود و فرعون)

رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 14 - 5

5 - خداوند ، تکذیب گران دین و روی گردانان از آن و نهی کنندگان مردم از نماز را ، به عذاب خویش تهدید کرده است .

ألم يعلم بأنّ الله يرى

جمله «ألم يعلم...» در مقام تهدید و حاکی از کیفرهایی است که نظارت خداوند، آن را به دلالت التزامی می رساند.

198- تهدید به عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - تهدید مشرکان به آمدن قیامت و عذابهای آن

قل انتظروا إنا منتظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 8

8- ذوالقرنین ، ظالمان ساحل دریا را علاوه بر تهدید به مجازات و کیفر های خویش ، از عذاب سخت آخرت ، بیم داد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه ثمّ یردّ إلی ربّه فیعدّبه

ص: 125

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 8

8 - تهدید شدن منکران قیامت و جرم پیشگان ، به عذاب قهر الهی در قیامت

الذین لایرجون لقاءنا .. لابیشری یومئذ للمجرمین و یقولون حجراً محجوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 51 - 3

3 - تهدید منکران معاد از سوی خداوند ، به عذاب سخت اخروی

ثم إنکم أیها الضالّون المکذّبون

خبر «إن» - که در آیه بعد آمده - بیانگر عذاب هولناک منکران رستاخیز است.

199- تهدید به عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 39 - 8

8 - تهدید شرک پیشگان عصر بعثت به عذاب استیصال

بل کذبوا .. فانظر کیف کان عقبه الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 47 - 12

12 - خداوند ، تکذیب کنندگان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) را به عذاب استیصال تهدید فرمود .

فإذا جاء رسولهم قضی بینهم بالقسط و هم لایظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 48 - 1

1 - خداوند ، تکذیب کنندگان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) را به عذاب استیصال تهدید کرده بود .

و يقولون متى هذا الوعد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 53 - 3

3_ پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به امر خدا در جواب سؤال استهزاآمیز مشرکان، تهدید خود را تکرار کرده، وقوع عذاب نابودکننده را حتمی اعلام فرمود.

و يستنبئونك أحق هو قل إي وربي إنه لحق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 73 - 7،8

ص: 126

7_ خداوند ، قوم نوح را ، پیش از وقوع عذاب استیصال ، انداز کرده و به آنان هشدار داده بود .

وَأَعْرَفْنَا الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ

8_ خداوند ، با بیان عاقبت نیک یاران حضرت نوح (ع) و فرجام شوم تکذیب کنندگانش ، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان را دلداری داده و مشرکان را به عذاب استیصال تهدید نمود .

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ .. فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 102 - 5,6

5_ خداوند ، مشرکان را به دلیل از دست دادن زمینه ایمان ، به عذاب استیصال تهدید فرمود .

قُلْ فَانظُرُوا إِنِّي مُعَذِّبُ الْمُنْتَظِرِينَ

6_ پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از سوی خداوند دستور یافت تا مشرکان را به « عذاب استیصال » هشدار دهد و اعلان نماید که در انتظار وقوع آن باشند .

وَمَا تَغْنِي الْآيَاتُ وَالنَّذْرُ عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ. فَهَلْ يَنْتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- یوسف - 12 - 109 - 11

11_ خداوند ، تکذیب کنندگان رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به فرجام شوم و گرفتار آمدن به عذاب استیصال تهدید کرد .

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 34 - 10

10- کافران منکر حقانیت قرآن ، به عذاب استیصال تهدید شدند .

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ نَكُوءًا أَوْ يَأْتِي أَمْرٌ رَبِّكَ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ..

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 58 - 11

11 - خداوند ، مشرکان بهانه جوی مکه را به عذاب استیصال تهدید کرد .

وقالوا إن نتبع الهدى . . . وکم أهلکنا من قریه بطرت معیشتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 59 - 12

12 - خداوند ، مشرکان مکه را به عذاب استیصال تهدید کرد .

و ما کان ربک مهلک القرى حتّی یبعث فی أمّها رسولاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 8 - 9

9 - سران کفر و شرک در عصر بعثت ، مورد تهدید خداوند به عذاب استیصال

ص: 127

بَل لِّمَّا يَذُوقُوا عَذَاب

برداشت یاد شده از لحن تهدید آمیز آیه شریفه به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 14 - 5

5 - سران کفر و شرک در صدر اسلام ، به کیفر و عذاب استیصال تهدید شدند .

إِن كَلَّ الْكَذَّابُ الرِّسْلَ فَحَقَّ عِقَاب

این آیه و آیات گذشته _ که سرگذشت هلاکت بار اقوام بزرگ و مقتدر پیشین را یادآور شده _ در واقع در جهت تهدید کافران و مشرکان مکه است که رهبری جریان مخالف با رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) را در دست داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 15 - 1

1 - تهدید سران کفر و شرک عصر بعثت ، به عذاب ناگهانی (بانگ سهمگین) از سوی خداوند

و ما ينظره _ ولاء إلا صيحة وحده

«ينظر» (از مصدر «نظر») به معنای «انتظار» است و مقصود از «صيحة» عذاب استیصال می باشد که ممکن است به صورت صاعقه و بانگ سهمگین باشد. آمدن کلمه «واحدة» نیز برای اشاره به ناگهانی و یکباره بودن نزول عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 4

4 - خداوند ، مشرکان و کافران حق ستیز را کراراً به عذاب استیصال تهدید کرده است .

فإمّا نريّتك بعض الذی نعدهم

فعل مضارع «نعد» دلالت بر استمرار می کند. این کلمه مشتق از «وعد» است و «وعد» هم در خیر استعمال می شود و هم در شر. چون در این جا ضمیر به مشرکان و کافران بر می گردد، برای شر و تهدید است.

200- تهدید به عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - طعن زندگان به مردم با سخن یا اشاره ، مورد نفرین خداوند و تهدید به عذاب جهنم

ویل لکلّ همزه لمزه

برخی از مفسران، کلمه «ویل» را نفرین دانسته و گفته اند: نفرین در این موارد، همان تهدید به عقاب است. برداشت یاد شده، علاوه بر بیان این نظر، گویای تفاوتی است که برخی از اهل لغت، درباره «همزه» و «لمزه» بیان داشته و گفته اند: «همزه»؛ یعنی، کسی که همنشین خود را با الفاظ بد، بیازارد و «لمزه»؛ یعنی، کسی که با چشم یا سر، به همنشین خود اشاره کند. (مجمع البیان)

ص: 128

201- تهدید به عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 1

1 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، کافران و مشرکان لجوج را به عذابی خوارکننده در دنیا هشدار داد .

فسوف تعلمون . من یأتیہ عذاب یخزیه

مفسران بر این عقیده اند که مقصود از عذاب خوارکننده، به قرینه ذیل آیه _ که از عذاب دائمی (اخروی) سخن می گوید _ عذاب دنیایی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 10 - 3

3- تهدید مشرکان حق ستیز مکه، از سوی خداوند به عذابی دنیوی و تیره کننده زندگی

فارتقب یوم تأتی السماء بدخان مبین

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «دخان مبین»، کنایه از تیره روزی و عذاب دنیوی باشد، چه این که برخی از مفسران این آیه را پاسخی به دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) دانسته اند که از خداوند خواست تا برای بیدار شدن مشرکان، آنان را به قحطی ای همچون دوران یوسف مبتلا کند.

202- تهدید به عذاب ذلت بار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 9

9_ خداوند، مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به عذابی ذلت آور و خوارکننده تهدید کرد .

و من خزی یومئذ إن ربک هو القوی العزیز

مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) در جمله «إن ربک . . .» پس از بیان نزول عذاب به کفرپیشگان قوم ثمود، تعریضی است به مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) که آنان نیز در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - تهدید مشرکان مغرور و قارون صفت صدر اسلام از سوی خداوند به عذاب ذلّت بار

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ . . . فَنَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ

یادآوری فرجام شوم قارون، پس از بیان بهانه جویی های سردمداران مشرک مکه - که همگی از ثروتمندان بودند - نوعی تهدید به آنان است که باید به هوش باشند؛ زیرا ممکن است خداوند آنان را نیز هم چون قارون با خواری و ذلت هلاک کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 1

1 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) ، کافران و مشرکان لجوج را به عذابی خوارکننده در دنیا هشدار داد .

فسوف تعلمون . من یأتیة عذاب یخزیه

ص: 129

مفسران بر این عقیده اند که مقصود از عذاب خوارکننده، به قرینه ذیل آیه _ که از عذاب دائمی (اخروی) سخن می گوید _ عذاب دنیایی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 16 - 1

1 - کافران تکذیب گر ، از سوی خداوند به عذاب خفت بار تهدید شدند .

سنسمه علی الخرطوم

«وَسَم» (از ریشه «نسمه») به معنای داغ نهادن است و «خرطوم» در اصل به معنای بینی فیل می باشد. تعبیر «بر بینی او داغ خواهیم زد»، کنایه از این است که او را به شدت ذلیل خواهیم کرد.

203- تهدید به عذاب سخت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 17 - 1

1 - خداوند ، ولیدبن مغیره را به عذابی سخت و طاقت فرسا تهدید کرد .

سأرهقه صعوداً

«إرهاق»، به معنای به کاری دشوار واداشتن یا کار دشواری را بر شخصی تحمیل کردن است. «صعود» در اصل، به گردنه و راه دشوار کوه گفته می شود (قاموس المحيط). برای هر امر شاق و طاقت فرسا نیز استعاره آورده می شود. بنابراین «سأرهقه صعوداً»؛ یعنی، به زودی او را بر کاری بس سخت و طاقت فرسا وادار خواهیم کرد.

204- تیرگی روز عذاب اصحاب ایکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 189 - 3

3 - مجازات مردم «ایکه» ، در روزی ابری و تیره

فأخذهم عذاب يوم الظلّه

«ظلّه» (می تواند به معنای) پاره ابری باشد که همچون سایه بان سایه می افکند. بنابراین «فأخذهم عذاب يوم الظلّه»؛ یعنی، عذابی سخت آنان را در روزی که ابری بر فراز سرشان سایه افکنده بود، فرو گرفت.

205- جاودانان در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 6

6_ کسانی که رو به سوی شرک آرند و دست به آدم کشی و زنا بیالایند ، در حال خواری و برای همیشه در عذاب الهی گرفتار خواهند شد

ص: 130

فوق مبتنی بر همین نظریه است. و چنان چه «ذلک» اشاره به یکایک گناهان یاد شده به صورت مستقل باشد، در این صورت چون اتفاق همه علما و مفسران بر آن است که زناکار به عذاب ابدی در قیامت گرفتار نمی شود، از این رو مقصود از «یخلد» طولانی بودن عذاب است نه جاودانگی آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 38 - 4

4 - حضور دائمی تلاش گران بر ضد آیات الهی در عذاب قطعی است .

و الذین یسعون فی ءای-تنا .. أول-ئک فی العذاب محضرون

«محضرون» (اسم مفعول از مصدر «احضار») به چیزی گفته می شود که همواره حاضر باشد. این نکته مستلزم حضور همیشگی و غایب نبودن در هیچ وقت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 34 - 4

4- کافرانی که تا آخرین لحظه زندگی در حال عناد و ستیز با دین باشند ، محکوم به عذاب ابدی خواهند بود .

إنّ الذین کفروا و صدّوا .. فلن یغفر الله لهم

لازمه قطعی «لن یغفر الله» باقی ماندن همیشگی در عذاب الهی است.

206- جاودانان در عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 52 - 5، 4، 2، 1

1 _ جاودانه و همیشگی بودن عذاب ظالمان ، در جهان آخرت به آنان اعلام خواهد شد .

ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

2_ مردمی که با عذاب استیصال نابود می شوند ، مردمی ظالم و ستم پیشه بوده و در عذاب جاودان اخروی ، معذب خواهند بود .

أثم إذا ما وقع .. ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

4_ تکذیب و انکار قرآن ، ظلم و موجب مخلد شدن مکذبان و منکران در عذاب اخروی است .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به .. ثم قيل للذين ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

5_ ابتلای ستم پیشگان به عذاب ابدی در قیامت ، تنها نتیجه ستم مستمر خود آنان است .

ثم قيل للذين ظلموا ذوقوا عذاب الخلد هل تجزون إلا بما كنتم تكسبون

207- جاودانگی در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 3,4

ص: 131

3 - کفرپیشگانی که بدون توبه می میرند ، برای همیشه به عذاب اخروی گرفتار می شوند .

خلدین فیها لایخفف عنهم العذاب

4 - کتمان کنندگان احکام و معارف دین و حقایق کتب آسمانی ، برای همیشه به عذاب اخروی گرفتار خواهند بود .

إن الذین کفروا و ماتوا .. خلدین فیها لایخفف عنهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 80 - 18

18 - خلود در عذاب مظهر خشم و غضب خداوند

ان سخط الله علیهم و فی العذاب هم خلدون

جمله «و فی العذاب ..» بیان نمودی از خشم الهی (ان سخط الله) بر گنهکاران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 101 - 2

2 - عقوبت و پی آمد های اخروی روی گردانان از قرآن ، ابدی و جدایی ناپذیر است .

وزراً . خ_لدین فیه و ساء لهم

مرجع ضمیر «فیه»، «وزراً» در آیه قبل است. خلود در «وزر»، به معنای جاودانگی در آثار و تبعات آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 42 - 1

1 - زندگی همیشگی در میان باد بسیار گرم و شدید ، فرجام اخروی اصحاب الشمال

فی سموم

«فی سموم» خبر برای مبتدای محذوف و به تقدیر «أولئك فی سموم» است. «سموم» به باد گرم گفته می شود (قاموس المحيط) و نکره آمدن آن بیانگر شدت وزش باد و نیز درجه بالای گرمای آن است. جمله اسمیه نیز بیانگر آن است که این دسته، برای همیشه گرفتار آن خواهند بود و هرگز از آن خلاص نخواهند شد.

208- جاودانگی در عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 39 - 3

3_ عذاب های اخروی کفرپیشگان ، عذابی دایمی و همیشگی است .

و يحلّ عليه عذاب مقيم

حلول (مصدر يحلّ) به معنای فرود آمدن است و «مقیم» از «أقام بالمکان» (درنگ کرد و ماندگار شد) می باشد. بنابراین «عذاب مقيم»؛ یعنی ، عذاب ماندگار و زوال ناپذیر.

ص: 132

209- جاودانگی عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 39 - 4

4 - ظلم آدمی بر خویشان ، مایه ابتلای او به عذاب اخروی و نبود راه رهایی برای وی

و لن ینفعکم الیوم إذ ظلمتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 75 - 3

3 - کفر و گناه پیشگی ، موجب عذاب پیوسته و اندوه پایان ناپذیر در قیامت

إنّ المجرمین . . . و هم فیها مبلسون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 20 - 3

3 - انکار آیات الهی ، آزاد نکردن بردگان و غذا ندادن به گرسنگان یتیم و مسکین و توصیه نکردن به صبر و ترحم ، مایه گرفتاری به آتش فراگیر و گریزناپذیر

فکّ رقبه . . . و الذین کفروا . . . علیهم نار مؤصده

210- جاودانگی عذاب اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 40 - 8

8- خلود کافران در عذاب اخروی

و لا هم ینظرون

برداشت یاد شده بر این اساس است که مراد از «لا- هم ینظرون» نفی تعلق رحمت و عنایت خداوند به کافران باشد. لازمه چنین نفی مطلق، رهایی نیافتن کافران از عذاب و جاودانگی آنان در آتش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 20 - 2

2 - عذاب کافران ، همیشگی و فناپذیر است .

علیهم نار مؤصده

بسته بودن در، کنایه از استمرار عذاب است.

211- جاودانگی عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 8

ص: 133

8 - عذاب دوزخ جاودان است و کافران در آن مخلد خواهد بود .

لایموت فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 45 - 21

21 - عذاب دوزخ ، همیشگی و دائمی است .

عذاب مقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 16 - 3

3 - عذاب و آتش دوزخ ، جاودانه است .

و ما هم عنها بغائبین

212- جاودانگی عذاب جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 30 - 5

5 - عذاب دوزخ جاودانه است و جهنمیان ، آینده جز افزایش عذاب ندارند . *

فلن نزیدکم إلاّ عذاباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 13 - 3,4

3 - اهل دوزخ ، هرگز لذت زندگی را نخواهند چشید .

و لایحیی

مراد از نفی حیات _ به قرینه «لایموت» _ نفی حیات مطلوب است.

4 - باقی ماندن جهنمیان ، در حالتی که نه مرگ است و نه زندگی نامیده می شود ، از سوختن در آتش برای آنان دشوارتر است .

ثَمَّ لایموت فیها و لایحیی

حرف «ثَمَّ»، برای تراخی رتبی است و بیان می کند که آنچه بعد از آن آمده، در مقایسه با قبل از آن قابل توجه تر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 4 - 1

1 - چشیدن آتش سوزان و گرفتاری به رنج و مشقت آن، فرجام کسانی است که حضورشان در صحنه قیامت، همراه با خفت و خواری است.

و جوه یومئذ خ_شعه . . . تصلی نارًا حامیه

«صلی النار»؛ یعنی، حرارت آتش را به سختی چشید (قاموس).

ص: 134

213- جاودانگی عذاب عبرت ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 12 - 1

1 - کسانی که از تذکرات قرآن ، فاصله گرفته ، آن را نپذیرند ، به بزرگ ترین و سوزان ترین آتش ها ، گرفتار شده و در آن باقی خواهند ماند

و يتجنَّبها الأشقی . الذی یصلی النار الکبری

زجاج گفته است: «صلی»؛ یعنی، ملازم و همراه شد (لسان العرب) و «صلی النار»؛ یعنی، حرارت آتش را به سختی چشید. (قاموس). «کبری»؛ یعنی، بزرگ تر و بزرگی آتش به گستردگی و افروخته تر بودن آن است.

214- جاودانگی عذاب فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 14 - 5

5 - گرفتاری فاسقان کافر در آتش دوزخ ، همیشگی است .

وإنَّ الفجَّار لفی جحیم

جمله اسمیه، بر ثبوت دلالت دارد و در این آیه ممکن است به قرینه مقابله با «إنَّ الأبرار لفی نعیم» _ که استقرار مجازی در آن حاکی از خلود بود _ بر خلود نیز دلالت کند. مراد از «فجَّار» _ به قرینه «بل تکذَّبون بالدین» _ فاسقانی است که منکر معاد و کافرند.

215- جاودانگی عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 16 - 3

3 - کفرپیشه گان مکذِّبان آیات الهی ، همواره در عذاب خواهند ماند .

وأما الذین کفروا . . . فی العذاب محضرون

«محضرون» _ اسم مفعول «إحضار» _ به چیزی گفته می شود که همواره حاضر باشد. چنین نکته ای، مستلزم این است که افراد یاد شده، هیچ گاه از عذاب غایب نباشند.

10 - جاودانگی عذاب کافران ، متناسب با نوع عملکرد آنان است .

لهم فيها دار الخلد جزاء بما كانوا بأى_تنا يجحدون

«باء» در «بما كانوا» برای مقابله است؛ یعنی، جاودانگی کافران در دوزخ، در برابر شیوه مستمر آنان در عناد و لجاجت با

پیامبر(صلی الله علیه و آله) و آیات الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 10 - 4

4 - کافران تکذیب گر آیات الهی ، به صورت دائمی و جاودانه در دوزخ جای دارند .

و الذین کفروا .. أصحَب النار خلدین فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 6 - 6

6 - عذاب جهنم برای کافران ، جاودانه و پایان ناپذیر است .

فی نار جهنم خلدین فیها

216- جاودانگی عذاب مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 75 - 1

1 - عذاب دوزخ ، عذابی همیشگی و تخفیف ناپذیر ، برای مجرمان

لا یفتّر عنهم و هم فیہ مبلسون

«تفتیر» (مصدر «یفتّر») به معنای تخفیف و تقلیل است.

217- جاودانگی عذاب معرضان از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 12 - 1

1 - کسانی که از تذکرات قرآن ، فاصله گرفته ، آن را نپذیرند ، به بزرگ ترین و سوزان ترین آتش ها ، گرفتار شده و در آن باقی خواهند ماند

و یتجنّبها الأشقی . الذی یصلی النار الکبری

زجاج گفته است: «صلی»؛ یعنی، ملازم و همراه شد (لسان العرب) و «صلی النار»؛ یعنی، حرارت آتش را به سختی چشید. (قاموس).
«کبری»؛ یعنی، بزرگ تر و بزرگی آتش به گستردگی و افروخته تر بودن آن است.

218- جاودانگی عذاب مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 16 - 3

3 - کفرپیشه گان مکذبان آیات الهی ، همواره در عذاب خواهند ماند .

ص: 136

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا .. فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ

«محضرون» _ اسم مفعول «إحضار» _ به چیزی گفته می شود که همواره حاضر باشد. چنین نکته ای، مستلزم این است که افراد یاد شده، هیچ گاه از عذاب غایب نباشند.

219- جایگاه سنگهای عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 2

2_ سنگ های فرو ریخته بر قوم لوط، در جایگاهی بود که غیر از خداوند، کسی بدان دسترسی نداشت.

حجاره من سجیل منضود. مسومه عند ربك

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که «عند ربك» همانند «مسومه» صفت برای «حجاره» باشد نه متعلق به «مسومه». بر این اساس «عند ربك» گویای این است که سنگهای نازل شده در نزد خدا بود؛ یعنی، در جایگاهی بود که تنها خداوند بدان دسترسی داشت.

220- جسمانیت عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 55 - 2

2- حضور جهنمیان در جهنم، جسمانی است.

یغشی_هم العذاب من فوقهم و من تحت أرجلهم

221- حتمیت عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 84 - 25

25_ فرار از عذاب روز قیامت برای گرفتاران به آن، امری ناشدنی است.

إني أخاف عليكم عذاب يوم محيط

توصیف «عذاب» به فراگیر بودن، می تواند به لحاظ مستحقان عذاب باشد؛ یعنی، همه افراد را فرا می گیرد و کسی را باقی نمی گذارد و می تواند به لحاظ هر فرد و شخص مستحق عذاب باشد؛ یعنی، عذاب از همه جوانب و جهات بر فرد گنه کار وارد می شود، به گونه ای که از

هیچ جهت و سمتی راه فرار نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 33 - 3

3 - آدمیان و جنیان ، فاقد هرگونه توانایی و قدرت در گریز از عذاب الهی در روز رستاخیز

لاتنفذون إلاّ بسطِن

ص: 137

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «لاتنفذون . . .» تأکید فراز اول آیه باشد؛ بدان معنا که گریز از مجازات الهی نیازمند قدرت و توان است و شما فاقد هرگونه قدر تید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 13 - 2,3

2 - امدادگران و پناه دهندگان در دنیا ، ناتوان از نجات دادن انسان مجرم از عذاب الهی در آخرت

و فصیلته الّتی تـویه

مطلب یاد شده، از وصف و قید «الّتی تتویه» (آنان که به او پناه می دادند) استفاده می شود.

3 - تأثیر نداشتن پیوند خویشاوندی و روابط فامیلی ، در نجات انسان مجرم از عذاب الهی در قیامت

یودّ المجرم لو یفتدی من عذاب یومئذ بنبیه . . و فصیلته الّتی تـویه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 4

4 - عذاب آخرت ، نزدیک ، حتمی و تردیدناپذیر است .

عذاباً قریباً

چنانچه مراد از «قریباً» قرب زمانی عذاب باشد، حاکی از وقوع حتمی و تردید ناپذیری آن خواهد بود؛ زیرا «زمان نزدیک» _ به معنای حقیقی آن _ بر زمان باقی مانده تا قیامت، صدق نمی کند. آری از آن جا که باقی مانده عمر دنیا، در مقایسه با گذشته آن اندک است؛ می توان گفت زمان چندانی به عذاب قیامت باقی نمانده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 25 - 3

3 - بازگشت همگان به خداوند در قیامت ، از بین برنده هرگونه راه گریز از عذاب آخرت

فیعذبّه . . . إنّ الینا ایابهم

222- حتمیت عذاب اخروی اختلاف افکنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - عذاب حتمی و گریزناپذیر در آخرت ، سرنوشت تفرقه آفرینان و اختلاف افکنان در دین

لولا کلمه . . . إلى أجل مسمًی لقضی بینهم

برداشت فوق از مفهوم غایت استفاده شده است.

223- حتمیت عذاب اخروی انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 2 - 2

ص: 138

2 - صحنه گریزناپذیر قیامت ، برای برخی جز فروتنی و تسلیم ذلت بار چاره ای باقی نمی گذارد .

حدیث الغ_شیه . وجوه یومئذ خ_شعه

224- حتمیت عذاب اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 6

6 - ستمگران ، گرفتار عذاب سخت و گریزناپذیر در قیامت

وقیل للظ_لمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

225- حتمیت عذاب اخروی عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 15 - 18

18 - هیچ کس ، حتی پیامبران ، در صورت سرپیچی از فرمان های خدا از عذاب اخروی در امان نیستند .

ینی أخاف إن عصیت ربی عذاب یوم عظیم

226- حتمیت عذاب اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 54 - 7

7 - کافران ، اگر به خاطر اجل تعیین شده در دنیا ، گرفتار عذاب نشوند ، عذاب اخروی شان قطعی است .

و یتعجلونک بالعذاب و لولا أجل مسمی لجاؤهم العذاب . . . یتعجلونک بالعذاب و إن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 71 - 19

19 - عذاب شدن کافران در قیامت ، امری قطعی و سنت تغییرناپذیر الهی است .

ول_کن حقت کلمه العذاب علی_الک_فرین

«حَقٌّ» به معنای «ثَبَّتَ» و «وَجَبَ» (ثابت و واجب شد) است و «کلمه» در آیه شریفه به معنای وعده و یا فرمان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 6 - 1

1 - عذاب شدن کافران در قیامت ، امری قطعی و سنت تغییرناپذیر الهی

و كذلك حَقَّتْ کلمت ربِّک علی الذین کفروا

«حق»؛ یعنی، «ثَبَّتَ» و «وَجَبَ» (ثابت و واجب شد) است. و مراد از کلمه در «کلمه ربِّک» وعده فرمان عذاب است.

ص: 139

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 11 - 10، 9

9- در قیامت هیچ راه و روزنه نجات از عذاب الهی، برای کافران نخواهد بود.

فهل إلى خروج من سبيل

تکثیر «خروج» و «سبیل» برای نوعیت است؛ یعنی، کافران از تمامی راه های خروج و وسایل رهایی محروم اند.

10 - یأس و ناامیدی شدید کافران حق ناپذیر، از نجات خویش از عذاب الهی

فهل إلى خروج من سبيل

مفسران بر این باوراند که چنین سخنی، از زبان کسانی صادر می شود که یأس و ناامیدی بر وجود آنان چیره شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 33 - 3، 2

2- در قیامت هیچ عامل نجات دهنده ای برای کافران، در برابر عذاب و قهر خداوند وجود ندارد.

يوم تولون مدبرين ما لكم من الله من عاصم

3- عذاب الهی کافران در قیامت، قطعی و گریزناپذیر است.

ما لكم من الله من عاصم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 50 - 23

23 - کافران، در قیامت گرفتار عذابی حتمی و جانکاه

ولنذيقنهم من عذاب غليظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 35 - 7

7- بی اعتنایی خداوند به بهانه تراشی ها و عذرخواهی های کافران، برای رهایی از عذاب دوزخ

فالیوم لایخرجون منها و لا هم یستعتبون

چنانچه از «استعتاب» (طلب عذرخواهی)، لازمه آن (قبول عذر) اراده شده باشد، برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 3 - 6

6 - کافران مهلت یافته در دنیا، ناگزیر از چشیدن عذاب آتش، در آخرت اند.

ولولا أن... لعذبهم فی الدنيا و لهم فی الآخره عذاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 2 - 4

4 - عذاب کافران در قیامت، امری قطعی و غیرقابل دفع از سوی کسی

بعذاب واقع . للكفرین لیس له دافع

ص: 140

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که مراد از عذاب در آیه شریفه، عذاب اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 13

13 - کافران در قیامت با مشاهده کردار خویش، عذاب خود را حتمی خواهند دانست.

عذاباً قریباً یوم ینظر المرء ما قدّمت یداه و یقول الکافر ی- لیتنی کنت ترّباً

از آن جایی که کافران با نگاه به اعمال خویش، آرزوی خاک بودن می کنند؛ می توان پی برد که آنان، گرفتاری به عذاب را بر خود قطعی دیده اند.

227- حتمیت عذاب اخروی گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 15 - 1

1 - نجات مجرمان با پرداخت فدیة از عذاب الهی در قیامت - هر چند بسیار و نامحدود - آرزویی واهی و ناممکن است.

یودّ المجرم لو یفتدی من عذاب یومئذ ببینه . . . کلاً

228- حتمیت عذاب اخروی مخالفان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 3 - 3

3 - قیامت، نزدیک و گرفتاری ثروتمندان مخالف دین به آتش دوزخ، حتمی است.

سیصلی

حرف «سین» در «سیصلی» در تهدید به کار رفته و بر حتمی بودن دلالت دارد (کشاف). در تفاوت «سین» و «سوف» گفته شده است: «سین» بر استقبال نزدیک دلالت دارد.

229- حتمیت عذاب اخروی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- مشرکان در قیامت، هیچ راهی برای گریز از عذاب الهی نخواهند داشت.

و ظنّوا ما لهم من محیص

6- یقین مشرکان در قیامت، به نبودن هیچ راه فراری از عذاب الهی

و ظنّوا ما لهم من محیص

«ظنّ» در لغت هم به معنای گمان آمده و هم به معنای یقین. طبق گفته برخی از مفسران این کلمه در آیه شریفه به معنای یقین است.

ص: 141

230- حتمیت عذاب اخروی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 13

13_ منافقان ، مورد تهدید خداوند به بازگشت قهری و ابتلا به عذاب بزرگ در قیامت

ثم یردون إلی عذاب عظیم

231- حتمیت عذاب اذیت کنندگان والدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 18 - 1

1- کافران گستاخ در برابر خداوند و پدر و مادر ، محکوم به عذاب حتمی الهی

و الذی قال لولدیہ أُفّ . . . ما هـ ذالآسـ طیر الأولین . أولـ تک الذین حقّ علی

مشارالیه «أولـ تک» کسی است که به پدر و مادر «أفّ» گفته و وعده الهی را «أساطیر» خوانده است.

232- حتمیت عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 53 - 3,6

3_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به امر خدا در جواب سؤال استهزاآمیز مشرکان ، تهدید خود را تکرار کرده ، وقوع عذاب نابودکننده را حتمی اعلام فرمود .

و یستنبئونک أحق هو قل ای و ربی إنه لحق

6_ دفع عذاب استیصال ، به هنگام وقوع آن ، در توان هیچ کس نیست .

قل ای و ربی إنه لحق و ما أنتم بمعجزین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 97 - 3

3_ عذاب استیصال سنت تغییرناپذیر @الهی است .

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك .. حتى يروا العذاب الأليم

233- حتمیت عذاب اصحاب شمال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 142

1 - کارساز نبودن ثروت کافران دوزخی (اصحاب الشمال) ، در رهایی آنان از عذاب قیامت

ما أغنی عَنی مالیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - کارساز نبودن قدرت کافران دوزخی (اصحاب الشمال) ، در رهایی آنان از عذاب قیامت

هلک عَنی سلطَنیه

234- حتمیت عذاب بدکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 4

4- بدکاران ، هیچ گاه نباید از عذاب های الهی احساس امنیت بکنند .

أفأمن الذین مکروا السیئات أن یخسف الله بهم الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 46 - 5

5- بدکاران ، هیچ گاه از عذاب استیصال و هلاکت بار خداوند ، در امان نیستند .

أفأمن الذین مکروا السیئات .. أو یأخذهم فی تقلبهم

235- حتمیت عذاب توطنه گران علیه قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 38 - 5

5 - تلاش گران بر ضد آیات قرآن ، عذابی قطعی خواهند داشت .

وقال الذین کفروا لن نؤمن به_ذا القرءان .. و الذین یسعون فی آء_تنا ... أولئ

در این که مراد از «آیات» در این آیه، مطلق آیات خدا است و یا آیه های قرآن (به قرینه این که در آیات پیشین از قرآن سخن به میان آمده است)، دو احتمال وجود دارد. برداشت یاد شده بنابر احتمال دوم است.

236- حتمیت عذاب جن کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 18 - 3

3- گروه های بسیاری از کافران جن و انس ، محکوم به عذاب حتمی الهی در گذشته تاریخ

ص: 143

حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ

237- حتمیت عذاب جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 31 - 3

3- دوزخیان، هیچ راه نجاتی از عذاب و آتش دوزخ ندارند.

علیها تسعة عشر. و ما جعلنا أصحاب النار إلا ملئكة

از این که دوزخ، دارای نگهبانانی است که به طور دائم حضور دارند، می توان مطلب یاد شده را استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبا - 78 - 30 - 5

5- عذاب دوزخ جاودانه است و جهنمیان، آینده جز افزایش عذاب ندارند.*

فلن نزيدكم إلا عذاباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 3 - 1,3

1- گرفتاران پستی و خواری در قیامت، برای رهایی خود تلاش کرده، خویش را به سختی و زحمت خواهند انداخت.

عامله ناصبه

مراد از «عمل» در قیامت - به قرینه آیه قبل - تلاش دوزخیان برای رهایی از مخمصه ای است که آنان را به خشوع و ذلت افکنده است. «نَصَب» به معنای تعب است. (مفردات راغب)، بنابراین «ناصبه» به معنای کسانی است که خود را به رنج و سختی می اندازند. به قرینه «یومئذ» در آیه قبل می توان گفت که این دو وصف مربوط به آخرت است.

3- اهل دوزخ، تلاش های پرمشقت خود در دنیا را بی نتیجه دیده و برای رهایی از پستی و ذلت در قیامت، از آن بهره ای نخواهند برد.

وجوه یومئذ خ- شعه . عامله ناصبه

چنانچه دو وصف «عامله» و «ناصبه»، مربوط به تلاش و رنج در دنیا باشد؛ مراد این خواهد بود که صاحبان «وجوه خاشعه» تا زمانی که در دنیا بودند، کارهای پرزحمت انجام می دادند؛ ولی اکنون در قیامت از آن بی بهره اند. گفتنی است که جمله «لسعیها راضیه» (در آیات

بعد) _ که در وصف گروه مقابل این افراد است _ با این احتمال سازگارتر است.

238- حتمیت عذاب حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 58 - 3

3- گرفتاری به عذاب استیصال پیش از فرا رسیدن قیامت ، سرنوشت محتوم همه اقوام و جوامع کافر و مشرک حق ستیز است .

وإن من قرية إلا نحن مهلكوها قبل يوم القيامة

ص: 144

اینکه آیه می فرماید: همه جوامع بشری قبل از قیامت یا هلاک می شوند و یا دچار عذاب می شوند احتمال دارد که مراد از «مهلکوها» هلاکت انسانهای معمولی و مراد از «معدّبوها» عذاب کافران و مشرکان باشد.

239- حتمیت عذاب حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 19 - 2

2- عذاب مردم حق ناپذیر و لجوج ، امری قطعی و سنت تغییرناپذیر الهی

أفمن حقّ عليه كلمة العذاب أفأنت تنقذ من في النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 12 - 8

8 - حکم خداوند به عذاب مشرکان و کافران حق ناپذیر ، قطعی و قابل نقض و تغییر نیست .

فالحکم لله العلیّ الکبیر

آمدن دو صفت «علیّ» و «کبیر» برای خداوند (پس از ذکر حکم الهی درباره کافران و مشرکان) می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

240- حتمیت عذاب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 29

29_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) از نجات کسانی که خداوند عذاب را برای آنان حتمی ساخته ، ناتوان است .

و من یرد الله فتنته فلن تملک له من الله شیئاً

«من الله» متعلق به «تملک» و بیانگر این است که اگر پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای نجات مردمان از ضلالت و عذاب قدرتی دارد، از جانب خداست و این قدرت در مورد یادشدگان از وی سلب شده است. کلمه «فتنه» در اصل به معنای «اختبار» و «بر ملا ساختن باطل» است و چون عذاب الهی هویت شخص را آشکار می سازد به آن «فتنه» اطلاق می گردد.

241- حتمیت عذاب دشمنان ادیان آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - سنّت و حکم الهی درباره عقوبت و عذاب حيله گران عليه اديان الهی ، تبدیل ناپذیر بوده و قابل انتقال به دیگران نیست .

ولا یحییق المکر السیّی إلاّ بأهله .. فلن تجد لسنّت الله تبديلاً ولن تجد لسن

ص: 145

242- حتمیت عذاب دشمنان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 46 - 6,7

6- توطئه گران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، هیچ گاه نباید خود را از عذاب استیصال الهی در امان بدانند .

أفأمن الذين مكروا السيئات .. أو يأخذهم في تقلبهم

7- توطئه کنندگان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، هیچ راهی برای گریز از عذاب استیصال الهی ندارند .

أفأمن الذين مكروا السيئات .. أو يأخذهم في تقلبهم فما هم بمعجزين

243- حتمیت عذاب رهبران شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 31 - 6

6 - چشیدن عذاب دوزخ برای مشرکان و سران آنان ، وعده حتمی و تخلف ناپذیر خداوند

فحقّ علينا قول ربنا إنا لذائقون

برداشت یاد شده از آن جا است که «حَقَّ» به معنای «ثَبَّتَ» و «لَزِمَ» است و ثابت و لازم بودن عذاب، حاکی از حتمی و تخلف ناپذیر بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 34 - 3

3 - اشتراک عذاب و کیفر رهبران شرک و کفر و توده های مشرک و کافر ، وعده حتمی خداوند

إنا كذلك نفعل بالمجرمين

244- حتمیت عذاب رهبران کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 34 - 3

3 - اشتراک عذاب و کیفر رهبران شرک و کفر و توده های مشرک و کافر ، وعده حتمی خداوند

إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ

245- حتمیت عذاب رهبران مستکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 21 - 21

ص: 146

21- رهبران مستکبر، در قیامت، درمی یابند که صبر و نیز جزع، عذاب الهی را از آنان برطرف نخواهد کرد.

قالوا .. سواء علينا أجزعنا أم صبرنا

246- حتمیت عذاب شیاطین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 39 - 10

10 - همدمی منحرفان با شیاطین در دوزخ، تأثیری در تخفیف عذاب و یا آرامش آنان نخواهد داشت.

لن يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنْكُمُ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ

برداشت یاد شده بر این اساس است که عبارت «انگم فی...» فاعل «لن ینفع» باشد.

247- حتمیت عذاب طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 30 - 1

1 - خداوند با فرمانی تحقیرآمیز، طغیان گران را به تحمل عذاب جهنم ملزم می سازد.

لَلطَّغِيَّةِ... فَذُوقُوا

248- حتمیت عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 85 - 1

1- ظالمان پس از قطعی شدن عذابشان، محروم از کمترین تخفیف و مهلت

و إذا رءا الذين ظلموا العذاب فلا يخفف عنهم

مقصود از رؤیت در آیه شریفه دیدن با چشم نیست؛ بلکه معنای کنایی آن مقصود است؛ یعنی، قطعی شدن عذاب.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 13 - 2

2- کیفر و عذاب جوامع ستمگر و مترف ، گریزناپذیر است و فرار از آن نتیجه ای ندارد .

لا تتركضوا وارجعوا إلی ما أترفتم فیہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 7

7- عذاب سخت و گریزناپذیر ستمگران ، نتیجه رفتار و کردار آنان است .

وقیل للظلمین ذوقوا ما كنتم تكسبون

ص: 147

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 3

3 - کیفر عذاب سخت برای ستمگران در قیامت ، قطعی و غیرقابل گریز است .

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض .. لاقتدوا به من سوء العذاب یوم القیـمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 46 - 1

1 - ستمگران ، فاقد هرگونه یاور و پشتیبان برای نجات از عذاب الهی

ألا إنّ الظّـلمین فی عذاب مقیم . و ما کان لهم من أولیاء ینصرونهم

249- حتمیت عذاب عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 10

10 - در قیامت برای متخلفان از دستورات الهی (بر پایی نماز و پرداخت زکات) و ارتکاب کنندگان محرمات (دین فروشی ، حق پوشی و ...) راه نجاتی نیست .

لا تشرّوا بأیتی . . . و اقموا الصلوه ... واتقوا یوماً لا تجزی نفس عن نفس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 22 - 2

2 - هیچ کس - حتی پیامبران - در صورت نافرمانی ، از عذاب الهی مصون نبوده و کسی قادر به رهایی خویش از آن نیست .

قل إنّی لن یجیرنی من اللّٰه أحد

250- حتمیت عذاب فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 19 - 4

4- فاسقان در قیامت، محروم از یاری دیگران برای رهایی از آتش دوزخ

وإنّ الفجّار لفي جحيم... یوم لا تملك نفس لنفس شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 9 - 3

3- عذاب مقدر الهی برای بدکاران، تخلّف ناپذیر و دارای حد و مرزی روشن و مشخص است.

ما سجین . کت_ب مرقوم

چنانچه «کتاب» به معنای مکتوب و مراد از کتابت، قضای حتمی باشد و «مرقوم» نیز به معنای «نوشته واضح و گویا»

ص: 148

گرفته شود؛ مفاد آیه این خواهد بود که «سجّین» (همان کتاب جامع که عذاب های مقدر فاجران را دربردارد) مکتوب و تقدیر شده ای واضح است که حد و مرز هر عذاب مقدر، در آن کاملاً روشن است.

251- حتمیت عذاب قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 65 - 2,5

2_ قوم ثمود، با پی کردن ناقه صالح و از میان بردن آیت رسالت او، عذاب الهی را برای خویش قطعی ساختند.

فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا فِی دَارِکُمْ ثَلَاثَ اَیَّامٍ

5_ نزول عذاب بر قوم ثمود، وعده ای راستین و تخلف ناپذیر

ذَلِکَ وَعْدٌ لِّمُکَذِّبِیْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 84 - 1

1- هیچ یک از تلاش های اصحاب حجر برای رهایی خویش از عذاب الهی، برای آنان چاره ساز واقع نشد.

فَاَخَذْتَهُمُ الصَّیْحَةُ... فَمَا اَغْنٰی عَنْهُمْ مَا کَانُوْا یَکْسِبُوْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 43 - 4

4- قطعی شدن عذاب بر ثمودیان، پس از آسیب رساندن به ناقه صالح

وَ فِی ثَمُوْدٍ اِذْ قَبِلْ لَهِمْ تَمَتَّعُوْا حَتّٰی حِیْنَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 9 - 5

5 - خانه های سنگی و مستحکم قوم ثمود، بی ثمر در نجات آنان از عذاب الهی

اَلَمْ تَرَ کَیْفَ فَعَلَ رَبّٰکَ... وَ ثَمُوْدَ الَّذِیْنَ جَابُوْا الصَّخْرَ بِالْوَادِ

252- حتمیت عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 76 - 11، 7، 6، 3

3_ عذاب تقدیر شده بر قوم لوط، قطعی و غیر قابل تغییر و بازگشت بود.

ینه قد جاء أمر ربك و إنهم ءاتیهم عذاب غیر مردود

«آتی» اسم فاعل از اتیان (آمدن) و «ردّ» به معنای بازگرداندن است. بنابراین «إنهم ءاتیهم...»؛ یعنی، همانا عذابی بر آنان وارد خواهد شد که بازگشت ناپذیر است.

6_ قطعی و تغییرناپذیر بودن نزول عذاب بر قوم لوط، دلیل پذیرفته نشدن شفاعت ابراهیم (ع) درباره آنان

ص: 149

ی_ابرهیم أعرض عن ه_ذا إنه قد جاء أمر ربك

جمله «إنه قد جاء . . .» تعلیل برای «أعرض عن ه_ذا» می باشد.

7_ جر و بحث ابراهیم (ع) با فرشتگان و شفاعت او درباره قوم لوط ، پیش از اطلاع او بر قطعی شدن عذاب آنان بوده است .

یح_دلنا فی قوم لوط . . . ی_ابرهیم أعرض عن ه_ذا إنه قد جاء أمر ربك

11_ « عن أبي عبدالله (ع) : . . . فقال الله تعالى : يا ابراهيم أعرض عن ه_ذا إنه قد جاء أمر ربك وإنهم آتاهم عذابي بعد طلوع الشمس من يومك محتوماً غير مردود ;

از امام صادق(ع) روایت شده است . . . خداوند فرمود: ای ابراهیم! از این سخن درگذر، فرمان خدا رسیده [ای ابراهیم] و عذاب من برای آنان همین امروز بعد از طلوع خورشید خواهد آمد، در حالی که حتمی و غیر قابل برگشت است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 63 - 1

1- قطعی شدن نزول عذاب الهی (استیصال) و فرا رسیدن موعد آن بر قوم لوط ، توسط فرشتگان به حضرت لوط (ع) ابلاغ گردید .

قالوا بل جئنك بما كانوا فيه يمترون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 64 - 1

1- تأکید فرشتگان در محضر حضرت لوط (ع) مبنی بر تحقق قطعی نزول عذاب (استیصال) بر قوم لوط

وأتينك بالحق وإنا لصلدقون

مقصود از «بالحق» خبر حق و راست است و مراد از این خبر حق، عذاب الهی بود.

253- حتمیت عذاب قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 33 - 3

3_ نوح (ع) در پاسخ به عذاب طلبی کفرپیشگان ، نزول عذاب را در گرو مشیت الهی دانست و گریز از عذاب های الهی را غیر ممکن شمرد .

قال إنما يأتيكم به الله إن شاء و ما أتم بمعجزين

254- حتمیت عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 9

9- در قیامت ، راه نجاتی برای کافران به قرآن وجود نخواهد داشت .

ءامنوا بما أنزلت . . . واتقوا يوماً لا تجزی نفس عن نفس

هدف از توصیف قیامت به اینکه: فدیة و عوضی گرفته نمی شود و . . . مأیوس کردن مستحقان عذاب است از اینکه مبادا راه

ص: 150

نجاتی برای خود - جز ایمان و ... - توهم کرده و به اعتبار آن دلخوش باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 69 - 5

5_ هیچ چیز ، حتی برترین قدرت های نظامی ، اقتصادی و نیروی انسانی ، مانع تحقق یافتن عذاب الهی برای کافران و منافقان نیست .

وعد الله المنفقين .. و لهم عذاب مقيم. كالذين من قبلكم كانوا أشد منكم قوه و أك

نیروی نظامی از «قوه»، اقتصادی از «أموالاً» و انسانی از «أولاداً» برداشت شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 8 - 5,8

5_ کفرپیشگان ، در زمانی نه چندان دور به عذاب الهی گرفتار خواهند شد .

إلى أمه معدوده .. ألا يوم يأتيهم ليس مصروفاً عنهم

ضمير فاعلى در «يأتيهم» به عذاب برمی گردد و «يوم» ظرف برای «مصروفاً» است.

8_ کفرپیشگان ، در صورت مواجه شدن با عذاب های الهی ، از نجات دادن خویش ناتوان خواهند بود .

و حاق بهم ما كانوا به يستهزءون

جمله «ليس مصروفاً عنهم» بیان می دارد که عذاب از کفرپیشگان بازگردانده نمی شود و جمله «حاق بهم ..» به این نکته اشاره می کند

که آنان نیز نمی توانند از عذاب بگریزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 33 - 8

8_ کفرپیشگان نه می توانند از نزول عذاب الهی جلوگیری کنند و نه قادرند از گرفتار شدن به آن ، خود را رهایی بخشند .

إنما يأتيكم به الله .. و ما أنتم بمعجزين

إعجاز (مصدر معجزين) به معنای فرار کردن و از دسترس خارج شدن است. بنابراین «ما أنتم بمعجزين»؛ یعنی ، [پس از نزول ع_ذاب]

نمی توانید فرار کنید و خود را از عذاب برهانید.

4_ مشرکان و کافران ، نمی توانند از عذاب های الهی بگریزند و خویشان را از آن مصون دارند .

أَن تَأْتِيَهُمْ غَشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ اللَّهِ

توصیف عذاب الهی به فراگیرنده ، اشاره به این حقیقت دارد که نمی توان از آن فرار کرد و خویشان را از رنج آن رها کنید.

5_ احساس امنیت کافران و مشرکان از عذاب های الهی در دنیا و فرارسیدن عذاب های اخروی ، امری شگفت و نابجاست .

أَفَأَمِنُوا أَن تَأْتِيَهُمْ غَشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ

همزه استفهام در «أفأمنوا» می تواند انکار توییخی باشد و محتمل است برای بیان تعجب ایراد شده باشد ; یعنی، جای شگفتی است که از ناحیه خداوند احساس امنیت می کنند و حال آن که علی رغم وجود برهان بر توحید و حقانیت رسالت، از پذیرش توحید و رسالت سرباز می زنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 2 - 5

5- بی تردید کافران ، دارای فرجامی ناگوارند و به عذابی شدید و طاقت فرسا ، گرفتار خواهند شد .

وویل للکفرین من عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 58 - 3

3- گرفتاری به عذاب استیصال پیش از فرا رسیدن قیامت ، سرنوشت محتوم همه اقوام و جوامع کافر و مشرک حق ستیز است .

وإن من قرية إلا نحن مهلكوها قبل يوم القيامة

اینکه آیه می فرماید: همه جوامع بشری قبل از قیامت یا هلاک می شوند و یا دچار عذاب می شوند احتمال دارد که مراد از «مهلكوها» هلاکت انسانهای معمولی و مراد از «معدّبوها» عذاب کافران و مشرکان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 43 - 5

5- بی پناهی همه جانبه کافران در برابر عذاب الهی و حتمی بودن هلاکت آنان

أم لهم ءالله تمنعهم من دوننا . . . ولا هم متناصحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 206 - 1

1 - عذاب و کیفر کافران جرم پیشه ، وعده ای حتمی و تخلف ناپذیر است ؛ هر چند پس از تأخیر و مهلتی محدود باشد .

أفرءیت إن متّعنهم سنین . ثمّ جاءهم ما كانوا یوعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 53 - 10،9

9- عذاب تعیین شده برای کافران ، به خاطر اجل معین ، تأخیر دارد و لکن تحقق اش قطعی است .

ولولا أجل مسمى لجاءهم العذاب

10 - عذاب کافران در موعد مقرر، به صورت ناگهانی، آنان را فراخواهد گرفت .

ولياتيهم بغته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 54 - 6

6 - عذاب کافران منکر آیات خدا، در جهنم قطعی است .

يستعجلونك بالعذاب و إنّ جهنم لمحيطه بالک_فرین

جمله اسمیه "إنّ جهنم" و تأکید "إنّ" بر حتمیت عذاب، دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 152

9- تحقق وعده خداوند مبنی بر عذاب کافران ، حتمی است .

و یحقّ القول علی الکفرین

مقصود از «قول» _ طبق نظر مفسران _ وعده خداوند به عذاب کافران است؛ مثل آیه شریفه «لکن حقت کلمه العذاب علی الکافرین»، (زمر، آیه 71).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 34 - 3

3 - اشتراک عذاب و کیفر رهبران شرک و کفر و توده های مشرک و کافر ، وعده حتمی خداوند

إنا كذلك نفعل بالمجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 38 - 1

1 - چشیدن عذاب دردناک ، وعده حتمی خداوند به کافران و مشرکان مستکبر

إذا قیل لهم لا إله إلا الله یتکبرون . . . إنکم لذاتقوا العذاب الألیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 3 - 6

6 - فرار و نجات از عذاب الهی ، برای کافران ممکن نیست .

فنادوا و لات حین مناص

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 15 - 4

4 - با قطعی شدن عذاب استیصال بر کافران ، هیچ مهلتی برای گریز آنان نخواهد بود .

ما لها من فواق

در زبان عرب به مدت زمانی که دوشنده شیر_ در فاصله میان دو بار دوشیدن_ به بچه شتر مهلت می دهد تا شیر بنوشد، «فواق» گفته می شود و مقصود از آن، مدت کوتاه و زودگذر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 2

2 - تلاش مذبحخانه و بی ثمر کافران و مشرکان دوزخی ، در جهت دفع عذاب الهی از خود

أفمن یتقی بوجهه سوء العذاب یوم القی_مه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 71 - 20

20 - عذاب الهی ، سرنوشت محتوم کافران

ول_کن حقت کلمه العذاب علی الک_فرین

ص: 153

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 12 - 8

8 - حکم خداوند به عذاب مشرکان و کافران حق ناپذیر ، قطعی و قابل نقض و تغییر نیست .

فالحکم لله العلیّ الکبیر

آمدن دو صفت «علیّ» و «کبیر» برای خداوند (پس از ذکر حکم الهی درباره کافران و مشرکان) می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 50 - 9

9 - راه نجات از عذاب جهنم ، به روی تمامی کافران ستیزه جو بسته است .

و ما دعوا الـکـفرین إلا فی ضلـل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 6

6 - مشرکان و کافران حق ستیز ، چون از بازگشت به سوی خدا و گرفتار شدن به عذاب جهنم راه فراری ندارند ، مهلت دادن خداوند به آنان نگران کننده نیست .

فإما نرینک بعض الذی نعدهم أو نتوفینک فإلینا یرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 3

3 - کافران متعصب و لجاجت پیشه ، هیچ گونه راه فرار و گریزی از عذاب الهی ندارند .

و یعلم الذین یجـدلون فی ءایـتنا ما لهم من محیص

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 18 - 1,3

1- کافران گستاخ در برابر خداوند و پدر و مادر ، محکوم به عذاب حتمی الهی

و الذي قال لولديه أفّ . . ما هـ_ذا إلاّ أسـ طير الأوّلين . أوّلـنك الذين حقّ على

مشاراليه «أوّلـنك» کسی است که به پدر و مادر «أفّ» گفته و وعده الهی را «أساطیر» خوانده است.

3- گروه های بسیاری از کافران جن و انس ، محکوم به عذاب حتمی الهی در گذشته تاریخ

حقّ علیهم القول فی أمم قد خلت من قبلهم من الجنّ و الإنس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 26

26- کافران ، مستحق عذاب حتمی الهی

لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم

ص: 154

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 8 - 1

1 - وجود نداشتن کمترین مانع ، برای کیفر کافران و عذاب کردن آنان از سوی خداوند

عذاب ربّک . . ما له من دافع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 16 - 1

1 - هیچ انسان کافری ، از نزول عذاب الهی در امان نیست .

ءأمنتم من فی السماء أن یخسف بکم الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 17 - 1

1 - هیچ انسان کافری ، از نزول عذاب الهی در امان نیست .

أم أمنتم من فی السماء أن یرسل علیکم حاصبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 28 - 6

6 - هیچ کس و هیچ نیرویی ، توانایی پناه دادن به کافران در برابر عذاب دردناک الهی را ندارد .

فمن یجیر الـکـفرین من عذاب الیم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که استفهام در «فمن یجیر. .» انکاری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 28 - 1

1 - کارساز نبودن ثروت کافران دوزخی (اصحاب الشمال) ، در رهایی آنان از عذاب قیامت

ما أغنی عَنّی مالیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 29 - 1

1 - کارساز نبودن قدرت کافران دوزخی (اصحاب الشمال) ، در رهایی آنان از عذاب قیامت

هلک عتّی سلط_نیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 20 - 4

4 - کافران ، هیچ راه گریزی از عذاب خداوند ندارند .

واللّٰه من ورائهم محیط

آیه شریفه، تهدید کافران به بسته بودن راه نجات است، به گونه ای که اگر تصمیم به فرار داشته باشند، خود را در احاطه خداوند خواهند دید.

ص: 155

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 17 - 2

2 - خداوند ، در صورت درخواست پیامبر (صلی الله علیه و آله) از او ، بی درنگ کافران را عذاب کرده و خواسته آن حضرت را اجابت می کرد .

فمهّل الک فرین

چنانچه بر خواسته پیامبر (صلی الله علیه و آله) اثری مترتب نمی شد، فرمان به مهلت دادن لغو می نمود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 25 - 2

2 - گریز از عذاب ، برای اعراض کنندگان کافر ، امکان پذیر نیست .

فیعذّبه الله .. إنّ إلینا إیابهم

حرف «إِنَّ» نشان می دهد که آیه شریفه در مقام تعلیل برای گریزناپذیر بودن عذاب کافران است.

255- حتمیت عذاب کافران صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 47 - 4

4 - خداوند ، نزول عذاب بر کفرپیشگان عصر بعثت را قطعی و تخلف ناپذیر خواند .

و یتعجلونک بالعذاب و لن یخلف الله وعده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 2 - 1

1 - عذاب شدن کافران لجوج عصر بعثت ، امری قطعی از سوی خداوند و غیر قابل دفع از سوی کسی

للک فرین لیس له دافع

«للكافرین» خبر مقدم برای «لیس» و «دافع» اسم آن است. «لام» در «له» برای تقویت و ضمیر «له» مفعول مقدم برای «دافع» است؛

یعنی، «لیس للکافرین دافع یدفع العذاب عنهم»، (برای کافران کسی وجود ندارد که عذاب موعود را از آنان دفع کند).

256- حتمیت عذاب کافران پیرو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 21 - 22، 9

9- تبعیت کورکورانه از رهبران گمراه، عذری برای رهایی از عذاب الهی در قیامت نیست.

فقال الضعف_وا للذین استکبروا إنا کنا لکم تبعًا فهل أنتم مغنون عنا . . من شیء

درخواست کمک از رهبران گمراه در قیامت برای کاستن از عذاب از سوی کسانی که تابع محض بوده اند، حکایت از آن دارد

ص: 156

که تبعیت بی چون و چرا موجب نمی شود که عذاب برداشته شود، بلکه پیروان نیز عذاب خواهند شد.

22- اعلام رهبران مستکبر در قیامت به پیروان خویش مبنی بر قطعی بودن عذاب آنها و نبودن هیچ راه گریزی از آن

قالوا .. سواء علينا أجزعنا أم صبرنا ما لنا من محييص

257- حتمیت عذاب گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 11 - 15

15_ هیچ کس و هیچ چیز حتی فرشتگان محافظ نمی تواند گمراهان و گنه کاران را در برابر گزندگی که خداوند برای آنان تقدیر کرده ، یاری رساند و آنان را مصون دارد .

و ما لهم من دونه من وال

جمله «فلامردّ له» می رساند که تقدیر الهی بر گزندرسانی بازگشتی نیست و جمله «و ما لهم ..» بیانگر آن است که پس از آمدن ، هیچ کس نمی تواند مضمولان آن را یاری دهد و ایشان را نجات بخشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 39 - 10

10 - همدمی منحرفان با شیاطین در دوزخ ، تأثیری در تخفیف عذاب و یا آرامش آنان نخواهد داشت .

لن ينفعكم اليوم إذ ظلمتم أنكم في العذاب مشتركون

برداشت یاد شده بر این اساس است که عبارت «أنكم في ..» فاعل «لن ينفع» باشد.

258- حتمیت عذاب گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 110 - 13

13_ گنه کاران مجرم ، پس از نزول عذاب الهی ، راهی برای نجات خویش نخواهند یافت .

و لا يردّ بأسنا عن القوم المجرمين

«بأس» به معنای عذاب است. «رد» (مصدر لایرد) به معنای بازگرداندن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 58 - 11

11- برای مجرمان، پس از پایان مهلت آنان و فرا رسیدن موعد تحقُّق عذاب آنان، کمترین پناهگاهی وجود ندارد.

بل لهم موعد لن يجدوا من دونه موثلاً

«موثلاً» اسم مکان به معنای «ملجأ و پناهگاه» است. ضمیر در «من دونه» به «موعد» برمی گردد و مراد این است که کافران، جز حرکت به سوی زمان تعیین شده عذاب، راه نجاتی ندارند. نکره بودن «موثلاً» بر عموم نفی دلالت دارد؛ یعنی، برای مجرمان کمترین پناگاهی نیز پیدا نمی شود.

ص: 157

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 206 - 1

1 - عذاب و کیفر کافران جرم پیشه ، وعده ای حتمی و تخلف ناپذیر است ؛ هر چند پس از تأخیر و مهلتی محدود باشد .

أفرءیت إن متّعنهم سنین . ثمّ جاءهم ما كانوا یوعدون

259- حتمیت عذاب مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 34 - 1

1 - عذاب اخروی مجرمان ، وعده حتمی خداوند

إنا کذلک نفعّل بالمجرمین

260- حتمیت عذاب مرتکبان محرمات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 10

10 - در قیامت برای متخلفان از دستورات الهی (بر پایی نماز و پرداخت زکات) و ارتکاب کنندگان محرمات (دین فروشی ، حق پوشی و ...) راه نجاتی نیست .

لا تشرّوا بأیتی . . . و أقیموا الصلوه ... و اتقوا یوماً لا تجزی نفس عن نفس

261- حتمیت عذاب مرفهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 13 - 2

2- کیفر و عذاب جوامع ستمگر و مترف ، گریز ناپذیر است و فرار از آن نتیجه ای ندارد .

لا تتركضوا وارجعوا إلی ما أترفتم فیه

262- حتمیت عذاب مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 48 - 3

3 - اعتراف مستکبران در دوزخ ، به تغییرناپذیر بودن حکم الهی درباره عذاب آنان و پیروانشان

قال الذین استکبروا .. . إنّ الله قد حکم بین العباد

ص: 158

263- حتمیت عذاب مستکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 38 - 1

1 - چشیدن عذاب دردناک ، وعده حتمی خداوند به کافران و مشرکان مستکبر

إذا قيل لهم لا إله إلا الله يستكبرون . . . إنكم لذائقوا العذاب الأليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 48 - 3

3 - اعتراف مستکبران در دوزخ ، به تغییرناپذیر بودن حکم الهی درباره عذاب آنان و پیروانشان

قال الذين استكبروا . . . إن الله قد حكم بين العباد

264- حتمیت عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 113 - 12

12 - خویشاوندی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) مانع از عذاب و دوزخی شدن فرد مشرک نیست .

ما كان للنبي . . . أن يستغفروا للمشرکین و لو كانوا أولى قریبی . . . أنهم أصحاب الجحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 4,5

4 - مشرکان و کافران ، نمی توانند از عذاب های الهی بگریزند و خویشان را از آن مصون دارند .

أن تأتيهم غـ شیه من عذاب الله

توصیف عذاب الهی به فراگیرنده ، اشاره به این حقیقت دارد که نمی توان از آن فرار کرد و خویشان را از رنج آن رهانید.

5 - احساس امنیت کافران و مشرکان از عذاب های الهی در دنیا و فرارسیدن عذاب های اخروی ، امری شگفت و نابجاست .

أفأمنوا أن تأتيهم غـ شیه من عذاب الله أو تأتيهم الساعه

همزه استفهام در «أفأمنوا» می تواند انکار توییخی باشد و محتمل است برای بیان تعجب ایراد شده باشد؛ یعنی، جای شگفتی است که از ناحیه خداوند احساس امنیت می کنند و حال آن که علی رغم وجود برهان بر توحید و حقانیت رسالت، از پذیرش توحید و رسالت سرباز می زنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 58 - 3

3- گرفتاری به عذاب استیصال پیش از فرا رسیدن قیامت، سرنوشت محتوم همه اقوام و جوامع کافر و مشرک حق ستیز است.

وإن من قرية إلا نحن مهلكوها قبل يوم القيامة

اینکه آیه می فرماید: همه جوامع بشری قبل از قیامت یا هلاک می شوند و یا دچار عذاب می شوند احتمال دارد که مراد از

ص: 159

«مهلكوها» هلاکت انسانهای معمولی و مراد از «معدّبوها» عذاب کافران و مشرکان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 84 - 4

4- خداوند ، خواسته های پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در مورد عذاب مشرکان اجابت می کند .

فلا تعجل علیهم

اگر تعجیل پیامبر (صلی الله علیه و آله) تأثیر حتمی نمی داشت، از آن نهی نمی شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 51 - 7

7- با نزول عذاب بر مشرکان ، آنان هیچ راه گریزی نخواهند داشت و عذاب به سرعت آنها را فرا خواهد گرفت .

و لو تری إذ فرعوا فلا فوت و أخذوا من مکان قریب

بنابراین که زمان فرع، هنگام نزول عذاب باشد و عبارت «أخذوا من مکان قریب» کنایه از سرعت عذاب باشد، نکته یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 31 - 6

6- چشیدن عذاب دوزخ برای مشرکان و سران آنان ، وعده حتمی و تخلف ناپذیر خداوند

فحقّ علینا قول ربّنا إنّنا لذائقون

برداشت یاد شده از آن جا است که «حَقَّ» به معنای «ثَبَّتَ» و «لَزِمَ» است و ثابت و لازم بودن عذاب، حاکی از حتمی و تخلف ناپذیر بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 34 - 3

3- اشتراک عذاب و کیفر رهبران شرک و کفر و توده های مشرک و کافر ، وعده حتمی خداوند

إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 38 - 1

1 - چشیدن عذاب دردناک ، وعده حتمی خداوند به کافران و مشرکان مستکبر

إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ . . . إِنَّكُمْ لَذَانِقُوا الْعَذَابِ الْأَلِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 2

2 - تلاش مذبحخانه و بی ثمر کافران و مشرکان دوزخی ، در جهت دفع عذاب الهی از خود

أَفَمَنْ يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامِ

ص: 160

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 12 - 8

8 - حکم خداوند به عذاب مشرکان و کافران حق ناپذیر ، قطعی و قابل نقض و تغییر نیست .

فالحکم لله العلیّ الکبیر

آمدن دو صفت «علیّ» و «کبیر» برای خداوند (پس از ذکر حکم الهی درباره کافران و مشرکان) می تواند گویای مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 6

6 - مشرکان و کافران حق ستیز ، چون از بازگشت به سوی خدا و گرفتار شدن به عذاب جهنم راه فراری ندارند ، مهلت دادن خداوند به آنان نگران کننده نیست .

فإما نرینک بعض الذی نعدهم أو نتوفینک فإلینا یرجعون

265- حتمیت عذاب معرضان از انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 32 - 1

1- اعراض کنندگان از دعوت پیامبران ، ناتوان از مبارزه با حق و گریز از عذاب الهی

و من لایجب داعی الله فلیس بمعجز فی الأرض

266- حتمیت عذاب مکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 43 - 10

10 - سنّت و حکم الهی درباره عقوبت و عذاب حيله گران علیه ادیان الهی ، تبدیل ناپذیر بوده و قابل انتقال به دیگران نیست .

و لایحیق المکر السّیّی إلاّ بأهله .. فلن تجد لسنّت الله تبدیلاً ولن تجد لسن

267- حتمیت عذاب مکذبان

1 - تحقق عذاب الهی برای تکذیب گران ، حتمی و غیر قابل تردید است .

إنَّ عذاب ربِّک لواقع

متعلق «لواقع» حذف شده و به قرینه آیات بعد _ که درباره تکذیب گران است _ تقدیر آن باید چنین باشد: «إنَّ عذاب ربِّک

ص: 161

لواقع علی المکذبین».

268- حتمیت عذاب مکذبان قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 39 - 1

1 - در ماندگی تکذیب گران روز جزا در قیامت ، از هر گونه چاره اندیشی برای رهایی خویش از عذاب الهی

فإن کان لکم کید فکیدون

269- حتمیت عذاب مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 33 - 6

6 - نبودن کمترین گریزگاه در قیامت برای منکران معاد

و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

مفاد «حاق بهم» (نزول و احاطه بر کافران) می تواند کنایه از این باشد که آنچه در قیامت بر کافران اتفاق می افتد گریزناپذیر است.

270- حتمیت عذاب منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 66 - 7

7_ اعلام امکان بخشیده شدن برخی از منافقان از سوی خداوند و وعده عذاب و کیفر حتمی برای برخی دیگر از آنان

إن نغف عن طائفه منکم نغذب طائفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 69 - 5

5_ هیچ چیز ، حتی برترین قدرت های نظامی ، اقتصادی و نیروی انسانی ، مانع تحقق یافتن عذاب الهی برای کافران و منافقان نیست .

وعد الله المنافقین . . . و لهم عذاب مقیم . کالذین من قبلکم کانوا أشد منکم قوه و اک

نیروی نظامی از «قوه»، اقتصادی از «أموالاً» و انسانی از «أولاداً» برداشت شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 80 - 1

1 - اعلام قطعیت عذاب الهی برای منافقان استهزاگر و عدم تأثیر استغفار مکرر (هفتاد بار) پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای آنان

ص: 162

و لهم عذاب أليم. استغفر لهم أو لا تستغفر لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 17 - 4

4 - کارساز نبودن اموال و اولاد منافقان برای آنان ، در قبال عذاب الهی در قیامت

لن تغنی عنهم أموالهم ولا أول_دهم من الله شيئاً

271- حتمیت عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 26 - 2

2 - عذاب های الهی در آخرت ، گریزناپذیر است .

و لایوثق وثاقه أحد

272- حتمیت عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 6 - 2

2 - عذاب الهی ، سرنوشت محتوم کافران

و كذلك حَقَّتْ کَلِمَتِ رَبِّکَ عَلَی الذِّینِ کَفَرُوا

273- حرارت زنجیر عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 32 - 4

4 - « عن أبي عبد الله (ع) قال : لو أنّ حلقة واحدة من السلسلة التي طولها سبعون ذراعاً وضعت على الدنيا لذابت الدنيا من حرّها . . . » ;

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: اگر یک حلقه از آن زنجیری که در ازای آن به هفتاد ذراع می رسد بر دنیا نهاده شود، دنیا از شدت حرارت آن ذوب می گردد. . .».

274- حق ستيزان هنگام عذاب استيصال

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 51 - 2

ص: 163

2_ کفرپیشگان و حق ستیزان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، دست از کفر کشیده ، ایمان خواهند آورد .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن

275- حقانیت عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 7 - 1

1 - برپایی قیامت و عذاب آن ، امری است ممکن و دارای حقیقت .

و نریه قریباً

276- حقانیت عذاب دنیوی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 78 - 11

11 - حکم خداوند به عذاب کافران در دنیا ، مطابق حق است .

فإذا جاء أمر الله قضی بالحقّ

برداشت یاد شده بر این احتمال است که مقصود از «أمر الله» عذاب دنیوی (استیصال) باشد؛ چنان که موارد بسیاری در قرآن به همین معنا آمده است؛ مانند عذاب طوفان نوح که از آن چنین یاد شده است: «قال لاعاصم الیوم من أمر الله . . .»، (هود، آیه 43).

277- حقانیت عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 64 - 3

3- عذاب قوم لوط ، عذابی بر اساس حق بود .

و أتینک بالحقّ

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که مراد از «بالحق» عذاب باشد و از عذاب به «به حق» تعبیر آوردن، می تواند مشعر به نکته یاد شده باشد.

278- حقانیت عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 41 - 4

4 - عذاب استیصال ، کیفری بر اساس حق و به دور از کمترین بی عدالتی نسبت به کافران و تکذیب گران

ص: 164

فأخذتهم الصيحة بالحقّ

279- حقایق وعده عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 67 - 4

4_ مشرکان مکه به زودی حقانی وعده های عذاب الهی را در خواهند یافت.

علی أن یبعث .. لكل نبیا مستقر و سوف تعلمون

پس از تهدید مشرکان مکه در آیات قبل به عذاب الهی، گویا از سوی آنان سؤالی مطرح شد که چرا عذاب تحقق نمی یابد. این آیه بدین گونه پاسخ می دهد که وقوع عذاب، حتمی، ولی منوط به زمان مناسب و شرایط خاص است.

خطر عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 68 - 4

4- کفران کنندگان نعمت های الهی و حق ناسپاسان، در معرض عذاب های دنیوی چون بلعیده شدن به وسیله زمین و گرفتار شدن به طوفان شن

و كان الإنسان كفورًا. أفأمنتّم أن یخسف بكم ... أو یرسل علیكم حاصبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 2

2- انسان های ناسپاس و روی گردان از حق، هیچ گاه و در هیچ شرایطی، از عذاب و کیفر دنیوی خداوند، در دریا و خشکی در امان نیستند.

فلما نجّكم إلى البرّ أعرضتم .. أم أمنتّم أن یعیدكم فیه تاره آخری

280- خطر عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 54 - 9

9- گنه کاران توبه ناپذیر ، در معرض عذاب الهی در دنیا (عذاب استیصال)

وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلَمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ

281- خطر عذاب دنیوی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 165

4- کافران و روی گردانان از پذیرش آیات قرآن، در خطر گرفتاری به سرنوشت هلاکت بار پیشینیان و ابتلا به عذاب های دنیوی

و إذا تتلى عليهم آياتنا .. و کم أهلکنا قبلهم من قرن

282- خطر عذاب دنیوی گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13- گمراهان، همواره در خطر گرفتاری به عذاب های الهی در دنیا

فليمدد له الرحمن مدًّا حتى إذا رآوا ما يوعدون إنا العذاب وإنا الساعه

تردید در «إنا العذاب وإنا الساعه» و نکره آوردن «مدًّا» و مبهم گذاشتن مقدار مهلت، این نتیجه را می دهد که هر یک از گمراهان، باید هر لحظه منتظر عذاب دنیوی و پایان مهلت در باره خود باشند.

283- خطر عذاب دنیوی معرضان از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- کافران و روی گردانان از پذیرش آیات قرآن، در خطر گرفتاری به سرنوشت هلاکت بار پیشینیان و ابتلا به عذاب های دنیوی

و إذا تتلى عليهم آياتنا .. و کم أهلکنا قبلهم من قرن

284- خطر عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- کافران، در هر لحظه از شب و روز در معرض عذاب الهی اند.

قل من یکلؤکم .. من الرحمن

برداشت یاد شده بنابراین است که مراد از «من الرحمان» «من بأس الرحمان و عذابه» باشد. آیه قبل _ که در باره عذاب الهی است _

شاهد و مؤید همین نکته است.

285- خطر عذاب کفران کنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 166

8 - مرفهان ناسپاس ، در معرض عذاب و سرنوشت هلاکت بار خویش اند .

و الذین ظلموا من هؤلاء سیصیبهم سیئات ما کسبوا

286- خطر عذاب مرفهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - مرفهان ناسپاس ، در معرض عذاب و سرنوشت هلاکت بار خویش اند .

و الذین ظلموا من هؤلاء سیصیبهم سیئات ما کسبوا

287- خطر عذاب مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - مسلمانان صدر اسلام ، به خاطر بی مبالاتی و خوش باوری در توطئه « افک » ، در معرض گرفتار شدن به عذابی سخت از سوی خدا قرار داشتند .

و لولا فضل الله علیکم . . لمسنکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

288- درخواست تحقق وعده عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ قریش و مشرکان از سر استهزا، خواهان عملی شدن عذاب موعود بر خود به دست پیامبر(صلی الله علیه و آله) بودند.

و کذب به قومک . . قل لست علیکم بوکیل

چنانچه مرجع ضمیر «به» در «کذب به» عذاب باشد، جمله «قل . . .» گویا پاسخی است به سؤال ضمنی مشرکان مبنی بر این که اگر عذاب واقع شدنی است باید پیامبر(صلی الله علیه و آله) آن را عملی سازد. بنابراین جمله «قل لست . . .» قرینه ای است بر مطرح شدن سؤال از ناحیه مشرکان.

289- درخواست تخفیف عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 85 - 4

4- کافران ظالم ، پس از مشاهده عذاب الهی و قطعیت کیفر ، خواهان تخفیف و تأخیر مجازات خویشند .

ص: 167

فلا يخفف عنهم العذاب ولا هم ينظرون

تذکر الهی به عدم تخفیف عذاب و دادن مهلت به ظالمان، اشاره ای به تخفیف و مهلت خواهی آنان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 49 - 1

1 - درخواست دوزخیان از نگهبانان جهنم، مبنی بر شفاعت کردن نزد خداوند جهت تخفیف اندکی از عذابشان حتی به مقدار یک روز

وقال الذین فی النار لخرزنه جهنم ادعوا ربکم یخفف عنا یومًا من العذاب

290- درخواست تسریع در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 57 - 7

7 - مشرکان و منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، خواهان تحقق زودرس وعده های آن حضرت در مورد نزول عذاب بودند.

و کذبتم به به ما عندی ما تستعجلون به

در آیات متعددی، مانند آیه 6، 9 و 11 سوره انعام، به کافران وعده عذاب و کیفر دنیوی داده شده است. لذا ممکن است مراد از «ما تستعجلون» نزول عذاب باشد که کافران از سر انکار و تمسخر خواهان نزول سریع آن بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 58 - 3

3 - مشرکان مکه خواهان تحقق سریع عذاب موعود پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر خویش بودند.

قل لو أن عندی ما تستعجلون به

291- درخواست تعجیل در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 2

2 - منکران ربوبیت خدا و کافران به قیامت از سر استهزا و ناباوری، خواهان تعجیل در فرا رسیدن عذاب های موعود

«استعجال» (مصدر یستعجلون) به معنای درخواست عجله است. حرف «باء» در «بالسیئه» برای تعدیه و «ال» در آن عهد ذهنی است؛ یعنی، آن بدی و مراد از آن به قرینه «قد خلت من قبلهم المثلات» عذاب است. بنابراین «یستعجلونک بالسیئه»؛ یعنی، از تو می خواهند در آوردن آن عذاب وعده داده شده تعجیل کنی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 39 - 3

3- جهل کفار به سختی و شدت عذاب الهی، عامل تعجیل آنان برای تحقق عذاب است.

ص: 168

و يقولون متى هـ ذا الوعد ... لويعلم الذين كفروا حين لا يكفون عن وجوههم النار ...

برداشت یاد شده بر این اساس است که جواب مقدر «لو» جمله «لَمَّا استعجلوا العذاب أو قيام الساعة» (در نزول عذاب و یا در برپایی قیامت عجله نمی کردند) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 204 - 2

1 - توبیخ مجرمان از سوی خدا به خاطر شتاب آنان در طلب نزول عذاب

أبعذابنا يستعجلون

استفهام در «أبعذابنا» برای توبیخ و سرزنش است.

2 - تعجیل کنندگان در نزول عذاب ، آرزومند مهلت به هنگام مشاهده آن

فيقولوا هل نحن منظرون . أبعذابنا يستعجلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 53 - 1

1 - کافران منکر آیات الهی ، از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواهان تعجیل در عذاب خود بودند .

ويستعجلونك بالعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 54 - 1

1 - کافران منکر آیات الهی ، از پیامبر (صلی الله علیه و آله) خواستار تعجیل در عذاب خود بودند .

يستعجلونك بالعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 16 - 6

1 - سران کفر و شرک از روی استهزا ، از خداوند خواستار شتاب در نزول عذاب ویژه اخروی خود بودند .

وقالوا ربنا عجل لنا قطننا قبل يوم الحساب

«قَطُّ» به معنای نصیب و بهره معین و جدا شده است و مقصود از آن در این آیه، بهره و نصیب کافران از عذاب قیامت می باشد.

6 - « عن علی (ع) فی قول الله عزوجل « وقالوا ربنا عجل لنا قطننا قبل يوم الحساب » قال : نصيبهم من العذاب ;

از امام علی (ع) روایت شده که درباره سخن خداوند عزوجل «وقالوا ربنا عجل لنا قطننا قبل يوم الحساب» فرمود: [مراد مشرکان از کلمه «قطننا»] نصیب آنها از عذاب بود [که از روی تمسخر درخواست می کردند زودتر به آنان برسد].

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 59 - 7

7 - کافران عصر بعثت ، درخواست کننده عذاب الهی ، از سر استهزا و ناباوری

للذین ظلموا ذنوباً .. فلا يستعجلون

نهی الهی (فلا يستعجلون) می رساند که کافران، ناباورانه تقاضاکننده نزول عذاب بوده اند.

ص: 169

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 1 - 1

1 - گروهی از کافران عصر بعثت ، خواستار شتاب در نزول عذاب الهی در دنیا

سأل سائل بعذاب واقع

به گفته مفسران، سؤال در این آیه، به معنای طلب و دعا است؛ از این رو بهوسيله «با» متعدی شده است؛ یعنی، «دعا داع بعذاب واقع».

292- درخواست تعجيل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 47 - 3

3 - تکذیب کنندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، خواستار نزول سریع و بدون تأخیر عذاب بودند .

و يستعجلونک بالعذاب

293- درخواست رفع عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 134 - 10, 6, 5, 4, 2

2_ فرعونیان پس از گرفتار شدن به عذاب شدید ، رو به موسی (ع) آورده از وی خواستند تا برای برطرف شدن آن دعا کند .

و لما وقع عليهم الرجز قالوا ياموسى ادع لنا ربك

4_ استجابت دعای موسی در رفع عذاب از فرعونیان از وعده های خداوند به موسی (ع)

ادع لنا ربك بما عهد عندك

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «عهد خدا با موسی» استجابت دعای وی در خصوص برطرف شدن عذاب از فرعونیان باشد، نه مطلق دعاهای وی. آنان با تجربه های گذشته و یا گفته خود موسی(ع) فهمیده بودند که خداوند به او وعده داده که اگر برای رفع عذاب از فرعونیان دعا کند، دعایش پذیرفته است.

5_ فرعونیان به التزام پروردگار درباره استجابت دعای موسی در رفع عذاب از ایشان آگاه بودند .

ادع لنا ربك بما عهد عندك

6_ فرعونیان ، موسی (ع) را به منزلتش نزد خدا (مستجاب الدعوه بودنش) قسم دادند تا زوال عذاب را از خداوند درخواست کند .

ادع لنا ربك بما عهد عندك

«باء» در «بما عهد» در برداشت فوق، باء قسم گرفته شده است.

10_ فرعونیان با موسی (ع) پیمان بستند و سوگند یاد کردند که در صورت برطرف ساختن عذاب شدید از آنان ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد سازند .

لئن كشفت عنا الرجز لنؤمنن لك و لنرسلن معك بنی اسرائیل

ص: 170

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 6

6 - درخواست عاجزانه فرعونیان از موسی (ع) ، در رفع عذاب از آنان

294- درخواست رفع عذاب از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 50 - 1

1 - پاسخ مثبت موسی (ع) به تقاضای فرعونیان و دعای او برای رفع عذاب از ایشان

ادع لنا ربك .. فلما كشفنا عنهم العذاب

از ارتباط این آیه با آیه قبل، استفاده می شود که در آیه شریفه ایجاز و حذفی صورت گرفته است. بدین صورت که آنان از حضرت موسی(ع) درخواست دعا کردند و او خواسته آنها را اجابت نمود.

295- درخواست رؤیت عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 176 - 1

1 - مشرکان و کافران صدراسلام ، خواهان مشاهده عذاب الهی بودند .

أفبعذابنا يستعجلون

296- درخواست عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 32 - 2، 1

1_ کافران مکه از خداوند خواستند چنانچه قرآن حقیقتی از جانب اوست ، آنان را سنگباران کند و یا عذاب دردناک دیگری بر آنان فرورستد .

و إذ قالوا .. فأمطر علينا حجارة

2_ نابحق جلوه دادن قرآن با درخواست عذاب از درگاه خدا، از حيله هاى كافران مكه در مبارزه با قرآن و رسالت پيامبر (صلى الله عليه و آله)

و يمكرون . . . و اذ قالوا اللهم ... فامطر علينا حجاره من السماء

برخى در توجيه عذاب خواهى كافران (فامطر علينا . . .) چنين گفته اند كه آنان براى فريب ديگران و يا اقناع خويش اين نفرين را در حق خود روا داشتند تا با اجابت نشدن آن، خویشان را در انكار قرآن و حقانيت رسالت پيامبر (صلى الله عليه و آله) محق بشمارند. آيه قبل كه سخن از مكر كافران داشت، مى تواند تأييدى براى اين نظريه باشد.

ص: 171

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 32 - 4

4_ کفرپیشگان قوم نوح ، از او خواستند که به بحث و مناظره با آنان پایان دهد و تهدید های خویش را تحقق بخشد .

قالوا ی نوح قد جـدلنا فأكثرت جدلنا فأتنا بما تعدنا

جمله «فأكثرت جدالنا» (با ما بسیار مناظره کردی) _ به قرینه تفریع جمله «فأتنا بما تعدنا» بر آن _ کنایه از این است که دلیل و برهان آوردن کافی است ، به این امر پایان ده.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 33 - 3,9

3_ نوح (ع) در پاسخ به عذاب طلبی کفرپیشگان ، نزول عذاب را در گرو مشیت الهی دانست و گریز از عذاب های الهی را غیر ممکن شمرد .

قال إنما یأتیکم به الله إن شاء و ما أنتم بمعجزین

9_ پاسخ نوح (ع) به عذاب طلبی کفرپیشگان ، پاسخی آمیخته با درس توحید و خداشناسی بود .

فأتنا بما تعدنا .. قال إنما یأتیکم به الله إن شاء و ما أنتم بمعجزین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 34 - 1

1_ نوح (ع) ، در پی درخواست قومش (تحقق بخشیدن به عذاب های موعود) از ایمان آوردن آنان سخت به تردید افتاد .

فأتنا بما تعدنا .. قال ... لا ینفعکم نصحی إن أردت أن أنصح لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 204 - 3

3 - درخواست عذاب از روی ناباوری و کفر ، کاری جاهلانه و ندامت بار است .

فیقولوا هل نحن منظرون . أفبعذابنا یتعجلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 29 - 11

11 - تنها پاسخ قوم لوط به لوط (ع) در برابر سرزنش و وعده عذاب، درخواست نزول عذاب بود.

فما كان جواب قومه إلا أن قالوا ائتنا بعذاب الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 53 - 3

3 - کافران منکر آیات الهی، بر عذاب خواهی خود از پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مصرّ بودند و بر آن پافشاری می کردند.

و يستعجلونك بالعذاب

فعل مضارع «يستعجلون» دلالت بر استمرار و پافشاری دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 172

3 - کافران منکر آیات الهی، بر عذاب خواهی خود از پیامبر (صلی الله علیه و آله) پافشاری می کردند .

یستعجلونک بالعذاب

فعل مضارع «یستعجلون» بر استمرار و اصرار، دلالت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 29 - 8

8 - کفرپیشگان، در قیامت خواستار ذلت و خواری بیشتر و عذاب شدیدتر برای رهبران اغواگر خویش خواهندبود .

نجعلهما تحت أقدامنا ليكونا من الأسفلين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 1 - 5

5 - « عن جعفر بن محمد (ع) عن آبائه (ع) قال : لما نصب رسولُ الله علياً يوم غدیر خم . . . فقَدِمَ علی رسول الله التَّعمان بن الحرث الفِهری فقال : أمرتُنا عن الله أن نشهدَ أن لا إلهَ إلا الله وأَنَّك رسولُ الله . . . فقَبَلْنَاها ثمَّ لم ترَضْ حتَّى نصبتَ هَذَا الغلام . . . فهَذَا شئ منک أو أمرٌ من عند الله . . . فولی النعمان الحرث وهو یقول : « اللهم إن كان هَذَا هو الحقُّ من عندک فأمطر علينا حجاره من السماء » . . . و أنزل الله تعالی : « سأل سائل بعذاب واقع . . . » ؛

امام صادق(ع) از پدرانش روایت نموده است: چون رسول خدا(صلی الله علیه و آله) در غدیر خم علی(ع) را به امامت منصوب کرد . . . نعمان بن حرث فهری، جلوی آن حضرت ایستاد و با [اعتراض] گفت: از جانب خدا به ما امر کردی که شهادت به یگانگی خدا و رسالت تو دهیم، و ما پذیرفتیم. سپس راضی نگشتی تا این جوان را بر ما منصوب کردی . . . حال این (نصب علی(ع)) از طرف خودت می باشد یا دستوری از جانب خداوند است . . . نعمان در حالی که به رسول خدا(صلی الله علیه و آله) پشت کرده بود، می گفت: «اللهم إن كان هَذَا هو الحقُّ من عندک فأمطر علينا حجاره من السماء» . . . پس خداوند متعال آیه «سأل سائل بعذاب واقع...» را نازل نمود».

297- درخواست عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 39 - 4

4 - التجای فرستاده الهی پس از نوح به درگاه پروردگار، برای نزول عذاب استیصال

قال رب انصرني بما كذبون

«باء» در «بما کذبون» می تواند برای آلیت باشد. در این صورت «ما» اسم موصول و به معنای «الذی» بوده و عاید آن محذوف است؛ یعنی، «رب انصرنی بالذی کذبونی به» (پرودگارا! مرا با همان چیزی که [دروغش پنداشتند و] تکذیبیم کردند، یاری فرما).

298- درخواست عذاب قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 173

4- التجای نوح (ع) به درگاه پروردگار ، برای نزول عذاب بر تکذیب گران آن حضرت

قال رب انصرنی بما کذبون

«باء» در «بما کذبون» می تواند برای آلیت باشد. در این صورت «ما» به معنای «الذی» و عاید آن محذوف خواهد بود؛ یعنی، «رب انصرنی بالذی کذبونی به؛ پروردگارا! مرا با همان چیزی که [دروغش پنداشتند و] تکذیبیم کردند، یاری ده».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- نوح (ع) ، خواستار نزول عذاب بر کافران و نجات خود و مؤمنان از آن عذاب

فافتح بینی .. و نجّنی و من معی من المؤمنین

299- درخواست عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ توقع نزول عذاب بر کفرپیشگان بدون مهلت دادن به آنان ، توقعی نابجاست .

و لقد استهزیء برسلك من قبلک فأملیت للذین کفروا

300- درخواست عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- پافشاری مشرکان بر شرک خود ، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را آماده درخواست عذابی سریع برای آنان کرده بود .

فلا تعجل علیهم إنّما نعدّ لهم عدّاً

4- خداوند ، خواسته های پیامبر (صلی الله علیه و آله) را در مورد عذاب مشرکان اجابت می کند .

فلا تعجل علیهم

اگر تعجیل پیامبر(صلی الله علیه و آله) تأثیر حتمی نمی داشت، از آن نهی نمی شد.

301- درخواست عذاب مضاعف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 13

13_ دوزخیان پیرو، به دلیل اغواگری سرانشان، از خداوند تقاضای عذابی مضاعف برای آنان خواهند کرد.

ربنا هؤلاء أضلونا فاتهم عذابا ضعفا

ص: 174

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 68 - 1

1 - درخواست کافرانِ پیرو در قیامت ، از خداوند برای دو برابر کردن عذاب رهبران گمراهگیشان .

یوم تقلّب وجوههم ... وقالوا ربّنا إنا أطعنا سادتنا ... ربّنا اتهم ضعفین من ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 61 - 1

1 - پیروان طاغیان ، از خداوند می خواهند عذاب طغیان گران را در دوزخ دوچندان کند .

قالوا ربّنا من قدّم لنا هذّا فزده عذاباً ضعفاً فی النار

«ضعف» به معنای دوچندان است.

302- درخواست مصونیت از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 79 - 2

2 - ابلیس ، به دنبال طرد شدن از درگاه الهی ، از خداوند خواست تا روز قیامت ، او را دچار عذاب و کیفر نسازد .

قال ربّ فأنظرنی إلی یوم یبعثون

متعلق «إنظار» در جمله «فأنظرنی» ذکر نشده است و چون ابلیس از فرمان سجده بر آدم سرپیچی کرد و در انتظار کیفر بود، به دست می آید که مورد انظار و مهلت، به تأخیر افتادن کیفر و عذاب او تا روز قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 80 - 1

1 - مهلت خواهی ابلیس از خداوند برای ادامه حیات خویش و عذاب نشدنش ، مورد استجابت خداوند قرار گرفت .

قل ربّ فأنظرنی .. قال فإنک من المنظرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - درخواست مصونیت از عذاب الهی ، توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و استغفره

غفران و آمرزش از جانب خداوند، این است که بنده را از رسیدن عذاب، به او باز دارد (بصائر فیروزآبادی). بر این اساس استغفار پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به معنای درخواست رهایی از عذاب است. اطمینان آن حضرت به عصمت خویش، نمی تواند مانع درخواست رهایی از عذاب باشد؛ زیرا مقام عصمت، دستاورد همین درخواستِ مصونیت و نظایر آن است.

303- درخواست نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 175

8- کافرانِ پیرو از رهبران مستکبر خویش ، در قیامت درخواست می کنند که در صورت امکان ، اندکی از عذاب خدا را از آنان بکاهند .

فقال الضعفُ وَا للذین استکبروا إِنَّا کتَّا لکم تبعاَ فهل أنتم مغنون عَنَّا من عذاب الل

تنوین «شیء» تنوین تکبیر و برای کم بودن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 11 - 8

8 - درخواست عاجزانه کافران و مشرکان ، از خداوند برای رهایی خود از عذاب

فهل إلى خروج من سبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 12 - 1

1 - کفر و گرایش به شرک ، سبب پذیرفته نشدن عذرخواهی و درخواست کافران و مشرکان برای رهایی خویش از عذاب الهی

ذلکم بأنّه إذا دعی اللّهُ وحده کفرتم و إن یشرک به تؤمنوا

«ذلکم» اشاره به مطلب گذشته (عذاب شدن) دارد؛ یعنی، «ذلکم الذی أنتم فیه من العذاب». گفتنی است که «باء» در «بأنّه» برای سببیت می باشد.

304- درخواست نجات از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 65 - 9

9_ تشویق خداوند به دعا و تضرع به درگاه الهی و درخواست رهایی از عذاب اخروی

و الذین یقولون ربنا اصرف عَنَّا .. . إنَّ عذابهاکان غرامًا

305- دردناکی عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- عذاب دوزخ، عذابی است دردناک .

إتکم لذائقوا العذاب الأليم

مقصود از «عذاب» در آیه شریفه، عذاب دوزخ است.

ص: 176

306- درک عظمت عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 33 - 5

5- درک بزرگی و عظمت عذاب الهی در قیامت ، امری مشکل برای بشر

و لعذاب الآخره أكبر لو كانوا يعلمون

307- دعای رفع عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 135 - 1,2

1_ موسی (ع) با پذیرش تقاضای فرعونیان (دعا برای رفع عذاب) ، برطرف شدن عذاب را از خداوند درخواست کرد .

فلما كشفنا عنهم الرجز

سیاق آیه نشان می دهد که جمله ای همانند «فدعا موسی فكشفنا عنهم الرجز» در تقدیر است که به سبب وضوحش در کلام آورده نشده است.

2_ خداوند با اجابت درخواست موسی ، عذاب را از فرعونیان برطرف ساخت .

فلما كشفنا عنهم الرجز

308- دفع عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 84 - 5

5- هیچ نیرویی توانایی دفع عذاب الهی را ندارد .

فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 13

13- عذاب های الهی ، قابل درک و پیش بینی و دفع نیست .

أویأتیهم العذاب من حیث لایشعرون

309- دفع عذاب از قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 74 - 10، 4

4_ ابراهیم (ع) ، از پیشگاه خداوند درباره هلاکت قوم لوط شفاعت کرد و خواهان نازل نشدن عذاب بر آنان شد .

یج_ دلنا فی قوم لوط

ص: 177

آیه 76 (قد جاء أمر ربك ..) گویای محتوای جدال و چون و چرای ابراهیم(ع); یعنی، برطرف شدن عذاب از قوم لوط است.

10_ « عن أبي بصير . . . قال أبو جعفر (ع) : فلما جاءت ابراهيم البشاره باسحاق و ذهب عنه الروح اقبل یناجی ربه فی قوم لوط و یسأله کشف البلاء عنهم . . . »

از ابوبصیر نقل شده . . . که امام باقر(ع) فرمود: هنگامی که به ابراهیم بشارت اسحاق رسید و ترس او برطرف شد، درباره قوم لوط با پروردگار خود به نجوا سخن گفت و از خدا خواست تا بلا را از آن قوم برطرف سازد».

310- دلایل تأخیر عذاب گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 6 - 9

9_ غفران و رحمت خداوند ، دلیل و فلسفه تأخیر و یا انصراف از نزول عذاب بر برخی از بندگان گنه کار

الله کان غفوراً رحیمًا

جمله «الله کان غفوراً رحیمًا» تعلیل برای جمله ای مقدر و مناسب آن (مانند «آخر عقوبته» و «انصرف عن عذابه») است.

311- دلایل حتمیت عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 24 - 2

2- توجه به دانایی خداوند به افکار و کردار ، امکان گریز از عذاب الهی را منتفی می سازد .

و الله أعلم بما یوعون . فبشرهم بعذاب أليم

حرف «فاء»، بیانگر برداشت یاد شده است.

312- دلایل عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 103 - 1

1_ عذاب های نازل شده بر امت های کفرپیشه و مشرک ، نشانه ای بزرگ بر وجود قیامت و عذاب های اخروی است .

«آیه» به معنای نشانه است و متعلق آن _ به قرینه «لمن خاف عذاب الآخرة» - حقانیت قیامت و عذابهای آن است. نکره آوردن «آیه» برای رساندن بزرگی و عظمت آن می باشد. بنابراین «إن فی ذلک لآیه»؛ یعنی، همانا در آن عذابهای دنیوی، نشانه بزرگی است بر حقانیت قیامت و عذابهای آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 7 - 2

2 - وجود دلایل و شواهد اثبات گر و ممکن ساز برپایی قیامت و عذاب آن

ص: 178

313- دلایل کفر اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 1

1_ سرگذشت اقوام تکذیب کننده پیشین ، شاهد صدق این ادعاست که محکومان به عذاب استیصال ، توفیق ایمان آوردن را تا لحظه وقوع عذاب از دست خواهند داد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون .. فلولا کانت قریه ءامنت فنفعها ایمنها

با توجه به ارتباط این آیه با آیه قبل، جمله «فلولا کانت قریه آمنت»، می تواند جواب برای شرط مقدر باشد و تقدیر آن چنین می شود: «إن کنت فی شک من هذا فلولا کانت ..»؛ یعنی، اگر در این مطلب (کسانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند تا لحظه وقوع عذاب، ایمان نخواهند آورد) تردید دارید، پس بگویید: چرا و به چه دلیل، اقوام تکذیب کننده پیشین تا لحظه وقوع عذاب ایمان نیاوردند؟

314- دلایل محرومیت اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 1

1_ سرگذشت اقوام تکذیب کننده پیشین ، شاهد صدق این ادعاست که محکومان به عذاب استیصال ، توفیق ایمان آوردن را تا لحظه وقوع عذاب از دست خواهند داد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون .. فلولا کانت قریه ءامنت فنفعها ایمنها

با توجه به ارتباط این آیه با آیه قبل، جمله «فلولا کانت قریه آمنت»، می تواند جواب برای شرط مقدر باشد و تقدیر آن چنین می شود: «إن کنت فی شک من هذا فلولا کانت ..»؛ یعنی، اگر در این مطلب (کسانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند تا لحظه وقوع عذاب، ایمان نخواهند آورد) تردید دارید، پس بگویید: چرا و به چه دلیل، اقوام تکذیب کننده پیشین تا لحظه وقوع عذاب ایمان نیاوردند؟

315- ذکر عذاب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 98 - 13

13_ توجه به عقاب، رحمت و مغفرت الهی زمینه ساز عمل به احکام دین و پرهیز از اعمال ناپسند

واعلموا إنّ الله شديد العقاب وإنّ الله غفور رحيم

هدف از بیان شدت عقاب، و بیان رحمت و مغفرت الهی پس از تبیین احکام، این است که زمینه انجام اوامر خدا و پرهیز از نافرمانی وی در مخاطبان به وجود آید.

ص: 179

316- رد توبه اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 85 - 1

1 - ایمان به خداوند یکتا و توبه و بازگشت از شرک ، از سوی مشرکان و کافران محکوم به عذاب استیصال به وقت نزول آن ، مورد پذیرش خداوند قرار نگرفت .

فلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَحَدَهُ .. فلم يك ينفعهم إيمَنهم لَمَّا رَأَوْا ب

317- رد توبه هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 85 - 3

3 - پذیرفته نشدن ایمان به خداوند یکتا و توبه و بازگشت از شرک و کفر ، هنگام مشاهده آثار آمدن عذاب الهی در دنیا ، سنت و حکم تغییرناپذیر خداوند در میان بندگان

فلم يك ينفعهم إيمَنهم لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سَنَّتْ اللّٰهُ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ

318- رد فديه اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 12

12_ در قیامت هیچ گونه فدیة ای از مستحقان عذاب پذیرفته نمی شود .

لَوْ أَن لَّهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ ... لَافْتَدَوْا بِهِ أَوَّلَ نَكْلٍ لَهُمْ سِوَاءِ الْحِسَابِ وَمَأْوِيَهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ

بیان فرجام روی گردانان از دعوت خدا (أَوَّلَ نَكْلٍ لَهُمْ ..) پس از جمله «لَوْ أَن لَّهُمْ ... لَافْتَدَوْا بِهِ» می رساند که آن فدیة بر فرض وجودش از آنان پذیرفته نخواهد شد.

319- رد نزول ملائکه عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 28 - 1,2

1 - خداوند ، هیچ لشکری از آسمان (فرشتگان) ، برای عذاب کردن و به هلاکت رساندن مردم انطاکیه نفرستاد .

و ما أنزلنا علی قومه من بعده من جند من السماء

مفسران برآند که مقصود از «جند من السماء» (لشکر آسمانی) فرشتگانند. جمله «و ما أنزلنا علی قومه...» استثناف بیانی است؛ یعنی، پاسخگوی این سؤال است که پس از شهادت حبیب نجار، مردم انطاکیه به چه سرنوشتی دچار شدند؟

2 - نفرستادن لشکری از آسمان (فرشتگان) برای عذاب و نابودی مردمان گذشته ، از سنت های الهی است .

ص: 180

جند من السماء و ما کتا منزلین

320- رفع عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 135 - 3

3_ برطرف کردن عذاب های نازل شده از سوی خدا ، تنها در حیطة قدرت وی در اختیار اوست .

فلما کشفنا عنهم الرجز

چون اسناد برطرف ساختن عذاب به خداوند (فلما کشفنا)، در مقابل سخن فرعونیان است که برطرف ساختن عذاب را از موسی خواستند (لئن کشفتم) به این حقیقت اشاره دارد که برطرف ساختن عذابهای نازل شده تنها در اختیار خداست.

321- رفع عذاب از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 134 - 8,10

8_ فرعونیان آگاه به تأثیر دعای موسی (ع) در رفع عذاب از ایشان

ادع لنا ربک بما عهد عندک

10_ فرعونیان با موسی (ع) پیمان بستند و سوگند یاد کردند که در صورت برطرف ساختن عذاب شدید از آنان ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد سازند .

لئن کشفتم عنا الرجز لنؤمنن لک و لنرسلن معک بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 135 - 2,5,6,8

2_ خداوند با اجابت درخواست موسی ، عذاب را از فرعونیان برطرف ساخت .

فلما کشفنا عنهم الرجز

5_ خداوند پس از اجابت دعای موسی (ع) و رفع عذاب از فرعونیان ، به آنان فهماند که تا زمانی محدود به عذاب مبتلا نخواهند شد .

فلما كشفنا عنهم الرجز إلى أجل هم بلغوه

«إلى أجل» می رساند که خداوند عذاب را برای همیشه از فرعونیان برطرف نساخت و برای آن زمان تعیین کرد و اگر این حقیقت را به آنان ابلاغ نمی کرد، تعیین زمان اثر مطلوب نداشت.

6_ خداوند با برطرف سازی عذاب از فرعونیان برای وفای آنان به عهد های خویش مهلتی را تعیین کرد .

فلما كشفنا عنهم الرجز إلى أجل

«إلى أجل» متعلق به «كشفنا» است ؛ یعنی ما عذاب را برطرف کردیم، ولی نه برای همیشه، بلکه برای مدتی محدود. گفتنی است که متعلق شدن «إلى أجل» به «كشفنا» به اعتبار استمرار کشف است نه تحقق آن ؛ زیرا تحقق کشف عذاب دارای مهلت نبوده است.

8_ فرعونیان ، علی رغم پیمان مؤکدشان با موسی (ع) (تصدیق رسالت او و آزادسازی بنی اسرائیل پس از برطرف شدن

عذاب) ، حتی لحظه ای به وی ایمان نیاوردند و بنی اسرائیل را آزاد نکردند .

فلما كشفنا عنهم الرجز . . . إذا هم ينكثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 50 - 3

3- اجابت دعای موسی (ع) از سوی خداوند ، در زمینه رفع عذاب از فرعونیان

ادع لنا ربك . . . فلما كشفنا عنهم العذاب

322- رفع عذاب از مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 41 - 4

4_ خداوند برطرف کننده عذاب و سختی از مشرکان، پس از توجه و دعای خالصانه آنان

بل إياه تدعون فيكشف ما تدعون إليه

323- رفع عذاب دنیوی مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 15 - 2

2- اخبار خداوند از رفع محدود عذاب دنیوی مشرکان مکه و بازگشت دوباره آنان به کفر و شرک

إنا كاشفوا العذاب قليلاً إنكم عائدون

برداشت یادشده بر این اساس است که عذابی که در آیات پیشین از آن یاد شده، عذاب دنیوی باشد. در این صورت معنای آیه چنین می شود: ما عذاب دنیوی را برای زمانی اندک بر خواهیم داشت؛ یعنی، در دنیا که اصولاً مجالی اندک است عذاب را از شما برمی داریم؛ اما انتقام به قیامت موکول خواهد شد.

324- روز عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- « [فی المجمع] وقیل : إنه کان فی یوم الأربعاء فی آخر الشهر . . . عن علی (ع) ؛

در مجمع البیان آمده است: گفته شده که عذاب قوم عاد، در روز چهارشنبه در آخر ماه بوده است. . . و این مطلب از امام علی(ع) روایت شده است».

ص: 182

325- روز عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 21

21- روز فرارسی عذاب دنیوی مشرکان و کافران ، روزی بس شگفت و عظیم

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

مراد از «عذاب یوم عظیم» ممکن است عذاب دنیوی باشد.

326- رؤیت عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 84 - 1

1 - عذاب اقوام قدرتمند پیشین ، امری محسوس و قابل رؤیت برای آنان به هنگام نزول آن

فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 44 - 1

1 - ناباوری کفرپیشگان به حقانیت وعده های الهی ، حتی با مشاهده نمود های عینی عذاب و سقوط سنگی از آسمان بر آنان

وإن يروا كسفاً... يقولوا سحاب مركوم

327- رؤیت عذاب حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 80 - 9

9 - تهدید حق ستیزان از سوی خداوند ، به محاکمه نهایی و مشاهده جزای خویش در فرجام

بلى ورسلنا لديهم يكتوبون

فعل «يكتوبون» از یک سو می رساند که خداوند، همیشه حق ستیزان را به مجرد وقوع جرم جزا نمی دهد و از سوی دیگر افاده می کند که

تأخیر جزای آنان سبب غفلت نمی شود؛ زیرا فرشتگان آن را ثبت می کنند و در محاکمه نهایی مورد استفاده قرار می گیرد.

328- رؤیت عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 95 - 2

2- وعده نزول عذاب بر کافران، در مرآی و منظر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وإنا على أن نريك ما نعدهم لقـدرون

ص: 183

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 175 - 2

2 - قابل درک و مشاهده بودن نشانه های شکست و نابودی کافران و مشرکان معاند برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و أبصرهم

برداشت یاد شده از آن جا است که توصیه به دقت کردن در وضعیت کافران، مربوط به زمان بعد از شکست و عذاب نیست؛ بلکه به زمان قبل از آن ارتباط دارد. بنابراین پیش از شکست و یا نزول عذاب، آثار آن برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) قابل رؤیت و درک بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 179 - 2

2 - قابل درک و مشاهده بودن نشانه های شکست و نابودی کافران و مشرکان معاند برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و أبصر

برداشت یاد شده از آن جا است که توصیه به دقت کردن در وضعیت کافران، مربوط به زمان بعد از شکست و عذاب نیست؛ بلکه به زمان قبل از آن ارتباط دارد. بنابراین پیش از شکست و یا نزول عذاب، آثار آن برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) قابل مشاهده و درک بود.

329- رؤیت عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 175 - 2

2 - قابل درک و مشاهده بودن نشانه های شکست و نابودی کافران و مشرکان معاند برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و أبصرهم

برداشت یاد شده از آن جا است که توصیه به دقت کردن در وضعیت کافران، مربوط به زمان بعد از شکست و عذاب نیست؛ بلکه به زمان قبل از آن ارتباط دارد. بنابراین پیش از شکست و یا نزول عذاب، آثار آن برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) قابل رؤیت و درک بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 179 - 2

2 - قابل درک و مشاهده بودن نشانه های شکست و نابودی کافران و مشرکان معاند برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)

برداشت یاد شده از آن جا است که توصیه به دقت کردن در وضعیت کافران، مربوط به زمان بعد از شکست و عذاب نیست؛ بلکه به زمان قبل از آن ارتباط دارد. بنابراین پیش از شکست و یا نزول عذاب، آثار آن برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) قابل مشاهده و درک بود.

330- زمان عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 184

9_ عذاب استیصال بر جامعه ای که مستحق آن است، زمانی واقع می شود که اجل و مدت مقدر آن جامعه، به پایان رسیده باشد.

و يقولون متى هذا الوعد... إذا جاء أجلهم فلا يستخرون ساعه ولا يستقدمون

331- زمان عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 76 - 10

10_ زمان نزول عذاب قوم لوط در سن پیری و کهنسالی ابراهیم (ع) بوده است.

و هـ ذابعلی شیخاً... یـ ابرهیم أعرض عن هـ ذابله قد جاء أمر ربک

332- زمینه ارتداد عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 183 - 5

5_ امهال خداوند به کفرپیشگان تکذیب کننده، زمینه ساز افزایش عذاب آنان است.

و أملی لهم إن کیدی متین

چون امهال به عنوان «کید» مطرح شده است، معلوم می شود مهلت دادن در اینجا برای افزون شدن عذاب است.

333- زمینه تداوم عذاب شیاطین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 9 - 2

2 - شیاطینی که با صعود به آسمان، آهنگ استراق سمع کنند، به عذاب دائم الهی دچار خواهند شد.

و لهم عذاب واصل

«واصل» به معنای دائم است.

334- زمینه ترس از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 14

14- امید به رحمت خداوند و ترس از عذابش ، مقتضای ربوبیت اوست .

إلى ربهم الوسيله . . . و يرجون رحمته و يخافون عذابه

ص: 185

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 57 - 1

1 - اعتقاد راستین به ربوبیت یگانه خداوند، مستلزم بیم داشتن از عذاب او و نگران بودن از فرجام کار خویش

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشِيَةِ رَبِّهِمْ مَشْفِقُونَ

«خشیه» به معنای ترس، بیم و هراس است. عبارت «من خشیه ربهم»، به تقدیر «من خشیه عذاب ربهم» می باشد. «إشفاق» (مصدر «مشفقون») نیز به معنای نگرانی، پریشانی، تشویش خاطر، اضطراب و در بیم و امید بودن است.

335- زمینه ترس از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 12

12 - اعتقاد به مواجه شدن با کردار خویش در قیامت، زمینه ساز پذیرش انذارهای خداوند و بیمناکی از عذاب قیامت

إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ

336- زمینه تقدیر عذاب کافران صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 7 - 3

3 - تصمیم لجوجانه بیشتر کافران و مشرکان صدر اسلام بر ایمان نیاوردن، سبب مقرر شدن عذاب الهی بر آنان بود.

لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

برداشت یاد شده مبتنی بر این مطلب است که «فاء» در «فهم لا يؤمنون» تعلیلیه است و جمله برای بیان علت مضمون جمله «لقد حقّ القول علی اکثرهم» می باشد؛ یعنی، چون دانسته شد آنان ایمان نمی آورند، عذاب بر آنان مقرر شد.

337- زمینه تقدیر عذاب مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 7 - 3

3 - تصمیم لجوجانه بیشتر کافران و مشرکان صدر اسلام بر ایمان نیاوردن ، سبب مقرر شدن عذاب الهی بر آنان بود .

لقد حقّ القول علی اکثرهم فهم لایؤمنون

برداشت یاد شده مبتنی بر این مطلب است که «فاء» در «فهم لایؤمنون» تعلیلیه است و جمله برای بیان علتِ مضمونِ جمله «لقد حقّ القول علی اکثرهم» می باشد؛ یعنی، چون دانسته شد آنان ایمان نمی آورند، عذاب بر آنان مقرر شد.

ص: 186

338- زمینه درخواست تعجیل در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 38 - 6

6- خوی شتاب زدگی آدمی ، زمینه ساز درخواست کافران مکه برای تحقق وعده های الهی (عذاب ، برپایی قیامت و . . .)

خلق الإنسان من عجل . . . يقولون متى هذا الوعد إن كنتم صـدقین

برداشت یاد شده مبتنی براین است که جمله «و يقولون متى . . .» عطف بر جمله «سأؤریکم...» باشد و این دو جمله، با جمله «خلق الإنسان من عجل» _ که بیان گر خصلت عمومی انسان ها است _ مرتبط باشند.

339- زمینه درخواست عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 35 - 12

12- عناد شدید کافران ، زمینه ساز گرایش پیامبر (صلی الله علیه و آله) به درخواست عذاب ، برای آنان

و لاتستعجل لهم

از نهی «لاتستعجل» اگر استفاده نشود که پیامبر (صلی الله علیه و آله) درخواست عذاب کرده است؛ می توان استفاده کرد که عناد کافران تا بدان جا شدید بوده که زمینه چنین درخواستی را فراهم می کرده است.

340- زمینه رفع عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 41 - 9

9 _ امکان برطرف شدن عذابهای قیامت با دعای خالصانه گرفتاران به آن

أو أتتکم الساعة . . . فیکشف ما تدعون إليه إن شاء

اگر مراد از «الساعة» قیامت باشد، آیه برطرف شدن شدايد قیامت را پس از توجه خالصانه، امری ممکن، ولی منوط به مشیت خدا، دانسته است.

341- زمینه عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 2

2_ هود (ع) در پاسخ ناباوری قوم عاد به اخطار های عذاب ، فراهم آمدن زمینه های عذاب (پلید گشتن و گرفتاری به غضب خدا) را به آنان ابلاغ کرد .

فأتنا بما تعدنا .. قال قد وقع عليكم من ربكم رجس و غضب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 187

9- حضور در جمع مستحقان عذاب الهی ، انسان را در معرض گرفتار شدن در عذاب آنها قرار می دهد .

فأسر بأهلك .. ولا يلتفت منكم أحد

برداشت فوق، بر این احتمال است که غرض از دستور به عدم بازگشت به خاطر گرفتار نیامدن به عذاب الهی در سرزمین قوم لوط است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انحرافات جنسی و همجنس بازی ، جرمی بزرگ و در پی دارنده عذاب است .

فأخذتهم الصيحة .. فجعلنا عـليها سافلها وأمطرنا عليهم حجارة من سجيل

از اینکه قوم لوط به خاطر گناه لواط و همجنس بازی دچار عذاب و نابودی شدند، استفاده می شود که این گناه بسیار بزرگ و در صورت توبه نکردن، نابخشودنی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- تکذیب رسولان و اعراض از آیات الهی ، زمینه ساز نزول عذاب الهی

كذب أصحاب الحجر المرسلين .. معرضين ... فأخذتهم الصيحة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- التقاط در دین (پذیرش قسمتی از دین و انکار برخی دیگر) گناهی بزرگ و زمینه ساز نزول عذاب الهی است .

كما أنزلنا على المقتسمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- فرمان عذاب ، گرچه با خداوند است ، اما زمینه ساز آن خود اهل عذابند .

أُوَيَاتِي أَمْرَ رَبِّكَ . . . وَ مَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَـكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 54 - 5

5- مشیت خداوند در نزول رحمت یا عذاب بر بندگان ، مبتنی بر علم و آگاهی گسترده او بر احوال آنان است .

رَبِّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ إِنَّ يَشَأُ يَرْحَمَكُم أَوْ إِن يَشَأُ يُعَذِّبِكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 8

8- امکان ابتلای انسان به عذاب و هلاکت دنیوی ، پس از عبرت نیاموختن از هشدار های خداوند

فَلَمَّا نَجَّكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ . . . أَمْ أَمْنْتُمْ أَنْ يُعِيدَكُمْ فِيهِ . . . فَيَغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ

ص: 188

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 2

2- خودداری مردم از ایمان به قرآن و استغفار به درگاه الهی ، به منزله نشستن آنان در انتظار عذاب الهی است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا .. إلا أن تأتيهم سنّة الأولين

«أن يؤمنوا» در اصل «من أن يؤمنوا» بوده است و «أن تأتيهم» فاعل برای «منع» است، ولی از آن جا که نظم معنابه کلمه ای بستگی دارد که بعد از «إلا» در تقدیر باشد، گفته می شود که «أن تأتيهم» در تقدیر، «انتظار أن تأتيهم» است؛ یعنی: «ما منع الناس من أن يؤمنوا.. إلا انتظار أن تأتيهم» و مراد این است که حال این مردم، بسان حال کسی است که در انتظار عذاب نشسته باشد و گرنه مانعی دیگر برای ایمان آنان وجود ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 13 - 5

5- خوش گذرانی و فرورفتن در ناز و نعمت و رفاه ، از زمینه های عذاب و هلاکت دنیوی

و کم قصمنا من قریه .. وارجعوا إلی ما أترفتم فیه

برداشت یاد شده از آمدن «فیه» _ که برای ظرفیت است _ استفاده می شود؛ بدین صورت که نعمت و رفاه، ظرف و انسان برخوردار، مطروف قرار گرفته است. این مطلب حاکی از فرورفتن مترفان ستمگر در ناز و نعمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 41 - 9

9- لجاجت در برابر حق و استهزای مستمر پیامبران و رهبران الهی ، زمینه ساز ابتلا به عذاب خداوندی است .

و لقد استهزئ برسل من قبلک فحاق بالذین سخروا منهم ما کانوا به یتهزون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 77 - 6

6- تکذیب آیات الهی ، زشت کاری و سوء پیشینه ، زمینه های نزول عذاب الهی و هلاکت

الذین کذبوا بـِ آیتنا إناهم کانوا قوم سوء فأغرقنهم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 27 - 18

18 - عذاب و کیفر الهی ، ره آورد عملکرد خود انسان ها

و لاتخـطبنی فی الذین ظلموا إثمهم مغرقون

تعبیر «الذین ظلموا» اشعار به علیت دارد؛ یعنی، آنان (قوم نوح) به جهت ستمشان محکوم به عذاب طوفان شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 67 - 7

7 - اصرار اکثریت افراد جامعه بر کفر و حق ستیزی ، زمینه نزول عذاب الهی

إنّ فی ذلك لآیه و ما کان أكثرهم مؤمنین

ص: 189

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 121 - 7

7 - اصرار اکثریت افراد جامعه بر کفرورزی و حق ناپذیری ، زمینه ساز نزول عذاب و گرفتار شدن آنان به خشم و قهر الهی

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 139 - 11

11 - اصرار اکثریت افراد جامعه بر کفر و حق ستیزی ، زمینه ساز نزول عذاب الهی

فَأَهْلَكْنَا - هُم . . . وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 158 - 9

9 - اصرار اکثریت افراد جامعه بر کفرورزی و حق ناپذیری ، زمینه ساز نزول عذاب و گرفتار شدن آنان به خشم و قهر الهی

فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابَ . . . وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 172 - 2

2 - تهی گشتن جامعه از تمامی افراد مؤمن و صالح ، زمینه ساز ابتلای آن به عذاب الهی

فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ . إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ . ثُمَّ دَمَرْنَا الْأَخْرِينَ

از آن جا که پس از خروج لوط(ع) و خاندان مؤمن وی، عذاب بر قوم او نازل گردید، مطلب یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 174 - 6

6 - اصرار اکثریت افراد جامعه بر کفرورزی و حق ناپذیری ، زمینه ساز نزول عذاب و گرفتار شدن آنان به خشم و قهر الهی

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 190 - 7

7 - اصرار اکثریت افراد جامعه بر کفر و فساد ، زمینه ساز نزول عذاب الهی

فأخذهم عذاب يوم الظلّه . . . و ما كان أكثرهم مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 73 - 10

10 - بنای خداوند بر فضل و رحمت نسبت به خلق و ناسپاسی های مردم زمینه ساز عذاب

وإن ربك لذو فضل . . . ولکن أكثرهم لا يشكرون

مقدم شدن «فضل و رحمت» بر «شکر و ناسپاسی» می رساند که فضل الهی، دارای اصالت و خواست خدا است؛ ولی این

ص: 190

ناسپاسی ها است که مردم را از آن محروم می سازد و سبب نزول عذاب می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 82 - 7

7 - اقدام خداوند به اتمام حجت بر کافران ، پیش از فرستادن عذاب بر آنان

أخرجنا لهم دابة من الأرض تكلمهم

ارائه معجزه به کافران، پیش از هلاک ساختن آنان با «عذاب استیصال»، می تواند برای این باشد که حجت خدا بر آنان تمام شود و آنان هیچ عذری نداشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 68 - 10

10 - عذاب الهی ، پس از اتمام حجت و ابلاغ پیام است .

أو كذب بالحق لما جاءه آليس في جهنم مثوى للکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 29 - 6

6 - کشتن مؤمنان مجاهد و مبلغان دینی ، گناهی بزرگ و زمینه ساز نزول عذاب و نابودی است .

قیل ادخل الجنة .. إن كانت إلا صيحة وحده فإذا هم خمدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 177 - 4

4 - آمدن عذاب الهی ، پس از انذار و اخطار و اتمام حجت است .

فساء صباح المنذرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 54 - 8

8 - استمرار بر گناه ، زمینه ساز نزول عذاب الهی

و أنیبوا .. من قبل أن یأتیکم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 5

5 - بحث و جدل بیهوده و انکار آمیز درباره آیات الهی ، دارای کیفر و عذاب

و یعلم الذین یجـدلون فی ءایـتنا ما لهم من محیص

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 18 - 11

11 - هدر دادن امکانات زندگی در مسیر کفر و گمراهی ، زیان و زمینه ساز عذاب الهی است .

ص: 191

أولئك الذين حق عليهم القول .. إنهم كانوا خـسرين

تعبیر «إن» در صورتی که علیت را برساند، نشان می دهد که نفس همین خسران، باعث شده تا عده ای گرفتار عذاب حتمی شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 26 - 3

3- وجود استکبار و تعصب های جاهلی در قلب مشرکان ، زمینه استحقاق آنان برای عذاب الهی

لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ ... إِذْ جَعَلْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ

«إذ» ممکن است ظرف برای «لَعَذَّبْنَا» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 31 - 9

9- نقش اراده و خواست انسان ، در بهره مندی از رحمت خداوند و یا گرفتار شدن به عذاب الهی

يَدْخُلُ مِنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

از جمله «فمن شاء اتخذ إلى ربه سبيلاً» و عبارت «يدخل من يشاء..» استفاده می شود که بشر، دارای نوعی اراده و مشیت است. بر این اساس می توان گفت: همین امر در بهره مندی او از رحمت خداوند و یا گرفتار شدنش به عذاب الهی، تأثیر خواهد گذاشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 14 - 12

12 - رضایت و تشویق دیگران به گناه ، معصیت و زمینه ساز عذاب است .

إِذْ أَنْبَعَثَ أَشْقِيئَهَا .. بَذَنبِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ماعون - 107 - 5 - 1

1 - بی اعتنایی به نماز و بی توجهی هنگام ادای آن ، زمینه ساز گرفتاری به نفرین و عذاب خداوند

فويل للمصلين . الذين هم عن صلاتهم ساهون

«سهوه» (مصدر «ساهون»)، به معنای غفلت است (مصباح). غفلت از نماز، به ترک کلی یا مقطعی آن و یا تأخیر در ادای آن است. شخص غافل گرچه معذور است؛ اما در مواردی که اهتمام نورزیدن او سبب غفلت شده باشد، سزاوار نکوهش است. اضافه «صلاه» به ضمیر «هم»، نشان می دهد که سخن درباره کسانی است که نماز می خوانند؛ ولی آن را همراه با بی توجهی و غفلت ادا می کنند.

342- زمینه عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 39 - 4

ص: 192

4 - ظلم آدمی بر خویشتن ، مایه ابتلای او به عذاب اخروی و نبود راه رهایی برای وی

و لن ینفعکم الیوم إذ ظلمتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 47 - 3

3 - مبتلا ساختن خویش به عذاب های سخت قیامت ، نشانه گمراهی و جنون است ، نه پیروی از راه حق پیامبران

فقالوا أشرًا .. نتبعه إنا إذا لفي ضلّـل و سعر ... إنّ المجرمین فی ضلّـل و سع

برداشت یاد شده در صورتی است که «سعر» به معنای جنون و آیه «إنّ المجرمین..» در مقام پاسخ به سخن کافران باشد که مدعی بودند پیروی از خط پیامبر(صلی الله علیه و آله) و پیام وحی جنون و گمراهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 33 - 2

2 - بخل و محروم ساختن بینوایان از اموال خویش ، زمینه ساز کیفر و عذاب الهی در دنیا و آخرت

أن لا یدخلنّها الیوم علیکم مسکین .. کذلک العذاب و لعذاب الآخره أكبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 4 - 5

5 - انکار معاد ، زمینه ساز گرفتاری به عذاب الهی در آخرت است .

کلاً سیعلمون

لحن تهدید گونه «کلاً سیعلمون»، بیانگر مواجه شدن منکران معاد با مجازات الهی و عملی دیدن وعده های عذاب است.

343- زمینه عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 19

19 - سخت شدن دل و مهر شدن آن ، زمینه ساز وقوع عذاب استیصال است .

و اشد على قلوبهم فلا يؤمنوا حتى يروا العذاب الأليم

برداشت فوق مبتنی بر این است که الف و لام «العذاب» _ که برای عهد ذهنی است _ اشاره به عذاب دنیوی (استیصال) باشد. در این صورت روشن است که درخواست سخت شدن دل فرعون و اطرافیانش و مهر شدن آن، در واقع درخواست پیدایش زمینه عذاب استیصال بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 1

1 _ تکذیب آیات و نشانه های الهی ، زمینه ساز گرفتاری مکذبان به عذاب استیصال است .

و لا تكونن من الذين كذبوا بآيت الله . . . إن الذين حقت عليهم كلمت ربك

از ارتباط این آیه با آیه قبل استفاده می شود که: مراد از «الذين حقت عليهم» تکذیب کنندگان آیات الهی اند و از ذیل آیه

ص: 193

بعد، جمله «حتى يروا العذاب الإلیم» و ذیل آیه بعد از این؛ یعنی، جمله «لما آمنوا كشفنا عنهم عذاب الخزی فی الحیاه الدنیا» استفاده می شود که مراد از «کلمت ربک» عذاب دنیوی استیصال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 14 - 11

11 - تکذیب کنندگان رسولان الهی و معجزات آنان ، در معرض گرفتاری به عذاب استیصال

فدمدم علیهم ربّهم بذنبهم

تعبیر «بذنبهم» _ ضمن بیان علت هلاکت ثمودیان _ تهدید تمام کسانی است که، به گناه آلوده اند.

344- زمینه عذاب اهل انطاکیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 30 - 6

6 - برخورد استهزاآمیز مردم انطاکیه با پیامبران خود ، سبب عذاب و نابودی آنان بود .

إن كانت إلاّ صیحه وحده فإذا هم خمدون . یحسر علی العباد ما یأتیهم من رسول إلاّ

345- زمینه عذاب اهل تکاثر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 8 - 4

4 - پرسش و حسابرسی از نعمت ها ، زمینه ساز گرفتاری برتری جویان و تفاخر کنندگان به آتش دوزخ

لترونّ الجحیم . . . ثمّ لتسئلنّ یومئذ عن النعم

نشان دادن جهنم به اهل تکاثر _ پیش از بازخواست نعمت ها _ بیانگر آن است که اهل تکاثر، باید پس از طی مراحل بازخواست و حسابرسی، جهنم را جایگاه خویش بدانند.

346- زمینه عذاب بی تقویان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- رهاکنندگان عبادت خدا، تقوای الهی و اطاعت از پیامبران، در معرض عذاب الهی و مرگ زودرس قرار دارند.

أن اعبدوا الله... ويؤخرکم إلى أجل مسمی

ص: 194

347- زمینه عذاب تفاخرکنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 8 - 4

4- پرسش و حسابرسی از نعمت ها ، زمینه ساز گرفتاری برتری جویان و تفاخر کنندگان به آتش دوزخ

لترونّ الجحیم . . . ثمّ لتسئلنّ یومئذ عن النعیم

نشان دادن جهنم به اهل تکاثر_ پیش از بازخواست نعمت ها_ بیانگر آن است که اهل تکاثر، باید پس از طی مراحل بازخواست و حسابرسی، جهنم را جایگاه خویش بدانند.

348- زمینه عذاب جوامع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 74 - 5

5- جوامع مبتلا به انحرافات جنسی و همجنس بازی ، در معرض نابودی و عذاب الهی

و جاء أهل المدینه . . . قال إن هـؤلاء ضیفی فلا تفضحون ... فأخذتهم الصیحه ... فجعلن

349- زمینه عذاب حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 36 - 3

3- نزول عذاب الهی بر حق ستیزان ، از پی اتمام حجت بر ایشان

إنا أرسلنا علیهم . . . ولقد أنذرهم بطشتنا فتماروا بالتّذر

350- زمینه عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 49 - 14

14_ رویگردانی از حکم و داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، زمینه ساز گرفتاری به عذاب دنیوی

فان تولوا فاعلم انما يريد الله ان يصيبهم ببعض ذنوبهم

برخی کلمه «بعض» را قرینه بر این دانسته اند که مراد از عذاب، عذابهای دنیوی است، زیرا تهدید به عذابهای آخرت نمی تواند اختصاص به برخی از گناهان داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 2

2- تکذیب پیامبران الهی، زمینه ساز عذاب ذلت بار و سرافکننده کننده در دنیا از سوی خداوند

فأذاقهم الله الخزي في الحيوه الدنيا

ص: 195

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 55 - 8

8 - عمل نکردن به تعالیم قرآن ، در پی دارنده عذاب ناگهانی در دنیا

و اتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ . . . مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً

«بغته» به معنای ناگهانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 33 - 2

2 - بخل و محروم ساختن بینوایان از اموال خویش ، زمینه ساز کیفر و عذاب الهی در دنیا و آخرت

أَنْ لَا يَدْخُلْتَهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ . . . كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَالْعَذَابُ الْآخِرُ أَكْبَرُ

351- زمینه عذاب طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 5

5 - طغیان کنندگان فسادگر ، در معرض افتادن به کمین خداوند و گرفتاری ناگهانی به عذاب های الهی

الَّذِينَ طَغَوْا . . . الْفَسَادَ . . . إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمُرْصَادِ

352- زمینه عذاب عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 4 - 4

4 - رهاکنندگان عبادت خدا ، تقوای الهی و اطاعت از پیامبران ، در معرض عذاب الهی و مرگ زودرس قرار دارند .

أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ . . . وَيُؤَخَّرَكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى

353- زمینه عذاب عمومی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15_ گناه و تخلف گروهی از یک جامعه ، می تواند مایه گرفتاری همه افراد آن جامعه به عقوبت های دنیوی باشد .

فبظلم من الذين هادوا حرمنا .. و اعتدنا للكافرين منهم عذاباً أليماً

ص: 196

354- زمینه عذاب قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 27 - 3

3 - اعطای معجزه به صالح پیامبر (ع) ، زمینه ساز نزول عذاب بر قوم حق ستیز ثمود

سيعلمون غداً من الكذاب الأشر . إنا مرسلوا الناقة فتنه لهم

با توجه به ارتباط «إنا مرسلوا الناقة» با آیه قبل، استفاده می شود که ظهور حقانیت صالح و کذب و غرور قوم ثمود، امری محقق شدنی است؛ اما پس از اتمام آخرین حجت ها و اعطای معجزه به ایشان.

355- زمینه عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 18 - 4

4 - قوم عاد ، گرفتار عذاب الهی ، در پی درس نگرفتن از انذار های مکرر پیامبر خویش

كذبت عاد فكيف كان عذابي ونذر

356- زمینه عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 37 - 8

8 - کور شدن چشم های متجاوزان قوم لوط ، پیش درآمد عذاب الهی برای آنان

فذوقوا عذابي ونذر

به کار رفتن واژه «ذوقوا»، ظاهراً کنایه از این است که این عذاب را بچشید تا عذاب اصلی بر سرتان فرود آید.

357- زمینه عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 26 - 2

2- عذاب شدن کافران تکذیب گر پس از اتمام حجت و ارائه معجزات و دلایل آشکار و کتاب های روشنگر بوده است .

كذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ . . . ثُمَّ أَخَذتَ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَتْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 6 - 6

6- ربوبیت الهی ، مقتضی عذاب دادن و کیفر کردن کافران حق ستیز و تکذیب کننده

و كذلك حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ

ص: 197

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 13 - 7

7- نزول عذاب بر کافران ، پس از اتمام حجت بر ایشان با دلایل روشن

یغشی الناس وذا عذاب الیم . . . و قد جاءهم رسول مبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 35 - 12

12- عناد شدید کافران ، زمینه ساز گرایش پیامبر (صلی الله علیه و آله) به درخواست عذاب ، برای آنان

و لاتستعجل لهم

از نهی «لاتستعجل» اگر استفاده نشود که پیامبر (صلی الله علیه و آله) درخواست عذاب کرده است؛ می توان استفاده کرد که عناد کافران تا بدان جا شدید بوده که زمینه چنین درخواستی را فراهم می کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 3

3 - خطر نزول عذاب الهی بر جامعه کفرپیشه ، پس از تهی شدن آن از مؤمنان

فأخرجنا .. من المؤمنین ... و ترکنا فیها آیه للذین یخافون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 17 - 3

3- ثروت و مکننت کافران تکذیب گر ، در معرض نابودی با عذاب الهی

إنا بلونهم کما بلونا أصحاب الجنة

358- زمینه عذاب کافران مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 8 - 8

8- در صورت تحقق خواسته کافران مکه، مبنی بر نزول ملائکه، آنان گرفتار عذابی مرگبار می شدند.

ما ننزل الملائکه إلا بالحقّ و ما کانوا إذاً منظرین

یکی از احتمالاتی که برای آیه داده شده، این است که ملائکه، در صورتی که بخواهند برای کافران نازل شوند، برایشان عذاب به ارمغان خواهند آورد؛ عذابی که هیچ کدام از آنان را زنده نخواهد گذاشت.

359- زمینه عذاب مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 78 - 1

1 - ابتلای مجرمان به عذاب دوزخ، پس از ابلاغ حق و اتمام حجت الهی بر ایشان در دنیا است.

ص: 198

إنکم مـکثون . لقد جننـکم بالحقّ

360- زمینه عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 73 - 2

2- غرض از عرضه امانت الهی به انسان ها ، عذاب منافقان و مشرکان و اعطای توفیق به مؤمنان است .

إنّا عرضنا الأمانه .. لیعدّب الله المنفقین و المنفقـت و المشرکین و المشرکـت

لام در «لیعدّب» برای تعلیل است و درصدد بیان این نکته است که این امانت، عرضه شده تا صفوف از هم تفکیک شود و کسانی که پابند به آن خواهند ماند و کسانی که پابند نخواهند بود، روشن شوند و در نتیجه، اهل عذاب از غیر آنها روشن گردد.

361- زمینه عذاب معرضان از عبادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 4 - 4

4- رهاکنندگان عبادت خدا ، تقوای الهی و اطاعت از پیامبران ، در معرض عذاب الهی و مرگ زودرس قرار دارند .

أن اعبدوا الله .. و یؤخّركم إلى أجل مسمّی

362- زمینه عذاب مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 5

5- طغیان کنندگان فسادگر ، در معرض افتادن به کمین خداوند و گرفتاری ناگهانی به عذاب های الهی

الذین طغوا .. الفساد ... إنّ ربّک لبالمرصاد

363- زمینه عذاب مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 26 - 2

2 - عذاب شدن کافران تکذیب گر پس از اتمام حجت و ارائه معجزات و دلایل آشکار و کتاب های روشنگر بوده است .

كذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ . . . ثُمَّ أَخَذتِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَتْ

ص: 199

364- زمینه عذاب مکذبان قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 3

3 - منکران قیامت ، در آستانه سقوط در عذاب الهی و لبه پرتگاه آن

إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا

«قرب عذاب» _ در این برداشت _ به معنای ارتباط نزدیک آن به کافران گرفته شده است؛ یعنی، عذابی که کافران به آن انذار شده اند، با آنان ارتباطی تنگاتنگ دارد. بیان وصف «قرباً» برای نفس عذاب _ نه زمان آن _ این معنا را تقویت می کند.

365- زمینه عذاب منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 5

5 _ نیرو و قدرت مؤمنان ، وسیله تحقق اراده الهی در نابودی و عذاب منافقان

أَنْ يَصِيبَكُمْ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بَأْيَدِنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 73 - 2

2 - غرض از عرضه امانت الهی به انسان ها ، عذاب منافقان و مشرکان و اعطای توفیق به مؤمنان است .

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ إِلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ

لام در «لِيعَذَّبَ» برای تعلیل است و درصدد بیان این نکته است که این امانت، عرضه شده تا صفوف از هم تفکیک شود و کسانی که پابند به آن خواهند ماند و کسانی که پابند نخواهند بود، روشن شوند و در نتیجه، اهل عذاب از غیر آنها روشن گردد.

366- زمینه عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 26 - 3

3 - کسانی که یتیمان را گرامی نداشته و بر تغذیه مساکین توصیه نمی کنند و به ناحق ارث دیگران را تصرف کرده و به مال دنیا دل بسته اند ، در قیامت به سخت ترین شکل به بند کشیده خواهند شد .

لاتکرمون ... لاتحـصّون ... تأکلون ... تحبّون ... ولایوثق وثاقه أحد

ممکن است ضمیر «وثاقه» به «الإنسان» برگردد. در این صورت «وثاق» به مفعول خود اضافه شده است.

367- زمینه عذاب همشینان ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 200

5- حضور در جمع ظالمان ، دربردارنده خطر شمول عذاب آنها بر انسان

رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

368- زمینه نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 171 - 4

4- نجات لوط (ع) و اهلش از عذاب الهی ، در گرو خروج آنان از شهر

فَنَجِّينَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ . إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ

از واژه «الغابرين» استفاده می شود که بر جای ماندگان در شهر، گرفتار عذاب شدند و بیرون روندگان از شهر نجات یافتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 10 - 4

4- نجات از عذاب ، در گرو تلاش و کوشش در پرتو ارشاد های الهی است .

هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تَجْرِهٍ تَنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ

369- زمینه نجات از عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 27 - 4

4- آزمون دانستن فقر و غنا ، گرامی داشت یتیمان ، سیر کردن گرسنگان ، تصرف نکردن ارث دیگران و پرهیز از مال دوستی ، زمینه ساز

اعتماد به رهایی از صحنه های وحشت بار قیامت

فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ .. يَأْتِيهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ

«نفس مطمئن» _ به قرینه آیات پیشین _ انسانی است که از اوصاف ذکر شده در آن آیات، مبرا باشد.

370- زمینه نزول عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 67 - 3

3_ نزول عذاب، امری قانونمند و دارای ضوابط و زمینه های مشخص است.

علی أن یبعث علیکم عذابا... لکل نیا مستقر

ص: 201

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 13 - 1

1_ تکذیب کنندگان قیامت در حالی که به غل و زنجیر بسته شده اند ، به جایگاهی تنگ در دوزخ افکنده خواهند شد .

و إذا ألقوا منها مكاناً ضيقاً مقرنين

«قرن» (ریشه «مقرنین») در اصل به معنای ریسمانی است که چند شتر را به هم ببندند؛ ولی به قرینه آیه 49 سوره ابراهیم (تری المجرمین یومئذ مقرنین فی الأصفاد) می توان گفت: مقصود غل و زنجیری است که به وسیله آن، منکران معاد را به هم می بندند. غل و زنجیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 25، 21، 19

19 - مستکبران و مستضعفان کافر ، در قیامت ، در غل ها گرفتار خواهند بود .

وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا.. تأمرونا أن نكفر بالله ونجعل له أنداداً

21 - خداوند ، در قیامت بر گردن کافران غل هایی خواهد زد .

و جعلنا الأغـلـل في أعناق الذين كفروا

25 - گرفتار شدن به غل ها در قیامت ، نتیجه اعمال بدکاران است .

و جعلنا الأغـلـل في أعناق الذين كفروا هل يجزون إلا ما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 71 - 2، 1

1 - کافران حق ستیز و ستیزه جو ، در روز قیامت غل به گردن خواهند داشت .

الذين يجـدلون... إذ الأغـلـل في أعنـقهم

2 - کافران حق ستیز و ستیزه جو در قیامت ، با زنجیر بر روی زمین کشان کشان برده می شوند .

و السلـلـل يسحبون

«سلسله» (مفرد «سلاسل») به معنای حلقه ای منظم از نظر طول است؛ یعنی، زنجیر. «سحب» (مصدر «یسحبون») به معنای کشاندن چیزی بر سطح زمین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 30 - 2,3

2- فرمان به غل و زنجیر کشیدن کافران دوزخی (صاحبان زر و زور) در قیامت

فغْلوه

3- غل و زنجیر کردن، از عذاب های الهی در قیامت

فغْلوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 31 - 4

4- آتش دوزخ، عذابی سخت تر از غل و زنجیر شدن

ص: 202

خذوه فغلّوه . ثمّ الجحيم صلّوه

«ثمّ» حرف عطف و مفید تراخی رتبی است. این کلمه در آیه شریفه، می رساند که معطوف (عذاب با آتش دوزخ)، شدیدتر از معطوف علیه (عذاب با دستگیری و غل و زنجیر کردن) است.

372- زنجیرهای عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 11

11_ منکران معاد و ربوبیت خدا در روز قیامت به غل ها و زنجیرهایی که بر گردنشان آویخته می شود، گرفتار خواهند شد .

أولئك الأغلل في أعناقهم

373- زیانکاری اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 18 - 8

8- امت های محکوم به کیفر حتمی الهی ، مردمی سرمایه باخته و زیانکار

حقّ عليهم القول ... إنهم كانوا خسرین

374- سختی زنجیر عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 32 - 2

2 - به بند کشیده شدن با زنجیر های بلند ، عذابی سخت تر از آتش دوزخ

ثمّ الجحيم صلّوه . ثمّ فی سلسله ذرعها سبعون ذراعاً فاسلكوه

مطلب یاد شده از «ثمّ» در «ثمّ فی سلسله» _ که برای تراخی رتبی است _ استفاده می شود.

375- سختی عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ عذاب های اخروی در مقایسه با عذاب های دنیوی ، سخت تر و سهمگین تر است .

ولعذاب الآخرة أشق

«أشق» اسم تفضیل از مصدر «شَقَّ» است و «شَقَّ» به معنای سخت و دشوار بودن می باشد.

ص: 203

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 15

15 - عذاب قیامت ، سخت ، طاقت فرسا و فضاحت بار است .

و أسروا الندامه لَمَّا رَأُوا الْعَذَابَ

پشیمان شدن از گذشته با مشاهده عذاب، نشانگر این است که عذاب مشاهده شده، عذابی سخت و آبروریز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 1،7

1 - ستمگران در قیامت ، برای رهایی خود از عذاب سخت الهی ، حاضراند دو چندان ثروت ها و دارایی های زمین را فدا کنند .

و لو أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدُوا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ

7 - عذاب مشرکان و ستمگران در قیامت ، بسیار بزرگ و فراتر از تصورشان است .

و بدا لهم من الله ما لم يكتونوا يحاسبون

«إحساب» (مصدر «يحتسبون») مبالغه در حساب و به معنای «ظن» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 12

12 - عذاب های اخروی ، سخت تر و ذلت بارتر از کیفر های دنیوی خداوند است .

و لعذاب الآخرة أخزى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 20 - 17

17 - عذاب الهی در جهان آخرت ، بسی سخت و شدید است .

و فى الآخرة عذاب شديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - عذاب الهی در آخرت ، برای مجرمان بس طاقت فرسا و غیر قابل تحمّل است .

یوّد المجرم لو یفتدی من عذاب یومئذ بینیه . . . و من فی الأرض جمیعاً ثم ینجیه

حاضر شدن مجرمان به فدا کردن همه خویشان و خلائق برای نجات خود از عذاب، گویای برداشت یاد شده است.

376- سختی عذاب اخروی حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 47 - 4

4 - عذاب اخروی برای کافران و حق ستیزان ، کیفری گران و سخت مصیبت بار

ص: 204

و لولا أن تصيبهم مصيبة

«مصيبة» به بلیه و هر امر مکروه، و ناخوشایند گفته می شود و تکبیر آن برای تفخیم است. بنابراین واژه «مصیبه» در این آیه به معنای بلای بزرگ می باشد و مقصود از آن می تواند عذاب استیصال باشد و می تواند عذاب اخروی باشد.

377- سختی عذاب اخروی قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 11

11 - عذاب اخروی قوم عاد ، سخت تر و ذلت بارتر از عذاب دنیوی آنان

لنذيقهم عذاب الخزی فی الحیوه الدنیا و لعذاب الأخره أخری

378- سختی عذاب اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 47 - 4

4 - عذاب اخروی برای کافران و حق ستیزان ، کیفری گران و سخت مصیبت بار

و لولا أن تصيبهم مصيبة

«مصیبه» به بلیه و هر امر مکروه، و ناخوشایند گفته می شود و تکبیر آن برای تفخیم است. بنابراین واژه «مصیبه» در این آیه به معنای بلای بزرگ می باشد و مقصود از آن می تواند عذاب استیصال باشد و می تواند عذاب اخروی باشد.

379- سختی عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 12

12 - عذاب استیصال ، عذابی شکننده و ذلتبار است .

كشفتنا عنهم عذاب الخزی

380- سختی عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 9

9- عذاب جهنم ، عذابی سخت و غیر قابل تحمل است .

فإنّ له جهنم لا يموت فيها ولا يحيى

ص: 205

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 8 - 23

23 - بهره های دنیایی تحت لوای کفر و ناسپاسی خدا، در مقایسه با عذاب دایمی دوزخ بسی اندک و ناپایدار است.

قل تمتع بکفرک قليلاً إِنْكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ

جمله «إِنْكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ» برای تعلیل و بیان چرایی ناچیز بودن و ناپایداری بهره دنیایی شرک و ناسپاسی است.

381- سختی عذاب حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 27 - 1

1 - عذاب سخت و دشوار الهی، کیفری حتمی برای کافران حق ستیز

فَلنذيقنَّ الذين كفروا عذاباً شديداً

لام و نون تأکید در «لنذيقن»، حاکی از حتمی بودن عذاب و کیفر می باشد.

382- سختی عذاب شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 8

8 - شرک و ظلم، گناهی بس بزرگ و پیام دار عذابی سخت و فوق تصور بشر

وبدا لهم من الله ما لم يکونوا يحتسبون

383- سختی عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 2

2 - عذاب ستمگران در قیامت، بسیار سخت و غیر قابل تحمل برای آنان

ولو أن للذين ظلموا ما فی الأرض... لاقتدوا به من سوء العذاب يوم القیـمه

فدا کردن دو برابر ثروت های موجود در کره زمین برای نجات خود از عذاب الهی، بیانگر مطلب یاد شده است.

384- سختی عذاب ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 8

8- شرک و ظلم، گناهی بس بزرگ و پیام دار عذابی سخت و فوق تصور بشر

ص: 206

و بدا لهم من الله ما لم يكونوا يحتسبون

385- سختی عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 18

18- روز نزول عذاب بر قوم عاد ، روزی بس سخت و دشوار

أخاف عليكم عذاب يوم عظيم

386- سختی عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 82 - 7

7_ عذاب نازل شده بر قوم لوط ، عذابی سخت و سهمگین

فلما جاء أمرنا جعلنا عـ ليها سافلها

اضافه کلمه «أمر» به ضمیر متکلم «نا» برای رساندن عظمت و بزرگی عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 58 - 4

4- عذاب فرو آمده بر قوم لوط ، بسی مرگبار و جانگزا بود .

فساء مطر المنذرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 34 - 2

2- عذاب قوم لوط ، عذابی سخت و کوبنده بود .

إنا منزلون على أهل هـ القرية رجلاً من السماء

نکره آورده شدن «رجلاً» بیان کننده بزرگی عذاب نازل شده بر قوم لوط است.

387- سختی عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 27 - 1

1 - عذاب سخت و دشوار الهی ، کیفری حتمی برای کافران حق ستیز

فلنذيقنّ الذين كفروا عذاباً شديداً

لام و نون تأکید در «لنذيقنّ»، حاکی از حتمی بودن عذاب و کیفر می باشد.

ص: 207

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 12 - 2

2 - خداوند ، با سخت گیری و اقتدار ، کافران را گرفتار خواهد ساخت .

إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ

388- سرعت صاعقه عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 45 - 2

2 - سرعت و شدت صاعقه ، از بین برنده توان تصمیم گیری ثمودیان

فَأَخَذْتَهُمُ الصَّعْقَةَ . . . فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ

389- سرعت عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 51 - 7

7 - با نزول عذاب بر مشرکان ، آنان هیچ راه گریزی نخواهند داشت و عذاب به سرعت آنها را فرا خواهد گرفت .

و لَوْ تَرَى إِذْ فُزِعُوا بِالْفُلِ وَأُخَذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ

بنابراین که زمان فرج ، هنگام نزول عذاب باشد و عبارت «أُخَذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ» کنایه از سرعت عذاب باشد، نکته یاد شده به دست می آید.

390- سنت عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 59 - 4

4- نابود ساختن جوامع ، در نتیجه گناه و ستم شان ، سنت دیرینه الهی در کیفر ظالمان است .

و تِلْكَ الْقُرَىٰ أُهْلِكْنَ هُمْ لَمَّا ظَلَمُوا

391- سنت عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 47 - 7

7_ عذاب استیصال برای مردمی که رسول الهی خود را نپذیرند و با او مخالفت کنند، از سنت های الهی است .

ص: 208

فإذا جاء رسولهم قضى بينهم بالقسط

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «بینهم» اختلاف موجود بین جمعی از امت و پیامبر و به تقدیر «بینهم و بینه» باشد. در این صورت مراد از «قضی بینهم» می تواند سرکوبی مخالفان پیامبر و نابود کردن آنان به عذاب استیصال باشد، نه داوری میان آنان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 3

3_ عذاب استیصال، سنتی است الهی که انتظار وقوع آن در هر زمان و مکانی، بر مردمی که زمینه ایمان را از دست داده اند، می رود.

و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ینتظرون إلا مثل أيام الذین خلوا من

392- سوزندگی باد عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 42 - 3

3 - باد وزیده بر قوم عاد، دارای خاصیتی سوزاننده و متلاشی کننده مظاهر حیات *

ما تذر من شیء أتت علیه إلا جعلته كالرمیم

تعبیر «ما تذر من شیء» می رساند که این باد بر هر جسمی که میوزید، آن را مانند حرارت آتش پوسانده و اجزای آن را در معرض متلاشی شدن، قرار می داد.

393- شدت عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 103 - 2

2_ عذاب آخرت، عذابی سخت و سزاوار هراسیدن است.

لمن خاف عذاب الآخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 106 - 2

2_ جهنمیان ، از شدت آتش همواره صدایشان به ناله و نعره بلند است .

لهم فیها زفیر و شهیق

«زفیر» و «شهیق» به صداهایی که از اشخاص محزون و غمگین برمی خیزد گفته می شود؛ با این تفاوت که شهیق ، بلندتر و طولانی تر است و لذا در برداشت «زفیر» به ناله و «شهیق» به نعره تفسیر و تعبیر گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 34 - 1

ص: 209

1_ کافران ، مشرکان ، گمراهان و آنان که پیامبران را به مسخره می گیرند ، به عذاب های سخت دنیوی و اخروی گرفتار خواهند شد .

لهم عذاب فی الحیوه الدنیا و لعذاب الآخره أشق

مراد از ضمیر در «لهم» _ به قرینه آیه 31 و 32 _ کافران، مشرکان ، استهزاگران و گمراهان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 87 - 10

10- ذوالقرنین عذاب اخروی ظالمان را ، از کیفر دنیوی آنان ، شدیدتر و سنگین تر دانست .

قال . . . ثم یردّ إلى ربّه فیعدّبه عذاباً نکرًا

«نکر» به معنای «منکر» صفت مشبّهه و توصیف عذاب جهنم است؛ یعنی، عذاب آخرت، بسیار ناگوار و میزان دشواری آن ناشناخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 46 - 2

2- عذاب های اخروی ، به مراتب بلاخیزتر و تلخ تر از کیفر های دنیوی

و الساعه ادهی و أمرّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 20 - 17

17- عذاب الهی در جهان آخرت ، بسی سخت و شدید است .

و فی الآخره عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 2

2- عذاب دنیا ، هر چند شدید باشد ، در قیاس با عذاب آخرت ناچیز است . *

سوط عذاب

تعبیر «شلاق عذاب»، حاکی از تقلیل است؛ یعنی، عذاب سخت آسمانی که بر فرعون و اقوام عاد و ثمود فروریخت، در واقع شلاقی بیش نبود. برخی از اهل لغت، کلمه «سوط» را به معنای «نصیب» گرفته اند (مقایس اللغه). برداشت یاد شده با توجه به این معنا، وضوح بیشتری می یابد.

394- شدت عذاب اخروی آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 46 - 7

7 - خاندان فرعون، مبتلا به سخت ترین عذاب و کیفر الهی در دوزخ

أشدّ العذاب

ص: 210

با توجه به این که «أشدّ العذاب» می تواند بیانگر این معنا باشد که عذاب دوزخ، شدت و ضعف دارد و فرعونیان در درجه شدیدتر آن قرار داده خواهند شد. هم چنین می تواند بدین معنا باشد که عذاب دوزخ در مقایسه با هر عذاب دیگری، شدیدترین عذاب ها است. در این صورت «أشدّ العذاب» به جای دوزخ آمده و حکایت از شدت بی حساب آتش آن دارد.

395- شدت عذاب اخروی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 77 - 4

4- استقبال مجرمان از مرگ در جهنم ، نمایانگر شدت عذاب اخروی ایشان است .

و نادواي_ملك ليقض علينا ربك

396- شدت عذاب اخروی مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 5

5 - عذاب تکذیب کنندگان پیامبران در آخرت ، بسی بزرگ تر و شدیدتر از عذاب ذلت بار آنان در دنیا است .

فأذاقهم الله الخزي في الحيوه الدنيا و لعذاب الأخره أكبر

بزرگ تر بودن عذاب اخروی، می تواند اشاره به شدیدتر بودن آن در مقایسه با عذاب های دنیایی باشد.

397- شدت عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 13

13- عذاب جهنم ، عذابی بسیار سخت و ناگوار است .

ثم یردّ إلى ربّه فيعدّبه عذاباً نكراً

«عذاباً» مفعول مطلق تأکیدی برای «یعدّبه» است که دال بر شدت عذاب الهی است «نکراً» نیز که صفت برای «عذاباً» است، تأکیدی فزون تر بر ناگواری عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حرارت آتش دوزخ و صدای ناخوشایند برخاسته از آن ، در نهایت شدت و حدت است .

تکاد تمیّز من الغیظ

تعبیر «تکاد تمیّز من الغیظ» (چیزی نمانده است که از شدت غیظ پاره پاره شود) درباره دوزخ، تعبیری است تمثیلی و کنایی و بیانگر شدت و حدت آتش دوزخ و صدای آن است.

ص: 211

398- شدت عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 34 - 1

1_ کافران ، مشرکان ، گمراهان و آنان که پیامبران را به مسخره می گیرند ، به عذاب های سخت دنیوی و اخروی گرفتار خواهند شد .

لهم عذاب فی الحیوه الدنیا و لعذاب الآخره أشق

مراد از ضمیر در «لهم» _ به قرینه آیه 31 و 32_ کافران، مشرکان ، استهزاگران و گمراهان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 6

6- عذاب الهی در آخرت ، در مقایسه با عذاب های دنیوی ، بسی بزرگ تر و شدیدتر است .

و لعذاب الآخره أكبر

399- شدت عذاب طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 58 - 3

3- عذاب طغیان گران در دوزخ ، بسیار شدید است .

و ءاخر من شکله أزوج

برداشت یاد شده از تنوع نوشابه و غذاهای ناگوار در دوزخ به دست می آید.

400- شدت عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 17 - 3

3- کافران جبّار ، دچار چنان عذاب های مرگباری در جهنّمند که هر کدام از آنها به تنهایی برای مرگشان کافی است .

و یأتیه الموت من کلّ مکان

401- شدت عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 25 - 6

6- خانه های مستحکم قوم عاد ، ناتوان از محافظت ایشان در برابر عذاب الهی *

ص: 212

برداشت یاد شده در صورتی است که از برجای ماندن خانه های قوم عاد، استحکام آن خانه ها استفاده شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 19 - 3

3 - روز های عذاب قوم عاد ، روزهایی شوم و بس دردناک برای ایشان

إنا أرسلنا عليهم ريحا صرصرا في يوم نحس مستمر

با توجه به این که مدت زمان وزش باد بر قوم عاد در سوره «حم سجده» چند روز و در سوره «حاقه» هفت شب و هشت روز یاد شده است؛ باید گفت که واژه «یوم» در این جا، به معنای یک روز نیست؛ بلکه ترسیم گر مدتی از زمان است که با چند روز سازگار می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 20 - 5، 4، 1

1 - شدت باد های عذاب ، موجب برکنده شدن قوم عاد از زمین

تنزع الناس كأنهم أعجاز نخل منقعر

4 - شدت باد های عذاب ، موجب بیرون کشیده شدن قوم عاد از حفره ها و پناهگاه هایشان *

تنزع الناس كأنهم أعجاز نخل منقعر

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که واژه «منقعر»، نظر به حفره ها و پناهگاه هایی داشته باشد که قوم عاد برای زندگی یا فرار از شدت باد، حفر کرده و مانند ریشه های نخل، خود را در اعماق آن پنهان کرده بودند.

5 - کوبندگی عذاب ، موجب جدا شدن سر های قوم عاد *

كأنهم أعجاز نخل منقعر

تعبیر «أعجاز» (تنه ها) ممکن است اشاره به این داشته باشد که اندام قوم عاد، بدون سر بر زمین افتاده بود؛ همچون تنه نخل هایی که قسمت بالای آن بریده شده و تنها پایین آن، مانده و از ریشه کنده شده باشد.

402- شدت عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- عذاب قوم لوط ، عذابی سهمگین و شدید بود .

وقضینا إلیه ذلک الأمر أن دابر هـ ولاء مقطوع مصبحین

آمدن جمله «وقضینا إلیه ذلک الأمر» به صورت مبهم و تفسیر شدن آن با جمله «أن دابر ..» و نیز کلمه «ذلک» _ که اشاره به دور دارد _ بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 5

5 - عذاب فرود آمده بر قوم لوط ، عذابی سخت ویرانگر و دردناک بود .

ص: 213

لنرسل علیهم حجاره ... و ترکنا فیها آیه للذین یخافون العذاب الالیم

از این که در پی نزول عذاب دردناک بر قوم لوط، فقط نشانه ای از آنان برجای مانده، استفاده می شود که تمامی مظاهر زندگی آنان از میان رفته بود.

403- شدت عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 17 - 3

3- کافران جبّار ، دچار چنان عذاب های مرگباری در جهنّمند که هر کدام از آنها به تنهایی برای مرگشان کافی است .

و یأتیه الموت من کلّ مکان

404- شدت عذاب کافران ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 47 - 9

9 - کافران ظالم ، دارای عذابی فزون تر از کافران دیگر *

و إنّ للذین ظلموا عذاباً دون ذلک

برداشت بالا- بنابراین نکته است که «ظالم» بر همه کافران اطلاق نشده باشد؛ بلکه کافران دو گروه باشد. گروهی که فقط کفر میورزند و گروهی که علاوه بر کفر اقدام های ظالمانه و توطئه گرانه علیه دین دارند. این گروه علاوه بر کیفر کفر، عذاب دیگری در قبال ظلمشان خواهند دید.

405- شدت عذاب گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 48 - 2

2 - کشیده شدن مجرمان ، باصورت در آتش به منظور چشیدن هرچه بیشتر طعم عذاب

یوم یسحبون فی النار علی وجوههم ذوقوا مسّ سقر

406- شدت عذاب مشرکان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

17 - ق - 50 - 26 - 3

3_ مشرکان ، محکوم بہ عذابی شدید

الذی جعل مع اللہ .. فی العذاب الشدید

ص: 214

407- شدت عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 6

6 - عذاب های آخرت ، نسبت به کیفر های دنیوی ، شدیدتر و پایدارتر است .

و لعذاب الآخره أشدّ و أبقى

408- شدیدترین عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 46 - 8

8 - آتش دوزخ ، سخت ترین و شدیدترین عذاب و کیفر الهی

أشدّ العذاب

409- شرایط رفع عذاب از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 10

10 - وعده خداوند به موسی (ع) ، درباره رفع عذاب فرعونیان ، در صورت روی آوردن آنان به حق

ادع لنا ربّك بما عهد عندك إنّنا لمهتدون

به قرینه ذیل این آیه و آیه بعد، به دست می آید که مراد از «ما عهد عندك»، وعده خداوند به رفع عذاب از فرعونیان در صورت پذیرش هدایت است.

410- شرایط عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 10

10_ رسوخ کفر در انسان و بسته شدن روزنه های ایمان ، شرط استحقاق عذاب استیصال است .

لن يؤمن من قومك إلا من قد آمن فلاتبتئس بما كانوا يفعلون

خداوند با تفریح «اصنع الفلک . . .» که گویای فرارسیدن عذاب استیصال بر کافران قوم نوح است بر ایمان نیاوردن آنان ، اشاره به این معنا دارد که چون شایستگی ایمان در آنان منتفی است عذاب ایشان را فرا می گیرد.

ص: 215

411- شرایط عذاب امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 9

9_ ناامیدی پیامبران از هدایت یافتن مردم ، شرط نزول عذاب الهی بر امت های آنان بود .

حتى إذا استئس الرسول . . . جاءهم نصرنا فنجى من نشاء

412- شرایط عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 58 - 7

7_ خداوند آگاهتر از هر کس به اینکه در چه زمان و شرایطی مشرکان و منکران پیامبر (صلی الله علیه و آله) را عذاب کند.

لقضى الأمر بينى وبينكم والله أعلم بالظلمين

413- شرایط مصونیت از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 8

8 - ایمان به آیات و هدایت های خداوند ، شرط مصون ماندن از عذاب های الهی در دنیا و آخرت

و كذلك نجزي . . . لم يؤمن . . . أشدّ وأبقى

414- شرایط نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 7

7_ پذیرش احکام قضایی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و همسویی با مؤمنان ، شرط نجات از عذاب دوزخ

و من يشاقق الرسول من بعد ما تبين له الهدى ويتبع غير سبيل المؤمنين

با توجه به آیات قبل ، مخالفت و موافقت با احکام قضایی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از مصادیق مورد نظر در آیه شریفه است.

11 - توبه ، تنها پیش از آمدن عذاب الهی پذیرفتنی است و رهایی از عذاب پس از نزول آن - حتی با توبه و تسلیم - ممکن نیست .

وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلَمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصِرُونَ

ص: 216

415- شرایط نزول عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 10

10_ از میان رفتن لیاقت و قابلیت مردم برای هدایت ، شروط نزول عذاب الهی بر آنان است .

حتّی إذا استئیس الرسل . . . جاءهم نصرنا

416- شرک اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 42 - 12

12 - اکثریت هلاک شدگان به عذاب الهی ، مشرک و چندگانه پرست بودند .

كان أكثرهم مشرکین

دعوت به ژرف نگری در فرجام پیشینیان مشرک، گویای این نکته است که افراد یاد شده، سرانجام خوبی نداشته و گرفتار عذاب الهی شده اند.

417- شروع عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 7 - 5

5 - « عن أبي عبد الله (ع) قال : الأربعاء يوم نحس مستمرّ لأنه أوّل يوم و آخر يوم من الأيام التي قال الله تعالى : « سخّرها عليهم سبع لیل و ثمانیه آیام حسوماً » ;

از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود: چهارشنبه روز شوم (تاریک) مستمری است؛ چون اولین روز و آخرین روز از روزهایی است که خداوند تعالی [در مورد قوم عاد] فرمود: «سخّرها عليهم سبع لیل و ثمانیه آیام حسوماً». گفتنی است که شروع عذاب بر قوم عاد از صبح چهارشنبه و پایان آن نیز غروب چهارشنبه هفته بعد به مدت هفت شب و هشت روز بود.

418- شگفتی عذاب دنیوی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

21- روز فرارسی عذاب دنیوی مشرکان و کافران ، روزی بس شگفت و عظیم

إتی أخاف علیکم عذاب یوم عظیم

مراد از «عذاب یوم عظیم» ممکن است عذاب دنیوی باشد.

ص: 217

419- شگفتی عذاب دنیوی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 21

21- روز فرارسی عذاب دنیوی مشرکان و کافران ، روزی بس شگفت و عظیم

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

مراد از «عذاب یوم عظیم» ممکن است عذاب دنیوی باشد.

420- صاعقه عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 55 - 13، 14، 6

6 - صاعقه آسمانی ، موجب به هلاکت رسیدن قوم موسی شد .

فَأَخَذْتُمْ الصَّعْقَةَ

صاعقه آتشی است از آسمان که به هنگام رعد شدید پدید می آید.

13 - قوم موسی ، در پی تقاضای رؤیت خدا ، شاهد فرود آمدن صاعقه بر خود بودند .

فَأَخَذْتُمْ الصَّعْقَةَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ

مفعول «تنظرون» (نگاه می کردید) فرود آمدن صاعقه است.

14 - داستان تقاضای رؤیت خدا و اظهار ناباوری بنی اسرائیل به سخنان موسی (ع) و فرود آمدن صاعقه بر آنان ، داستانی آموزنده و

شایسته به خاطر داشتن

و إِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ .. وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ

«إِذْ قُلْتُمْ» عطف بر «نعمتی» در آیه 47 است؛ یعنی: «اذکروا إِذْ قُلْتُمْ ..».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 56 - 3، 1

1 - خداوند ، قوم موسی را پس از هلاکتشان با صاعقه ، حیاتی دوباره بخشید و آنان را زنده کرد .

ثم بعثکم من بعد موتکم

3 - زنده شدن قوم موسی پس از هلاکتشان با صاعقه ، از نعمت های خداوند به آنان

اذکروا نعمتی الّتی أنعمت . . . ثم بعثکم من بعد موتکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 44 - 5

4 - صاعقه فراگیر و نیرومند ، عامل نابودی قوم ثمود

فأخذتهم الصّـعقه

5 - فراگیری صاعقه بر قوم ثمود ، در عین هشیاری و در مقابل چشمان آنان

فأخذتهم الصّـعقه و هم ینظرون

ص: 218

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 45 - 1

1 - ناتوانی و بی پناهی کامل قوم ثمود ، در برابر صاعقه عذاب

فما استط_عوا من قیام و ما کانوا منتصرین

421- صبر بر عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 24 - 2

2 - تحمل صبورانه عذاب و یا پشیمانی و عذرخواهی دشمنان خدا در قیامت ، بی تأثیر در رهایی آنان از دوزخ

فإن یصبروا فالنار مثوی لهم و إن یتستعبوا فما هم من المعتبین

«استعتاب» (مصدر «یستعتبوا») به معنای درخواست رضایت است که لازمه عذرخواهی می باشد.

422- صفات اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 77 - 1

1 - دل‌بستگی کافران و مستکبران به اسباب و عوامل ظاهری تا قبل از رویه رو شدن با عذاب دوزخ

حتّی إذا فتحنا علیهم . . . إذا هم فیہ مبلسون

«حتّی» غایت برای «ما یتضرّعون» و «فتح» (مصدر «فتحنا») به معنای گشودن است. «ایلاس» (مصدر «مبلسون») نیز برای چند معنای نزدیک به هم و متلازم _ مانند: انکسار، حزن، تحیر، یأس و سکوت همراه با اندوه _ به کار رفته است؛ یعنی، ... و به درگاه خدا زاری نمی کنند تا وقتی که دری از عذاب سخت (بسیار دردناک) بر [روی] آنان بگشاییم. به ناگاه ایشان در آن [حال، از هر سبب نجات بخشی] انومید خواهند شد.

423- طوفان عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 24 - 4,8

4- طوفان بلا گسترده از کران تا کران افق ، برای قوم عاد

فلما رأوه عارضاً مستقبلاً أوديتهم . . . ریح فیها عذاب الیم

واژه «عارض» به معنای توده ابری است که در پهنه افق گسترده و عرض فضا را پر کرده باشد.

8- عذاب الهی برای قوم عاد ، طوفانی توفنده ، دردآور و مرگ بار

ریح فیها عذاب الیم

ص: 219

424- ظالمان به هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 5 - 1

1_ ستم پیشگان، به هنگام مواجه شدن با عذابهای دنیوی (عذاب استیصال)، معترف به ظلمهای گذشته خویش شدند

فما كان دعويهم .. انا كنا ظلمين

425- ظالمان و عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 37 - 14

14_ کفرپیشگان و ستمگران ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

ولا تخـ طبنی فی الذین ظلموا انهم مغرقون

426- ظالمان هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 44 - 11، 10، 8

8- سرزنش شدن ستمگران از جانب خداوند ، هنگام مهلت خواهی آنان در وقت نزول عذاب استیصال

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا .. أو لم تکنوا أقسمتم من قبل ما لکم من زو

10- ستمگران در مهلت خواهی خویش از خداوند ، به هنگام مشاهده عذاب الهی ، برای پذیرش اسلام و پیروی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) راستگو نیستند .

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربنا آخرنا .. أو لم تکنوا أقسمتم من قبل

از پاسخ خداوند به مهلت خواهی ستمگران که فرمود: شما علی رغم وجود آیات و دلایل روشن، بر زوال ناپذیری خود تأکید داشتید، به دست می آید که اگر خداوند به آنان مهلت دهد باز هم به راه باطل خود ادامه خواهند داد.

11- توبه و پشیمانی ستمگران هنگام قطعی شدن عذاب دنیوی آنان ، بی ثمر و غیر قابل قبول است .

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربنا أخرنا .. أو لم تكونوا أقسمتم من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 85 - 4

4- کافران ظالم ، پس از مشاهده عذاب الهی و قطعیت کیفر ، خواهان تخفیف و تأخیر مجازات خویشند .

فلایخفف عنهم العذاب و لا هم ینظرون

تذکر الهی به عدم تخفیف عذاب و دادن مهلت به ظالمان، اشاره ای به تخفیف و مهلت خواهی آنان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 12 - 1,3

1- اقوام و جوامع ستمگر ، هنگام احساس نزول عذاب الهی می گریختند .

ص: 220

فلَمَّا أَحْسَبُوا بِأَسْنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ

«ركض» (مصدر «يركضون») در اصل به معنای «پا به زمین زدن» است و آن گاه که به فردی نسبت داده شود به معنای فرار و حرکت سریع خواهد بود.

3- وحشت و اضطراب شدید و ناگهانی جوامع ستمگر، هنگام ظهور علایم و نشانه های عذاب الهی

فلَمَّا أَحْسَبُوا .. إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ

مطلب یاد شده از «إِذَا»ی فجائیهِ _ که دلالت بر امر ناگهانی و به دور از انتظار می کند _ استفاده شده است؛ زیرا فرار ناگهانی دلیل بر وجود نوعی اضطراب و وحشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 13 - 3

3- مترفان ستمگر هنگام نزول عذاب، دارایی ها و خانه های خود را رها نموده و از شهر و دیار خود می گریزند .

وارجعوا إلی ما أترفتم فیهِ و مس_کنکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 14 - 1،2

1- رفاه زدگان جوامع ستم پیشه، به ظلم و ستم خویش پس از احساس عذاب الهی اعتراف می کنند .

فلَمَّا أَحْسَبُوا بِأَسْنَا .. قَالُوا یَـٰ وَیْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَـٰلِمِینَ

2- مرفهان ستمگر، با مشاهده عذاب الهی در حسرت و ندامت فرو می روند .

فلَمَّا أَحْسَبُوا بِأَسْنَا .. قَالُوا یَـٰ وَیْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَـٰلِمِینَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 15 - 1

1- مرفهان ستمگر در تأسف و پشیمانی، از زمان احساس عذاب تا هنگامه هلاکت و نابودی

فما زالت تلك دعویهم حتی جعلنهم حصیداً خ_مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 10

10 - ستمگران با دیدن عذاب الهی در قیامت ، از انتخاب عقیده کفرآلود ، پشیمان شده و آن را مخفی خواهند کرد .

و لو ترى إذ الظالمون موقوفون عند ربهم .. و أسروا الندامة لما رأوا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 44 - 10، 6

6 - ستمکاران ، خواهان بازگشت به دنیا و جبران گناهان گذشته خود به هنگام مشاهده عذاب

و ترى الظالمين لما رأوا العذاب يقولون هل إلى مردّ من سبيل

10 - هنگامه عذاب ، لحظه ظهور و بروز بی پناهی گمراهان ستم پیشه است .

فما له من وليّ من بعده و ترى الظالمين لما رأوا العذاب يقولون هل إلى مردّ من سبيل

ص: 221

ظالمان هنگام عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 44 - 3

3- مهلت خواهی ستمگران به هنگام مشاهده عذاب استیصال ، جهت پاسخ گویی به دعوت خداوند و پیروی از رسولان الهی

یوم یأتیهم العذاب فیقول الذین ظلموا ربنا أخرنا إلى أجل قریب نجب دعوتک و نتبع

427- ظهور حقایق هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 57 - 1

1 - ظهور ارزش تقوا و نقش هدایت الهی (قرآن) ، هنگام عذاب و در قیامت برای کافران و گنه کاران

أو تقول لو أن الله هدینى لکنت من المتقين

428- عبرت از اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 45 - 4

4- لزوم پندآموزی از سرنوشت امت های مبتلا شده به عذاب الهی

أو لم تكونوا... و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبین لکم کیف فعلنا بهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 128 - 4

4 - درس نگرفتن از تاریخ و هلاکت امت های پیشین ، امری سزاوار توبیخ و سرزنش

أفلم یهد لهم کم أهلکنا قبلهم

استفهام یاد شده در «أفلم...» برای انکار توییخی است. فاعل «لم یهد» «اهلاک» است که از «کم أهلکنا» فهمیده می شود و به دلیل متعدی شدن «لم یهد» به حرف لام، معنای تبیین نیز در آن تضمین شده و مفاد جمله این است که آیا نابود ساختن بسیاری از امت های

گذشته، برای مشرکان روشن ساخت که نباید مانند آنان عمل کنند!؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 31 - 4

4 - سرنوشت کافران هلاک شده گذشته ، مایه عبرت و پندآموزی است .

ألم يروا كم أهلكنا قبلهم من القرون أنهم إليهم لا يرجعون

ص: 222

429- عبرت از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 166 - 3

3_ خداوند یهودیان ایله را پس از عبرت نگرفتن از عذاب نازل شده بر آنان و اصرارشان بر صید ماهی ، به بوزینه تبدیل کرد .

و أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس . . . فلما عتوا عن ما نهوا عنه

واقع شدن جمله «فلما عتوا» پس از «أخذنا الذین ظلموا . . .»، بیانگر این است که متجاوزان پس از مبتلا شدن به عذاب دنیوی همچنان به صید ماهی در شنبه ادامه می دادند.

430- عبرت از عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 103 - 3

3_ آدمی حتی با احتمال وجود سرای آخرت ، از عذاب های استیصال عبرت می گیرد و دلالت آنها را بر وجود سرای آخرت می پذیرد .

إن فی ذلک لآیه لمن خاف عذاب الآخره

برداشت فوق ، از کلمه «خاف» _ که در آیه فوق متضمن معنای احتمال دادن است _ استفاده می شود.

431- عبرت از عذاب اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 18 - 5

5- عذاب شدن اقوام و ملت های پیشین ، درس عبرت برای همگان و آیتی از نشانه های قدرت خداوند

ءأمنتم من فی السماء . . . ولقد کذب الذین من قبلهم فکیف کان نکیر

جمله استفهامیه «فکیف کان نکیر»، برای برانگیختن مردم به تفکر و تأمل و عبرت آموزی از تاریخ است.

432- عجز از دفع عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ همگان ، ناتوان از دفع کیفر های خداوند و عاجز از یاری کردن گرفتاران به عذاب الهی اند .

من ی نصرنی من الله

استفهام در جمله «من ی نصرنی . . .» استفهام انکاری است. «نصر» به معنای یاری کردن است و چون در آیه با حرف «من» متعدی شده، معنای نجات و خلاص در آن تضمین شده است. بنابراین معنای «من ی نصرنی ...» چنین می شود: هیچ کس نمی تواند مرا از عقاب الهی نجات دهد اگر آنان را طرد کنم.

7_ ناتوانی همه موجودات از دفع عذاب الهی ، حقیقتی که همگان به درک و فهم آن توانایند .

ص: 223

من ینصرنی من الله .. أفلا تذکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کھف - 18 - 43 - 6

6- مرد مشرک ، از دفع عذاب از خویش ، ناتوان بود .

و ما کان منتصرًا

«انتصار» به معنای «حفظ خود از ظلم و تعدی» است (لسان العرب). در مورد آیه، به معنای «حفظ خود از عذاب» است؛ یعنی، ثروت مندِ مغرور، راهی برای دفع عذاب و نجات از مخمصه ای که بدان گرفتار شده بود، نداشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 40 - 4

4- بهت زدگی کافران در برابر عذاب ناگهانی ، بازدارنده آنان از هر گونه اقدام دفاعی است .

بل تأتیهم بغته فتبهتهم فلا یستطیعون ردها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 51 - 9

9 - ناتوانی انسان ها در دنیا ، از دفع عذاب الهی و پیامد های هلاکت بار ستم خویش

و الذین ظلموا من هؤلاء سیصیبهم سیئات ما کسبوا و ما هم بمعجزین

433- عجز موجودات هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 45 - 3

3 - عذاب الهی به هنگام نزول ، گریز ناپذیر و غیرقابل دفاع برای انسان ها

فأخذتهم الصعقه .. و ما کانوا منتصرین

434- عدالت در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 54 - 12

12 - عذاب ستمگران ، مجازاتی بر پایه قسط بوده و بر آنان ستمی روا نمی شود .

و لو أن لكل نفس ظلمت . . . وأسروا الندامه لما رأوا العذاب وقضى بينهم بالقسط وه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 41 - 4

4 - عذاب استیصال ، کیفری بر اساس حق و به دور از کمترین بی عدالتی نسبت به کافران و تکذیب گران

ص: 224

فأخذتهم الصيحة بالحقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 31 - 11

11 - عذاب قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان از سوی خداوند کاملاً عادلانه و به دور از هر گونه ستم

مثل دأب قوم نوح . . . و ما لله يرید ظلماً للعباد

یادآوری این مسأله که خداوند به کسی ظلم نمی کند _ پس از بیان سرگذشت اقوام یادشده _ می تواند گویای مطلب بالا باشد.

435- عذاب آخرت فروشان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 9

9 - کسانی که به انگیزه دستیابی به دنیا ، آخرت خویش را تباه می کنند ، برای رهایی از عذاب ، یاوری نخواهند داشت .

فلا يخفف عنهم العذاب ولا هم ينصرون

436- عذاب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 59 - 5,7

5 - متمردان و ستمکاران قوم موسی ، به عذاب آسمانی گرفتار شدند .

فأنزلنا على الذين ظلموا رجاً من السماء

7 - عذاب آسمانی نازل شده بر گنهکاران بنی اسرائیل ، سزای فسق دیرینه آنان و گناه تغییر و تبدیل فرمان خدا بوده است .

فأنزلنا على الذين ظلموا رجاً من السماء بما كانوا يفسقون

«با»ی سببیه در «بما كانوا يفسقون» می رساند که: نزول عذاب آسمانی به سبب فسق دیرینه بنی اسرائیل بوده و توصیف آنان به ستمکاری

(الذين ظلموا) دلالت می کند که عذاب به خاطر ظلم آنان، یعنی تبدیل فرمان خدا بوده است. بنابراین باید گفت: ستمکاری بنی اسرائیل

به ضمیمه فسق دیرینه آنان، موجب عذاب شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 34 - 6

6 - فسق و تبهکاری قوم لوط ، موجب نزول عذاب آسمانی بر آنها شد .

إِنَّا مَنْزَلْنَا عَلَىٰ أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ .. بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

ص: 225

437- عذاب آشکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 55 - 18

18- کافران به قرآن، در خطر عذابی غافل گیرانه و یا عذابی رو در رو و آشکارند.

أَن تَأْتِيَهُمْ سَنَةٌ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا

چنان چه «قُبُلًا» مفرد باشد، به معنای «رؤیت شده» و «روبه رو» است و مراد آیه این می شود که کافران، چه بسا، به عذابی از نوع عذاب پیشینیان - که به قرینه مقابله با «قُبُلًا» غافل گیرانه بود - کیفر شوند و ممکن است به عذابی آشکار و رویاروی، گرفتار آیند.

438- عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 6

6 - عذاب اخروی، جلوه ای از لعنت خدا و دوری از رحمت اوست.

أولئك عليهم لعنة الله... خلدین فیها لایخفف عنهم العذاب

جمله «لایخفف عنهم العذاب» پس از «خالدین فیها» بیانگر آن است که: اثر لعنت الهی در قیامت، عذاب دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 178 - 14، 15

14 - عذاب های گوناگون در آخرت

لهم عذاب عظیم... و لهم عذاب الیم... و لهم عذاب مهین

در برداشت فوق، هر یک از صفات «عظیم» و «الیم» و «مهین»، بیانگر نوعی از عذاب گرفته شده است.

15 - عذاب آخرت دارای چهره ها و حیثیت های متفاوت

لهم عذاب عظیم... و لهم عذاب الیم... و لهم عذاب مهین

در برداشت فوق، هر یک از «عظیم» و «الیم» و «مهین»، بیانگر نشانه چهره ها و حیثیت های مختلف عذاب گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 15

15 - خواری و خذلان ، از عذاب های سخت الهی ، در قیامت

و لا تخزنا يوم القيمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 46

46 - ناچیزی مجازات و ذلت دنیوی ، در برابر عذاب اخروی

لهم في الدنيا خزي و لهم في الاخره عذاب عظيم

ص: 226

تصریح به بزرگی عذاب آخرت در مقابل کیفر دنیوی، که به بزرگی توصیف نشده است، اشاره به این است که این رسوایی و کیفر دنیوی در مقایسه با عذاب آخرت ناچیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 15 - 9

9_ عذاب قیامت، عاقبت شوم گناهکاران

قل إني أخاف إن عصيت ربي عذاب يوم عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 16 - 1،4

1_ رهایی آدمی از عذاب قیامت، نشانه برخورداری او از رحمت الهی است.

من یصرف عنه یومئذ فقد رحمه

4_ پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) هم نیازمند رحمت الهی برای نجات از عذاب قیامت است.

قل إني أخاف .. من یصرف عنه یومئذ فقد رحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 6

6_ عذاب های اخروی، تجسم اعمال انسان در دنیا

هذا ما كنزتم لأنفسكم فذوقوا ما كنتم تكنزون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 21 - 4

4 - بلا های دنیوی با همه سنگینی، در برابر عذاب های اخروی بسی ناچیز است.

من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر

اگرچه «آدنی» در مقابل «أبعد»، و «اکبر» در مقابل «اصغر» است، اما به قرینه واژه «اکبر»، مراد از آن می تواند کوچک باشد. لازم به گفتن

است که گرچه از عذاب دنیوی با واژه «أدنی» (کوچک) تعبیر شده است، اما با توجه به واقعیت های موجود، این گونه مشکلات، عذاب هایی بس سنگین و گاهی تحمل ناپذیر است.

439- عذاب اخروی اختلاف افکنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 65 - 8

8 - تفرقه گرایان در دین و راه انبیا، انسان هایی ستمگر و مستحق عذاب اخروی

إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ .. فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابَ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابٍ

ص: 227

440- عذاب اخروی اصحاب شمال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 42 - 1,2,4

1 - زندگی همیشگی در میان باد بسیار گرم و شدید ، فرجام اخروی اصحاب الشمال

فی سموم

«فی سموم» خبر برای مبتدای محذوف و به تقدیر «أولئك فی سموم» است. «سموم» به باد گرم گفته می شود (قاموس المحيط) و نکره آمدن آن بیانگر شدت وزش باد و نیز درجه بالای گرمای آن است. جمله اسمیه نیز بیانگر آن است که این دسته، برای همیشه گرفتار آن خواهند بود و هرگز از آن خلاص نخواهند شد.

2- تأثیر باد های وزنده بر اصحاب الشمال ، همچون تأثیر سم در بدن است .

فی سموم

راغب در مفردات «سموم» را به باد گرمی که همانند سم تأثیر گذارد، معنا کرده است.

4- اصحاب الشمال در دوزخ ، ناچار به استفاده از آب بسیار داغ برای رفع تشنگی

و حمیم

«حمیم»؛ یعنی، آب داغ و نکره بودن آن، دلالت بر شدت داغی آن دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 43 - 1

1 - زندگی در سایه ای از دود سیاه ، فرجام اخروی اصحاب الشمال

و ظلّ من یحموم

مفسران «یحموم» را به دود سیاه معنا کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 47 - 1

1 - عذاب اخروی اصحاب شمال ، ره آورد موضع گیری ناباورانه آنان نسبت به معاد

و أصحاب الشمال .. فی سموم ... و كانوا یقولون ... أءنا لمبعوثون

استفهام انکاری در عبارت «أئذا متنا .. و أءنا لمبعوثون»، بیانگر مطلب یاد شده است.

441- عذاب اخروی اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 5 - 5

5 - اقوام کافر در آخرت ، به عذاب دردناک دچار خواهند شد .

الذین کفروا .. لهم عذاب أليم

ص: 228

442- عذاب اخروی انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 21 - 12

12 - گرفتار شدن انسان ها به عذاب بزرگ در آخرت ، هرگز مطلوب خداوند نیست .

و لنذيقنهم من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر لعلهم يرجعون

از گرفتار کردن فاسقان به عذاب دنیوی، به منظور متنبه شدن، استفاده می شود که خداوند خوش ندارد که آنان را در آخرت به عذاب گرفتار کند.

443- عذاب اخروی بنی نضیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 3 - 5

5 - یهودیان توطئه گر (بنی نضیر) ، گرفتار عذاب آتش در آخرت

و لهم فی الآخرة عذاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 15 - 5

5 - اسلام ستیزان (بنی نضیر و . . .) ، علاوه بر شکست و ذلت دنیوی ، دارای عذاب دردناک اخروی اند .

ذاقوا وبال أمرهم و لهم عذاب أليم

444- عذاب اخروی پیروان شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 22 - 16

16 - شیطان و پیروانش در آخرت گرفتار عذاب الهی خواهند شد .

ما أنا بمصرخکم و ما أنتم بمصرخی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 39 - 7

7 - شیاطین و پیروان آنها، شریک یکدیگر در عذاب قیامت

و من یعش عن ذکر الرحمن نقیض له شیطاناً .. أنکم فی العذاب مشترکون

445- عذاب اخروی حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 229

1 - کافران حق ستیز و ستیزه جو، در روز قیامت غل به گردن خواهند داشت .

الذین یجـدلون . . . إذ الأغلـل فی أعنـقهم

2 - کافران حق ستیز و ستیزه جو در قیامت ، با زنجیر بر روی زمین کشان کشان برده می شوند .

و السلـسل یسحبون

«سلسله» (مفرد «سلاسل») به معنای حلقه ای منظم از نظر طول است؛ یعنی، زنجیر. «سحب» (مصدر «یسحبون») به معنای کشاندن چیزی بر سطح زمین است.

3 - کافران حق ستیز و ستیزه جو ، هنگام گرفتار شدن به عذاب الهی ، به عمق بطلان راه خود و پیامد رفتارشان آگاه خواهند شد .

فسوف یعلمون . إذ الأغلـل فی أعنـقهم و السلـسل یسحبون

برداشت یاد شده، از آن جا است که ظرف «إذ الأغلل . . .» متعلق به «یعلمون» می باشد. «یسحبون» نیز حال از ضمیر «هم» در «فی أعناقهم» است؛ یعنی، به زودی می دانند آن گاه که غل در گردن هایشان باشد و با زنجیر کشان کشان برده می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - کافران حق ستیز و ستیزه جو ، در قیامت به آب داغ و پر حرارت افکنده خواهند شد .

یسحبون . فی الحمیم

یکی از معانی «حمیم»، آب داغ و پر حرارت است.

2 - کافران حق ستیز و ستیزه جو ، در انبوهی از آتش دوزخ سوزانده خواهند شد .

ثمّ فی النار یسجرون

«سجر» در اصل به معنای پر کردن تنور از آتش گیره برای بر افروختن و تقویت آتش آن است. اسناد فعل «یسجرون» به اشخاص، اسناد مجازی است. مقصود از آن فراگرفتن آتش زیاد بر تمامی وجود دوزخیان می باشد.

446- عذاب اخروی حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- عذاب سخت و جانکاه روز قیامت ، فرجام کافران حق ناپذیر

و لهم عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 24 - 4

4_ حق پوشان لجوج و معاند ، مستحق آتش دوزخ ؛ و نه ناآگاهان ره نیافته به حق *

أَلْقِیَا فِی جَهَنَّمَ كَلَّ كَفَّارٍ عَنِید

وصف «كفّار» و «عنید» مشعر به علیت است؛ یعنی، آنچه آدمی را به سوی دوزخ می کشاند، انکار لجوجانه و حق ستیزانه

ص: 230

است و نه صرف انکار ناشی از جهل و نرسیدن به حق؛ گرچه ظاهراً به چنین فردی نیز «کافر» اطلاق می شود.

447- عذاب اخروی حنث سوگند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 94 - 10

10- شکستن سوگند و پیمان ، دارای بازتاب های ناگوار دنیوی و عذاب بزرگ اخروی

و لاتتخذوا ایمکم دخلاً... و تذوقوا السوء بما صدقتم عن سبیل الله و لكم عذاب

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «تذوقوا...» اشاره به ناگواریهای دنیوی و «عذاب عظیم» اشاره به عذاب اخروی باشد.

448- عذاب اخروی خائنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 109 - 4

4_ تبرئه خیانتکاران در دنیا ، مانع گرفتاری آنان به عذاب اخروی نخواهد شد .

هأنتم هؤلاء جدلتم عنهم فی الحیوه الدنیا فمن یجدل الله عنهم یوم القیمه

449- عذاب اخروی دشمنان اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 15 - 5

5- اسلام ستیزان (بنی نضیر و...) ، علاوه بر شکست و ذلت دنیوی ، دارای عذاب دردناک اخروی اند .

ذاقوا وبال أمرهم و لهم عذاب ألیم

450- عذاب اخروی دشنام دهندگان به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 67 - 5

5- ناسزاگویان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) محروم از امداد های الهی در برابر عذاب قیامت

لا تجنروا اليوم .. سـمراً تهجرون

ص: 231

451- عذاب اخروی دشنام دهندگان به محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 67 - 5

5 - ناسزا گویان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) محروم از امداد های الهی در برابر عذاب قیامت

لاتجئروا الیوم... س- مرأ تهجرون

452- عذاب اخروی دنیا طلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 18 - 8

8- دنیا طلبان علاوه بر عذاب جسمانی، در آخرت نیز گرفتار عذاب روحی می شوند.

ثم جعلنا له جهنم یصلها مذموماً مدحوراً

«یصلاها» (در آتش سوزان جهنم می سوزد) اشاره به عذاب جسمی و «مذموماً مدحوراً» (نکوهش شده و مطرود) اشاره به رنج روحی دارد.

453- عذاب اخروی دین ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 13 - 2

2 - تکذیب گران دین ستیز در قیامت، گرفتار عذابی دردآور

والمكذبین... وعذاباً أليماً

454- عذاب اخروی رهبران گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 29 - 8

8 - کفر پیشگان، در قیامت خواستار ذلت و خواری بیشتر و عذاب شدیدتر برای رهبران اغواگر خویش خواهند بود.

نجعلهما تحت أقدامنا ليكونا من الأسفلين

455- عذاب اخروی زناکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 8

8_ کسانی که به گناه شرک، آدم کشی و زنا دست بیالایند، در قیامت به دو عذاب جسمی و روحی گرفتار خواهند شد.

ص: 232

يضـ عف له العذاب يوم القيـ مه و يخلد فيه مهاناً

456- عذاب اخروي شيطان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - ابراهيم - 14 - 22 - 16

16- شيطان و پيروانش در آخرت گرفتار عذاب الهی خواهند شد .

ما أنا بمصرخكم و ما أنتم بمصرخي

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - زخرف - 43 - 39 - 7

7- شياطين و پيروان آنها ، شريك يكديگر در عذاب قيامت

و من يعش عن ذكر الرحمن نقيض له شيطاناً .. أنكم في العذاب مشتركون

457- عذاب اخروي طغيانگران

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - ص - 38 - 58 - 3

3- عذاب طغيان گران در دوزخ ، بسيار شديد است .

و ءاخر من شكله أزوج

برداشت ياد شده از تنوع نوشابه و غذاهای ناگوار در دوزخ به دست می آيد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - مطففين - 83 - 12 - 4

4- طغيان گران و گناه کاران ، در قيامت به جهنم و عذاب الهی گرفتار خواهند شد .

ويل يومئذ للمكذبين .. و ما يكذب به إلا كلّ معتد أثيم

458- عذاب اخروي ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 165 - 15

15 - ستمگران در قیامت به عذابی شدید گرفتار خواهند شد .

و لو يرى الذين ظلموا . . . و أن الله شديد العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 233

17 _ ظالمان نمی توانند خود را از مهلکه مردن و عذاب خوارکننده پس از آن رهایی بخشند.

و الملائکه باسطوا أيديهم أخرجوا أنفسكم اليوم تجزون عذاب الهون

جمله «أخرجوا أنفسكم» خطاب ملائکه به ظالمان است، که اگر می توانید خود را از این مهلکه نجات بخشید. این سخن ملائکه از سر استهزا و بیان عجز ظالمان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 6 - 6

6 _ ستمگران و اعراض کنندگان از قوانین دین، علاوه بر عذابهای دنیوی به عذابهای آخرت نیز گرفتار خواهند شد.

و کم من قریه أهلکنها .. إنا كنا ظلمین. فلنستلن الذین أرسل إلیهم

هدف از بیان بازجویی در قیامت، تهدید ظالمان به عذابهای اخروی است، و کلمه «فاء» در «فلنستلن» بیانگر آن است که عذابهای دنیا پایان مجازات آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 52 - 1

1 _ جاودانه و همیشگی بودن عذاب ظالمان، در جهان آخرت به آنان اعلام خواهد شد.

ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 54 - 12, 3

3 _ ترس و وحشت ستمگران، به هنگام نزول عذاب قیامت، تا درجه ای است که اگر از هر یک از آنان به اندازه تمام آنچه در زمین است برای رهاییشان درخواست شود، اگر می داشتند، بی درنگ نثار می کردند.

و لو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

12 _ عذاب ستمگران، مجازاتی بر پایه قسط بوده و بر آنان ستمی روا نمی شود.

و لو أن لكل نفس ظلمت ... و أسروا الندامه لما رأوا العذاب وقضی بینهم بالقسط و ه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 7

7_ گرفتار شدن کفرپیشگان و ستمکاران به عذاب دنیوی ، موجب رهایی آنان از عذاب اخروی نیست .

فكان من المغرقين . . . وقيل بعداً للقوم الظالمين

بیان عذاب اخروی کفرپیشگان ، پس از بیان گرفتاری آنان به عذاب دنیوی ، اشاره به این نکته دارد که: نباید گمان شود اگر کافران به کیفر دنیوی و عذاب استیصال گرفتار شدند ، از عذابهای اخروی رهایی خواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 44 - 4

4- ظالمان به وقت مشاهده عذاب در قیامت خواستار مهلتی کوتاه برای بازگشت به دنیا جهت پاسخ گویی به دعوت خداوند و پیروی از رسولان الهی می شوند . *

ص: 234

يوم يأتِيهم العذاب فيقول الذين ظلموا ربّنا آخَرنا إلى أَجل قريب نجب دعوتك و نتبع

برداشت فوق مبتنی بر این است که مقصود از «يوم يأتِيهم العذاب» روز قیامت باشد، نه عذاب استیصال.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 10, 14, 5

5- ستم کاران ، در قیامت ، به عذابی سخت گرفتار خواهند شد .

فيعذّبه عذاباً نكراً

10- ذوالقرنین عذاب اخروی ظالمان را ، از کیفر دنیوی آنان ، شدیدتر و سنگین تر دانست .

قال . . . ثمّ یردّ إلى ربّه فيعذّبه عذاباً نكراً

«نکر» به معنای «منکر» صفت مشبّهه و توصیفِ عذاب جهنم است؛ یعنی، عذاب آخرت، بسیار ناگوار و میزان دشواری آن ناشناخته است.

14- «عن أميرالمؤمنين (ع) : . . . «أما من ظلم» و لم یؤمن برّبّه «فسوف نعذّبه» فی الدنيا بعذاب الدنيا «ثمّ یردّ إلى ربّه» فی مرجعه» فيعذّبه عذاباً نكراً» ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده که (مقصود آیه این است) «اما کسی که ستم کرده» و به پروردگارش ایمان نیاورده است «به زودی» در دنیا، به عذاب دنیوی «او را عذاب خواهیم کرد، سپس در معاد خویش به سوی پروردگارش بازگشت داده می شود و خدا، او را به عذابی سخت گرفتار خواهد کرد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 48 - 7

7- عذاب اخروی در پی هلاکت و عذاب دنیوی ، در انتظار ستمگران است .

و کأین من قریه . . . و إلى المصیر

جمله «إلى المصیر» می تواند تهدید به عذاب اخروی در پی عذاب دنیوی (ثمّ أخذتها) ظالمان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 66 - 4

4- خورد و خوراک دوزخیان ستمگر ، خود وسیله عذاب آنان است .

فَأْتَهُمْ لَأَكَلُونَ مِنْهَا فَمَا لَتَوْنَ مِنْهَا الْبَطُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 1,2,3,5,7

1 - ستمگران در قیامت ، برای رهایی خود از عذاب سخت الهی ، حاضراند دو چندان ثروت ها و دارایی های زمین را فدا کنند .

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض جمیعاً و مثله معه لآفتدوا به من سوء العذاب یوم

2 - عذاب ستمگران در قیامت ، بسیار سخت و غیر قابل تحمل برای آنان

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض . . . لآفتدوا به من سوء العذاب یوم القیـمه

فدا کردن دو برابر ثروت های موجود در کره زمین برای نجات خود از عذاب الهی، بیانگر مطلب یاد شده است.

3 - کیفر عذاب سخت برای ستمگران در قیامت ، قطعی و غیر قابل گریز است .

ص: 235

و لو أنّ للذين ظلموا ما فى الأرض . . . لا فتدوا به من سوء العذاب يوم القى_مه

5- پی بردن مشرکان و ظالمان به بی ارزشی دنیا ، هنگام رویه رو شدن با عذاب قیامت

و لو أنّ للذين ظلموا ما فى الأرض . . . لا فتدوا به من سوء العذاب يوم القى_مه

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که مشرکان و ستمگران، بیشتر برای تقویت دنیای خود از آخرت روی گردان هستند و در صورت مشاهده عذاب الهی حاضر می شوند تمامی دنیا را فدای نجات خود کنند.

7- عذاب مشرکان و ستمگران در قیامت ، بسیار بزرگ و فراتر از تصورشان است .

و بدا لهم من الله ما لم يکونوا يحتسبون

«إحتساب» (مصدر «یحتسبون») مبالغه در حساب و به معنای «ظن» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 8

8- عذاب قیامت ، تمامی وجود ستمگران را فرا خواهد گرفت .

و حاق بهم ما كانوا به يستهزءون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 21 - 9

9- ظالمان و سیه کاران ، مستحق عذاب دردناک آخرت اند .

و إنّ الظّ_لمین لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 7

7- عذاب دردناک و سخت ستمکاران در قیامت ، بازتاب عملکرد خود آنان است .

و إنّ الظّ_لمین لهم عذاب أليم . ترى الظّ_لمین مشفقین ممّا کسبوا و هو واقع بهم

چنانچه که مراد از «ما» در «ما کسبوا» عمل باشد و ضمیر «هو» به آن بازگردد، از ارتباط دو آیه ، می توان استفاده کرد که «عذاب أليم»

چیزی جز عملکرد انسان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 46 - 1

1 - ستمگران ، فاقد هرگونه یاور و پشتیبان برای نجات از عذاب الهی

ألا إنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ . و ما كان لهم من أولياء ينصرونهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 65 - 5

5 - ستم پیشگان ، گرفتار عذابی دردناک در قیامت

فويل للذين ظلموا من عذاب يوم أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 236

1 - ظالمان ، گرفتار عذاب دنیوی و برزخ ، علاوه بر عذاب های اخروی

یل_قوا یومهمم . . . و إن للذین ظلموا عذابًا دون ذلک

در صورتی که «یومهمم . . .» در دو آیه پیش ، نظر به روز قیامت داشته باشد ، «ذلک» در این آیه اشاره به عذاب اخروی خواهد بود و «دون ذلک» (به غیر آن عذاب) نظر به عذاب دنیا یا برزخ خواهد داشت .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 31 - 5

5 - ظالمان در قیامت ، گرفتار عذاب دردناک الهی اند .

و الظالمین أعدّ لهم عذابًا ألیماً

459- عذاب اخروی عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 10 - 1

1 - خداوند ، برای عصیان گران و متمردان از امر الهی و پیامبران ، عذابی شدید در آخرت آماده کرده است .

و کأین من قریه عتت عن أمر ربّها ورسله . . . أعدّ الله لهم عذابًا شدیدًا

460- عذاب اخروی عهدشکنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 94 - 10

10- شکستن سوگند و پیمان ، دارای بازتاب های ناگوار دنیوی و عذاب بزرگ اخروی

و لاتتخذوا ایمکم دخلاً . . . و تذوقوا السوء بما صدقتم عن سبیل الله و لکم عذاب

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «تذوقوا . . .» اشاره به ناگواریهای دنیوی و «عذاب عظیم» اشاره به عذاب اخروی باشد .

461- عذاب اخروی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 4

2 - عذاب فرعون در دنیا و آخرت ، نمونه ای از برخورد شدید خداوند با مخالفان پیامبران و برحذر دارنده آنان از عواقب مخالفت

فأخذ الله نكال الأخره والأولى

«نکال» به چیزی گفته می شود که به وسیله آن، دیگران را تنکیل کنند؛ یعنی، از کاری بر حذر دارند (قاموس). مصداق آن

ص: 237

در آیه عذاب فرعون است که مایه عبرت برای دیگران می باشد. اضافه «نکال» به «الأخره و الأولى»، یا گویای این نکته است که عذاب فرعون در آخرت و دنیا، هر یک می تواند برای مردم «نکال» و مایه عبرت باشد و یا گویای این که عذاب فرعون در دنیا می تواند مایه عبرت مردم نسبت به دنیا و آخرت آنان باشد. برداشت یادشده براساس احتمال اول است.

4- عذاب اخروی فرعون ، از زمان مرگ او آغاز شده است . *

فأخذ الله نکال الآخره

فعل «أخذ» ماضی و حاکی از تحقق عذابی است که به «نکال الآخره» توصیف شده است. این احتمال نیز وجود دارد که قطعی بودن عذاب آینده، سبب ماضی آوردن «أخذ» باشد.

462- عذاب اخروی قاتل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 8

8_ کسانی که به گناه شرک ، آدم کشی و زنا دست بیالایند ، در قیامت به دو عذاب جسمی و روحی گرفتار خواهند شد .

يض_ عف له العذاب يوم القی_ مه و یخلد فيه مهاناً

463- عذاب اخروی قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 9

9_ کفر پیشگان قوم عاد ، علاوه بر عذاب دنیوی به عذاب آخرت نیز گرفتار خواهند شد .

و نَجِّينَهم من عذاب غلیظ

برداشت فوق ، براساس این احتمال است که مراد از «عذاب» در جمله «و نَجِّيناهم من عذاب»، عذاب اخروی باشد.

464- عذاب اخروی قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 39 - 1

1_ نوح (ع) ، به کفر پیشگان قومش اعلام کرد که به عذاب دنیوی و اخروی ، گرفتار خواهند شد .

فسوف تعلمون من يأتيه عذاب يخزيه و يحلّ عليه عذاب مقيم

با توجه به تکرار کلمه «عذاب» و توصیف عذاب دوم به همیشگی بودن، می توان گفت: مراد از «عذاب یخزیه»، عذاب دنیوی و مقصود از «عذاب مقيم»، آتش دوزخ است.

ص: 238

465- عذاب اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 24 - 11

11 - کفرپیشگان در قیامت با آتشی که خود برافروخته اند، عذاب خواهند شد .

فانتقوا النار وقودها الناس و الحجارة أعدت للكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 123 - 8

8 - در قیامت، هیچ راه نجاتی برای کافران به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) وجود نخواهد داشت .

أولئك يؤمنون به و من يكفر به .. و اتقوا يوماً لا تجزى نفس عن نفس شيئاً

هدف از توصیف قیامت، به اینکه فدیة ای گرفته نمی شود و .. مایوس کردن مستحقان عذاب است از اینکه راه نجاتی - جز ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) - برای خویش توهّم کرده و به اعتبار آن دل خوش کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 3,5,8

3 - کفرپیشگانی که بدون توبه می میرند، برای همیشه به عذاب اخروی گرفتار می شوند .

خلدين فيها لا يخفف عنهم العذاب

5 - عذاب اخروی کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق، عذابی تخفیف ناپذیر است .

لا يخفف عنهم العذاب

8 - عذاب اخروی کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق دینی، پس از مرگ آغاز شده و به تأخیر نخواهد افتاد .

و لاهم ينظرون

برداشت فوق مبتنی بر این است که «ینظرون» فعل مجهول از باب افعال باشد؛ یعنی، از مصدر انظار (مهلت دادن) گرفته شده باشد. مراد از مهلت ندادن به قرینه «ماتوا و هم کفار» شروع عذاب پس از مرگ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 12

12 - تحریم طیبات بر تمامی یهود - کافر و مؤمن - و عذاب قیامت تنها از آن کافران ایشان

حَرَّمْنَا عَلَيْهِمُ الطَّيِّبَاتِ . . . وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

با توجه به جمله «اعتدنا للکفرین منهم» و جمله «حرمانا علیهم الطیبات» که در یکی کلمه «منهم» آمده و در دیگری نیامده، معلوم می شود برای همه یهودیان - چه کافر و چه مؤمن - طیبات تحریم شده ولی عذاب قیامت، تنها از آن کافران ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 1

1 - کفرپیشگان، گرفتار عذابی دردناک در قیامت

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا . . . لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

ص: 239

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 37 - 7

7_ کافران ، گرفتار عذابی پایدار در دوزخ

و لهم عذاب مقیم

«مقیم» به معنای دائم و ثابت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 30 - 10

10_ عذاب منکران معاد (کافران) به فرمان مستقیم خداوند در قیامت صورت می گیرد.

قال فذوقوا العذاب بما كنتم تكفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 4 - 13

13_ عذاب دردناک و آشامیدنی داغ و جوشان ، کیفر اخروی کفرمداران

و الذین کفروا لهم شراب من حمیم و عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 46 - 6

6_ تأخیر افتادن عذاب کافران نه به سود آنان بلکه باعث تشدید عذاب اخروی آنان خواهد شد .

ثم اللّٰه شهید علی ما یفعلون

همان گونه که تأخیر عذاب باعث نگرانی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بود، برای کافران نیز _ به قرینه آیه بعد (یقولون متی هذا الوعد) _ دستاویز قرار گرفته بود تا به استهزای مؤمنان پردازند، از این رو جمله «ثم اللّٰه شهید علی ما یفعلون» (خداوند پس از ستاندن جان تو، به دقت تمام اعمال آنان را زیر نظر دارد)، چنان که در برداشت فوق آمده، می تواند بیانگر حکمت تأخیر عذاب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ کافران و مشرکان ، در جهان آخرت عذاب شدیدی را خواهند چشید .

الذین یفترون علی الله الکذب . . . ثم ندیقهم العذاب الشدید بما کانوا یکفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 39 - 3

3_ عذاب های اخروی کفرپیشگان ، عذابی دایمی و همیشگی است .

و یحلّ علیه عذاب مقیم

حلول (مصدر یحلّ) به معنای فرود آمدن است و «مقیم» از «أقام بالمکان» (درنگ کرد و ماندگار شد) می باشد. بنابراین «عذاب مقیم»؛ یعنی ، عذاب ماندگار و زوال ناپذیر.

ص: 240

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 7

7_ گرفتار شدن کفرپیشگان و ستمکاران به عذاب دنیوی ، موجب رهایی آنان از عذاب اخروی نیست .

فكان من المغرقين . . . وقيل بعداً للقوم الظالمين

بیان عذاب اخروی کفرپیشگان ، پس از بیان گرفتاری آنان به عذاب دنیوی ، اشاره به این نکته دارد که: نباید گمان شود اگر کافران به کیفر دنیوی و عذاب استیصال گرفتار شدند ، از عذابهای اخروی رهایی خواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 84 - 24

24_ عذاب روز قیامت ، عذابی است فراگیر همه کافران و گنه کاران .

إني أخاف عليكم عذاب يوم محيط

کلمه «محیط» (احاطه کننده و فراگیر) در ظاهر صفت برای «یوم» است و در حقیقت ، بیانگر وصفی برای عذاب می باشد: یعنی ، محیط عذابه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 38 - 4

4- روبه رو شدن با حقایق و درک و لمس آن ، از جمله عذاب های کافران در روز قیامت است .

فويل للذين كفروا من مشهد يوم عظيم . أسمع بهم وأبصر يوم يأتوننا

در آیه قبل ، دشواری و سنگینی روز قیامت برای کافران مطرح گردید. در این آیه یکی از عوامل آن دشواری ها مطرح گردیده که همان درک و فهم حقایق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 40 - 5

5- کافران ، در طول عذاب اخروی ، کمترین مهلت و آسایشی نخواهند داشت .

ولا هم ينظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 72 - 3

3 - تقدیر کیفر اخروی برای کافران ، علاوه بر کیفر دنیوی آنان

ردف لکم بعض الذی تستعجلون

همان طور که گفته شد، قید «بعض الذی..» می رساند که عذاب دنیوی تنها بخشی از مجازات های الهی است که در حق کافران اعمال می شود و آنان باید در انتظار کیفرهای اخروی نیز باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 24 - 7

7 - کافران در قیامت ، وادار می شوند که در عذابی سخت ، وارد شوند .

نمَتَّعَهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ

ص: 241

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 21

21 - خداوند ، در قیامت بر گردن کافران غل هایی خواهد زد .

و جعلنا الأغْلَ لَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 39 - 1

1 - عذاب دردناک مشرکان و کافران مستکبر در دوزخ ، تجسم اعمال خود آنان و متناسب با رفتار ایشان است .

لذائقوا العذاب الأليم . و ما تجزون إلا ما كنتم تعملون

آیه شریفه، در واقع پاسخ سؤالی است که از آیه قبل برمی آید و آن این که: چرا عذاب مشرکان مستکبر، عذابی دردناک است و آیا این عذاب عادلانه است؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 12 - 2

2 - عذاب شدن کافران و مشرکان در قیامت ، پس از اتمام حجت و دعوت شدن آنان به ایمان از سوی خداوند

ذلکم بآئهِ إِذَا دَعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَ إِنْ يَشْرِكْ بِهِ تَأْمِنُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 71 - 3, 2, 1

1 - کافران حق ستیز و ستیزه جو ، در روز قیامت غل به گردن خواهند داشت .

الذین یجـدلون . . . إِذَا الْأَغْلَ لَ فِي أَعْنَ قَهُم

2 - کافران حق ستیز و ستیزه جو در قیامت ، با زنجیر بر روی زمین کشان کشان برده می شوند .

و السِّلَ سِلْ یَسْحَبُونَ

«سلسله» (مفرد «سلاسل») به معنای حلقه ای منظم از نظر طول است؛ یعنی، زنجیر. «سحب» (مصدر «یسحبون») به معنای کشاندن

چیزی بر سطح زمین است.

3 - کافران حق ستیز و ستیزه جو، هنگام گرفتار شدن به عذاب الهی، به عمق بطلان راه خود و پیامد رفتارشان آگاه خواهند شد.

فسوف يعلمون . إذ الأغلال فی أعنـقهم و السلـسل یسحبون

برداشت یاد شده، از آن جا است که ظرف «إذ الأغلال . . .» متعلق به «یعلمون» می باشد. «یسحبون» نیز حال از ضمیر «هم» در «فی أعناقهم» است؛ یعنی، به زودی می دانند آن گاه که غل در گردن هایشان باشد و با زنجیر کشان کشان برده می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 72 - 1,2

1 - کافران حق ستیز و ستیزه جو، در قیامت به آب داغ و پر حرارت افکنده خواهند شد.

یسحبون . فی الحمیم

ص: 242

یکی از معانی «حمیم»، آب داغ و پر حرارت است.

2- کافران حق ستیز و ستیزه جو، در انبوهی از آتش دوزخ سوزانده خواهند شد.

ثمّ فی النار یسجرون

«سجر» در اصل به معنای پر کردن تنور از آتش گیره برای بر افروختن و تقویت آتش آن است. اسناد فعل «یسجرون» به اشخاص، اسناد مجازی است. مقصود از آن فراگرفتن آتش زیاد بر تمامی وجود دوزخیان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 10 - 9

9- عذاب سخت و جانکاه روز قیامت، فرجام کافران حق ناپذیر

و لهم عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 35 - 2

2- عذاب اخروی کافران، معلول استهزای ایشان نسبت به آیات الهی و فریفتگی آنان به زندگانی دنیا

ذلکم بأنکم اتخذتم آیت اللّٰه هزواً و غرتکم الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 20 - 11

11- عرضه کافران بر آتش، همراه با سرزنش و توبیخ، گوشه ای از عذاب ذلت بار آنان *

یوم یرض .. اذهبتم طیب تکم فی الحیاتکم الدنیا و استمتعتم بها فالیوم تجزون عذا

برداشت بالا بدان احتمال است که نفس عرضه کافران بر آتش و توبیخ آنان، خود جزئی از عذاب خفت بار آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 13 - 11

11- وجود کیفر های دنیوی برای بسیاری از کافران، افزون بر عذاب اخروی آنان

و الذین کفروا .. و النار مثوی لهم . و کأین من قریه ... أهلکنهم

از ارتباط این آیه با آیه قبل، استفاده می شود که خداوند تمامی کیفر کافران را به آخرت وانتهاده و آنان را در دنیا به کلی رها نساخته است؛ بلکه بسیاری از آنان را به کیفر کفرشان هلاک ساخته و می سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 45 - 5

5 - فرجام شوم و هلاکت بار ، درکمین کافران [در دنیا ، هنگام مرگ و یا در آخرت]

یل - قوا یومهم الذی فیه یصعقون

تعبیر «الذی فیه یصعقون» (روزی که در آن بیهوش خواهند افتاد)، نشان دهنده سختی حال کافران به هنگام واقعه عذاب است. گفتنی است که مراد از روز عذاب، می تواند روز عذاب استیصال، یا روز عذاب قیامت و یا هنگام مرگ باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 243

18 - قمر - 54 - 46 - 1

1 - شکست دنیوی کافران ، پیش درآمد عذاب اخروی آنان

سیهزم الجمع . . . بل الساعه موعدهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 5 - 11

11 - کافران ، مستوجب عذاب اخروی اند .

و للک فرین عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 8 - 4

4 - سرزنشِ نگهبانان دوزخ ، شکنجه و عذاب روحی برای کافران دوزخی است .

سألهم خزنتها ألم یأتکم نذیر

سرزنش نگهبانان دوزخ از کسانی که خود در آتش دوزخ می سوزند و شکنجه می شوند، می تواند شکنجه دیگری برای آنان از جهت روحی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 11 - 2

2 - کیفر و عذاب دوزخ برای کافران ، نتیجه و پیامد کوتاهی و تقصیرکاری خود آنان است .

فاعترفوا بذنبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 12 - 7

7 - گرفتار ساختن کافران به عذاب جهنم و عذاب های سوزان تر از آن ، جلوه سخت گرفتن خداوند و هجوم ضربتی او است .

فلهم عذاب جهنم و لهم عذاب الحریق . . . إن بطش ربک لشدید

حرف «إِنَّ»، برای بیان علت است و دلیل دچار کردن کافران به عذاب را بیان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 20 - 1

1 - کافران در آخرت ، گرفتار آتشی مسلط و فراگیرند ، که تمام راه های گریز از آن بسته خواهد بود .

علیهم نار مؤصده

«وَصِيدَه»؛ یعنی، غرفه ای که در کوهستان برای حفاظت از اموال ساخته شود و جمله «اوصدت الباب»؛ یعنی، درب را بسته و محکم کردم (مفردات راغب). بنابراین «مؤصده»، به معنای بسته شده و محکم است مانند محفظه ای که در دل کوه پدید آورند. حرف «علی» در «علیهم»، بر سلطه کامل آتش و فراگیر بودن آن دلالت دارد.

ص: 244

466- عذاب اخروی کافران پیرو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 21 - 12

12- عذاب کافران پیرو در قیامت به قدری شدید است که آنان را به درپوزگی می کشاند .

فقال الضعف_وا للذین استکبروا اِنَّا کُنَّا لکم تبعًا فهل اَنتم مغنون عَنَّا من عذاب الل

467- عذاب اخروی کتمان کنندگان حق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 5,8

5- عذاب اخروی کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق ، عذابی تخفیف ناپذیر است .

لا یخفف عنهم العذاب

8- عذاب اخروی کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق دینی ، پس از مرگ آغاز شده و به تأخیر نخواهد افتاد .

و لاهم ینظرون

برداشت فوق مبتنی بر این است که «ینظرون» فعل مجهول از باب افعال باشد؛ یعنی، از مصدر انظار (مهلت دادن) گرفته شده باشد. مراد از مهلت ندادن به قرینه «ماتوا و هم کفار» شروع عذاب پس از مرگ است.

468- عذاب اخروی کتمان کنندگان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 4,8

4- کتمان کنندگان احکام و معارف دین و حقایق کتب آسمانی ، برای همیشه به عذاب اخروی گرفتار خواهند بود .

ان الذین کفروا و ماتوا .. خلدین فیها لا یخفف عنهم العذاب

8- عذاب اخروی کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق دینی ، پس از مرگ آغاز شده و به تأخیر نخواهد افتاد .

و لاهم ینظرون

برداشت فوق مبتنی بر این است که «ینظرون» فعل مجهول از باب افعال باشد؛ یعنی، از مصدر انظار (مهلت دادن) گرفته شده باشد. مراد از مهلت ندادن به قرینه «ماتوا و هم کفار» شروع عذاب پس از مرگ است.

469- عذاب اخروی کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 23 - 5

5- مردم، گرچه نباید بر ایمان مجبور شوند؛ ولی بر اعراض و کفر مؤاخذه شده و در آخرت عذاب خواهند دید.

لست علیهم بمصیطر . إلا من تولی و کفر

حرف «إلا» در یک احتمال برای استثنای منقطع است. در نتیجه مفاد این آیه و آیه بعد، این است که: «تو بر هیچ کس

ص: 245

سیطره نداری؛ لکن اعراض کنندگان کافر در آخرت به عذاب خداوند گرفتار خواهند شد».

470- عذاب اخروی گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 9

9- ضلالت پیشگان و گنهکاران به عذاب طاقت فرسای قیامت گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا الضلله بالهدى .. فما أصبرهم على النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 75 - 12، 16، 9

9- خداوند ، برخی از گمراهان را به عذاب دنیوی مبتلا می سازد و عده ای را به عذاب اخروی گرفتار خواهد ساخت .

حتّى إذا رأوا ما يوعدون إمّا العذاب و إمّا الساعه

مراد از «العذاب» به قرینه «الساعه» عذاب دنیوی است.

12_ گمراهان بارها از جانب خداوند به عذاب در دنیا و یا در قیامت تهدید شده اند .

حتّى إذا رأوا ما يوعدون إمّا العذاب و إمّا الساعه

فعل مضارع «يُوعَدُونَ» بر استمرار دلالت دارد.

16- تأخیر یافتن زمان عذاب برخی از گمراهان تا آخرت و ترک عذاب آنان در دنیا ، مهلت خداوند به آنان است .

فليمدد له الرحمن مدّاً حتّى إذا رأوا ما يوعدون إمّا العذاب و إمّا الساعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 39 - 8

8 - گمراه کنندگان و گمراه شدگان ، شریک یکدیگر در عذاب اخروی

أنتكم فى العذاب مشتركون

471- عذاب اخروی گمراهگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 39 - 8

8 - گمراه کنندگان و گمراه شدگان ، شریک یکدیگر در عذاب اخروی

أنکم فی العذاب مشترکون

472- عذاب اخروی گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 246

1 - گنهکاران یهود همانند دیگر گنهکاران ، به اندازه استحقاقشان ، در آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

لن تمسنا النار إلا أياماً معدوده . . . بلی

«بلی» (چنین نیست) حرف جواب است و برای رد سخن و ادعای مطرح شده به کار می رود. این کلمه در آیه شریفه رد ادعای یهود (لن تمسنا النار إلا أياماً معدوده) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

30 - گنهکاران علاوه بر عذاب اخروی در خطر گرفتار شدن به کیفر های دنیوی نیز هستند .

فما جزاء من يفعل ذلك منكم إلا خزي في الحيوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

23 - گنهکاران علاوه بر عذاب اخروی ، در خطر گرفتار شدن به عقوبت های دنیوی نیز هستند .

لهم في الدنيا خزي و لهم في الآخرة عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - گنهکاران در قیامت ، علاوه بر آتش دوزخ به عذاب های روحی نیز گرفتار خواهند شد .

و لا يكلمهم الله يوم القيمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ضلالت پیشگان و گنهکاران به عذاب طاقف فرسای قیامت گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا الضلله بالهدى . . . فما أصبر هم على النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 84 - 24

24_ عذاب روز قیامت ، عذابی است فراگیر همه کافران و گنه کاران .

إني أخاف عليكم عذاب يوم محيط

کلمه «محیط» (احاطه کننده و فراگیر) در ظاهر صفت برای «یوم» است و در حقیقت ، بیانگر وصفی برای عذاب می باشد؛ یعنی ، محیط عذابه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 49 - 4

4- به غل و زنجیر بودن مجرمان در قیامت ، جلوه عزت ، انتقام و قهّاریت بی همتای خداوند

إن الله عزيز ذو انتقام .. وبرزوا لله الواحد القهّار . و تری المجرمین یومئذ مقر

ص: 247

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 50 - 3، 2، 1

1- مجرمان در قیامت دارای پیراهنی از ماده ای سیاه ، بد بو ، داغ و قابل اشتعال (مانند قیر)

و تری المجرمین . . . سرایلهم من قطران

«قطران» به معنای ماده ای است سیاه، بد بو و چسبنده (روغن) که آن را بر بدن شتر می مالند (مجمع البیان). اینکه خداوند فرمود: لباس دوزخیان از قطران است، ممکن است برای بیان مبالغه و کثرت شعله‌وری و سوزندگی آتش جهنم به بدن انسان دوزخی باشد و نیز بیانگر قابل اشتعال بودن ماده قطران باشد (لسان العرب).

2- چهره مجرمان در روز قیامت در پوششی از آتش است .

و تری المجرمین . . . و تغشی وجوههم النار

3- عذاب الهی در قیامت سراسر وجود مجرمان و تبهکاران را فرا می گیرد .

و تری المجرمین . . . سرایلهم من قطران و تغشی وجوههم النار

تعبیر «وجوه» (چهره ها) می تواند کنایه از سراسر وجود باشد؛ چون چهره آینه تمام نمای وجود انسان است. گفتنی است پیراهن آتشین و به غل و زنجیر بسته شدن مجرمان مؤید همین برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 48 - 4

4- گنه کاران دوزخی ، از درون و بیرون و از هر سو مبتلا به عذاب و شکنجه خواهند بود .

إِنَّ شَجَرَتَ الرَّقْمِ . . . كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبَطْنِ . . . خَذْوَةٌ . . . ثُمَّ صَبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ ع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 13 - 2

2 - امدادگران و پناه دهندگان در دنیا ، ناتوان از نجات دادن انسان مجرم از عذاب الهی در آخرت

و فصیلة الّتی تویه

مطلب یاد شده، از وصف و قید «الّتی تتویه» (آنان که به او پناه می دادند) استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 14 - 3

3 - عذاب الهی در آخرت ، برای مجرمان بس طاقت فرسا و غیر قابل تحمّل است .

يُودَّ الْمَجْرِمَ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمئِذٍ بِنِيهِ . . . وَ مِنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يَنْجِيهِ

حاضر شدن مجرمان به فدا کردن همه خویشان و خلائق برای نجات خود از عذاب، گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 15 - 2

2 - آتش شعلهور و خالص ، عذاب و کیفر مجرمان در آخرت

إِثْمًا لَظِي

واژه «لظي» هم در معنای آتش شعلهور و خالص به کار می رود و هم می تواند عَلم و اسم برای دوزخ باشد. برداشت یاد

ص: 248

شده، براساس کاربرد نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 12 - 4

4 - طغیان گران و گناه کاران ، در قیامت به جهنم و عذاب الهی گرفتار خواهند شد .

ویل یومئذ للمکذبین . . . و ما یکذب به الاکلّ معتد اثم

473- عذاب اخروی متکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 49 - 5

5- مراتب شدید و هلاکت بار عذاب دوزخ ، متوجه گناه پیشگان مغرور و پیشوایان کفر و نه همه گناه کاران *

طعام الاثم کالمهل . . . ثم صبوا فوق رأسه . . . ذق انک أنت العزیز الکریم

از مبالغه نهفته در «الاثم» و نیز وصف «العزیز الکریم»، این احتمال شکل می گیرد که عذاب های شدید مطرح شده در این آیات، برای هر گناه کاری نیست؛ بلکه مخصوص دارندگان اوصاف یاد شده است.

474- عذاب اخروی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 8

8_ تهدید شدن منکران قیامت و جرم پیشگان ، به عذاب قهر الهی در قیامت

الذین لایرجون لقاءنا . . . لابیشری یومئذ للمجرمین و یقولون حجراً محجوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 34 - 1

1 - عذاب اخروی مجرمان ، وعده حتمی خداوند

إنا کذلک نفعل بالمجرمین

475- عذاب اخروی مرفهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 29 - 22

22- رفاه مندانِ هواپرست ، در قیامت ، گرفتار آتشی فراگیر و آشامیدنی هایی ناگوارند .

و لاتطع من أغفلنا قلبه .. بئس الشراب و ساءت مرتفقاً

نکته یاد شده از ارتباط دو آیه استفاده شده است.

ص: 249

476- عذاب اخروی مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 19

19 - مستکبران و مستضعفان کافر ، در قیامت ، در غل ها گرفتار خواهند بود .

وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا.. تأمرونا أن نكفر بالله و نجعل له أنداداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 48 - 7

7 - اشتراک مستضعفان پیرو و رهبران مستکبر آنان ، در عذاب شدن با آتش دوزخ

إِنَّا كُلَّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ

477- عذاب اخروی مستکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 19

19 - مستکبران و مستضعفان کافر ، در قیامت ، در غل ها گرفتار خواهند بود .

وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا.. تأمرونا أن نكفر بالله و نجعل له أنداداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 39 - 1

1 - عذاب دردناک مشرکان و کافران مستکبر در دوزخ ، تجسم اعمال خود آنان و متناسب با رفتار ایشان است .

لذائقوا العذاب الأليم . و ما تجزون إلا ما كنتم تعملون

آیه شریفه، در واقع پاسخ سؤالی است که از آیه قبل برمی آید و آن این که: چرا عذاب مشرکان مستکبر، عذابی دردناک است و آیا این عذاب عادلانه است؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - اشتراك مستضعفان پيرو و رهبران مستكبر آنان ، در عذاب شدن با آتش دوزخ

إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدِ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - فصلت - 41 - 16 - 16

16 - مستكبران و منكران آيات الهى ، به عذاب هاى سخت اخروى گرفتار خواهند شد .

فاستكبروا فى الأرض . . . و كانوا بائىتنا يجحدون... و لعذاب الأخره أخزى

ص: 250

478- عذاب اخروی مسرفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 7

7 - مسرفان و ترک کنندگان ایمان به آیات خداوند ، علاوه بر کیفر شدن در دنیا و کور بودن در روز قیامت ، آخرتی همراه با عذاب سخت تر و مداوم تر خواهند داشت .

و لعذاب الآخره أشدّ و أبقى

«كذلك» می رساند که زندگی سخت در دنیا و کوری قیامت، علاوه بر غافلان، مسرفان بی ایمان را نیز تهدید می کند و جمله «لعذاب الآخره..» حاکی از عذابی اضافه بر آن است که پس از پایان روز قیامت، آغاز شده و شدیدتر و طولانی تر از عذاب، دنیا و قیامت خواهد بود.

479- عذاب اخروی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 165 - 13

13 - مشرکان در قیامت به عذاب الهی گرفتار خواهند شد و آن را عذابی شدید خواهند یافت .

الذین ظلموا إذ یرون العذاب .. و أن الله شدید العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 166 - 4

2 - مشرکان (سران شرک و پیروانشان) به عذاب قیامت گرفتار خواهند شد .

إذ تبرأ الذین اتبعوا من الذین اتبعوا و رأوا العذاب

ظاهر این است که ضمیر فاعلی در «رأوا العذاب» به هر دو طایفه (سران و تابعان) باز گردد. از آیه قبل و نیز آیه بعد معلوم می شود که ظرف «تبری»، روز قیامت است. بنابراین مراد از «العذاب» عذاب قیامت می باشد.

4 - هیچ وسیله نجاتی از عذاب قیامت برای مشرکان (سران شرک و پیروانشان) وجود ندارد .

تقطعت بهم الأسباب

«بهم» قید برای «الأسباب» است و «باء» در آن به معنای ملامت می باشد. بنابراین جمله «تقطعت...»؛ یعنی، [در حالی که] تمام سببها و وسیله هایی که داشتند از هم گسیخته شود و از میان برود. مقصود از «الأسباب» می تواند سببهای نجات از عذاب باشد و نیز می تواند سببهایی باشد که سران و پیروان را با یکدیگر پیوند می دهد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 13

13 - مشرکان (سران آنان و پیروانشان) در قیامت به آتش دوزخ گرفتار شده و در آن ماندگار خواهند بود.

و ما هم بخرجین من النار

ص: 251

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 70 - 5

5_ کافران و مشرکان ، در جهان آخرت عذاب شدیدی را خواهند چشید .

الذین یفترون علی الله الکذب .. ثم نذیقهم العذاب الشدید بما كانوا یکفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 2

2_ مشرکان ، در خطر گرفتار آمدن به عذاب های الهی در دنیا و آخرتند .

أفأمنوا أن تأتیهم غـ شیه من عذاب الله أو تأتیهم الساعه

برداشت فوق بر این اساس است که مراد ضمیر در «أفأمنوا» مشرکانی باشند که در آیه قبل از آنان سخن گفته شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 39 - 13

13- مشرکان در جهنم ، به عذاب جسمی و روحی مبتلا خواهند بود .

فتلقى فی جهنم ملوماً مدحوراً

«القا در جهنم» دلالت بر جسمانی بودن عذاب می کند و «ملوماً» و «مدحوراً» _ که به معنای طرد و سرزنش است _ دلالت بر عذاب روحی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 100 - 2

2- عذاب و شکنجه مشرکان و معبودهایشان در جهنم شدید خواهد بود .

لهم فیها زفیر و هم فیها لایسمعون برداشت یاد شده بنابر این نکته است که ضمیر «لهم»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 15

15 - شرک پیشگان ، در قیامت گرفتار عذاب خوار کننده الهی و محروم از هر کرامت بخش و گرامی دارنده ای خواهند بود .

و الذين أشركوا ان الله يفصل بينهم يوم القيامة.. و كثير حق عليه العذاب و من ي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 7,8

7_ گناه شرک ، آدم کشی و زنا ، در پی دارنده عذاب طولانی و خوارکننده در قیامت

و یخلد فیہ مهاناً

8_ کسانی که به گناه شرک ، آدم کشی و زنا دست بیالایند ، در قیامت به دو عذاب جسمی و روحی گرفتار خواهند شد .

يضـ عف له العذاب يوم القيامة و یخلد فیہ مهاناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 252

7- رویه رو شدن مشرکان با عذاب الهی در قیامت ، همراه با یأس کامل آنان از وجود یاری دهنده ای برای خود

قیل ادعوا شركاءكم .. فلم يستجيبوا لهم و رأوا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 23 - 5

5- استهزا شدن ، از عذاب های روحی مشرکان و منکران معاد در عرصه قیامت

فاهدوهم إلى صراط الجحيم

به کار رفتن واژه «هدایت» _ که برای راهنمایی به امر خیر و مرغوب است _ درباره راندن به دوزخ، از باب تهگم و استهزا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 25 - 2,3

2- سرزنش و استهزا ، از عذاب های روحی منکران معاد و مشرکان در موقف و بر سر راه دوزخ

ما لكم لاتناصرون

برداشت یاد شده از «ما»ی استفهامیه در «ما لكم» _ که درصدد توییخ و تهکم است _ به دست می آید.

3- یادآوری ناتوانی و ذلت مشرکان و منکران معاد و نیز بطلان عقاید آنها در موقف و پیش از ورود به دوزخ ، از عذاب های دیگر روحی آنان

ما لكم لاتناصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 39 - 1

1- عذاب دردناک مشرکان و کافران مستکبر در دوزخ ، تجسم اعمال خود آنان و متناسب با رفتار ایشان است .

لذائقوا العذاب الأليم . و ما تجزون إلا ما كنتم تعملون

آیه شریفه، در واقع پاسخ سؤالی است که از آیه قبل برمی آید و آن این که: چرا عذاب مشرکان مستکبر، عذابی دردناک است و آیا این

عذاب عادلانه است؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 5،7

5 - پی بردن مشرکان و ظالمان به بی ارزشی دنیا ، هنگام رویه رو شدن با عذاب قیامت

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض . . . لا فتنوا به من سوء العذاب یوم القیـمه

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که مشرکان و ستمگران، بیشتر برای تقویت دنیای خود از آخرت روی گردان هستند و در صورت مشاهده عذاب الهی حاضر می شوند تمامی دنیا را فدای نجات خود کنند.

7 - عذاب مشرکان و ستمگران در قیامت ، بسیار بزرگ و فراتر از تصورشان است .

و بدا لهم من الله ما لم یكونوا یحتسبون

«إحتساب» (مصدر «یحتسبون») مبالغه در حساب و به معنای «ظن» است.

ص: 253

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 12 - 2

2- عذاب شدن کافران و مشرکان در قیامت ، پس از اتمام حجت و دعوت شدن آنان به ایمان از سوی خداوند

ذلکم بأنّہ إذا دعی اللّٰه وحده کفرتم و إن یشرک به تؤمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 6 - 12

12 - منافقان و مشرکان ، گرفتار عذاب دنیوی و اخروی

علیہم دائرہ السوء . . . و أعدّ لهم جہنّم

تعبیر «دائرہ السوء» _ با توجه به ذیل آیه (اخبار به عذاب جهنم) _ می تواند ناظر به عذاب و سختی های دنیا باشد.

480- عذاب اخروی معبودان باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 100 - 2

2- عذاب و شکنجه مشرکان و معبودهایشان در جهنم شدید خواهد بود .

لهم فیہا زفیر و ہم فیہا لایسمعون برداشت یاد شده بنابر این نکته است که ضمیر «لهم»

481- عذاب اخروی معرضان از آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 7

7 - مسرفان و ترک کنندگان ایمان به آیات خداوند ، علاوه بر کیفر شدن در دنیا و کور بودن در روز قیامت ، آخرتی همراه با عذاب سخت تر و مداوم تر خواهند داشت .

و لعذاب الآخره أشدّ و أبقی

«کذلک» می رساند که زندگی سخت در دنیا و کوری قیامت، علاوه بر غافلان، مسرفان بی ایمان را نیز تهدید می کند و جمله «لعذاب

الأخره..» حاکی از عذابی اضافه بر آن است که پس از پایان روز قیامت، آغاز شده و شدیدتر و طولانی تر از عذاب، دنیا و قیامت خواهد بود.

482- عذاب اخروی مکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 13 - 2

2- تکذیب گرانِ دین ستیز در قیامت ، گرفتار عذابی دردآور

والمکذّبین . . . وعذاباً أليماً

ص: 254

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 31 - 2

2 - عذاب آتش دوزخ برای تکذیب گران ، مستمر و لحظه به لحظه است .

لاظلیل ولا یغنی من اللّهب

سایه نبودن دود آتش و مانع نشدن آن از شعله ها، بیانگر استمرار و لحظه لحظه بودن آتش دوزخ برای تکذیب گران است.

483- عذاب اخروی مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 37 - 8

8 _ تکذیب کنندگان آیات و رسولان الهی ، علاوه بر هلاکت دنیوی ، در آخرت نیز دچار عذابی دردناک و رنج آور خواهند شد .

الذین کذبوا بأیّتنا فدمّرنهم .. کذبوا الرسل أغرقنهم ... و أعتدنا للظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 16

16 - مستکبران و منکران آیات الهی ، به عذاب های سخت اخروی گرفتار خواهند شد .

فاستکبروا فی الأرض .. و کانوا بأیّتنا یجحدون... و لعذاب الأخره أخزی

484- عذاب اخروی مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 37 - 8

8 _ تکذیب کنندگان آیات و رسولان الهی ، علاوه بر هلاکت دنیوی ، در آخرت نیز دچار عذابی دردناک و رنج آور خواهند شد .

الذین کذبوا بأیّتنا فدمّرنهم .. کذبوا الرسل أغرقنهم ... و أعتدنا للظالمین

485- عذاب اخروی مکذبان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تهدید شدن تکذیب‌گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می‌رود.

ص: 255

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 19 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 24 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 28 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 34 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 45 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 47 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 49 - 1

1 - تهدید شدن تکذیب گران دین ، از سوی خداوند به هلاکت و عذاب اخروی

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل»، در اصل به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب) و در مقام تهدید و وعید به کار می رود.

486- عذاب اخروی مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 1

1_ انکار کنندگان قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) و اخروی اند

أفأمنوا أن تأتيهم غـشيه من عذاب الله أو تأتيهم الساعة

ضمیر در «أفمنوا» می تواند به «أكثر الناس» در آیه 103 باز گردد. در این صورت مقصود از آن ضمیر کسانی اند که به قرآن و وحی الهی و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافر شدند و آنها را انکار کردند.

487- عذاب اخروی مکذبان قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 43 - 2

2- تکذیب گران قیامت ، مبتلا به شکنجه روحی و جسمی در آخرت

هذه جهنم التي يكذب بها المجرمون

با این که مجرمان سرانجام به دوزخ افکنده می شوند؛ ولی با یادآوری تکذیب هایشان مورد شکنجه روحی نیز قرار می گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 257

2 - تحقیر و عذاب روحی تکذیب گران روز جزا، در قیامت از سوی خداوند

فإن كان لكم كيد فكيّدون

امر در «فکیدون»، تعجیزی و مفید سرزنش و تحقیر است.

488- عذاب اخروی مکذبان محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 1

1_ انکار کنندگان قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) و اخروی اند

أفأمنوا أن تأتيهم غـشيه من عذاب الله أو تأتيهم الساعة

ضمیر در «أفأمنوا» می تواند به «أكثر الناس» در آیه 103 باز گردد. در این صورت مقصود از آن ضمیر کسانی اند که به قرآن و وحی الهی و رسالت پیامبر(صلی الله علیه و آله) کافر شدند و آنها را انکار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 11

11 - خداوند ، به علّت در پیش بودن عذاب اخروی ، منافقان را به خاطر اهانت هایشان به پیامبراکرم (صلی الله علیه و آله) عذاب نمی کرد .

و يقولون في أنفسهم لولا يعذبنا . . . حسبهم جهنّم

489- عذاب اخروی مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 22 - 8

8_ تهدید شدن منکران قیامت و جرم پیشگان ، به عذاب قهر الهی در قیامت

الذين لا يرجون لقاءنا . . . لا بشري يومئذ للمجرمين و يقولون حجراً محجوراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 21 - 6

6 - سرزنش شدن ، نخستین عذاب روحی منکران معاد به وقت زنده شدن شان در عرصه قیامت

هـ_ذا يوم الفصل الذی کنتم به تکذّبون

برداشت یاد شده از آن جا است که پیش از طرح هرگونه عذابی برای منکران معاد، آنان مورد سرزنش الهی قرار خواهند گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 23 - 5

ص: 258

5- استهزا شدن ، از عذاب های روحی مشرکان و منکران معاد در عرصه قیامت

فاهدوهم إلى صراط الجحيم

به کار رفتن واژه «هدایت» _ که برای راهنمایی به امر خیر و مرغوب است _ درباره راندن به دوزخ، از باب تهکم و استهزا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 25 - 3، 2

2- سرزنش و استهزا ، از عذاب های روحی منکران معاد و مشرکان در موقف و بر سر راه دوزخ

ما لکم لاتناصرون

برداشت یاد شده از «ما»ی استفهامیه در «ما لکم» _ که درصدد توییخ و تهکم است _ به دست می آید.

3- یادآوری ناتوانی و ذلت مشرکان و منکران معاد و نیز بطلان عقاید آنها در موقف و پیش از ورود به دوزخ ، از عذاب های دیگر روحی آنان

ما لکم لاتناصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 14 - 4

4- منکران معاد ، مورد شکنجه روحی و جسمی در قیامت

علی النار یفتنون . ذوقوا فتنکم

تعبیر «یفتنون» ناظر به عذاب بدنی و عبارت های «ذوقوا» و «کنتم به تستعجلون»، دربردارنده سرزنش هایی است که عذاب روحی کافران را به دنبال دارد.

490- عذاب اخروی ممانعت از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 94 - 11

11- ایجاد مانع بر سر راه خدا (دین الهی) ، موجب مشکلات دنیوی و عذاب بزرگ اخروی است .

و تذوقوا السوء بما صدقتم عن سبيل الله و لكم عذاب عظيم

مقصود از «سبیل الله» دین خداست که در آیات بسیاری از قرآن به همین عنوان آمده است.

491- عذاب اخروی ممانعت از سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 94 - 11

11- ایجاد مانع بر سر راه خدا (دین الهی) ، موجب مشکلات دنیوی و عذاب بزرگ اخروی است .

و تذوقوا السوء بما صدقتم عن سبيل الله و لكم عذاب عظيم

مقصود از «سبیل الله» دین خداست که در آیات بسیاری از قرآن به همین عنوان آمده است.

ص: 259

492- عذاب اخروی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 145 - 4

4_ منافقان ، برای رهایی از عذاب اخروی ، هیچ یاور و شفیع نخواهند داشت .

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 28

28_ هیچ کس توانایی ندارد که به منافقان ، هنگام گرفتار آمدنشان به عذاب دنیوی و اخروی ، یاری رساند .

يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ... وَ مَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 12

12_ منافقان مرموز و نهانکار ، دارای عذابی در دنیا و برزخ و نیز در قیامت *

سَنُعَذِّبُهُمْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ يَرُدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ

به احتمال اینکه مراد از عذاب قبل از آخرت ، یکی عذاب دنیوی و دیگری عذاب برزخ باشد ، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 6 - 12

12 - منافقان و مشرکان ، گرفتار عذاب دنیوی و اخروی

عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ... وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ

تعبیر «دائرة السوء» _ با توجه به ذیل آیه (اخبار به عذاب جهنم) _ می تواند ناظر به عذاب و سختی های دنیا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 13 - 17، 18

17 - درون حصار کشیده شده میان مؤمنان و منافقان در قیامت ، محل رحمت خدا و خارج آن در احاطه عذاب الهی است .

باطنه فيه الرحمه و ظ_هره من قبله العذاب

18 - مؤمنان در قیامت ، مشمول رحمت خداوند و منافقان محکوم به عذاب الهی اند .

یوم يقول المن_فقون . . . باطنه فيه الرحمه و ظ_هره من قبله العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 4

4 - جدا شدن منافقان از جمع مؤمنان ، در قیامت و محکوم شدن آنان به عذاب الهی ، نتیجه و محصول انگیزه های منافقانه آنان است .

ص: 260

ینادونهم ألم نکن معکم قالوا بلی ولکنکم فتنتم أنفسکم

مؤمنان در پاسخ منافقان می گویند: درست است که شما با ما در اعمال و تکالیف دینی شرکت می کردید؛ لکن انگیزه های شما با ما یکی نبود. انگیزه های شما همواره خدعه و فریب، ریشخند و استهزا و... بوده است و اینها شما را به این روز هوناک انداخته است. گفتنی است که معنای «فتون» (مصدر «فتنتم»)، در بلا و عذاب انداختن است. «فتنتم أنفسکم»؛ یعنی، خود را در گرفتاری عذاب انداختید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 11، 12

11 - خداوند، به علت در پیش بودن عذاب اخروی، منافقان را به خاطر اهانت هایشان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) عذاب نمی کرد.

و يقولون فی أنفسهم لولا یعدبنا .. حسبهم جهنم

12 - خداوند، چشیدن عذاب جهنم را برای منافقان کافی قرار داده است و با وجود آن، عذاب های دیگر در دنیا ضرورت ندارد.

حسبهم جهنم یصلونها

«صلی» (مصدر «یصلونها») به معنای چشیدن است.

493- عذاب اخروی هدایت ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 64 - 9

9 - عذاب قیامت، فرجام قطعی عناصر هدایت ناپذیر

و رأوا العذاب لو أنهم كانوا یهتدون

494- عذاب اخروی هواپرستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 29 - 22

22- رفاه مندان هواپرست، در قیامت، گرفتار آتشی فراگیر و آشامیدنی هایی ناگوارند.

ولا تطع من أغفلنا قلبه .. بس الشراب و ساءت مرتفقاً

نکته یاد شده از ارتباط دو آیه استفاده شده است.

495- عذاب اخروی یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 80 - 12، 7، 6، 3، 2، 1

ص: 261

1 - گرفتار نشدن یهودیان گنهکار به آتش دوزخ - به جز چند روز محدود - از باور های دینی یهود

وقالوا لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة

«معدوده» به معنای شمرده شده، کنایه از اندک و ناچیز بودن است. روشن است که پندار مذکور درباره گنهکاران یهود است. آیه بعد (بلی من کسب ...) این معنا را تأیید می کند و لذا در برداشت کلمه گنهکار آورده شد.

2 - اندیشه یهود درباره عذاب قیامت (نبود عذاب برای یهودیان جز روزی چند) از بدعت های عالمان یهود

فویل للذین یکتبون الکتب . . . وقالوا لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة

جمله «وقالوا . . .» در ضمن اینکه عطف بر «قد کان فریق» در آیه 75 است، بیانگر مصداقی از «أمانی» در آیه 78 و مصداقی از «الکتاب» در آیه 79 می باشد. برداشت فوق به لحاظ وجه اخیر است.

3 - عذاب نشدن یهودیان گنهکار در قیامت به جز غذایی اندک ، از خیالات واهی و خام عوام یهود

لا یعلمون الکتب إلا أمانی . . . وقالوا لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة

در برداشت فوق، جمله «قالوا . . .» بیان مصداقی از «أمانی» در آیه 78 گرفته شده است.

6 - اندیشه باطل یهود (عذاب نشدن یهودیان جز روزی چند) بازدارنده آنان از ایمان آوردن به اسلام

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم . . . وقالوا لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة

جمله «وقالوا . . .» عطف بر «قد کان فریق» در آیه 75 است و لذا حاکی از آن است که چنین عقیده و پنداری، مانع از آن شده که یهودیان ایمان آورند.

7 - توجه به باور نار دست یهود درباره (عذاب نشدن یهود جز روزی چند) ، موجب قطع امید از ایمان آوردن اینان

أفتطمعون أن يؤمنوا لكم . . . وقالوا لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة

12 - بیشتر از چند روز نبودن عذاب قیامت برای یهودیان گنهکار ، از نسبت های دروغین یهود به خداوند

وقالوا لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة . . . أم تقولون علی الله ما لاتعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 81 - 3

1 - گنهکاران یهود همانند دیگر گنهکاران ، به اندازه استحقاقشان ، در آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة . . . بلی

«بلی» (چنین نیست) حرف جواب است و برای رد سخن و ادعای مطرح شده به کار می رود. این کلمه در آیه شریفه رد ادعای یهود (لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة) است.

3 - خداوند ، نه تنها اندک بودن عذاب یهود را تضمین نکرده ؛ بلکه در صورت احاطه داشتن گناه بر آنان ، ایشان را در آتش دوزخ ماندگار خواهد کرد .

أخذتم عند الله عهداً . . . بلی من کسب سیئه . . . هم فیها خلدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 22,24

22 - یهودیانی که همکیشان خود را کشتند یا آنان را آواره ساختند ، به شدیدترین عذاب های قیامت ، کیفر خواهند شد .

تقتلون أنفسکم . . . و یوم القیمه یردون إلی أشد العذاب

24 - یهودیانی که با تبعیض به احکام و معارف تورات برخورد می کردند ، در قیامت به شدیدترین عذاب ها گرفتار خواهند شد .

أفتؤمنون ببعض . . . و یوم القیمه یردون إلی أشد العذاب

ص: 262

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 96 - 12، 14

12 - یهودیان گنهکار به عذاب دوزخ گرفتار خواهند شد .

بما قدمت أیدیهم . . . و ما هو بمزحزحه من العذاب

«زحزحه» (مصدر مزحزح) به معنای دور ساختن است.

14 - زندگانی در دنیا و داشتن عمری طولانی ، نجاتبخش یهود از عذاب اخروی نیست .

و ما هو بمزحزحه من العذاب أن یعمر

«أن یعمر» بدل برای «هو» و یا فاعل برای «مزحزح» است. مآل هر دو به یک معناست؛ معنای جمله «ما هو...» چنین است: یهودیان [بر فرض اینکه عمری هزار ساله داده شوند] آن عمر طولانی، ایشان را از عذاب رها نخواهد ساخت.

496- عذاب اذیت کنندگان محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 61 - 15

15_ آزاردهندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مستحق عذابی دردناک

و الذین یؤذون رسول الله لهم عذاب الیم

497- عذاب استهزاگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 1 - 1

1 - کسانی که درباره دیگران سخن چینی و بدگویی کرده ، آنان را با کنایه و اشاره مسخره می کنند ، گرفتار عذاب الهی خواهند شد .

ویل لکلّ همزه لمزه

«هُمَزَةٌ»، به معنای شخصی است که با چشم و پلک و ابرو، به دیگران اشاره کرده و برای رساندن شرّ به آنان، سعایت و سخن چینی کند (قاموس). این وزن برای مبالغه به کار می رود و دلالت دارد که آن کار به صورت عادت درآمده است. (مجمع البیان)

498- عذاب استهزاگران انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 32 - 9

9_ نازل کردن عذاب بر استهزاگران انبیا و کافران به رسالت ایشان ، از سنت های خداوند است .

ثم أخذتهم فكيف كان عقاب

ص: 263

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 34 - 1

1_ کافران ، مشرکان ، گمراهان و آنان که پیامبران را به مسخره می گیرند ، به عذاب های سخت دنیوی و اخروی گرفتار خواهند شد .

لهم عذاب في الحيوه الدنيا و لعذاب الآخره أشق

مراد از ضمیر در «لهم» _ به قرینه آیه 31 و 32 _ کافران، مشرکان ، استهزاگران و گمراهان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 41 - 8

8- استهزاکنندگان پیامبران ، به عذابی مبتلا شدند که آن را به مسخره می گرفتند .

فحاق بالذین سخروا منهم ما كانوا به یستهزءون

مقصود از «ما كانوا به یستهزءون» عذاب استیصال است؛ زیرا آن چه مورد تمسخر کافران در طول تاریخ بود _ و همان بر سرشان آمد _ عذاب استیصال بود.

499- عذاب استهزاگران محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 41 - 11

11- استهزاکنندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به عذاب الهی تهدید شدند .

و لقد استهزیء برسول من قبلک فحاق بالذین سخروا منهم ما كانوا به یستهزءون

با توجه به این که در آیات پیشین، سخن از استهزای کافران نسبت به پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) در میان بوده؛ از یادآوری ابتلای مسخره کنندگان پیامبران به عذاب، چنین استفاده می شود که این فرجام در پیش روی استهزاکنندگان پیامبر(صلی الله علیه و آله) نیز هست.

500- عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 4 - 7

7_ تخلف جوامع از فرامین خدا، موجب سقوط معنوی آن جوامع و زمینه ساز گرفتاری آنان به عذاب دنیوی (عذاب استیصال).

و لا تتبعوا... و کم من قریه أهلكنها

برداشت فوق بر این اساس است که «فاء» در «فجاءها» بیانگر ترتیب باشد. بر این مبنا مراد از هلاکت، هلاکت معنوی خواهد بود. یعنی جوامعی در گذشته منحرف شدند و پس از آن گرفتار عذاب الهی گشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 264

1 _ تاریخ گذشته بشر ، شاهد هلاکت امت های بسیار با عذاب استیصال الهی

و لقد أهلكنا القرون من قبلكم

«قرون» جمع «قرن» است و «قرن» به مردمی که در یک عصر و زمان زندگی می کنند، گفته می شود.

6 _ عذاب استیصال الهی در کمین جوامع کفرپیشه و بیدادگران مجرم

و لقد أهلكنا .. لما ظلموا و جاءتهم رسلهم ... كذلك نجزي القوم المجرمين

8 _ نابودی امت ها با عذاب استیصال ، همواره پس از یأس کامل از ایمان آوردن آنان بوده است .

و لقد أهلكنا القرون .. و جاءتهم رسلهم بالبينت و ما كانوا ليؤمنوا

9 _ وقوع عذاب استیصال ، پس از اتمام حجت رسولان الهی

و لقد أهلكنا القرون ... و جاءتهم رسلهم بالبينت و ما كانوا ليؤمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 39 - 9، 7

7 _ عذاب استیصال ، کيفر تکذيب پیامبران الهی و رویارویی با ایشان

بل کذبوا .. فانظر كيف كان عقبه الظلمين

9 _ تاریخ بشر ، شاهد فرجام شوم مخالفان پیامبران و گرفتار شدن آنان به عذاب استیصال الهی

كذلك كذب الذين من قبلهم فانظر كيف كان عقبه الظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 52 - 2

2 _ مردمی که با عذاب استیصال نابود می شوند ، مردمی ظالم و ستم پیشه بوده و در عذاب جاودان اخروی ، معذب خواهند بود .

أثم إذا ما وقع .. ثم قيل للذين ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 7

7_ نجات صالح (ع) و پیروانش از عذاب استیصال، جلوه ای از رحمت خداوند بر آنان بود.

نَجِيْنًا ص - لِحًا و الذّٰیْنَ ءَامَنُوْا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 6

6_ ستمگران، مشرکان و کفرپیشگان، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند.

وَأَخْذِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 82 - 1

1_ خداوند، با زیر و رو کردن دیار قوم لوط، آنان را به عذاب استیصال گرفتار ساخت.

ص: 265

فلما جاء أمرنا جعلنا عـ ليهـا سافلها

مراد از ضمیر در «عـ ليهـا»، «سافلها» و «عليها» قریه و یا قریه هایی است که قوم لوط در آنها زندگی می کردند. عالی و سافل هر چیز به معنای بالاترین و پایین ترین قسمت آن است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 1,2

1_ جوشش آب های سیل آسا، بارش باران های طوفان زا، زیر و زبر شدن آبادیها، فرو ریختن سنگ های عذاب و ایجاد صیحه و غرش های تخریب گر، نمونه هایی است از عقوبت های الهی و عذاب های استیصال.

و كذلك أخذ ربك

«ذلک» اشاره به عذابهایی است که در این سوره بیان شده است؛ از قبیل طوفان نوح، زیر و زبر شدن آبادیهای قوم لوط و

2_ امت های ستم پیشه (جوامع کفرپیشه و مشرک) در خطر گرفتار شدن به عقوبت های الهی و عذاب های استیصال هستند.

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هی ظـ لمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 117 - 3

3_ خداوند، امت های صالح و درستکار را با عذاب استیصال نابود نمی کند.

و ما كان ربك ليهلك القرى بظلم و أهلها مصلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 107 - 1

1_ انکار کنندگان قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) و اخروی اند.

أفأمنوا أن تأتيهم غـ شیه من عذاب الله أو تأتيهم الساعه

ضمیر در «أفأمنوا» می تواند به «أكثر الناس» در آیه 103 باز گردد. در این صورت مقصود از آن ضمیر کسانی اند که به قرآن و وحی الهی و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافر شدند و آنها را انکار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 63 - 7,8

7- نزول عذاب الهی (استیصال) بر امت ها ، پس از اتمام حجت با آنان خواهد بود .

قالوا بل جنن_ک بما کانوا فیه یمترون

8- نزول عذاب الهی (استیصال) بر قوم لوط ، پس از تمام شدن حجت بر آنان توسط حضرت لوط (ع) بود .

قالوا بل جنن_ک بما کانوا فیه یمترون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 58 - 3

3- گرفتاری به عذاب استیصال پیش از فرارسیدن قیامت ، سرنوشت محتوم همه اقوام و جوامع کافر و مشرک حق ستیز

ص: 266

است .

وإن من قرينه إلا نحن مهلكوها قبل يوم القيـمه

اینکه آیه می فرماید: همه جوامع بشری قبل از قیامت یا هلاک می شوند و یا دچار عذاب می شوند احتمال دارد که مراد از «مهلكوها» هلاکت انسانهای معمولی و مراد از «معدّبوها» عذاب کافران و مشرکان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 134 - 7

7- منکران رسالت پیامبران پس از دریافت آیات الهی ، سزاوار کیفری سخت و نابودی با عذاب استیصال

ولو أنا أهلكنهم بعذاب من قبله لقالوا .. فتتبع آءای تک

«عذاب» نکره است و ناشناخته بودن عذاب، حاکی از شدت سختی آن است؛ به گونه ای که حقیقت آن را نمی توان برای مخاطب ترسیم کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 13 - 1

1- فرار نکردن و بازگشتن به زندگی مرفّه ، سخن استهزا آمیز خداوند با مترفان ستمگر ، به هنگام نزول عذاب استیصال بر آنان

لا تتركضوا وارجعوا إلی ما أترفتم فیه

«الترف» به معنای تنعم و برخورداری از نعمت و «الترفه» به معنای خود نعمت است. و «مترف» نیز به کسی گویند که از نعمت فراوان و رفاه بسیار برخوردار باشد، به گونه ای که او را مغرور سازد (لسان العرب) و یا آن چنان در ناز و نعمت باشد که کسی جلوگیر او نباشد و هر چه دلش خواست آزادانه انجام دهد (قاموس المحيط). گفتنی است نهی و امر در جمله «لا تتركضوا» و «ارجعوا...» برای طلب حقیقی نیست؛ بلکه مجاز و از باب تهكّم و استهزا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 115 - 6

6- هشدار روشن و بی ابهام نوح (ع) به قومش ، نسبت به خطر «عذاب استیصال» در صورت پافشاری آنان بر شرک و مبارزه با توحید

إن أنا نذیر مبین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که نوح(ع) در راستای اتمام حجت با قومش، از پیش آنان را به نزول عذاب استیصال هشدار داده

باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 156 - 6

6 - روز نزول عذاب استیصال ، روزی بس بزرگ و هولناک

فیأخذکم عذاب یوم عظیم

مراد از «عذاب یوم عظیم» به قرینه «فأخذهم العذاب» (آیه 158) عذاب استیصال است که ثمودیان را نابود ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 267

3 - هلاکت ثمودیان با عذاب استیصال ، آیتی بزرگ و عبرت آموز برای دیگران

فأخذهم العذاب إنَّ في ذلك لآیه

واژه «آیه» در این جا مرادف «عبره» است و نکره آمدن برای تفخیم می باشد؛ یعنی، «إنَّ في ذلك لعبره عظیمه».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - پافشاری اهل جرم و گناه بر انکار حقایق وحی ، تا مرز مشاهده عذاب دردناک الهی (عذاب استیصال)

كذلك سلکنه .. لا یؤمنون به حتّی یروا العذاب الالیم

«ال» در «العذاب» برای عهد است. بنابراین «العذاب الالیم» اشاره به عذابی دارد که مشرکان مکه به آن تهدید شدند (عذاب استیصال). آیه «أفبعذابنا یستعجلون» بیانگر آن است که آنان تهدید به عذاب را جدی نگرفتند و بدان جهت از روی استهزا، خواستار تعجیل نزول آن بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - نزول عذاب استیصال بر جرم پیشگان ، به گونه ای ناگهانی و غافل گیرانه

فیأتیهم بغته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - تاریخ بشر ، شاهد هلاکت جوامع بسیاری با عذاب قهر الهی (عذاب استیصال) است .

و کم أهلکنا من قریه

واژه «کم» (چه بسیار) بیانگر کثرت جوامع هلاک شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ایمان آوردن کافران ، پس از مشاهده پیروزی مؤمنان و نزول عذاب ، غیرقابل پذیرش است .

قل يوم الفتح لا ينفع الذين كفروا ايم_نهم

بنابراین که «یوم الفتح» نظر به نصرت دنیوی مؤمنان داشته باشد، آیه، ناظر به نزول عذاب استیصال و به پیروزی قطعی رسیدن مؤمنان خواهد بود.

8 - کافران ، در لحظه نزول حتمی عذاب استیصال ، اندک مهلتی نخواهند یافت .

يوم الفتح . . . و لا هم ينظرون

بنابراین احتمال که مراد از «یوم الفتح»، روز نزول عذاب استیصال بر کافران باشد، نکته یاد شده قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 54 - 9

9 - گنه کاران توبه ناپذیر ، در معرض عذاب الهی در دنیا (عذاب استیصال)

ص: 268

و أنیبوا إلى ربکم و أسلموا له من قبل أن یأتیکم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 8 - 5

5 - جوامعی که از فرمان های خدا و رسولان او ، سرپیچی کردند ، مورد محاسبه سخت الهی و عذاب ناشناخته و ناخوشایند (عذاب استیصال) قرار گرفتند .

فحاسبنها حساباً شديداً و عذبنها عذاباً نكراً

«نکر» (مرادف «منکر») به معنای شیء ناخوشایند و ناشناخته است.

501- عذاب استیصال اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 26 - 1

1 - خداوند ، اقوام تکذیب گر و کفرپیشه تاریخ را _ که از سر لجاجت و عمد بر کفر و تکذیب خود پافشردند _ با عذاب استیصال نابود کرد .

فقد کذب الذین من قبلهم جاءتهم رسلهم بالبینات . . . ثم أخذت الذین کفروا

«تکبیر» به معنای انکار (تغییر) است (لسان العرب) و مقصود از آن در آیه شریفه، تغیر نعمت به نعمت و حیات به مرگ می باشد؛ که مجازات کفرپیشگی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 83 - 7

7 - بسیاری از اقوام صاحب قدرت و مکنّت و دارای تمدن و آثار ملی ، به عذاب الهی (استیصال) گرفتار شدند .

و حاق بهم ما كانوا به يستهزون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 84 - 2,3

2 - اقوام قدرتمند محکوم شده به عذاب استیصال ، هنگام مشاهده آثار فرود آن ، توبه کنان به خدای یکتا ایمان آورده و به انکار معبود

های ادعایی خویش می پرداختند .

فلما رأوا بأسنا قالوا ءامنا بالله وحده و كفرنا بما كنا به مشركين

3 - اقوام قدرتمند محکوم شده به عذاب استیصال ، مردمی لجوج و حق ناپذیر در برابر تعالیم پیامبران

فلما رأوا بأسنا قالوا ءامنا بالله وحده و كفرنا بما كنا به مشركين

برداشت یاد شده، به خاطر این نکته است که اقوام یادشده تا لحظه مشاهده آثار آمدن عذاب، به استهزای آن می پرداختند و تنها به محض دیدن آن، تسلیم شده، ایمان می آوردند.

ص: 269

502- عذاب استیصال امت های پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 48 - 1

1 - هلاکت و نابودی بسیاری از جوامع پیشین با عذاب استیصال

و کأین من قریه أملیت لها و هی ظالمه

«إملاء» (مصدر «أملیت») از «ملو» و به معنای فرصت دادن است «لها» به تقدیر «لأهلها» و «هی ظالمه» به تقدیر «و أهلها ظالمه» می باشد. «أخذ» (مصدر «أخذت») به معنای گرفتن و در این جا کنایه از هلاک ساختن و از میان برداشتن است.

503- عذاب استیصال اهل باطل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 78 - 13

13 - خسارت و زیان باری اهل باطل ، به هنگام نزول عذاب استیصال

و خسر هنالك المبطلون

504- عذاب استیصال اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 10

10 - قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، لوط ، اصحاب مدین و فرعونیان ، اقوام هلاک شده با عذاب استیصال

فقد کذبت قبلهم قوم نوح . . . ثم أخذتهم فکیف کان نکیر

505- عذاب استیصال بر قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 73 - 2

2_ خداوند ، عذاب استیصال را بر قوم نوح آن گاه نازل کرد که آنان_ با وجود براهین و شواهد قطعی بر رسالت آن حضرت_ آن را انکار

کرده و او را متهم به دروغ‌گویی کردند .

إذ قال لقومه يقوم إن كان كبر عليكم مقامى . . . فعلى الله توكلت فأجمعوا... فإن ت

506- عذاب استیصال پس از محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 270

5_ نزول عذاب استیصال ، پس از رحلت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) برای جوامعی که استحقاق آن را دارند ، همواره ممکن است .

أو تتوفینک فإلینا مرجعهم

507- عذاب استیصال حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 4

4 - خداوند ، مشرکان و کافران حق ستیز را کراراً به عذاب استیصال تهدید کرده است .

فإما نرینک بعض الذی نعدهم

فعل مضارع «نعد» دلالت بر استمرار می کند. این کلمه مشتق از «وعد» است و «وعد» هم در خیر استعمال می شود و هم در شر. چون در این جا ضمیر به مشرکان و کافران بر می گردد، برای شر و تهدید است.

508- عذاب استیصال حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 41 - 3

3 - تکذیب گران حق ستیز ، سزاوار عذاب مرگ بار استیصال

فأخذتهم الصیحه بالحق

کلمه «بالحق» را به دو صورت می توان تفسیر کرد: الف) جامعه پس از نوح، به خاطر کفر و تکذیب گری شان، مستحق عذاب بودند. ب) نزول عذاب صیحه بر آن قوم، حکمی بر پایه حق و عدل بود. برداشت فوق، براساس تفسیر اول می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 47 - 5

5 - کفرپیشگان حق ناپذیر ، در معرض عذاب استیصال

و لولا أن تصیبهم مصیبه

واژه «مصیبه» در آیه، هم شامل عذاب استیصال می شود و هم شامل عذاب اخروی، برداشت یاد شده بر پایه احتمال اول است.

509- عذاب استیصال در جزیره العرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 14 - 1

1_ مردم جزیره العرب، جانشین امتهایی که در آن سرزمین با عذاب استیصال الهی منقرض شده بودند.

و لقد أهلكنا القرون من قبلکم .. ثم جعلنکم خلف فی الأرض

ص: 271

510- عذاب استیصال رهبران شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 8 - 10

10 - سران کفر و شرک ، مستحق چشیدن عذاب الهی استیصال اند .

بل لَمَّا يذوقوا عذاب

511- عذاب استیصال رهبران کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 8 - 10

10 - سران کفر و شرک ، مستحق چشیدن عذاب الهی استیصال اند .

بل لَمَّا يذوقوا عذاب

512- عذاب استیصال ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 13 - 6

6 _ عذاب استیصال الهی در کمین جوامع کفرپیشه و بیدادگران مجرم

و لقد اهلکنا .. لما ظلموا و جاءتهم رسلهم ... کذلک نجزی القوم المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 52 - 2

2 _ مردمی که با عذاب استیصال نابود می شوند ، مردمی ظالم و ستم پیشه بوده و در عذاب جاودان اخروی ، معذب خواهند بود .

أثم إذا ما وقع .. ثم قيل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 10

10_ ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

ص: 272

513- عذاب استیصال فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 10

10 - قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، لوط ، اصحاب مدین و فرعونیان ، اقوام هلاک شده با عذاب استیصال

فقد کذبت قبلهم قوم نوح . . . ثم أخذتهم فکیف کان نکیر

514- عذاب استیصال قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 10

10 - قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، لوط ، اصحاب مدین و فرعونیان ، اقوام هلاک شده با عذاب استیصال

فقد کذبت قبلهم قوم نوح . . . ثم أخذتهم فکیف کان نکیر

515- عذاب استیصال قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 10

10 - قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، لوط ، اصحاب مدین و فرعونیان ، اقوام هلاک شده با عذاب استیصال

فقد کذبت قبلهم قوم نوح . . . ثم أخذتهم فکیف کان نکیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 26 - 2

2 - وعده خداوند ، به مجازات قوم حق ستیز ثمود و نزول عذاب استیصال بر آنان

سيعلمون غداً من الكذاب الأشر

«غداً» ظاهراً اشاره به هنگام نزول عذاب دنیوی دارد؛ و نه قیامت.

516- عذاب استیصال قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 10

10 - قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، لوط ، اصحاب مدین و فرعونیان ، اقوام هلاک شده با عذاب استیصال

فقد کذبت قبلهم قوم نوح . . . ثم أخذتهم فكيف كان نكير

ص: 273

517- عذاب استیصال قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 10

10 - قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، لوط ، اصحاب مدین و فرعونیان ، اقوام هلاک شده با عذاب استیصال

فقد کذبت قبلهم قوم نوح . . . ثم أخذتهم فکیف کان نکیر

518- عذاب استیصال قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 10

10 - قوم نوح ، عاد ، ثمود ، ابراهیم ، لوط ، اصحاب مدین و فرعونیان ، اقوام هلاک شده با عذاب استیصال

فقد کذبت قبلهم قوم نوح . . . ثم أخذتهم فکیف کان نکیر

519- عذاب استیصال کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 1

1 _ خداوند ، به هنگام نزول عذاب استیصال بر کافران ، رسولان خود و مؤمنان را از مهلکه دور کرده و از آسیب پذیری نجات می داد .

فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من قبلهم . . . ثم نجی رسلنا و الذین ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 5

5 - خداوند ، اقوام تکذیب گر و کفر پیشه تاریخ را پس از این که از فرصت داده شده استفاده نکردند و هم چنان بر کفر و انکار خود پای فشردند ، با عذاب استیصال نابود کرد .

فأملیت للک_ فرین ثم أخذتهم

«نکیر» به معنای انکار (تغییر) است. و مقصود از آن به قرینه آیه بعد، تغییر نعمت به محنت، حیات به مرگ و نابودی و آبادانی به ویرانی

است. گفتنی است که استفهام در جمله «فکیف کان نکیر»، استفهام تعجبی و بیانگر شدت کیفر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 55 - 6

6 - روز وقوع عذاب استیصال ، آخرین روز حیات کافران بوده و رهایی آنان از آن ناممکن است .

أویأتیهم عذاب یوم عقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 41 - 4

ص: 274

4 - عذاب استیصال ، کیفری بر اساس حق و به دور از کمترین بی عدالتی نسبت به کافران و تکذیب گران

فَأَخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 47 - 5

5 - کفرپیشگان حق ناپذیر ، در معرض عذاب استیصال

و لولا أن تصيبهم مصيبة

واژه «مصیبه» در آیه، هم شامل عذاب استیصال می شود و هم شامل عذاب اخروی، برداشت یاد شده بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 15 - 4

4 - با قطعی شدن عذاب استیصال بر کافران ، هیچ مهلتی برای گریز آنان نخواهد بود .

ما لها من فواق

در زبان عرب به مدت زمانی که دوشنده شیر _ در فاصله میان دو بار دوشیدن _ به بچه شتر مهلت می دهد تا شیر بنوشد، «فواق» گفته می شود و مقصود از آن، مدت کوتاه و زودگذر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 4

4 - خداوند ، مشرکان و کافران حق ستیز را کراراً به عذاب استیصال تهدید کرده است .

فإِذَا نَرَيْنَكَ بَعْضَ الَّذِي نَعْدُهُمْ

فعل مضارع «نعد» دلالت بر استمرار می کند. این کلمه مشتق از «وعد» است و «وعد» هم در خیر استعمال می شود و هم در شر. چون در این جا ضمیر به مشرکان و کافران بر می گردد، برای شر و تهدید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 13 - 9

9 - مشرکان و کفرپیشگان ، پس از اتمام حجت بر آنان ، در معرض گرفتار آمدن به عذاب استیصال اند .

فإن أعرضوا فقل أندر تكم ص_ عقه مثل ص_ عقه عاد و ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 20 - 1

1 - کافران در آخرت ، گرفتار آتشی مسلط و فراگیرند ، که تمام راه های گریز از آن بسته خواهد بود .

علیهم نار مؤصده

«وَصِيدَه»؛ یعنی، غرفه ای که در کوهستان برای حفاظت از اموال ساخته شود و جمله «اوصدت الباب»؛ یعنی، درب را بسته و محکم کردم (مفردات راغب). بنابراین «مؤصده»، به معنای بسته شده و محکم است مانند محفظه ای که در دل کوه پدید آورند. حرف «علی» در «علیهم»، بر سلطه کامل آتش و فراگیر بودن آن دلالت دارد.

ص: 275

520- عذاب استیصال مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 29 - 4

4- اجابت نشدن مهلت خواهی مجرمان ، پس از فرارسیدن عذاب استیصال *

و ما کانوا منظرین

جمله «و ما کانوا منظرین» می تواند بیانگر این معنا باشد که فرعونیان، پس از اتمام حجت و حق ستیزی های مکرر، زمینه توبه و بازگشت را از دست داده و مهلت خواهی کسانی چون ایشان اجابت نمی شود.

521- عذاب استیصال مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 33 - 10

10 _ امکان نزول عذاب استیصال بر امت محمد (صلی الله علیه و آله)

و ما کان الله ليعذبهم ... و هم يستغفرون

522- عذاب استیصال مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 46 - 1

1 _ خداوند ، مشرکان را کراراً به عذاب استیصال تهدید کرده بود .

و إما نرینک بعض الذی نعدهم

«نعد» فعل مضارع است و دلالت بر استمرار می کند و نیز مشتق از «وعد» است و «وعد» هم در خیر استعمال می شود و هم در شر. در این جا چون ضمیر «هم» به مشرکان بر می گردد برای شر و تهدید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 10

10_ ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 13 - 9

9 - مشرکان و کفرپیشگان ، پس از اتمام حجت بر آنان ، در معرض گرفتار آمدن به عذاب استیصال اند .

فإن أعرضوا فقل أندر تکم ص_ عقه مثل ص_ عقه عاد و ثمود

ص: 276

523- عذاب استیصال مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 2

2_ مشرکان مکه، به دلیل از دست دادن زمینه ایمان به آیات الهی و هشدار های پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)، مستحق عذاب استیصال بودند.

و ما تغنی الأیت و النذر عن قوم لایؤمنون. فهل ینتظرون إلا مثل آیام الذین خلوا من

با توجه به اینکه یکی از مصادیق «قوم لایؤمنون» در آیه قبل، مشرکان مکه می باشد، برداشت فوق استفاده می شود.

524- عذاب استیصال مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 5

5 - خداوند، اقوام تکذیب گر و کفر پیشه تاریخ را پس از این که از فرصت داده شده استفاده نکردند و هم چنان بر کفر و انکار خود پای فشردند، با عذاب استیصال نابود کرد.

فأملیت للک_فرین ثم أخذتهم

«نکیر» به معنای انکار (تغییر) است. و مقصود از آن به قرینه آیه بعد، تغیر نعمت به محنت، حیات به مرگ و نابودی و آبادانی به ویرانی است. گفتنی است که استفهام در جمله «فکیف کان نکیر»، استفهام تعجیبی و بیانگر شدت کیفر است.

525- عذاب اصحاب اخدود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 16

16 - خداوند، اصحاب اخدود را به جهنم و عذاب سوزانی سخت تر از آن گرفتار خواهد کرد.

إنّ الذین .. فلهم عذاب جهنّم و لهم عذاب الحریق

عبارت «الذین فتنوا» عام است و شامل تمام آزار دهندگان مردم مؤمن می شود؛ چه در گذشته بدون توبه مرده باشند و یا در آینده و حال پیدا شده و فرصت توبه را از دست دهند. سیاق آیات، قرینه بر این است که اصحاب «اخذود» مصداق بارز این گروه بودند.

526- عذاب اصحاب الجنه

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

19 - قلم - 68 - 33 - 1

ص: 277

1 - نابود شدن بوستان باغداران یمنی ، کیفر و عذاب الهی بر آنان بود .

كما بلونا أصحاب الجنة... بل نحن محرومون... كذلك العذاب

527- عذاب اصحاب سبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 66 - 1

1 - عقوبت اصحاب سبت ، عبرتی برای معاصران آنان و درسی بر آیندگان ایشان

فجعلنها نکالا لما بین یدیها و ما خلفها

مراد از ضمیر در «فجعلناها» عقوبت اصحاب سبت است که از جمله «فقلنا لهم کونوا قرده» به دست می آید. ضمیر در «یدیها» و «خلفها» به «الذین اعتدوا» ارجاع می شود و مؤنث آوردن آن به اعتبار «امت و طایفه» بودن آنان است. مقصود از «ما بین یدیها» (آنچه پیش روی آنان بود) مردم معاصر اصحاب سبت است و منظور از «ما خلفها» (آنچه پس از آنان بود) آیندگان ایشان است.

528- عذاب اصحاب شمال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 56 - 3

3 - عذاب دوزخ ، خوردنی و آشامیدنی آن (میوه زقوم و آب داغ) جزای دوزخیان (اصحاب شمال)

وَإِذَا نزلهم یوم الدین

529- عذاب اعراض از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 6 - 6

6 - ستمگران و اعراض کنندگان از قوانین دین، علاوه بر عذابهای دنیوی به عذابهای آخرت نیز گرفتار خواهند شد.

و کم من قریه أهلکنها... إنا کنا ظلمین. فلنستلن الذین أرسل إلیهم

هدف از بیان بازجویی در قیامت، تهدید ظالمان به عذابهای اخروی است، و کلمه «فاء» در «فلنستلن» بیانگر آن است که عذابهای دنیا پایان مجازات آنان نیست.

530- عذاب اقوام پيشين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 146 - 6

ص: 278

6_ جعل احکام سخت و محدود کردن بهره برداری از مواهب، از انواع مجازاتهای خداوند برای برخی اقوام بوده است.

و علی الذین هادوا حرمنا کل ذی ظفر . . . ذلک جزینهم بیغیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 70 - 21

21_ نزول عذاب بر امت های کافر پیشین ، پس از اصرار و مداومت آنان بر ظلم و حق ناپذیری

و لکن کانوا أنفسمهم یظلمون

فعل «کانوا» به همراه «یظلمون» افاده استمرار می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 100 - 4

4_ نزول عذاب بر برخی از اقوام گذشته ، فراگیر همه آنان نشد و نسلی از آنان باقی ماند .

منها قائم

برداشت فوق، براساس این احتمال است که مراد از «منها» من أهلها باشد. بر این اساس، جمله «منها قائم...»؛ یعنی، برخی از اقوامی که گرفتار عذاب شدند، هم اکنون (عصر پیامبر) نیز موجودند و برخی از آنان به طور کلی منقرض شده و باقی نماندند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 116 - 2

2_ فساد و تبه کاری های امت های گذشته ، عامل گرفتاری آنان به عذاب و هلاکت

فلولا کان من القرون من قبلکم أولوا بقیه ینهون عن الفساد

عبارت «ممن أنجینا منهم» قرینه بر این است که مقصود از «القرون من قبلکم» امتهایی اند که به عذابهای الهی گرفتار شده و به هلاکت رسیده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 15 - 3

3- بسیاری از جوامع ستمگر و متترف در نتیجه عذاب شدید الهی، کاملاً نابود شدند.

و کم قصمنا .. حتی جعلنهم حصیداً خـ مدین

«حصید» فعیل به معنای مفعول (محصول) است؛ یعنی، درو شده و «خامد» اسم فاعل از «خمدت النار خموداً» به معنای شعله خاموش شده آتش است و در این آیه کنایه از مرگ می باشد (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 6

6 - توصیه شدن مشرکان صدر اسلام به این که به خود بیایند و دست از کفر و تکذیب بردارند و خود را چونان جوامع پیشین، گرفتار خشم و عذاب خدا نسازند.

و إن یکذبوک فقد کذبت .. فأملیت للک فرین ثم أخذتهم

بیان سرگذشت اقوام تکذیب گر پیشین برای مردم شرک پیشه صدر اسلام - که با پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبارزه می کردند - در واقع

ص: 279

نصیحتی بود به آنان مبنی بر این که از سرگذشت پیشینیان عبرت بگیرند و دست از مخالفت بردارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 58 - 1

1 - تاریخ بشر ، شاهد هلاکت جوامع بسیاری با عذاب قهر الهی (عذاب استیصال) است .

و کم أهلکنا من قریه

واژه «کم» (چه بسیار) بیانگر کثرت جوامع هلاک شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 9 - 18, 19, 24, 25

18 - امت های گذشته ، در پی اصرار بر تکذیب تعالیم انبیا ، به عذاب الهی گرفتار شدند .

و جاءتهم رسلهم بالبینات فما کان الله لیظلمهم ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

فعل «کانوا» با فعل مضارع «یظلمهم» مفید استمرار و اصرار است.

19 - خداوند ، امت های تکذیب کننده پیشین را ، پس از اتمام حجت با آنان ، کیفر و عقوبت کرد .

و جاءتهم رسلهم بالبینات فما کان الله لیظلمهم

24 - عذاب و کیفر جوامع تکذیب کننده ، نتیجه ظلم و ستم آنان به خودشان بود .

فما کان الله لیظلمهم ولکن کانوا أنفسهم یظلمون

25 - عذاب شدن جوامع تکذیب کننده ، ستمی از ناحیه خداوند بر آنان نبود .

و جاءتهم رسلهم بالبینات فما کان الله لیظلمهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 54 - 4, 6

4 - مشرکان ملت های پیشین نیز ، گرفتار عذاب شدند و بین آنان و لذت های دنیوی شان جدایی برگشت ناپذیر افتاد .

و حیل بینهم و بین ما یشتنون کما فعل بأشیاعهم من قبل

«اشیاع» (جمع «شیعه») به معنای پیروان است و در آیه _ به قرینه «من قبل» _ مراد کسانی است که مشابهت فکری با مشرکان بعدی داشته اند.

6 - شک و دودلی آمیخته با بدگمانی مشرکان پیشین ، به بعث و قیامت باعث گرفتار شدن آنان به عذاب

و حیل بینهم و بین ما یشتهون کما فعل بأشیاعهم . . . إنهم کانوا فی شکّ مریب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 44 - 5

5 - تهدید مشرکان حق ناپذیر صدر اسلام از سوی خداوند ، به هلاکت و عذاب همچون کافران پیشین

أولم یسیروا فی الأرض فینظروا . . . و کانوا أشدّ منهم قوّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 25 - 3

3 - تکذیب کنندگان پیامبران ، از میان اقوام گذشته ، به عذاب الهی گرفتار شدند .

ص: 280

كذّب الذين من قبلهم فأتىهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 31 - 11، 4

4 - قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان ، بر اثر مخالفت با پيامبران خود ، به عذاب الهی دچار شدند .

مثل دأب قوم نوح . . . و الذين من بعدهم

11 - عذاب قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان از سوی خداوند کاملاً عادلانه و به دور از هر گونه ستم

مثل دأب قوم نوح . . . و ما الله يريد ظلماً للعباد

يادآوری اين مسأله كه خداوند به كسی ظلم نمی كند _ پس از بيان سرگذشت اقوام يادشده _ می تواند گویای مطلب بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - قمر - 54 - 43 - 5

5 - اقتدار و شكوه تمدن های گذشته تاريخ ، بی تأثیر در پیشگیری از عذاب الهی از آنان

أَكْفَارِكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَئِكُمْ

تعبير «أَكْفَارِكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَئِكُمْ» تعريض بدان دارد كه اقوام پیشین، به رغم اقتدار مادی شان، نابود شدند و شكوه و قدرت آنان نتوانست از عذاب الهی در حق آنان، جلوگیری كند؛ شما (كافران) كه جای خود دارید.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - ملك - 67 - 18 - 3

3 - تهدید شدن كافران تكذیب گر ، به نزول عذاب الهی همچون اقوام و ملل پیشین

و لقد كذّب الذين من قبلهم فكيف كان نكير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - حاقه - 69 - 10 - 3، 2

2 - فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط ، از سوی خداوند به عقوبتی سخت در دنیا گرفتار شدند .

«رابيه» (اسم فاعل از «ربا يربو») به معنای فزاینده و رو به رشد است و در این آیه کنایه از شدت است.

3- سرپیچی از فرمان های پیامبران ، عامل عقوبت شدن فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط

فعصوا رسول ربهم فأخذهم أخذه رابيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 13 - 5

5- توانایی خداوند بر عذاب پیشینیان ، دلیل توانمندی او بر اعاده آن برای نسل های آینده بشر *

قتل أصحاب الأُخدود .. إته هو بیدیء و یعید

مفاد آیه شریفه _ به قرینه تهدید بودن آن برای کافران _ ممکن است این باشد که باید آیندگان، از سرنوشت پیشینیان عبرت بگیرند؛ زیرا کسی که عذاب ها را برای اولین بار به وجود آورد، بر اعاده آن نیز توانمند است.

531- عذاب اقوام صالح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 117 - 4

4_ نزول عذاب بر امت های درستکار ، ظلم به آنهاست .

و ما كان ربك ليهلك القرى بظلم و أهلها مصلحون

کلمه «مصلح» هم به معنای اصلاح کننده خویش و هم به معنای اصلاح کننده دیگران است. برداشت فوق ، ناظر به معنای اول می باشد.

532- عذاب اقوام کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 70 - 21

21_ نزول عذاب بر امت های کافر پیشین ، پس از اصرار و مداومت آنان بر ظلم و حق ناپذیری

و لكن كانوا أنفسهم يظلمون

فعل «كانوا» به همراه «يظلمون» افاده استمرار می کند.

533- عذاب اقوام مجرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 15

15_ عذاب اقوام مجرم نیز جلوه ای از رحمت خداوند است. *

فقل ربكم ذو رحمة وسعة و لا يرد بأسه عن القوم المجرمين

آمدن جمله «و لا يرد بأسه» پس از «ذو رحمة وسعة» چنین می نمایاند که عذاب اقوام مجرم نیز جلوه ای از رحمت واسعه خداوند است.

534- عذاب الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 128 - 11,14,15,16

11_ عذاب خداوند سرنوشت کافران محارب، در صورت عدم بازگشت و توبه

ليقطع طرفاً... فينقلبوا خائين... او يعذبهم

14_ دشمنان محارب با اهل ایمان، مستحق عذاب الهی

ص: 282

او یعدّیهم فانّهم ظالمون

15 - ظلم ، موجب گرفتار شدن به عذاب الهی

او یعدّیهم فانّهم ظالمون

16 - عذاب خداوند به بندگان ، نتیجه عمل خود آنان

او یعدّیهم فانّهم ظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 129 - 7

7 - اصل ، در مشیت الهی ، آمرزش بندگان است ، نه عذاب آنان

یغفر لمن یشاء و یعدّب من یشاء و الله غفور رحیم

تقدیم ذکری آمرزش بر عذاب، دلالت بر تقدیم واقعی و اصالت مغفرت الهی است.

535- عذاب امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 13 - 8

8 - نابودی امت ها با عذاب استیصال ، همواره پس از یأس کامل از ایمان آوردن آنان بوده است .

و لقد اهلکنا القرون ... و جاءتهم رسلهم بالبینة و ما کانوا لیؤمنوا

536- عذاب امت های پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 44 - 12

12 - برخی از امتهای گذشته پس از فراموش کردن خدا و هشدارهای او گرفتار عذاب ناگهانی خداوند شدند.

و لقد أرسلنا إلی أمم من قبلک .. فلما نسوا ... أخذنهم بغتة فإذا هم مبلسون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 _ خداوند بسیاری از امتهای مختلف پیشین را با عذابی سهمگین و ناگهانی به هلاکت رساند.

و کم من قریه أهلکنها فجاءها

«فاء» در جمله «فجاءها ..» می تواند تفسیریه باشد. بر این مبنا جمله «جاءها ...» توضیح و تفسیر جمله «أهلکناها» است. اسناد هلاکت به قریه برای رساندن شدت عذاب است.

3 _ گروهی از امتهای متخلف پیشین شب هنگام و گروهی دیگر در حال خواب نیمروز، گرفتار عذاب الهی شدند.

فجاءها بأسنا بیتا أو هم قائلون

«أو» در جمله «أو هم قائلون» برای تنويع است. «قائله» به معنای نیمروز است و «قائل» به کسی گفته می شود که آن هنگام در خواب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 17

17- عذاب كافران به قرآن ، ممكن است انواعى مغاير با عذاب پيشينيان باشد .

أن تأتيهم سنّهُ الأولين أو يأتيهم العذاب قبلاً

چنان چه «قبلاً» جمع «قبيل» باشد، به معنای انواع و اقسام گوناگون است و مراد آیه این می شود که عذاب این كافران، لزوماً، از همان انواع عذاب پيشينيان نيست، بلکه ممكن است آنان به انواع گوناگون ديگرى از عذاب مبتلا شوند.

537- عذاب امت های ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 45 - 1

1 _ خداوند با عذاب ناگهانی نسل برخی از امتهای ستمکار پيشين را ريشه کن کرده است.

أخذنهم بغته . . . فقطع دابر القوم الذين ظلموا

«دابر القوم» يعنى «آخر القوم». و قطع شدن آن به معنای ريشه کن شدن آخرين نفر است که از آن به ريشه کن شدن نسل تعبير شده است.

538- عذاب اهل بصره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 53 - 5

5 - « عن أبى بصير عن أبى عبد الله (ع) فى قول الله . . . « و المؤمنكاهوى » قال : هم أهل البصره هي المؤمنكاه . . . » ;

ابى بصير از امام صادق(ع) درباره سخن خداوند . . . «و المؤمنكاهوى» روايت نموده که مراد، اهل بصره هستند. آن جا شهر زيور و شده است...».

539- عذاب اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 49 - 23

انما یریدالله ان یصیبهم ببعض ذنوبهم

در برداشت فوق «ان یصیبهم» به معنای گرفتار ساختن به عذاب گرفته شده است. قابل ذکر است که «بعض ذنوبهم» می تواند اشاره به این باشد که برخی گناهان به گونه ای است که خداوند مرتکبان آن گناه را قطعاً به عذاب گرفتار خواهد ساخت و لذا توفیق حق پذیری را از آنان سلب خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 1,7

1_ خداوند، در پی اصرار مردم مدین بر شرک‌ورزی و نپذیرفتن تعالیم شعیب (ع)، آنان را به عذابی سخت گرفتار ساخت.

و لما جاء أمرنا

مراد از «أمر» عذاب نازل شده بر قوم شعیب است. اضافه آن به ضمیر «نا» حکایت از بزرگی آن عذاب دارد.

7_ کفرپیشگان قوم شعیب، با غرشی مهیب به هلاکت رسیدند.

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 6

6_ عذاب های نازل شده بر اقوام گذشته (فرعونیان، عادیان و...) کیفرهایی بود که آنان خود برای خویشتن فراهم آوردند.

و ما ظلمنهم ولکن ظلموا أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 10,5

5 - خداوند، اقوام تکذیب‌گر و کفر پیشه تاریخ را پس از این که از فرصت داده شده استفاده نکردند و هم چنان بر کفر و انکار خود پای فشردند، با عذاب استیصال نابود کرد.

فأملیت للک فرین ثم أخذتهم

«نکیر» به معنای انکار (تغییر) است. و مقصود از آن به قرینه آیه بعد، تغییر نعمت به محنت، حیات به مرگ و نابودی و آبادانی به ویرانی است. گفتنی است که استفهام در جمله «فکیف کان نکیر»، استفهام تعجبی و بیانگر شدت کیفر است.

10 - قوم نوح، عاد، ثمود، ابراهیم، لوط، اصحاب مدین و فرعونیان، اقوام هلاک شده با عذاب استیصال

فقد کذبت قبلهم قوم نوح... ثم أخذتهم فکیف کان نکیر

3 - عذاب زلزله قوم شعیب ، چنان بود که با رخداد آن ، مردم مدین ، بی درنگ از پا درآمدند .

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذْتَهُمُ الرِّجْفَ فَأَصْبَحُوا

عطف «أصبحوا» با «فاء» _ که برای عدم تراخی است _ بر «أخذتهم» دلالت بر هلاکت بی درنگ می کند. گفتمی است. «أصبحوا» احتمال دارد به معنای «صاروا» باشد و احتمال دارد به معنای «دخلوا فی الصبح» باشد. بنابر احتمال نخست، نکته یاد شده قابل استفاده است.

5 - زلزله مدین ، به قدری شدید و هلاکت بار بود که مردم آن شهر ، نتوانستند از خانه هایشان بیرون بروند و در داخل همان خانه ها ، به زانو درآمدند .

فَأَخَذْتَهُمُ الرِّجْفَ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَثْمِينَ

541- عذاب اهل مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 113 - 10

10- مبتلا شدن مکيان به عذاب ، پس از تکذيب پيامبراکرم (صلی الله عليه و آله)

قریه کانت ءامنه . . . و لقد جاءهم رسول منهم فکذبوه فأخذهم العذاب

برداشت فوق، بنابراین نکته است که مراد از قریه یاد شده در آیه قبل، «مکه» باشد و ضمائر «جائهم» و «فأخذهم» به مکيان برگردد.

542- عذاب با آب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 12 - 2

2- پیوستن آب های آسمان و زمین به یکدیگر ، برای محقق ساختن اراده الهی علیه قوم نوح

ففتحنا أبواب السماء . . . وفجرنا الأرض عيوناً فالتقى الماء على أمر قد قدر

543- عذاب با آب داغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 70 - 22

22_ نوشیدنی سوزان و عذاب دردناک قیامت در انتظار بازیچه قراردهندگان دین است.

أولئك الذين أبلوا . . . لهم شراب من حميم و عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 72 - 4، 1

1 - کافران حق ستیز و ستیزه جو، در قیامت به آب داغ و پر حرارت افکنده خواهند شد .

يسحبون . فى الحميم

یکی از معانی «حميم»، آب داغ و پر حرارت است.

4 - ستیزه جویی و تکذیب لجوجانه کتاب های آسمانی و فرستادگان الهی ، موجب انواع گوناگون عذاب (در غل و زنجیر شدن ، سوخته شدن به آب داغ و آتش دوزخ)

الذین یجـدلون . . . الذین کذبوا بالکتـب ... إذ الأعلـل فی أعنـقهم ... ثم فی الن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 5 - 3

3 - نوشیدن اجباری مایع جوشان ، یکی از عذاب های دوزخیان است .

ص: 286

544- عذاب با آب داغ جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

18 - واقعه - 56 - 56 - 3

3- عذاب دوزخ، خوردنی و آشامیدنی آن (میوه زقوم و آب داغ) جزای دوزخیان (اصحاب شمال)

هـ_ذا نزلهم یوم الدین

545- عذاب با آتش

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 3

3- قوم نوح با آتشی بزرگ و وصف ناپذیر پس از مرگ عذاب شدند .

فأدخلوا نارًا

تکبیر «ناراً» یا برای افاده تعظیم است و یا برای بیان نوع خاصی از آتش که وصف ناپذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

19 - انسان - 76 - 4 - 2, 1

1- مهیا بودن زنجیر ها، غلّ ها و آتش برافروخته برای کافران و ناسپاسان نعمت هدایت از جانب خداوند

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا

2- کفران نعمت هدایت، موجب عذاب سخت الهی (همچون زنجیر، غل و آتش) در قیامت

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا

546- عذاب با آتش جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

16 - غافر - 40 - 72 - 4

4 - ستیزه جویی و تکذیب لجوجانه کتاب های آسمانی و فرستادگان الهی ، موجب انواع گوناگون عذاب (در غل و زنجیر شدن ، سوخته شدن به آب داغ و آتش دوزخ)

الذین یجـدلون . . . الذین کذبوا بالکتـب ... إذ الأعلـل فی أعنـقهم ... ثم فی النـ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 31 - 1

1 - کافران صاحب زر و زور در قیامت ، به وسیله آتش پر حرارت و شعله‌ور سوزنده خواهند شد .

ص: 287

ثمّ الجحيم صلّوه

«جحيم» (از ماده «جحمه») به معنای آتش شعلهور و پرحرارت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 13 - 5

5 - آتش دوزخ، عذابی جاودانه است و اهل شقاوت در آن مخلّداند.

ثمّ لایموت فیها و لایحیی

مراد از «لایحیی»، نفی حیات مطلوب است که نجات از آتش، مصداق بارز آن می باشد. در این صورت قید «فیها»، اختصاص به «لایموت» خواهد داشت. بنابراین دوزخیان، نه در آتش می میرند و نه از آن بیرون می آیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 7 - 5

5 - باطن و روح انسان نیز در قیامت، از آتش جهنم در عذاب خواهد بود.

الّتی تطلّع علی الأفتده

ممکن است در دنیا بدن کسی بسوزد؛ ولی روح او رنج نبیند و از شکنجه در راه عقیده شادمان باشد؛ اما این آیه، آتش جهنم را برای جان انسان - که قلب کنایه از آن است - نیز سوزاننده معرفی کرده است.

547- عذاب با آتش سوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 12 - 1

1 - کسانی که از تذکرات قرآن، فاصله گرفته، آن را نپذیرند، به بزرگ ترین و سوزان ترین آتش ها، گرفتار شده و در آن باقی خواهند ماند.

و یتجنّبها الأشقی . الذی یصلی النار الکبری

زجاج گفته است: «صلی»؛ یعنی، ملازم و همراه شد (لسان العرب) و «صلی النار»؛ یعنی، حرارت آتش را به سختی چشید. (قاموس). «کبری»؛ یعنی، بزرگ تر و بزرگی آتش به گستردگی و افروخته تر بودن آن است.

1 - چشیدن آتش سوزان و گرفتاری به رنج و مشقت آن ، فرجام کسانی است که حضورشان در صحنه قیامت ، همراه با خفت و خواری است .

وجوه یومئذ خ_شعه . . . تصلی نارًا حامیه

«صلی النار»؛ یعنی، حرارت آتش را به سختی چشید (قاموس).

ص: 288

548- عذاب با باد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 19 - 5

5- «عن أبي جعفر (ع) . . . ان لله عزّوجلّ جنوداً من رياح يعذب بها من يشاء ممّن عصاه . . . ولكلّ ریح منهنّ اسم أما تسمع قوله تعالى « . . . إنا أرسلنا عليهم ريحاً صرصراً . . . » ؛

از امام باقر(ع) روایت شده: . . . برای خداوند لشگریانی از بادهای هستند که با آنها هر که را بخواهد از کسانی که او را عصیان کرده عذاب می کند و برای هر بادی از آنها نامی است آیا نشنیده ای سخن خداوند را که فرموده «...إنا أرسلنا عليهم ريحاً صرصراً...».

549- عذاب با باد تند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 2

2- قوم عاد ، با تندبادی بسیار سرد و توفنده به هلاکت رسیدند .

فأرسلنا عليهم ريحاً صرصراً

«صرصر» به معنای بسیار سرد و سوزان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 41 - 2

2- کفر و حق ستیزی قوم عاد ، منتهی به عذاب الهی با بادی ویرانگر

وفى عاد إذ أرسلنا عليهم الريح العقيم

550- عذاب با باد سرد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 3, 2

2- قوم عاد ، با تندبادی بسیار سرد و توفنده به هلاکت رسیدند .

فَأرسلنا عليهم ريحًا صرصرًا

«صرصر» به معنای بسیار سرد و سوزان است.

3- باد های سرد و توفنده ، از ابزار عذاب الهی در هلاکت جوامع مستکبر

فَأرسلنا عليهم ريحًا صرصرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 19 - 1

1 - عذاب قوم عاد ، به وسیله وزش بادی بسیار شدید و سرد

إِنَّا أرسلنا عليهم ريحًا صرصرًا

ص: 289

«صرصر» در وصف باد آورده می شود و آن بادی است که سخت زوزه بکشد یا بسیار سرد باشد (قاموس المحيط).

551- عذاب با باد شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 19 - 1

1 - عذاب قوم عاد ، به وسیله وزش بادی بسیار شدید و سرد

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا

«صرصر» در وصف باد آورده می شود و آن بادی است که سخت زوزه بکشد یا بسیار سرد باشد (قاموس المحيط).

552- عذاب با باد گرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 42 - 1

1 - زندگی همیشگی در میان باد بسیار گرم و شدید ، فرجام اخروی اصحاب الشمال

فی سموم

«فی سموم» خبر برای مبتدای محذوف و به تقدیر «أولئك فی سموم» است. «سموم» به باد گرم گفته می شود (قاموس المحيط) و نکره آمدن آن بیانگر شدت وزش باد و نیز درجه بالای گرمای آن است. جمله اسمیه نیز بیانگر آن است که این دسته، برای همیشه گرفتار آن خواهند بود و هرگز از آن خلاص نخواهند شد.

553- عذاب با باران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 1

1_ جوشش آب های سیل آسا ، بارش باران های طوفان زا ، زیر و زبر شدن آبادیها ، فرو ریختن سنگ های عذاب و ایجاد صیحه و غرش های تخریب گر ، نمونه هایی است از عقوبت های الهی و عذاب های استیصال .

و كذلك أخذ ربك

«ذلک» اشاره به عذابهایی است که در این سوره بیان شده است؛ از قبیل طوفان نوح ، زیر و زبر شدن آبادیهای قوم لوط و ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 11 - 3

3 - انتقام الهی از قوم نوح ، باریزش بارانی شدید و سیل آسا بر ایشان

ففتحنا أبواب السماء بماء منهمر

ص: 290

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 12 - 2

2 - پیوستن آب های آسمان و زمین به یکدیگر ، برای محقق ساختن اراده الهی علیه قوم نوح

ففتحنا أبواب السماء .. و فجرنا الأرض عيوناً فالتقى الماء على أمر قد قدر

554- عذاب با بیماری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 21 - 13

13 - « عن أبي ادريس الخولاني (رض) قال : سألت عباده بن الصامت (رض) عن قول الله : « ولنذيقنهم من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر » فقال : سألت رسول الله (صلى الله عليه وآله) عنها ، فقال : هي المصائب و الأسقام و الأنصاب ، عذاب للمسرف في الدنيا ، دون عذاب الآخرة . . . » ;

ابوادریس خولانی گوید: از عباده بن صامت(رض) از این سخن خدا: «ولنذيقنهم من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر» پرسیدم. گفت: از رسول خدا(صلى الله عليه وآله) پرسیدم، فرمود: عذاب نزدیک تر، مصیبت ها و بیماری ها و رنج ها است. [آن]، عذابی دنیایی است برای مسرف، نه این که عذاب آخرت باشد».

555- عذاب با ثروت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 9

9_ تحقق اراده الهی به عذاب دنیوی منافقان ، از طریق اعطای مال و فرزند فراوان و نعمت های ظاهری به آنان

إنما يريد الله أن يعذبهم بها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 17

17 - ثروت انبوه برای کافران ، عذاب آور و سختی آفرین است .

لنفتنهم فيه

از معانی «فتنه» عذاب و مشقت است (قاموس). لام در «لنفتنهم» لام عاقبه و بیانگر بازتاب پیش بینی نشده ثروت مندی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 17

ص: 291

556- عذاب با جنگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 4

4_ تقسیم شدن مردم به فرقه های مختلف و درگیری و جنگ بین آنان، از انواع عذاب الهی بر مردم است.

أو یلبسکم شیعا و یذیق بعضکم بأس بعض

«شیع»، جمع «شیعه»، به معنی گروهها و فرقه هاست و «بأس» نیز به معنی جنگ و یا شدت جنگ است. (لسان العرب). جمله «و یذیق...» عطف تفسیر و یا عطف سبب بر مسبب است، یعنی نتیجه گروه گروه شدن جنگ و درگیری است.

557- عذاب با خشکسالی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 30 - 4

4- کافران لجوج و تکذیب گر، در معرض عذاب الهی (همچون خشکسالی)

قل أرءیتم إن أصبح ماؤکم غورًا فمن یأتیکم بماء معین

558- عذاب با خون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 133 - 2

2_ جاری شدن سیلاب و هجوم ملخ ها، شپش ها و قورباغه ها و آلوده شدن زندگانی به خون، از عذاب های نازل شده بر فرعونیان منکر رسالت موسی

فأرسلنا علیهم الطوفان و الجراد و القمل و الضفادع و الدم

«طوفان» آب فراوانی است که بر منطقه و یا مناطقی مستولی می شود. هر یک از «جراد» (ملخ) و «قمل» (شپش) اسم جنس است. ضفادع جمع ضفدع یا ضفدع (قورباغه) است.

559- عذاب با درخت زقوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - درخت زقوم، مایه رنج و عذاب کافران و ستم‌گران از جانب خداوند

أَمْ شَجَرَةُ الزَّقْوَمِ . إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ

یکی از معانی «فتنه»، رنج و عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 56 - 3

ص: 292

3- عذاب دوزخ، خوردنی و آشامیدنی آن (میوه زقوم و آب داغ) جزای دوزخیان (اصحاب شمال)

هـ_ذا نزلهم یوم الدین

560- عذاب با دود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 65 - 16

16_ عن أبي جعفر (ع) فی قوله: «.. عذابا من فوقکم» هو الدخان و الصیحه «او من تحت ارجلکم» و هو الخسف «او یلبسکم شیعا» و هو اختلاف فی الدین و طعن بعضکم علی بعض «و ینذیق بعضکم بأس بعض» و هو ان یقتل بعضکم بعضا و کل هذا فی أهل القبلة ...

از امام باقر (ع) روایت شده است: مراد از «عذابا من فوقکم»، دود و صیحه آسمانی و مراد از «أو من تحت أرجلکم»، فرورفتن در زمین و مراد از «یلبسکم شیعا»، اختلاف در دین و بدگویی بعضی از شما نسبت به بعض دیگر می باشد، و مراد از «و ینذیق بعضکم بأس بعض» این است که گروهی از شما گروه دیگر را بکشد و تمام اینها مربوط به اهل قبله است ...

561- عذاب با دود سیاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 43 - 1

1 - زندگی در سایه ای از دود سیاه، فرجام اخروی اصحاب الشمال

و ظلّ من یحموم

مفسران «یحموم» را به دود سیاه معنا کرده اند.

562- عذاب با رحمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 4

4_ عذاب الهی بر متمرّدان، با پوشش رحمت

هل ینظرون الا ان یأتیهم الله فی ظلل من الغمام

با توجه به اینکه ابر، مظهر رحمت خداوند است؛ اما در آیه مزبور، به عنوان وسیله ای برای عذاب الهی معرفی شده است.

563- عذاب بارعشه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 78 - 2

ص: 293

2_ لرزش شدید و عذاب نازل شده بر قوم ثمود توان حرکت و بیرون آمدن از خانه ها را از ایشان سلب کرد .

فأصبحوا في دارهم جثمين

«فی دارهم» می تواند اشاره به این نکته داشته باشد که نزول عذاب هنگامی بوده که همه و یا اکثر ثمودیان در خانه هایشان استراحت می کردند و می تواند علاوه بر این، اشاره داشته باشد که با احساس لرزش زمین _ که طبعاً آدمی از خانه می گریزد _ کافران قوم صالح نیز خواستند از خانه ها بدر شوند ولی عذاب مهلت شان نداد و در همانجا به هلاکت رسیدند با توجه به اینکه «فی دارهم» متعلق به «جثمین» است این معنا وضوح بیشتری پیدا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 91 - 5

5_ لرزش شدید و عذاب نازل شده بر قوم شعیب توان حرکت و بیرون آمدن از خانه ها را از ایشان سلب کرد .

فأصبحوا في دارهم جثمين

«فی دارهم» هم می تواند اشاره به این نکته باشد که نزول عذاب هنگامی بود که همه و یا اکثر آنان در خانه هایشان استراحت می کردند و هم می تواند علاوه بر این، اشاره به این داشته باشد که با احساس لرزش زمین، که طبعاً آدمی از خانه می گریزد، قوم شعیب نیز خواستند از خانه ها بیرون شوند، ولی عذاب مهلت نداد و در همانجا به هلاکت رسیدند. با توجه به اینکه «فی دارهم» متعلق به «جثمین» است، این معنا وضوح بیشتری پیدا می کند.

564- عذاب با زلزله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 34 - 3

3- عذاب نازل شده بر قوم لوط ، زلزله بود .

إنا منزلون على أهل هذ القريه رجزاً من السماء

«رجز» در لغت، به معنای «اضطراب» است. مراد از آن، در آیه، زلزله است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 37 - 3,4,6

3- عذاب زلزله قوم شعیب ، چنان بود که با رخداد آن ، مردم مدین ، بی درنگ از پا درآمدند .

فكذبوه فأخذتهم الرجفة فأصبحوا

عطف «أصبحوا» با «فاء» _ که برای عدم تراخی است _ بر «أخذتهم» دلالت بر هلاکت بی درنگ می کند. گفتمنی است. «أصبحوا» احتمال دارد به معنای «صاروا» باشد و احتمال دارد به معنای «دخلوا فی الصبح» باشد. بنابر احتمال نخست، نکته یاد شده قابل استفاده است.

4 - زلزله مدین ، در شب رخ داد .

فأخذتهم الرجفة فأصبحوا فی دارهم ج_ثمین

احتمال دارد که «أصبحوا» به معنای «دخلوا فی الصبح» باشد. بنابراین، زلزله، در شب اتفاق افتاده است.

6 - امکان دارد که زلزله _ و یا دیگر بلا های طبیعی _ عذاب و کیفر الهی باشد .

فأخذتهم الرجفة فأصبحوا فی دارهم ج_ثمین

ص: 294

565- عذاب با زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 6

6- زمین ، از جمله ابزار های عذاب الهی است .

أن يخسف الله بهم الأرض

566- عذاب با زنجیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 72 - 4

4 - ستیزه جویی و تکذیب لجوجانه کتاب های آسمانی و فرستادگان الهی ، موجب انواع گوناگون عذاب (در غل و زنجیر شدن ، سوخته شدن به آب داغ و آتش دوزخ)

الذين يحجّ دلون . . . الذين كذبوا بالكتـب ... إذ الأغلـل في أعنـقهم ... ثمّ في النـ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 4 - 2، 1

1 - مهیا بودن زنجیر ها ، غلّ ها و آتش برافروخته برای کافران و ناسپاسان نعمت هدایت از جانب خداوند

إنّا أعتدنا للکـ فرین سلـ سلاً وأغلـلاً وسعیراً

2 - کفران نعمت هدایت ، موجب عذاب سخت الهی (همچون زنجیر ، غل و آتش) در قیامت

إنّا أعتدنا للکـ فرین سلـ سلاً وأغلـلاً وسعیراً

567- عذاب با سجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 28

28_ « عن أبي بصير وغيره عن أحدهما عليهما السلام: . . . لما قال جبرئيل: «إنا رسل ربك» قال له لوط: يا جبرئيل عجل، قال: نعم،

قال : يا جبرئيل عَجَل ، قال : « إن موعدهم الصبح أليس الصبح بقريب » . . . فأدخل جناحه تحتها حتى إذا استعلت قلبها عليهم ورمى جدران المدينة بحجار من سجّيل و سمعت إمرأه لوط الهدهه فهلكت منها ;

ابوبصير و غير او از امام باقر يا امام صادق _عليهما السلام_ روايت کرده اند که فرمود: هنگامی که جبرئیل به لوط گفت: ما فرشتگان، فرستادگان پروردگار تو هستیم، لوط به او گفت: عجله کن، جبرئیل گفت: باشد. لوط گفت: عجله کن، جبرئیل گفت: «موعدهم هلاکت آنها صبح است، آیا صبح نزدیک نیست؟»... پس بال خود را به زیر زمین آن دیار فرو برد، آن گاه که آن آبادی بالا رفت آن را به روی آنان واژگون کرد و دیوارهای شهر را با سجیل (سنگ گِل) سنگباران کرد. همسر لوط صدای شدید فرو ریختن دیوارها را شنید و از آن صدا به هلاکت رسید».

ص: 295

2_ خداوند ، علاوه بر زیر و رو کردن دیار قوم لوط ، با فرو فرستادن سجّیل (سنگ گل) آنان را به هلاکت رساند .

فلما جاء أمرنا .. أمطرنا عليها حجاره من سجّیل

«سجّیل» کلمه ای است که در اصل فارسی بوده (سنگ گل) و آن گاه که در زمان عربی استعمال شده و به اصطلاح معرّب گشته ، به صورت «سجّیل» تلفّظ شده است (لسان العرب).

6_ زیر و زیر کردن دیار قوم لوط و بارش سنگ بر آنان ، عذابی برخاسته از امر خداوند

فلما جاء أمرنا جعلنا عَـلَیْهَا سَافِلْهَا و أمطرنا علیها حجاره

مراد از «أمرنا» عذاب الهی است. تعبیر کردن از «عذاب» به «أمر» برای رساندن این معناست که: عذاب نازل شده ، برخاسته از امر و فرمان خداوند بوده است.

8_ سنگ های فرو ریخته بر قوم تبه کار لوط ، سنگ گلهایی لایه لایه و متراکم

و أمطرنا علیها حجاره من سجّیل منضود

«منضود» به معنای روی هم قرار گرفته است و از آن جا که این کلمه صفت برای «سجّیل» می باشد ، چنین بر می آید که سنگهای فرو ریخته بر قوم لوط ، دارای لایه های متعدد به هم چسبیده بوده است.

1_ سنگ های فرو ریخته شده بر قوم تبه کار لوط ، سنگهایی دارای علامتی ویژه که تنها خداوند به آن علامت آگاه بود .

مسوّمه عند ربک

«سیمه» و «سیماء» به معنای نشانه و علامت است و «تسویم» (مصدر مسوّمه) به معنای قرار دادن نشانه می باشد. بنابراین «مسوّمه»؛ یعنی ، نشان دار و دارای علامت. در برداشت فوق «عند ربک» متعلق به «مسوّمه» گرفته شده است.

7_ جوامع ستمگر، در معرض گرفتار شدن به کیفر های دنیوی و در خطر هدف قرار گرفتن سنگ های عذاب

و ما هی من الظّ لمین ببعید

«هی» می تواند به قریه یا قریه هایی که از سیاق کلام بر می آید، باز گردد و می تواند به «حجاره» در آیه قبل ارجاع شود. معنای جمله «و ما هی ...» بنا بر احتمال دوم چنین است: آن سنگهای کذایی دور از ستمگران نیست؛ یعنی، ستمگران در معرض چنین عذابهایی اند و آن گونه سنگها برای آنان مهیاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 1

1_ جوشش آب های سیل آسا، بارش باران های طوفان زا، زیر و زبر شدن آبادیها، فرو ریختن سنگ های عذاب و ایجاد صیحه و غرش های تخریب گر، نمونه هایی است از عقوبت های الهی و عذاب های استیصال .

و کذلک أخذ ربک

«ذلک» اشاره به عذابهایی است که در این سوره بیان شده است؛ از قبیل طوفان نوح، زیر و زبر شدن آبادیهای قوم لوط و

ص: 296

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 74 - 2,4

2- قوم لوط ، هم زمان با زیر و رو شدن شهرشان ، دچار بارش کلوخهایی از سنگ و گِل (سجّیل) شدند .

فجعلنا عـلـیها سافلها و أمطرنا علیهم حجاره من سجّیل

«سجّیل» در لغت به معنای شیئی است که از سنگ و گِل مخلوط باشد و برخی از اهل لغت آن را «لفظی فارسی» و معرب «سنگ گِل» دانسته اند.

4- یکایک افراد قوم لوط ، هدف کلوخهایی از سنگ و گِل شدند .

و أمطرنا علیهم حجاره من سجّیل

برداشت فوق از تعبیر «أمطرنا» استفاده گردیده است؛ یعنی، همان گونه که قطره های باران از آسمان به صورت پیاپی و با فاصله کوتاه در نقاط مختلف فرو می ریزد، فرود «سجّیل» هم به همین ترتیب فراگیر تمامی نقاط شهر شده و همه افراد را دربرگرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 40 - 3,10

3_ شهر قوم لوط ، به وسیله بارانی از سنگ گل ، به ویرانه ای تبدیل شد .

و لقد أتوا علی القریه التی أمطرت مطر السوء

آنچه به صورت باران بر قوم لوط بارید _ به قرینه آیات دیگر از جمله آیه 82 سوره «هود» (و أمطرنا علیها حجاره من سجّیل منضود) _ سنگ گل و کلوخ بود.

10_ «عن ابی جعفر (ع) قال : و أمّا القریه « التی أمطرت مطر السوء » فهی سدوم قریه قوم لوط أمطر الله علیهم حجاره من سجّیل . . .» ;

از امام باقر(ع) روایت شده است که فرمود: و اما قریه ای که خداوند، باران «سوء» را بر آنان باراند، «سدوم»؛ یعنی، قریه قوم لوط بود که خدا بارانی از سنگ «سجّیل» بر آنان بارید (سجّیل معرب سنگ گل است)».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 33 - 2

2- عذاب قوم لوط ، به وسیله سنگ هایی از گِل

568- عذاب با سختی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 21 - 13

13 - « عن أبي ادريس الخولاني (رض) قال : سألت عباده بن الصامت (رض) عن قول الله : « و لنذيقنهم من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر » فقال : سألت رسول الله (صلى الله عليه وآله) عنها ، فقال : هي المصائب و الأسقام و الأنصاب ، عذاب للمسرف في الدنيا ، دون عذاب الآخرة . . . »

ص: 297

ابوادریس خولانی گوید: از عباده بن صامت (رض) از این سخن خدا: «ولنذيقنهم من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر» پرسیدم. گفت: از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) پرسیدم، فرمود: عذاب نزدیک تر، مصیبت ها و بیماری ها و رنج ها است. [آن]، عذابی دنیایی است برای مسرف، نه این که عذاب آخرت باشد».

569- عذاب با سقوط آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 92 - 3

3- تهدید پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مشرکان مکه ، در امکان نزول عذاب با سقوط قطعاتی از آسمان بر سر آنان

أو تسقط السماء كما زعمت علينا كسفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 9 - 9

9 - تهدید شدن منکران معاد ، به سقوط قطعه هایی از آسمان بر سرشان

إن نشأ .. أو نسقط عليهم كسفاً من السماء

570- عذاب با شپش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 133 - 2

2_ جاری شدن سیلاب و هجوم ملخ ها ، شپش ها و قورباغه ها و آلوده شدن زندگانی به خون ، از عذاب های نازل شده بر فرعونیان منکر رسالت موسی

فأرسلنا عليهم الطوفان والجراد والقمل والضفادع والدم

«طوفان» آب فراوانی است که بر منطقه و یا مناطقی مستولی می شود. هر یک از «جراد» (ملخ) و «قمل» (شپش) اسم جنس است. ضفادع جمع ضفدع یا ضفدع (قورباغه) است.

571- عذاب با شکست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - تهدید مشرکان پیمان شکن ، به عذاب دردناک شکست

و بشر الذین کفروا بعذاب أليم

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «عذاب أليم»، عذاب شکست در برابر جبهه اسلام باشد.

ص: 298

572- عذاب با صاعقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 31 - 3

3 - عذاب قوم ثمود ، همراه با صاعقه ای عظیم و کشنده *

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمَحْتَضَرِّ

با توجه به این که خشک شدن بدن قوم ثمود، بیش از آن که متأثر از صدای مهیب باشد، معلول صاعقه است؛ احتمال می رود صیحه در این آیه، بدان جهت آمده باشد که همواره پس از صاعقه صدایی شنیده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 5 - 1

1 - قوم ثمود ، به وسیله صاعقه کوبنده و سرکش به هلاکت رسیدند .

فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ

«طاغیه» در اصل، به معنای سرکش و متجاوز از حد و مرز است؛ ولی مقصود از آن در آیه شریفه _ برابر نظر مفسران _ صاعقه است. البته در آیه 13 سوره «فصلت» بدان تصریح شده است.

573- عذاب با صیحه آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 16

16 _ عن أبي جعفر (ع) فی قوله: «.. عذابا من فوقکم» هو الدخان و الصیحه «او من تحت ارجلکم» و هو الخسف «او یلبسکم شیعا» و هو اختلاف فی الدین و طعن بعضکم علی بعض «و ینذیق بعضکم بأس بعض» و هو ان یقتل بعضکم بعضا و کل هذا فی أهل القبلة ...

از امام باقر (ع) روایت شده است: مراد از «عذابا من فوقکم»، دود و صیحه آسمانی و مراد از «أو من تحت ارجلکم»، فرورفتن در زمین و مراد از «یلبسکم شیعا»، اختلاف در دین و بدگویی بعضی از شما نسبت به بعض دیگر می باشد، و مراد از «و ینذیق بعضکم بأس بعض» این است که گروهی از شما گروه دیگر را بکشد و تمام اینها مربوط به اهل قبله است . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 10، 1

1_ کفرپیشگان قوم ثمود، با غرشی مهیب به هلاکت رسیدند .

و أخذ الذین ظلموا الصبیحه

10_ « عن أبي عبدالله (ع) (فی إهلاك قوم صالح) : . . . لما كان نصف الليل أتاهم جبرئیل (ع) فصرخ بهم صرخه خرقه تلك الصرخه أسماهم و فلقت قلوبهم و صدعت أكبادهم . . . فأصبحوا فی ديارهم و مضاجعهم موتی أجمعین ثم أرسل الله علیهم مع الصبیحه النار من السماء فأحرقتهم أجمعین . . . »

از امام صادق(ع) [درباره هلاکت قوم صالح] روایت شده است: چون نیمه شب فرارسید، جبرئیل نزد آنان آمد. پس فریادی بلند بر سرشان زد که گوشهای آنان را پاره کرد و قلبهایشان را شکافت و جگرهایشان را درید؛ در نتیجه صبحگاه آن شب، همه آنان در خانه ها و بسترهایشان مرده بودند. سپس خداوند همراه با آن فریاد آتشی از آسمان فرستاد که همه را سوزاند

ص: 299

...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 12، 7

7_ کفرپیشگان قوم شعیب، با غرشی مهیب به هلاکت رسیدند.

و أخذت الذین ظلموا الصیحه

12_ صیحه و غرشی که مردم مدین را فرا گرفت، توان حرکت و بیرون آمدن از خانه ها را از آنان سلب کرد.

و أخذت الذین ظلموا الصیحه فأصبحوا فی دی_رهم ج_ثمین

«فی دیارهم» متعلق به «جاثمین» است و دلالت بر این دارد که: قوم شعیب در خانه هایشان به هلاکت رسیدند. بیان این معنا حکایت از آن دارد که صیحه و غرّش مهیب، آن چنان بود که مردم مدین نتوانستند از خانه ها_ که طبعاً آدمی در این موارد آن را ترک می کند_ بیرون آیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 1

1_ جوشش آب های سیل آسا، بارش باران های طوفان زا، زیر و زبر شدن آبادیها، فرو ریختن سنگ های عذاب و ایجاد صیحه و غرّش های تخریب گر، نمونه هایی است از عقوبت های الهی و عذاب های استیصال.

و کذلک أخذ ربک

«ذلک» اشاره به عذابهایی است که در این سوره بیان شده است؛ از قبیل طوفان نوح، زیر و زبر شدن آبادیهای قوم لوط و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 73 - 3، 1

1- قوم لوط، در پی اصرار بر تداوم انحراف جنسی خود، صبحگاهان گرفتار صدایی وحشتناک و غرّش سهمگین شدند.

قال ه_ؤلاء بناتی .. فأخذتهم الصیحه مشرقین

«صیحه» به معنای صدا بلند کردن و فریاد است و چون این صدا همراه با فزع و ترس است، از این رو به صدای وحشتناک و غرّش سهمگین تعبیر شده است. «شرق» (مصدر مشرقین) به معنای طلوع خورشید است. وزن فاعلی آن به معنای آنان داخل صبح شدند است.

3- صدای وحشتناک و غرش سهمگین ، از اسباب و عوامل عذاب الهی

فأخذتهم الصيحة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 74 - 1

1- خداوند ، شهر قوم لوط را در پی صدایی وحشتناک ، زیر و رو و واژگون کرد .

فأخذتهم الصيحة ... فجعلنا عـ ليها سافلها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 83 - 2

ص: 300

2- صدای وحشتناک و غرش سهمگین ، از اسباب و عوامل عذاب های الهی

فأخذتهم الصيحة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 84 - 3

3- عذاب الهی (صیحه) اصحاب حجر را در داخل خانه های سنگی و دژ های مستحکمشان درهم کوبید .

ينحتون من الجبال بيوتاً ءامين . فأخذتهم الصيحة ... فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

اصحاب حجر برای در امان ماندن از عذاب الهی، خانه های سنگی بنا کرده بودند؛ ولی این خانه ها آنان را از عذاب مصون نداشت و در دفع آن کارساز نبود (فما أغنى عنهم ...). حقیقت فوق بیانگر این نکته است که در وقت عذاب، آنان در همین خانه ها سُکنی داشته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 41 - 2

2 - نابودی جامعه پس از نوح ، تنها با یک فریاد مرگ بار (صیحه)

فأخذتهم الصيحة بالحق

«صیحه» مصدر عددی و به معنای یک فریاد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 40 - 11، 10، 7

7 - برخی از اقوام مکذّب انبیا (قوم ثمود) با صیحه و صدای مهیب و وحشت ناک ، عذاب و نابود شدند .

و عَادًا و ثَمُودًا .. فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ ... و منهم من أخذته الصيحة

10 - رخداد های ناگوار طبیعی ، مانند طوفان شن و صدا های مهیب و فرورفتن در کام زمین و امواج دریا ، ممکن است عذاب الهی باشند .

فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا و منهم من أخذته الصيحة و منهم من

11 - نابود کردن قوم عاد و ثمود با طوفان و صدای مهیب و نیز هلاکت قارون و فرعون و هامان با فرورفتن در کام زمین و امواج دریا ، نشانه پیشی داشتن قضای الهی بر هر قدرتی است .

وقررون وفرعون وهـمـن . . . و ما كانوا سـبقين . فكلاً أخذنا بذنبه فمنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 29 - 2, 1

1 - عذاب و هلاکت مردم انطاکیه ، تنها با یک صیحه و بانگ سهمناک بود .

إن كانت إلا صیحه وحده

اسم «کانت» به قرینه مقام _ که در صدد بیان مجازات و عذاب مردم انطاکیه است _ عقوبت و نابودی می باشد.

2 - مردم انطاکیه ، با صیحه و بانگ سهمناک به حال خموشی و سکون مرگ بار درآمدند .

فإذا هم خـمدون

«خمود» در اصل به معنای خاموش شدن زبانه آتش است و جمله «إذا هم خامدون» کنایه از مردن است.

ص: 301

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 15 - 3

1 - تهدید سران کفر و شرک عصر بعثت ، به عذاب ناگهانی (بانگ سهمگین) از سوی خداوند

و ما ينظره - ولاء إلا صيحة وحده

«ينظر» (از مصدر «نظر») به معنای «انتظار» است و مقصود از «صیحه» عذاب استیصال می باشد که ممکن است به صورت صاعقه و بانگ سهمگین باشد. آمدن کلمه «واحد» نیز برای اشاره به ناگهانی و یکباره بودن نزول عذاب است.

3 - صیحه (بانگ سهمگین) ، از عذاب های الهی در دنیا

و ما ينظره - ولاء إلا صيحة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 31 - 4

2 - صیحه (صدای سهمگین) آسمانی ، وسیله نابودی قوم ثمود

إنا أرسلنا عليهم صيحة وحده

4 - خشک شدن قوم ثمود ، همانند علف های خشک دامداران ، با یک صدای مهیب آسمانی

إنا أرسلنا عليهم صيحة وحده فكانوا كهشيم المحتظر

«هشیم» به گیاه خشک و «محتظر» به کسی گفته می شود که برای دام آغل درست کند. بنابراین «هشیم المحتظر»؛ یعنی، علف خشکی که دامدار برای دامش تهیه می کند.

574- عذاب با طوفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 133 - 2

2_ جاری شدن سیلاب و هجوم ملخ ها ، شپش ها و قورباغه ها و آلوده شدن زندگانی به خون ، از عذاب های نازل شده بر فرعونیان منکر رسالت موسی

فأرسلنا عليهم الطوفان والجراد والقمل والضفادع والدم

«طوفان» آب فراوانی است که بر منطقه و یا مناطقی مستولی می شود. هر یک از «جراد» (ملخ) و «قمل» (شپش) اسم جنس است. ضفادع جمع ضفدع یا ضفدع (قورباغه) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 134 - 11

11_ فرعونیان پس از وقوع هر یک از عذاب های پنجگانه (طوفان . . .) با موسی پیمان بستند که در صورت برطرف ساختن آن ، به وی ایمان آورند و بنی اسرائیل را آزاد کنند .

لئن كشفت عنا الرجز لنؤمنن لك و لنرسلن معك بنی اسرائیل

برداشت فوق بر این اساس است که «ال» در «الرجز» عهد ذکری باشد. در این صورت «الرجز» اشاره به عذابهای پنجگانه در آیه قبل است.

ص: 302

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 43 - 12، 6

6_ حادثه طوفان نوح ، عذابی برخاسته از فرمان خدا

لا عاصم الیوم من امر الله

مراد از «امر الله» همان حادثه طوفان و عذاب نازل شده بر قوم نوح است. تعبیر کردن از عذاب به «امر الله» بیانگر آن است که آن عذاب به امر و فرمان الهی ، تحقق یافت.

12_ کفرپیشگان قوم نوح ، در طوفان آب غرق شدند و به هلاکت رسیدند .

فکان من المغرقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 1

1_ جوشش آب های سیل آسا ، بارش باران های طوفان زا ، زیر و زبر شدن آبادیها ، فرو ریختن سنگ های عذاب و ایجاد صیحه و غرش های تخریب گر ، نمونه هایی است از عقوبت های الهی و عذاب های استیصال .

و کذلک أخذ ربک

«ذلک» اشاره به عذابهایی است که در این سوره بیان شده است؛ از قبیل طوفان نوح ، زیر و زبر شدن آبادیهای قوم لوط و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 3

3- امکان بازگشت دوباره نجات یافتگان از خطر دریا به آن و گرفتار شدن به طوفان دریایی و غرق شدن

أم أمنتهم أن یعیدکم فیه تاره آخری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 25 - 1، 2

1- عذاب قوم عاد ، تندبادی ویرانگر و نابود کننده همه مظاهر حیات

ریح . . . تدمر کل شیء

تعبیر «کل شیء» گر چه عام است و شامل همه مظاهر طبیعت می شود؛ اما «لایری إلا مساکنهم» نشان می دهد که این ویرانگری، بیشتر متوجه جانداران و موجودات زنده بوده است.

2- وزش طوفان بلا بر قوم عاد، به فرمان خدا و براساس تدبیر او و نه پدیده ای اتفاقی

تدمر کل شیء بأمر ربها

کلمه «أمر» می تواند به معنای فرمان باشد. در این صورت تصریح به این که ویرانگری های باد به دستور خدا صورت گرفته، در حقیقت رد ذهنیت مادی کسانی است که همه پدیده های هستی را، به عوامل صرفاً طبیعی نسبت می دهند و اراده الهی را نادیده می گیرند.

ص: 303

575- عذاب با طوفان شن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 68 - 4

4- کفران کنندگان نعمت های الهی و حق ناسپاسان ، در معرض عذاب های دنیوی چون بلعیده شدن به وسیله زمین و گرفتار شدن به طوفان شن

و كان الإنسان كفورًا. أفأنتم أن يخسف بكم ... أو يرسل عليكم حاصبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 40 - 11، 10، 6

6 - عذاب برخی از اقوام مکذّب انبیا (قوم عاد) با طوفان شن بود .

فمنهم من أرسلنا عليه حاصبًا

«حاصب» به «باد شدیدی که حامل شن و ماسه است» گفته می شود. گفتنی است که عذاب های یاد شده در آیه، براساس لفّ و نشر مرتب، مطابق با اقوام و اشخاص یاد شده در آیات پیش است.

10 - رخداد های ناگوار طبیعی ، مانند طوفان شن و صدا های مهیب و فرورفتن در کام زمین و امواج دریا ، ممکن است عذاب الهی باشند .

فكلاً أخذنا بذنبه فمنهم من أرسلنا عليه حاصبًا ومنهم من أخذته الصيحة ومنهم من

11 - نابود کردن قوم عاد و ثمود با طوفان و صدای مهیب و نیز هلاکت قارون و فرعون و هامان با فرورفتن در کام زمین و امواج دریا ، نشانه پیشی داشتن قضای الهی بر هر قدرتی است .

وقرون وفرعون وهـمـن . . . و ما كانوا سـبقین . فكلاً أخذنا بذنبه فمنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 34 - 1

1 - مجازات قوم حق ستیز لوط ، به وسیله طوفانی از شن و سنگریزه

إنا أرسلنا عليهم حاصبًا

«حاصب» به باد شدیدی که با خود سنگریزه حمل کند، گفته می شود (مختار الصحاح).

576- عذاب با غرق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 40 - 11، 10، 9

9- برخی از مکذبان انبیا (فرعون و هامان) ، گرفتار امواج دریا شدند و غرق شدند .

و فرعون و ... فکلاً أخذنا بذنبه ... و منهم من أغرقنا

10 - رخداد های ناگوار طبیعی ، مانند طوفان شن و صدا های مهیب و فرورفتن در کام زمین و امواج دریا ، ممکن است عذاب الهی باشند .

فکلاً أخذنا بذنبه فمنهم من أرسلنا عليه حاصباً و منهم من أخذته الصيحة و منهم من

11 - نابود کردن قوم عاد و ثمود با طوفان و صدای مهیب و نیز هلاکت قارون و فرعون و هامان با فرورفتن در کام زمین و

ص: 304

امواج دریا، نشانه پیشی داشتن قضای الهی بر هر قدرتی است.

وقرون و فرعون و هم من... و ما كانوا سـ یقین . فكلاً أخذنا بذنبه فمنهم

577- عذاب با غل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 31 - 4

4- آتش دوزخ، عذابی سخت تر از غل و زنجیر شدن

خزوه فغلوه . ثم الجحیم صلوه

«ثم» حرف عطف و مفید تراخی رتبی است. این کلمه در آیه شریفه، می رساند که معطوف (عذاب با آتش دوزخ)، شدیدتر از معطوف علیه (عذاب با دستگیری و غل و زنجیر کردن) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 4 - 2, 1

1 - مهیا بودن زنجیر ها، غلّ ها و آتش برافروخته برای کافران و ناسپاسان نعمت هدایت از جانب خداوند

إنا أعتدنا للک فرین سل سلأ و أغل لا و سعیراً

2 - کفران نعمت هدایت، موجب عذاب سخت الهی (همچون زنجیر، غل و آتش) در قیامت

إنا أعتدنا للک فرین سل سلأ و أغل لا و سعیراً

578- عذاب با فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 9

9 - تحقق اراده الهی به عذاب دنیوی منافقان، از طریق اعطای مال و فرزند فراوان و نعمت های ظاهری به آنان

إنما یرید الله أن یعذبهم بها

579- عذاب با قورباغه

2_ جاری شدن سیلاب و هجوم ملخ ها ، شپش ها و قورباغه ها و آلوده شدن زندگانی به خون ، از عذاب های نازل شده بر فرعونیان منکر رسالت موسی

فأرسلنا عليهم الطوفان و الجراد و القمل و الضفادع و الدم

«طوفان» آب فراوانی است که بر منطقه و یا مناطقی مستولی می شود. هر یک از «جراد» (ملخ) و «قمل» (شپش) اسم جنس است. ضفادع جمع ضفدع یا ضفدع (قورباغه) است.

580- عذاب با گیاه خاردار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 6 - 3

3 - بی غذایی و تن در دادن دوزخیان به خوردن خار بی ارزش و صدمه زننده، از شکنجه ها و عذاب های جهنم است .

لیس لهم طعام إلا من ضریع

581- عذاب با مصیبت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 21 - 13

13 - « عن أبي ادریس الخولانی (رض) قال : سألت عباده بن الصامت (رض) عن قول الله : « ولنذیقنهم من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر » فقال : سألت رسول الله (صلی الله علیه و آله) عنها ، فقال : هی المصائب و الأسقام و الأنصاب ، عذاب للمسرف فی الدنيا ، دون عذاب الآخره . . . » ;

ابوادریس خولانی گوید: از عباده بن صامت(رض) از این سخن خدا: «ولنذیقنهم من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر» پرسیدم. گفت: از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) پرسیدم، فرمود: عذاب نزدیک تر، مصیبت ها و بیماری ها و رنج ها است. [آن]، عذابی دنیایی است برای مسرف، نه این که عذاب آخرت باشد».

582- عذاب با ملخ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 133 - 2

2 _ جاری شدن سیلاب و هجوم ملخ ها ، شپش ها و قورباغه ها و آلوده شدن زندگانی به خون ، از عذاب های نازل شده بر فرعونیان منکر رسالت موسی

فأرسلنا عليهم الطوفان و الجراد و القمل و الضفادع و الدم

«طوفان» آب فراوانی است که بر منطقه و یا مناطقی مستولی می شود. هر یک از «جراد» (ملخ) و «قمل» (شپش) اسم جنس است. ضفادع جمع ضفدع یا ضفدع (قورباغه) است.

583- عذاب با مواد آلوده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 11 - 5

5 - عذاب سخت منکران آیات الهی ، در قیامت به وسیله موادی آلوده و نفرت انگیز *

ص: 306

لهم عذاب من رجز أليم

«رجز» می تواند به معنای «رجس» و آلودگی باشد در این صورت اگر «من» نشویه باشد، براشت یاد شده استفاده می شود.

584- عذاب با نعمت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 9

9_ تحقق اراده الهی به عذاب دنیوی منافقان ، از طریق اعطای مال و فرزند فراوان و نعمت های ظاهری به آنان

إنما يريد الله أن يعذبهم بها

585- عذاب با نقره داغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 17

17_ از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است : « . . . من رفع ديناراً أو درهماً أو تبراً أو فضه لا يعده لغريمه و لا ينفقه في سبيل الله فهو كمنز يکوی به يوم القيامة ;

کسی که درهم و دینار (پول رایج) یا طلا و نقره ای را ذخیره کند، بدون اینکه برای طلبکار کنار بگذارد و آن را در راه خدا انفاق نکند این مال کنز است و در قیامت، به وسیله آن داغ زده می شود».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 2,3,5,7

2_ گنجینه های ثروت اندوزان را ، جهت نقره داغ کردن آنان ، با آتش دوزخ خواهند گذاخت .

يوم يحمى عليها في نار جهنم فتکوی بها جباههم

«احماء» مصدر «يحمى» یعنی چیزی را به شدت حرارت دادن و ضمیر مؤنث «عليها» به «الذهب» و «الفضه» بر می گردد البته به اعتبار داننیر و درهم و «یکوی» از ماده «کئی» و کئی به معنای چسباندن چیزی داغ به عضو بدن است.

3_ پیشانی ، پهلو و پشت کنزاندوزان را در دوزخ با طلا ها و نقره های گذاخته ، داغ خواهند کرد .

في نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم

5_ طلا ها و نقره های گداخته شده در آتش دوزخ ، تجسمی از گنجینه شدن آنها در دنیا توسط کنزاندوزان

الذین یکنزون الذهب و الفضة .. یوم یحیی علیها .. هذا ما کنزتم لأنفسکم

7_ شکنجه دوزخیان با طلا و نقره گداخته ، از عذاب های دردناک جهنم است .

و الذین یکنزون الذهب .. فبشرهم بعذاب ألیم . یوم یحیی علیها فی نار جهنم

ص: 307

586- عذاب با ویرانی شهرها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 1

1_ جوشش آب های سیل آسا، بارش باران های طوفان زا، زیر و زبر شدن آبادیها، فرو ریختن سنگ های عذاب و ایجاد صیحه و غرش های تخریب گر، نمونه هایی است از عقوبت های الهی و عذاب های استیصال.

و کذلک أخذ ربک

«ذلک» اشاره به عذابهایی است که در این سوره بیان شده است؛ از قبیل طوفان نوح، زیر و زبر شدن آبادیهای قوم لوط و

587- عذاب باغدار متکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 42 - 1

1- امکانات ثروت مند مغرور، با نزول عذاب فراگیر الهی، نابود شد و تمامی منافع باغ و کشت زار او از بین رفت.

و أُحیط بثمره

«أحیط بثمره» عطف بر محذوف است، یعنی، «وقع العذاب و...». احاطه شدن، کنایه از نابود شدن است. مراد از «ثمر»، تمامی دستاوردهای مرد ثروت مند در باغ و کشت زار خود است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 43 - 1

1- سرمایه دار مغرور به کثرت هواداران، هنگام نابودی سرمایه اش با عذاب الهی، تنها و بی یاور بود.

أنا أكثر منك مالاً و أعزّ نفراً... و لم تکن له فئة ی نصرونه من دون الله

588- عذاب بت پرستان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 1

1- ابراهیم (ع) در اندرز خود به آزر، عذاب سخت الهی را در کمین پرستشگران بت ها خواند و وی را به آن هشدار داد .

إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابُ مِنَ الرَّحْمَنِ

نکره آوردن «عذاب» بر عظمت آن دلالت دارد. و «مسّ» (مصدر «یمسک») _ چنانچه در مفردات راغب آمده است _ در باره هرگونه آزاری که به انسان برسد، استعمال می شود.

589- عذاب بخیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 308

4_ کیفر بخیلان و ریاکاران (عذاب، محرومیت از محبت خداوند، همراهی با شیطان)، بازتاب عمل خود آنان است، نه ستمی از جانب خداوند.

انّ الله لا يحبّ .. الذين يبخلون ... و الذين ينفقون اموالهم رياء الناس ... و

جمله «انّ الله ..» می تواند پاسخی باشد برای این سؤال که چرا خداوند مردم را به عذاب و ... مبتلا می کند. خداوند می فرماید این عذابها ناشی از ستم او نیست، بلکه دستاورد خود بخیلان است.

590- عذاب بدعت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 79 - 1,2

1 - تحریر و نوشتن افکار و اندیشه ها به عنوان کتاب الهی و قوانین دینی، جرم و گناهی بزرگ، و در پی دارنده عذاب الهی است.

فویل للذين يكتبون .. فویل لهم ممّا كتبتم ایدیهم

کلمه «ویل» کلمه ای است که انسان به هنگام گرفتار شدن به عذاب، آن را بر زبان جاری می کند. بنابراین مراد از «فویل للذين ...» گرفتار شدن بدعتگذاران به عذاب است.

2 - ارائه و نشر افکار و اندیشه ها به عنوان کتاب آسمانی و فرمان های الهی، حرام و گناهی بزرگ و در پی دارنده عذاب الهی است.

فویل للذين .. ثم يقولون هذا من عند الله

591- عذاب بدعت گزاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 117 - 4

4- ابتلای بدعت گزاران به عذاب دردناک، پس از بهره‌وری اندک از دنیا، گواه عدم رستگاری آنان است.

ان الذين يفترون على الله الكذب لا يفلحون . متع قليلا و لهم عذاب أليم

592- عذاب بدکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14- مرتکبان کار های زشت و توطئه گران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و دین ، در معرض عذاب های گوناگونند .

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض أو يأتيهم العذاب

ص: 309

593- عذاب بدگویان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 1 - 1

1 - کسانی که درباره دیگران سخن چینی و بدگویی کرده، آنان را با کنایه و اشاره مسخره می کنند، گرفتار عذاب الهی خواهند شد.

ویل لکلّ همزه لمزه

«هُمَزَه»، به معنای شخصی است که با چشم و پلک و ابرو، به دیگران اشاره کرده و برای رساندن شرّ به آنان، سعایت و سخن چینی کند (قاموس). این وزن برای مبالغه به کار می رود و دلالت دارد که آن کار به صورت عادت درآمده است. (مجمع البیان)

594- عذاب بدون بیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 6

6 _ خداوند، بدون بیان، کسی را عقاب نخواهد کرد.

و من يشاقق الرسول من بعد ما تبين له الهدى . . . نصله جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 144 - 12

12 _ خداوند بدون حجت و برهان، کسی را عقاب نخواهد کرد.

أتريدون أن تجعلوا الله عليكم سلطاناً مبيناً

595- عذاب بر سرزمین قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 60 - 5

5- سرزمین قوم لوط، محل نزول عذاب الهی بر آنان

إلا امرأته إنها لمن الغـبرین

«غابرا» (مفرد غابرين) در لغت به معنای باقی و بازمانده است و مقصود از بازماندگان، عموم مردم لوط _ به استثنای آل لوط _ است که در شهر ماندند و عذاب الهی آنان را فرا گرفت.

596- عذاب برزخی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 93 - 20،21،25

ص: 310

20_ عذاب خوارکننده در برزخ، جزای گفتار نادرست درباره خداوند و افترای به اوست.

اليوم تجزون عذاب الهون بما كنتم تقولون على الله غير الحق

21_ استکبار در برابر آیات الهی، عذاب خوارکننده پس از مرگ را (در برزخ) به دنبال دارد.

اليوم تجزون عذاب الهون ... كنتم عن اياته تستكبرون

25_ ظالمان و مستکبران در برزخ به عذاب گرفتار خواهند بود.

و لو ترى إذ الظلمون ... اليوم تجزون عذاب الهون بما كنتم ... عن اياته تستكبرون

ظاهراً مراد از «اليوم» زمان پس از مرگ و قبل از قیامت است که برزخ نام دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 14

14_ عذاب برزخ، نمودی از کیفر سریع و بدون تأخیر خداوند است.

من يسومهم سوء العذاب إن ربك لسريع العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 50 - 7

7_ کافران کشته شده در جنگ بدر، به عذاب سوزان برزخی گرفتار هستند.

و ذوقوا عذاب الحريق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 4

4- وجود عذاب آتش، پس از مرگ و در عالم برزخ

فأدخلوا نارًا

مفسران بر این عقیده اند که عذاب آتش برای قوم نوح، مربوط به عالم برزخ و پس از غرق شدن آنان است؛ زیرا «فا» در «فأدخلوا» دلالت دارد که عذاب آتش مربوط به دنیا نیست. از آن جایی که فعل «أدخلوا» به صیغه ماضی آمده، معلوم می شود که این عذاب انجام شده و

597- عذاب برزخی آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 46 - 12، 1

1 - عرضه شدن خاندان فرعون هر صبح و شام بر آتش ، پیش از قیامت (عالم برزخ)

النار يعرضون عليها غدوًا وعشيًا

تعبیر «غدوًا» و «عشيًا» (صبح و شام) یا اشاره به دوام و همیشگی بودن عرضه آتش است و یا اشاره به انقطاع عذاب برزخی است که تنها در مواقع صبح و شام به آن گرفتار می شوند. گفتنی است ذیل آیه _ که درباره عذاب شدیدتر قیامت است _ می رساند که مقصود از «النار» در آغاز آیه، عذاب برزخی است.

2 - سوختن خاندان فرعون در آتش ، هر صبح و شام پیش از قیامت و در عالم برزخ

ص: 311

النار يعرضون عليها غدوًا وعشيًا

همان گونه که بسیاری از مفسران گفته اند، مقصود از عرضه آتش، می تواند افکندن در آتش باشد.

12 - « قال أبو عبد الله (ع) ذلك في الدنيا قبل يوم القيامة لأن في نار القيامة لا يكون عذو وعشي . . . ولكن هـ ذافي البرزخ قبل يوم القيامة . . . »

امام صادق (ع) [درباره «النار يعرضون عليها غدوًا وعشيًا»] فرمود: این [عذاب] در دنیا و قبل از برپایی قیامت است؛ چون در آتش قیامت صبح و شامی نیست . . . ولی این در عالم برزخ قبل از قیامت است . . .».

598- عذاب برزخی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 47 - 1

1 - ظالمان، گرفتار عذاب دنیوی و برزخ، علاوه بر عذاب های اخروی

یل-قوا يومهم . . . وإن للذين ظلموا عذابًا دون ذلك

در صورتی که «یومهم . . .» در دو آیه پیش، نظر به روز قیامت داشته باشد، «ذلك» در این آیه اشاره به عذاب اخروی خواهد بود و «دون ذلك» (به غیر آن عذاب) نظر به عذاب دنیا یا برزخ خواهد داشت.

599- عذاب برزخی قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 6

6 - قوم بت پرست نوح، به هنگام غرق شدن و دچار گشتن به عذاب برزخی، هیچ یار و یآوری نداشتند .

فلم يجدوا لهم من دون الله أنصارًا

600- عذاب برزخی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 8

8 - عذاب اخروی کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق دینی، پس از مرگ آغاز شده و به تأخیر نخواهد افتاد .

و لا هم ينظرون

برداشت فوق مبتنی بر این است که «ینظرون» فعل مجهول از باب افعال باشد؛ یعنی، از مصدر انظار (مهلت دادن) گرفته شده باشد. مراد از مهلت ندادن به قرینه «ماتوا و هم کفار» شروع عذاب پس از مرگ است.

ص: 312

601- عذاب برزخی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 12

12 _ منافقان مرموز و نهانکار ، دارای عذابی در دنیا و برزخ و نیز در قیامت *

سنعذبهم مرتین ثم یردون إلی عذاب عظیم

به احتمال اینکه مراد از عذاب قبل از آخرت، یکی عذاب دنیوی و دیگری عذاب برزخ باشد، برداشت فوق به دست می آید.

602- عذاب برزخی یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 11, 12

11 _ یهودیان تجاوزگر ایله ، علاوه بر چشیدن عذاب های دنیوی ، تا قیامت به عذاب های برزخی گرفتار خواهند بود .

و إذ تأذن ربک لیبعثن علیهم إلی یوم القیمه من یسومهم سوء العذاب

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از ضمیر «علیهم» یهودیان مسخ شده ایله باشد. بر این اساس مقصود از «سوء العذاب» عذابهای دنیوی نیست، بلکه به دلیل «إلی یوم القیمه» مراد عذابهای برزخی خواهد بود. یعنی: «لیبعثن علیهم من بعد موتهم إلی یوم القیمه ...»

12 _ خداوند برای عذاب یهودیان متمرّد ، نیروهایی را در برزخ بر آنان مسلط کرده است .

لیبعثن علیهم إلی یوم القیمه من یسومهم سوء العذاب

603- عذاب بزرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 7 - 7

7 - کفر پیشگان به عذابی گرفتار خواهند شد .

و لهم عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 106 - 14،15

14- مرتد ، دارای عذابی بزرگ است .

من كفر بالله من بعد ايمـنه . . . لهم عذاب عظيم

15- عذاب بزرگ ، نمود خشم شديد الهی است .

فعلیهم غضب من الله و لهم عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 3،4

3 - فضل و رحمت الهی و افشای چهره توطئه گران « افک » از سوی خدا ، مسلمانان صدر اسلام را از خطر عذابی بزرگ

ص: 313

نجات بخشید .

و لولا فضل الله عليكم ورحمته .. لمسكم في ما أفضتم فيه عذاب عظيم

4- هتك حرمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در پی دارنده عذابی بزرگ

لمسكم في ما أفضتم فيه عذاب عظيم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که موضوع آیه شریفه، ماجرای «افک» است و با حرمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ارتباط دارد که ناخواسته از سوی مسلمانان، در معرض هتك حرمت قرار گرفته بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 22 - 6

6- عذاب بزرگ اخروی ، همان انتقام الهی از مجرمان تکذیب کننده آیات خدا است .

ذوقوا عذاب النار الذي كنتم به تكذبون .. العذاب الأكبر ... إنا من المجرمين من

604- عذاب بعد از اتمام حجت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 83 - 5

5- نزول عذاب الهی ، پس از اتمام حجت و ارائه معجزات و نشانه های خداوندی است .

وأتینهم آياتنا فكانوا عنها معرضين .. فأخذتهم الصيحة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 113 - 5

5- عذاب و کیفر امت ها ، پس از اتمام حجت الهی بر آنان با فرستادن انبیا بود .

لقد جاءهم رسول منهم فكذبوه فأخذهم العذاب

605- عذاب بعد از معجزه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- نزول عذاب الهی ، پس از اتمام حجت و ارائه معجزات و نشانه های خداوندی است .

و ءاتینهم هم ءایـتنا فکانوا عنها معرضین .. فأخذتهم الصیحه

606- عذاب بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 55 - 14

ص: 314

14 - داستان تقاضای رؤیت خدا و اظهار ناباوری بنی اسرائیل به سخنان موسی (ع) و فرود آمدن صاعقه بر آنان، داستانی آموزنده و شایسته به خاطر داشتن

و إذ قلم یموسی لن نؤمن لک . . . و أنتم تنظرون

«إذ قلم» عطف بر «نعمتی» در آیه 47 است؛ یعنی: «اذکروا إذ قلم . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 80 - 16

16 - جاودانگی عذاب بنی اسرائیل به خاطر عصیان گری، تجاوزپیشگی، ترک نهی از منکر، و پذیرش ولایت کافران

ذلک بما عصوا و كانوا یعتدون. كانوا لایتنهون ... و فی العذاب هم خلدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 156 - 8,9

8 - موسی (ع)، نگران شمول عذاب الهی بر همه قوم خویش *

و اکتب لنا فی هذه الدنیا حسنه و فی الاخره . . . قال عذابی أصیب به من أشاء

به نظر می رسد تقاضای موسی (ع) با جمله «و اکتب لنا . . .» و تعلیل آن با جمله «إنا هدنا إلیک»، ناشی از واقعه ای است که در آیه قبل بیان شد و آن عبارت بود از هلاکت همه همراهان به سبب سفاهت گروهی از ایشان. گویا موسی (ع) از آن واقعه چنین برداشت کرد که با گناه گروهی از بنی اسرائیل همه آنان در خطر نابودی خواهند بود و لذا نگران شد و از خدا چنین تقاضایی کرد.

9 - خداوند با بیان عدم تقدیر عذاب بر همگان و جریان آن بر اساس مشیت خویش، موسی (ع) را از نگرانی شمول عذاب بر همه بنی اسرائیل رها ساخت.

قال عذابی أصیب به من أشاء و رحمتی وسعت کل شیء

جمله «عذابی أصیب به من أشاء» در مقابل «و رحمتی وسعت کل شیء»، بیانگر این است که خداوند خواهان عذاب همگان نخواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 162 - 4

4 - خداوند گروهی از بنی اسرائیل را به دلیل تمردشان (طلب آمرزش نکردن و به جان آن سخنی دیگر گفتن) به عذاب آسمانی گرفتار

ساخت .

فأرسلنا عليهم رجلاً من السماء بما كانوا يظلمون

607- عذاب بنى نضير

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حشر - 59 - 3 - 2,4

2- يهوديان توطئه گر بنى نضير ، مستحق مجازاتى سخت بودند .

هو الذى أخرج الذين كفروا... ولولا أن... لعذبهم فى الدنيا

ص: 315

4- قضای الهی ، عامل تبدیل حکم هلاکت بنی نضیر ، به تبعید آنان از مدینه

و لولا أن كتب الله عليهم الجلاء لعذبهم في الدنيا

608- عذاب بی بیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 24 - 6

6- منکران دین بدون اتمام حجت با آنان ، به آتش دوزخ گرفتار نخواهند شد .

فإن لم تفعلوا ولن تفعلوا فاتقوا النار

جواب شرط «فان لم تفعلوا» محذوف است و جمله «فاتقوا . . .» جانشین آن شده است. جمله با تقدیر آن چنین است: فان لم تفعلوا تمت عليكم الحجة و ثبت لديكم ان القرآن منزل من عند الله فاتقوا ...

609- عذاب پس از محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 7

7- امکان نزول عذاب استیصال ، پس از رحلت پیامبراکرم (صلی الله علیه و آله) برای جوامعی که استحقاق آن را دارند .

أو تتوفيتك فإلينا يرجعون

610- عذاب پلید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 5 - 4

4- عذاب تلاش کنندگان بر ضد آیات خدا ، عذابی بس بد و پلید است .

و الذين سَعَوْا في آيِتنا .. لهم عذاب من رجز

611- عذاب پیروان شیاطین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20_ جایگاه ابدی جنیان اغواگر (شیطانها) و انسانهای پیرو ایشان آتش دوزخ است.

قال النار مثویکم خلدین فیها

«مثوی» اسم مکان و به معنی جایگاه و محل استقرار است. (راغب).

ص: 316

612- عذاب پیروان شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 22 - 22

22- شیطان در قیامت پیروان خود را از عذابی بس دردناک خبر خواهد داد .

ما أنا بمصرخکم . . . إني کفرت بما أشركتمون من قبل إن الظالمین لهم عذاب أليم

«إن الظالمین لهم عذاب أليم» به قرینه وحدت سیاق می تواند ادامه کلام شیطان باشد.

613- عذاب پیروان ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 55 - 4

4 - پیروان ستمگران ، همانند آنان مستحق عذاب الهی اند .

فلما ءاسفونا انتقمنا منهم فأغرقنهم أجمعین

614- عذاب پیشینیان کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 100 - 1

1 - برخی از اقوام پیشین بر اثر کفرپیشگی و ارتکاب گناه به عذاب الهی گرفتار شدند و توان درک معارف دینی از آنان سلب شد .

أولم یهد للذین یرثون . . . أن لو نشاء أصبناهم بذنوبهم و نطبع علی قلوبهم

615- عذاب تارکان انفاق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 10

10 - آنان که طلا و نقره می اندوزند و از انفاق آن در راه خدا ، امتناع میورزند ، مستحق عذابی دردناکند .

والذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب أليم

616- عذاب تاركان نهی از منکر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 317

4_ خداوند حتی آن گروه از یهودیان ایله را که خود صالح بودند، ولی متجاوزان را موعظه نکردند، به عذابی شدید گرفتار ساخت.

أنجينا الذين ينهاون عن السوء وأخذنا الذين ظلموا بعذاب بئس

در آیه قبل در مقام تقسیم یهودیان ایله از نظر عملکرد، آنان را به سه گروه تقسیم کرد و آیه مورد بحث در مقام بیان سرنوشت آنان است و ایشان را در دو گروه قرار داده است. این مقایسه نشان می دهد که خداوند ترک کنندگان نهی از منکر را از گروه ظالمان (الذین ظلموا) شمرده است.

617- عذاب نائبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 106 - 7

7_ توبه کنندگانی که صرفاً از خطای خویش نادم باشند و عملاً در مقام جبران خطاها بر نیایند، دارای سرنوشتی مبهم از جهت عذاب و غفران

و آخرون... إما يعذبهم وإما يتوب عليهم

خداوند در این آیات سه گروه را یاد کرده است: 1_ «و من أهل المدينة ..» ; 2_ «و آخرون اعترفوا بذنوبهم» ; 3_ «و آخرون مرجون لأمر الله» که از مقایسه این سه گروه می توان نتیجه گرفت که گروه سوم اصرار بر خطا ندارند و نادمند ; ولی همانند گروه دوم اعتراف به خطا نکرده و در مقام جبران بر نیامده اند.

618- عذاب تجزیه کنندگان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 90 - 1

1- التقاطيون و تجزیه کنندگان قرآن در صدر اسلام، دچار عذاب الهی شدند .

كما أنزلنا على المقتسمين

برداشت فوق مبتنی بر این نکته است که لفظ عذاب در جمله «أنا النذير ..» در آیه قبل، در تقدیر باشد و مفعول فعل «أنزلنا» ضمیر محذوفی باشد که به عذاب بر می گردد. بنابراین معنای آیه چنین می شود: همان گونه که عذاب را بر «مقتسمین» نازل کردیم. گفتنی است «المقتسم» به معنای کسی است که چیزی را به چند جزء تقسیم کند و مراد از آن _ به قرینه آیه بعد (الذین جعلوا القرآن عضین) _ تجزیه کنندگان قرآن هستند که برخی از معارف آن را پذیرفته و برخی را انکار کردند.

619- عذاب تدریجی

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

5 - انعام - 6 - 47 - 3

ص: 318

3_ عذاب ناگهانی و غافلگیرانه و عذاب غیر غافلگیرانه (تدریجی و با ظهور نشانه های عذاب)، از انواع عذابهای الهی در دنیا

إن أتیکم عذاب اللّٰه بغتة أو جهرة

620- عذاب تدریجی اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 12 - 4

4- عذاب نازل بر جوامع ستمگر ، تدریجی بود .

فلَمَّا أَحْسَوْا .. یرکضون

باتوجه به این که در آیه شریفه، از فرار عذاب شوندگان حکایت شده است، به دست می آید که بین آغاز احساس عذاب و نابودی آنان _ که در سه آیه بعد از آن یاد می شود _ فاصله ای وجود داشته است.

621- عذاب تدریجی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 12 - 4

4- عذاب نازل بر جوامع ستمگر ، تدریجی بود .

فلَمَّا أَحْسَوْا ... یرکضون

باتوجه به این که در آیه شریفه، از فرار عذاب شوندگان حکایت شده است، به دست می آید که بین آغاز احساس عذاب و نابودی آنان _ که در سه آیه بعد از آن یاد می شود _ فاصله ای وجود داشته است.

622- عذاب ترسناک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 16

16- عذاب پروردگار ، عذابی بس سخت و دهشت بار و درخور اجتناب و پرهیز است .

إن عذاب ربّک کان محذورًا

623- عذاب ترک جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 13

13 - تهدید متخلفان از سفر حدیبیه ، به عذاب دردناک ، در صورت تخلف و روی گردانی دوباره از جهاد

وإن تولّوا كما تولّيتم من قبل يعدّبكم عذابًا أليمًا

ص: 319

624- عذاب توطئه گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 21 - 14

14_ توطئه و نیرنگ علیه قرآن ، تلاشی مذبحانه بوده و نیرنگ بازان پیش از به ثمر رساندن توطئه های خود ، در دام مکر (عذاب) خدا گرفتار خواهند شد .

إذا لهم مكر في آياتنا قل الله أسرع مكرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 7

7- طراحان و برنامه ریزان کار های زشت ، در معرض انواع عذاب های الهی اند .

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض أو يأتيهم العذاب من حيث لا يشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 20 - 2

2- کافران حق ناپذیر و اندیشه گر علیه دین ، مستحق شدیدترین عقوبت و نابودی اند .

ثم قتل كيف قدر

625- عذاب توطئه گران علیه آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 5 - 3,4

3- تلاش گران بر ضد آیات الهی ، قطعاً عذابی دردناک خواهند داشت .

و الذين سَعَوْا في آيِتنا .. أولئك لهم عذاب ... أليم

4- عذاب تلاش کنندگان بر ضد آیات خدا ، عذابی بس بد و پلید است .

و الذين سَعَوْا في آيِتنا .. لهم عذاب من رجز

4 - حضور دائمی تلاش گران بر ضد آیات الهی در عذاب قطعی است .

و الذین یسعون فی ءای-تنا .. أول-ئک فی العذاب محضرون

«محضرون» (اسم مفعول از مصدر «احضار») به چیزی گفته می شود که همواره حاضر باشد. این نکته مستلزم حضور همیشگی و غایب نبودن در هیچ وقت است.

ص: 320

626- عذاب توطئه گران علیه قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 5 - 5

5 - تلاش گران بر ضد آیات قرآن، عذابی دردناک و بد خواهند داشت .

و الذین سَعَوْفِیْ ءای_تنا . . . لهم عذاب من رجز أليم

به قرینه آیه بعد، می توان گفت که مراد از «آیات» در این آیه، آیات قرآن است.

627- عذاب توطئه گران قصه افک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 23 - 8

8 - دستور قطع ارتباط با توطئه گران « افک » و تهدید آنان به عذاب بزرگ از سوی خداوند

إنّ الذین یرمون المحصنات . . . لهم عذاب عظیم

برداشت فوق، بر این اساس است که آیه یاد شده، از جمله آیات مربوط به ماجرای «افک» باشد.

628- عذاب ثروت اندوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 10، 16

10_ آنان که طلا و نقره می اندوزند و از انفاق آن در راه خدا، امتناع میورزند، مستحق عذابی دردناکند .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب أليم

16_ معاذ بن کثیر گوید: از امام صادق (ع) شنیدم که می فرمود: « . . . إذا قام قائمنا حرّم علی کلّ ذی کنز کنز حتّٰی یأتیه به فیستعین به علی عدوّه و هو قول اللّٰه عز و جل فی کتابه: « و الذین یکنزون الذّٰهَب و الفضة و لا ینفقون ها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب أليم » ;

... هنگامی که قائم ما قیام کند بر هر صاحب کنزی، کنزش را ممنوع می کند تا اینکه آن را بیاورد و حضرت، به وسیله آن بر ضد دشمن خود کمک بگیرد و این سخن خدا در کتاب اوست که فرمود: کسانی را که زر و سیم گنجینه می کنند و آن را در راه خدا انفاق نمی کنند، به عذاب دردناکی بشارت ده ... ».

629- عذاب جامعه فاسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 165 - 12

12_ نهی از منکر مایه رهایی یافتن از عذاب های تعیین شده برای جوامع گنهکار است .

أنجینا الذین ینھون عن السوء و أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس

ص: 321

630- عذاب جامعه گناهکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 4 - 2

2_ عذاب سهمگین خداوند در انتظار جوامع مختلف از قوانین دین و پذیرنده ولایتهای غیر خداوند

و لاتتبعوا من دونه . . . و کم من قریه أهلکنها

بیان هلاکت جوامع پیشین پس از فرمان به رعایت قوانین دین و سرپیچی از ولایت غیر خدا «اتبعوا ما أنزل الیکم . . .»، بیانگر آن است که عذاب امتهای پیشین به سبب تخلف آنان از این فرمان بوده است.

631- عذاب جامعه مجرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 12

12_ جامعه مجرم خود را از شمول رحمت خداوند محروم و سزاوار عذاب او می گرداند.

و لا یرد بأسه عن القوم المجرمین

«بأس» در لغت به معنای شدت است و در این آیه کنایه از عذاب است.

632- عذاب جاودان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 9 - 4

4 - «عن ابی جعفر (ع) قال: «عذاب واصب» ای دائم، موجع قد وصل إلی قلوبهم؛

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: «عذاب واصب»؛ یعنی، عذاب همیشگی و دردآور که به قلب های آنان می رسد».

633- عذاب جاودانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 80 - 17

17_ غضب الہی و عذاب ہمیشگی ، دستاور پذیرش ولایت کافران و دوستی با آنان

یتولون الذین کفروا لبئس . . . ان سخط اللہ علیہم وفي العذاب ہم خلدون

ص: 322

634- عذاب جسمانی جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 15 - 5

5 - قیامت و عذاب آن برای جن ، جسمانی است .

و أمّا القـِـسطون فکانوا لجهنّم حطبًا

635- عذاب جسمانی زناکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 8

8 _ کسانی که به گناه شرک ، آدم کشی و زنا دست بیالایند ، در قیامت به دو عذاب جسمی و روحی گرفتار خواهند شد .

یضـِ عـِـف له العذاب یوم القیـِـمه و یخلد فیـِـه مهانًا

636- عذاب جسمانی قاتل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 8

8 _ کسانی که به گناه شرک ، آدم کشی و زنا دست بیالایند ، در قیامت به دو عذاب جسمی و روحی گرفتار خواهند شد .

یضـِ عـِـف له العذاب یوم القیـِـمه و یخلد فیـِـه مهانًا

637- عذاب جسمانی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 48 - 3

3 - شکنجه روحی کافران در دوزخ ، علاوه بر شکنجه جسمی آنان

یسحبون . . . ذوقوا مسّ سقر

امر در «ذوقوا» برای تهکم و استهزا است. به استهزا گرفته شدن دوزخیان از سوی مأموران الهی _ در مقایسه با عذاب جسمی آنان _

شکنجه روحی خواهد بود.

638- عذاب جسمانی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 8

8_ کسانی که به گناه شرک، آدم کشی و زنا دست بیالایند، در قیامت به دو عذاب جسمی و روحی گرفتار خواهند شد.

ص: 323

يضـ عف له العذاب يوم القيـ مه و يخلد فيه مهاناً

639- عذاب جسمانی مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 14 - 4

4 - منکران معاد، مورد شکنجه روحی و جسمی در قیامت

علی النار یفتنون . ذوقوا فتنکم

تعبیر «یفتنون» ناظر به عذاب بدنی و عبارت های «ذوقوا» و «کنتم به تستعجلون»، در بردارنده سرزنش هایی است که عذاب روحی کافران را به دنبال دارد.

640- عذاب جسمی در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 5 - 4

4 - جهنم، دارای عذاب جسمی و شکنجه روحی

سیصلی نازاً .. و امرأته ... فی جیدها حبل من مسد

آتش، عذاب جسمی و تحقیر با بستن ریسمان به گردن، عذاب روحی است.

641- عذاب جسمی در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 7 - 5

5 - باطن و روح انسان نیز در قیامت، از آتش جهنم در عذاب خواهد بود.

الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْنَدِ

ممکن است در دنیا بدن کسی بسوزد؛ ولی روح او رنج نبیند و از شکنجه در راه عقیده شادمان باشد؛ اما این آیه، آتش جهنم را برای جان انسان - که قلب کنایه از آن است - نیز سوزاننده معرفی کرده است.

642- عذاب جسمی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 39 - 13

13- مشرکان در جهنّم، به عذاب جسمی و روحی مبتلا خواهند بود.

فتلقى فی جهنّم ملومًا مدحورًا

ص: 324

«القادر جهنم» دلالت بر جسمانی بودن عذاب می کند و «ملوماً» و «مدحوراً» _ که به معنای طرد و سرزنش است _ دلالت بر عذاب روحی دارد.

643- عذاب جن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 25 - 9

9- امت هایی از جن و انس در گذشته تاریخ بر اثر دشمنی با خداوند (شرکوری ، انکار رسالت پیامبران و . . .) به عذاب الهی گرفتار شدند .

و حقّ علیهم القول فی أمم قد خلت من قبلهم من الجنّ و الإنس

644- عذاب جنیان اغواگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 128 - 20

20 _ جایگاه ابدی جنیان اغواگر (شیطانها) و انسانهای پیرو ایشان آتش دوزخ است.

قال النار مثویکم خلدین فیها

«مثوی» اسم مکان و به معنی جایگاه و محل استقرار است. (راغب).

645- عذاب جنیان حق ناپذیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 15 - 4

4- ظالمان و حق ناپذیران جن ، همچون انسان ها ، به عذاب دوزخ گرفتار خواهند شد .

و أمّا القـسطون فکانوا لجهنّم حطبًا

646- عذاب جنیان ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- ظالمان و حق ناپذیران جن ، همچون انسان ها ، به عذاب دوزخ گرفتار خواهند شد .

وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا

ص: 325

647- عذاب جوامع عصیانگر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 8 - 5

5 - جوامعی که از فرمان های خدا و رسولان او، سرپیچی کردند، مورد محاسبه سخت الهی و عذاب ناشناخته و ناخوشایند (عذاب استیصال) قرار گرفتند.

فحاسبنها حساباً شديداً و عذبنها عذاباً نكراً

«نکر» (مرادف «منکر») به معنای شیء ناخوشایند و ناشناخته است.

648- عذاب جوامع فاسد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 16 - 11

11- عذاب جامعه فسادگر، آن چنان شدید است که مایه نابودی و هدم کامل آن می شود.

ففسقوا فيها فحقّ عليها القول فدمرناها تدميراً

649- عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 2

2_ تقوا پیشگان، همواره خواستار بخشایش گناهان خویش از خدا و مصونیت از عذاب دوزخند.

لَّذِينَ اتَّقَوْا... فاغفرلنا ذنوبنا وقنا عذاب النار

«الذین یقولون»، بیان ویژگیهای «الذین اتقوا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 206 - 12، 11، 10

10_ نفاق، فساد در زمین و نصیحت ناپذیری در برابر دعوت به تقوا، گناه و موجب عذاب جهنم

و من الناس من يعجبك . . . فحسبه جهنم

11 _ هیچ کیفری جز عذاب جهنم ، نمی تواند حاکمان مفسد ، سرسخت ، متکبر و مغرور را رام کند .

و اذا تولى سعى . . . فحسبه جهنم

12 _ جهنم ، کیفر حاکمان مفسد ، سرسخت و حق ناپذیر

و اذا تولى سعى . . . فحسبه جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 182 - 8,9

8 _ عذاب دوزخیان ، هرگز ستمی از سوی خداوند بر آنها نیست .

ذوقوا عذاب الحریق . . . و انّ الله لیس بظلام للعبید

ص: 326

بنابر اینکه «انّ الله...»، خبر برای مبتدایی محذوف باشد (الأمر و الشّأن انّ الله ليس...)، بر این مبنا، مراد از ستم نکردن خداوند _ به قرینه «ذلک بما قدّمت ایدیکم» _ این است که خداوند در کیفر دادن ستم نمی کند.

9_ عذاب دوزخیان، هرگز فزونتر از اقتضای عملکرد آنان نخواهد بود.

ذوقوا عذاب الحریق. ذلک بما قدّمت ایدیکم و انّ الله لیس بظلام للعبید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 34

34_ دعا برای نجات یافتن از عذاب دوزخ، وسیله ای برای رهایی یافتن از آن

فقنا عذاب التّار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 192 - 9

9_ هیچکس دوزخیان را از عذاب الهی نجات نخواهد داد.

ربّنا انک من تدخل التّار فقد اخزیته و ما للظّالمین من انصار

مراد از «انصار» به قرینه «من تدخل التّار»، یاری در جهت رهاسازی از عذاب دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 30 - 1,6

1_ قتل و آدمکشی از سر ظلم و تجاوز، موجب گرفتاری به عذاب دوزخ

و لا تقتلوا انفسکم... و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً فسوف نُصلیه ناراً

در برداشت فوق «ذلک» اشاره به «قتل نفس» گرفته شده است.

6_ خودکشی، تجاوز و ستمگری است و موجب گرفتاری به عذاب دوزخ.*

و لا تقتلوا انفسکم... و من یفعل ذلک... فسوف نُصلیه ناراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ گناهی که وعده عذاب دوزخ در پی داشته باشد ، کبیره است . *

سوف نصلیه ناراً .. ان تجتنبوا کبائر

مؤید برداشت فوق فرمایش امام صادق (ع) است که درباره آیه فوق فرمود: الکبائر، التي اوجب الله عزّ وجلّ عليها النار.

کافی، ج 2، ص 276، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 473، ح 207.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 56 - 9، 4

4_ رویش پوست جدید بر بدن ، پس از بریان شدن و سوختن آن در آتش جهنّم

كلّما نضجت جلودهم بدلناهم جلوداً غيرها

5_ پوست ، واسطه عذاب آدمی در جهنّم

ص: 327

كَلَّمَا نَضَجَتْ جُلُودَهُمْ بَدَلْنَا هُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذِقُوا الْعَذَابَ

با توجه به اینکه «لیذوقوا» متعلق به «بدلناهم» است، برداشت فوق استفاده شده است.

9_ رویش مجدد پوست ، وسیله تداوم چشاندن عذاب به دوزخیان

كَلَّمَا نَضَجَتْ جُلُودَهُمْ بَدَلْنَا هُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذِقُوا الْعَذَابَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 98 - 1

1_ مستضعفانی که توان هجرت و راهی برای خلاصی از استضعاف ندارند ، گرفتار عذاب جهنم نخواهند شد .

فاولئك مأویهم جهنم... الا المستضعفين... لا يستطيعون حيلة ولا يهتدون سبيلا

در برداشت فوق «الا المستضعفين»، استثنای متصل و «فاولئك» مستثنی منه گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 16، 20

1_ دشمنی و مخالفت با رسول خدا (صلی الله علیه و آله) ، موجب عذاب جهنم

و من يشاقق الرسول... نوله ما تولى و نصله جهنم و ساءت مصيراً

«یشاقق» از ماده «شقق»، به معنای مخالفت کردن و دشمنی نمودن است. (مجمع البيان).

16_ تفرقه افکنی در صفوف جامعه ایمانی ، موجب عذاب جهنم

و من... يتبع غير سبيل المؤمنين نوله ما تولى و نصله جهنم

20_ مخالفت با رهبری کسی که با انتخاب مشروع برگزیده شده باشد ، موجب عذاب جهنم است .

و من يشاقق الرسول... و يتبع غير سبيل المؤمنين نوله ما تولى

امیرالمومنین(ع) فرمود: .. فان اجتمعوا على رجل و سموه اماماً كان ذلك لله رضى فان خرج عن امرهم خارج بطعن او بدعه رده الى ما خرج منه فان ابى قاتلوه على اتباعه غير سبيل المؤمنين و ولاه الله ما تولى ...

نهج البلاغه، نامه 6؛ نورالثقلین، ج 1، ص 551، ح 566.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 116 - 8

8 - مشرکان و گناهکارانی که آمرزیده نشوند، به عذاب دوزخ گرفتار خواهند شد.

نصله جهنم .. . إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ

بنابر اینکه جمله «ان الله...» بیانگر علت «نصله جهنم» باشد، معلوم می شود که نجات از جهنم یا سقوط در آن، در گرو آمرزش و عدم آمرزش گناهان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 145 - 3

3 - جهنم، دارای طبقات، و عذابش، دارای شدت و ضعف است.

إِنَّ الْمُنْفِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ

ص: 328

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 32 - 30.31

30_ شدیدترین عذاب جهنم ، کیفر قتل به ناحق انسان

انه من قتل نفساً بغير نفس .. فکانما قتل الناس جميعاً

امام باقر(ع) در پاسخ سؤال از آیه فوق فرمود: یوضع فی موضع من جهنم الیه ینتهی شده عذاب اهلها ..

کافی، ج 7، ص 271، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 619، ح 150.

31_ جایگاه قاتل یک انسان در جهنم ، همان جایگاه قاتل همه انسانهاست ، اگر چه عذابشان متفاوت است .

من قتل نفساً بغير نفس او فساد فی الارض فکانما قتل الناس جميعاً

امام باقر(ع) در پاسخ سؤال از معنای آیه فوق فرمود: یوضع فی موضع من جهنم .. لو قتل الناس جميعاً انما کان یدخل ذلک المكان قلت: فانه قتل آخر؟ قال: یضاعف علیه.

کافی، ج 7، ص 271، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 619، ح 150.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 2

2_ کفرپیشگان ، راهی برای نجات از عذاب دوزخ ندارند .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا .. وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

جمله «لوان ..» کنایه از نبود راه نجات از عذاب دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 37 - 3

3_ عذاب دوزخ ، همواره دردناک و ناخوشایند برای دوزخیان

یریدون ان یخرجوا من النار و ما هم بخرجین منها

تصمیم مستمر برای خروج، که از فعل مضارع «یریدون ان یخرجوا» به دست می آید، نشانه رنج دیدن دایمی دوزخیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 39 - 6

6_ سران شرک و کفر با دعوت پیروانشان به چشیدن از عذاب مضاعف دوزخ، آنان را سرزنش و ملامت می کنند.

ربنا هؤلاء أضلونا .. فذوقوا العذاب بما كنتم تكسبون

«ال» در کلمه «العذاب» عهد ذکری است و اشاره به همان عذاب مضاعف دارد که از «الکل ضعف» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 7

7_ شکنجه دوزخیان با طلا و نقره گداخته ، از عذاب های دردناک جهنم است .

و الذین یکنزون الذهب .. فبشرهم بعذاب أليم . یوم یحیی علیها فی نار جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 329

3 - وجود عذاب روحی علاوه بر شکنجه جسمی برای دوزخیان

و هم فیها یختصمون

فعل مضارع (یختصمون) دلالت بر استمرار منازعه دوزخیان دارد که می تواند نوعی عذاب روحی برای آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 55 - 6، 5، 4، 1

1 - عذاب جهنم ، چنان بر کافران احاطه خواهد داشت که از بالا و پایین پا ، آنها را فرا خواهد گرفت .

یوم یغشیهم العذاب من فوقهم و من تحت أرجلهم

4 - عذاب فراگیر دوزخ ، سزای اعمال ناروای خود کافران است .

ذوقوا ما کنتم تعملون

برداشت بالا ، بنابر تقدیر «جزا» به عنوان معنای «ما»ی موصول است.

5 - عذاب جهنم ، تجسم کردار های خود بدکاران است .

ذوقوا ما کنتم تعملون

6 - تداوم بر اعمال ناروا ، در پی دارنده عذاب فراگیر جهنم است .

ذوقوا ما کنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 3

3 - وجود عذاب سوزانی شدیدتر از عذاب جهنم در قیامت

فلهم عذاب جهنم و لهم عذاب الحریق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکاثر - 102 - 6 - 1

1 - مشاهده دوزخ در قیامت و گرفتاری به عذاب آن ، تهدیدی الهی و هشدار تری تردیدناپذیر برای دل‌بستگان به امتیازات دروغین

لترونّ الجحیم

چنانچه «لترونّ الجحیم» جمله مستقلی باشد؛ بیانگر قطعی بودن رؤیت جهنم برای مخاطبان «ألهیکم التکاثر» خواهد بود سیاق آیه که بر تهدید اهل تکاثر دلالت دارد، نشانگر آن است که مراد از دیدن جهنم، گرفتاری به آن است؛ بنابر این حرف «ثمّ» در آیه آخر (ثمّ لتسئلنّ . .)، بر تراخی رتبی دلالت دارد؛ زیرا حسابرسی، پیش از گرفتاری به عذاب جهنّم است.

650- عذاب جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 56 - 8

8_ رنج و عذاب دائمی دوزخیان

ص: 330

كَلَّمَا نَضَجَتْ جُلُودَهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 37 - 3

3_ عذاب دوزخ ، همواره دردناک و ناخوشایند برای دوزخیان

یریدون ان یخرجوا من النار و ما هم بخرجین منها

تصمیم مستمر برای خروج، که از فعل مضارع «یریدون ان یخرجوا» به دست می آید، نشانه رنج دیدن دایمی دوزخیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 22, 20

20_ دوزخیان، از شدت عذاب یکدیگر بی خبرند.

لکل ضعف و لکن لاتعلمون

22_ عن أبی جعفر (ع) (فی حدیث طویل): .. «قالت أخیهم لأولیهم ربنا هؤلاء اضلونا...» و قوله: «كَلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعْنَتَ أُمَّةٍ أُخْتِهَا...»
برء بعضهم من بعض و لعن بعضهم بعضا یرید بعضهم ان یحج بعضا رجاء الفلج فیفلتوا من عظیم ما نزل بهم

از امام باقر (ع) روایت شده که پس از تلاوت آیه «قالت أخیهم ..» فرمود: گروهی از آنان (جهنمیان)، از گروه دیگر بیزارى جستند و به آنان نفرین می کنند، شاید بر گروه دیگر در احتجاج پیروز شوند و از عذاب بزرگی که به آن گرفتار شده اند رهایی یابند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 68 - 13

13_ خلود در آتش جهنم ، موجب عادت کردن دوزخیان یا کاسته شدن از رنج و عذاب نیست . *

نار جهنم خلدین فیها هی حسبهم .. و لهم عذاب مقیم

تکرار «و لهم عذاب مقیم» پس از «نار جهنم» ممکن است در جهت دفع این توهم باشد که دوزخیان در اثر خلود، بدان انس می گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 105 - 2

2- وجود عذاب روحی برای دوزخیان ، افزون بر عذاب های جسمی

تلفح وجوههم النار . . . ک_لحون . ألم تکن اى_تى تتلى عليكم

سرزنش اهل دوزخ از سوی خداوند، به خاطر حق ناپذیری های گذشته شان، خود نوعی عذاب روحی برای آنان به شمار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 108 - 7

7 - « عن حذیفه ان النبی قال : إنَّ الله إذا قال لأهل النار « اخیسئوا فیها و لا تکلمون » عادت وجوههم قطعه لحم لیس فیها أفواه ولا مناخیر تردّد النفس فی أجوافهم ;

حذیفه از رسول خدا(صلی الله علیه و آله) روایت کرده [که آن حضرت فرمود:] آن گاه که خداوند به اهل آتش می گوید: «اخیسئوا فیها و

ص: 331

لا تكلّمون». صورت های آنان به قطعه گوشتی تبدیل می شود که در آن دهان و بینی نیست و نفس در درون آنان تردد می کند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 52 - 2

2- درخت زقوم، منبع تغذیه اهل دوزخ (اصحاب شمال)

لأكلون من شجر من زقوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 56 - 3

3- عذاب دوزخ، خوردنی و آشامیدنی آن (میوه زقوم و آب داغ) جزای دوزخیان (اصحاب شمال)

وذا نزلهم يوم الدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 31 - 5

5- عذاب کردن دوزخیان، تنها وظیفه فرشتگان گماشته شده بر دوزخ

عليها تسعه عشر... و ما جعلنا عدّتهم إلا فتنة للذين كفروا

برداشت یاد شده، مبتنی بر این احتمال است که «عدّه» به معنای جماعت (قاموس المحيط) و «فتنه» به معنای عذاب باشد؛ یعنی، «و ما جعلنا جماعتهم إلا عذاباً للذين كفروا».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 15 - 12

12- عذاب دوزخیان و اعطای نامه عمل به آنان از پشت سرشان، نظام جزایی آگاهانه و مدبرانه خداوند است.

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ... وَيَصْلِي سَعِيرًا... بَلَى إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا

حرف «بلی» ممکن است به تمام مشخصات دسته دوم (وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ... ..) ارتباط داشته باشد. در این صورت پندار رجوع نکردن را، پنداری باطل و حوادث پیش آمده (اوتی کتابه وراء ظهره... یصلی سعیراً) را، رخدادی ثابت معرفی می کند. جمله «إِنَّهُ...» بیانگر این است که آن حادثه ها، برخاسته از ربوبیت و بصیرت خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 5 - 3,5

3 - نوشیدن اجباری مایع جوشان ، یکی از عذاب های دوزخیان است .

تسقی من عین ءانیه

5 - مأموران الهی در جهنّم ، عهده دار عذاب دوزخیان *

تسقی

مجهول بودن «تسقی»، بیانگر وجود یک یا چند مأمور عذاب در دوزخ است.

ص: 332

651- عذاب حتمی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 48 - 6

6_ امکانات مادی و داشتن نیروهای انسانی و هوادار، هرگز موجب نجات کفرپیشگان از گرفتار شدن به عذاب دوزخ نخواهد شد.

ما أغنی عنکم جمعکم و ما کنتم تستکبرون

652- عذاب حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 12

12 - مشرکان و مجادله گران حق ستیز گرفتار غضب و عذاب سخت الهی

و الذین یحاجون فی اللّٰه .. علیهم غضب و لهم عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 55 - 8

8 - عذاب الهی، بر جوامع حق ستیز فراگیر و گسترده است.

فأغرقنهم أجمعین

653- عذاب حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 2

2- انسان های ناسپاس و روی گردان از حق، هیچ گاه و در هیچ شرایطی، از عذاب و کیفر دنیوی خداوند، در دریا و خشکی در امان نیستند.

فلمّا نجّکم إلى البرّ أعرضتم .. أم أنتم أن یعیدکم فیه تاره آخری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- کافران و مشرکان حق ناپذیر ، به عذاب و کیفر الهی تهدید شدند .

إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ

تذکر به این که خداوند به سخنان آشکار و توطئه ها و اسرار مشرکان و کافران آگاه است، در حقیقت تهدید آنان و هشدارى به کیفر و عذاب شدن آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 84 - 4

ص: 333

4- عده ای از مردم آن چنان لجوج و حق ناپذیراند که تنها با مشاهده عذاب الهی راه درست را می پیمایند .

فلما رأوا بأسنا قالوا ءامنا بالله وحده و كفرنا بما كنا به مشركين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 28 - 7

7- کافران حق ناپذیر و لجوج ، در معرض عذاب الهی قرار دارند .

فمن یجیر الـکـفرین من عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 20 - 2

2- کافران حق ناپذیز و اندیشه گر علیه دین ، مستحق شدیدترین عقوبت و نابودی اند .

ثم قتل کیف قدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 24 - 3

3- جهان آخرت ، عرصه گرفتاری کافران حق گریز به بزرگ ترین عذاب های الهی است .

العذاب الأكبر

به قرینه آیه بعد، مراد از «العذاب الأكبر» عذابی است که کافران در آخرت، به آن گرفتار خواهند شد.

654- عذاب خائنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 27 - 11

11- لحظه مرگ ، لحظه آغاز عذاب منافقان و خیانتکاران به اسلام

فکیف إذا توفتہم الملـئـکـه یضربون وجوہہم و ادبـرہم

655- عذاب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 196 - 20, 21, 22, 24

20_ خداوند ، شدید العقاب است .

انّ الله شديد العقاب

21_ سرپیچی از انجام کامل اعمال حج ، موجب گرفتار شدن به مجازات سخت الهی

واتمّوا الحج . . . و اعلموا انّ الله شديد العقاب

22_ توجّه به شدّت عقاب خداوند ، زمینه ساز انجام کامل تکالیف الهی

واتمّوا الحج و العمرة . . . و اعلموا انّ الله شديد العقاب

ص: 334

24_ عدم رعایت تقوا و سرپیچی از تکالیف الهی ، موجب عقاب شدید خداوند

و اتمّوا الحج . . . و اتقوا الله و اعلموا انّ الله شديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 211 - 9

9_ خداوند ، شدیدالعقاب است .

فان الله شديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 284 - 11، 14

11_ تقدم غفران و رحمت الهی ، بر قهر و عذاب وی *

فيغفر لمن يشاء و يعذب من يشاء

از تقدیم ذکری غفران بر عذاب استفاده شده است.

14_ خداوند ، قادر بر محاسبه اعمال و نیات انسان و آمرزش و عذاب او

و ان تبدوا . . . يحاسبکم به الله فيغفر . . . و يعذب . . . و الله على كل شيء قدير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 11 - 7، 8، 15

2_ فرعونیان ، نمونه بارز کافرانی که امکانات مادی و انسانیشان ، آنها را از عذاب نرهانید و از خدا بی نیازشان نکرد .

انّ الذين كفروا . . . كذاب ال فرعون

7_ گرفتاری به عذاب الهی ، نتیجه گناهان

فاخذهم الله بذنوبهم

بنابراینکه «باء» در «بذنوبهم» سببیه باشد.

8_ فرعونیان و پیشینیانشان که تکذیب کنندگان آیات الهی بودند ، گرفتار عقوبت شدید خدا شدند .

كذبوا باياتنا فاخذهم الله بذنوبهم والله شديد العقاب

15_ كيفر الهی ، سخت و طاقتفرساست .

والله شديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 16 - 3

3_ نگرانی دائمی متّین ، از کردار خویش و عذاب الهی

للَّذِينَ اتَّقَوْا... يَقُولُونَ رَبَّنَا... فاغفر لنا ذنوبنا وقنا عذاب النار

استمرار و دوام، از فعل مضارع «يقولون» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 21 - 18،21

18_ رضایت کفار عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) به کشتار انبیا توسط گذشتگان ، علّت تهدید آنان به عذاب الهی *

ص: 335

و يقتلون التَّيِّبِينَ .. فبشرهم بعذاب اليم

تهدید بازماندگان قاتلان انبیا به عذاب در صورتی صحیح است که آنان به اعمال گذشتگان خویش راضی باشند.

21_ قاتلان پیامبران و قاتلان امر کنندگان به معروف، گرفتار سخت ترین عذاب های الهی

و يقتلون التَّيِّبِينَ بغیر حق و يقتلون الذین یأمرون بالقسط.

از رسول الله (صلی الله علیه و آله) سؤال شد: ای الناس اشد عذاباً یوم القیامه؟ آن حضرت فرمود: رجل قتل نبیاً او رجلاً امر بمعروف او نهی عن منکر، سپس آن حضرت، این آیه را تلاوت کرد: «ان الذین یکفرون ..».

تفسیر طبری، ج 3، ص 144؛ مجمع البیان، ج 2، ص 720؛ تفسیر تبیان، ج 2، ص 422.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 24 - 8

8_ گروهی از اهل کتاب، قائل به وجود تبعیض در رستاخیز و کیفر های الهی بودند . *

لن تمسنا النار الاّ ایاماً

زیرا نسبت به خودشان عذاب اندکی را باور داشتند، ولی نسبت به دیگران چنین پنداری را نداشتند؛ یعنی تبعیض در رستاخیز و کیفرهای آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 3

3_ قیامت، روز تحقق عقاب و قهر الهی و یافتن اعمال خیر و شر

و یحدّزکم الله نفسه .. یوم تجد کل نفس ما عملت من خیر .. من سوء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 88 - 3

3_ خداوند بدون مهلت و تأخیر، مرتدّان و کافران یهود و نصارا را عذاب می کند .

لا يخفف عنهم العذاب ولا هم ينظرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 177 - 9،10

9_ عذاب دردناک الهی ، کیفر انتخاب کنندگان کفر به بهای از دست دادن ایمان (مرتدان)

انّ الذّین اشتروا الکفر بالایمان .. لهم عذاب الیم

10_ کفر ، موجب گرفتاری به عذاب دردناک الهی

انّ الذّین اشتروا الکفر بالایمان .. لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 10،11

10_ واهی بودن پندار نجات عالمان اهل کتاب از عذاب الهی ، با وجود عملکرد ناشایست آنان (کتمان حقایق و ...)

لا تحسبنّ الذّین .. بمفازه من العذاب

ص: 336

کلمه «مفازه»، مصدر میمی و به معنای خلاص و نجات یافتن است.

11 _ عذاب دردناک الهی در انتظار خودپسندان و علاقه مندان به ستایش بیجا و چاپلوسی

لا تحسبنّ الذّین یفرحون . . . و یحبّون . . . بمفازه . . . و لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 18 - 5,6

5 _ خداوند برای گناهکارانی که توبه را تا آستانه مرگ تأخیر انداخته و کسانی که کافر بمیرند ، عذاب دردناکی آماده کرده است .

و لیست التّوبه للذّین . . . و لا الذّین یموتون و هم کفّار اولئک اعتدنا لهم عذابا

6 _ خداوند برای کسانی که تا لحظه مرگ بر کفر خویش باقی مانده و آنگاه ایمان آورند ، عذابی دردناک آماده کرده است .

و لیست التّوبه . . . و لا الذّین یموتون و هم کفّار اولئک اعتدنا لهم عذاباً الیما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 37 - 15

15 _ عذاب های الهی ، دارای انواع گوناگون *

و اعتدنا للكافرين عذاباً مهیناً

توصیف عذاب به «مهین» یا بدان جهت است که عذاب، علی رغم وجود واحد، دارای چهره های مختلف است و یا بدان جهت است که انواع مختلفی دارد: برخی «مهین»، برخی «الیم» و . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 3

3 _ عذاب خوارکننده الهی ، کیفر انفاق کنندگان ریاکار

و اعتدنا للكافرين عذاباً مهیناً. و الذین ینفقون اموالهم رءاء النّاس

بنابر اینکه «الذین» عطف بر «الكافرين» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - لزوم دوری جستن از منافقین مخالفت کننده با حکم خدا و رسول (صلی الله علیه و آله)، به دلیل نگون بختی و گرفتاری ایشان به عذاب الهی

و اذا قيل لهم تعالوا الى ما انزل الله و الى الرسول . . . فاعرض عنهم

امام کاظم (ع) در بیان علت لزوم اعراض از منافقان فرمود: فقد سبقت عليهم كلمة الشقاء و سبق لهم العذاب . . .

کافی، ج 8، ص 184، ح 211؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 387، ح 3؛ نورالثقلین، ج 1، ص 509، ح 368؛ تفسیر عیاشی، ج 1، ص 255، ح 183.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15_ عذاب خدا و آسیب رسانی او، بسی سخت تر از گزند و عذاب دیگران

و الله اشدّ بأساً و اشدّ تنکیلاً

«تنکیل» در اصل به معنای عذاب کردن کسی با قرار دادن او در قید و بند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 93 - 2,6

2_ عذاب بزرگ الهی در انتظار کسی که مؤمنی را از روی عمد به قتل برساند .

و من یقتل مؤمناً .. و اعدّ له عذاباً عظیماً

6_ عذاب الهی ، دارای مراتب (شدّت و ضعف) است .

و اعدّ له عذاباً عظیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 102 - 26

26_ خداوند ، عذابی خوارکننده برای کافران فراهم کرده است .

إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 115 - 6

6_ خداوند ، بدون بیان ، کسی را عقاب نخواهد کرد .

و من یشاقق الرسول من بعد ما تبین له الهدی .. نصله جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 138 - 1

1_ عذاب دردناک الهی در انتظار منافقان

بشر المنفقین بان لهم عذاباً ألیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 5, 1

1_ خداوند ، بندگان را از سر نیاز عذاب نمی کند .

ما يفعل الله بعذابكم

5_ عذاب الهی ، بازتاب و نتیجه عقیده و عمل انسانهاست .

ما يفعل الله بعذابكم إن شكرتم وءامنتم

جمله «ما يفعل»، دلالت می کند که خداوند خواهان عذاب بندگان نیست. و جمله «ان شکرتم...»، می رساند که ناسپاسی و بی ایمانی خود انسان عامل عذاب اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 151 - 4

ص: 338

4_ جهنم و عذاب الهی ، هم اکنون برای کافران آماده و مهیاست .

و أعتدنا للكفرین عذاباً مهیناً

چنانچه مراد از «عذاباً مهیناً» عذاب دوزخ باشد، فعل «اعتدنا»، به صیغه ماضی حکایت از وجود هم اکنون دوزخ دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 153 - 11

11_ نگرش مادی در مورد خداوند و بهانه جویی در مقابل پیامبران ، از مصادیق بارز ظلم و موجب گرفتاری به عذاب الهی است .

یسئلک أهل الکتب .. فأخذتهم الصعقه بظلمهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 11

11_ خداوند برای کافران یهود عذاب دردناک آماده کرده است .

و أعتدنا للكفرین منهم عذاباً ألیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 18 - 7،8،16،17،20

7_ عذاب الهی ، پیامد آلودگی به گناه

فلم یعذبکم بذنوبکم

8_ گرفتاری گنهکاران یهود و نصارا به عذاب الهی ، ردی بر پندار تقرب و محبوب بودنشان نزد خداوند

قل فلم یعذبکم بذنوبکم

16_ عذاب و مغفرت خداوند بر اساس مشیت اوست .

یغفر لمن یشاء و یعذب من یشاء

17_ تساوی یهود و نصارا با دیگر انسان ها در برخورداری از آمرزش الهی و یا گرفتار شدن به عذاب

بل انتم بشر ممن خلق یغفر لمن یشاء و یعذب من یشاء

20_ مالکیت و فرمانروایی مطلق خداوند ، دلیل نفوذ مشیت او در آمرزش و عذاب انسانها

یغفر لمن یشاء و یعذب من یشاء و لله ملک السموت و الارض و ما بینهما

در برداشت فوق، جمله «لله ملک . . .» دلیل برای «یغفر لمن یشاء...» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 49 - 23,28

23_ برخی گناهان اهل کتاب ، موجب گرفتاری حتمی آنان به عذاب الهی

انما یریدالله ان یصیبهم ببعض ذنوبهم

در برداشت فوق «ان یصیبهم» به معنای گرفتار ساختن به عذاب گرفته شده است. قابل ذکر است که «بعض ذنوبهم» می تواند اشاره به این باشد که برخی گناهان به گونه ای است که خداوند مرتکبان آن گناه را قطعاً به عذاب گرفتار خواهد ساخت و لذا توفیق حق پذیری را از آنان سلب خواهد کرد.

28_ گرفتاری به عذاب الهی ، پیامد فسق و شکستن حریم دین

ص: 339

فان تولوا .. ان يصيبهم ببعض ذنوبهم وإن كثيراً من الناس لفسقون

جمله «و ان كثيراً ..» به منزله تعلیل برای «یرید الله ان یصیبهم» است، یعنی چون بسیاری از مردم بر اثر گناه در زمره فاسقان در آمده اند، خداوند آنان را گرفتار عذاب خواهد ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 23،24

23_ نزول عذاب الهی بر دشمنان دین ، مایه پشیمانی مسلمانان سست ایمان از دل بستگی به یهود و نصارا

او امر من عنده فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

برداشت فوق بر این احتمال است که مراد از «امر»، عذاب دنیوی باشد.

24_ مشرکان ، یهود و نصارای عصر بعثت ، همواره در خطر گرفتاری به عذاب الهی بودند .

او امر من عنده فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 4

4_ مصونیت از امتحان و عذاب الهی بر اثر انتساب به پیامبران و آیین ایشان ، پنداری موهوم و بی اساس

إنّ الذین ءامنوا و الذین هادوا .. و حسبوا الا تکون فتنه

ارتباط این آیه با آیه 69 می رساند که آسودگی خاطر بنی اسرائیل از امتحان و عذاب الهی برخاسته از انتساب آنان به اسرائیل و دین یهود بوده است و جمله «حسبوا ..»، بیانگر پوچی این پندار می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 115 - 6،7

6_ عذاب های خداوند ، دارای انواع و مراتب گوناگون

فانی اعذبه عذاباً لا اعذبه احداً

7_ کیفیت و نوع عذاب الهی ، متناسب با چگونگی و نوع گناه

فمن يكفر بعد منكم فاني اعذبه عذاباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 118 - 1,3,4

1 _ معتقدان و مدعیان الوهیت عیسی (ع) و مادرش مریم، مستحق عذاب الهی

ان تعذبهم فانهم عبادک

3 _ مملوکیت مردمان برای خداوند مجوز عذاب مشرکان آنان از سوی خداوند

ان تعذبهم فانهم عبادک

4 _ مشرکان، مستحق عذاب الهی

ان تعذبهم فانهم عبادک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 32 - 8

ص: 340

8_ عناد و لجاجت آدمی در برابر حق تا مرز رضایت به نابودی خویش و گرفتار شدن به عذاب های الهی

اللهم إن كان هذا هو الحق من عندك فأمطر علينا حجاره .. أو ائتنا بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 25 - 3

3- کیفر های الهی در روز رستاخیز ، بر پایه حق و عدل و به دور از هر شایبه ظلم و بی دادگری

یومئذ یوفیهم الله دینهم الحقّ

«الحقّ» در جمله «دینهم الحقّ» صفت برای «دین» است؛ یعنی، جزای عادلانه و به حق.

656- عذاب خطاکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 26 - 1

1 - خداوند در قیامت ، خطاکاران را چنان به بند می کشد که از هیچ کس ساخته نیست .

و لایوثق وثاقه أحد

ضمیر «وثاقه» به «رَبِّک» در آیات پیشین برمی گردد. «وثاق» اسم مصدر برای «ایثاق» (به بند کشیدن) است؛ نظیر عطا و اعطاء. این کلمه به معنای آنچه چیزی را با آن ببندند، نیز آمده است (مفردات راغب)، ولی این معنا با ترکیب آیه شریفه سازگار نیست.

657- عذاب در خواب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- اعراف - 7 - 4 - 3

3_ گروهی از امتهای متخلف پیشین شب هنگام و گروهی دیگر در حال خواب نیمروز، گرفتار عذاب الهی شدند.

فجاءها بأسنا بیتا أو هم قائلون

«أو» در جمله «أو هم قائلون» برای تنويع است. «قائله» به معنای نیمروز است و «قائل» به کسی گفته می شود که آن هنگام در خواب باشد.

1_ امت های تکذیب کننده انبیا در معرض گرفتار آمدن به عذاب الهی به هر هنگام ، بویژه شبانگاهان در حال خواب و بی خبری

أفأمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا بئنا وهم نائمون

تفریع جمله «أفأمن . . .» بر «و لكن كذبوا فأخذنهم ...» می رساند که مراد از «أهل القرى» امتهای تکذیب کننده انبیاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 99 - 2

2_ فراگیری عذاب بر کفرپیشگان بی تقوا به هنگام غفلت های شبانه و سرگرمی های روزانه ، از مکر ها و برنامه های پنهانی خداوند با آنان

أن يأتيهم بأسنا بياتا... ضحى و هم يلعبون. أفأمنوا مكر الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 9

9_ کفرپیشگان قوم ثمود ، شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و در صبحگاه به هلاکت رسیدند . *

فأصبحوا فى دى-رهم ج-ثمين

چنان چه «أصبحوا» به معنای «دخلوا فى الصباح» باشد دلالت می کند که هلاکت آنان ، در صبحدم بوده است. در نتیجه صیحه و غرش _ به قرینه فاء در «فأصبحوا» _ پیش از صبح; یعنی در شب بر قوم ثمود نازل شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 13

13_ کفرپیشگان قوم شعيب ، شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و در صبحگاهش به هلاکت رسیدند .

فأصبحوا فى دى-رهم ج-ثمين

«أصبحوا» می تواند به معنای «دخلوا فى الصباح» (به صبح وارد شدند) باشد و نیز می تواند به معنای «صاروا» (شدند و گشتند) باشد. بر اساس معنای نخست، جمله «فأصبحوا» دلالت می کند که هلاکت قوم شعيب در آغاز صبحدم بوده است و صیحه و غرش _ به قرینه «فاء» در «فأصبحوا» _ پیش از صبح; یعنی، در شب تحقق یافته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 37 - 4

4 - زلزله مدین ، در شب رخ داد .

فأخذتهم الرجفة فأصبحوا فى دارهم ج-ثمين

احتمال دارد که «أصبحوا» به معنای «دخلوا فی الصبح» باشد. بنابراین، زلزله، در شب اتفاق افتاده است.

659- عذاب در صبح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 23، 28

23_ صبحگاه ورود فرشتگان به دیار قوم لوط، زمان مقرر شده برای نزول عذاب بر آن قوم

إن موعدهم الصبح

«ال» در «الصبح» جانشین مضاف الیه است. بنابراین «إن موعدهم الصبح»؛ یعنی: پگاه امشب، زمان عذاب موعود قوم لوط

ص: 342

می باشد.

28_ « عن أبي بصير وغيره عن أحدهما عليهما السلام: . . . لما قال جبرئيل: «إنا رسل ربك» قال له لوط: يا جبرئيل عجل، قال: نعم، قال: يا جبرئيل عجل، قال: «إن موعدهم الصبح أليس الصبح بقریب» . . . فأدخل جناحه تحتها حتى إذا استعلت قلبها عليهم ورمى جدران المدینه بحجار من سجیل و سمعت إمراه لوط الهدهه فهلكت منها؛

ابوبصیر و غیر او از امام باقر یا امام صادق_علیهما السلام_ روایت کرده اند که فرمود: هنگامی که جبرئیل به لوط گفت: ما فرشتگان، فرستادگان پروردگار تو هستیم، لوط به او گفت: عجله کن، جبرئیل گفت: باشد. لوط گفت: عجله کن، جبرئیل گفت: «موعد هلاکت آنها صبح است، آیا صبح نزدیک نیست؟»... پس بال خود را به زیر زمین آن دیار فرو برد، آن گاه که آن آبادی بالا رفت آن را به روی آنان واژگون کرد و دیوارهای شهر را با سجیل (سنگ گل) سنگباران کرد. همسر لوط صدای شدید فرو ریختن دیوارها را شنید و از آن صدا به هلاکت رسید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 66 - 4

4- عذاب و هلاکت قوم لوط ، در صبحگاهان تحقق پذیرفت .

آن دابر هـ_ؤلاء مقطوع مصبحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 73 - 1

1- قوم لوط ، در پی اصرار بر تداوم انحراف جنسی خود ، صبحگاهان گرفتار صدایی وحشتناک و غرش سهمگین شدند .

قال هـ_ؤلاء بناتی . . فأخذتهم الصیحه مشرقین

«صیحه» به معنای صدا بلند کردن و فریاد است و چون این صدا همراه با فزع و ترس است، از این رو به صدای وحشتناک و غرش سهمگین تعبیر شده است. «شرق» (مصدر مشرقین) به معنای طلوع خورشید است. وزن فاعلی آن به معنای آنان داخل صبح شدند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 83 - 1

1- اصحاب حجر (قوم ثمود) پس از تکذیب رسولان و اعراض از معجزات و آیات الهی ، صبحگاهان گرفتار صدای وحشتناک و غرش سهمگین شدند .

و لقد كذب أصحاب الحجر المرسلين . و آتينهم آياتنا ... معرضين ... فأخذتهم الصی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 38 - 2، 1

1 - نزول عذاب بر قوم لوط ، در صبحگاهان

و لقد صبّحهم بکره عذاب مستقرّ

2 - وزش طوفان شن بر قوم لوط ، در نخستین ساعات روز

إنا أرسلنا عليهم حاصبًا .. و لقد صبّحهم بکره عذاب

ص: 343

660- عذاب دردناک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 10 - 6.8

6_ منافقان ، به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

و لهم عذاب الیم

8_ کیفر دمسازان با دروغ ، عذابی است دردناک

و لهم عذاب الیم بما كانوا یكذبون

«باء» در «بما كانوا» سببیه است و «ما» مصدریه می باشد؛ یعنی: و لهم عذاب الیم بسبب کذبهم المستمر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 11 - 9

9- فسادگری و اصلاح ناپذیری منافقان ، موجب گرفتار آمدن آنان به عذابی دردناک خواهد شد .

و لهم عذاب الیم بما كانوا .. إذا قیل لهم لا تقسدا فی الأرض

برداشت فوق مبتنی بر این است که: «إذا قیل» عطف بر «یکذبون» در آیه قبل باشد. بر این مبنا، مفاد جمله «إذا قیل...» نیز همانند «یکذبون» بیانگر سبب گرفتاری منافقان به عذاب الیم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 11، 14

11 - کفر پیشگان به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

و للکفرین عذاب الیم

14 - یهودیان کافر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استهزا کننده او ، مستحق عذابی دردناک هستند .

و للکفرین عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - کسانی که احکام و معارف کتاب های آسمانی را کتمان کرده اند تا بدین وسیله به متاع دنیا برسند ، در قیامت به عذاب دردناکی گرفتار خواهند شد .

إن الذين يكتُمون ما أنزل الله من الكتب .. لهم عذاب أليم

16 - رهایی از عذاب دردناک قیامت در گرو لطف خدا و پاک شدن از گناهان و آلودگیهاست .

و لا یكلمهم الله یوم القیمه و لا یزکیهم و لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

24 - کسانی که پس از عفو قاتل از قصاص و یا گرفتن دیه در پی کشتن وی برآیند ، به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

فمن اعتدی بعد ذلک فله عذاب أليم

برداشت فوق بر این مبناست که «ذلک» اشاره به گرفتن دیه باشد. در این صورت جمله «فمن اعتدی ...» بیانگر این است که: اولیای مقتول اگر قاتل را عفو کنند و از او مطالبه دیه نمایند، پس از آن حق ندارند در صدد کشتن وی باشند و او را

25 - کسانی که از احکام خدا تعدی کنند ، به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

فمن اعتدی بعد ذلک فله عذاب ألیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 3 - 14، 13

13 _ تهدید مشرکان کفرپیشه صدر اسلام به عذاب دردناک جهنم

بشر الذین کفروا بعذاب ألیم

14 _ تهدید مشرکان پیمان شکن ، به عذاب دردناک شکست

و بشر الذین کفروا بعذاب ألیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «عذاب ألیم»، عذاب شکست در برابر جبهه اسلام باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 12، 11، 10

10 _ آنان که طلا و نقره می اندوزند و از انفاق آن در راه خدا ، امتناع میورزند ، مستحق عذابی دردناکند .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب ألیم

11 _ انفاق دارایی ها در راه جنگ و جهاد ، واجب و امتناع ورزیدن از آن ، در پی دارنده عذاب دردناک دوزخ است .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب ألیم

برداشت فوق با توجه به این حقیقت است که آیه شریفه به دنبال آیات مربوط به جنگ و قرار گرفته است.

12 _ انباشتن و نهمان کردن ثروت و محروم ساختن جامعه از منافع آن ، حرام و دارای عقوبتی است دردناک .

و الذین یکنزون الذهب و الفضة و لا ینفقونها فی سبیل اللّٰه فبشرهم بعذاب ألیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 7

7_ شکنجه دوزخیان با طلا و نقره گداخته ، از عذاب های دردناک جهنم است .

و الذین یکنزون الذهب . . . فبشرهم بعذاب الیم . یوم یحیی علیها فی نار جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 39 - 1,2

1_ خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را ، در صورت امتناع ورزیدن از شرکت در جنگ و جهاد ، تهدید به عذابی دردناک کرد .

إلا تنفروا یعذبکم عذاباً ألیماً

2_ امتناع کنندگان از جهاد ، مورد تهدید خدا به عذابی سخت و دردناک

إلا تنفروا یعذبکم عذاباً ألیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 61 - 15

15_ آزاردهندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مستحق عذابی دردناک

ص: 345

و الذين يؤذون رسول الله لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 79 - 9

9_ عذاب دردناك الهی ، كیفر منافقان استهزاگر

و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 90 - 9

9_ عذاب دردناك ، كیفر سخت متخلفان جنگ

سیصیب الذین ... عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - یونس - 10 - 4 - 14، 13

13_ عذاب دردناك و آشامیدنی داغ و جوشان ، كیفر اخروی كفرمداران

و الذين كفروا لهم شراب من حمیم و عذاب أليم

14_ استمرار و پافشاری بر كفر ، موجب گرفتار شدن به عذاب دردناك دوزخ است .

و الذين كفروا لهم ... عذاب أليم بما كانوا يكفرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - یونس - 10 - 97 - 2

2_ تكذیب کنندگان محكوم به عذاب استیصال ، آن گاه كه عذاب دردناك الهی را ببینند و راهی جز تسلیم شدن برای آنان نماند ، از تكذیب دست برداشته و اظهار ایمان خواهند كرد .

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك لا يؤمنون ... حتی يروا العذاب الأليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 48 - 9

9_ عذاب دردناک ، فرجام و عاقبت کفرپیشگان است .

ثم یمسهم منا عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 6

6_ عذاب های الهی ، دردناک و شدید است .

إن أخذہ الیم شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 22 - 21,22,23

ص: 346

21- ستمگران قطعاً در عذابی سخت و بس دردناک گرفتار خواهند شد .

إن الظالمين لهم عذاب أليم

22- شیطان در قیامت پیروان خود را از عذابی بس دردناک خبر خواهد داد .

ما أنا بمصرخكم . . . إني كفرت بما أشركتمون من قبل إن الظالمين لهم عذاب أليم
«إن الظالمين لهم عذاب أليم» به قرینه وحدت سیاق می تواند ادامه کلام شیطان باشد.

23- ستمگری در پی دارنده عذابی بس دردناک

إن الظالمين لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 50 - 1

1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) وظیفه دار باخبر ساختن بندگان از عذاب دردناک خداوند

و أن عذابی هو العذاب الأليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 74 - 7

7- زیر و رو شدن شهر و دیار قوم لوط و هلاکت آنان ، مصداق و مظهر عذاب دردناک الهی

نبيء عبادى . . . و أن عذابی هو العذاب الأليم . . . فأخذتهم الصيحة . . . فجعلنا ع ليه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 104 - 4

4- عذاب دردناک ، فرجام و کیفر کافرانی است که از سر لجاج و عناد به آیات الهی ایمان نمی آورند .

إن الذين لا يؤمنون بأيت الله . . . لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 105 - 8

8- افترا بستن بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ، موجب عذاب دردناک اخروی است .

لهم عذاب أليم . إنما يفتري الكذب الذين لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 117 - 2,3

2- ناچیزی هر بهره دنیوی ، در قبال عذاب دردناک اخروی

متع قليل و لهم عذاب أليم

3- بدعت گذاری ، و در پی دارنده عذاب دردناک اخروی است .

ولا تقولوا ... هـذا حلـل و هـذا حرام ... متع قليل و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 10 - 1

ص: 347

1- کفر به آخرت ، مایه ابتلا به عذاب دردناک الهی است .

وَأَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 25 - 15

15 - عذاب دردناک دوزخ ، کیفر هر نوع انحراف از حق و تجاوز به حقوق دیگران در محیط مسجد الحرام

و من یرد فیہ بالحاد بظلم نذقه من عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 20 - 2

2 - وضع کیفر سخت (عذاب دردناک) ، به منظور جلوگیری از آلوده شدن جامعه ایمانی به مفسد اخلاقی و فحشا ، جلوه ای از فضل و رحمت خداوند به امت اسلامی

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفُحْشَةُ .. لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ... وَ لَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 63 - 10، 13

10 - مبتلا شدن به فتنه و بلا و یا عذاب دردناک الهی ، پیامد سرپیچی از فرمان های رسول خدا است .

فليحذر الذين يخالفون عن أمره أن تصيبهم فتنة أو يصيبهم عذاب أليم

13 - شانه خالی کردن از بار مسئولیت اجتماعی و حل و فصل امور مسلمین ، پیامدار فتنه و بلا و یا عذاب دردناک الهی است .

و إذا كانوا معه على أمر جامع لم يذهبوا .. فليحذر الذين يخالفون عن أمره أن تصيب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 37 - 6

6 - خداوند ، برای ستم گران عذابی دردناک مهیا ساخته است .

وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا

1 - پافشاری اهل جرم و گناه بر انکار حقایق وحی ، تا مرز مشاهده عذاب دردناک الهی (عذاب استیصال)

كذلك سلكنه .. لا يؤمنون به حتى يروا العذاب الالم

«ال» در «العذاب» برای عهد است. بنابراین «العذاب الالم» اشاره به عذابی دارد که مشرکان مکه به آن تهدید شدند (عذاب استیصال). آیه «أفبعذابنا يستعجلون» بیانگر آن است که آنان تهدید به عذاب را جدی نگرفتند و بدان جهت از روی استهزا، خواستار تعجیل نزول آن بودند.

4 - ایمان نیاوردن به آیات الهی ، درپی دارنده عذابی دردناک

لا يؤمنون به حتى يروا العذاب الالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 7 - 11

11 - لهوگرایانِ مستکبرِ حق ناپذیر ، مورد تهدید خداوند به عذابی بس دردناک اند .

و من الناس من يشترى لهو الحديث . . . ولى مستكبراً... فبشره بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 5 - 3,5

3 - تلاش گران بر ضد آیات الهی ، قطعاً عذابی دردناک خواهند داشت .

و الذين سَعَوْفِي ءاى_تنا . . . أول_ثك لهم عذاب ... أليم

5 - تلاش گران بر ضد آیات قرآن ، عذابی دردناک و بد خواهند داشت .

و الذين سَعَوْفِي ءاى_تنا . . . لهم عذاب من رجز أليم

به قرینه آیه بعد، می توان گفت که مراد از «آیات» در این آیه، آیات قرآن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 9 - 4

4 - « عن أبي جعفر (ع) قال : « عذاب واصب » ای دائم ، موجعٌ قد وصل إلى قلوبهم ؛

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: «عذاب واصب»؛ یعنی، عذاب همیشگی و دردآور که به قلب های آنان می رسد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 39 - 1

1 - عذاب دردناک مشرکان و کافران مستکبر در دوزخ ، تجسم اعمال خود آنان و متناسب با رفتار ایشان است .

لذائقوا العذاب الأليم . و ما تجزون إلا ما كنتم تعملون

آیه شریفه، در واقع پاسخ سؤالی است که از آیه قبل بر می آید و آن این که: چرا عذاب مشرکان مستکبر، عذابی دردناک است و آیا این عذاب عادلانه است؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 40 - 1

1 - بندگان مخلص خدا (بندگان خالص و برگزیده خدا) ، از عذاب دردناک الهی به دوراند .

إتکم لذائقوا العذاب الأليم . . . إلا عباد الله المخلصين

بیشتر مفسران برآنند که مقصود و معنای «مخلصین» (خالص شدگان) این است: «الذین أخلصهم الله لنفسه و ولایتہ; کسانی که خداوند آنان را برگزیده و در اختیار خود گرفته و مطیع فرمان خویش ساخته است». گفتنی است در برداشت یاد شده «إلا» استثنای منقطع، از ضمیر «لذائقوا» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 43 - 13

13 - عذاب دردناک و شدید ، کیفر یاوه سرایی علیه رسولان الهی است .

ما قد قيل للرسول . . . ذو عقاب أليم

ص: 349

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 21 - 9

9 - ظالمان و سیه کاران ، مستحق عذاب دردناک آخرت اند .

وإنّ الظّالمین لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 7

7 - عذاب دردناک و سخت ستمکاران در قیامت ، بازتاب عملکرد خود آنان است .

وإنّ الظّالمین لهم عذاب أليم . تری الظّالمین مشفقین ممّا کسبوا و هو واقع بهم

چنانچه که مراد از «ما» در «ما کسبوا» عمل باشد و ضمیر «هو» به آن بازگردد، از ارتباط دو آیه ، می توان استفاده کرد که «عذاب أليم» چیزی جز عملکرد انسان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 42 - 5

5 - ستم پیشگان و متجاوزان ، مستحق عذابی سخت و دردناک اند .

الذین یظلمون الناس .. أولئك لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 65 - 5

5 - ستم پیشگان ، گرفتار عذابی دردناک در قیامت

فویل للذین ظلّموا من عذاب یوم أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 8 - 1

1 - اصرار مستکبران بر کفر ، به رغم شنیدن آیات الهی ، در پی دارنده عذابی بس دردناک

يسمع ءاى ت اللّه . . . فبشّره بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 11

11- غفران الهی ، پناهگاه مؤمنان از آثار سخت گناهان و عذاب دردناک

يغفر لكم . . . و يجركم من عذاب أليم

در برداشت یاد شده عطف «يجركم..» بر «يغفرلكم...» تفسیری دانسته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 13

13 - تهدید متخلفان از سفر حدیبیه ، به عذاب دردناک ، در صورت تخلف و روی گردانی دوباره از جهاد

ص: 350

وإن تتولّوا كما تولّيتم من قبل يعدّبكم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

17 - فتح - 48 - 17 - 12

12 - روی گردانان از اطاعت خدا و رسول او و جهاد در راه الهی گرفتار عذابی بس دردناک

و من يتولّ يعدّبه عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 27,28

27- کافران مکه ، مورد تهدید خداوند به عذابی دردناک

لو تزيّلوا لعذبنا الذين كفروا منهم عذاباً أليماً

28- نبرد پیروزمندانه مؤمنان علیه کفر ، عذاب دردناک الهی برای کافران

و لولا رجال مؤمنون . . . لو تزيّلوا لعذبنا الذين كفروا منهم

در این آیه «لعذبنا»، مقابل صلح حدیبیه قرار گرفته است. از تقابل صلح و عذاب، دانسته می شود که مصداق بارز عذاب الهی برای کافران، دردی است که از شمشیر مؤمنان در میدان نبرد خواهند چشید.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 5

5 - عذاب فرود آمده بر قوم لوط ، عذابی سخت ویرانگر و دردناک بود .

لنرسل عليهم حجاره . . . و تركنا فيها آيه للذين يخافون العذاب الأليم

از این که در پی نزول عذاب دردناک بر قوم لوط، فقط نشانه ای از آنان برجای مانده، استفاده می شود که تمامی مظاهر زندگی آنان از میان رفته بود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

18 - مجادله - 58 - 4 - 11,12,13

11 - عذاب دردناک الهی ، کیفر کافران است .

و للک_فرین عذاب الیم

12 - عذاب دردناک الهی ، گریبانگیر کسانی خواهد شد که حدود الهی را رعایت نکرده و به آن تعدی می کنند .

و تلك حدود الله و للک_فرین عذاب الیم

13 - رعایت نکردن حدود الهی در ظاهر ، در پی دارنده عذاب دردناک الهی است .

و تلك حدود الله و للک_فرین عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 15 - 5

5 - اسلام ستیزان (بنی نضیر و . . .) ، علاوه بر شکست و ذلت دنیوی ، دارای عذاب دردناک اخروی اند .

ذاقوا وبال أمرهم و لهم عذاب الیم

ص: 351

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 10 - 5

5 - عذاب الهی ، سخت دردناک است .

تنجیکم من عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 7

7 - ایمان استوار به خدا و رسول او و جهاد در راه خدا ، رهایی بخش انسان از عذاب دردناک الهی

تنجیکم من عذاب أليم . تؤمنون بالله ورسوله و تجهدون فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 5 - 5

5 - اقوام کافر در آخرت ، به عذاب دردناک دچار خواهند شد .

الذین کفروا .. لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 6 - 1

1 - انکار معجزات و دلایل روشن پیامبران و روی گردانی از تعالیم آنان ، عامل گرفتاری کافران پیشین به سرنوشت شوم و عذاب دردناک الهی

الذین کفروا .. لهم عذاب أليم . ذلک بآئنه کانت تأتیهم رسلهم بالبیینت ... فکفرو

«بیّنه» (مفرد «بیّنات») به معنای دلیل و حجت است؛ ولی در قرآن بر معجزه پیامبران الهی نیز اطلاق شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 28 - 6

6 - هیچ کس و هیچ نیرویی ، توانایی پناه دادن به کافران در برابر عذاب دردناک الهی را ندارد .

فمن یجیر الـکـفرین من عذاب الیم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که استفهام در «فمن یجیر. ..» انکاری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 13 - 2

2 - تکذیب گران دین ستیز در قیامت ، گرفتار عذابی دردآور

و المکذبین . . . و عذاباً ألیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 31 - 5, 7, 11

5 - ظالمان در قیامت ، گرفتار عذاب دردناک الهی اند .

و الظالمین أعدّ لهم عذاباً ألیماً

ص: 352

7 - ظلم ، موجب محرومیت از رحمت خداوند و گرفتار آمدن به عذاب دردناک الهی است .

يدخل من يشاء في رحمة و الظَّـلمين أعدّ لهم عذاباً أليماً

11 - عذاب دردناک دوزخ ، هم اکنون مهیا و آماده است .

أعدّ لهم عذاباً أليماً

با توجه به ماضی بودن فعل «أعدّ»، برداشت یاد شده استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 24 - 1

1 - انکار معاد و تکذیب قرآن ، در پی دارنده عذابی دردناک است .

فبشّرهم بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 3

3 - باور داشتن معاد و معارف قرآن و انجام دادن کار های صالح ، نجات بخش انسان از عذاب دردناک است .

فبشّرهم بعذاب أليم . إلاّ الذين آمنوا و عملوا الصّـلحـت

متعلق «آمنوا» _ به قرینه آیات پیشین _ معاد و قرآن است و «الصالحات» _ که جمع با حرف «ال» است _ دلالت بر عموم می کند. در این موارد، مراد عموم عرفی است؛ یعنی، تمام صالحاتی که امکان پذیر است.

661- عذاب دردناک اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 26 - 7,8

7_ اعلام برپایی روز قیامت و وجود عذابهایی دردناک در آن روز ، از رسالت های حضرت نوح (ع)

إني أخاف عليكم عذاب يوم أليم

مراد از «یوم» می تواند روز قیامت باشد و می تواند مقصود از آن زمان حادثه طوفان باشد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است. گفتنی

است که توصیف «یوم» به «ألیم» به اعتبار عذاب آن روز اس-ت.

8_ ترک پرستش خداوند و عبادت غیر او ، موجب گرفتار شدن به عذاب دردناک روز قیامت خواهد شد .

أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ أَلِيمٍ

662- عذاب دردناک دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 26 - 11، 10

10_ نوح (ع) ، کافران قومش را به عذابی دردناک در دنیا هشدار داد .

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ أَلِيمٍ

11_ کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذابهایی دردناک در دنیا

ص: 353

أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ أَلِيمٍ

663- عذاب درونی انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 7 - 6

6 - سوختن انسان در آتش جهنم ، از درون او آغاز خواهد شد .

الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْتَدَةِ

ریشه «اطلاع» (طاء و لام و عین)، بر ظهور و بروز دلالت دارد (مقایس اللغه). ظاهر شدن آتش جهنم بر قلب، حاکی از نقطه شروع آن است.

664- عذاب دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 23

23_ نزول عذاب الهی بر دشمنان دین ، مایه پشیمانی مسلمانان سست ایمان از دل بستگی به یهود و نصارا

او امر من عنده فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

برداشت فوق بر این احتمال است که مراد از «امر»، عذاب دنیوی باشد.

665- عذاب دشمنان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 2

2- عذاب فرعون در دنیا و آخرت ، نمونه ای از برخورد شدید خداوند با مخالفان پیامبران و برحذر دارنده آنان از عواقب مخالفت

فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى

«نکال» به چیزی گفته می شود که به وسیله آن، دیگران را تنکیل کنند؛ یعنی، از کاری بر حذر دارند (قاموس). مصداق آن در آیه عذاب فرعون است که مایه عبرت برای دیگران می باشد. اضافه «نکال» به «الآخره و الأولی»، یا گویای این نکته است که عذاب فرعون در آخرت و دنیا، هر یک می تواند برای مردم «نکال» و مایه عبرت باشد و یا گویای این که عذاب فرعون در دنیا می تواند مایه عبرت مردم نسبت به

دنیا و آخرت آنان باشد. برداشت یادشده براساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 7

7 - نواختن شلاق عذاب بر عاد ، ثمود و فرعون ، نمونه ای از کمین گذاری خداوند برای مخالفان پیامبران است .

فصبّ علیهم ربّک . . . إنّ ربّک لبالمرصاد

ص: 354

666- عذاب دشمنان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 10

10_ کفرپیشگان و مخالفان معارف دین ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های الهی اند .

فلما جاء أمرنا نجینا صـ لِحًا .. و من خزی یومئذ إن ربک هو القوی العزیز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 26 - 3,5

3- توطئه کنندگان علیه دین الهی ، در داخل خانه های خود با فرو ریختن سقف خانه ها بر روی آنان ، به هلاکت رسیدند .

قد مکر الذین من قبلهم فأتی الله بنیـنهم من القواعد فخر علیهم السقف من فوقهم

ذکر قید «من فوقهم» پس از بیان «فخر علیهم السقف» (سقف بر آنها فرو ریخت) با اینکه ریزش سقف همواره از بالاست، می تواند برای بیان این منظور باشد که آنان در داخل خانه های خود، زیر آوار مدفون شدند.

5- خداوند ، توطئه گران علیه دین را به گونه ای غافلگیرانه گرفتار عذاب کرد که هیچ گاه به آن گمان نمی بردند .

قد مکر الذین من قبلهم ... و أتـهم العذاب من حیث لایشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 14

14- مرتکبان کار های زشت و توطئه گران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و دین ، در معرض عذاب های گوناگونند .

أفأمن الذین مکروا السیئات أن یخسف الله بهم الأرض أو یأتیهم العذاب

667- عذاب دشمنان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 14

14- مرتکبان کار های زشت و توطئه گران علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و دین ، در معرض عذاب های گوناگونند .

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض أو يأتيهم العذاب

668- عذاب دنیا طلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 9

9- کسانی که به انگیزه دستیابی به دنیا، آخرت خویش را تباه می کنند، برای رهایی از عذاب، یاوری نخواهند داشت .

فلا يخفف عنهم العذاب ولا هم ينصرون

ص: 355

669- عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 55 - 11

11 - احتمال تحقق عقوبت و عذاب گناه در دنیا

فأخذتكم الصعقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 59 - 5,9

5 - متمردان و ستمکاران قوم موسی ، به عذاب آسمانی گرفتار شدند .

فأنزلنا على الذين ظلموا رجلاً من السماء

9 - گنهکاران فسق پیشه ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

فأنزلنا على الذين ظلموا رجلاً من السماء بما كانوا يفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 56 - 4,3,2

2_ کفر ، موجب عذاب دنیا و آخرت

فاما الذين كفروا فاعذبهم... في الدنيا و الاخره

3_ عدم تبعیت یهود از حضرت عیسی (ع) ، موجب عذاب سخت آنان در دنیا و آخرت

فاما الذين كفروا فاعذبهم عذاباً شديداً في الدنيا و الاخره

مصدق مورد نظر از جمله «فاما الذين كفروا»، کافران به حضرت عیسی (ع) است.

4_ برتری پیروان عیسی (ع) بر یهودیان ، موجب عذاب سخن دنیوی یهودیان

و جاعل الذين اتبعوك... فاما الذين كفروا

بنابراینکه جمله «فاما الذين...»، به قرینه ذکر عذاب دنیوی، نتیجه جمله «جاعل الآذین...» باشد؛ یعنی عذاب دنیوی یهود نتیجه تفوق

نصارا بر ایشان است.

5_ کافران (یهودیان) ، هیچ یار و یآوری در برابر عذاب الهی در دنیا و آخرت ندارند .

فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا... و ما لهم من ناصرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 137 - 13

13_ برخی از گناهان آدمی ، در پی دارنده عذاب های دنیوی

كيف كان عاقبه المكدئين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 84 - 15

ص: 356

15_ عذاب خدا و آسیب رسانی او، بسی سخت تر از گزند و عذاب دیگران

و الله اشدّ بأساً و اشدّ تنکیلاً

«تنکیل» در اصل به معنای عذاب کردن کسی با قرار دادن او در قید و بند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 41 - 46

46_ ناچیزی مجازات و ذلت دنیوی، در برابر عذاب اخروی

لهم فی الدنيا خزی و لهم فی الاخره عذاب عظیم

تصریح به بزرگی عذاب آخرت در مقابل کیفر دنیوی، که به بزرگی توصیف نشده است، اشاره به این است که این رسوایی و کیفر دنیوی در مقایسه با عذاب آخرت ناچیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 47 - 3

3_ عذاب ناگهانی و غافلگیرانه و عذاب غیر غافلگیرانه (تدریجی و با ظهور نشانه های عذاب)، از انواع عذابهای الهی در دنیا

إن أتیکم عذاب الله بغته أو جهره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 131 - 4

4_ خداوند مردم جامعه ای را که از روی غفلت و ناآگاهی ستم کنند، به عذاب دنیوی نابود نمی کند.

ذلک أن لم یکن ربک مهلک القرى بظلم و أهلها غفلون

برای جار و مجرور «بظلم» متعلقهای مختلفی می توان در نظر گرفت، از آن جمله اینکه متعلق به «مهلک» باشد. یعنی: «مهلک القرى بسبب ظلم». برداشت فوق بر این اساس است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 4 - 3، 2

2_ عذاب سهمگین خداوند در انتظار جوامع مختلف از قوانین دین و پذیرنده ولایتهای غیر خداوند

و لا تتبعوا من دونه . . . و کم من قریه أهلکنها

بیان هلاکت جوامع پیشین پس از فرمان به رعایت قوانین دین و سرپیچی از ولایت غیر خدا «اتبعوا ما أنزل الیکم . . .»، بیانگر آن است که عذاب امتهای پیشین به سبب تخلف آنان از این فرمان بوده است.

3_ گروهی از امتهای متخلف پیشین شب هنگام و گروهی دیگر در حال خواب نیمروز، گرفتار عذاب الهی شدند.

فجاءها بأسنا بیتا أو هم قائلون

«أو» در جمله «أو هم قائلون» برای تنويع است. «قائله» به معنای نیمروز است و «قائل» به کسی گفته می شود که آن هنگام در خواب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 5 - 1

1_ ستم پیشگان، به هنگام مواجه شدن با عذابهای دنیوی (عذاب استیصال)، معترف به ظلمهای گذشته خویش شدند

ص: 357

فما كان دعويهم . . . إنا كنا ظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 97 - 3

3_ احساس مصونيت تكذيب كندگان انبيا از گرفتار شدن به عذاب های دنيوی ، احساسی نابجا و به دور از واقعيت است .

أفأمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا

استفهام در جمله «أفأمن . . .» استفهام انكاري توبيخي است. يعنى اقوام كفرپيشه احساس امنيت از عذاب الهی دارند، ولی به خاطر نابجا بودن چنین احساسی مورد ملامت هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 165 - 4، 3، 2

2_ خداوند يهوديان متمرّد در آبادی ايله را پس از مداومت بر صيد ماهی در روز شنبه و بی اعتنایی به مواعظ اصلاحگران به عذابی شديد گرفتار ساخت .

فلما نسوا ما ذكروا به . . . أخذنا الذين ظلموا بعذاب بئس

«بئس» به معنای شديد است.

3_ خداوند از میان يهوديان ايله تنها مصلحانِ نهي کننده از منکر را از گرفتار شدن به عذاب رهایی بخشيد .

أنجينا الذين ينهون عن السوء

4_ خداوند حتی آن گروه از يهوديان ايله را که خود صالح بودند ، ولی متجاوزان را موعظه نکردند ، به عذابی شديد گرفتار ساخت .

أنجينا الذين ينهون عن السوء وأخذنا الذين ظلموا بعذاب بئس

در آيه قبل در مقام تقسيم يهوديان ايله از نظر عملکرد، آنان را به سه گروه تقسيم کرد و آيه مورد بحث در مقام بيان سرنوشت آنان است و ايشان را در دو گروه قرار داده است. اين مقایسه نشان می دهد که خداوند ترک كندگان نهي از منکر را از گروه ظالمان (الذين ظلموا) شمرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 57 - 6

6_ رنج و اضطراب منافقان در جامعه اسلامی ، با وجود داشتن مال و فرزند بسیار ، نمودی از عذاب دنیوی آنان *

فلا تعجبک أموالهم و لا أولادهم إنما يريد الله ليعذبهم بها فی الحیوه الدنیا . . . ل

برداشت فوق بدین احتمال است که بیان زندگی دشوار منافقان، نمودی از عذاب دنیوی آنان باشد که در آیات قبل ذکر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 21 - 4

4 - بلا های دنیوی با همه سنگینی ، در برابر عذاب های اخروی بسی ناچیز است .

من العذاب الأدنی دون العذاب الأكبر

اگرچه «أدنی» در مقابل «أبعد»، و «أكبر» در مقابل «اصغر» است، اما به قرینه واژه «أكبر»، مراد از آن می تواند کوچک باشد. لازم به گفتن است که گرچه از عذاب دنیوی با واژه «أدنی» (کوچک) تعبیر شده است، اما با توجه به واقعیت های

ص: 358

موجود، این گونه مشکلات، عذاب هایی بس سنگین و گاهی تحمل ناپذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 6

6 - عذاب الهی در آخرت، در مقایسه با عذاب های دنیوی، بسی بزرگ تر و شدیدتر است.

و لعذاب الآخره أكبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 12

12 - عذاب های اخروی، سخت تر و ذلت بارتر از کیفر های دنیوی خداوند است.

و لعذاب الآخره أخزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 33 - 3،4

3 - نابود کردن محصولات و دستاوردهای بشر، از راه های کیفر و عذاب الهی در دنیا

بل نحن محرومون... كذلك العذاب

4 - کیفر و عذاب خداوند در آخرت، بزرگ تر و با عظمت تر از عذاب و کیفر دنیوی او است.

و لعذاب الآخره أكبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 2

2 - عذاب دنیا، هر چند شدید باشد، در قیاس با عذاب آخرت ناچیز است.*

سوط عذاب

تعبیر «شلاق عذاب»، حاکی از تقلیل است؛ یعنی، عذاب سخت آسمانی که بر فرعون و اقوام عاد و ثمود فروریخت، در واقع شلاقی بیش نبود. برخی از اهل لغت، کلمه «سوط» را به معنای «نصیب» گرفته اند (مقایس اللغه). برداشت یاد شده با توجه به این معنا، وضوح

670- عذاب دنیوی آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 45 - 5,6

5 - خاندان فرعون ، به عذاب سخت و فراگیر دنیوی گرفتار شدند .

و حاق بـال فرعون سوء العذاب

«حاق» (مرادف «أحاط»); یعنی، احاطه یافت و فراگیر شد.

6 - عذاب سخت فرعونیان در دنیا ، از جلوه های حمایت خداوند از مؤمن آل فرعون

أفوضُ أمری إلى الله . . . فوقیـه الله سیئات ما مکروا و حاق بـال فرعون سوء ال

ص: 359

671- عذاب دنیوی ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 36 - 2

2- ابلیس ، به دنبال نافرمانی از سجده بر آدم (ع) و طرد شدن از درگاه الهی ، از خداوند خواست تا قیامت ، او را دچار عذاب و کیفر نکند .

قال ربّ فأظنرني إلی یوم یبعثون

متعلق «إنظار» در جمله «فأظنرني» ذکر نشده است و چون ابلیس از فرمان سجده بر آدم(ع) سرپیچی کرد و در انتظار کیفر بود، از این رو ممکن است مورد إنظار و مهلت، تأخیر افتادن کیفر او تا روز قیامت باشد.

672- عذاب دنیوی اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 6 - 5

5 - کافران تکذیب گر و ستیزه جوی قوم نوح و بعد از آنها ، به دلیل دوزخی بودن ، به عذاب دنیوی نیز گرفتار شدند .

فأخذتهم فكيف كان عقاب . و كذلك حقت كلمت ربك على الذين كفروا أنهم أصحاب النار

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که جمله «أنهم أصحاب النار» _ به تقدیر لام تعلیل _ در مقام تعلیل باشد؛ یعنی، چون آنان از دوزخیان هستند، به عذاب الهی گرفتار آمدند.

673- عذاب دنیوی امت های گناهکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 15 - 11

11- نزول عذاب دنیوی بر امت های گناهکار ، تنها پس از اتمام حجت و فرستادن پیامبری برای ایشان است .

و ما كنّا معذبين حتى نبعث رسولا

جمله «ما كنّا معذبين حتى نبعث رسولا» اطلاق دارد و عذاب دنیوی را هم دربرمی گیرد.

674- عذاب دنیوی اهل ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 166 - 7

7_ مسخ یهودیان متمرّد آبادی ایله به بوزینگانی مطرود ، عذاب سخت الهی برای ایشان

قلنا لهم کونوا قرده حسنین

ص: 360

برخی برآنند که «قلنا لهم . . .» بیان همان «عذاب بئیس» است که در آیه قبل آمده است. گفتنی است بر این مبنا «الذین ظلموا» شامل ترک کنندگان نهی از منکر نمی شود. زیرا آنان قانون حرمت صید را شکستند و به بوزینه تبدیل نشدند.

675- عذاب دنیوی اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 12

12_ کتمان حقایق و دیگر ترفند های عالمان اهل کتاب ، آنان را از عذاب دنیا (ذلت ، شکست و . . .) نجات نخواهد داد .

لا تحسبنّ الذّین . . . بمفازه من العذاب

در برداشت فوق، عذاب اوّل، به قرینه تکرار آن، عذاب دنیوی گرفته شده است.

676- عذاب دنیوی اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 91 - 5, 4, 3

3_ کافران قوم شعیب شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و صبحگاهش به هلاکت رسیدند . *

فأصبحوا فی دارهم جثمین

برداشت فوق مبتنی بر این است که «اصبحوا» به معنای «ادخلوا فی الصبح» (داخل در صبح شدند) باشد، نه به معنای «صاروا». بر این مبنا «فاصبحوا ...» می رساند که هلاکت به هنگام صبح اتفاق افتاد و در نتیجه عذاب لرزش پیش از صبح، یعنی در شب، بر کافران قوم شعیب عارض شده است.

4_ کفرپیشگان قوم شعیب بر اثر عذاب الهی ، همگان به رو بر زمین افتادند و هلاک شدند .

فأصبحوا فی دارهم جثمین

«جثوم» به معنای به زمین چسبیدن و حرکت نکردن است و برخی گفته اند به معنای فرو افتادن شخص است بر سینه خود.

5_ لرزش شدید و عذاب نازل شده بر قوم شعیب توان حرکت و بیرون آمدن از خانه ها را از ایشان سلب کرد .

فأصبحوا فی دارهم جثمین

«فی دارهم» هم می تواند اشاره به این نکته باشد که نزول عذاب هنگامی بود که همه و یا اکثر آنان در خانه هایشان استراحت می کردند و

هم می تواند علاوه بر این، اشاره به این داشته باشد که با احساس لرزش زمین، که طبعاً آدمی از خانه می گریزد، قوم شعیب نیز خواستند از خانه ها بیرون شوند، ولی عذاب مهلت نداد و در همانجا به هلاکت رسیدند. با توجه به اینکه «فی دارهم» متعلق به «جثمین» است، این معنا وضوح بیشتری پیدا می کند.

7_ نزول عذاب بر کفرپیشگان قوم شعیب ، پاسخ خداوند به درخواست او (داوری میان مؤمنان و کافران)

ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق .. فأخذتهم الرجفة

677- عذاب دنیوی اهل مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 361

1- تهدید شدن کافران سست اندیش و بیهوده گرا، به فرجامی سخت و جانکاه

فارتقب یوم تأتي السماء بدخان مبين

تعبیر «بدخان مبين»، می تواند حکایت از عذاب دنیوی و نیز سختی های صحنه قیامت داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- پیشگویی خداوند، از درد ورنج فراگیر مردم مکه هنگام گرفتاری آنان به عذاب الهی در دنیا

یغشی الناس هـ ذا عذاب الیم

چنانچه این آیات در مورد عذاب دنیوی باشد، برداشت بالا قابل استفاده است.

678- عذاب دنیوی بدکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- بدکاران و توطئه کنندگان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در معرض انواع عذاب های دنیوی اند .

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض أو يأتيهم العذاب .. أو يأخذهم

679- عذاب دنیوی بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قوم موسی، در پی تقاضای رؤیت خدا، شاهد فرود آمدن صاعقه بر خود بودند .

فأخذتكم الصعقة وأنتم تنظرون

مفعول «تنظرون» (نگاه می کردید) فرود آمدن صاعقه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - بنی اسرائیل در خطر گرفتار آمدن به عذاب های دنیوی (ذلیل گشتن ، مطرود شدن و . . .) در صورت ایمان نیاوردن به قرآن و انجام ندادن اعمال صالح

و لقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبیت فقلنا لهم کونوا قرده حسنین

در آیات گذشته (از 41 تا 45 و نیز آیه 62) خداوند بنی اسرائیل را به ایمان و تصدیق قرآن و انجام اعمال صالح دعوت کرد و در آیه مورد بحث سرگذشت شوم اسحاب سبت را یادآور شد تا هشدار می باشد به آنها که مبادا با سرپیچی از دعوت خدا و فرمانهای او، به سرنوشتی همانند اصحاب سبت گرفتار آیند.

ص: 362

680- عذاب دنیوی پیروان عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 16

16_ انکار کنندگان ربوبیت خدا، مخالفان پیامبران و پیروی کنندگان از سرکشان، در معرض عذاب های دنیوی اند.

و لما جاء أمرنا... و تلک عاد جحدوا بأی... و اتبعوا أمر کل جبار عنید

681- عذاب دنیوی حرام خواری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 21

21_ ظلم، جلوگیری از راه خدا، به ناحق خوردن مال مردم، موجب عقوبت های دنیوی و عذاب اخروی

فبظلم من الذین هادوا حرمننا... و أعتدنا للكفرین منهم عذاباً ألیماً

682- عذاب دنیوی دشمنان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 9 - 21

21 - مخالفان پیامبران، مستحق کیفر دنیوی بودند.

فینظروا کیف کان ع... و جاءتهم رسلهم بالبینات فما کان الله

683- عذاب دنیوی دشمنان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 27 - 1

1- خداوند، مشرکان توطئه گر علیه دین را علاوه بر عذاب دنیوی، در قیامت به صورت تحقیر آمیزی خوار خواهد ساخت.

قد مکر الذین من قبلهم... و أت هم العذاب... ثم یوم القی... مه یخزیهم و یقول این

«خزی» در لغت به معنای شکست و ذلت است. این حالت گاهی از ناحیه خود شخص عارض می شود و گاهی از سوی دیگری. در

صورتی که از سوی دیگری باشد، همراه با خفت و تحقیر است.

684- عذاب دنیوی دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 9

9- بدکاران و توطئه کنندگان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در معرض انواع عذاب های دنیوی اند .

ص: 363

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض أو يأتيهم العذاب .. أو يأخذهم

685- عذاب دنیوی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 6 - 6

6_ ستمگران و اعراض کنندگان از قوانین دین، علاوه بر عذابهای دنیوی به عذابهای آخرت نیز گرفتار خواهند شد.

و کم من قریه أهلكنها .. إنا كنا ظلمین. فلنستلن الذين أرسل إليهم

هدف از بیان بازجویی در قیامت، تهدید ظالمان به عذابهای اخروی است، و کلمه «فاء» در «فلنستلن» بیانگر آن است که عذابهای دنیا پایان مجازات آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 162 - 6

6_ گنهکاران و ستم پیشگان در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

فأرسلنا عليهم رجلاً من السماء بما كانوا يظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 7

7_ گرفتار شدن کفرپیشگان و ستمکاران به عذاب دنیوی ، موجب رهایی آنان از عذاب اخروی نیست .

فكان من المغرقين .. وقيل بعداً للقوم الظالمين

بیان عذاب اخروی کفرپیشگان ، پس از بیان گرفتاری آنان به عذاب دنیوی ، اشاره به این نکته دارد که: نباید گمان شود اگر کافران به کیفر دنیوی و عذاب استیصال گرفتار شدند ، از عذابهای اخروی رهایی خواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 6

6_ ستمگران ، مشرکان و کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذ الذين ظلموا الصيحه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 94 - 10

10_ ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذت الذين ظلموا الصيحه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - ابراهيم - 14 - 46 - 1

ص: 364

1- هلاکت و عذاب دنیوی ستم پیشگان تاریخ از سوی خداوند ، علی رغم مکر و چاره اندیشی های فراوان و قدرتمندانه آنان

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا .. و قد مکروا مکرهم ... و إن کان مکرهم لتزول منه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 87 - 10،14

10- ذوالقرنین عذاب اخروی ظالمان را ، از کیفر دنیوی آنان ، شدیدتر و سنگین تر دانست .

قال .. ثم یردّ إلی ربّه فیعدّبه عذاباً نکرّاً

«نکر» به معنای «منکر» صفت مشبهه و توصیف عذاب جهنم است؛ یعنی، عذاب آخرت، بسیار ناگوار و میزان دشواری آن ناشناخته است.

14- «عن امیرالمؤمنین (ع) : . . . «أما من ظلم» و لم یؤمن برّه « فسوف نعدّبه » فی الدنیا بعذاب الدنیا « ثم یردّ إلی ربّه » فی مرجعه » فیعدّبه عذاباً نکرّاً » ;

از امیرالمؤمنین (ع) روایت شده که (مقصود آیه این است) «اما کسی که ستم کرده» و به پروردگارش ایمان نیاورده است «به زودی» در دنیا، به عذاب دنیوی «او را عذاب خواهیم کرد، سپس در معاد خویش به سوی پروردگارش بازگشت داده می شود و خدا، او را به عذابی سخت گرفتار خواهد کرد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 47 - 1

1 - ظالمان ، گرفتار عذاب دنیوی و برزخ ، علاوه بر عذاب های اخروی

یلقوا یومهم .. و إنّ للذین ظلموا عذاباً دون ذلک

در صورتی که «یومهم ..» در دو آیه پیش، نظر به روز قیامت داشته باشد، «ذلک» در این آیه اشاره به عذاب اخروی خواهد بود و «دون ذلک» (به غیر آن عذاب) نظر به عذاب دنیا یا برزخ خواهد داشت.

686- عذاب دنیوی ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 21

21_ ظلم ، جلوگیری از راه خدا ، به ناحق خوردن مال مردم ، موجب عقوبت های دنیوی و عذاب اخروی

فبظلم من الذين هادوا حرمنا .. و أعتدنا للكافرين منهم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - ابراهيم - 14 - 44 - 7

7- ظلم ، گناهی نابخشودنی و در پی دارنده عذاب الهی در دنیا

و لاتحسبنّ الله غِغَ فلاَ عمّا يعمل الظّ لمون .. و أنذر الناس يوم يأتيهم العذاب في

ص: 365

687- عذاب دنیوی عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 65 - 7

7- سرپیچی کنندگان از احکام الهی در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (ذلیل گشتن و مطرود شدن) هستند .

و لقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبت فقلنا لهم کونوا قرده خستین

688- عذاب دنیوی فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 59 - 9

9- گنهکاران فسق پیشه ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

فأنزّلنا علی الذین ظلموا رجلاً من السماء بما كانوا یفسقون

689- عذاب دنیوی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 2

2- عذاب فرعون در دنیا و آخرت ، نمونه ای از برخورد شدید خداوند با مخالفان پیامبران و برحذر دارنده آنان از عواقب مخالفت

فأخذہ اللّٰه نکال الآخره و الأولى

«نکال» به چیزی گفته می شود که به وسیله آن، دیگران را تنکیل کنند؛ یعنی، از کاری بر حذر دارند (قاموس). مصداق آن در آیه عذاب فرعون است که مایه عبرت برای دیگران می باشد. اضافه «نکال» به «الآخره و الأولى»، یا گویای این نکته است که عذاب فرعون در آخرت و دنیا، هر یک می تواند برای مردم «نکال» و مایه عبرت باشد و یا گویای این که عذاب فرعون در دنیا می تواند مایه عبرت مردم نسبت به دنیا و آخرت آنان باشد. برداشت یادشده براساس احتمال اول است.

690- عذاب دنیوی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 136 - 3,7,2,1

1_ خداوند پس از ارائه معجزات متعدد و اتمام حجت بر فرعونیان ، آنان را در دریا غرق کرد .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

«الیم» در لغت به معنای دریا و رودخانه بزرگ است و «ال» در «الیم» برای عهد می باشد و چنانچه بسیاری از مفسران گفته اند اشاره به دریای سرخ دارد. برخی دیگر از مفسران آن را اشاره به رودخانه نیل دانسته اند.

2_ خداوند با غرق کردن فرعونیان در دریا از آنان انتقام گرفت .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

ص: 366

«فاء» در «فأغرقنا» تفسیریه است. یعنی «أغرقنا» بیان و تفسیر «انتقمنا» می باشد.

3_ فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند.

إذا هم ینکثون. فانتقمنا منهم

تقریب جمله «فانتقمنا» بر جمله «إذا هم ینکثون» به وسیله حرف «فاء» می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

7_ تکذیب آیات الهی و بی اعتنایی به آنها سبب هلاکت و غرق شدن فرعونیان در دریا شد.

فأغرقتهم فی الیم بأنهم کذبوا بآیتنا و کانوا عنها غفلین

حرف «باء» در «بأنهم کذبوا» سببیه است و می رساند که تکذیب آیات و بی اعتنایی به آنها سبب انتقام الهی بود.

691- عذاب دنیوی قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 78 - 6, 5, 4, 3, 2, 1

1_ کفر پیشگان قوم ثمود با گرفتار شدن به لرزشی شدید به هلاکت رسیدند.

فأخذتهم الرجفة فأصبحوا فی دارهم جثمین

«رجفه» به معنای اضطراب و لرزش است و به قرینه «فأصبحوا ..» معلوم می شود آن لرزش بسیار شدید بوده است. قابل ذکر است که «فأخذتهم الرجفة» (لرزش آنان را فراگرفت) می تواند به این معنی باشد که لرزشی شدید بر اندام آنان مستولی شد و نیز می تواند به این معنی باشد که زمین لرزه و زلزله ای شدید آنان را فراگرفت.

2_ لرزش شدید و عذاب نازل شده بر قوم ثمود توان حرکت و بیرون آمدن از خانه ها را از ایشان سلب کرد.

فأصبحوا فی دارهم جثمین

«فی دارهم» می تواند اشاره به این نکته داشته باشد که نزول عذاب هنگامی بوده که همه و یا اکثر ثمودیان در خانه هایشان استراحت می کردند و می تواند علاوه بر این، اشاره داشته باشد که با احساس لرزش زمین - که طبعاً آدمی از خانه می گریزد - کافران قوم صالح نیز خواستند از خانه ها بدر شوند ولی عذاب مهلت شان نداد و در همانجا به هلاکت رسیدند با توجه به اینکه «فی دارهم» متعلق به «جثمین» است این معنا وضوح بیشتری پیدا می کند.

3_ کافران قوم ثمود بر اثر عذاب الهی به رو بر زمین افتادند و هلاک شدند .

فأصبحوا فی دارهم جثمین

«جثوم» به معنای به زمین چسبیدن و حرکت نکردن است و برخی گفته اند به معنای فروافتادن شخص به سینه خود است.

4_ کفرپیشگان قوم ثمود شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و در صبحگاهش به هلاکت رسیدند . *

فأصبحوا فی دارهم جثمین

برداشت فوق مبتنی بر این است که «اصبحوا» به معنای «دخلوا فی الصباح» (داخل در صبح شدند) باشد نه به معنای «صاروا» بر این مبنا «فأصبحوا . . .» می رساند که هلاکت در اولین لحظه صبح اتفاق افتاده و در نتیجه عذاب لرزش پیش از صبح یعنی در شب، بر کافران قوم ثمود عارض شده است.

5_ کافران قوم ثمود پس از تمام شدن حجت بر آنان و اصرارشان بر کفرورزی و از میان بردن ناقه صالح به هلاکت رسیدند .

قال الملائه الذین استکبروا . . . فأخذتهم الرجفه

کلمه «فاء» در «فأخذتهم» نزول عذاب را بر حقایق بیان شده در آیات قبل مرتبط می سازد که از آنهاست کفرورزی قوم

ص: 367

صالح، پی کردن ناقه و... .

6_ عذاب نازل شده بر قوم ثمود، پاسخی بود به ناباوری آنان نسبت به تحقق تهدید های صالح (ع)

ائتنا بما تعدنا .. فأخذتهم الرجفة

از حقایقی که در آیه قبل مطرح شده و می تواند «أخذتهم الرجفة» بر آن مترتب باشد، ناباوری قوم ثمود به تهدیدهای حضرت صالح(ع) است، که از جمله «ائتنا بما تعدنا» به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 79 - 1

1_ صالح (ع) پس از حتمی شدن نزول عذاب الهی بر اثر پی کردن ناقه، از قوم خویش فاصله گرفت و به دیاری دیگر شتافت .

فتولی عنهم

جمله «تولی عنهم» عطف بر «ففقروا الناقه» در آیه 77 است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 3

3_ اقوام نوح، هود، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند .

مثل ما أصاب قوم نوح .. و ما قوم لوط منكم ببعید

692- عذاب دنیوی قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 9

9_ کفر پیشگان قوم عاد، علاوه بر عذاب دنیوی به عذاب آخرت نیز گرفتار خواهند شد .

و نَجّینهم من عذاب غلیظ

برداشت فوق، براساس این احتمال است که مراد از «عذاب» در جمله «و نَجّینهم من عذاب»، عذاب اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ اقوام نوح ، هود ، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان ، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند .

مثل ما اصاب قوم نوح . . . و ما قوم لوط منکم ببعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 11

11 - عذاب اخروی قوم عاد ، سخت تر و ذلت بارتر از عذاب دنیوی آنان

لنذیقهم عذاب الخزی فی الحیوه الدنیا و لعذاب الآخره أخی

ص: 368

693- عذاب دنیوی قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 83 - 2

2_ خداوند با خارج ساختن لوط و بستگان قومش از دیارشان ، وی را از عذاب مقدر شده برای قوم لوط نجات بخشید .

فانجینه و أهله

چون جمله «فانجینه» در مقابل جمله «كانت من الغبرین» (همسر لوط در زمره باقی ماندگان بود) قرار گرفته است، معلوم می شود نجات از عذاب قوم لوط در گرو خارج شدن از شهر و دیار آنان بوده است. بنابراین «فانجینه» یعنی: فانجینه باخراجنا اياه من بینهم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 1

1_ خداوند با فرو ریختن بارانی بی نظیر (بارشی از سنگ) بر سر قوم لوط ، آنان را به هلاکت رساند .

و أمطرنا علیهم مطراً

«مَطَرٌ» مفعول به برای «أمطرنا» است و نکره آمدنش حکایت از آن دارد که بارشی عجیب و بی نظیر بوده است و با توجه به آیه 82 از سوره هود (و أمطرنا علیها حجاره . . .) معلوم می شود که عذاب قوم لوط سنگباران بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 3

3_ اقوام نوح ، هود ، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان ، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند .

مثل ما أصاب قوم نوح . . . و ما قوم لوط منكم بیعید

694- عذاب دنیوی قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 39 - 1,2

1_ نوح (ع) ، به کفرپیشگان قومش اعلام کرد که به عذاب دنیوی و اخروی ، گرفتار خواهند شد .

فسوف تعلمون من يأتيه عذاب يخزيه و يحلّ عليه عذاب مقيم

با توجه به تکرار کلمه «عذاب» و توصیف عذاب دوم به همیشگی بودن، می توان گفت: مراد از «عذاب یخزیه»، عذاب دنیوی و مقصود از «عذاب مقيم»، آتش دوزخ است.

2_ عذاب دنیوی کافران قوم نوح، عذابی ذلت آور، خوارکننده و هلاک سازنده بود.

من يأتيه عذاب يخزيه

«إخزاء» (مصدر یخزیه) به معنای ذلیل و خوار کردن و نیز به معنای هلاک ساختن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 3

ص: 369

3_ اقوام نوح، هود، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند.

مثل ما أصاب قوم نوح... و ما قوم لوط منکم ببعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 6 - 5

5 - کافران تکذیب گر و ستیزه جوی قوم نوح و بعد از آنها، به دلیل دوزخی بودن، به عذاب دنیوی نیز گرفتار شدند.

فأخذتهم فكيف كان عقاب . و كذلك حقت كلمت ربك على الذين كفروا أنهم أصحاب النار

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که جمله «أنهم أصحاب النار» - به تقدیر لام تعلیل - در مقام تعلیل باشد؛ یعنی، چون آنان از دوزخیان هستند، به عذاب الهی گرفتار آمدند.

695- عذاب دنیوی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 91 - 4, 7, 3

3_ کافران قوم شعیب شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و صبحگاهش به هلاکت رسیدند . *

فأصبحوا في دارهم جثمين

برداشت فوق مبتنی بر این است که «اصبحوا» به معنای «ادخلوا في الصباح» (داخل در صبح شدند) باشد، نه به معنای «صاروا». بر این مبنا «فاصبحوا...» می رساند که هلاکت به هنگام صبح اتفاق افتاد و در نتیجه عذاب لرزش پیش از صبح، یعنی در شب، بر کافران قوم شعیب عارض شده است.

4_ کفرپیشگان قوم شعیب بر اثر عذاب الهی، همگان به رو بر زمین افتادند و هلاک شدند .

فأصبحوا في دارهم جثمين

«جثوم» به معنای به زمین چسبیدن و حرکت نکردن است و برخی گفته اند به معنای فرو افتادن شخص است بر سینه خود.

7_ نزول عذاب بر کفرپیشگان قوم شعیب، پاسخ خداوند به درخواست او (داوری میان مؤمنان و کافران)

ربنا افتح بيننا وبين قومنا بالحق .. فأخذتهم الرجفة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ کافران به قیامت و آنان که برای منحرف نشان دادن راه خدا تلاش می کنند، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

الذین .. بیغونها عوجًا و هم بالأخره هم ک_فرون. أولئك لم یکنوا معجزین فی الأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11_ کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذابهایی دردناک در دنیا

أن لا تعبدوا إلا الله إنی أخاف علیکم عذاب یوم ألیم

ص: 370

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 7

7_ گرفتار شدن کفرپیشگان و ستمکاران به عذاب دنیوی ، موجب رهایی آنان از عذاب اخروی نیست .

فكان من المغرقين . . . وقيل بعداً للقوم الظالمين

بیان عذاب اخروی کفرپیشگان ، پس از بیان گرفتاری آنان به عذاب دنیوی ، اشاره به این نکته دارد که: نباید گمان شود اگر کافران به کیفر دنیوی و عذاب استیصال گرفتار شدند ، از عذابهای اخروی رهایی خواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 6

6_ ستمگران ، مشرکان و کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

وأخذ الذين ظلموا الصيحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 5

5_ کفرپیشگان امت های گذشته به عذاب های دنیوی گرفتار شدند .

وقد خلت من قبلهم المثلت

«مثلات» (جمع مَثَله) به معنای عقوبتها و عذابهاست. عذابها و عقوبتها بدان اعتبار «مثلات» _ که از ماده مِثَل (مانند) است _ گفته می شود که آن را مثال قرار می دهند برای اینکه دیگران از آن عبرت گرفته و از عوامل آن بپرهیزند. از معانی «خَلَوَ» (مصدر خلت) گذشتن و سپری شدن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 40 - 3

3_ نزول عذاب های دنیوی بر کفرپیشگان و متخلفان از آیین الهی حتی پس از وفات پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز امری محتمل و ممکن است .

وإن مَّا نریتک بعض الذی نعدهم أو نتوفیتک

1 - مأموریت پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای ابلاغ تهدید خداوند به کافران ، مبنی بر نزدیک بودن عذاب دنیایی آنان

قل عسی أن یکون ردف لکم بعض الذی تستعجلون

تعبیر «ردف لکم» (در پی شما است) کنایه از قریب الوقوع بودن مجازات کافران می باشد. گفتنی است که «الذی تستعجلون» هم شامل عذاب دنیوی می شود و هم عذاب اخروی. بنابراین عبارت «بعض الذی» نشانگر عذاب دنیایی خواهد بود.

2 - عذاب دنیوی ، تنها بخشی از مجازات های الهی برای کافران است ، نه همه آن .

ردف لکم بعض الذی تستعجلون

قید «بعض» می رساند که همه وعیدهای الهی در حق کافران، در این دنیا اعمال نمی شود؛ بلکه آنچه در این جا اعمال می شود، تنها جزئی از مجازات ها است و بقیه برای جهان آخرت می ماند.

3 - تقدیر کیفر اخروی برای کافران ، علاوه بر کیفر دنیوی آنان

ردف لکم بعض الذی تستعجلون

همان طور که گفته شد، قید «بعض الذی..» می رساند که عذاب دنیوی تنها بخشی از مجازات های الهی است که در حق کافران اعمال می شود و آنان باید در انتظار کیفرهای اخروی نیز باشند.

6 - تهدید کافران به نزدیک بودن بخشی از عذاب دنیوی وعده داده شده به آنان

ردف لکم بعض الذی تستعجلون

مراد از «الذی تستعجلون» می تواند تنها عذاب دنیایی باشد. بنابراین «بعض الذی تستعجلون»؛ یعنی، بخشی از آن عذاب که خواستار شتاب آن هستید، در پی شما است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 66 - 3

3 - عذاب شدن برخی از کافران و عذاب نشدن برخی دیگر در دنیا ، به مشیت خدا بستگی دارد .

و لو نشاء لطمسنا علی أعینهم .. فائی بیصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 85 - 4

4 - آشکار شدن خسارت و زیان کاری مشرکان و کافران قدرتمند و حق ناپذیر ، به وقت نزول عذاب الهی بر ایشان در دنیا

لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا .. وَ خَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 60 - 5

5 - کافران ، در معرض عذاب دنیوی ، افزون بر کیفر سخت و حتمی آخرت

فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ .. فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ

در صورتی که «یومهم..» نظر به روز قیامت و آیه قبل (مثل ذنوب أصحابهم) نظر به کیفرهای دنیوی داشته باشد، برداشت بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 45 - 5

5- فرجام شوم و هلاکت بار، درکمین کافران [در دنیا، هنگام مرگ و یا در آخرت]

یل-قوا یومهم الذی فیه یصعقون

تعبیر «الذی فیه یصعقون» (روزی که در آن بیهوش خواهند افتاد)، نشان دهنده سختی حال کافران به هنگام واقعه عذاب است. گفتنی است که مراد از روز عذاب، می تواند روز عذاب استیصال، یا روز عذاب قیامت و یا هنگام مرگ باشد.

696- عذاب دنیوی کافران مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 372

4- کافران مکه ، در آستانه شکست و عذاب دنیوی قرار گرفته بودند .

سأوریکم ءای-تی

برداشت یاد شده مبتنی براین است که مراد از «آیات» شکست کفار مکه و عذاب دنیوی آنان باشد. گفتنی است مکی بودن این آیات، مؤید برداشت یاد شده است.

697- عذاب دنیوی گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 17 - 11

11 - جوامع گمراه و گنه کار ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

فاستحبّوا العمی علی الهدی فأخذتهم ص-عقه العذاب الهون بما كانوا یکسبون

698- عذاب دنیوی گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 59 - 9

9 - گنهکاران فسق پیشه ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

فأنزلنا علی الذین ظلموا رجزاً من السماء بما كانوا یفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 162 - 6

6 - گنهکاران و ستم پیشگان در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

فأرسلنا علیهم رجزاً من السماء بما كانوا یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 17

17_ گنهكاران و تكذيب كنندگان پيامبر (صلى الله عليه و آله) در خطر گرفتار آمدن به عذاب هاى دنيوى اند .

و لا يردّ بأسنا عن القوم المجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - فصلت - 41 - 17 - 11

11 - جوامع گمراه و گنه كار ، در خطر گرفتار شدن به عذاب هاى دنيوى اند .

فاستحبوا العمى على الهدى فأخذتهم صِـ عقه العذاب الهون بما كانوا يكسبون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 373

4- عذاب های دنیوی مجرمان ، پیش درآمد کیفر نهایی آنان در آخرت

أهلکنهم إثمهم كانوا مجرمين . . . إن يوم الفصل میقوتهم أجمعین

از ارتباط این آیه با آیات پیشین، مطلب یاد شده قابل استفاده است.

699- عذاب دنیوی مانعان از سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 5

5_ مانعان راه خدا و آنان که به خدا دروغ می بندند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

و من أظلم ممن افتری علی الله کذبًا . . أولئك لم یکنوا معجزین فی الأرض

جمله «أولئك لم یکنوا . .» کنایه از تهدید به عذاب است و «فی الأرض» می تواند دلیل بر دنیوی بودن آن عذاب باشد.

700- عذاب دنیوی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 6

6_ مجرمان و تبهکاران در خطر گرفتاری به عذاب های دنیوی و سرنوشتی شوم

فانظر کیف کان عقبه المجرمین

701- عذاب دنیوی مخالفان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 16

16_ انکار کنندگان ربوبیت خدا ، مخالفان پیامبران و پیروی کنندگان از سرکشان ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

ولما جاء أمرنا . . و تلک عاد جحدوا بأی تریهم ... واتبعوا أمر کل جبار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - عذاب شدن مخالفان پیامبران در دنیا از سوی خداوند، کاملاً مطابق با عدل و داد است .

و ما اللّٰه یرید ظلماً للعباد

ص: 374

702- عذاب دنیوی مستکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 8

8 - عذاب دنیایی جوامع مستکبر ، پس از اتمام حجت و در پی آشکار شدن حق ناپذیری و عناد آنان است .

إذ جاءتهم الرسل . . . و كانوا بأى تنا يجحدون . فأرسلنا عليهم ريحا

703- عذاب دنیوی مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 18 - 11

11 - گرفتاری گنهکاران یهود و نصارا به عذاب های دنیوی *

قل فلم يعذبكم بذنوبكم

چون مسیحیان خود را مصون از عذاب قیامت می دانند، بنابراین در صورتی استدلال تمام است که مراد از عذاب، عذابهای دنیوی باشد.

704- عذاب دنیوی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 6

6 - ستمگران ، مشرکان و کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذ الذين ظلموا الصيحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 10

10 - ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های

دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

وأخذت الذين ظلموا الصيحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 2

2_ مشرکان ، در خطر گرفتار آمدن به عذاب های الهی در دنیا و آخرتند .

أفأمنوا أن تأتيهم غـ شیه من عذاب الله أو تأتيهم الساعه

برداشت فوق بر این اساس است که مراد ضمیر در «أفأمنوا» مشرکانی باشند که در آیه قبل از آنان سخن گفته شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 27 - 1

ص: 375

1- خداوند ، مشرکان توطئه گر علیه دین را علاوه بر عذاب دنیوی ، در قیامت به صورت تحقیر آمیزی خوار خواهد ساخت .

قد مکر الذین من قبلهم . . . و أت هم العذاب . . . ثم یوم القیـمه یخزیهم ویقول این

«خزی» در لغت به معنای شکست و ذلت است. این حالت گاهی از ناحیه خود شخص عارض می شود و گاهی از سوی دیگری. در صورتی که از سوی دیگری باشد، همراه با خفت و تحقیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 85 - 4

4- آشکار شدن خسارت و زیان کاری مشرکان و کافران قدرتمند و حق ناپذیر ، به وقت نزول عذاب الهی بر ایشان در دنیا

لما رأوا بأسنا . . . و خسرها لک الکـفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 6 - 12

12 - منافقان و مشرکان ، گرفتار عذاب دنیوی و اخروی

علیهم دائره السوء . . . و أعد لهم جهنم

تعبیر «دائره السوء» _ با توجه به ذیل آیه (اخبار به عذاب جهنم) _ می تواند ناظر به عذاب و سختی های دنیا باشد.

705- عذاب دنیوی مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 10 - 3

3- تهدید مشرکان حق ستیز مکه ، از سوی خداوند به عذابی دنیوی و تیره کننده زندگی

فارتقب یوم تأتی السماء بدخان مبین

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «دخان مبین»، کنایه از تیره روزی و عذاب دنیوی باشد، چه این که برخی از مفسران این آیه را پاسخی به دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) دانسته اند که از خداوند خواست تا برای بیدار شدن مشرکان، آنان را به قحطی ای همچون دوران یوسف مبتلا کند.

706- عذاب دنیوی مفتریان بر خدا

5_ مانعان راه خدا و آنان که به خدا دروغ می بندند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

و من أظلم ممن افترى على الله كذباً . . أولئك لم يكونوا معجزين في الأرض

جمله «أولئك لم يكونوا . .» کنایه از تهدید به عذاب است و «فی الأرض» می تواند دلیل بر دنیوی بودن آن عذاب باشد.

707- عذاب دنیوی مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 6

6_ مجرمان و تبهکاران در خطر گرفتاری به عذاب های دنیوی و سرنوشتی شوم

فانظر کیف كان عقبه المجرمين

708- عذاب دنیوی مکذبان آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 1

1_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) منکران ربوبیت خدا و انکار کنندگان سرای آخرت را به عذاب های دنیوی هشدار می داد .

و يستعجلونك بالسبيئه

709- عذاب دنیوی مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 129 - 4

4- کفرورزان به آیات و هدایت های الهی ، سزاوار کیفر و عذاب در دنیا هستند .

و لولا کلمه سبقت من ربك لكان لزاماً

کلمه «لزاماً» مصدر باب مفاعله است و خبر قرار گرفتن مصدر، حاکی از مبالغه است. بنابراین مفاد جمله «لکان لزاماً» چنین می شود:
[اگر سنت مهلت نبود]عذاب، ملازم مخالفان بود و [حتی اندک زمانی] از آنان فاصله نمی گرفت.

710- عذاب دنیوی مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 5

5- عذاب تکذیب کنندگان پیامبران در آخرت ، بسی بزرگ تر و شدیدتر از عذاب ذلت بار آنان در دنیا است .

فأذاقهم الله الخزي في الحيوه الدنيا و لعذاب الأخره أكبر

بزرگ تر بودن عذاب اخروی، می تواند اشاره به شدیدتر بودن آن در مقایسه با عذاب های دنیایی باشد.

711- عذاب دنیوی مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 16

ص: 377

16_ انکار کنندگان ربوبیت خدا ، مخالفان پیامبران و پیروی کنندگان از سرکشان ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

ولما جاء أمرنا .. و تلك عاد جحدوا بأى ت ربهم ... واتبعوا أمر كل جبار عنيد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 1

1_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) منکران ربوبیت خدا و انکار کنندگان سرای آخرت را به عذاب های دنیوی هشدار می داد .

و يستعجلونك بالسيئه

712- عذاب دنیوی مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 1

1_ انکار کنندگان قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) و اخروی اند .

أفأمنوا أن تأتيهم غـ شيه من عذاب الله أو تأتيهم الساعه

ضمیر در «أفأمنوا» می تواند به «أكثر الناس» در آیه 103 باز گردد. در این صورت مقصود از آن ضمیر کسانی اند که به قرآن و وحی الهی و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافر شدند و آنها را انکار کردند.

713- عذاب دنیوی مکذبان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 1

1_ انکار کنندگان قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) و اخروی اند .

أفأمنوا أن تأتيهم غـ شيه من عذاب الله أو تأتيهم الساعه

ضمیر در «أفأمنوا» می تواند به «أكثر الناس» در آیه 103 باز گردد. در این صورت مقصود از آن ضمیر کسانی اند که به قرآن و وحی الهی و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافر شدند و آنها را انکار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 17

17_ گنهکاران و تکذیب کنندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار آمدن به عذاب های دنیوی اند .

و لا یردّ بأسنا عن القوم المجرمین

714- عذاب دنیوی مکذبان نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 6 - 5

ص: 378

5 - کافران تکذیب‌گر و ستیزه‌جوی قوم نوح و بعد از آنها، به دلیل دوزخی بودن، به عذاب دنیوی نیز گرفتار شدند.

فَأَخَذْتَهُمْ فَكَيْفَ كَانِ عِقَابٍ . وَكَذَلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که جمله «أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ» _ به تقدیر لام تعلیل _ در مقام تعلیل باشد؛ یعنی، چون آنان از دوزخیان هستند، به عذاب الهی گرفتار آمدند.

715- عذاب دنیوی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 9

9_ اعطای امکانات دنیوی فراوان به منافقان از جانب خداوند، تنها به منظور عذاب و گرفتاری آنان در این دنیا است.

إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 57 - 6

6_ رنج و اضطراب منافقان در جامعه اسلامی، با وجود داشتن مال و فرزند بسیار، نمودی از عذاب دنیوی آنان *

فَلَا تَعْجَبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا .. ل

برداشت فوق بدین احتمال است که بیان زندگی دشوار منافقان، نمودی از عذاب دنیوی آنان باشد که در آیات قبل ذکر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 28

28_ هیچ کس توانایی ندارد که به منافقان، هنگام گرفتار آمدنشان به عذاب دنیوی و اخروی، یاری رساند.

يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ .. وَ مَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 8,9

8_ اعطای امکانات دنیوی فراوان به منافقان از جانب خدا، تنها مایه عذاب و گرفتاری آنان در دنیا است.

إنما يريد الله أن يعذبهم بها في الدنيا

9_ تحقق اراده الهی به عذاب دنیوی منافقان ، از طریق اعطای مال و فرزند فراوان و نعمت های ظاهری به آنان

إنما يريد الله أن يعذبهم بها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 12

12_ منافقان مرموز و نهانکار ، دارای عذابی در دنیا و برزخ و نیز در قیامت *

سنعذبهم مرتین ثم یردون الی عذاب عظیم

به احتمال اینکه مراد از عذاب قبل از آخرت، یکی عذاب دنیوی و دیگری عذاب برزخ باشد، برداشت فوق به دست می آید.

ص: 379

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 6 - 12

12 - منافقان و مشرکان ، گرفتار عذاب دنیوی و اخروی

عليهم دائرة السوء . . . و أعدّ لهم جهنم

تعبیر «دائرة السوء» _ با توجه به ذیل آیه (اخبار به عذاب جهنم) _ می تواند ناظر به عذاب و سختی های دنیا باشد.

716- عذاب دنیوی منحرف کنندگان سیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 4

4_ کافران به قیامت و آنان که برای منحرف نشان دادن راه خدا تلاش می کنند ، در خطر گرفتارشدن به عذاب های دنیوی اند .

الذین . . . یبغونها عوجًا و هم بالأخره هم کفرون. أولئك لم یکنوا معجزین فی الأ

717- عذاب دنیوی همجنس بازان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 8

8_ همجنس بازی ، ظلم است و جوامع مبتلا به آن ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

و ما هی من الظالمین ببعید

مصدق مورد نظر برای «الظالمین» به قرینه آیات گذشته ، همجنس بازان می باشد.

718- عذاب دنیوی یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 20

20 - گرفتار شدن به خواری و ذلت در دنیا ، سزای یهودیانی است که همدیگر را کشتند و همکیشان خورا از دیارشان بیرون راندند .

تقتلون أنفسکم . . . فما جزاء من یفعل ذلک منکم إلا خزی فی الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 18 - 11

11_ گرفتاری گنهکاران یهود و نصارا به عذاب های دنیوی *

قل فلم یعذبکم بذنوبکم

ص: 380

چون مسیحیان خود را مصون از عذاب قیامت می دانند، بنابراین در صورتی استدلال تمام است که مراد از عذاب، عذابهای دنیوی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 11

11 - یهودیان تجاوزگر ایله ، علاوه بر چشیدن عذاب های دنیوی ، تا قیامت به عذاب های برزخی گرفتار خواهند بود .

و إذ تأذن ربك ليعثن عليهم إلى يوم القيمة من يسومهم سوء العذاب

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از ضمیر «علیهم» یهودیان مسخ شده ایله باشد. بر این اساس مقصود از «سوء العذاب» عذابهای دنیوی نیست، بلکه به دلیل «إلی يوم القيمة» مراد عذابهای برزخی خواهد بود. یعنی: «لیبعثن علیهم من بعد موتهم إلی يوم القيمة ...»

719- عذاب دین ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 34 - 4

4- کافرانی که تا آخرین لحظه زندگی در حال عناد و ستیز با دین باشند ، محکوم به عذاب ابدی خواهند بود .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدَّوْا... فَلَئِن يَخْفَرُ اللَّهُ لَهُمْ

لازمه قطعی «لن يخفر الله» باقی ماندن همیشگی در عذاب الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 20 - 2

2 - کافران حق ناپذیر و اندیشه گر علیه دین ، مستحق شدیدترین عقوبت و نابودی اند .

ثم قتل كيف قدر

720- عذاب ذلت بار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 90 - 20, 19

19 - منکران حقانیت قرآن و کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به عذابی خوار کننده گرفتار خواهند شد .

و للکفرین عذاب مهین

20 - یهودیان منکر رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از زمره کافرانند و به عذابی خفت آور گرفتار خواهند شد .

و للکفرین عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 93 - 20، 21، 29

20_ عذاب خوارکننده در برزخ، جزای گفتار نادرست درباره خداوند و افترای به اوست.

ص: 381

اليوم تجزون عذاب الهون بما كنتم تقولون على الله غير الحق

21_ استكبار در برابر آیات الهی، عذاب خوارکننده پس از مرگ را (در برزخ) به دنبال دارد.

اليوم تجزون عذاب الهون .. كنتم عن آيته تستكبرون

29_ عن أبي عبدالله(ع) في قوله: «أخرجوا أنفسكم اليوم تجزون عذاب الهون» قال: العطش

امام صادق(ع) درباره این آیه «أخرجوا أنفسكم اليوم تجزون عذاب الهون» فرمود: منظور از عذاب خوارکننده، تشنگی _ هنگام جان دادن _ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 12، 9

9_ جامعه های کفرپیشه و تکذیب گر، در معرض عذاب ذلتبار الهی اند.

فلولا كانت قرية ءامنت .. لها ءامنوا كشفنا عنهم عذاب الخزي

12_ عذاب استیصال، عذابی شکننده و ذلتبار است.

كشفنا عنهم عذاب الخزي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 39 - 2

2_ عذاب دنیوی کافران قوم نوح، عذابی ذلت آور، خوارکننده و هلاک سازنده بود.

من يأتيه عذاب يخزيه

«إخزاء» (مصدر يخزيه) به معنای ذلیل و خوار کردن و نیز به معنای هلاک ساختن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 93 - 4

4_ شعيب (ع)، کفرپیشگان قومش را به عذابی خوارکننده هشدار داد.

سوف تعلمون من يأتيه عذاب يخزيه .. وارتقبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 14

14 - عذاب الهی ، عذابی است خوار کننده .

و كثير حقّ عليه العذاب و من يهن الله فما له من مكرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 57 - 4،8

4 - عذاب دوزخ ، عذابی خوار کننده و ذلت آور است .

لهم عذاب مهين

برداشت فوق، بر این اساس است که «مهین» وصف توضیحی برای عذاب باشد.

8 - استکبار در برابر خدا و آیات او ، در پی دارنده عذاب ذلت بخش و خوار کننده دوزخ

و الذين كفروا و كذبوا بآي_تنا .. عذاب مهين

ص: 382

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 70 - 1

1 - کسانی که مرتکب گناه شرک ، آدم کشی و زنا شده اند ، در صورتی که به توبه ، ایمان و عمل صالح روی آورند ، از عذاب و کیفر دوچندان و خوار کننده آن گناهان در امان خواهند بود .

و من يفعل ذلك .. يضـ عف له العذاب ... إلا من تاب و ءامن و عمل عملاً صـ لِحاً

جمله «إلا من تاب..» استثنا از عموم مستفاد از «من» در «من يفعل...» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 6 - 13، 14

13 - رواج دهندگان باطل ، مستحق عذابی خوارکننده اند .

من يشترى لهو الحديث .. أولـ نك لهم عذاب مهين

14 - کیفر مسخره کنندگان راه خدا ، عذابی ذلت بار است .

يَتَّخِذُهَا هُزْوَاً أولـ نك لهم عذاب مهين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 57 - 7

7 - خداوند ، برای آزار دهندگان خود و پیامبرش ، عذابی خوارکننده تدارک دیده است .

إنّ الذين يؤذون الله .. و أعدّ لهم عذاباً مهيناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 2، 1

1 - عذاب دنیایی تکذیب کنندگان پیامبران الهی در تاریخ ، عذابی ذلت بار و خوارکننده بود .

فأذاقهم الله الخزي في الحيوه الدنيا

2 - تکذیب پیامبران الهی ، زمینه ساز عذاب ذلت بار و سرافکننده کننده در دنیا از سوی خداوند

فأذاقهم الله الخزي في الحيوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - فصلت - 41 - 16 - 10

10 - عذاب نازل شده بر قوم عاد ، عذابي بس خوارکننده و ذلت بار

لنذيقهم عذاب الخزي

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - جائيه - 45 - 9 - 3

3 - استکبار و خودبرتربيني در دنيا ، درپي دارنده عذابي خفت بار و خوارکننده در آخرت

لهم عذاب مهين

ص: 383

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 20 - 8

8- قیامت ، روز مجازات کافران با عذابی خوارکننده و ذلت بار

فالیوم تجزون عذاب الهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 16 - 6

6 - عذاب خوار کننده الهی ، در انتظار منافقان است .

فلهم عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 16 - 3

3 - تکذیب عمدی دین و رداییل اخلاقی (همچون سوگند دروغ ، پستی ، عیب جویی ، سخن چینی ، مانع خیر شدن ، گناه پیشگی ، درشت خوئی و بی تباری) ، از زمینه های ابتلا به عذاب خفت بار الهی

فلاتطع المکذبین ... کلّ حلاّف مهین ... عتلّ بعد ذلک زنیم ... سنسّمه علی الخرطوم

721- عذاب ذلت بار قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 3

3_ عذاب نازل شده بر قوم ثمود ، عذابی ذلت آور و خوار کننده بود .

نجیناص لِحًا .. و من خزی یومئذ

722- عذاب ذلت بار کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 9

9_ جامعه های کفرپیشه و تکذیب گر ، در معرض عذاب ذلتبار الهی اند .

فلولا كانت قريه ءامنت .. لها ءامنوا كشفنا عنهم عذاب الخزي

723- عذاب ذلت بار مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 98 - 9

9_ جامعه های کفرپیشه و تکذیب گر ، در معرض عذاب ذلتبار الهی اند .

ص: 384

فلولا كانت قريه ءامنت .. لها ءامنوا كشفنا عنهم عذاب الخزي

724- عذاب روحی جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 105 - 2

2- وجود عذاب روحی برای دوزخیان ، افزون بر عذاب های جسمی

تلفح وجوههم النار .. ک_لحون . ألم تکن ءای_تی تتلی علیکم

سرزنش اهل دوزخ از سوی خداوند، به خاطر حق ناپذیری های گذشته شان، خود نوعی عذاب روحی برای آنان به شمار می رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 96 - 3

3- وجود عذاب روحی علاوه بر شکنجه جسمی برای دوزخیان

و هم فیها یختصمون

فعل مضارع (یختصمون) دلالت بر استمرار منازعه دوزخیان دارد که می تواند نوعی عذاب روحی برای آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 73 - 2

2- وجود عذاب های روحی (چون سرزنش) ، برای دوزخیان

ثم قیل لهم این ما کنتم تشرکون

725- عذاب روحی در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 5 - 4

4- جهنم ، دارای عذاب جسمی و شکنجه روحی

سیصلی نازا .. و امرأته ... فی جیدها جبل من مسد

آتش، عذاب جسمی و تحقیر با بستن ریسمان به گردن، عذاب روحی است.

726- عذاب روحی در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 7 - 5

5- باطن و روح انسان نیز در قیامت، از آتش جهنم در عذاب خواهد بود.

ص: 385

ممکن است در دنیا بدن کسی بسوزد؛ ولی روح او رنج نبیند و از شکنجه در راه عقیده شادمان باشد؛ اما این آیه، آتش جهنم را برای جان انسان _ که قلب کنایه از آن است _ نیز سوزاننده معرفی کرده است.

727- عذاب روحی دنیاطلبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 18 - 8

8- دنیاطلبان علاوه بر عذاب جسمانی، در آخرت نیز گرفتار عذاب روحی می شوند.

ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصِلُهَا مَذْمُومًا مَدْحُورًا

«یصلاها» (در آتش سوزان جهنم می سوزد) اشاره به عذاب جسمی و «مذموماً مدحوراً» (نکوهش شده و مطرود) اشاره به رنج روحی دارد.

728- عذاب روحی زناکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 8

8 _ کسانی که به گناه شرک، آدم کشی و زنا دست بیالایند، در قیامت به دو عذاب جسمی و روحی گرفتار خواهند شد.

يُضْرَبُونَ عِقَابًا يُصَلُّونَ فِيهَا بِسُوءِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

729- عذاب روحی قاتل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 8

8 _ کسانی که به گناه شرک، آدم کشی و زنا دست بیالایند، در قیامت به دو عذاب جسمی و روحی گرفتار خواهند شد.

يُضْرَبُونَ عِقَابًا يُصَلُّونَ فِيهَا بِسُوءِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

730- عذاب روحی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 48 - 3

3 - شکنجه روحی کافران در دوزخ ، علاوه بر شکنجه جسمی آنان

یسحبون . . . ذوقوا مسّ سقر

امر در «ذوقوا» برای تهکم و استهزا است. به استهزا گرفته شدن دوزخیان از سوی مأموران الهی _ در مقایسه با عذاب جسمی

ص: 386

آنان _ شکنجه روحی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 8 - 4

4 - سرزنش نگهبانان دوزخ ، شکنجه و عذاب روحی برای کافران دوزخی است .

سألهم خزنتها ألم يأتكم نذير

سرزنش نگهبانان دوزخ از کسانی که خود در آتش دوزخ می سوزند و شکنجه می شوند، می تواند شکنجه دیگری برای آنان از جهت روحی باشد.

731- عذاب روحی گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 15

15 - گناهکاران در قیامت ، علاوه بر آتش دوزخ به عذاب های روحی نیز گرفتار خواهند شد .

و لا يكلمهم الله يوم القيمة

732- عذاب روحی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 39 - 13

13- مشرکان در جهنم ، به عذاب جسمی و روحی مبتلا خواهند بود .

فتلقى في جهنم ملومًا مدحورًا

«القاد در جهنم» دلالت بر جسمانی بودن عذاب می کند و «ملومًا» و «مدحورًا» _ که به معنای طرد و سرزنش است _ دلالت بر عذاب روحی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 8

8_ کسانی که به گناه شرک، آدم کشی و زنا دست بیالایند، در قیامت به دو عذاب جسمی و روحی گرفتار خواهند شد.

يض_ عَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيُخَلَّدُ فِيهِ مَهَانًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 23 - 5

5- استهزا شدن، از عذاب های روحی مشرکان و منکران معاد در عرصه قیامت

فاهدوهم إلى صراط الجحيم

به کار رفتن واژه «هدایت» _ که برای راهنمایی به امر خیر و مرغوب است _ درباره راندن به دوزخ، از باب تهگم و استهزا است.

ص: 387

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 25 - 3

2- سرزنش و استهزا، از عذاب های روحی منکران معاد و مشرکان در موقف و بر سر راه دوزخ

ما لکم لاتناصرون

برداشت یاد شده از «ما»ی استفهامیه در «ما لکم» _ که در صدد توییح و تهکم است _ به دست می آید.

3- یادآوری ناتوانی و ذلت مشرکان و منکران معاد و نیز بطلان عقاید آنها در موقف و پیش از ورود به دوزخ، از عذاب های دیگر روحی آنان

ما لکم لاتناصرون

733- عذاب روحی مکذبان قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 14 - 3

3_ تکذیب کنندگان قیامت، علاوه بر گرفتاری به کیفر جسمانی (سوختن)، به کیفر روانی (تحقیر و استهزا) نیز مبتلا خواهند شد .

و إذا ألقوا منها مكاناً ضيقاً .. لاتدعوا اليوم ثبوراً وحداً و ادعوا ثبوراً ک

جمله «لاتدعوا..» - به جای جواب مناسب با «دعوا هنالک ثبوراً» _ می تواند برای تحقیر و استهزای آنان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 39 - 2

2- تحقیر و عذاب روحی تکذیب گران روز جزا، در قیامت از سوی خداوند

فإن کان لکم کید فکیدون

امر در «فکیدون»، تعجیزی و مفید سرزنش و تحقیر است.

734- عذاب روحی مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- سرزنش شدن ، نخستین عذاب روحی منکران معاد به وقت زنده شدن شان در عرصه قیامت

ه_ذا يوم الفصل الذی کنتم به تکذّبون

برداشت یاد شده از آن جا است که پیش از طرح هرگونه عذابی برای منکران معاد، آنان مورد سرزنش الهی قرار خواهند گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- استهزا شدن، از عذاب های روحی مشرکان و منکران معاد در عرصه قیامت

فاهدوهم إلى صراط الجحيم

به کار رفتن واژه «هدایت» _ که برای راهنمایی به امر خیر و مرغوب است _ درباره راندن به دوزخ، از باب تهکم و استهزا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 25 - 3، 2

2- سرزنش و استهزا، از عذاب های روحی منکران معاد و مشرکان در موقف و بر سر راه دوزخ

ما لکم لاتناصرون

برداشت یاد شده از «ما»ی استفهامیه در «ما لکم» _ که درصدد توییخ و تهکم است _ به دست می آید.

3- یادآوری ناتوانی و ذلت مشرکان و منکران معاد و نیز بطلان عقاید آنها در موقف و پیش از ورود به دوزخ، از عذاب های دیگر روحی آنان

ما لکم لاتناصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 14 - 4

4- منکران معاد، مورد شکنجه روحی و جسمی در قیامت

علی النار یفتنون . ذوقوا فتنکم

تعبیر «یفتنون» ناظر به عذاب بدنی و عبارت های «ذوقوا» و «کنتم به تستعجلون»، دربردارنده سرزنش هایی است که عذاب روحی کافران را به دنبال دارد.

735- عذاب رهبران شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- اعراف - 7 - 39 - 2

2_ تساوی پیروان و سران شرک در استحقاق عذاب مضاعف، پاسخی از سوی سران شرک به پیروان خویش

وقالت أليهم لأخريهم فما كان لكم علينا من فضل فذوقوا العذاب

736- عذاب رهبران ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 124 - 8

8_ ذلت در پيشگاه خداوند و عذابي شديد در انتظار سردمداران مجرم است.

سيصيب الذين أجرموا صغار عندالله و عذاب شديد

ص: 389

737- عذاب رهبران کفر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 15

15_ کافران و مشرکان پیرو، همانند رهبرانشان، دارای عذابی مضاعف از آتش دوزخ

قال لكل ضعف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 64 - 2

2- مرفهان خوشگذران و جلوداران کفر، نخستین چشندگان شعله های عذاب الهی

حتی إذا أخذنا مترفهم بالعذاب إذا هم يجثرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 49 - 5

5- مراتب شدید و هلاکت بار عذاب دوزخ، متوجه گناه پیشگان مغرور و پیشوایان کفر و نه همه گنه کاران *

طعام الأثیم کالمهل . . . ثم صبوا فوق رأسه ... ذق إنک أنت العزیز الکریم

از مبالغه نهفته در «الأثیم» و نیز وصف «العزیز الکریم»، این احتمال شکل می گیرد که عذاب های شدید مطرح شده در این آیات، برای هر گنه کاری نیست؛ بلکه مخصوص دارندگان اوصاف یاد شده است.

738- عذاب رهبران گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 68 - 1

1 - درخواست کافران پیرو در قیامت، از خداوند برای دو برابر کردن عذاب رهبران گمراهگیشان.

یوم تقلب وجوههم . . . وقالوا ربنا إنا أطعنا سادتنا ... ربنا اتهم ضعفین من ا

739- عذاب رهبران مشرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 15

15 - کافران و مشرکان پیرو، همانند رهبران‌شان، دارای عذابی مضاعف از آتش دوزخ

قال لکل ضعف

740- عذاب رهبران مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 390

13 - مشرکان (سران آنان و پیروانشان) در قیامت به آتش دوزخ گرفتار شده و در آن ماندگار خواهند بود .

و ما هم بخرجین من النار

741- عذاب ریاکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 40 - 4

4 _ کیفر بخیلان و ریاکاران (عذاب ، محرومیت از محبت خداوند ، همراهی با شیطان) ، بازتاب عمل خود آنان است ، نه ستمی از جانب خداوند .

انّ الله لا یحبّ .. الذین یبخلون ... و الذین ینفقون اموالهم رءاء الناس ... و

جمله «انّ الله ..» می تواند پاسخی باشد برای این سؤال که چرا خداوند مردم را به عذاب و ... مبتلا می کند. خداوند می فرماید این عذابها ناشی از ستم او نیست، بلکه دستاورد خود بخیلان است.

742- عذاب ریاکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ماعون - 107 - 6 - 1

1 - ریاکاران ، مورد نفرین خدا بوده و به عذاب جهنم گرفتار خواهند شد .

فویل للمصلّین .. الذین هم یراءون

«رائیته» (ماضی «یراءون»); یعنی، خود را بر خلاف آنچه بودم، به او نشان دادم (قاموس). «ریا»؛ یعنی، آشکار ساختن کار خویش برای مردم تا او را ببینند و به او نظر نیکو داشته باشند (مصباح).

743- عذاب زنان منافق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 6 - 1

1 - عذاب و کیفر الهی ، متوجّه مردان و زنان منافق و مشرک

ويعذب المنفقين والمنفقات والمشركين والمشركات

744- عذاب سخت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 58 - 2

ص: 391

2_ خداوند، در پی اصرار قوم عاد بر کفر و شرک، عذابی سخت و سهمگین بر آنان نازل کرد.

ولما جاء أمرنا .. ونَجَّينَهم من عذاب غليظ

مراد از «أمر» عذاب نازل شده بر قوم عاد است. «عذاب غليظ» در ذیل آیه _ بنابر یک احتمال، یعنی دنیوی بودن عذاب _ دلالت بر سهمگینی عذاب نازل شده بر قوم عاد دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 2

2_ خداوند، در پی اصرار قوم ثمود بر شرک‌ورزی و انکار رسالت صالح (ع)، عذابی سخت بر آنان نازل کرد.

فلما جاء أمرنا

مراد از «أمر» عذاب نازل شده بر قوم ثمود است. اضافه آن به ضمیر «نا» حاکی از بزرگی آن عذاب می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 16

16_ عقوبت ها و عذاب های الهی بسی سخت و کوبنده است.

و هو شديد المحال

محال (از ماده محل) در لغت به چند معنا آمده است: 1_ عذاب و عقوبت، 2_ کید کردن و امری را با برنامه های پنهانی دنبال کردن، 3_ قدرت و توانایی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 5

5- ستم کاران، در قیامت، به عذابی سخت گرفتار خواهند شد.

فيعذبهم عذاباً نكراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 7

7 - عذاب قهر الهی ، بسیار سخت ، هراس انگیز ، مرگبار و درهم کوبنده است .

فکیف کان نکیر

«نکیر» اسم «انکار» است و یکی از معانی «انکار» تغییر دادن و دگرگون کردن می باشد. بنابراین معنای جمله فوق چنین می شود: بنگرید چگونه آن شهرها را با مردم کفرپیشه شان دگرگون و زیور و کردم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 24 - 10، 7

7 - کافران در قیامت ، وادار می شوند که در عذابی سخت ، وارد شوند .

نمَتَّعَهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ

10 - کفر ، عامل گرفتار شدن انسان به عذابی سخت است .

و من کفر فلا یحزنک کفره .. . ثم نضطرهم إلى عذاب غلیظ

ص: 392

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 14 - 10

10 - عذاب فراموش کاران قیامت ، عذابی بس سخت و شدید است .

فذوقوا بما نسيتم لقاء يومكم هـ ذاً . . . و ذوقوا عذاب الخلد

تکرار «ذوقوا» و مبهم گذاشتن آن و چیزی که شخص گناهکار، امر به چشیدن آن شده است _ در «ذوقوا» ی نخست _ حکایت از سختی و شدت آن می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 45 - 6

6 - عذاب سخت فرعونیان در دنیا ، از جلوه های حمایت خداوند از مؤمن آل فرعون

أُفُوْضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ . . . فَوْقَهُ اللَّهُ سِنَاتٌ مَّا مَكْرُوا و حاق بـ آل فرعون سوء ال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 16

16 - مستکبران و منکران آیات الهی ، به عذاب های سخت اخروی گرفتار خواهند شد .

فاستكبروا فى الأرض . . . و كانوا بائى_تنا يجحدون... و لعذاب الأخره أخزى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 48 - 6

6 - ابتلای فرعونیان ، به عذابی سخت و دردناک ، در پی انکار لجاجت آمیز دلایل و معجزات موسی (ع) از سوی آنان

و أخذنهم بالعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 8 - 4

4 - تهدید مستکبران کفرپیشه از سوی خداوند ، به عذابی سخت و بدفرجام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - جائيه - 45 - 10 - 10

10 - حرمت شكنى و استهزا نسبت به آيات الهى ، گناهى بس بزرگ و درپى دارنده عذابى سخت

ويل لكلّ افاك اثم . . اتخذها هزواً ... و لهم عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - جائيه - 45 - 11 - 2,5

2 - منكران آيات و نشانه هاى پروردگار ، داراى عذابى سخت و هول انگيز

و الذين كفروا بـايـت ربهم لهم عذاب من رجز أليم

«رجز» در لغت، به معنای اضطراب می باشد (مفردات راغب).

ص: 393

5- عذاب سخت منکران آیات الهی، در قیامت به وسیله موادی آلوده و نفرت انگیز *

لهم عذاب من رجز الیم

«رجز» می تواند به معنای «رجس» و آلودگی باشد در این صورت اگر «من» نشویه باشد، براشت یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 19

19- شرک و پرستش غیر خدا، در پی دارنده عذاب سخت الهی

الآتعبدوا إلا الله إني أخاف عليكم عذاب يوم عظیم

از ارتباط «الآتعبدوا..» با «إني أخاف عليكم...»، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 10 - 2،4

2- فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط، از سوی خداوند به عقوبتی سخت در دنیا گرفتار شدند .

فأخذهم أخذه رابیه

«رابیه» (اسم فاعل از «ربا یربو») به معنای فزاینده و رو به رشد است و در این آیه کنایه از شدت است.

4- عصیان فرمان های پیامبران، از موجبات عقوبت سخت الهی در دنیا

فعصوا رسول ربهم فأخذهم أخذه رابیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 33 - 2

2- ایمان نیاوردن به خدای بزرگ، از موجبات عذاب سخت الهی

إنه کان لایؤمن بالله العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 2

2 - عذاب فرعون در دنیا و آخرت ، نمونه ای از برخورد شدید خداوند با مخالفان پیامبران و برحذر دارنده آنان از عواقب مخالفت

فأخذ الله نكال الآخرة و الأولى

«نکال» به چیزی گفته می شود که به وسیله آن، دیگران را تنکیل کنند؛ یعنی، از کاری بر حذر دارند (قاموس). مصداق آن در آیه عذاب فرعون است که مایه عبرت برای دیگران می باشد. اضافه «نکال» به «الآخرة و الأولى»، یا گویای این نکته است که عذاب فرعون در آخرت و دنیا، هر یک می تواند برای مردم «نکال» و مایه عبرت باشد و یا گویای این که عذاب فرعون در دنیا می تواند مایه عبرت مردم نسبت به دنیا و آخرت آنان باشد. برداشت یادشده براساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 16، 2

2 - شکنجه گران و سوزانندگان مؤمنان ، علاوه بر عذاب جهنم ، به عذاب سوزانی سخت تر از آن ، گرفتار خواهند شد .

ص: 394

فلهم عذاب جهنم و لهم عذاب الحریق

جمله «و لهم عذاب الحریق» چنانچه تأکید قبل نباشد، بر وجود عذابی دیگر - علاوه بر عذاب جهنم - دلالت دارد. برخی آن را بر عذاب دوران برزخ و قیامت تطبیق داده اند. وصف حریق بودن، بیانگر شدت سوزندگی آن است؛ در حدی که اوصاف دیگر آن را تحت الشعاع قرار می دهد.

16 - خداوند ، اصحاب اخدود را به جهنم و عذاب سوزانی سخت تر از آن گرفتار خواهد کرد .

إِنَّ الَّذِينَ .. فلهم عذاب جهنم و لهم عذاب الحریق

عبارت «الذین فتنوا» عام است و شامل تمام آزار دهندگان مردم مؤمن می شود؛ چه در گذشته بدون توبه مرده باشند و یا در آینده و حال پیدا شده و فرصت توبه را از دست دهند. سیاق آیات، قرینه بر این است که اصحاب «اخذود» مصداق بارز این گروه بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 1

1 - خداوند ، با فرود آوردن عذابی سخت بر فرعون و قوم عاد و ثمود ، شلاق عقوبت خویش را پیاپی بر آنان نواخت .

فصَّبَ علیهم ربِّک سوط عذاب

«صَبَّ»، به معنای ریختن چیزی و «سوط» به معنای آمیختن چیزی با چیز دیگر است و به شلاق از آن جهت «سوط» گفته می شود که با پوست می آمیزد (مقایس اللغه). «ریختن شلاق عذاب»، کنایه از عذاب پیاپی و شدید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 26 - 3

3 - کسانی که یتیمان را گرامی نداشته و بر تغذیه مساکین توصیه نمی کنند و به ناحق ارث دیگران را تصرف کرده و به مال دنیا دل بسته اند ، در قیامت به سخت ترین شکل به بند کشیده خواهند شد .

لا تکرمون .. لا تحصّون .. تأکلون .. تحبّون ... و لایوثق وثاقه أحد

ممکن است ضمیر «وثاقه» به «الإنسان» برگردد. در این صورت «وثاق» به مفعول خود اضافه شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فیل - 105 - 5 - 7

7 - هجوم آورندگان به کعبه و حرمت شکنان آن ، در معرض عذابی سخت از جانب خداوند

فجعلهم كعصف مأكول

نقل داستان ابرهه، با جمله «الم تر»، دل گرمی دادن به مؤمنان و تهدید کسانی است که حرمت کعبه را پاس نمی دارند.

745- عذاب سخت اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 1

1 - خداوند فرعون را در پی ادعای ربوبیت، به عذاب سخت دنیا و آخرت گرفتار ساخت .

فأخذ الله نكال الآخرة و الأولى

ص: 395

فاء در «فأخذه..»، آن را بر آیه قبل (فقال أنا ربكم الأعلى) تفریع کرده است.

746- عذاب سخت دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 1

1 - خداوند فرعون را در پی ادعای ربوبیت، به عذاب سخت دنیا و آخرت گرفتار ساخت.

فأخذه الله نکال الآخره و الأولى

فاء در «فأخذه..»، آن را بر آیه قبل (فقال أنا ربكم الأعلى) تفریع کرده است.

747- عذاب سخن چینان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - همزه - 104 - 1 - 1

1 - کسانی که درباره دیگران سخن چینی و بدگویی کرده، آنان را با کنایه و اشاره مسخره می کنند، گرفتار عذاب الهی خواهند شد.

ویل لكل همزه لمزه

«هُمَزَه»، به معنای شخصی است که با چشم و پلک و ابرو، به دیگران اشاره کرده و برای رساندن شرّ به آنان، سعایت و سخن چینی کند (قاموس). این وزن برای مبالغه به کار می رود و دلالت دارد که آن کار به صورت عادت درآمده است. (مجمع البیان)

748- عذاب سوزاندگان مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 2

2 - شکنجه گران و سوزاندگان مؤمنان، علاوه بر عذاب جهنم، به عذاب سوزانی سخت تر از آن، گرفتار خواهند شد.

فلهم عذاب جهنم و لهم عذاب الحریق

جمله «و لهم عذاب الحریق» چنانچه تأکید قبل نباشد، بر وجود عذابی دیگر - علاوه بر عذاب جهنم - دلالت دارد. برخی آن را بر عذاب دوران برزخ و قیامت تطبیق داده اند. وصف حریق بودن، بیانگر شدت سوزندگی آن است؛ در حدی که اوصاف دیگر آن را تحت الشعاع قرار می دهد.

749- عذاب شایعه سازان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 396

6 - ترویج کنندگان شایعات و تهمت پردازی های ناروا - جدا از فضل و رحمت خداوند - مستحق عذاب الهی اند .

و لولا فضل الله عليكم و رحمته . . . لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

750- عذاب شبانگاهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 4 - 3

3 - گروهی از امتهای متخلف پیشین شب هنگام و گروهی دیگر در حال خواب نیمروز، گرفتار عذاب الهی شدند.

فجاءها بأسنا بیتا أو هم قائلون

«أو» در جمله «أو هم قائلون» برای تنويع است. «قائله» به معنای نیمروز است و «قائل» به کسی گفته می شود که آن هنگام در خواب باشد.

751- عذاب شبانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 78 - 4

4 - کفرپیشگان قوم ثمود شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و در صبحگاهش به هلاکت رسیدند . *

فأصبحوا فی دارهم جثمین

برداشت فوق مبتنی بر این است که «اصبحوا» به معنای «دخلوا فی الصباح» (داخل در صبح شدند) باشد نه به معنای «صاروا» بر این مبنا «فأصبحوا . . .» می رساند که هلاکت در اولین لحظه صبح اتفاق افتاده و در نتیجه عذاب لرزش پیش از صبح یعنی در شب، بر کافران قوم ثمود عارض شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 91 - 3

3 - کافران قوم شعیب شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و صبحگاهش به هلاکت رسیدند . *

فأصبحوا فی دارهم جثمین

برداشت فوق مبتنی بر این است که «اصبحوا» به معنای «ادخلوا فی الصبح» (داخل در صبح شدند) باشد، نه به معنای «صاروا». بر این مبنا «فاصبحوا ...» می‌رساند که هلاکت به هنگام صبح اتفاق افتاد و در نتیجه عذاب لرزش پیش از صبح، یعنی در شب، بر کافران قوم شعیب عارض شده است.

752- عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 21,22,24,27,28

ص: 397

21 - شدیدترین عذاب های اخروی ، کیفر یهودیانی است که پیمان های الهی را شکستند .

إذ أخذنا ميثقكم . . . و يوم القيمة يردون إلى أشد العذاب

اضافه «أشد» (سخت ترین) به «العذاب» اضافه صفت به موصوف است؛ یعنی، «العذاب الأشد».

22 - یهودیانی که همکیشان خود را کشتند یا آنان را آواره ساختند ، به شدیدترین عذاب های قیامت ، کیفر خواهند شد .

تقتلون أنفسكم . . . و يوم القيمة يردون إلى أشد العذاب

24 - یهودیانی که با تبعیض به احکام و معارف تورات برخورد می کردند ، در قیامت به شدیدترین عذاب ها گرفتار خواهند شد .

أفتؤمنون ببعض . . . و يوم القيمة يردون إلى أشد العذاب

27 - تبعیض در ایمان و عمل به احکام دین ، در پی دارنده ذلت و خواری در دنیا و عذاب شدید در قیامت است .

ما جزاء من يفعل ذلك منكم إلا خزي في الحياه الدنيا و يوم القيمة يردون إلى أشد العذاب

28 - معتقدان به مکتب الهی ، در صورت کشتن یا آواره ساختن همکیشان خود ، به خواری در دنیا و شدیدترین عذاب در آخرت گرفتار خواهند شد .

فما جزاء من يفعل . . . و يوم القيمة يردون إلى أشد العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 8

8 - کشتن و آواره کردن اهل ایمان و تبعیض در دین ، موجب از دست دادن سرای آخرت و گرفتار شدن به عذاب شدید قیامت است .

أولئك الذين اشتروا . . . فلا يخفف عنهم العذاب

«ال» در «العذاب» عهد ذکری و اشاره به «أشد العذاب» در آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 165 - 13، 12، 15

12 - عذاب خدا در قیامت عذابی شدید است .

وأن الله شديد العذاب

13 - مشرکان در قیامت به عذاب الهی گرفتار خواهند شد و آن را عذابی شدید خواهند یافت .

الذین ظلموا إذ یرون العذاب . . . و أن الله شدید العذاب

15 - ستمگران در قیامت به عذابی شدید گرفتار خواهند شد .

و لو یری الذین ظلموا . . . و أن الله شدید العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 13 - 4،7

4_ عذاب شدید الهی ، کیفر ستیزه جویان با خدا و رسول

و من یشاقق الله و رسوله فإن الله شدید العقاب

7_ عقوبت های الهی همواره شدید و سهمگین است .

فإن الله شدید العقاب

ص: 398

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 5,6

5_ خداوند ، مشرکان و کفرپیشگان عصر بعثت را به عذاب های شدید دنیوی تهدید کرد .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هي ظ_لمه إن أخذهُ أليم شديد

برداشت فوق، از مخاطب قرار دادن پیامبر(صلی الله علیه و آله) در «كذلك أخذ ربك» استفاده می شود.

6_ عذاب های الهی ، دردناک و شدید است .

إن أخذهُ أليم شديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 13,15

13_ عذاب های الهی شدید و سهمگین است .

وإن ربك لشديد العقاب

15_ گنه کاران و ستم پیشگان که مشمول مغفرت الهی نشوند ، به عذاب های سهمگین الهی گرفتار خواهند شد .

إن ربك لذو مغفرة . . . و إن ربك لشديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 2 - 6

6- عذاب جهنّم ، دارای مراتب و شدت و ضعف است .

عذاب شديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 7 - 10, 21

10- عذاب خداوند ، بسیار شدید است .

إن عذابي لشديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 21 - 12

12- عذاب کافرانِ پیرو در قیامت به قدری شدید است که آنان را به در یوزگی می کشاند .

فقال الضعفُ وَا للذین استکبروا إِنَّا کتَّاکم تبعًا فهل أنتم مغنون عَنَّا من عذاب الل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 42 - 8

8- کیفر ستمگران در قیامت بسیار شدید و هولناک است .

و لا تحسبنَّ الله غفلاً عما یعمل الظلمون إنما یؤخرهم لیوم تشخص فیهِ الأبصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 2 - 4، 3

ص: 399

3- کفرپیشگان ، و گنه کاران ، به عذاب شدید الهی گرفتار خواهند شد .

لینذر بأساً شدیداً من لدنه

«بأس» ، به معنای عذاب و سختی است و به قرینه «یبتسّر المؤمنین . . .» _ در فراز بعد _ مراد، عذابی است که کافران و گنه کاران به آن تهدید شده اند.

4- بیم دادن آدمیان از عذاب شدید خداوندی ، از رسالت های قرآن است .

لینذر بأساً شدیداً من لدنه

مرجع ضمیر در «لینذر» و «یبتسّر» ممکن است «الکتاب» و یا «عبده» باشد. برداشت بالا، بنابر احتمال نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 2 - 9

9- عذاب قهر خدا ، بسیار سخت و سهمگین است .

وَل_کَنّ عذاب اللّٰه شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 77 - 3

3 - عذاب دوزخ ، عذابی است بسیار سخت و دردناک .

حتّٰی إذا فتحنا علیهم باباً ذا عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 14

14 - مکرها و توطئه های سوء کافران ، موجب عذاب شدید آنان است .

و الذین یمکرون السیئات لهم عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 26 - 22، 21، 20، 19

19 - بیرون رفتن از مسیر خدا، در پی دارنده عذاب شدید الهی

إِنَّ الَّذِينَ يَضَلُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ

20 - داوری ظالمانه و متکی بر هوا و هوس، در پی دارنده عذاب شدید الهی

فاحكم بين الناس بالحق ولا تتبع الهوى .. إِنَّ الَّذِينَ يَضَلُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ

21 - فراموشی روز قیامت، عامل ابتلای انسان به عذاب شدید الهی

لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ

«باء» در «بما نسوا..» برای سببیت است؛ یعنی، چون انسان ها روز حساب را فراموش کردند، به عذاب شدید محکوم شدند.

22 - هواپرستی، علت نخستین و زمینه اصلی ابتلای انسان به عذاب شدید الهی

و لا تتبع الهوى .. إِنَّ الَّذِينَ يَضَلُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ

آیه شریفه، پیروی از هوای نفس را سبب گمراهی و گمراهی را، موجب ابتلا- به عذاب شدید دانسته است؛ ولی در پایان، فراموشی روز حساب را سبب عذاب شدید معرفی کرده است. از این بیان استفاده می شود که برای عذاب شدید، سبب های

گونگونی هست و چون پیروی از هوای نفس مقدم ذکر شد، می توان استفاده کرد که این سبب از نخستین سبب های عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 29 - 8

8 - کفرپیشگان ، در قیامت خواستار ذلت و خواری بیشتر و عذاب شدیدتر برای رهبران اغواگر خویش خواهندبود .

نجعلهما تحت أقدامنا ليكونا من الأسفلين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 12

12 - مشرکان و مجادله گران حق ستیز گرفتار غضب و عذاب سخت الهی

و الذين يحاجون في الله .. عليهم غضب و لهم عذاب شديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 7

7 - عذاب سخت و شدید خداوند ، در انتظار کافران است .

و الكفرون لهم عذاب شديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 26 - 3

3_ مشرکان ، محکوم به عذابی شدید

الذي جعل مع الله .. في العذاب الشديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 10 - 1

1 - خداوند ، برای عصیان گران و متمردان از امر الهی و پیامبران ، عذابی شدید در آخرت آماده کرده است .

و كآئن من قرية عتت عن أمر ربها ورسله .. أعد الله لهم عذاباً شديداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 20 - 2

2 - کافران حق ناپذیر و اندیشه گر علیه دین ، مستحق شدیدترین عقوبت و نابودی اند .

ثمّ قتل كيف قدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 16 - 1

1 - تکذیب کنندگان قرآن و قیامت و گناه کاران متجاوز ، به حرارت شدید جهنّم گرفتار شده و در آن خواهند سوخت .

ثمّ اِتهم اصالوا الجحيم

ص: 401

«صالوا» _ که قبل از اضافه به «جهنم»، «صالون» (جمع «صال») بوده است؛ یعنی، کسانی که با رنج و مشقت حرارت آتش را می چشند و در آن می سوزند. در لسان العرب آمده است: صَدَّ لَمِيَّيْهِ بِالنَّارِ وَصَدَّ لَمِيَّيْهَا صَدًّا قَاسِيًّا حَرَّهَا (حرارت آتش را با رنج و مشقت چشید) وَصَلِيَ فَلَانٌ بِالنَّارِ يَصَلِيٌّ صُلِيًّا أَحْتَرَقَ (سوخت).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 3

3 - وجود عذاب سوزانی شدیدتر از عذاب جهنم در قیامت

فلهم عذاب جهنم و لهم عذاب الحریق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 24 - 4

4 - «عن أبي جعفر (ع) في قوله . . . «فيعذب الله العذاب الأكبر» يريد الغليظ الشديد الدائم؛

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند . . . «فيعذب الله العذاب الأكبر» روایت شده است: مقصود عذاب خشن و شدید و ابدی است».

753- عذاب شکنجه گران مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 2,9

2 - شکنجه گران و سوزانندگان مؤمنان، علاوه بر عذاب جهنم، به عذاب سوزانی سخت تر از آن، گرفتار خواهند شد.

فلهم عذاب جهنم و لهم عذاب الحریق

جمله «و لهم عذاب الحریق» چنانچه تأکید قبل نباشد، بر وجود عذابی دیگر - علاوه بر عذاب جهنم - دلالت دارد. برخی آن را بر عذاب دوران برزخ و قیامت تطبیق داده اند. وصف حریق بودن، بیانگر شدت سوزندگی آن است؛ در حدی که اوصاف دیگر آن را تحت الشعاع قرار می دهد.

9 - گناه شکنجه دادن و سوزاندن مرد و زن مؤمن، برابر و عذاب اخروی آن یکسان است.

الذین فتنوا المؤمنین و المؤمنات . . . فلهم عذاب جهنم

754- عذاب شیاطین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 128 - 20

20_ جایگاه ابدی جنیان اغواگر (شیطانها) و انسانهای پیرو ایشان آتش دوزخ است.

قال النار مثویکم خلدین فیها

«مثوی» اسم مکان و به معنی جایگاه و محل استقرار است. (راغب).

ص: 402

755- عذاب شیطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 16

16- شیطان ، مطرودترین گنه کاران از رحمت خداوند و گرفتارترین آنان به عذاب الهی است .

إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابُ مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا

تهدید بت پرستان به این که ممکن است خدای رحمان بر شما خشم گیرد و با شیطان هم دم شوید، نشانه عمق مطرود بودن شیطان و گرفتاری او به عذاب است.

756- عذاب صاعقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 153 - 5

5_ درخواست دیدن خداوند از سوی یهود ، درخواستی ظالمانه و موجب گرفتار شدن آنان به صاعقه

فَقَالُوا أَرْنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذْتَهُمُ الصَّعْقَةُ بِظُلْمِهِمْ

757- عذاب صالحان ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 165 - 4

4_ خداوند حتی آن گروه از یهودیان ایله را که خود صالح بودند ، ولی متجاوزان را موعظه نکردند ، به عذابی شدید گرفتار ساخت .

أُنَجِّنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ

در آیه قبل در مقام تقسیم یهودیان ایله از نظر عملکرد، آنان را به سه گروه تقسیم کرد و آیه مورد بحث در مقام بیان سرنوشت آنان است و ایشان را در دو گروه قرار داده است. این مقایسه نشان می دهد که خداوند ترک کنندگان نهی از منکر را از گروه ظالمان (الذین ظلموا) شمرده است.

758- عذاب طراح قصه افک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - خداوند ، طراح و گرداننده اصلی ماجرای « افک » را به عذاب بزرگ تهدید کرد .

والذی تولی کبره منهم له عذاب عظیم

«کبر» به معنای معظم شیء و قسمت عمدۀ هر چیزی است و مرجع ضمیر «کبره»، «افک» است. بر این اساس معنای آیه چنین می شود:
«کسی که متولی و عهده دار قسمت عمدۀ ماجرای افک می باشد...» و مقصود از آن، عامل اصلی و طراح این ماجرا است.

ص: 403

759- عذاب طراحان عمل ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 7

7- طراحان و برنامه ریزان کار های زشت ، در معرض انواع عذاب های الهی اند .

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض أو يأتيهم العذاب من حيث لا يشعرون

760- عذاب طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 61 - 1

1 - پیروان طاغیان ، از خداوند می خواهند عذاب طغیان گران را در دوزخ دوچندان کند .

قالوا ربنا من قدم لنا هذا فزده عذاباً ضعفاً في النار

«ضعف» به معنای دوچندان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 3

3- عذاب طغیان گران مفسد ، جلوه ربوبیت خداوند و در راستای پیشبرد راه پیامبران است .

ربك

761- عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 30 - 9

9_ عذاب ستمگران و تجاوزکاران ، در راستای رحمت الهی *

ان الله كان بكم رحيمًا. و من يفعل ذلك عدواناً و ظلماً فسوف نُصليه ناراً

عذاب ستمگران پس از بیان رحمت مطلق الهی، اشاره به این است که عذابهای الهی، جلوه ای از رحمت او بر انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 5 - 7

7_ اعتراف ظالمان به ظلم خویش پس از آمدن عذاب الهی بی ثمر است.

کم من قریه أهلکنها .. قالوا إنا کنا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 404

9_ ستم پیشگان و تکذیب کنندگان آیات الهی ، در خطر هلاکت و نابودی با عذاب های الهی

کذبوا بایت ربهم ... و کل کانوا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 54 - 12، 7

7_ ظالمان و ستم پیشگان ، سزاوار عذابند .

و لو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

جمله «ظلمت» در «لکل نفس ظلمت» مشعر به علیت ظلم و بیانگر استحقاق ظالمان نسبت به عذاب است.

12_ عذاب ستمگران ، مجازاتی بر پایه قسط بوده و بر آنان ستمی روا نمی شود .

و لو أن لكل نفس ظلمت ... و أسروا الندامه لما رأوا العذاب و قضی بینهم بالقسط و ه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 4، 2

2_ امت های ستم پیشه (جوامع کفرپیشه و مشرک) در خطر گرفتار شدن به عقوبت های الهی و عذاب های استیصال هستند .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هی ظ_لمه

4_ نزول عذاب بر ستم پیشگان (کافران و مشرکان) پرتوی از ربوبیت خدا در جهت تدبیر امور انسانهاست .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هی ظ_لمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 15

15_ گنه کاران و ستم پیشگان که مشمول مغفرت الهی نشوند ، به عذاب های سهمگین الهی گرفتار خواهند شد .

إن ربك لذو مغفره ... و إن ربك لشديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 16 - 2

2- به جباران منحرف، در جهنم، آبی چرکین و متعفن نوشانده می شود.

من ورائه جهنم و یسقی من ماء صدید

«صدید» به معنای چرکی است که بین گوشت و پوست به وجود می آید. این واژه در نوشیدنیهای جهنمیان استعمال می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 22 - 21

21- ستمگران قطعاً در عذابی سخت و بس دردناک گرفتار خواهند شد.

إن الظالمین لهم عذاب أليم

ص: 405

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 45 - 14

14- اتمام حجت خداوند پیش از فرستادن عذاب بر ستمگران

یوم یأتیهم العذاب . . . و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبین لکم کیف فعلنا

اینکه خداوند فرمود: ما چگونگی برخورد خود با ستمگران را برای شما بیان کردیم (تبیین لکم کیف فعلنا بهم)، می تواند بیانگر اتمام حجت خداوند برای همه ستمگران پیش از عذاب باشد، به ویژه اینکه خداوند این سخن را در پاسخ مهلت خواهی آنان می فرماید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 47 - 9

9- قدرت شکست ناپذیر خدا و صاحب انتقام بودن او ، دلیل تخلف ناپذیری وعده هایش در یاری رسولان و عذاب کردن ستمگران

فلاتحسبنّ الله مخلف وعده رسله إن الله عزیز ذو انتقام

جمله «إن الله عزیز ذو انتقام» به منزله تعلیل برای بخش اول آیه (فلاتحسبنّ ..) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 48 - 1

1- انتقام خداوند از ستمگران و عذاب کردن آنان در روزی است که این آسمان و زمین ، به آسمان و زمین دیگری تبدیل شوند .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم . . . إن الله عزیز ذو انتقام . یوم تبدل الار

برداشت فوق مبتنی بر این است که «یوم تبدل ..» ظرف برای انتقام باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 93 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور التجا به خداوند برای ایمن ماندن از عذاب دامنگیر ظالمان

قل ربّ إِمّا ترینّی ما یوعدون

«إِمّا» مرکب از «إن» شرطیه و «مای» زایده و «ما» در «ما یوعدون» کنایه از عذاب است. جواب شرط نیز در آیه بعد آمده است: «ربّ

فلا تجعلني في القوم الظالمين؛ پروردگارا! پس مرا در جمع ظالمان قرار مده.».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 94 - 4

4 - عذاب الهی ، دامنگیر ظالمان و ستمگران

قل ربّ إِمّا ترینّی ما یوعدون . ربّ فلا تجعلنی فی القوم الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 37 - 6

6 - خداوند ، برای ستم گران عذابی دردناک مهیا ساخته است .

ص: 406

و أعتدنا للظالمين عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 42 - 5

5 - ستم پیشگان و متجاوزان ، مستحق عذابی سخت و دردناک اند .

الذين يظلمون الناس .. أولئك لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 44 - 7

7 - مشاهده عذاب ، خود نوعی عذاب برای ستمکاران است .

و ترى الظالمين لما رأوا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 55 - 4

4 - پیروان ستمگران ، همانند آنان مستحق عذاب الهی اند .

فلما ءاسفونا انتقمنا منهم فأغرقناهم أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 59 - 1

1 - کافران و ستمکاران ، دارای بهره ای عظیم از عذاب الهی ، همانند کافران و ستم پیشگان گذشته تاریخ

فإن للذين ظلموا ذنوباً مثل ذنوب أصحابهم

«ذنوب» در معانی «دلو بزرگ چاه هنگامی که از آب پر شده باشد» و نیز «نصیب و بهره» به کار می رود. در آیه شریفه مراد معنای دوم است. گفتمی است که تعبیر «نصیبی عظیم» در برداشت بالا، از نکره آمدن «ذنوباً» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 24 - 5

5 - افزودن گمراهی، از عذاب های الهی برای ظالمان و گمراه کنندگان جامعه

وقد أضلّوا كثيراً ولا تزد الظالمين إلا ضلّالاً

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که پیامبران برای هدایت مردمان مبعوث شدند و افزودن گمراهی گمراه کنندگان، جنبه مجازاتی دارد نه ابتدایی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 31 - 10

10 - رحمت و لطف خداوند به مؤمنان و کیفر و عذاب ظالمان از سوی او، براساس علم و حکمت او است .

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا . يَدْخُلُ مِنْ يَشَاءَ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا

برداشت یاد شده، بر این فرض مبتنی است که جمله «يَدْخُلُ مِنْ يَشَاءَ ..»، خبر برای «إِنَّ» در «إِنَّ اللَّهَ» و جمله «كَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا»، معترضه و یا حال باشد. بر این اساس توصیف خداوند به علم و حکمت، اشاره به این دارد که کار خدا (رحمت

ص: 407

یا عذاب)، مبتنی بر علم و حکمت است.

762- عذاب عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 5

5_ منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و سرپیچی کنندگان از فرمان های او ، در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی هستند .

عذابی أصیب به من أشاء .. فسأکتبها للذین یتقون ... الذین یتبعون الرسول

«الذین یتبعون ..» مصداق بارزی برای «الذین یتقون ...» در آیه قبل است. بنابراین همان گونه که مفهوم مخالف «یتقون و ...» برخی مصداقی «من أشاء» را تبیین می کرد، مفهوم «یتبعون ...» نیز روشنگر مصداقی بارز از «من أشاء» خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 32 - 4

4- عصیانگران مستحق عذاب ، فاقد کمترین یاور در برابر خداوند

و من لایجب داعی الله .. و لیس له من دونه أولیاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 23 - 7

7 - عذاب آتش برای عصیان گران خدا و رسول او ، دائمی و ابدی است .

و من یعص الله و رسوله فإنّ له نار جهنّم خـلدین فیها أبداً

763- عذاب عصیانگران بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 162 - 4,5

4_ خداوند گروهی از بنی اسرائیل را به دلیل تمردشان (طلب آمرزش نکردن و به جان آن سخنی دیگر گفتن) به عذاب آسمانی گرفتار ساخت .

5_ عذاب نازل شده بر متمردان بنی اسرائیل ، سزای گناهان پیشین آنان و گناه رعایت نکردن آداب مقرر شده برای ورود به بیت المقدس

فبدل الذين ظلموا منهم . . . فأرسلنا عليهم رجلاً من السماء بما كانوا يظلمون

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از ظلم و گناه در «بما كانوا يظلمون» غیر از گناهی باشد که جمله «فبدل . . .» بیانگر آن است. بنابراین تفریع «فأرسلنا . . .» بر «فبدل . . .» می رساند که عذاب به خاطر تبدیل فرمان الهی بوده و «باء» سببیه در «بما كانوا . . .» می رساند که عذاب به سبب ظلم و گناه سابق بنی اسرائیل بوده است. یعنی گناه تبدیل، به ضمیمه گناهان سابق باعث ارسال عذاب بر آنان شد.

764- عذاب علمای اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 5

5 - عالمان اهل کتاب با کتمان حقایق کتاب های آسمانی ، گمراه شدند و عذاب الهی را برای خویش کسب کردند .

أولئك الذين اشتروا الضلله بالهدى والعذاب بالمغفره

765- عذاب علمای بی عمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 6

6 - عالمان بی تعهد و وظیفه شناس ، از مغفرت الهی محروم و به آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا .. العذاب بالمغفره فما أصبر هم على النار

766- عذاب غافلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 44 - 9، 11، 12

9_ عذاب ناگهانی غافلان از خداوند و هشدارهای او، در اوج شادمانی و رفاه و آسایش

فلما نسوا ما ذكروا به .. أخذنهم بغته

11_ خدافراموشان، دارای چهره هایی مایوس و اندوهبار به هنگام نزول عذاب الهی

فلما نسوا به .. فإذا هم مبلسون

ابلاس به معنی ناامید و متحیر شدن است. (قاموس اللغة). ابلاس به حزن و اندوهی گفته می شود که از شدت سختی بر کسی عارض شود. (مفردات راغب).

12_ برخی از امتهای گذشته پس از فراموش کردن خدا و هشدارهای او گرفتار عذاب ناگهانی خداوند شدند.

و لقد أرسلنا إلى أمم من قبلك .. فلما نسوا .. أخذنهم بغته فإذا هم مبلسون

767- عذاب غافلگیرانه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 3

3 - عذاب های الهی ، غافلگیرانه است . *

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمُرْصَادِ

ص: 409

در کمین نشستند خداوند، کنایه از مؤاخذه ناگهانی و بی خبر است.

768- عذاب فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 164 - 17

17_ فاسقان متمرّد از فرمان های الهی ، در خطر نابود شدن و یا گرفتار گشتن به عذابی شدید از جانب خداوند

اللّه مهلكهم أو معذبهم عذاباً شديداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 50 - 7

7_ « عن ابی جعفر (ع) فی قوله : « قل أریتم إن أتیکم عذابه بیتاً أو نهاراً . . . » فهذا عذاب ینزل فی آخر الزمان علی فسقه أهل القبلة و هم یجحدون نزول العذاب علیهم . ;

از امام باقر (ع) درباره سخن خدا که فرموده: «بگو اگر عذاب او، شب هنگام یا در روز به سراغ شما آید . . .» روایت شده: این عذابی است که بر فاسقان اهل قبله در آخرالزمان نازل می شود؛ در حالی که آنان منکر نزول عذاب بر خودشان هستند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 15 - 1

1 - قیامت ، روز گرفتاری طاقت فرسای فاسقان در آتش جهنم

یصلونها یوم الدین

«یصلونها»؛ یعنی، بارنج و مشقت، حرارت آن را می چشند. (برگرفته از قاموس)

769- عذاب فراموشکاران قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 14 - 10

10 - عذاب فراموش کاران قیامت ، عذابی بس سخت و شدید است .

فذوقوا بما نسيتم لقاء يومكم هـ_ذا . . و ذوقوا عذاب الخلد

تکرار «ذوقوا» و مبهم گذاشتن آن و چیزی که شخص گناهکار، امر به چشیدن آن شده است _ در «ذوقوا» ی نخست _ حکایت از سختی و شدت آن می کند.

770- عذاب فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 40 - 3,9

ص: 410

3- درهم کوبیده شدن قارون و فرعون و هامان و اقوام عاد و ثمود ، به اراده و عذاب الهی بود .

فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ

9- برخی از مکذبان انبیا (فرعون و هامان) ، گرفتار امواج دریا شدند و غرق شدند .

و فرعون و . . . فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ ... و منهم من أغرقنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 1

1 - خداوند ، با فرود آوردن عذابی سخت بر فرعون و قوم عاد و ثمود ، شلاق عقوبت خویش را پیاپی بر آنان نواخت .

فَصَبَّ عَلَيْهِمُ رِيحٌ سَوِطٌ عَذَابٍ

«صَبَّ» ، به معنای ریختن چیزی و «سوط» به معنای آمیختن چیزی با چیز دیگر است و به شلاق از آن جهت «سوط» گفته می شود که با پوست می آمیزد (مقایس اللغه) . «ریختن شلاق عذاب» ، کنایه از عذاب پیاپی و شدید است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 7

7 - نواختن شلاق عذاب بر عاد ، ثمود و فرعون ، نمونه ای از کمین گذاری خداوند برای مخالفان پیامبران است .

فَصَبَّ عَلَيْهِمُ رِيحٌ . . . إِنَّ رِيحَ لِبِالْمُرْصَادِ

771- عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 134 - 1,2,4

1_ فرعونیان پس از مشاهده آیات پنجگانه (طوفان و . . .) و اصرارشان بر انکار رسالت موسی ، به عذابی شدیدتر مبتلا شدند .

و لما وقع عليهم الرجز قالوا يموسى ادع لنا ربك

«رجز» به معنای عذاب است و «ال» در آن هم می تواند عهد ذکری بوده و اشاره به عذابهای پنجگانه مطرح شده در آیه قبل باشد، و هم می تواند «ال» در آن عهد ذهنی باشد. در این صورت اشاره به عذابی غیر از عذابهای ذکر شده دارد که به دلیل روی آوری آنها به موسی و تقاضای برطرف شدن آن، عذابی بسیار شدیدتر از عذابهای پنجگانه بوده است. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

2_ فرعونیان پس از گرفتار شدن به عذاب شدید ، رو به موسی (ع) آورده از وی خواستند تا برای برطرف شدن آن دعا کند .

و لما وقع عليهم الرجز قالوا ياموسى ادع لنا ربك

4_ استجابت دعای موسی در رفع عذاب از فرعونیان از وعده های خداوند به موسی (ع)

ادع لنا ربك بما عهد عندك

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از «عهد خدا با موسی» استجابت دعای وی در خصوص برطرف شدن عذاب از فرعونیان باشد، نه مطلق دعاهاى وی. آنان با تجربه های گذشته و یا گفته خود موسی(ع) فهمیده بودند که خداوند به او وعده داده که اگر برای رفع عذاب از فرعونیان دعا کند، دعایش پذیرفته است.

ص: 411

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 6

6_ عذاب های نازل شده بر اقوام گذشته (فرعونیان ، عادیان و . . .) کیفرهایی بود که آنان خود برای خویشتن فراهم آوردند .

و ما ظلمن_هم و ل_کن ظلموا أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 48 - 6

6 - ابتلای فرعونیان ، به عذابی سخت و دردناک ، در پی انکار لجاجت آمیز دلایل و معجزات موسی (ع) از سوی آنان

و أخذن_هم بالعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 9

9 - اصرار و لجاجت فرعونیان ، در نپذیرفتن ربوبیت مطلقه الهی ، حتی پس از گرفتار آمدن به عذاب

ادع لنا ربّک

فرعونیان به جای «رَبِّنا» «رَبِّک» گفته اند؛ با این که موسی(ع) خداوند را «رَبِّ العالمین» معرفی کرد. از این مطلب اعتراف نکردن به ربوبیت مطلقه و در نتیجه لجاجت آنان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 10 - 2

2 - فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط ، از سوی خداوند به عقوبتی سخت در دنیا گرفتار شدند .

فأخذهم أخذه رابیه

«رابیه» (اسم فاعل از «ربا یربو») به معنای فزاینده و رو به رشد است و در این آیه کنایه از شدّت است.

772- عذاب قاتل مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ عذاب کسی که مؤمنی را از روی عمد بکشد، آماده و مهیاست .

و من یقتل مؤمناً متعمداً .. و اعدّ له عذاباً عظیماً

773- عذاب قاذف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 23 - 5

5 - عذاب بزرگ خداوند، پیامد و کیفر قذف کردن زنان عقیف و مؤمن است .

ص: 412

إنّ الذین یرمون المحصنات... لهم عذاب عظیم

774- عذاب قارون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 40 - 3,8

3- درهم کوبیده شدن قارون و فرعون و هامان و اقوام عاد و ثمود ، به اراده و عذاب الهی بود .

فکلاً أخذنا بذنبه

8- برخی از مکذبان انبیا (قارون) ، در کام زمین فرو رفتند و نابود گردیدند .

وقررون... فکلاً أخذنا بذنبه... و منهم من خسفنا به الأرض

775- عذاب قبر کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 41 - 9

9_ عن رسول الله (صلی الله علیه و آله): یکسی الکافر لوحین من نار و فی قبره فذلک قوله: «لهم من جهنم مهاده و من فوقهم غواش».

از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است: دو لوح (زیر انداز و روانداز) از آتش بر کافر در قبرش پوشانده می شود و این است سخن خداوند: «برای کافران بستری از آتش جهنم و روی آنان پوششهایی از آن است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 124 - 12

12 - «عن أمير المؤمنين (ع) : وإنّ المعشیه الضنک التي حذر الله منها عدوّه عذاب القبر أنّه یسلط علی الکافر فی قبره تسعه و تسعین تیناً فینهش لحمه و یکسرن عظمه و یترددن علیه کذلک إلی یوم یبعث ;

از امیرالمؤمنین (ع) روایت شده: همانا «معیشت ضنک» که خداوند دشمنان خود را از آن برحذر داشته _ عذاب قبر است. خدا بر کافر در قبرش 99 مار بزرگ مسلط می کند که گوشت او را می گزند و استخوان وی را می شکنند و همین طور بر روی او رفت و آمد می کنند تا روزی که برانگیخته شود».

776- عذاب قریش

3_ پیشگویی قرآن در مورد عملی شدن وعده های عذاب بر مشرکان مکه و قبیله پیامبر*

و کذب به قومک و هو الحق

از معانی حق، «ثابت» و «واجب» است و در مورد آیه به دلیل اینکه خبر از وقوع حادثه ای در آینده است، یعنی چیزی که تثبیت شده و واقع خواهد شد. لذا اگر مرجع ضمیر «به»، «عذاب» در آیه قبل باشد، جمله «و هو الحق» تأکید بر وقوع

ص: 413

حتمی آن در آینده خواهد بود. همان گونه که تاریخ نیز این نکته را به وضوح تأیید کرد.

777- عذاب قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 25 - 16

16 - جایگاه قوم مشرک ابراهیم ، آتش جهنم است .

و مأوی_کم النار

778- عذاب قوم تبع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 37 - 3

3- ایمن ماندن « تبع » ، از عذاب هلاکت بار نازل شده بر قومش *

أهم خیر أم قوم تبع . . . أهلکن_هم

از این که خداوند هلاکت را به قوم «تبع» نسبت داده است _ و نه خود وی _ مطلب یاد شده قابل برداشت است.

779- عذاب قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 79 - 3

3_ خداوند پیش از نزول عذاب بر قوم ثمود ، با ابلاغ پیام های خویش به آنان اتمام حجت کرد .

لقد أبلغتکم رساله ربی و نصحت لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 1

1_ کفرپیشگان قوم ثمود ، با غرشی مهیب به هلاکت رسیدند .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 95 - 4

4_ قوم ثمود، از رحمت خدا محروم شدند و با عذاب های الهی به هلاکت رسیدند.

کما بعدت ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 414

6_ عذاب های نازل شده بر اقوام گذشته (فرعونیان ، عادیان و ...) کیفرهایی بود که آنان خود برای خویشان فراهم آوردند .

و ما ظلمنهم ولکن ظلموا أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 84 - 2,3

2- خانه های مستحکم و سنگی قوم ثمود _ که به امید برقراری امنیت در برابر عذاب الهی ساخته شد _ نتوانست آنان را حتی در برابر صدایی سهمگین امنیت بخشد .

فأخذتهم الصيحة ... فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

3- عذاب الهی (صیحه) اصحاب حجر را در داخل خانه های سنگی و دژ های مستحکمشان درهم کوبید .

ينحتون من الجبال بيوتاً آمنين . فأخذتهم الصيحة ... فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

اصحاب حجر برای در امان ماندن از عذاب الهی ، خانه های سنگی بنا کرده بودند؛ ولی این خانه ها آنان را از عذاب مصون نداشت و در دفع آن کارساز نبود (فما أغنى عنهم ...). حقیقت فوق بیانگر این نکته است که در وقت عذاب ، آنان در همین خانه ها سُکنی داشته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 40 - 2,3

2 - نزدیک بودن زمان نزول عذاب ، نوید خداوند به نخستین پیامبر پس از نوح

قال عمّا قليل ليصبحنّ ندمين

3 - پشیمانی سخت تکذیب گران پیامبر جامعه پس از نوح ، به هنگام مشاهده عذاب استیصال

قال عمّا قليل ليصبحنّ ندمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 41 - 1,2

1 - نزول عذابی فراگیر بر نخستین جامعه پس از نوح ، در پی استمداد پیامبر آنان از خداوند

قال رب انصرني .. فأخذتهم الصيحه

2- نابودی جامعه پس از نوح ، تنها با یک فریاد مرگ بار (صیحه)

فأخذتهم الصيحه بالحق

«صیحه» مصدر عددی و به معنای یک فریاد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 158 - 1،4

1 - نزول عذاب فراگیر الهی بر ثمودیان ، در پی کشتن ناقه صالح

ففقروها .. فأخذهم العذاب

4 - نزول عذاب مرگبار بر ثمودیان ، نمودی از سنت مستمر الهی در یاری رسانی به حق و سرکوب باطل

فأخذهم العذاب إنَّ في ذلك لآیه

نشانه و مایه عبرت بودن ماجرای هلاکت ثمودیان، مستلزم استمرار داشتن مجازات اقوام دیگر، در صورت کفرورزی و اصرار بر

ص: 415

حق ناپذیری آنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 51 - 3

3- گرفتار شدن ثمودیان به عذاب ویرانگر و کیفر نابودکننده الهی، پیش از تحقق توطئه آنان علیه صالح (ع) و خانواده اش

فانظر كيف كان عـقبه مكرهم انا دمـرن هم

«تدمیر» (مصدر «دمرنا») مرادف «إهلاك» است. حال اگر گروه های توطئه گر در برنامه ترور صالح (ع) موفق می شدند، دعوت خداوند از انسان ها برای عبرت گیری از سرنوشت آنان معنا نداشت. بنابراین عبارت «أنا دمـرنهم»؛ یعنی، «أهلکناهم قبل أن یحققوا مکرهم؛ ما آنان را پیش از آن که بتوانند طرحشان را پیاده کنند، نابود ساختیم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 38 - 1، 2

1 - عاد و ثمود، دو قوم هلاک شده با عذاب الهی اند .

فأخذتهم الرجفة .. و عادًا و ثمودًا

«عادًا و ثمودًا» منصوب به فعل مقدر «أهلکنا» است.

2 - خانه های بازمانده از دو قوم عاد و ثمود، نشانِ هلاکت و نابودی آنان به عذاب الهی است .

و عادًا و ثمودًا و قد تبین لکم من مسـکنهم

احتمال دارد «من مساکنهم» متعلق به «تبین» باشد و فاعل «تبین» مستتر و مرجع آن «إهلکنا» باشد و احتمال دارد «من» زاید و «مساکن» در محل رفع و فاعل «تبین» باشد. در هر دو صورت، نکته یاد شده، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 40 - 7، 3، 2

2- قوم عاد و ثمود، مناسب گناهشان، کیفر و عذاب شدند .

و عادًا و ثمودًا .. و قرون ... فکلاً أخذنا بذنبه

3- درهم کوبیده شدن قارون و فرعون و هامان و اقوام عاد و ثمود، به اراده و عذاب الهی بود .

7- برخی از اقوام مکذَّب انبیا (قوم ثمود) با صیحه و صدایی مهیب و وحشت ناک، عذاب و نابود شدند .

و عَادًا و ثمودًا .. فَكَلاَّ أَخَذنا بَذنِبه ... و منهم من أَخَذته الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 31 - 11، 4

4- قوم نوح، عاد، ثمود و اقوام پس از آنان، بر اثر مخالفت با پیامبران خود، به عذاب الهی دچار شدند .

مثل دَاب قوم نوح .. و الذین من بعدهم

11 - عذاب قوم نوح، عاد، ثمود و اقوام پس از آنان از سوی خداوند کاملاً عادلانه و به دور از هر گونه ستم

مثل دَاب قوم نوح .. و ماللّه یرید ظلماً للعباد

یادآوری این مسأله که خداوند به کسی ظلم نمی کند _ پس از بیان سرگذشت اقوام یادشده _ می تواند گویای مطلب بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 44 - 6

6 - نظاره گری قوم ثمود ، بر مرگ دشوار و ناگزیر خویش ، نوعی عذاب برای آنان بود . *

فَأَخَذْتَهُمُ الصَّعِقَةَ وَهُمْ يَنْظُرُونَ

تصريح به «و هم ينظرون» _ در پی «أخذتهم...» _ ظاهراً منظور بیان شدت ابتلا و گرفتاری قوم ثمود است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 45 - 1

1 - ناتوانی و بی پناهی کامل قوم ثمود ، در برابر صاعقه عذاب

فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُتَنْصِرِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 29 - 9

9 - « عن أصبغ بن نباته ، قال : سمعت أمير المؤمنين (ع) . . . يقول : إنما يجمع الناس الرضا والغضب ، أيها الناس إنما عقر ناقة ثمود واحد فأصابهم الله بعدابه بالرضا و آيه ذلك قوله جلّ وعزّ « فنادوا صاحبهم فتعاطى فعقر » . . . ;

اصبغ بن نباته گوید: از امیرالمؤمنین(ع) شنیدم. .. که می فرمود: رضایت و غضب مردم [به امری که انجام می گیرد] سبب می شود [که ثواب و عقاب آن] همه را فراگیرد. ای مردم! ناقة ثمود را یک نفر پی کرد؛ ولی خداوند همه آن قوم را گرفتار عذاب کرد؛ زیرا همه راضی بودند و نشانه این مطلب قول خدای جلّ وعزّ است که می فرماید: فنادوا صاحبهم فتعاطى فعقر».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 31 - 5

5 - همدستان کشنده ناقة صالح ، شریک جرم او و مبتلا به عذابی همسان

فتعاطى فعقر . . . فكانوا كهشيم المحتظر

مفرد بودن «فقر» می رساند که کشنده ناقة یک نفر بود؛ ولی تعبیر «أرسلنا عليهم» افاده می کند که عذاب الهی _ علاوه بر کشنده ناقة _ شامل همه کسانی بود که به صورت غیر مستقیم، نوعی هم فکری و هماهنگی با وی داشته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 1

1 - خداوند ، با فرود آوردن عذابی سخت بر فرعون و قوم عاد و ثمود ، شلاق عقوبت خویش را پیاپی بر آنان نواخت .

فصَّبَ عليهم رَبُّكَ سوط عذاب

«صَبَّ»، به معنای ریختن چیزی و «سوط» به معنای آمیختن چیزی با چیز دیگر است و به شلاق از آن جهت «سوط» گفته می شود که با پوست می آمیزد (مقایس اللغه). «ریختن شلاق عذاب»، کنایه از عذاب پیاپی و شدید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 7

7 - نواختن شلاق عذاب بر عاد ، ثمود و فرعون ، نمونه ای از کمین گذاری خداوند برای مخالفان پیامبران است .

ص: 417

فصَّبَ عليهم رَبِّكَ .. إِنَّ رَبِّكَ لَبالمرصاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 8 - 14 - 91

8 - خداوند ، بر قوم ثمود به جهت کشتن ناقه ، عذابی فراگیر نازل کرده ، اعضای بدن آنان را از هم متلاشی ساخت .

فدمدم عليهم ربهم بذنبهم

اطلاق «دمدمه» _ که بر پوشاندن و فراگیری دلالت دارد _ بر هلاکت ثمودیان، به جهت آن بود که خداوند، آنان را با عذاب و هلاکت پوشاند (مقایس). جمله «دمدمت الشیء» _ که گاهی با حرف «علی» و گاهی بدون آن استعمال می شود (قاموس) _ زمانی کار برد دارد که چیزی را به زمین کوبیده و آن را شکسته و قطعه های آن را پراکنده سازند. (صحاح اللغه)

780- عذاب قوم سبا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبا - 2 - 16 - 34

2 - به دنبال تمرد قوم سبا از شکرگزاری به درگاه خداوند ، سیل بنیان کنی با شکستن سد مأرب به راه افتاد و باغ های آنان را درهم کوبید .

فأعرضوا فأرسلنا عليهم سيل العرم و بدلنهم بجنّتهم جنّين ذواتی أكل خمط

«عرم» در لغت به معنای «مسناه» است (مفردات راغب) که اسم آلت بوده و به محلی گفته می شود که آب در پشت آن جمع شده باشد. و در اصطلاح به آن سد گفته می شود.

781- عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 18، 2

2 _ هود (ع) در پاسخ ناباوری قوم عاد به اخطار های عذاب ، فراهم آمدن زمینه های عذاب (پلید گشتن و گرفتاری به غضب خدا) را به آنان ابلاغ کرد .

فأتنا بما تعدنا .. قال قد وقع عليكم من ربكم رجس و غضب

18 _ هود در انتظار نزول عذاب الهی بر قوم عاد ، پس از ابلاغ رسالت های الهی و اصرار آنان بر انکار توحید و رسالت وی

فانتظروا إني معكم من المنتظرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 6، 7، 1

1_ خداوند ، قوم عاد را پس از اصرارشان به شرک و انکار رسالت هود ، به عذابی فراگیر گرفتار ساخت .

فأنجينه و الذين معه برحمه منا و قطعنا دابر الذين كذبوا

6_ تمامی تکذیب کنندگان آیات الهی از قوم عاد ، با عذاب نازل شده از جانب خداوند به هلاکت رسیدند .

و قطعنا دابر الذين كذبوا

ص: 418

دابر هر چیز به معنای آخر آن است. «قطع دابر» یعنی نابودسازی آخرین نفر؛ و این کنایه از نابودی همگان است.

7_ اصرار قوم عاد بر کفر و امید نرفتن به ایمانشان، عامل نزول عذاب و هلاکت آنان

و قطعنا دابر الذین کذبوا بایتنا و ما کانوا مؤمنین

چون تکذیب آیات الهی ملازم با عدم ایمان، بلکه برخاسته از بی ایمانی است، می توان گفت جمله «ما کانوا مؤمنین» یا اشاره به این معنا دارد که تکذیب کنندگانِ هلاک شده اهل ایمان نبودند و توفیق گرایش به توحید به طور کلی از آنان سلب شده بود، و یا اشاره به طایفه ای دیگر غیر از تکذیب کنندگان دارد. یعنی کسانی که تکذیب نکردند، ایمان نیز نیاوردند. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 2

2_ خداوند، در پی اصرار قوم عاد بر کفر و شرک، عذابی سخت و سهمگین بر آنان نازل کرد.

ولما جاء أمرنا .. و نجینهم من عذاب غلیظ

مراد از «أمر» عذاب نازل شده بر قوم عاد است. «عذاب غلیظ» در ذیل آیه - بنابر یک احتمال، یعنی دنیوی بودن عذاب - دلالت بر سهمگینی عذاب نازل شده بر قوم عاد دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 60 - 6

6_ از قوم عاد، تنها معاصران هود از رحمت الهی محروم شده و به عذاب گرفتار شدند. *

ألا بُعِداً لعاد قوم هود

«قوم هود» عطف بیان برای «عاد» است. با توجه به اینکه قوم عاد پیش از حضرت هود بوده اند و پس از او نیز وجود داشتند، می توان گفت: هدف از تبیین و توضیح «عاد» به «قوم هود» بیان معنایی است که در برداشت فوق آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 6

6_ عذاب های نازل شده بر اقوام گذشته (فرعونیان، عادیان و ...) کیفرهایی بود که آنان خود برای خویشتن فراهم آوردند.

و ما ظلمنهم ولکن ظلموا أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 40 - 2,3

2 - نزدیک بودن زمان نزول عذاب ، نوید خداوند به نخستین پیامبر پس از نوح

قال عمّا قليل ليصبحنّ نـدمين

3 - پشیمانی سخت تکذیب گران پیامبر جامعه پس از نوح ، به هنگام مشاهده عذاب استیصال

قال عمّا قليل ليصبحنّ نـدمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 41 - 1,2

1 - نزول عذابی فراگیر بر نخستین جامعه پس از نوح ، در پی استمداد پیامبر آنان از خداوند

ص: 419

قال رب انصرني . . . فأخذتهم الصيحة

2 - نابودی جامعه پس از نوح ، تنها با یک فریاد مرگ بار (صیحه)

فأخذتهم الصيحة بالحق

«صیحه» مصدر عددی و به معنای یک فریاد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 38 - 2، 1

1 - عاد و ثمود ، دو قوم هلاک شده با عذاب الهی اند .

فأخذتهم الرجفة . . . و عادًا و ثمودًا

«عادًا و ثمودًا» منصوب به فعل مقدر «أهلكنا» است.

2 - خانه های بازمانده از دو قوم عاد و ثمود ، نشانِ هلاکت و نابودی آنان به عذاب الهی است .

و عادًا و ثمودًا وقد تبين لكم من مسكنهم

احتمال دارد «من مساكنهم» متعلق به «تبين» باشد و فاعل «تبين» مستتر و مرجع آن «إهلاكنا» باشد و احتمال دارد «من» زاید و «مساكن» در محل رفع و فاعل «تبين» باشد. در هر دو صورت، نکته یاد شده، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 40 - 2، 3، 6

2 - قوم عاد و ثمود ، مناسب گناهشان ، کیفر و عذاب شدند .

و عادًا و ثمودًا . . . و قرون . . . فكلًا أخذنا بذنبه

3 - درهم کوبیده شدن قارون و فرعون و هامان و اقوام عاد و ثمود ، به اراده و عذاب الهی بود .

فكلًا أخذنا بذنبه

6 - عذاب برخی از اقوام مکذّب انبیا (قوم عاد) با طوفان شن بود .

فمنهم من أرسلنا عليه حاصبًا

«حاصب» به «باد شدیدی که حامل شن و ماسه است» گفته می شود. گفتنی است که عذاب های یاد شده در آیه، براساس لفّ و نشر مرتب، مطابق با اقوام و اشخاص یاد شده در آیات پیش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 31 - 11، 4

4- قوم نوح، عاد، ثمود و اقوام پس از آنان، بر اثر مخالفت با پیامبران خود، به عذاب الهی دچار شدند.

مثل دأب قوم نوح... و الذین من بعدهم

11 - عذاب قوم نوح، عاد، ثمود و اقوام پس از آنان از سوی خداوند کاملاً عادلانه و به دور از هر گونه ستم

مثل دأب قوم نوح... و ما اللّٰه یرید ظلماً للعباد

یادآوری این مسأله که خداوند به کسی ظلم نمی کند - پس از بیان سرگذشت اقوام یادشده - می تواند گویای مطلب بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 10، 5، 2

ص: 420

2- قوم عاد ، با تندبادی بسیار سرد و توفنده به هلاکت رسیدند .

فأرسلنا عليهم ريحا صرصرا

«صرصر» به معنای بسیار سرد و سوزان است.

5- ایام عذاب قوم عاد ، روزهایی نحس و نامیمون برای آنان

فی ایام نحسات

10- عذاب نازل شده بر قوم عاد ، عذابی بس خوارکننده و ذلت بار

لنذيقهم عذاب الخزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 17،23

17- اظهار نگرانی و هشدار هود (ع) ، نسبت به فرجام شوم قوم خویش و نزول عذاب الهی بر آنان

و اذکر أخوا عاد .. . إني أخاف عليكم عذاب يوم عظیم

23- « [قال علی بن ابراهیم] حدثنی ابي قال : أمر المعتصم أن يحفر بالبطائيه بئر فحفروا ثلاثمأه قامه فلم يظهر الماء فتركه و لم يحفروه فلما ولي المتوكل أمر أن يحفر ذلك البئر ابدًا حتى يبلغ الماء ، فحفروا . . . حتى إنتهوا إلى الصخره فضربوها بالمعول فأنكسرت . فخرج منها ريح بارده فمات من كان بقربها ، فأخبروا المتوكل بذلك فلم يعلم بذلك ما ذاك فقالوا : سل ابن الرضا عن ذلك و هو أبو الحسن علی بن محمد (ع) . . . فقال أبو الحسن (ع) تلك بلاد الأحقاف و هم قوم عاد الذين أهلکهم الله بالريح الصرصر ;

علی بن ابراهیم از پدرش نقل می کند: معتصم (خلیفه عباسی) دستور کردند چاهی را در بطائیه (مکانی در عراق) داد تا سیصد قامتی آن کنند و به آب نرسیدند او آن را رها کرد و متوکل در زمان حکومت خود به حفر آن تا رسیدن به آب فرمان داد. پس چاه را کردند تا به سنگی برخوردند. پس با پتکی آن را شکستند و از آن بادی سرد خارج شد در نتیجه هر کس که نزدیک آن بود جان داد. متوکل را از ماجرا آگاه کردند و او علت را ندانست، به او گفتند: از امام علی النقی (ع) سؤال کند ... امام هادی (ع) فرمود: آن جا سرزمین احقاف است و آنان قوم عاد بودند که با تندباد سرد هلاک شدند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 24 - 6

6- نزول عذاب بر قوم عاد ، به هنگام ناباوری و غفلت آنان

فلما رأوه .. قالوا هـ ذاعارض ممطرنا

آنان به قدری از خدا و وعده های هود(ع) غافل بودند که هرگز احتمال نمی دادند توده هایی را که می بینند، طوفان بلا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 26 - 15

15- گرفتار آمدن قوم عاد ، به عذاب مورد تمسخر آنان

و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 41 - 2

2- کفر و حق ستیزی قوم عاد ، منتهی به عذاب الهی با بادی ویرانگر

ص: 421

و فی عاد إذ أرسلنا علیهم الريح العقيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 18 - 6

6 - عذاب الهی در مورد قوم عاد ، پس از انذار های مکرر و اتمام حجت بر آنان بود .

فکیف کان عذابی و نذر

عطف «نذر» بر «عذابی»، ممکن است بیانگر این معنا باشد که عذاب الهی در حق کافران، بدون انذارهای مکرر و تمام شدن حجت بر آنان نبوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 19 - 1

1 - عذاب قوم عاد ، به وسیله وزش بادی بسیار شدید و سرد

إنا أرسلنا علیهم ريحا صرصرا

«صرصر» در وصف باد آورده می شود و آن بادی است که سخت زوزه بکشد یا بسیار سرد باشد (قاموس المحيط).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 21 - 3

3 - ابتلای قوم عاد به عذاب الهی ، پس از انذار های مکرر و اتمام حجت بر آنان

فکیف کان عذابی و نذر

عطف «نذر» بر «عذابی»، ممکن است بیانگر این معنا باشد که عذاب الهی در حق کافران، بدون انذارهای مکرر و اتمام حجت نبوده است. گفتنی است که «نذر» جمع «نذیر» است و «نذیر» بر دو معنا اطلاق می شود: «انذار» و «منذر»، ظاهراً در آیه شریفه، معنای اول (انذارها) مراد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 7 - 4

4 - اجساد بی جان قوم عاد بر اثر نزول عذاب ، متلاشی و نابود نگردید ؛ بلکه به گونه ای که برای بینندگان قابل شناسایی باشد ، بر زمین به

جای ماند .

فتري القوم فيها صرعى كأنهم أعجاز نخل خاويه

مطلب یاد شده، از تشبیه بدن های قوم عاد به تنه های افتاده درختان خرما، استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 7 - 3

3 - استحکام سرزمین عاد و عظمت ساختمان های آن ، مانع تأثیر عذاب الهی در تخریب و نابودی آن نبود .

کیف فعل ربک . . . إرم ذات العماد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 8 - 3

ص: 422

3- ساختمان های مرتفع و مستحکم قوم عاد، سست و بی مقاومت در برابر عذاب الهی

کیف فعل ربّک . . . الّتی لم یخلق مثلها فی البِلَد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 1

1 - خداوند، با فرود آوردن عذابی سخت بر فرعون و قوم عاد و ثمود، شلاق عقوبت خویش را پیایی بر آنان نواخت.

فصّبّ علیهم ربّک سوط عذاب

«صّبّ»، به معنای ریختن چیزی و «سوط» به معنای آمیختن چیزی با چیز دیگر است و به شلاق از آن جهت «سوط» گفته می شود که با پوست می آمیزد (مقایس اللغه). «ریختن شلاق عذاب»، کنایه از عذاب پیایی و شدید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 7

7 - نواختن شلاق عذاب بر عاد، ثمود و فرعون، نمونه ای از کمین گذاری خداوند برای مخالفان پیامبران است.

فصّبّ علیهم ربّک . . . إنّ ربّک لبالمرصاد

782- عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 77 - 9

9_ «عن أبی عبدالله (ع) قال: إنّ الله تعالی بعث اربعه أملاک فی إهلاک قوم لوط . . . فأتوا لوطاً وهو فی زراعته له قرب المدینه . . .»

از امام صادق (ع) روایت شده است: خداوند متعال چهار فرشته برای هلاک کردن قوم لوط فرستاد . . . پس نزد لوط رفتند در حالی که او در کشتزار خود در نزدیکی شهر بود . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 24, 27, 28

24_ فرشتگان، با بیان نزدیک بودن زمان عذاب، از لوط (ع) خواستند تا خروج خویش را به تأخیر نیندازد.

فأسر بأهلك . . . إن موعدهم الصبح أليس الصبح بقريب

جمله «إن موعدهم الصبح . . .» به منزله تعلیل برای «فأسر بأهلك . . .» می باشد.

27_ «عن أبي جعفر (ع) : . . . إن الله تعالى لما أراد عذابهم (قوم لوط) . . . بعث إليهم ملائكة . . . وقالوا للوط : أسر بأهلك من هـ ذه القرية الليله . . . فلما إنتصف الليل سار لوط بيناته . . . ;

از امام باقر روایت شده است: . . . هنگامی که خداوند اراده کرد قوم لوط را عذاب کند، فرشتگانی را به سوی آنان فرستاد . . . آنان به لوط گفتند: امشب خانواده خود را از این آبادی برون ببر . . . چون شب به نیمه رسید، لوط دختران خود را از آبادی بیرون برد . . .».

28_ «عن أبي بصير و غيره عن أحدهما عليهما السلام : . . . لما قال جبرئيل : «إنا رسل ربك» قال له لوط : يا جبرئيل عجل ، قال : نعم ، قال : يا جبرئيل عجل ، قال : «إن موعدهم الصبح أليس الصبح بقريب» . . . فأدخل جناحه تحتها حتى

ص: 423

إذا استعلت قلبها عليهم ورمي جدران المدينة بحجار من سجّيل و سمعت إمراه لوط الهدهه فهلكت منها ;

ابوبصیر و غیر او از امام باقر یا امام صادق _علیهما السلام_ روایت کرده اند که فرمود: هنگامی که جبرئیل به لوط گفت: ما فرشتگان، فرستادگان پروردگار تو هستیم، لوط به او گفت: عجله کن، جبرئیل گفت: باشد. لوط گفت: عجله کن، جبرئیل گفت: «موعد هلاکت آنها صبح است، آیا صبح نزدیک نیست؟»... پس بال خود را به زیر زمین آن دیار فرو برد، آن گاه که آن آبادی بالا رفت آن را به روی آنان واژگون کرد و دیوارهای شهر را با سجیل (سنگ گل) سنگباران کرد. همسر لوط صدای شدید فرو ریختن دیوارها را شنید و از آن صدا به هلاکت رسید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 82 - 8، 2، 4، 1

1_ خداوند، با زیر و رو کردن دیار قوم لوط، آنان را به عذاب استیصال گرفتار ساخت .

فلما جاء أمرنا جعلنا عَـلِیْهَا سَافِلْهَا

مراد از ضمیر در «عَـلِیْهَا»، «سافلها» و «علیها» قریه و یا قریه هایی است که قوم لوط در آنها زندگی می کردند. عالی و سافل هر چیز به معنای بالاترین و پایین ترین قسمت آن است (لسان العرب).

2_ خداوند، علاوه بر زیر و رو کردن دیار قوم لوط، با فرو فرستادن سجّیل (سنگ گل) آنان را به هلاکت رساند .

فلما جاء أمرنا .. أمطرنا علیها حجاره من سجّیل

«سجّیل» کلمه ای است که در اصل فارسی بوده (سنگ گل) و آن گاه که در زمان عربی استعمال شده و به اصطلاح معرّب گشته، به صورت «سجّیل» تلفظ شده است (لسان العرب).

4_ خداوند، به دست فرشتگان مهمان لوط، دیار قوم لوط را تخریب کرد و آنان را هلاک ساخت .

إنّا أرسلنا إلی قوم لوط ... إنا رسل ربک ... فلما جاء أمرنا جعلنا عَـلِیْهَا سَافِلْهَا

از اینکه خداوند، فرشتگان را برای تخریب دیار قوم لوط می فرستد (إنّا أرسلنا إلی قوم لوط) و در عین حال تخریب آن دیار و نزول عذاب را به خودش نسبت می دهد (جعلنا عالیها سافلها) چنین استفاده می شود که: فرشتگان به منزله وسیله ای برای نزول عذاب بوده و کار آنها جلوه ای از فعل خداوند است.

8_ سنگ های فرو ریخته بر قوم تبه کار لوط، سنگ گلهایی لایه لایه و متراکم

و أمطرنا علیها حجاره من سجّیل منضود

«منضود» به معنای روی هم قرار گرفته است و از آن جا که این کلمه صفت برای «سجیل» می باشد، چنین برمی آید که سنگهای فرو

ریخته بر قوم لوط ، دارای لایه های متعدد به هم چسبیده بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 6

6_ عذاب های نازل شده بر اقوام گذشته (فرعونیان ، عادیان و . . .) کیفرهایی بود که آنان خود برای خویشان فراهم آوردند .

و ما ظلمن_هم ول_کن ظلموا أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 57 - 2

2- بشارت به فرزنددار شدن ابراهیم (ع) کار فرعی و عذاب قوم لوط مأموریت اصلی و مهم فرشتگان بود .

إنا نبشرك بغلْم .. قال فما خطبکم أیها المرسلون

از اینکه حضرت ابراهیم(ع) پس از شناخت فرشتگان و دریافت بشارت فرزنددار شدن از مأموریت اصلی و مهم آنان سؤال کرد

ص: 424

(فما خطبکم ..) و این مأموریت طبق آیه بعد عذاب قوم لوط بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 58 - 1

1- در پی جويا شدن ابراهيم (ع) از مأموریت اصلی مأموران الهی (فرشتگان) آنان هلاکت قوم تبهکار (قوم لوط) را مأموریت اصلی خویش معرفی کردند .

قال فما خطبکم أيها المرسلون . قالوا إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 60 - 2

2- باقی ماندن همسر لوط (ع) در میان عذاب شدگان قوم لوط ، به تقدیر و دستور خدا بود .

إلا امرأته قدرنا إنها لمن الغیرین

تردیدی نیست که همه مقدرات به دست خداوند است و انتساب تقدیر (قدرنا) به فرشتگان، می تواند به خاطر این باشد که آنان مجری این تقدیر بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 63 - 6

6- فرشتگان ، مجریان عذاب الهی بر قوم لوط بودند .

قالوا بل جننک بما کانوا فیه یمترون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 65 - 10,11

10- « قال أبو جعفر (ع) : . . . « فلما جاء آل لوط المرسلون » . . . قالوا . . . « فأسر بأهلك » یا لوط إذا مضى لك من یومک هـ ذاً سبعة ایام و لیالیها « بقطع من اللیل » إذا مضى نصف اللیل « . . . و امضوا » من تلک اللیله « حیث تؤمرون » . . . ;

امام باقر(ع) فرمود: هنگامی که فرشتگان خدا به سوی خاندان لوط آمدند . . . گفتند: . . . ای لوط! پس از گذشت هفت شبانه روز از این تاریخ، در نیمه های شب خانواده خود را از این سرزمین بیرون ببر . . . و در آن شب به هر جا که فرماتان داده اند بروید. . .».

11- « عن أبي جعفر (ع) : . . . إن الله تعالى لما أراد عذابهم (قوم لوط) . . . بعث إليهم ملائكة . . . وقالوا للوط : أسر بأهلك من هـ ذه القرية الليله . . . فلما انتصف الليل سار لوط ببنااته . . . » ;

از امام باقر(ع) روایت شده است که فرمود:.. هنگامی که خداوند تعالی اراده کرد قوم لوط را عذاب کند، فرشتگانی را به سوی آنان فرستاد... آنان به لوط(ع) گفتند: امشب خانواده خود را از این قریه کوچ بده... چون شب به نیمه رسید آن حضرت به همراهی دخترانش کوچ کرد...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 73 - 1

1- قوم لوط ، در پی اصرار بر تداوم انحراف جنسی خود ، صبحگاهان گرفتار صدایی وحشتناک و غرش سهمگین شدند .

ص: 425

قال هـ-ؤلاء بناتی . . فأخذتهم الصيحه مشرقين

«صیحه» به معنای صدا بلند کردن و فریاد است و چون این صدا همراه با فزع و ترس است، از این رو به صدای وحشتناک و غرش سهمگین تعبیر شده است. «شرق» (مصدر مشرقین) به معنای طلوع خورشید است. وزن فاعلی آن به معنای آنان داخل صبح شدند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 74 - 1,4

1- خداوند، شهر قوم لوط را در پی صدایی وحشتناک، زیر و رو و واژگون کرد.

فأخذتهم الصيحه . . فجعلنا عـليها سافلها

4- یکایک افراد قوم لوط، هدف کلوخهایی از سنگ و گِل شدند.

و أمطرنا عليهم حجاره من سجّيل

برداشت فوق از تعبیر «أمطرنا» استفاده گردیده است؛ یعنی، همان گونه که قطره های باران از آسمان به صورت پیاپی و با فاصله کوتاه در نقاط مختلف فرو می ریزد، فرود «سجّیل» هم به همین ترتیب فراگیر تمامی نقاط شهر شده و همه افراد را دربرگرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 173 - 1

1 - بارش بارانی از سنگ گِل (سجّیل) بر قوم لوط، پس از هلاکت آنان و ویرانی کامل دیارشان

ثم دمرنا الآخرين . و أمطرنا عليهم مطراً

«إمطار» (مصدر «أمطرنا») به معنای بارانیدن است. «مطراً» مفعول «أمطرنا» و تکریر آن تکریر تنويع است؛ یعنی، «بر روی آنان نوعی باران فرو ریختیم». در سوره حجر (آیه 74) نوع باران را بیان کرده است: «فجعلنا عاليها سافلها و أمطرنا عليهم حجاره من سجّيل؛ شهرشان را زیر و رو کردیم و بر آنان سنگ هایی از سجّیل (سنگ گِل) فرو ریختیم».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 57 - 1

1 - نجات لوط (ع) و خانواده اش - به جز همسر وی - از عذاب نازل شده بر قوم لوط

فأنجينه و أهله إلاّ امرأته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 58 - 3

3 - نزول عذاب بر قوم لوط ، پس از انذار و اتمام حجت بر آنان بود .

فساء مطر المنذرین

قید «منذرین» بیانگر آن است که پیش از نزول عذاب، هشدارهای لازم به آنان داده شده و حجت خدا بر ایشان تمام شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 31 - 10, 7, 6, 3

ص: 426

3 - دعای لوط (ع) برای یاری اش ، از سوی خدا اجابت شد و فرشتگانی از جانب خداوند ، برای در هم کوبیدن قوم لوط ، گسیل شدند .

قال رب انصرنی . . . و لما جاءت رسلنا ابرهیم بالبشری قالوا انا مهلكوا اهل هـ_ذه

6 - ابراهیم (ع) ، در زمان عذاب شدن قوم لوط ، در نزدیکی شهر آنان اقامت داشته است .

و لما جاءت رسلنا ابرهیم . . . انا مهلكوا اهل هـ_ذه القریه

اسم اشاره «هـ_ذه» _ که بر نزدیک بودن مشارالیه اش دلالت دارد _ نکته بالا را می رساند .

7 - فرستادگان خدا ، برای هلاکت قوم لوط خود ، مباشر در آن بودند .

و لما جاءت رسلنا ابرهیم . . . قالوا انا مهلكوا اهل هـ_ذه القریه

10 - ظلم قوم لوط با لواط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه ، در پی دارنده هلاکت و عذاب برای آنان

انتم لتأتون الرجال و . . . انا مهلكوا اهل هـ_ذه القریه ان اهلها كانوا ظ_لمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 32 - 7، 1

1 - حضرت ابراهیم (ع) از عذاب قوم لوط ، با وجود لوط (ع) در میان آنان ، نگران بود .

و لما جاءت رسلنا . . . قالوا انا مهلكوا اهل هـ_ذه القریه . . . قال ان فیها لوطا

7 - ملائکه عذاب قوم لوط ، پیشاپیش از عذاب شدن همسر لوط خبر داشتند و او را از نجات یافتگان نمی دانستند .

لننجیته و اهلته الا امرأته كانت من الغ_برین

«غابر» ماندن پس از سپری شدن چیزی است که با او بوده است (مفردات راغب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 33 - 14، 12

12 - فرشتگان مأمور به عذاب قوم لوط ، مأموریت شان را به اطلاع لوط (ع) رساندند .

قالوا . . . انا منجوك و اهلك الا امرأتك

14 - فرشتگان مأمور عذاب قوم لوط ، به لوط (ع) اعلام کردند که او و خانواده اش ، به جز همسرش را ، از عذاب نجات خواهند داد .

إِنَّا مَنجُوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 34 - 3,4

3 - عذاب نازل شده بر قوم لوط ، زلزله بود .

إِنَّا مَنزَلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رَجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ

«رجز» در لغت، به معنای «اضطراب» است. مراد از آن، در آیه، زلزله است (مفردات راغب).

4 - فرستادگان خدا بر لوط (ع) ، خود ، مأمور عذاب قوم لوط بودند .

وَلَمَّا أَن جَاءت رَسَلْنَا لُوْطًا . . . إِنَّا مَنزَلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رَجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 35 - 1,4

ص: 427

1 - مأموران عذاب قوم لوط ، شهر آن قوم را ، با عذابی آسمانی ، درهم کوبیدند .

إِنَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ أَهْلِ هَذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ .. و لقد تركنا منها آية

4 - بقایای شهر ویران شده قوم لوط برای خردمندان ، آیه الهی است .

و لقد تركنا منها آیه .. ل قوم یعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 134 - 2، 1

1 - لوط (ع) و خاندان او ، از عذاب نازل شده بر قوم شان نجات یافتند .

إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ

2 - قوم لوط ، گرفتار عذاب هلاکت بار الهی شدند .

وَإِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ . إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ

نجات حضرت لوط و خاندانش ، نشانگر نابود شدن قوم لوط است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 135 - 2

2 - همسر لوط به هنگام نزول عذاب ، در سن پیری و فرسودگی قرار داشت .

إِلَّا عَجُوزًا

«عجوز» به کسی گفته می شود که در سن پیری و فرسودگی باشد و نشاط برای کار و تلاش نداشته و از آن عاجز باشد .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 136 - 1

1 - تمام افراد قوم لوط که در شهر ماندند ، به عذاب هلاکت بار الهی گرفتار و کیفر شدند .

إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ . إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ . ثُمَّ دَمَّرْنَا الْأَخْرِينَ

«تدمیر» (مصدر «دمرنا») به معنای اهلاک و نابود کردن از روی کیفر است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 1

1 - خارج گشتن مؤمنان به فرمان الهی از میان قوم لوط ، قبل از نزول عذاب

فأخرجنا من كان فيها من المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 36 - 4

4 - « عن أبي جعفر (ع) إن رسول الله سأل جبرئيل كيف كان مهلك قوم لوط؟ فقال إن قوم لوط... فلما عتوا عن أمره بعث إليهم ملائكة ليخرجوا من كان في قريتهم من المؤمنين فما وجدوا فيها غير بيت من المسلمين... فلما انتصف الليل سار لوط بيناته... »

از امام باقر(ع) روایت شده که رسول خدا(صلی الله علیه و آله) از جبرئیل درباره نحوه هلاکت قوم لوط سؤال نمود، حضرت فرمود: قوم لوط... چون از امر پروردگار سرپیچی نمودند، خداوند فرشتگانی را به سوی آنان فرستاد تا هر کس را که در قریه آنان از مؤمنان

ص: 428

است خارج کنند. فرشتگان در آن قریه غیر از یک خانواده را _ که اهل ایمان و تسلیم بودند _ نیافتند... چون شب به نیمه رسید، لوط دختران خود را برداشت و از شهر خارج گشت...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 2

2- فروریختن سنگ های عذاب بر قوم لوط و هلاکت تمامی آنان ، پس از خروج مؤمنان از میان ایشان

لنرسل علیهم حجاره من طین . . . و ترکنا فیها آیه للذین یخافون العذاب الألیم

در آیه شریفه اصل نزول سنگ ها بر قوم لوط و نابودی آنان، مفروغ عنه گرفته شده و تعبیر «ترکنا فیها آیه» اشاره به سپری شدن آن مرحله دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 54 - 2

2- فراگیری عذاب الهی ، بر قوم لوط

فغشّیها ما غشّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 34 - 3

3- هلاکت تمامی قوم لوط با عذاب الهی ؛ به جز شخص لوط (ع) و خاندان او

إنا أرسلنا علیهم حاصبًا إلاءال لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 39 - 2

2- آگاهی یافتن قوم لوط به این حقیقت که عذاب نازل شده بر آنان ، همان است که به آن هشدار داده شده بودند .

فذوقوا عذابی و نذر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط ، از سوی خداوند به عقوبتی سخت در دنیا گرفتار شدند .

فأخذهم أخذة رابيه

«رابیه» (اسم فاعل از «ربا یربو») به معنای فزاینده و رو به رشد است و در این آیه کنایه از شدت است.

783- عذاب قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 19، 4

4_ جوشش شدید آب از تنوری خاص ، پس از فرمان الهی به نزول عذاب بر قوم نوح

ص: 429

حتّى إذا جاء أمرنا و فار التّنور

«تّنور» _ که در فارسی بدون تشدید تلفظ می شود _ جایی است که در آن نان پخته می شود. فوران (مصدر فار) به معنای بیرون آمدن و جوشش کردن است. اسناد جوشش به تنور همانند «جری المیزاب» حاکی از فوران شدید آب است. «ال» در «التّنور» عهد ذهنی است و از آن تنوری خاص اراده شده است.

19_ «عن أبي عبد الله (ع) قال: لما أراد الله عز وجل هلاك قوم نوح عقم أرحام النساء أربعين سنة فلم يولد فيهم مولود فلما فرغ نوح من اتخاذ السفينه أمره الله أن ينادي بالسريانيه لايبقى بهيمه و لا حيوان إلاّ حضر [إلى أن قال] فصاحت امرأته لما فار التّنور فجاء نوح إلى التّنور فوضع على ها طيناً و ختمه حتى أدخل جميع الحيوان السفينه ثم جاء إلى التّنور ففصّ الخاتم و رفع الطين . . . » ;

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: آن گاه که خداوند عزوجل اراده کرد قوم نوح را هلاک کند، به مدت چهل سال زنان را عقیم کرد؛ در نتیجه فرزندی در میان آنان به دنیا نیامد. پس هنگامی که نوح از ساختن کشتی فارغ شد خداوند به وی امر کرد که با زبان سریانی ندا کند که: هیچ چهارپا و حیوانی باقی نماند مگر آنکه حاضر شوند... هنگامی که تنور فوران کرد، زن نوح فریادی کشید. پس نوح به طرف تنور آمد و بر تنور گِل زد و او را مهر کرد تا حیوانات را به داخل کشتی برد سپس به طرف تنور آمد و مهر را شکست و گِل را برداشت...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 43 - 6,12

6_ حادثه طوفان نوح ، عذابی برخاسته از فرمان خدا

لا عاصم اليوم من أمر الله

مراد از «أمر الله» همان حادثه طوفان و عذاب نازل شده بر قوم نوح است. تعبیر کردن از عذاب به «أمر الله» بیانگر آن است که آن عذاب به امر و فرمان الهی ، تحقق یافت.

12_ کفرپیشگان قوم نوح ، در طوفان آب غرق شدند و به هلاکت رسیدند .

فكان من المغرقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 6

6_ عذاب های نازل شده بر اقوام گذشته (فرعونیان ، عادیان و . . .) کیفرهایی بود که آنان خود برای خویشان فراهم آوردند .

و ما ظلمنهم ولکن ظلموا أنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 119 - 1

1 - استجابت دعای نوح (ع) از سوی خداوند ، درباره عذاب قوم کافر او و نجات همراهان مؤمنش

و نَجِّنِي و من معي . . . فَأُنَجِّنِيه و من معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 31 - 11، 4

4 - قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان ، بر اثر مخالفت با پیامبران خود ، به عذاب الهی دچار شدند .

مثل دأب قوم نوح . . . و الذین من بعدهم

ص: 430

11 - عذاب قوم نوح ، عاد ، ثمود و اقوام پس از آنان از سوی خداوند کاملاً عادلانه و به دور از هر گونه ستم

مثل داب قوم نوح . . . و ما لله یرید ظلماً للعباد

یادآوری این مسأله که خداوند به کسی ظلم نمی کند _ پس از بیان سرگذشت اقوام یادشده _ می تواند گویای مطلب بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 11 - 3

3 - انتقام الهی از قوم نوح ، باریزش بارانی شدید و سیل آسا بر ایشان

ففتحنا أبواب السماء بماء منهمر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 12 - 1,2,3

1 - انفجار و جوشش چشمه های زمین به اراده الهی ، برای انتقام گرفتن از قوم نوح

وفجّرنا الأرض عیوناً

2 - پیوستن آب های آسمان و زمین به یکدیگر ، برای محقق ساختن اراده الهی علیه قوم نوح

ففتحنا أبواب السماء . . . وفجّرنا الأرض عیوناً فالتقی الماء علی أمر قد قدر

3 - هماهنگی عوامل طبیعی در آسمان و زمین ، برای عذاب قوم نوح ، براساس برنامه دقیق الهی

فالتقی الماء علی أمر قد قدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 16 - 4

4 - عذاب الهی ، در مورد قوم نوح ، پس از انذار های مکرر و اتمام حجت بر آنان بود . *

فکیف کان عذابی و نذر

عطف «نذر» بر «عذابی»، ممکن است بیانگر این معنا باشد که عذاب الهی، در حق کافران، بدون انذارهای مکرر و اتمام حجت نبوده است. گفتنی است که «نذر» جمع «نذیر» است و «نذیر» بر دو معنا اطلاق می شود: «انذار» و «منذر». ظاهراً در آیه شریفه معنای اول

(انذارها) اراده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 11 - 1

1 - نابودی قوم نوح ، با طغیان آب و غرق شدن

إِنَّا لَمَّا طَغَا الْمَاءُ

این آیه درصدد بیان سرگذشت اولین قوم عقوبت شده است که در آیه قبل، بدان اشاره شده و آن قوم نوح است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 1 - 4

4 - قوم نوح ، مستحق عذاب الهی پیش از رسالت آن حضرت

من قبل أن يأتيهم عذاب أليم

ص: 431

784- عذاب قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 59 - 17

17_ عذاب روز قیامت ، عذابی بس بزرگ و هولناک

يقوم اعبدوا الله ما لكم من إله غيره إني أخاف عليكم عذاب يوم عظيم

توصیف روز قیامت به عظمت و بزرگی می تواند به اعتبار بزرگی عذاب آن باشد. یعنی در حقیقت «عظیم» توصیف عذاب است.

785- عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 7 - 7

7 - کفر پیشگان به عذابی گرفتار خواهند شد .

و لهم عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 11

11 - کفر پیشگان به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

و للكفرین عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 102 - 26

26_ خداوند ، عذابی خوارکننده برای کافران فراهم کرده است .

إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 2,3

2_ کفرپیشگان ، راهی برای نجات از عذاب دوزخ ندارند .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا .. وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

جمله «لوان ..» کنایه از نبود راه نجات از عذاب دوزخ است.

3_ ثروت های دنیا ، هر چند دو برابر شود ، و کافران آن را در قبال رهایی از دوزخ پردازند ، پذیرفتنی نیست .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا .. مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 432

10 _ ایمنی از عذاب دردناک در گرو یکتاپرستی و پرهیز از گفتار کفرآمیز

و ما من اله الا اله وحد و إن لم ينتهوا عما يقولون . . . عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 10 - 7,8

7 _ کافرانی که پیامبران و عذابهای موعود آنان را استهزا می کردند، به همان عذابهای مورد تمسخر خویش گرفتار شدند.

فحاق بالذین سخروا منهم ما کانوا به یستهزءون

بنابراین که «ما» موصوله بوده و مراد از آن، عذاب الهی باشد که در ضمن سخنان پیامبران مطرح می شده و مورد استهزای کافران قرار می گرفته است.

8 _ کافرانی که به استهزای انبیای گذشته می پرداختند، به عذاب و کیفر استهزای خود گرفتار شدند.

فحاق بالذین سخروا منهم ما کانوا به یستهزءون

بنابراین که تقدیر آیه «جزاء ما کانوا به یستهزءون» باشد. در این صورت «ما» در (ما کانوا) مصدریه بوده و مرجع ضمیر «به»، به قرینه کلمه «رسل» در صدر آیه می تواند کلمه «رسول» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 6

6 _ خداوند در عین قدرت بر فرستادن انواع عذاب بر مشرکان و کافران، به آنان مهلت می دهد.

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم

چون در آیات گذشته سخن از نزول عذاب و درخواست مشرکان در این زمینه بود، این آیه با بیان قدرت خداوند بر عذاب به طور ضمنی دلالت بر مهلت دادن به مشرکان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 19

19 _ سران شرک و کفر و پیروانشان، بی خبر از مضاعف بودن عذاب خویش

لکل ضعف و لکن لاتعلمون

برداشت فوق مبتنی بر این است که سران شرک نیز، همچون پیروان آنان، مخاطب «لاتعلمون» باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 39 - 3

3_ پیروان شرک و کفر برای رهایی از عذاب مضاعف هیچ مزیتی بر سران خویش ندارند.

فما کان لکم علینا من فضل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 99 - 2

2_ فراگیری عذاب بر کفرپیشگان بی تقوا به هنگام غفلت های شبانه و سرگرمی های روزانه، از مکرها و برنامه های پنهانی خداوند با آنان

ص: 433

أَن يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيِّنًا . . . ضَحَى وَهُمْ يَلْعَبُونَ. أَفَأَمَّنُوا بِمَكْرِ اللَّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 100 - 5

5_ گنهکاران و کفرپیشگان در خطر گرفتار شدن به عذاب های الهی

أَن لَوْ نَشَاءُ أَصْبَنَهُم بِذُنُوبِهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 50 - 5,8

5_ مرگ کافران کشته شده در جنگ بدر با شکنجه و عذابی سخت از سوی فرشتگان مرگ

إِذْ يَتُوفَى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبُرَهُمْ

از مصادیق مورد نظر برای «الذین کفروا»، به دلیل وقوع آیه مورد بحث در پی آیات مربوط به جنگ بدر، کافرانی هستند که در آن نبرد به قتل رسیدند.

8_ کافران پس از جان کندن پر مشقت به عذاب و آتشی سوزان (عذاب برزخ) گرفتار خواهند شد .

و ذوقوا عذاب الحریق

امر به چشیدن عذاب حریق (ذوقوا عذاب الحریق)، دلالت بر وجود بالفعل آن عذاب دارد. و چون این جمله به هنگام گرفتن جان کافران گفته می شود، معلوم می شود که کافران پس از مردن به عذاب گرفتار خواهند شد و این همان عذاب برزخی است. گفتنی است «ذوقوا ...» به تقدیر «يقولون لهم» سخن ملائکه با کافران به هنگام گرفتن جان آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 51 - 1

1_ شکنجه و عذاب کافران به هنگام مرگ و پس از آن نتیجه اعمال خود آنان است ، نه ظلمی از جانب خداوند بر ایشان .

ذوقوا عذاب الحریق. ذلک بما قدمت أیدیکم و أن اللّٰه لیس بظلم

«ذلک» می تواند اشاره به خصوص «عذاب الحریق» باشد و می تواند اشاره به مجموع عذابی باشد که در آیه قبل بیان شد. قابل ذکر است که در برداشت فوق «أَن اللّٰه ...» ناظر به این حقیقت گرفته شده که عذاب کافران بیش از استحقاق آنان نیست، نه تعلیلی برای ضرورت گرفتارسازی ایشان به عذابهای الهی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 13 - 6

6_ عذاب استیصال الهی در کمین جوامع کفرپیشه و بیدادگران مجرم

و لقد أهلكنا .. لما ظلموا و جاءتهم رسلهم ... كذلك نجزي القوم المجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 20، 21

20_ عذاب دردناک جهنم ، کیفر کافران است .

فلایؤمنوا حتی یروا العذاب الألیم

ممکن است الف و لام «العذاب» _ که برای عهد ذهنی است _ اشاره به عذاب دنیوی (استیصال) باشد و ممکن است اشاره به

ص: 434

عذاب برزخی و یا عذاب اخروی باشد. برداشت فوق مبتنی بر احتمال دوم است.

21_ کافران در آستانه مرگ، عذاب دردناک الهی را مشاهده خواهند کرد.

فلا يؤمنوا حتی یروا العذاب الالیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که الف و لام «العذاب» _ که برای عهد ذهنی است _ اشاره به عذاب برزخی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 8 - 7

7_ عذاب الهی، کفرپیشگان را احاطه خواهد کرد.

ألا یوم یأتیهم .. و حاق بهم ما كانوا به یتهزءون

جمله «حاق بهم» عطف بر «لیس مصروفاً» است و به قرینه «یأتیهم» فعل ماضی «حاق» به معنای مضارع «یحیق» (احاطه خواهد کرد) می باشد. مراد از «ما كانوا...» عذابهای الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 33 - 1,2

1_ نزول عذاب بر کفرپیشگان، به دست خدا و به مشیت اوست.

إنما یأتیکم به الله

2_ نازل کردن عذاب بر کفرپیشگان، در اختیار پیامبران نیست.

فأتنا بما تعدنا .. قال إنما یأتیکم به الله إن شاء

کفرپیشگان با مخاطب قراردادن نوح(ع) از او خواستند تا تهدیدهای اعلام شده را تحقق بخشد. حضرت نوح(ع) با آوردن کلمه «انما» _ که دلالت بر حصر دارد _ به این معنا اشاره می کند که: آوردن عذاب از شئون خداوند است و در اختیار بشر نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 48 - 9

9_ عذاب دردناک، فرجام و عاقبت کفرپیشگان است.

ثم يمسنهم منا عذاب اليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 57 - 10،11

10_ هلاکت کفرپيشگان به عذاب های الهی ، هرگز مایه زیان و ضرری برای خداوند نیست .

و يستخلف ربي قومًا غيركم و لاتضرونه شيئًا

در برداشت فوق ، جمله «لاتضرونه» در ارتباط با «يستخلف ربي . . .» معنا شده است؛ یعنی ، در صورت نابودی شما ، ضرری متوجه خداوند نمی شود.

11_ نزول عذاب الهی بر کفرپيشگان ، برخاسته از استحقاق آنان است نه آنکه وجودشان موجب ضرر و زیان بر خدا باشد .

و يستخلف ربي قومًا غيركم و لاتضرونه شيئًا

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «لاتضرونه» حال باشد. بر این اساس جمله «يستخلف . . . و لاتضرونه» چنین معنا می شود. در حالی که ضرر و زیانی را متوجه خدا نمی کنید شما را عذاب می کند و این معنا می رساند که موجب عذاب،

ص: 435

استحقاق کفرپیشگان است نه این که وجودشان مایه ضرری بر خدا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 10

10_ کفرپیشگان و مخالفان معارف دین ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های الهی اند .

فلما جاء أمرنا نجینا صـ لِحًا . . . و من خزی یومئذ إن ربک هو القوی العزیز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 2،4

2_ امت های ستم پیشه (جوامع کفرپیشه و مشرک) در خطر گرفتار شدن به عقوبت های الهی و عذاب های استیصال هستند .

و کذلک أخذ ربک إذا أخذ القرى و هی ظـ لمه

4_ نزول عذاب بر ستم پیشگان (کافران و مشرکان) پرتوی از ربوبیت خدا در جهت تدبیر امور انسانهاست .

و کذلک أخذ ربک إذا أخذ القرى و هی ظـ لمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 103 - 1

1_ عذاب های نازل شده بر امت های کفرپیشه و مشرک ، نشانه ای بزرگ بر وجود قیامت و عذاب های اخروی است .

إن فی ذلک لآیه

«آیه» به معنای نشانه است و متعلق آن _ به قرینه «لمن خاف عذاب الآخره» - حقانیت قیامت و عذابهای آن است. نکره آوردن «آیه» برای رساندن بزرگی و عظمت آن می باشد. بنابراین «إن فی ذلک لآیه»؛ یعنی، همانا در آن عذابهای دنیوی، نشانه بزرگی است بر حقانیت قیامت و عذابهای آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 8

8_ وجود دلایل روشن بر توحید و حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مانع هر گونه بهانه ای برای انکار آنها و موجب استحقاق کافران و مشرکان به عذاب های الهی است .

و ما أكثر الناس . . . بمؤمنين ... و ما يؤمن أكثرهم بالله إلا وهم مشركون. أفأمنو

حرف «فاء» در «أفأمنوا» استحقاق عذاب را بر آیه «ذلک من أنباء الغیب . . .» _ که حاوی برهان بر حقایق قرآن و رسالت پیامبر(صلی الله علیه و آله) است و آیه «و کأین من آیه ...» _ که در بردارنده دلیل بر توحید می باشد _ مترتب کرده است ; یعنی، چون اتمام حجت شده، عذر و بهانه ای در کار نیست و کفرپیشگان مستحق عذابند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 4

4_ پیامبران ، کفرپیشگان امت خویش را به نزول عذاب های الهی هشدار می دادند .

و ظنوا أنهم قد کذبوا

ضمیرهای جمع در جمله «ظنوا . . .» به «الذین» در آیه قبل بر می گردد.

ص: 436

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 32 - 9

9_ نازل کردن عذاب بر استهزاگران انبیا و کافران به رسالت ایشان ، از سنت های خداوند است .

ثم أخذتهم فكيف كان عقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 34 - 1

1_ کافران ، مشرکان ، گمراهان و آنان که پیامبران را به مسخره می گیرند ، به عذاب های سخت دنیوی و اخروی گرفتار خواهند شد .

لهم عذاب في الحيوة الدنيا و لعذاب الآخرة أشق

مراد از ضمیر در «لهم» _ به قرینه آیه 31 و 32 _ کافران ، مشرکان ، استهزاگران و گمراهان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 40 - 4

4_ تحقق و عدم تحقق تهدید های ابلاغ شده به کفرپیشگان ، در اختیار پیامبر (صلی الله علیه و آله) نبود .

وإن مَّا نرینک بعض الذی نعدهم أو نتوفینک فإنما علیک البلیغ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 88 - 1

1- کافران سد کننده راه خدا ، دارای عذابی بس فزون تر از دیگر کافران

الذین کفروا و صدّوا عن سبیل الله زدن_هم عذاباً فوق العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 2 - 3

3- کفرپیشگان ، و گنه کاران ، به عذاب شدید الهی گرفتار خواهند شد .

لینذر بأساً شدیداً من لدنه

«بأس»، به معنای عذاب و سختی است و به قرینه «یَسِّرَ الْمُؤْمِنِينَ..» _ در فراز بعد _ مراد، عذابی است که کافران و گنه کاران به آن تهدید شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 19

19- نزول عذاب بر كفر پیشگان ، پس از اتمام حجت است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا إذ جاءهم الهدى . . . أو يأتیهم العذاب قبلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 102 - 12

ص: 437

12- اولیای پنداری کافران (معبودان باطل) از دفع عذاب الهی از آنان ناتوانند .

أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نَزْلًا

همزه استفهام در «أفحسب» گویای آن است که گمان ولایت برای معبودان، گمانی خطا است؛ زیرا، عذاب جهنم مهیا است (إِنَّا أَعْتَدْنَا..) و از معبودان برای دفع آن کاری ساخته نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 79 - 10

10- خداوند ، مدعیان دستیابی به مال و فرزند با کفرورزی را ، در عذاب کفر و جهل خودشان نگاه می دارد .

و نَمَدَّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا

محتمل است مراد از «العذاب» عذاب گمراهی و کفری باشد که کافر در آن گرفتار است. جمله «فليمدد له الرحمان مَدًّا» در آیات پیشین نیز_ که تداوم ضلالت گمراهان را بیان کرده _ از همین مقوله است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 17

17 - ثروت انبوه برای کافران ، عذاب آور و سختی آفرین است .

لِنَفْتَنَهُمْ فِيهِ

از معانی «فتنه» عذاب و مشقت است (قاموس). لام در «لِنَفْتَنَهُمْ» لام عاقبه و بیانگر بازتاب پیش بینی نشده ثروت مندی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 46 - 5

5- عذاب کافران ، از شؤون ربوبیت الهی است .

و لئن مسّتهم نفعه من عذاب ربّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 110 - 2

2- کافران و مشرکان حق ناپذیر ، به عذاب و کیفر الهی تهدید شدند .

إِنَّهٗ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ

تذکر به این که خداوند به سخنان آشکار و توطئه ها و اسرار مشرکان و کافران آگاه است، در حقیقت تهدید آنان و هشدارى به کیفر و عذاب شدن آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 27 - 15

15 - نزول عذاب بر کافران ، طبق برنامه و گزینش دقیق قبلى خداوند

إِلَّا مِنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 438

7 - اقدام خداوند به اتمام حجت بر کافران ، پیش از فرستادن عذاب بر آنان

أخرجنا لهم دابة من الأرض تكلمهم

ارائه معجزه به کافران، پیش از هلاک ساختن آنان با «عذاب استیصال»، می تواند برای این باشد که حجت خدا بر آنان تمام شود و آنان هیچ عذری نداشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - نزول عذاب بر کافران تکذیب گر ، پس از پایان یافتن محاکمه آنان

قال أكذبتم بـِـایـِـتی . . . و وقع القول عليهم

در تفسیر «وقع القول علیهم» چند نظر ابراز شده است که از جمله آنها «حلول عذاب» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - عذاب کافران چنان غافل گیرانه خواهد بود که آنان ، هیچ خبردار نخواهند شد .

ولجاءهم العذاب وليأتينهم بغتة وهم لا يشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - کافران دروغ انگار آیات الهی و آخرت ، گرفتار عذابند .

وأما الذين كفروا وكذبوا بأىـِـتنا ولقايـِـ الأخره فأولـِـئك فى العذاب محضرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - خداوند ، فراهم آورنده عذابی دردناک برای کفرپیشگان است .

و أعدّ للک فرین عذاباً أليماً

«أعدّ» می تواند عطف بر چیزی مثل «فأثاب» باشد که «لیسئل» بر آن دلالت می کند. بنابراین، معنا، چنین می شود: «ما از انبیا پیمان گرفتیم... تا برای کافران عذابی دردناک مهیا شود».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 64 - 2

2 - خداوند ، برای کافران ، آتشی شعله‌ور فراهم کرده است .

إِنَّ اللَّهَ . . . وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا

«سعیر» از «سعر» و به معنای «شعله‌وری آتش» است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 66 - 4

ص: 439

4- لازم است که روزی را که در آن، کافران با آتش جهنم، به سختی عذاب و سوزانده می شوند، به خاطر داشت.

یوم تقلب وجوههم فی النار

برداشت بنابراین احتمال است که نصب «یوم» به جهت مفعولاً به بودن اش باشد. که باید فعل «أذکر» در تقدیر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 66 - 2، 1

1 - توانایی خداوند بر عذاب کافران، به گونه ای که آنان با از بین رفتن چشم ها و نوردیدگانشان، راه معمول خود را پیدا نکرده و از پیمودن راه درست محروم خواهند شد.

و لو نشاء لطمسنا علی أعینهم فاستبقوا الصراط فأنی یبصرون

«طمس» (مصدر «طمسنا») به معنای از بین بردن آثار و شواهد چیزی است و مقصود از «لطمسنا علی أعینهم» از بین بردن کامل عضو چشم و یا نور و بینایی آن می باشد. مراد از «الصراط» نیز راه معمول و متداولی است که افراد آن را طی می کنند.

2 - عذاب کافران با از بین بردن چشم ها و نوردیدگانشان (به گونه ای که راه درستی را پیدا نکنند) جزء مشیت و سنت خدا نیست.

و لو نشاء لطمسنا علی أعینهم فاستبقوا الصراط فأنی یبصرون

از به کار رفتن «لو» - که برای امتناع و امر محالی است - برداشت یاد شده به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 67 - 2

2 - عذاب کافران با مسخ و زمین گیر شدن شان، جزء مشیت و سنت خدا نیست.

و لو نشاء لمسخنهم علی مکانتهم فما استبطوا مضیاً و لایرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 68 - 6

6 - بازگشت انسان به حالت طفولیت - پس از دوران پیری - از نظر قوای جسمی و عقلی، نشانگر توانایی خداوند بر عذاب کافران و بازگرداندن آنان به روز رستخیز است.

و لو نشاء لطمسنا علی أعینهم ... و من نعمّره ننگسه فی الخلق

برداشت یاد شده براین اساس استوار است که عبارت «من نعمره . . .» عطف بر «ولو نشاء لطمسنا...» _ از باب عطف علت بر معلول _ باشد؛ یعنی، آیه شریفه درصدد ارائه شاهدهی بر توانایی خداوند بر مسخ و زمین گیر کردن انسان و بازگرداندن وی به روز رستاخیز برای محاکمه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 3 - 5

5 - فریاد استغاثه و کمک خواهی کافران گذشته به هنگام عذاب ، بی نتیجه بود و آنان نجات نیافتند .

فنادوا و لات حین مناص

«مناص» به معنای ملجأ و راه گریز است.

ص: 440

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 88 - 3

3 - کافران و مشرکان ، به عذاب و شکست تهدید شدند .

و لتعلمنّ نبأه بعد حين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 57 - 1

1 - ظهور ارزش تقوا و نقش هدایت الهی (قرآن) ، هنگام عذاب و در قیامت برای کافران و گنه کاران

أو تقول لو أن الله هدينى لكنت من المتقين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 1

1 - آرزوی کافران و گنه کاران ، هنگام مشاهده عذاب الهی ، به بازگشت دوباره به دنیا

أو تقول حين ترى العذاب لو أن لى كره

«لو» در آیه شریفه، برای تمنی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 71 - 22

22 - عذاب کافران ، پس از اتمام حجت الهی بر آنان خواهد بود .

ألم يأتكم رسل منكم يتلون عليكم آيات ربكم .. قالوا بلى ول كن حقت كلمه العذا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 11 - 10

10 - یأس و ناامیدی شدید کافران حق ناپذیر ، از نجات خویش از عذاب الهی

فهل إلى خروج من سبيل

مفسران بر این باوراند که چنین سخنی، از زبان کسانی صادر می شود که یأس و ناامیدی بر وجود آنان چیره شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 7,9

7 - عذاب سخت و شدید خداوند ، در انتظار کافران است .

و الک_فرون لهم عذاب شدید

9 - محرومیت از فضل الهی ، نمودی از عذاب خداوند برای کافران

و يستجيب الذين ءامنوا . . . و يزيدهم من فضله و الک_فرون لهم عذاب شدید

از ارتباط صدر و ذیل آیه، برداشت بالا صورت گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 48 - 8

ص: 441

8 - عذاب های الهی بر کافران ، پس از اتمام حجت و ارائه آیات به ایشان

و ما نریهم من آیه . . . و أخذنهم بالعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 16 - 10

10- منافقان ، در زمره کافران و گرفتار عذابی همانند آنان

و منهم من یستمع إلیک حتی إذا خرجوا من عندک قالوا . . . ماذا قال

چنانچه ضمیر «منهم» به «من هو خالد . . .» بازگردد و مراد از آن در «من یستمع . . .» به قرینه محتوای آیه _ منافقان باشد، می توان گفت: منافقان فرجامی همانند کافران خواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 27

27- کافران مکه ، مورد تهدید خداوند به عذابی دردناک

لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم عذاباً ألیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 59 - 1

1 - کافران و ستمکاران ، دارای بهره ای عظیم از عذاب الهی ، همانند کافران و ستم پیشگان گذشته تاریخ

فإنّ للذین ظلموا ذنوباً مثل ذنوب أصحابهم

«ذنوب» در معانی «دلو بزرگ چاه هنگامی که از آب پر شده باشد» و نیز «نصیب و بهره» به کار می رود. در آیه شریفه مراد معنای دوم است. گفتنی است که تعبیر «نصیبی عظیم» در برداشت بالا، از نکره آمدن «ذنوباً» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 47 - 9

9 - کافران ظالم ، دارای عذابی فزون تر از کافران دیگر *

وإنّ للذین ظلموا عذاباً دون ذلک

برداشت بالا- بنابراین نکته است که «ظالم» بر همه کافران اطلاق نشده باشد؛ بلکه کافران دو گروه باشد. گروهی که فقط کفر میورزند و گروهی که علاوه بر کفر اقدام های ظالمانه و توطئه گرانه علیه دین دارند. این گروه علاوه بر کیفر کفر، عذاب دیگری در قبال ظلمشان خواهند دید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 43 - 1

1 - کافران هر عصر ، در معرض عذاب الهی بدون هیچ امتیاز بر پیشینیان خود

أکفّارکم خیر من أولئکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 6 - 2

ص: 442

2 - عذاب و کیفر خداوند درباره کافران ، پس از اتمام حجت و ارائه دلایل روشن بوده است .

تأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 16 - 2

2 - امکان نزول عذاب الهی ، با لرزش زمین و فرورفتن کافران در درون آن

أَنْ يَخْسِفَ بِكُمْ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ

«مور» (مصدر «تمور») به معنای تحرک سریع است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 18 - 3

3 - تهدید شدن کافران تکذیب گر ، به نزول عذاب الهی همچون اقوام و ملل پیشین

و لَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيفَ كَانَ نَكِيرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 19 - 5

5 - پرواز پرندگان بر فراز زمین ، دلیل و نشانه توانایی خداوند بر عذاب و هلاکت کافران

فَكَيفَ كَانَ نَكِيرِ . أُولَئِكَ يَرَوْنَ إِلَى الطَّيْرِ ... مَا يَمْسُكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَنُ

ذکر پرواز پرندگان به عنوان نشانه قدرت خدای رحمان - پس از یادآوری کیفر و عذاب کافران پیشین - می تواند به منظور ارائه نمونه و جلوه ای از قدرت همه جانبه خداوند در جهان باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 28 - 7

7 - کافران حق ناپذیر و لجوج ، در معرض عذاب الهی قرار دارند .

فَمَنْ يَجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 30 - 4

4 - کافران لجوج و تکذیب گر ، در معرض عذاب الهی (همچون خشکسالی)

قل أرءیتم إن أصبح ماؤکم غورًا فمن یأتیکم بماء معین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 30 - 2

2 - فرمان به غل و زنجیر کشیدن کافران دوزخی (صاحبان زر و زور) در قیامت

فغلوہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 443

1 - کافران صاحب زر و زور در قیامت ، به وسیله آتش پر حرارت و شعله‌ور سوزانده خواهند شد .

ثمّ الجحیم صلّوه

«جحیم» (از ماده «جحمه») به معنای آتش شعله‌ور و پر حرارت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - کافران صاحب زر و زور در دوزخ ، در زنجیری بلند به طول هفتاد ذراع به بند کشیده خواهند شد .

ثمّ فی سلسله ذرعا سبعون ذراعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - کافران حق ناپذیر و اندیشه گر علیه دین ، مستحق شدیدترین عقوبت و نابودی اند .

ثمّ قتل کیف قدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مهیا بودن زنجیر ها ، غلّ ها و آتش برافروخته برای کافران و ناسپاسان نعمت هدایت از جانب خداوند

إنّا اعتدنا للک فرین سلّ سلّاً وأغلّ لاً و سعیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - جهان آخرت ، عرصه گرفتاری کافران حق گریز به بزرگ ترین عذاب های الهی است .

العذاب الأكبر

به قرینه آیه بعد، مراد از «العذاب الأكبر» عذابی است که کافران در آخرت، به آن گرفتار خواهند شد.

786- عذاب کافران اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 18 - 3

3- گروه های بسیاری از کافران جن و انس ، محکوم به عذاب حتمی الهی در گذشته تاریخ

حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ

787- عذاب کافران به قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 444

7- کافران به قرآن و کافرانی که تصمیم به ماندن در ظلمت ها گرفته اند ، فرجامی بس ناگوار دارند و در عذابی سخت گرفتار خواهند شد .

وویل للک فرین من عذاب شدید

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که مراد از کافران در این آیه، به قرینه آیه قبل، کسانی هستند که کتاب خدا را نپذیرفتند و از ظلمتها خارج نشدند.

788- عذاب کافران پیرو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 15

15 _ کافران و مشرکان پیرو، همانند رهبرانشان، دارای عذابی مضاعف از آتش دوزخ

قال لکل ضعف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 21 - 4

4- کافران پیرو به هنگام حضور در پیشگاه خداوند در قیامت پیشاپیش درمی یابند که گرفتار عذاب الهی خواهند شد .

و برزوا لله جميعاً فقال الضعف_ وَا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فُهِلْ أَنْتُمْ مَعْنِ

ذکر «فقال الضعف_ وَا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا» برای درخواست کمک ضعفا _ پس از آنکه حضور همه مردم را در قیامت اعلام کرد و هنوز سخنی از عذاب گفته نشده است _ حکایت از این می کند که آنان گرفتار شدن خود را به عذاب از قبل خواهند فهمید.

789- عذاب کافران در غزوه حنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 26 - 9

9 _ جبهه کفر در کارزار حنین ، در پی فرود آمدن نیرو های غیبی و نزول آرامش روحی بر مؤمنان از سوی خداوند ، گرفتار شکستی سخت و عذاب آور گردید .

ثم أنزل الله سكينته . . . و أنزل جنوداً لم تروها و عذب الذين كفروا

790- عذاب كافرين صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - توبه - 9 - 3 - 13

13_ تهديد مشركان كفرپيشه صدر اسلام به عذاب دردناك جهنم

بشر الذين كفروا بعذاب أليم

ص: 445

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 14

14- گرفتار آمدن مشرکان و کافران حق ناپذیر صدر اسلام به عذاب ، وعده پیشین الهی به آنان

ماتوعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 176 - 3

3 - خداوند ، به مشرکان و کافران صدر اسلام وعده عذاب داد .

أبعذابنا يستعجلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 1 - 2

2 - وعده خداوند ، به عذاب شدن کافران حق ناپذیر در عصر بعثت

سأل سائل بعذاب واقع

791- عذاب کافران ظالم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 17 - 7

7- برای کافران جبّار ، در جهنّم ، فراتر از نوشیدن اجباری آب چرکین و عذاب های مختلف مرگبار ، عذابی خشن و غیرقابل تصور نیز وجود دارد .

و من ورائه عذاب غلیظ

مرجع ضمیر «ورائه» احتمال دارد «عذاب» باشد که از عبارت قبلی به دست می آید. در این صورت، با توجه به مفهوم بودن و سخت بودن عذابهای یاد شده، «عذاب غلیظ» باید عذابی بسیار سخت و غیر قابل تصور باشد.

792- عذاب کافران قوم ثمود

3_ کافران قوم ثمود بر اثر عذاب الهی به رو بر زمین افتادند و هلاک شدند .

فأصبحوا فی دارهم جثمین

«جثوم» به معنای به زمین چسبیدن و حرکت نکردن است و برخی گفته اند به معنای فروافتادن شخص به سینه خود است.

4_ کفرپیشگان قوم ثمود شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و در صبحگاهش به هلاکت رسیدند . *

فأصبحوا فی دارهم جثمین

برداشت فوق مبتنی بر این است که «اصبحوا» به معنای «دخلوا فی الصباح» (داخل در صبح شدند) باشد نه به معنای

«صاروا» بر این مبنا «فأصبحوا ..» می رساند که هلاکت در اولین لحظه صبح اتفاق افتاده و در نتیجه عذاب لرزش پیش از صبح یعنی در شب، بر کافران قوم ثمود عارض شده است.

793- عذاب کافران لجوج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 18

18_ خداوند کفرپیشگانی که علی رغم مشاهده آیات خدا، ربوبیت او را منکر شوند، به عذاب شدید و مکرری سخت تهدید کرده است .

و هم یجـدلون فی الله و هو شدید المحال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 104 - 4

4- عذاب دردناک، فرجام و کیفر کافرانی است که از سر لجاج و عناد به آیات الهی ایمان نمی آورند .

إن الذین لایؤمنون بأیـت الله .. لهم عذاب ألیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 35 - 3

3 - کافران متعصب و لجاجت پیشه، هیچ گونه راه فرار و گریزی از عذاب الهی ندارند .

و یعلم الذین یجـدلون فی ءایـتنا ما لهم من محیص

794- عذاب کافران محارب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 34 - 4

4- کافرانی که تا آخرین لحظه زندگی در حال عناد و ستیز با دین باشند، محکوم به عذاب ابدی خواهند بود .

إنّ الذین کفروا و صدّوا .. فلن یغفر الله لهم

لازمه قطعی «لن یغفر الله» باقی ماندن همیشگی در عذاب الهی است.

795- عذاب کافران مدین

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

6 - اعراف - 7 - 91 - 7

7_ نزول عذاب بر کفرپیشگان قوم شعیب ، پاسخ خداوند به درخواست او (داوری میان مؤمنان و کافران)

ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق .. فأخذتهم الرجفه

ص: 447

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 92 - 1

1_ عذاب فرود آمده بر تکذیب کنندگان شعیب و کفریشتگان مدین موجب نابودی آنان و تخریب آثار زندگانی در آن دیار شد .

الذین کذبوا شعیباً کأن لم یغنوا فیها

ضمیر در «فیها» به «دار» در آیه قبل برمی گردد و «غنی» مصدر «لم یغنوا» به معنای اقامت کردن و سکونت گزیدن است. بنابراین «کأن لم یغنوا» یعنی گویا قوم شعیب در دیارشان اقامت نکرده بودند. و این کنایه از نابودی دیار آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 93 - 2

2_ شعیب (ع) با دلسوزی بر کافران مشرف به هلاکت، از آنان اعراض کرد و شهر مدین را ترک گفت .

فتولی عنهم و قال یقوم

لحن آیه و نیز اضافه کلمه «قوم» به یاء متکلم نشان از تحسّر و دلسوزی شعیب به مردم خویش دارد.

796- عذاب کافران مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 135 - 1

1- کافران مکه با انکار آیات الهی - پس از اتمام حجت بر ایشان - مستحق نابودی و عذاب بودند .

و لو أنّ أهلکنهم... فستعلمون من أصحاب الصراط السوی و من اهتدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 37 - 5

5- کافران مکه به عذاب و نابودی قریب الوقوع تهدید شدند .

سأوریکم ءای- تی فلا تستعجلون

مقصود از «آیاتی» به قرینه آیات بعد (..بل تأتیهم بغته...) عذاب و هلاکت است.

797- عذاب کافران یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 11

11_ خداوند برای کافران یهود عذاب دردناک آماده کرده است .

و أعتدنا للكافرين منهم عذاباً أليماً

ص: 448

798- عذاب کتمان کنندگان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 2

2 - کسانی که احکام و معارف کتاب های آسمانی را کتمان کرده اند تا بدین وسیله به متاع دنیا برسند ، در قیامت به عذاب دردناکی گرفتار خواهند شد .

إن الذين يكتُمون ما أنزل الله من الكتب .. لهم عذاب أليم

799- عذاب کتمان کنندگان کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 4

4 - کتمان کنندگان احکام و معارف دین و حقایق کتب آسمانی ، برای همیشه به عذاب اخروی گرفتار خواهند بود .

إن الذين كفروا و ماتوا .. خلدین فیها لا یخفف عنهم العذاب

800- عذاب کفران کنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 2

2- انسان های ناسپاس و روی گردان از حق ، هیچ گاه و در هیچ شرایطی ، از عذاب و کیفر دنیوی خداوند ، در دریا و خشکی در امان نیستند .

فلمّا نجّکم إلى البرّ أعرضتم .. أم أمتّم أن یعیّدکم فیه تاره آخری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 50 - 8

8 - قشر مرفه و برخوردار ناسپاس ، در معرض عذاب و پیامد های هلاکت بار ناشکری خود

فما أغنی عنهم ما كانوا یکسبون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که این آیه، علاوه بر آن که درصدد موعظه و درس آموزی است، در مقام تهدید و بازدارندگی نیز می باشد.

801- عذاب کم فروشان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 10

10_ ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

ص: 449

و أخذت الذين ظلموا الصيحه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - مطففين - 83 - 1 - 1

1 - كم فروشى ، گناهی بزرگ است و كم فروشان به عذاب الهی گرفتار خواهند شد .

ويل للمطففين

«طفیف» و «قلیل»، به یک معنا است. تطفیف کاستنی است که انجام دهنده آن در پیمانۀ کردن و وزن کردن خیانت کند و «ویل» در اصل به معنای عذاب و هلاکت است. (لسان العرب)

802- عذاب گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - رعد - 13 - 34 - 1

1_ کافران ، مشرکان ، گمراهان و آنان که پیامبران را به مسخره می گیرند ، به عذاب های سخت دنیوی و اخروی گرفتار خواهند شد .

لهم عذاب في الحيوة الدنيا و لعذاب الآخرة أشق

مراد از ضمیر در «لهم» _ به قرینه آیه 31 و 32 _ کافران، مشرکان ، استهزاگران و گمراهان می باشد.

803- عذاب گمراهگران

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - نوح - 71 - 24 - 5

5 - افزودن گمراهی ، از عذاب های الهی برای ظالمان و گمراه کنندگان جامعه

و قد أضلّوا كثيراً و لاترذ الظلمین إلاّ ضلّلاً

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که پیامبران برای هدایت مردمان مبعوث شدند و افزودن گمراهی گمراه کنندگان، جنبه مجازاتی دارد نه ابتدایی.

804- عذاب گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 96 - 15

15 - عمر گنهکاران ، هر چند طولانی باشد ، موجب نجاتشان از عذاب الهی نخواهد شد .

بما قدمت أیدیهم . . . و ما هو بمزحزحه من العذاب أن یعمر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 450

4 - مائده - 5 - 18 - 6,8

6_ گناهکاران یهود و نصارا، گرفتار عذاب الهی

فلم یعذبکم بذنوبکم

8_ گرفتاری گناهکاران یهود و نصارا به عذاب الهی، ردی بر پندار تقرب و محبوب بودنشان نزد خداوند

قل فلم یعذبکم بذنوبکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 49 - 15

15_ اراده خداوند بر عذاب گناهکاران، مانع توفیق آنان به پذیرش احکام الهی و داوری های پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فان تولوا فاعلم انما یرید الله ان یصیبهم ببعض ذنوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 96 - 13

13_ خداوند، گرفتارکننده گناهکاران و تکذیب گران انبیا به عذاب

و لکن کذبوا فأخذنهم بما کانوا یکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 100 - 5

5_ گناهکاران و کفرپیشگان در خطر گرفتار شدن به عذاب های الهی

أن لو نشاء أصبناهم بذنوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 11

11_ نزول عذاب بر مشرکان و گنه پیشگان، جلوه ای از ربوبیت خدا و در جهت تدبیر امور انسانهاست.

لما جاء أمر ربک

برداشت فوق ، با توجه به کلمه «رب» (مدبر و مربی) استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 15

15_ گنه کاران و ستم پیشگان که مشمول مغفرت الهی نشوند ، به عذاب های سهمگین الهی گرفتار خواهند شد .

إن ربك لذو مغفرة .. و إن ربك لشديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 8

8- عذاب استیصال هر قومی تنها شامل مجرمان و تبهکاران آن قوم می شود و نه پاکان و بی گناهانشان .

إنَّا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلاء آل لوط إننا لمنجّوهم

ص: 451

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 3

3- كفرپيشگان ، و گنه كاران ، به عذاب شديد الهی گرفتار خواهند شد .

لينذر بأسًا شديدًا من لدنه

«بأس» ، به معنای عذاب و سختی است و به قرينه «يَسِّرُ الْمُؤْمِنِينَ ..» _ در فراز بعد _ مراد، عذابی است كه كافران و گنه كاران به آن تهديد شده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مريم - 19 - 70 - 10

10- خداوند با سوگند به ربوبيت خویش ، بر آگاهی دقيق خود از ميزان عذاب مجرمان تأکید کرده است .

فوريك .. ثم لنحن أعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 202 - 1،3

1 - نزول عذاب استیصال بر جرم پيشگان ، به گونه ای ناگهانی و غافل گیرانه

فيا تيهم بغته

3 - فرا رسيدن عذاب الهی بر مجرمان ، در حال سرمستی و غفلت آنان

فيا تيهم بغته و هم لا يشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 14 - 6

6 - مجرمان و منكران قیامت ، به عذاب ابدی و پایان ناپذیر گرفتار خواهند شد .

ولو ترى إذ المجرمون ... و ذوقوا عذاب الخلد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- گنه کاران توبه ناپذیر ، در معرض عذاب الهی در دنیا (عذاب استیصال)

وَأَنْبِئُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلَمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ

10 - نبود هیچ یار و یآوری برای گنه کاران ، هنگام گرفتار شدن به عذاب الهی

مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصِرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ظهور ارزش تقوا و نقش هدایت الهی (قرآن) ، هنگام عذاب و در قیامت برای کافران و گنه کاران

أَوْ تَقُولُ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - آرزوی کافران و گناه کاران ، هنگام مشاهده عذاب الهی ، به بازگشت دوباره به دنیا

أو تقول حين ترى العذاب لو أن لي كره

«لو» در آیه شریفه، برای تمنی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 49 - 5

5- مراتب شدید و هلاکت بار عذاب دوزخ ، متوجه گناه پیشگان مغرور و پیشوایان کفر و نه همه گناه کاران *

طعام الأثیم کالمهل . . . ثم صبوا فوق رأسه ... ذق إنك أنت العزيزالکریم

از مبالغه نهفته در «الأثیم» و نیز وصف «العزيزالکریم»، این احتمال شکل می گیرد که عذاب های شدید مطرح شده در این آیات، برای هر گناه کاری نیست؛ بلکه مخصوص دارندگان اوصاف یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 28 - 2

2- عذاب گناه کاران به هنگام مرگ ، نمود خشم الهی بر آنان

يضربون وجوههم و ادبهم . ذلك بأنهم اتبعوا ما أسخط الله

«ذالك» اشاره به «يضربون . . .» است؛ یعنی، عذاب هنگام مرگ، نتیجه و نمود سخط و خشم خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 16 - 1

1 - تکذیب کنندگان قرآن و قیامت و گناه کاران متجاوز ، به حرارت شدید جهنم گرفتار شده و در آن خواهند سوخت .

ثم إنهم لصالوا الجحیم

«صالوا» _ که قبل از اضافه به «جهیم»، «صالون» (جمع «صال» بوده است ؛ یعنی، کسانی که با رنج و مشقت حرارت آتش را می چشند و در آن می سوزند. در لسان العرب آمده است: صَ لَمِيَ بالنار و صَ لَمِيهَا صَ لَمِيًا قَاسِي حَرِّهَا (حرارت آتش را با رنج و مشقت چشید) و صَ لِيَ فلانٌ بالنار يَصَلِي صُ لِيًا احترق (سوخت).

8_ از امام صادق (ع) [ضمن حدیثی در توضیح گناهان کبیره] روایت شده است: «... و منع الزکاه المفروضه لأن الله عز و جل يقول: یوم یحمی علی هاهنا نار جهنم فتکوی بها جباههم و جنوبهم و ظهورهم...»؛

... از جمله گناهان کبیره، منع زکات واجب است؛ زیرا خدای عزوجل می فرماید: روزی که آن [زر و سیم] را با آتش دوزخ می گذازند و پیشانی، پهلو و پشت آنان را داغ می زنند و می گویند این است آنچه برای خود اندوختید ...».

806- عذاب مانعان از سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 88 - 1

1- کافران سد کننده راه خدا، دارای عذابی بس فزون تر از دیگر کافران

الذین کفروا و صدّوا عن سبیل الله زدن_هم عذاباً فوق العذاب

807- عذاب مانعان از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 27 - 2

2 - ممانعت از دسترسی انسان ها به پیام قرآن، در پی دارنده عذاب سخت الهی

وقال الذین کفروا لاتسمعوا .. فلنذیقنّ الذین کفروا عذاباً شدیداً

808- عذاب متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 30 - 9

9_ عذاب ستمگران و تجاوزکاران، در راستای رحمت الهی *

انّ الله کان بکم رحیمًا. و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً فسوف نُصلیه ناراً

عذاب ستمگران پس از بیان رحمت مطلق الهی، اشاره به این است که عذابهای الهی، جلوه ای از رحمت او بر انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 42 - 5

5 - ستم پیشگان و متجاوزان، مستحق عذابی سخت و دردناک اند.

الذین یظلمون الناس .. أولئک لهم عذاب الیم

809- عذاب متجاوزان ایله

5_ پرهیزکنندگان از صید ماهی در میان یهودیان ایله (چه موعظه گران و چه تارکان نهی از منکر) مطمئن به نزول عذاب الهی بر متجاوزان و یا به هلاکت رسیدن ایشان به دست خدا

اللّٰه مهلكهم أو معذبهم عذاباً شديداً

6_ اطمینان به هلاکت متجاوزان ایله و یا گرفتاری آنان به عذابی سخت ، بهانه تارکان نهی از منکر برای سکوت خویش در برابر آنان و مایه نابجا شمردن عمل موعظه گران (نهی از منکر)

لم تعظون قوماً الله مهلكهم أو معذبهم عذاباً شديداً

810- عذاب متخلفان اقتصادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 10

10_ ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذت الذين ظلموا الصيحه

811- عذاب مجادله گران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 12

12 - مشرکان و مجادله گران حق ستیز گرفتار غضب و عذاب سخت الهی

و الذين يحاجون في الله... عليهم غضب و لهم عذاب شديد

812- عذاب محرومان از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 3,4

3_ عذاب استیصال ، سنتی است الهی که انتظار وقوع آن در هر زمان و مکانی ، بر مردمی که زمینه ایمان را از دست داده اند ، می رود .

و ما تغنى الأيت و النذر عن قوم لا يؤمنون. فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من

4_ بسیاری از اقوام پیشین به دلیل فقدان زمینه ایمان و تکذیب آیات الهی و نپذیرفتن هشدار های پیامبرانشان ، با عذاب استیصال نابود شدند .

و ما تغنى الأيت و النذر عن قوم لا يؤمنون. فهل ينتظرون إلا مثل أيام الذين خلوا من

813- عذاب مخالفان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 39 - 9

9_ تاریخ بشر ، شاهد فرجام شوم مخالفان پیامبران و گرفتار شدن آنان به عذاب استیصال الهی

كذلك كذب الذين من قبلهم فانظر كيف كان عقبه الظالمين

ص: 455

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 47 - 7

7_ عذاب استیصال برای مردمی که رسول الهی خود را نپذیرند و با او مخالفت کنند، از سنت های الهی است .

فإذا جاء رسولهم قضی بینهم بالقسط

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «بینهم» اختلاف موجود بین جمعی از امت و پیامبر و به تقدیر «بینهم و بینه» باشد. در این صورت مراد از «قضی بینهم» می تواند سرکوبی مخالفان پیامبر و نابود کردن آنان به عذاب استیصال باشد، نه داوری میان آنان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 57 - 6

6_ مخالفان انبیا و اعراض کنندگان از حقایق و معارف الهی، در خطر نابودی و عذاب الهی اند .

فإن تولّوا .. یستخلف ربی قومًا غیرکم

814- عذاب مردان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 106 - 14

14- مرتد، دارای عذابی بزرگ است .

من کفر بالله من بعد ایمنه .. لهم عذاب عظیم

815- عذاب مردان منافق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 6 - 1

1 - عذاب و کيفر الهی، متوجه مردان و زنان منافق و مشرک

و یعدّب المنفقین و المنفقّات و المشرکین و المشرکّات

816- عذاب مرفهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 64 - 2

2 - مرفهان خوشگذران و جلو داران کفر ، نخستین چشندگان شعله های عذاب الهی

حتّی إذا أخذنا مترفیهم بالعذاب إذا هم یجثرون

ص: 456

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 50 - 8

8 - قشر مرفه و برخوردار ناسپاس ، در معرض عذاب و پیامد های هلاکت بار ناشکری خود

فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که این آیه، علاوه بر آن که درصدد موعظه و درس آموزی است، در مقام تهدید و بازدارندگی نیز می باشد.

817- عذاب مستضعفان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 48 - 2

2 - اظهار ناتوانی کردن مستکبران در دوزخ ، از برآوردن درخواست مستضعفان پیرو خود ، مبنی بر کاستن از عذاب آنان

فهل أنتم مغنون عتًا نصيبًا من النار . قال الذين استكبروا إنا كلّ فيها

این که مستکبران می گویند: «ما و شما گرفتار عذابیم»، در واقع پاسخ منفی آنان به درخواست مستضعفان و اظهار ناتوانی کردن است؛ زیرا کسی که خود در آتش می سوزد، نمی تواند نجات دهنده دیگران از آن باشد و گرنه خود را نجات می داد.

818- عذاب مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 14 - 19

19 _ مسیحیان پیمان شکن ، مورد تهدید خداوند به عذاب و کیفر اعمال خویش

و سوف ينبئهم الله بما كانوا يصنعون

جمله «ينبئهم الله ..»، کنایه از کیفر دادن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 52 - 24

24_ مشرکان ، یهود و نصاری عصر بعثت ، همواره در خطر گرفتاری به عذاب الهی بودند .

او امر من عنده فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

819- عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 24

24_ مشرکان ، یهود و نصاری عصر بعثت ، همواره در خطر گرفتاری به عذاب الهی بودند .

او امر من عنده فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

ص: 457

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 73 - 10

10 _ ایمنی از عذاب دردناک در گرو یکتاپرستی و پرهیز از گفتار کفرآمیز

و ما من اله الا اله وحد و إن لم ينتهوا عما يقولون . . . عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 118 - 3,4,6

3 _ مملوکیت مردمان برای خداوند مجوز عذاب مشرکان آنان از سوی خداوند

ان تعذبهم فانهم عبادک

4 _ مشرکان ، مستحق عذاب الهی

ان تعذبهم فانهم عبادک

6 _ عذاب و نیز آمرزش مشرکان در قیامت در اختیار خداوند و به دست اوست

ان تعذبهم . . . و إن تغفر لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 28 - 1

1 _ پدیدار شدن عذابی که مشرکان آن را انکار می کردند، موجب آرزوی بازگشت به دنیا، نه ایمان واقعی به خداوند و آیات

فقالوا یلیتینا نرد . . . بل بدالهم ما کانوا یخفون من قبل

جمله «یالیتینا . . . و نکون من المؤمنین» در آیه قبل، بیان آرزوی مشرکان برای بازگشت به دنیا و ایمان آوردن بود. حرف «بل» اضراب از آن مطالب است. یعنی نه اینکه آرزوی بازگشت برای ایمان باشد، بلکه به پندار رهایی از عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 3,6

3 _ خداوند توانمند بر فرستادن عذاب از بالا (آسمان) و از زیر پاها (زمین) بر مشرکان است.

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا من فوقکم أو من تحت أرجلکم

6_ خداوند در عین قدرت بر فرستادن انواع عذاب بر مشرکان و کافران، به آنان مهلت می دهد.

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم

چون در آیات گذشته سخن از نزول عذاب و درخواست مشرکان در این زمینه بود، این آیه با بیان قدرت خداوند بر عذاب به طور ضمنی دلالت بر مهلت دادن به مشرکان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 66 - 5

5_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) مأمور و متصدی عذاب کردن مشرکان و صاحب اختیار آن نیست.

و کذب به قومک .. قل لست علیکم بوکیل

چون در آیه قبل و همچنین صدر آیه سخن از عذاب بود، جمله «لست ..» برای نفی توهّم مشرکان در مورد این است که پیامبر (صلی الله علیه و آله) صاحب اختیار عذاب است.

ص: 458

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 19، 18

18 - سران کفر و شرک و پیروان آنان، بی خبر از مضاعف بودن عذاب یکدیگر

لکل ضعف و لکن لاتعلمون

مفعول «لاتعلمون» به قرینه «لکل ضعف»، ان لکل ضعفا است.

19 - سران شرک و کفر و پیروانشان، بی خبر از مضاعف بودن عذاب خویش

لکل ضعف و لکن لاتعلمون

برداشت فوق مبتنی بر این است که سران شرک نیز، همچون پیروان آنان، مخاطب «لاتعلمون» باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 39 - 3

3 - پیروان شرک و کفر برای رهایی از عذاب مضاعف هیچ مزیتی بر سران خویش ندارند.

فما كان لكم علينا من فضل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 17

17 - هود (ع)، قوم مشرک خویش را به نزول عذابی از جانب خداوند آگاه ساخت.

فانتظروا إني معكم من المنتظرين

متعلق «انتظروا» به دلیل آیه بعد، عذاب الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 3 - 14، 13

13 - تهدید مشرکان کفرپیشه صدر اسلام به عذاب دردناک جهنم

بشر الذين كفروا بعذاب أليم

و بشر الذین کفروا بعذاب الیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «عذاب الیم»، عذاب شکست در برابر جبهه اسلام باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 106 - 9

9_ عن ابی جعفر (ع) فی قول الله عز و جل : « و آخرون مرجون لامر الله » قال : قوم كانوا مشرکین فقتلوا مثل حمزه و جعفر و اشباههما من المؤمنین ، ثم انهم دخلوا فی الاسلام فوحدوا الله و ترکوا الشرك و لم يعرفوا الايمان بقلوبهم فیکونوا من المؤمنین فتجب لهم الجنة و لم یكونوا علی جحودهم فیکفروا فتجب لهم النار ، فهم علی تلك الحال اما یعذبهم و اما یتوب علیهم ;

از امام باقر (ع) درباره سخن خدای عز و جل که می فرماید: «و گروهی دیگر به امر خدا واگذار شده اند» روایت شده: آنان گروهی از مشرکانند که افرادی مثل حمزه و جعفر و امثال آن دو از مؤمنان را کشتند ; سپس داخل اسلام شدند ; پس خدا را

ص: 459

به یگانگی خواندند و شرک را ترک کردند؛ ولی ایمان قلبی نداشتند تا از مؤمنان باشند و بهشت برای آنان لازم آید و انکار قلبی نبودند تا کافر محسوب شوند و آتش برای آنان لازم آید، پس آنان که در این حال بودند یا خداوند عذابشان می کند یا آنها را می آمرزد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 46 - 2

2_ پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) با اضطراب و نگرانی چشم به راه نزول عذاب از جانب خداوند بر مشرکان بود .

و إما نرینک بعض الذی نعدهم أو نتوفینک فإلینا مرجعهم

آیه شریفه در مقام دلداری دادن به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است و این، از وجود نوعی نگرانی و ناراحتی در آن حضرت حکایت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 102 - 7

7_ پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از سوی خداوند دستور یافت یأس و نومیدی خود را نسبت به هدایت یافتن مشرکان ابلاغ کرده و اعلان کند که در انتظار نزول عذاب بر آنان به سر می برد .

فهل ینتظرون .. قل فانتظروا إنی معکم من المنتظرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 4 - 7

7_ خداوند ، بر اعطای معیشت نیکو به موحدان و عذاب کردن مشرکان و پرستشگران غیر او تواناست .

یمتعکم مت عا حسناً .. وإن تولّوا فإنی أخاف علیکم عذاب یوم کبیر ... و هو علی

در بر داشت فوق، جمله «و هو علی ..» در ارتباط با «یمتعکم» و «أخاف علیکم عذاب یوم کبیر» معنا شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 11

11_ نزول عذاب بر مشرکان و گنه پیشگان ، جلوه ای از ربوبیت خدا و در جهت تدبیر امور انسانهاست .

لما جاء أمر ربک

برداشت فوق ، با توجه به کلمه «رب» (مدبر و مربی) استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 4، 2

2_ امت های ستم پیشه (جوامع کفرپیشه و مشرک) در خطر گرفتار شدن به عقوبت های الهی و عذاب های استیصال هستند .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هي ظ_لمه

4_ نزول عذاب بر ستم پیشگان (کافران و مشرکان) پرتوی از ربوبیت خدا در جهت تدبیر امور انسانهاست .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هي ظ_لمه

ص: 460

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 103 - 1

1_ عذاب های نازل شده بر امت های کفرپیشه و مشرک ، نشانه ای بزرگ بر وجود قیامت و عذاب های اخروی است .

إن فی ذلک لآیه

«آیه» به معنای نشانه است و متعلق آن _ به قرینه «لمن خاف عذاب الآخره» - حقانیت قیامت و عذابهای آن است. نکره آوردن «آیه» برای رساندن بزرگی و عظمت آن می باشد. بنابراین «إن فی ذلک لآیه»؛ یعنی، همانا در آن عذابهای دنیوی، نشانه بزرگی است بر حقانیت قیامت و عذابهای آن.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 8

8_ وجود دلایل روشن بر توحید و حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مانع هر گونه بهانه ای برای انکار آنها و موجب استحقاق کافران و مشرکان به عذاب های الهی است .

و ما اکثر الناس ... بمؤمنین ... و ما یؤمن اکثرهم بالله إلا و هم مشرکون. أفأمنو

حرف «فاء» در «أفأمنوا» استحقاق عذاب را بر آیه «ذلک من أنباء الغیب ..» _ که حاوی برهان بر حقانیت قرآن و رسالت پیامبر(صلی الله علیه و آله) است و آیه «و کأین من آیه ...» _ که در بردارنده دلیل بر توحید می باشد _ مترتب کرده است ؛ یعنی، چون اتمام حجت شده، عذر و بهانه ای در کار نیست و کفرپیشگان مستحق عذابند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 34 - 1

1_ کافران ، مشرکان ، گمراهان و آنان که پیامبران را به مسخره می گیرند ، به عذاب های سخت دنیوی و اخروی گرفتار خواهند شد .

لهم عذاب فی الحیوه الدنیا و لعذاب الآخره أشق

مراد از ضمیر در «لهم» _ به قرینه آیه 31 و 32 _ کافران ، مشرکان ، استهزاگران و گمراهان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 55 - 8

8- گرفتاری مشرکان به عذاب الهی ، پس از برخورداری از نعمت ها و لذت های دنیوی

فتمتّعوا فسوف تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 110 - 2

2- کافران و مشرکان حق ناپذیر، به عذاب و کیفر الهی تهدید شدند .

إنّہ یعلم الجهر من القول و یعلم ما تکتمون

تذکر به این که خداوند به سخنان آشکار و توطئه ها و اسرار مشرکان و کافران آگاه است، در حقیقت تهدید آنان و هشدار به کیفر و عذاب شدن آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 461

8 - شرک ، گناهی است نابخشودنی که اهل آن مستحق عذاب الهی اند .

و کثیر حقّ علیه العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 88 - 3

3 - کافران و مشرکان ، به عذاب و شکست تهدید شدند .

و لتعلمنّ نبأه بعد حين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 3 - 18

18 - تهدید شدن مشرکان ، به عذاب و کیفر از جانب خداوند

و الذين اتّخذوا من دونه أولياء .. إنّ الله يحکم بينهم فی ما هم فيه یختلفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 25 - 9

9 - امت هایی از جن و انس در گذشته تاریخ بر اثر دشمنی با خداوند (شرکوری ، انکار رسالت پیامبران و ...) به عذاب الهی گرفتار شدند .

و حقّ علیهم القول فی أمم قد خلت من قبلهم من الجنّ و الإنس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 12

12 - مشرکان و مجادله گران حق ستیز گرفتار غضب و عذاب سخت الهی

و الذين یحاجّون فی الله .. علیهم غضب و لهم عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- ناتوانی معبود های مشرکان ، از یاری آنان به هنگام نزول عذاب

فلولا نصرهم الذين اتخذوا من دون الله قرباناً ءالهه

ارتباط این آیه با آیات پیشین _ که در زمینه نزول عذاب می باشد _ گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 6 - 1

1 - عذاب و کیفر الهی ، متوجه مردان و زنان منافق و مشرک

و يعذب المنفقين و المنفقت و المشركين و المشركت

ص: 462

820- عذاب مشرکان پیرو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 166 - 4

4 - هیچ وسیله نجاتی از عذاب قیامت برای مشرکان (سران شرک و پیروانشان) وجود ندارد .

تقطعت بهم الأسباب

«بهم» قید برای «الأسباب» است و «باء» در آن به معنای ملامت می باشد. بنابراین جمله «تقطعت...»؛ یعنی، [در حالی که تمام سببها و وسیله هایی که داشتند از هم گسیخته شود و از میان برود. مقصود از «الأسباب» می تواند سببهای نجات از عذاب باشد و نیز می تواند سببهایی باشد که سران و پیروان را با یکدیگر پیوند می دهد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 13

13 - مشرکان (سران آنان و پیروانشان) در قیامت به آتش دوزخ گرفتار شده و در آن ماندگار خواهند بود .

و ما هم بخرجین من النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 15

15 - کافران و مشرکان پیرو، همانند رهبرانیشان، دارای عذابی مضاعف از آتش دوزخ

قال لكل ضعف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 39 - 2

2 - تساوی پیروان و سران شرک در استحقاق عذاب مضاعف، پاسخی از سوی سران شرک به پیروان خویش

وقالت أليهم لأخريهم فما كان لكم علينا من فضل فذوقوا العذاب

821- عذاب مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 14

14- گرفتار آمدن مشرکان و کافران حق ناپذیر صدر اسلام به عذاب ، وعده پیشین الهی به آنان

ماتوعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 176 - 3

3 - خداوند ، به مشرکان و کافران صدر اسلام وعده عذاب داد .

أفبعذابنا يستعجلون

ص: 463

822- عذاب مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 66 - 3

3_ پیشگویی قرآن در مورد عملی شدن وعده های عذاب بر مشرکان مکه و قبیله پیامبر*

و کذب به قومک و هو الحق

از معانی حق، «ثابت» و «واجب» است و در مورد آیه به دلیل اینکه خبر از وقوع حادثه ای در آینده است، یعنی چیزی که تثبیت شده و واقع خواهد شد. لذا اگر مرجع ضمیر «به»، «عذاب» در آیه قبل باشد، جمله «و هو الحق» تأکید بر وقوع حتمی آن در آینده خواهد بود. همان گونه که تاریخ نیز این نکته را به وضوح تأیید کرد.

823- عذاب مصلحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 117 - 7

7_ «عن رسول الله (صلی الله علیه و آله): . . . یا ابن مسعود انصف الناس من نفسک وانصح الأمه و ارحمهم ، فإذا كنت كذلك و غضب الله علی أهل بلده أنت فيها و أراد أن ينزل علیهم العذاب نظر إلیک فرحمهم بک ، يقول الله تعالی : « و ما کان ربک لیهلك القرى بظلم و أهلها مصلحون » ؛

از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است: .. ای ابن مسعود! با مردم رفتار منصفانه داشته باش و خیرخواه امت باش و به ایشان رحم کن. اگر چنین باشی و خدا بر مردم شهری غضب کند که تو در میان آنان باشی و بخواهد عذاب خود را بر ایشان نازل کند، به سوی تو نظر می کند و به خاطر تو به آنان رحم می نماید. خداوند متعال می فرماید: و ما کان ربک ...».

824- عذاب مضاعف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 19، 18، 15

15_ کافران و مشرکان پیرو، همانند رهبرانیشان، دارای عذابی مضاعف از آتش دوزخ

قال لكل ضعف

18_ سران کفر و شرک و پیروان آنان، بی خبر از مضاعف بودن عذاب یکدیگر

لکل ضعف و لکن لاتعلمون

مفعول «لاتعلمون» به قرینه «لکل ضعف»، ان لکل ضعفا است.

19_ سران شرک و کفر و پیروانشان، بی خبر از مضاعف بودن عذاب خویش

لکل ضعف و لکن لاتعلمون

برداشت فوق مبتنی بر این است که سران شرک نیز، همچون پیروان آنان، مخاطب «لاتعلمون» باشند.

ص: 464

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 39 - 6, 7, 2

2_ تساوی پیروان و سران شرک در استحقاق عذاب مضاعف، پاسخی از سوی سران شرک به پیروان خویش

وقالت أليهم لأخريهم فما كان لكم علينا من فضل فذوقوا العذاب

6_ سران شرک و کفر با دعوت پیروانشان به چشیدن از عذاب مضاعف دوزخ، آنان را سرزنش و ملامت می کنند.

ربنا هؤلاء أضلونا .. فذوقوا العذاب بما كنتم تكسبون

«ال» در کلمه «العذاب» عهد ذکری است و اشاره به همان عذاب مضاعف دارد که از «الکل ضعف» استفاده می شود.

7_ عذاب اخروی پیروان شرک و کفر، سزای اعمالشان در دنیاست.

فذوقوا العذاب بما كنتم تكسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 70 - 1

1_ کسانی که مرتکب گناه شرک، آدم کشی و زنا شده اند، در صورتی که به توبه، ایمان و عمل صالح روی آورند، از عذاب و کیفر دوچندان و خوار کننده آن گناهان در امان خواهند بود .

و من يفعل ذلك .. يضـعـف له العذاب ... إلا من تاب و آمن و عمل عملاً صـلحاً

جمله «إلا من تاب..» استثنا از عموم مستفاد از «من» در «من يفعل...» است.

825- عذاب مضاعف کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 10

10_ کفر پیشگانی که مردم را از پیوستن به راه خدا باز می دارند، به عذابی دو چندان گرفتار خواهند شد .

الذين يصدون .. يضـعـف لهم العذاب

826- عذاب مضاعف مانعان از سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 10

10_ کفرپیشگانی که مردم را از پیوستن به راه خدا باز می دارند ، به عذابی دو چندان گرفتار خواهند شد .

الذین یصدون . . . یض_ عف لهم العذاب

827- عذاب مضاعف منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 7

ص: 465

7_ منافقان مرموز و پنهان کار مدینه ، از سوی خداوند به دو مرتبه عذاب علاوه بر عذاب بزرگ نهای در قیامت ، تهدید شدند .

سنعذبهم مرتین ثم یردون الی عذاب عظیم

828- عذاب مضاعف نفاق در مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 10

10_ حاضران در مرکز معرفت و پایگاه اسلامی ، دارای مسؤولیتی بیشتر و حرکت منافقانه در آن جا ، دارای عذابی مضاعف *

و ممن حولکم من الأعراب .. سنعذبهم مرتین

دو مرتبه عذاب شدن منافقان مذکور احتمال دارد از آن جهت باشد که با وجود نزدیک بودن به مؤمنان (ممن حولکم) و با وجود حضور در مرکز تبلیغ دین (المدینه) راه نفاق پیموده اند.

829- عذاب معرضان از آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 13

13_ خداوند، اعراض کنندگان از آیات خویش (قرآن) را به عذابی سخت گرفتار خواهد ساخت.

سنجزی الذین یصدفون عن آیتنا سوء العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 58 - 3

3- أعمال إعراض کنندگان از آیات الهی ، مقتضی تعجیل و زودرسی عذاب بر ایشان است .

لو یؤاخذهم بما کسبوا لعجل لهم العذاب

اگر بخواهند محتوای جمله شرطیه را به گونه ای بیان کنند که علاوه بر گذشته، وضعیّت آینده را نیز بازگو کند، یکی از شرط و جزا را مضارع و دیگری را ماضی می آورند. بنابراین «لو یؤاخذهم ... لعجل» بیان می دارد که در گذشته، چنین بود و در آینده نیز همین گونه خواهد بود.

830- عذاب معرضان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 17 - 12

12 - روی گردانان از اطاعت خدا و رسول او و جهاد در راه الهی گرفتار عذابی بس درد ناک

و من يتولّٰ يعذبّه عذابًا أليماً

ص: 466

831- عذاب معرضان از خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 17 - 12

12 - روی گردانان از اطاعت خدا و رسول او و جهاد در راه الهی گرفتار عذابی بس درد ناک

و من يتولّ يعذبّه عذابًا أليماً

832- عذاب معرضان از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 57 - 6

6_ مخالفان انبیا و اعراض کنندگان از حقایق و معارف الهی ، در خطر نابودی و عذاب الهی اند .

فإن تولّوا .. يستخلف ربّی قوماً غیرکم

833- عذاب معرضان از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 13

13_ خداوند، اعراض کنندگان از آیات خویش (قرآن) را به عذابی سخت گرفتار خواهد ساخت.

سنجزی الذین یصدفون عن آیتنا سوء العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 11 - 1

1 - تنها کسانی خود را از تذکرات قرآن ، دور نگه می دارند که تیره بخت تر از دیگران و گرفتار دشوارترین فرجام اند .

و یتجنّبها الأشقی

«أشقی» اسم تفضیل از ماده «شقاوت» است. ریشه اصلی این کلمه بر سختی کشیدن دلالت دارد و نقطه مقابل سهولت و سعادت است (مقایس اللغه). ذکر این کلمه _ خالی از قید زمان و مکان و متعلق _ سبب شده است که بر هر نوع تیره بختی در دنیا و آخرت، قابل

تطبیق باشد. آیه بعد، نوع اخروی آن را بیان داشته است.

834- عذاب معرضان از محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 17 - 12

12 - روی گردانان از اطاعت خدا و رسول او و جهاد در راه الهی گرفتار عذابی بس دردناک

ص: 467

و من يتولّ يعذبّه عذابًا أليماً

835- عذاب مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 8

8- عذاب استیصال هر قومی تنها شامل مجرمان و تبهکاران آن قوم می شود و نه پاکان و بی گناهانشان .

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلاّ آل لوط إنا لمنجّوهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 3

3 - عذاب طغیان گران مفسد ، جلوه ربوبیت خداوند و در راستای پیشبرد راه پیامبران است .

رَبِّكَ

836- عذاب مکذبان آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 4

4_ کافران به قیامت و آنان که برای منحرف نشان دادن راه خدا تلاش می کنند ، در خطر گرفتارشدن به عذاب های دنیوی اند .

الذین .. یبغونها عوجًا و هم بالأخره هم ک_فرون. أولُئک لم یکنوا معجزین فی الأ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

13 - نمل - 27 - 5 - 3, 1

1 - عذاب سخت و رنج آور ، گریبانگیر منکران قیامت

أولئک الذین لهم سوء العذاب

«أولُئک» اشاره به منکران جهان آخرت دارد. «سوء العذاب» نیز از باب اضافه صفت به موصوف و به معنای «العذاب السوء» می باشد؛ یعنی، اینان همان کسانی اند که آن عذاب سخت و جانکاه برایشان مقدر شده است.

3 - سرگردانی و تحیر در زندگی دنیایی ، عذابی جانکاه ورنجی طاقت فرسا برای منکران آخرت

فهم یعمهون . أولئك الذین لهم سوء العذاب

جمله «أولئك الذین...» می تواند تفسیر برای «عَمَهُ» در «فهم یعمهون» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 16 - 2، 1

1 - کافران دروغ انگار آیات الهی و آخرت ، گرفتار عذابند .

وَأَمَّا الذّٰین کفروا و کذبوا بآیتنا و لقای الآخره فأولئک فی العذاب محضرون

ص: 468

2- ورود و ماندگاری کافران و تکذیب گران آیات خدا و لقاء الله، به عذاب، به صورت جبری است.

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا... فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ

به صورت مفعولی آورده شدن احضار افراد یاد شده به جهنم و یا حاضر بودن شان در آن، می تواند اشاره به نکته فوق داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 8 - 8

8 - کسانی که به آخرت ایمان نمی آورند، گرفتار عذاب خواهند شد.

الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ

837- عذاب مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 49 - 2، 1

1_ تکذیب کنندگان آیات الهی به عذاب گرفتار خواهند شد.

وَالَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا يَمْسَهُمُ الْعَذَابُ

2_ ترس و اندوه، عذاب دنیوی تکذیب کنندگان آیات الهی

فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. وَالَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا يَمْسَهُمُ الْعَذَابُ

مطرح شدن عذاب برای تکذیب کنندگان، پس از نفی ترس و اندوه برای مؤمنان، اشاره به این است که عذاب دنیوی تکذیب کنندگان همان ترس و اندوه دنیوی آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 44 - 3

3_ بهشتیان برای ملامت و سرزنش دوزخیان، از آنان جویای تحقق وعید های الهی برای منکران آیات خداوند خواهند شد.

وَنَادَى... فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ تکذیب کنندگان آیات الهی ، در خطر گرفتار شدن به عذاب دنیوی هستند .

و أغرقنا الذين كذبوا بآيتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 54 - 9

9_ ستم پیشگان و تکذیب کنندگان آیات الهی ، در خطر هلاکت و نابودی با عذاب های الهی

كذبوا بآيت ربهم .. و كل كانوا ظالمين

ص: 469

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 73 - 6

6 - تکذیب کنندگان آیات الهی ، مستحق عذاب استیصال و در معرض آن هستند .

و أغرقنا الذين كذبوا بآيتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 1,3

1 - تکذیب آیات و نشانه های الهی ، زمینه ساز گرفتاری مکذبان به عذاب استیصال است .

ولا تكونن من الذين كذبوا بآيت الله... إن الذين حقت عليهم كلمت ربك

از ارتباط این آیه با آیه قبل استفاده می شود که: مراد از «الذين حقت عليهم» تکذیب کنندگان آیات الهی اند و از ذیل آیه بعد، جمله «حتی یروا العذاب الإلیم» و ذیل آیه بعد از این: یعنی، جمله «لما آمنوا كشفنا عنهم عذاب الخزی فی الحیاه الدنیا» استفاده می شود که مراد از «کلمت ربک» عذاب دنیوی استیصال است.

3 - محکوم شدن مکذبان آیات الهی به عذاب استیصال ، از شؤون ربوبیت الهی و مقتضای آن است .

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 85 - 1

1 - نزول عذاب بر کافران تکذیب گر ، پس از پایان یافتن محاکمه آنان

قال أكذبتم بـایـتی... و وقع القول عليهم

در تفسیر «وقع القول عليهم» چند نظر ابراز شده است که از جمله آنها «حلول عذاب» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 16 - 1,2

1 - کافران دروغ انگار آیات الهی و آخرت ، گرفتار عذابند .

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَ لِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ

2 - ورود و ماندگاری کافران و تکذیب گران آیات خدا و لقاء الله ، به عذاب ، به صورت جبری است .

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا .. فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ

به صورت مفعولی آورده شدن احضار افراد یاد شده به جهنم و یا حاضر بودن شان در آن، می تواند اشاره به نکته فوق داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 11 - 5، 2

2 - منکران آیات و نشانه های پروردگار ، دارای عذابی سخت و هول انگیز

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهِمْ عَذَابٌ مِنْ رَجْزٍ أَلِيمٍ

«رجز» در لغت، به معنای اضطراب می باشد (مفردات راغب).

5 - عذاب سخت منکران آیات الهی ، در قیامت به وسیله موادی آلوده و نفرت انگیز *

لَهِمْ عَذَابٌ مِنْ رَجْزٍ أَلِيمٍ

ص: 470

«رجز» می تواند به معنای «رجس» و آلودگی باشد در این صورت اگر «من» نشویه باشد، برآشت یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 10 - 2

2- گرفتاری به جهنم و عذاب الهی، سرنوشت تکذیب کنندگان آیات الهی است.

ویل یومئذ للمکذبین

به قرینه «إذا تتلی علیه آیاتنا...» در آیات بعد، عنوان «مکذبین»، تکذیب کنندگان آیات خداوند را در بر می گیرد.

838- عذاب مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 92 - 2

2_ تکذیب کنندگان انبیای الهی و رسالت های آنان در خطر نابودی با نزول عذابی سخت و ویرانگر

الذین کذبوا شعبیاً کأن لم یغنوا فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 96 - 13

13_ خداوند، گرفتارکننده گنهکاران و تکذیب گران انبیا به عذاب

و لکن کذبوا فأخذنهم بما کانوا یکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 97 - 1,3

1_ امت های تکذیب کننده انبیا در معرض گرفتار آمدن به عذاب الهی به هر هنگام، بویژه شبانگاهان در حال خواب و بی خبری

أفأمن أهل القرى أن یأتیهم بأسنا بیثا وهم نائمون

تفریع جمله «أفأمن...» بر «و لکن کذبوا فأخذنهم...» می رساند که مراد از «أهل القرى» امتهای تکذیب کننده انبیاست.

3_ احساس مصونیت تکذیب کنندگان انبیا از گرفتار شدن به عذاب های دنیوی، احساسی نابجا و به دور از واقعیت است.

أفأمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا

استفهام در جمله «أفأمن . . .» استفهام انکاری توییخی است. یعنی اقوام کفرپیشه احساس امنیت از عذاب الهی دارند، ولی به خاطر نابجا بودن چنین احساسی مورد ملامت هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 98 - 1

1 - جوامع تکذیب کننده رسولان الهی همواره در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی ، بویژه به هنگام اشتغال به سرگرمی ها و

ص: 471

أو أمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا ضحى وهم يلعبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 109 - 11, 10, 8

8_ تکذیب کنندگان پیامبران پیشین به عذاب های دنیوی گرفتار شدند .

أفلم يسيروا في الأرض فينظروا كيف كان عِقبه الذين من قبلهم

مراد از ضمیر در «أفلم يسيروا» مشرکان و مخالفان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) است و مقصود از «الذين من قبلهم» امتهای پیش از ایشان می باشد.

10_ مطالعه آثار باقیمانده از تکذیب کنندگان انبیا ، گویای عاقبت شوم آنان و گرفتار آمدنشان به عذاب های الهی است .

أفلم يسيروا في الأرض فينظروا كيف كان عِقبه الذين من قبلهم

11_ خداوند ، تکذیب کنندگان رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به فرجام شوم و گرفتار آمدن به عذاب استیصال تهدید کرد .

أفلم يسيروا في الأرض فينظروا كيف كان عِقبه الذين من قبلهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 8

8_ نزول عذاب بر تکذیب کنندگان انبیا ، نمودی از امداد های خداوند به پیامبران خویش

جاءهم نصرنا فنجى من نشاء

مراد از یاری خدا (جاءهم نصرنا) به قرینه «فنجى من نشاء ..» نزول عذاب است. بنابراین تعبیر کردن از نزول عذاب به آمدن یاری ، حکایت از برداشت فوق دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 40 - 6, 7, 8, 9

6 - عذاب برخی از اقوام مکذِّب انبیا (قوم عاد) با طوفان شن بود .

«حاصب» به «باد شدیدی که حامل شن و ماسه است» گفته می شود. گفتنی است که عذاب های یاد شده در آیه، براساس لفّ و نشر مرتب، مطابق با اقوام و اشخاص یاد شده در آیات پیش است.

7- برخی از اقوام مکذّب انبیا (قوم ثمود) با صیحه و صدایی مهیب و وحشت ناک، عذاب و نابود شدند .

و عَادًا و ثَمُودًا .. فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ ... و منهم من أخذته الصيحة

8- برخی از مکذّبان انبیا (قارون)، در کام زمین فرو رفتند و نابود گردیدند .

و قَارُونَ ... فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ ... و منهم من خسفنا به الأرض

9- برخی از مکذّبان انبیا (فرعون و هامان)، گرفتار امواج دریا شدند و غرق شدند .

و فرعون و .. فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ ... و منهم من أغرقنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 9 - 18

18 - امت های گذشته، در پی اصرار بر تکذیب تعالیم انبیا، به عذاب الهی گرفتار شدند .

و جاءتهم رسلهم بالبينات فما كان الله ليظلمهم ولكن كانوا أنفسهم يظلمون

فعل «كانوا» با فعل مضارع «يظلمهم» مفيد استمرار وإصرار است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - زمر - 39 - 25 - 4, 3

3- تكذيب كندگان پيامبران ، از ميان اقوام گذشته ، به عذاب الهی گرفتار شدند .

كذب الذين من قبلهم فأتيهم العذاب

4- عذاب تكذيب كندگان انبيای الهی ، غافلگیرانه بود .

فأتيهم العذاب من حيث لا يشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - زخرف - 43 - 25 - 1

1- تكذيب كندگان و مخالفان پيامبران ، گرفتار خشم و انتقام الهی در گذشته تاريخ

قالوا إنا بما أرسلتم به كافرين . فانتقمنا منهم

839- عذاب مكذبان ربوبيت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - رعد - 13 - 13 - 18

18_ خداوند كفرپيشگانی كه على رغم مشاهده آيات خدا ، ربوبيت او را منكر شوند ، به عذاب شديد و مكرى سخت تهديد كرده است .

و هم يجدلون في الله و هو شديد المحال

840- عذاب مكذبان شعيب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 92 - 1

1_ عذاب فرود آمده بر تكذيب كندگان شعيب و كفرپيشگان مدين موجب نابودى آنان و تخريب آثار زندگانی در آن ديار شد .

الذین کذبوا شعبياً کأن لم یغنوا فیها

ضمیر در «فیها» به «دار» در آیه قبل برمی گردد و «غنی» مصدر «لم یغنوا» به معنای اقامت کردن و سکونت گزیدن است. بنابراین «کأن لم یغنوا» یعنی گویا قوم شعب در دیارشان اقامت نکرده بودند. و این کنایه از نابودی دیار آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 93 - 1

1_ شعب (ع) پس از حتمیت نزول عذاب الهی بر تکذیب کنندگان رسالتش، از آنان فاصله گرفت و به دیاری دیگر شتافت

ص: 473

841- عذاب مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقرہ - 2 - 90 - 19

19 - منکران حقانیت قرآن و کافران به پیامبر (صلی اللہ علیہ و آلہ) ، به عذابی خوار کننده گرفتار خواهند شد .

و للکفرین عذاب مہین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقرہ - 2 - 123 - 8

8 - در قیامت ، هیچ راه نجاتی برای کافران به قرآن و پیامبر (صلی اللہ علیہ و آلہ) وجود نخواهد داشت .

أولئك يؤمنون به و من یکفر به . . . و اتقوا یوماً لاتجزی نفس عن نفس شیئاً

هدف از توصیف قیامت، به اینکه فدیہ ای گرفته نمی شود و . . . مایوس کردن مستحقان عذاب است از اینکه راه نجاتی - جز ایمان به قرآن و پیامبر (صلی اللہ علیہ و آلہ) - برای خویش توهم کرده و به اعتبار آن دل خوش کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 50 - 3

3 - تکذیب کنندگان قرآن و رسالت پیامبر اکرم (صلی اللہ علیہ و آلہ) ، همواره در معرض عذاب ناگهانی استیصال ، قرار دارند .

قل أرءیتم إن أتیکم عذابہ بیتاً أو نهاراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کہف - 18 - 55 - 18

18 - کافران به قرآن ، در خطر عذابی غافل گیرانه و یا عذابی رو در رو و آشکارند .

أن تأتيهم سنۃ الأولین أو یأتیهم العذاب قبلاً

چنانچه «قُبلاً» مفرد باشد، به معنای «رؤیت شده» و «روبه رو» است و مراد آیه این می شود که کافران، چه بسا، به عذابی از نوع عذاب پیشینیان _ که به قرینه مقابله با «قُبلاً» غافل گیرانه بود _ کیفر شوند و ممکن است به عذابی آشکار و رویاروی، گرفتار آیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 16 - 1

1 - تکذیب کنندگان قرآن و قیامت و گناه کاران متجاوز، به حرارت شدید جهنم گرفتار شده و در آن خواهند سوخت .

ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ

«صالوا» _ که قبل از اضافه به «جهنم»، «صالون» (جمع «صال») بوده است _ یعنی، کسانی که با رنج و مشقت حرارت آتش را می چشند و در آن می سوزند. در لسان العرب آمده است: صَلِيَ بِالنَّارِ وَصَلِيَهَا صَلِيًّا قَاسِيًّا حَرًّا (حرارت آتش را با رنج

ص: 474

و مشقت چشید) و صَلَّى فَلَانٌ بِالنَّارِ يَصْلِيَّ صُلْبًا احترق (سوخت).

842- عذاب مکذبان قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 12 - 4

4_ کیفر و عذاب تکذیب کنندگان قیامت ، بسیار شدید و هولناک خواهد بود .

سمعوا لها تغيظًا وزفيرًا

صدای خشمگینانه و پرخروش آتش جهنم، با دیدن منکران معاد از راه دور، حاکی از شدت و هولناکی عذاب و کیفر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 13 - 4

4_ آتش دوزخ برای منکران قیامت ، بسیار زجرآور و طاقت فرسا خواهد بود .

دعوا هنالك ثبورًا

درخواست هلاکت و مرگ در آتش دوزخ، حاکی از شدت دردناکی و طاقت سوزی آن آتش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 14 - 3,5

3_ تکذیب کنندگان قیامت ، علاوه بر گرفتاری به کیفر جسمانی (سوختن) ، به کیفر روانی (تحقیر و استهزا) نیز مبتلا خواهند شد .

و إذا ألقوا منها مكانًا ضيقًا .. لا تدعوا اليوم ثبورًا وحدًا و ادعوا ثبورًا ك

جمله «لاتدعوا..» - به جای جواب مناسب با «دعوا هنالك ثبورًا» - می تواند برای تحقیر و استهزای آنان باشد.

5_ جهنم ، دارای انواع عذاب هلاکت بار برای تکذیب کنندگان قیامت

لاتدعوا اليوم ثبورًا وحدًا و ادعوا ثبورًا كثيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 14 - 6

6 - مجرمان و منکران قیامت ، به عذاب ابدی و پایان ناپذیر گرفتار خواهند شد .

و لو ترى إذ المجرمون .. و ذوقوا عذاب الخلد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطفین - 83 - 10 - 1

1 - تکذیب کنندگان قیامت در آن روز ، گرفتار جهنم و عذاب الهی خواهند بود .

ویل یومئذ للمکذبین

«ویل» به معنای عذاب و هلاکت است (لسان العرب). برخی آن را نام یکی از درب ها، یا درّه ای از جهنم می دانند.

ص: 475

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 16 - 1

1 - تکذیب کنندگان قرآن و قیامت و گناه کاران متجاوز، به حرارت شدید جهنم گرفتار شده و در آن خواهند سوخت .

ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيمِ

«صالوا» _ که قبل از اضافه به «جهنم»، «صالون» (جمع «صال») بوده است _ یعنی، کسانی که با رنج و مشقت حرارت آتش را می چشند و در آن می سوزند. در لسان العرب آمده است: صَدَّ لِي بِالنَّارِ وَصَدَّ لِيهَا صَدَّ لِيَا قَاسِي حَرِّهَا (حرارت آتش را با رنج و مشقت چشید) وَصَلِيَ فَلَانَ بِالنَّارِ يَصَلِي صُلِيًّا أَحْتَرَقَ (سوخت).

843- عذاب مکذبان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 90 - 19

19 - منکران حقانیت قرآن و کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به عذابی خوار کننده گرفتار خواهند شد .

و لِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 123 - 8

8 - در قیامت، هیچ راه نجاتی برای کافران به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) وجود نخواهد داشت .

أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ... وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا

هدف از توصیف قیامت، به اینکه فدیة ای گرفته نمی شود و... مایوس کردن مستحقان عذاب است از اینکه راه نجاتی - جز ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) - برای خویش توهم کرده و به اعتبار آن دل خوش کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 58 - 7

7 - خداوند آگاهتر از هر کس به اینکه در چه زمان و شرایطی مشرکان و منکران پیامبر (صلی الله علیه و آله) را عذاب کند.

لِقَضَى الْأَمْرِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 50 - 3

3_ تکذیب کنندگان قرآن و رسالت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) ، همواره در معرض عذاب ناگهانی استیصال ، قرار دارند .

قل أرءیتم إن أتیکم عذابه بیتاً أو نهاراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 40 - 2

2_ برخی از عذاب های وعده داده شده به منکران رسالت ، در حیات پیامبر (صلی الله علیه و آله) تحقق یافت .

وإن مآ نرینک بعض الذی نعدهم

ص: 476

کلمه «بعض» در آیه شریفه گویای برداشت فوق است؛ یعنی، آن کلمه می‌رساند که سخن درباره برخی از عذابهای اعلام شده است؛ که احتمالاً پس از وفات پیامبر (صلی الله علیه و آله) تحقق می‌یابد (اوتوفینک) ولی آن بعض دیگر یا پیش از نزول این آیه تحقق یافته و یا پس از آن در زمان حیات پیامبر (صلی الله علیه و آله) تحقق خواهد یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 24 - 1

1 - گرفتاری به بزرگ‌ترین عذاب‌های خداوند، فرجام کسانی است که از پند و اندرز‌های پیامبر (صلی الله علیه و آله) روی برگردانده، به آن کفر می‌ورزند.

إلا من تولّى و كفر . فيعذبه الله العذاب الأكبر

844- عذاب مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 30 - 10

10_ عذاب منکران معاد (کافران) به فرمان مستقیم خداوند در قیامت صورت می‌گیرد.

قال فذوقوا العذاب بما كنتم تكفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 69 - 4

4 - کیفر منکران معاد و ختم فرجام ایشان با عذابی مرگبار، از سنت‌های خداوند است.

فانظروا كيف كان عـقبه المجرمين

تعبیر «فانظروا» در بردارنده معنای عبرت‌گیری و درس‌آموزی است و عبرت گرفتن در صورتی معنا دارد که حکم جاری بر مجرمان پیشین، درباره نسل‌های بعد نیز استمرار داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 9 - 10

10 - سقوط قطعه‌هایی از آسمان بر سر منکران معاد، بسته به خواست و مشیت خدا است.

إن نشأ .. أو نسقط عليهم كسفًا من السماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 33 - 4

4 - گرفتار آمدن منکران معاد ، در قیامت به عذابی که آن را به استهزا می گرفتند و انکار می کردند .

و حاق بهم ما كانوا به يستهزءون

ص: 477

845- عذاب مکذبان موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 133 - 2

2_ جاری شدن سیلاب و هجوم ملخ ها ، شپش ها و قورباغه ها و آلوده شدن زندگانی به خون ، از عذاب های نازل شده بر فرعونیان منکر رسالت موسی

فأرسلنا عليهم الطوفان و الجراد و القمل و الضفادع و الدم

«طوفان» آب فراوانی است که بر منطقه و یا مناطقی مستولی می شود. هر یک از «جراد» (ملخ) و «قمل» (شپش) اسم جنس است. ضفادع جمع ضفدع یا ضفدع (قورباغه) است.

846- عذاب منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 10 - 6

6_ منافقان ، به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

و لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 63 - 16

16_ لزوم دوری جستن از منافقین مخالفت کننده با حکم خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) ، به دلیل نگون بختی و گرفتاری ایشان به عذاب الهی

و اذا قيل لهم تعالوا الی ما انزل الله و الی الرسول . . . فاعرض عنهم

امام کاظم (ع) در بیان علت لزوم اعراض از منافقان فرمود: فقد سبقت علیهم کلمه الشقاء و سبق لهم العذاب . . .

کافی، ج 8، ص 184، ح 211؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 387، ح 3؛ نورالثقلین، ج 1، ص 509، ح 368؛ تفسیر عیاشی، ج 1، ص 255، ح 183.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 138 - 1

1_ عذاب دردناک الهی در انتظار منافقان

بشر المنفقین بان لهم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 52 - 6

6_ منافقان ، در معرض گرفتار شدن به عذاب الهی

و نحن نترصد بكم أن يصيبكم الله بعذاب من عنده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 478

16 _ جان کندن دشوار و حسرت بار منافقان و کفر نهایی آنان ، پیامد کثرت مال و اولاد و نمودی از عذاب الهی

فلا تعجبک أمولهم ... یرید الله لیعذبهم بها ... و ترهق أنفسهم و هم کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 _ منافقان ، در معرض نزول عذاب الهی و مبتلا شدن به سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، قوم ابراهیم و اصحاب مدین

وعد الله المنافقین .. ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح ... و أصحاب مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10- منافقان ، در زمره کافران و گرفتار عذابی همانند آنان

و منهم من یستمع إلیک حتی إذا خرجوا من عندک قالوا .. ماذا قال

چنانچه ضمیر «منهم» به «من هو خالد ..» بازگردد و مراد از آن در «من یستمع ...» _ به قرینه محتوای آیه _ منافقان باشد، می توان گفت: منافقان فرجامی همانند کافران خواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- لحظه مرگ ، لحظه آغاز عذاب منافقان و خیانتکاران به اسلام

فکیف إذا توقّتهم الملئکه یضربون وجوههم و أدبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- عذاب منافقان به هنگام مرگ ، معلول پیروی آنان از آنچه مورد خشم الهی است .

یضربون وجوههم و أدبهم . ذلک بأنهم اتبعوا ما أسخط الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 15 - 2

2 - عذابی سخت و جانکاه ، در انتظار منافقان است .

أعدّ الله لهم عذاباً شديداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 16 - 6

6 - عذاب خوار کننده الهی ، در انتظار منافقان است .

فلهم عذاب مهين

ص: 479

847- عذاب منکران رسالت انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 95 - 12

12_ عذاب منکران رسالت ، عذابی ناگهانی و غافلگیرانه است .

فأخذنهم بغتة وهم لا يشعرون

848- عذاب منکران محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 5

5_ منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و سرپیچی کنندگان از فرمان های او ، در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی هستند .

عذابی أصيب به من أشاء... فسأکتبها للذین یتقون... الذین یتبعون الرسول

«الذین یتبعون...» مصداق بارزی برای «الذین یتقون...» در آیه قبل است. بنابراین همان گونه که مفهوم مخالف «یتقون و...» برخی مصادیق «من أشاء» را تبیین می کرد، مفهوم «یتبعون...» نیز روشنگر مصادیقی بارز از «من أشاء» خواهد بود.

849- عذاب ناگهانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 44 - 12، 9

9_ عذاب ناگهانی غافلان از خداوند و هشدارهای او، در اوج شادمانی و رفاه و آسایش

فلما نسوا ما ذکرنا به... أخذنهم بغتة

12_ برخی از امتهای گذشته پس از فراموش کردن خدا و هشدارهای او گرفتار عذاب ناگهانی خداوند شدند.

و لقد أرسلنا إلی أمم من قبلک... فلما نسوا... أخذنهم بغتة فإذا هم مبلسون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 45 - 1

1_ خداوند با عذاب ناگهانی نسل برخی از امتهای ستمکار پیشین را ریشه کن کرده است.

أخذنهم بغته . . . فقطع دابر القوم الذين ظلموا

«دابر القوم» یعنی «آخر القوم». و قطع شدن آن به معنای ریشه کن شدن آخرین نفر است که از آن به ریشه کن شدن نسل تعبیر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 47 - 3

3_ عذاب ناگهانی و غافلگیرانه و عذاب غیر غافلگیرانه (تدریجی و با ظهور نشانه های عذاب)، از انواع عذابهای الهی در دنیا

إن أتیکم عذاب الله بغته أو جهره

ص: 480

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 95 - 12

12 _ عذاب منکران رسالت ، عذابی ناگهانی و غافلگیرانه است .

فأخذنهم بغتة و هم لا يشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 97 - 1

1 _ امت های تکذیب کننده انبیا در معرض گرفتار آمدن به عذاب الهی به هر هنگام ، بویژه شبانگاهان در حال خواب و بی خبری

أفأمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا بيتا و هم نائمون

تقریب جمله «أفأمن ...» بر «و لكن كذبوا فأخذنهم ...» می رساند که مراد از «أهل القرى» امتهای تکذیب کننده انبیاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 99 - 2

2 _ فراگیری عذاب بر کفرپیشگان بی تقوا به هنگام غفلت های شبانه و سرگرمی های روزانه ، از مکرها و برنامه های پنهانی خداوند با آنان

أن يأتيهم بأسنا بيتا . . . ضحى و هم يلعبون. أفأمنوا مكر الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 18

18 - کافران به قرآن ، در خطر عذابی غافل گیرانه و یا عذابی رو در رو و آشکارند .

أن تأتيهم سنه الأولين أو يأتيهم العذاب قبلاً

چنان چه «قُبلاً» مفرد باشد، به معنای «رؤیت شده» و «رویه رو» است و مراد آیه این می شود که کافران، چه بسا، به عذابی از نوع عذاب

پیشینیان _ که به قرینه مقابله با «قُبلاً» غافل گیرانه بود _ کیفر شوند و ممکن است به عذابی آشکار و رویاروی، گرفتار آیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 40 - 4

4- بهت زدگی کافران در برابر عذاب ناگهانی ، بازدارنده آنان از هر گونه اقدام دفاعی است .

بل تأتیهم بغته فتبهتهم فلا یستطیعون ردها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 202 - 1

1 - نزول عذاب استیصال بر جرم پیشگان ، به گونه ای ناگهانی و غافل گیرانه

فیأتیهم بغته

ص: 481

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 53 - 10، 11

10 - عذاب کافران در موعد مقرر ، به صورت ناگهانی ، آنان را فرا خواهد گرفت .

و ليأتينهم بغته

11 - عذاب کافران چنان غافل گیرانه خواهد بود که آنان ، هیچ خبردار نخواهند شد .

ولجاءهم العذاب وليأتينهم بغته وهم لا يشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 25 - 4

4 - عذاب تکذیب کنندگان انبیای الهی ، غافلگیرانه بود .

فأتىهم العذاب من حيث لا يشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 55 - 8، 10

8 - عمل نکردن به تعالیم قرآن ، در پی دارنده عذاب ناگهانی در دنیا

واتبعوا أحسن ما أنزل .. من قبل أن يأتكم العذاب بغته

«بغته» به معنای ناگهانی است.

10 - عذاب عمل نکردن به تعالیم قرآن ، ناگهانی و غیرقابل پیش بینی است .

و أنتم لا تشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 17 - 8

8 - گرفتار آمدن قوم ثمود به عذاب دفعی و ناگهانی

فأخذتهم صاعقه العذاب الهون

«صاعقه» به معنای صدای شدید آسمانی است و با توجه به مفرد بودن آن، معنا چنین می شود: «ثمودیان با یک فریاد آسمانی از میان رفتند». بنابر این مردم قوم ثمود بر خلاف قوم عاد _ که چندین روز عذاب آنان به طول انجامید _ ، به عذابی ناگهانی گرفتار شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 5

5 - طغیان کنندگان فسادگر ، در معرض افتادن به کمین خداوند و گرفتاری ناگهانی به عذاب های الهی

الذین طغوا .. الفساد ... إنّ ربک لبالمرصاد

ص: 482

850- عذاب نمازگزاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ماعون - 107 - 4 - 1

1 - برخی از نمازگزاران، گرفتار نفرین خداوند و سزاوار عذاب و هلاکت اند.

فویل للمصلین

«ویل» - که در اصل به معنای عذاب و هلاکت است - کلمه ای است که برای تهدید به عذاب به کار می رود. (لسان العرب) این کلمه نام درّه، یا چاه خاصی در جهنم و یا نام یکی از درهای آن است (قاموس). مبتدا قرار گرفتن آن - با آن که نکره است - نشان می دهد که در معنای نفرین به کار رفته است.

851- عذاب وجدان متخلفان غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 118 - 5

5 - گرفتار شدن سه مسلمان متخلف از جنگ تبوک به عذاب وجدان

وضاقت علیهم أنفسهم

852- عذاب هامان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 40 - 3,9

3 - درهم کوبیده شدن قارون و فرعون و هامان و اقوام عاد و ثمود، به اراده و عذاب الهی بود.

فکلاً أخذنا بذنبه

9 - برخی از مکذبان انبیا (فرعون و هامان)، گرفتار امواج دریا شدند و غرق شدند.

و فرعون و ... فکلاً أخذنا بذنبه ... و منهم من أغرقنا

853- عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 12 - 3

3 - قید و بند های گران و آتش افروخته ، از عذاب های الهی در قیامت

إِنَّ لَدِينَا أُنْكَالًا وَجَحِيمًا

ص: 483

854- عذاب های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 4

4- به هلاکت رساندن گروهی از مردم و به دنبال آن ایجاد بحران روانی در بازماندگان ، از جمله عذاب های دنیوی خداوند

أو يأخذهم على تخوّف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 6

6- عذاب های آخرت ، نسبت به کیفر های دنیوی ، شدیدتر و پایدارتر است .

و لعذاب الآخرة أشدّ وأبقى

855- عذاب هدایت ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 4 - 1

1 - مهیا بودن زنجیر ها ، غلّ ها و آتش برافروخته برای کافران و ناسپاسان نعمت هدایت از جانب خداوند

إنا أعتدنا للک فرین سلّ سلّ وأغلّ لاً وسعیراً

856- عذاب همسر لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 83 - 5

5_ همسر لوط با ماندن در میان کافران به عذاب الهی گرفتار شد و به هلاکت رسید .

إلا امرأته کانت من الغبرین

«غابر» به معنای باقی مانده است. بنابراین «کانت من الغبرین» بیانگر این است که همسر لوط به جهت باقی ماندن در میان قومش، از عذاب الهی رهایی نیافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 18

18_ همسر لوط ، باید به عذابی که برای قوم لوط مقدر شده بود ، گرفتار می شد .

إنه مصیبتها ما أصابهم

ضمیر در «إنه» به اصطلاح ضمیر شأن است و حاکی از تأکید می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 60 - 1

1- همسر لوط (ع) در زمره مجرمان قوم لوط و عذاب شدگان الهی بود .

ص: 484

إلا ءال لوط إنا لمنجّوهم .. إلا امرأته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 171 - 2

2 - همسر لوط ، مخالف راه او و در زمره محکومان به عذاب

إلا عجوزاً فی الغـبرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 57 - 1

1 - نجات لوط (ع) و خانواده اش - به جز همسر وی - از عذاب نازل شده بر قوم لوط

فأنجینـه و أهله إلا امرأته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 32 - 7

7 - ملائکه عذاب قوم لوط ، پیشاپیش از عذاب شدن همسر لوط خبر داشتند و او را از نجات یافتگان نمی دانستند .

لننجیته و أهله إلا امرأته كانت من الغـبرین

«غابر» ماندن پس از سپری شدن چیزی است که با او بوده است (مفردات راغب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 33 - 14

14 - فرشتگان مأمور عذاب قوم لوط ، به لوط (ع) اعلام کردند که او و خانواده اش ، به جز همسرش را ، از عذاب نجات خواهند داد .

إنا منجّوک و أهلك إلا امرأتک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 10 - 9

9 - بی تأثیر بودن اقدام حضرت نوح و لوط (ع) ، برای نجات همسران خیانت کار خود از عذاب الهی

فلم يغنيا عنهما من الله شيئاً

857- عذاب همسر نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 10 - 9

9- بی تأثیر بودن اقدام حضرت نوح و لوط (ع)، برای نجات همسران خیانت کار خود از عذاب الهی

فلم يغنيا عنهما من الله شيئاً

ص: 485

858- عذاب همگانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 91 - 4

4_ کفرپیشگان قوم شعیب بر اثر عذاب الهی ، همگان به رو بر زمین افتادند و هلاک شدند .

فأصبحوا في دارهم جثمين

«جثوم» به معنای به زمین چسبیدن و حرکت نکردن است و برخی گفته اند به معنای فرو افتادن شخص است بر سینه خود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 17 - 2

2- کیفر هلاکت بار عمومی و فراگیر ، برای انسان های قبل از نوح (ع) به وقوع نپیوسته بود .

و کم أهلکنا من القرون من بعد نوح

خداوند در آیه پیش از سنت خویش مبنی بر هلاکت اقوام کافر و فاسد، خبر داد و آن گاه برای اثبات این حقیقت، هلاکت قوم نوح و پس از او را یادآور شد. از ذکر داستان نوح و اقوام پس از او، می توان استفاده کرد که اقوامی که به صورت جمعی قبل از نوح(ع) دچار عذاب شده باشند، وجود نداشته است.

859- عذاب هنگام مرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 28 - 1،4،8

1- عذاب منافقان به هنگام مرگ ، معلول پیروی آنان از آنچه مورد خشم الهی است .

يضربون وجوههم و ادبهم . ذلک بأنهم اتبعوا ما أسخط الله

4- بیزاری از رضا و خشنودی خداوند ، موجب عذاب به هنگام مرگ

ذلک بأنهم .. کرهوا رضونه

8- عذاب به هنگام مرگ و حبط اعمال ، نتیجه عملکرد خود انسان است .

يضربون وجوههم و ادب_رهم . ذلك بانهم اتبعوا... و كرهوا... فأحبط أعم_لهم

از تعلیل موجود در آیه شریفه، استفاده می شود که منافق، خود با عملکرد خویش زمینه عذاب و حبط اعمالش را فراهم می آورد.

860- عذاب یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 80 - 9

9 - خداوند ، هرگز اندک بودن عذاب یهود را تضمین نکرده و با آنان در این باره عهد و پیمانی نبسته است .

أتخذتم عند الله عهداً

ص: 486

همزه استفهام در «أتخذتم» انکار ابطالی است؛ یعنی، چنین عهد و پیمانی نزد خدا ندارید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 90 - 20

20 - یهودیان منکر رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از زمره کافرانند و به عذابی خفت آور گرفتار خواهند شد.

و للکفرین عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 24

24 - مشرکان، یهود و نصاری عصر بعثت، همواره در خطر گرفتاری به عذاب الهی بودند.

او امر من عنده فیصبحوا علی ما اسروا فی انفسهم ندمین

861- عذاب یهود ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 165 - 4, 7, 3, 2

2 - خداوند یهودیان متمرّد در آبادی ایله را پس از مداومت بر صید ماهی در روز شنبه و بی اعتنایی به مواعظ اصلاحگران به عذابی شدید گرفتار ساخت.

فلما نسوا ما ذکرنا به . . . أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس

«بئیس» به معنای شدید است.

3 - خداوند از میان یهودیان ایله تنها مصلحانِ نهی کننده از منکر را از گرفتار شدن به عذاب رهایی بخشید.

أنجینا الذین ینهون عن السوء

4 - خداوند حتی آن گروه از یهودیان ایله را که خود صالح بودند، ولی متجاوزان را موعظه نکردند، به عذابی شدید گرفتار ساخت.

أنجینا الذین ینهون عن السوء وأخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس

در آیه قبل در مقام تقسیم یهودیان ایله از نظر عملکرد، آنان را به سه گروه تقسیم کرد و آیه مورد بحث در مقام بیان سرنوشت آنان است و

ایشان را در دو گروه قرار داده است. این مقایسه نشان می دهد که خداوند ترک کنندگان نهی از منکر را از گروه ظالمان (الذین ظلموا) شمرده است.

7_ فسق و ستمگریِ یهودیان ایله ، مایه نزول عذاب الهی بر آنان شد .

أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس بما كانوا یفسقون

«ما» در «بما كانوا» مصدریه و «باء» سببیه است _ یعنی: أخذناهم بسبب فسقهم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 166 - 3

3_ خداوند یهودیان ایله را پس از عبرت نگرفتن از عذاب نازل شده بر آنان و اصرارشان بر صید ماهی ، به بوزینه تبدیل کرد .

وأخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس .. فلما عتوا عن ما نهوا عنه

ص: 487

واقع شدن جمله «فلما عتوا» پس از «أخذنا الذين ظلموا . . .»، بیانگر این است که متجاوزان پس از مبتلا شدن به عذاب دنیوی همچنان به صید ماهی در شبانه ادامه می دادند.

862- عذاب یهود کافر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 14

14 - یهودیان کافر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استهزا کننده او، مستحق عذابی دردناک هستند .

و للكفرین عذاب أليم

863- عذاب یهود متخلف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 12

12 - خداوند برای عذاب یهودیان متمرّد، نیروهایی را در برزخ بر آنان مسلط کرده است .

ليبعثن عليهم إلى يوم القيمة من يسومهم سوء العذاب

864- عظمت روز عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 156 - 6

6 - روز نزول عذاب استیصال، روزی بس بزرگ و هولناک

فيأخذكم عذاب يوم عظيم

مراد از «عذاب يوم عظیم» به قرینه «فأخذهم العذاب» (آیه 158) عذاب استیصال است که ثمودیان را نابود ساخت.

865- عظمت عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 33 - 4

4 - کیفر و عذاب خداوند در آخرت ، بزرگ تر و با عظمت تر از عذاب و کیفر دنیوی او است .

ولعذاب الآخرة أكبر

ص: 488

866- عظمت عذاب دنیوی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 21

21- روز فرارسی عذاب دنیوی مشرکان و کافران ، روزی بس شگفت و عظیم

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

مراد از «عذاب یوم عظیم» ممکن است عذاب دنیوی باشد.

867- عظمت عذاب دنیوی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 21

21- روز فرارسی عذاب دنیوی مشرکان و کافران ، روزی بس شگفت و عظیم

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

مراد از «عذاب یوم عظیم» ممکن است عذاب دنیوی باشد.

868- عفو از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 34 - 2

2_ محاربان مفسد در صورتی که پیش از دستگیری توبه کنند ، به عذاب آخرت گرفتار نخواهند شد .

و لهم في الآخرة عذاب عظيم. الا الذين تابوا من قبل ان تقدروا عليهم

869- علم به مراتب اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 70 - 9

9- آگاهی از میزان جرایم انسان ها و درجات عذاب آنان ، از شؤون ربوبیت الهی است .

فوربک . . . ثم لنحن اعلم

870- علم به وقت عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 110 - 4

4- علم به زمان کيفر و عذاب انسان ها ، درگرو آگاهی به نهان و آشکار آنان است .

ص: 489

إن أدري أقریب . . . إنه یعلم الجهر من القول

871- علم ملائکه عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 32 - 3،7

3- فرشتگان مأمور عذاب قوم لوط ، به حضور کسانی از قوم لوط که شایسته نجات اند ، آگاه بودند .

قالوا نحن أعلم بمن فيها لننجیته

7 - ملائکه عذاب قوم لوط ، پیشاپیش از عذاب شدن همسر لوط خبر داشتند و او را از نجات یافتگان نمی دانستند .

لننجیته و أهله إلاّ امرأته كانت من الغیرین

«غایر» ماندن پس از سپری شدن چیزی است که با او بوده است (مفردات راغب)

872- عمومیت عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 84 - 24

24_ عذاب روز قیامت ، عذابی است فراگیر همه کافران و گنه کاران .

إنی أخاف علیکم عذاب یوم محیط

کلمه «محیط» (احاطه کننده و فراگیر) در ظاهر صفت برای «یوم» است و در حقیقت ، بیانگر وصفی برای عذاب می باشد؛ یعنی ، محیط عذابه.

873- عمومیت عذاب قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 158 - 1

1 - نزول عذاب فراگیر الهی بر ثمودیان ، در پی کشتن ناقه صالح

ففقروها . . . فأخذهم العذاب

2- عذاب قوم ثمود، فراگیر بود و کسی از آنان زنده و نسلی از آنان باقی نماند.

فهل تری لهم من باقیه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که ضمیر «لهم» به مجموع قوم ثمود و عاد بازگردد.

ص: 490

874- عمومیت عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 8 - 1

1 - عذاب قوم عاد ، فراگیر بود و کسی از آنان زنده و نسلی از آنان باقی نماند .

فهل تری لهم من باقیه

«باقیه» در برداشت یاد شده، صفت برای موصوف مقدر (مانند «نفس») دانسته شده است.

875- عمومیت عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 32 - 9

9 - عذاب قوم لوط ، عذابی فراگیر همه ساکنان شهر بود .

لننجیته و أهله إلاّ امرأته كانت من الغبرین

«لننجیته» در مقابل «كانت من الغابین» است و نشان می دهد که نجات از عذاب، در گرو خروج از شهر بوده و عذاب، به گونه ای بوده است که تمام ساکنان شهر را فرا می گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 33 - 17

17 - عذاب مقدر شده برای قوم لوط ، عذابی فراگیر بود .

إنا منجّوك و أهلك إلاّ امرأتک كانت من الغبرین

«إنا منجّوك» در مقابل «كانت من الغابین» است و نشان می دهد که عذاب، به گونه ای بوده که همه را فراگرفته و تنها خارج شدگان از شهر اهل نجات بودند.

876- عوام یهود و عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - عذاب نشدن یهودیان گنهکار در قیامت به جز عذابی اندک ، از خیالات واهی و خام عوام یهود

لا يعلمون الكتب إلا أمانى . . . وقالوا لن تمسنا النار إلا أياماً معدودة

در برداشت فوق، جمله «قالوا . . .» بیان مصداقی از «أمانى» در آیه 78 گرفته شده است.

877- عوامل ازدیاد عذاب ابو لهب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مسد - 111 - 4 - 11

ص: 491

11 - افزایش عذابِ ابولهب، با آزارسانی همسر او به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

سیصلی نازًا .. و امرأته حمّاله الحطب

ذکر هیزم کش بودن همسر ابولهب در آخرت - پس از بیان ورود ابولهب به دوزخ - بیانگر آن است که عذاب ابولهب به دست عزیزترین افرادش، افزایش یافته و همسر او هیزم آتش او را فراهم می سازد. تأثیر رفتار همسر ابولهب در افزایش عذاب او، از آنجا است که وی کردار همسر خود را می پسندید و با آنکه می توانست مانع او شود، او را از آن کار باز نمی داشت.

878- عوامل از دیاد عذاب جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 29 - 19

19- کمک خواهی دوزخیان، افزایش دهنده عذاب و زمینه تحقیر افزون تر ایشان است .

وإن یستغیثوا یغاثوا بماء کالمهل یشوی الوجوه

فعل «یغاثوا» (فریادرسی می شوند) استهزای دوزخیان است و «یشوی الوجوه» از سوزاندن و عذابی اضافه بر عذاب موجود خبر می دهد.

879- عوامل تأخیر در عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 129 - 3

3- حاکمیت سنت های الهی بر کفرپیشگان، مانع از نابودی سریع آنان با عذاب الهی است .

و لولا کلمه سبقت من ربّک لکان لزامًا

880- عوامل ترس از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 17

17- شدت عذاب الهی، عامل ترس و بیم دعوت کنندگان تعالیم الهی از آن است .

و یخافون عذابه إن عذاب ربّک کان محذورًا

«إن عذاب ربك» تعلیل برای «یخافون عذابہ» است؛ یعنی، به این دلیل از عذاب خداوند در هراس هستند که عذاب پروردگار بس سخت و دهشت بار است.

881- عوامل تشدید عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 492

6_ تأخیر افتادن عذاب کافران نه به سود آنان بلکه باعث تشدید عذاب اخروی آنان خواهد شد .

ثم الله شهيد على ما يفعلون

همان گونه که تأخیر عذاب باعث نگرانی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) بود، برای کافران نیز _ به قرینه آیه بعد (يقولون متى هذا الوعد) _ دستاویز قرار گرفته بود تا به استهزای مؤمنان بپردازند، از این رو جمله «ثم الله شهيد على ما يفعلون» (خداوند پس از ستاندن جان تو، به دقت تمام اعمال آنان را زیر نظر دارد)، چنان که در برداشت فوق آمده، می تواند بیانگر حکمت تأخیر عذاب باشد.

882- عوامل تعجيل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 58 - 3

3- أعمال إعراض کنندگان از آیات الهی ، مقتضی تعجيل و زودرسی عذاب بر ایشان است .

لو يؤاخذهم بما كسبوا لعجل لهم العذاب

اگر بخواهند محتوای جمله شرطیه را به گونه ای بیان کنند که علاوه بر گذشته، وضعیت آینده را نیز بازگو کند، یکی از شرط و جزا را مضارع و دیگری را ماضی می آورند. بنابراین «لو يؤاخذهم ... لعجل» بیان می دارد که در گذشته، چنین بود و در آینده نیز همین گونه خواهد بود.

883- عوامل تكذيب عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 110 - 6

6_ تأخیر عذاب کفرپیشگان تکذیب گر ، موجب اطمینان آنان بر دروغ بودن آن می شد .

و ظنوا أنهم قد كذبوا

«كذب» به معنای دروغ گفتن است و «كذبوا»؛ یعنی، به آنان دروغ گفته شد. جمله «فنجی من نشاء» و «لا یرد بأسنا» می رساند که از مصادیق آنچه کافران دروغش می پنداشتند، نزول عذاب بوده است. قابل ذکر است که حرف «قد» در «قد كذبوا» _ که برای تأکید و تحقیق است _ می رساند که «ظنوا» به معنای اطمینان پیدا کردند، است.

884- عوامل جاودانگی در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - محرومیت منافقان و کافران از رحمت الهی ، مایه رنج و عذاب همیشگی آنان

ولعنهم الله و لهم عذاب مقیم

برداشت فوق بر این اساس است که «عذاب مقیم» در نتیجه نفرین الهی به دوری آنان از رحمت باشد.

ص: 493

885- عوامل حتمیت عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 70 - 4

4- سرپیچی از فرمان های الهی هرچه افزون تر باشد، بر حتمیت بودن عذاب می افزاید .

أشدّ على الرحمن عتياً . ثمّ ... أولى بها صلئاً

«ثمّ» دلالت می کند که پس از تقسیم و رتبه بندی همه سرکشان، ورود به عذاب نیز به همان ترتیب انجام خواهد گرفت تا همه آنان به عذاب وارد شوند. بنابراین هرچه سرکشی شدیدتر باشد، استحقاق عذاب بیشتر خواهد بود.

886- عوامل رفع عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 41 - 6,8

6 _ دعا از اسباب برطرف شدن عذابها و دشواریها

إن أتیکم عذاب اللّٰه .. فیکشف ما تدعون إلیه

8 _ استجابت دعا و برطرف شدن عذاب و سختی منوط به مشیت الهی است.

بل إیاه تدعون فیکشف ما تدعون إلیه إن شاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 24

24 _ توبه مرتد و اهانت کننده به ارزش های الهی ، مایه رفع عذاب الهی از اوست .

فإن یتوبوا یک خیراً لهم وإن یتولوا یعذبهم اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 72 - 5

5 - باز بودن راه توبه برای کافران و امکان تغییر سرنوشت آنان و رفع عذاب از آنها

قل عسى أن يكون ردف لكم بعض الذى تستعجلون

واژه «عسى» _ که برای ترجی و به معنای شاید است _ می رساند که عذاب تقدیر شده، قضای حتمی الهی نیست و امکان دارد که در نتیجه تحول فکری و عملی (ایمان) کافران، این برنامه تغییر کند.

887- عوامل سختی عذاب اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 2

ص: 494

2- عذاب سخت و فوق تصور ستمگران در قیامت، بازتاب کردار و رفتار خود آنان است.

و بدا لهم سيئات ما كسبوا

آمدن ماده «کسب» به جای ماده «فعل»، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

888- عوامل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 182 - 1

1_ عذاب سخت یهود در آخرت، دستاورد اعمال ناروای آنان (نسبت دادن فقر به خدا و کشتن انبیا)

ذوقوا عذاب الحریق. ذلک بما قدّمتم ایذیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 14 - 5

5- ظلم مستمر، عامل نابودی و نزول عذاب الهی

فلَمَّا أَحْسَبُوا بِأَسْنَانَا .. قَالُوا يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 41 - 10

10_ کیفر و عذاب الهی برای انسان ها، بازتاب و نتیجه عمل خود آنان است.

و لقد استهزئوا .. فحاق بالذین سخروا منهم ما كانوا به يستهزءون

889- عوامل عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 37 - 9

9_ ظلم، درپی دارنده هلاکت دنیوی و عذاب دردناک اخروی

و أعتدنا للظالمین عذابًا ألیماً

مقصود از «ظالمین» همان تکذیب کنندگان آیات الهی و انبیا هستند. بنابراین آمدن آن به صورت اسم ظاهر، برای بیان این نکته است که علت هلاکت دنیوی و عذاب اخروی آنان ظلم خود آنها بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 35 - 2

2 - عذاب اخروی کافران ، معلول استهزای ایشان نسبت به آیات الهی و فریفتگی آنان به زندگانی دنیا

ذَلِكُمْ بِأَنكُمْ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا

ص: 495

890- عوامل عذاب اخروی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 63 - 1

1 - درخت زقوم، مایه رنج و عذاب کافران و ستم گران از جانب خداوند

أم شجره الزقوم . إنا جعلنـها فتنه للظـلمین

یکی از معانی «فتنه»، رنج و عذاب است.

891- عوامل عذاب اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 63 - 1

1 - درخت زقوم، مایه رنج و عذاب کافران و ستم گران از جانب خداوند

أم شجره الزقوم . إنا جعلنـها فتنه للظـلمین

یکی از معانی «فتنه»، رنج و عذاب است.

892- عوامل عذاب اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 36 - 1

1 - عذاب های کافران در قیامت، کیفر مداومت آنان بر کردار زشت خویش در دنیا است .

هل ثوب الكفار ما كانوا يفعلون

«ثواب»؛ یعنی، جزا و «تثویب» به معنای جزا دادن است (قاموس). فعل «كانوا» _ که بر مضارع داخل شده است _ بر استمرار دلالت دارد.

893- عوامل عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - ظلم و بیدادگری ، عامل نابودی جوامع پیشین با عذاب استیصال

و ما کنا مهلکی القرى إلا و أهلها ظ_لمون

894- عوامل عذاب اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 496

2- ظلم و بی دادگری جوامع پیشین ، سبب گرفتار شدن آنان به خشم خداوند و هلاکت و نابودیشان با عذاب او

وإن يكذبوك فقد كذبت قبلهم.. فكأين من قرية أهلكن_ها و هي ظالمة

895- عوامل عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 10 - 3

3- سرپیچی از فرمان های پیامبران ، عامل عقوبت شدن فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط

فعصوا رسول ربهم فأخذهم أخذة رابيه

896- عوامل عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 139 - 3

3- نزول عذاب بر قوم عاد ، نتیجه عملکرد و اصرار آنان بر کفر پس از اتمام حجت بر ایشان بوده است .

إني أخاف عليكم عذاب .. فكذبوه فأهلكن_هم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 1

1- قوم عاد ، بر اثر انکار آیات الهی (دلایل توحید ، رسالت پیامبران و . . .) به عذاب دنیایی گرفتار شدند .

و كانوا بأى_تنا يجحدون . فأرسلنا عليهم ريحا صرصرا

897- عوامل عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 73 - 4

4- سرمستی و غفلت ، از عوامل گرفتار شدن قوم لوط به عذاب الهی

إنهم لفي سكرتهم يعمهون . فأخذتهم الصيحه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - عنكبوت - 29 - 34 - 6

6 - فسق و تبهكاري قوم لوط ، موجب نزول عذاب آسماني بر آنها شد .

إنا منزلون على أهل هـ القرية . . . بما كانوا يفسقون

ص: 497

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 10 - 3

3- سرپیچی از فرمان های پیامبران ، عامل عقوبت شدن فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط

فعصوا رسول ربهم فأخذهم أخذة رابيه

898- عوامل عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 4

4_ گرفتاری کافران ، مشرکان و گنه کاران به عذاب های الهی ، ستم و کیفری است که آنان خود برای خویشتن فراهم می کنند .

ولکن ظلموا أنفسهم

چنان چه گذشت، مقصود از «ظلم به نفس» گناهان و نیز آثار و تبعات گناهان می باشد؛ برداشت فوق ناظر به دومین لحاظ است. بنابراین «ظلموا أنفسهم...»؛ یعنی، نزول عذاب بر کافران _ که از آثار و تبعات گناهانشان است _ ستمی بود که آنان بر خود روا داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 209 - 6

6 - هلاک و عذاب کافران ، نتیجه عملکرد خود ایشان

وما أهلكنا من قرية .. و ما كنا ظالمين

899- عوامل عذاب گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 4

4_ گرفتاری کافران ، مشرکان و گنه کاران به عذاب های الهی ، ستم و کیفری است که آنان خود برای خویشتن فراهم می کنند .

ولکن ظلموا أنفسهم

چنان چه گذشت، مقصود از «ظلم به نفس» گناهان و نیز آثار و تبعات گناهان می باشد؛ برداشت فوق ناظر به دومین لحاظ است. بنابراین

«ظلموا أنفسهم...»؛ یعنی، نزول عذاب بر کافران _ که از آثار و تبعات گناهانشان است _ ستمی بود که آنان بر خود روا داشتند.

900- عوامل عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 498

4_ گرفتاری کافران ، مشرکان و گنه کاران به عذاب های الهی ، ستم و کیفری است که آنان خود برای خویشتن فراهم می کنند .

ول_کن ظلموا أنفسهم

چنان چه گذشت، مقصود از «ظلم به نفس» گناهان و نیز آثار و تبعات گناهان می باشد؛ برداشت فوق ناظر به دومین لحاظ است. بنابراین «ظلموا أنفسهم...»؛ یعنی، نزول عذاب بر کافران_ که از آثار و تبعات گناهانشان است_ ستمی بود که آنان بر خود روا داشتند.

901- عوامل عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 25 - 2

2 - ترک یتیم نوازی ، بی توجهی به تغذیه فقیران ، تصاحب ارث دیگران و دل بستگی شدید به ثروت ، مایه گرفتاری به عذابی بی نظیر در قیامت

فیومئذ لایعذب عذابه أحد

ضمیر «عذابه»، ممکن است به انسان برگردد که در آیات پیشین ویژگی های او بیان شده بود. در این صورت عذاب_ که اسم مصدر و به معنای تعذیب است_ به مفعول خود اضافه شده است و مفاد آیه شریفه این است که عذاب کردن آن فرد، به گونه ای انجام می گیرد که کسی_ جز خداوند_ آن گونه عذاب نمی کند.

902- عوامل مصونیت از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 13

13_ ایمان به قرآن و التزام به حقایق دیگر کتاب های آسمانی ، مایه مصون ماندن از عذاب های الهی است .

وإِی فائقون

«اتقاء» (مصدر اتقوا)؛ یعنی: در اختیار گرفتن وسیله ای برای مصون ماندن از حادثه ها و مشکلاتی که آدمی از پیشامدن آنها در هراس است. بنابراین «فائقون»؛ یعنی، برای مصون ماندن از عذابهای الهی باید وسیله ای در اختیار داشته باشید. فرازهای پیشین بیان می دارد که آن وسیله: ایمان به قرآن و التزام به حقایق کتابهای آسمانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - رعایت تقوا و پرهیز از گناه ، برای دور ماندن از عذاب های الهی ضروری است .

واتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 33 - 2،4

ص: 499

2_ وجود پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میان منکران قرآن، علت مصونیت آنان از عذاب های الهی، نه حقانیت آنان در انکار قرآن

إن كان هذا هو الحق من عندك فأمطر .. و ما كان الله ليعذبهم و أنت فيهم

جمله «و ما كان ..» پاسخی است به عذاب خواهی منکران قرآن. یعنی وجود پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میان جامعه مانع عذاب استیصال است. بنابراین کسی میندارد که عذاب نشدن منکران قرآن هر چند به تقاضای خود آنان باشد، دلیل حقانیت آنان است.

4_ توبه و استغفار امت ها، مایه مصونیت آنان از عذاب های استیصال

و ما كان الله معذبهم و هم يستغفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 70 - 2، 1

1_ کسانی که مرتکب گناه شرک، آدم کشی و زنا شده اند، در صورتی که به توبه، ایمان و عمل صالح روی آورند، از عذاب و کیفر دوچندان و خوار کننده آن گناهان در امان خواهند بود.

و من يفعل ذلك .. يرض عفا له العذاب ... إلا من تاب و ءامن و عمل عملاً صـ لِحاً

جمله «إلا من تاب ..» استثنا از عموم مستفاد از «من» در «من يفعل ...» است.

2_ توبه، ایمان و عمل صالح، موجب مصونیت انسان گناه کار از عذاب و کیفر الهی است.

يض عفا له العذاب .. إلا من تاب و ءامن و عمل عملاً صـ لِحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 2

2- مال و اولاد، هیچ گاه باعث در امان ماندن از عذاب الهی نمی شود.

نحن أكثر أموالاً و أولـ دأ و ما نحن بمعذبين .. و ما أموالكم و لا أولـ دكم بالتي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 35 - 2

2- ایمان، مایه مصونیت انسان، از عذاب هلاکت بار جامعه مجرم و اسراف گر

فأخرجنا من كان فيها من المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشفاق - 84 - 25 - 3

2 - کافران و مکذبان ، در صورت ایمان آوردن و انجام دادن عمل صالح ، گرفتار عذاب نخواهند شد .

فبشّرههم .. إلاّ الذين ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰت

این احتمال که فعل های «آمنوا» و «عملوا»، شامل ایمان و عمل در زمان آینده نیز باشد، چندان بعید نیست؛ زیرا از طرفی برای آینده قطعی ماضی آورده می شود و از طرف دیگر در قضیه حقیقی، زمان خاصی مورد نظر نیست.

3 - باور داشتن معاد و معارف قرآن و انجام دادن کار های صالح ، نجات بخش انسان از عذاب دردناک است .

فبشّرههم بعذاب أليم . إلاّ الذين ءامنوا و عملوا الصّٰلِحٰت

متعلق «آمنوا» _ به قرینه آیات پیشین _ معاد و قرآن است و «الصالحات» _ که جمع با حرف «ال» است _ دلالت بر عموم می کند. در این موارد، مراد عموم عرفی است؛ یعنی، تمام صالحاتی که امکان پذیر است.

ص: 500

903- عوامل مصونیت از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 64 - 10

10 - پذیرش هدایت الهی ، مایه مصون ماندن از عذاب قیامت

لوأنهم كانوا يهدون

جواب «لو» در «لوأنهم...» حذف شده و تقدیر آن چنین است: «لوأنهم كانوا يهدون لما رأوا العذاب»؛ یعنی، اگر آنان هدایت را می پذیرفتند، با عذاب الهی روبه رو نمی شدند.

904- عوامل نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 16

16 - رهایی از عذاب دردناک قیامت در گرو لطف خدا و پاک شدن از گناهان و آلودگیهاست .

و لا یكلمهم اللّٰه یوم القیمه و لا یركیهم و لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 4،8

4_ ایمان ، زمینه ساز غفران الهی و مصونیت از عذاب دوزخ

امّنا فاغفر لنا ذنوبنا و قنا عذاب النار

برداشت فوق، از ترتّب «غفران» به وسیله «فاء» بر ایمان، استفاده شده است.

8_ بخشایش گناهان انسان از سوی خداوند ، زمینه مصونیت او از عذاب

فاغفر لنا ذنوبنا و قنا عذاب النار

تقوای پیشگان، نخست بخشایش گناهان را می طلبند و پس از آن، طالب دوری از عذاب هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 57 - 7

7_ ایمان و عمل صالح ، عامل نجات انسان از عذاب الهی در دنیا و آخرت

فأما الذين كفروا فاعذبهم عذاباً شديداً في الدنيا و الاخره . . . واما الذين امن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 91 - 2

2_ هیچ فدیة ای در قیامت برای رهایی کافران از عذاب ، پذیرفته نخواهد شد .

انّ الذين كفروا . . . و لو افتدى به

ص: 501

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 103 - 33

33_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، نجات بخش مسلمین ، از پرتگاه آتش

و کنتم علی شفا حفره من النار فانقذکم منها

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: فبرسول الله (صلی الله علیه و آله) و الله انقذوا.

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 194، ح 126؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 307، ح 4.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 164 - 3

3_ رسیدن به مقام رضای الهی ، رهایی از دوزخ و نیل به درجات عالی ، در پرتو بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایمان به اوست .

افمن اتبع رضوان الله .. هم درجات عند الله ... لقد منّ الله علی المؤمنین اذ

با توجه به آیه قبل که سخن از نیل به درجات و رضای الهی بود، گویا در این آیه راه وصول به آن را بیان می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 12

12_ سعادت مندی رهایی یافتگان از آتش و ره یافتگان به بهشت

فمن زحزح عن النار و ادخل الجنة فقد فاز

«زحزح»، از مصدر «زحزحه»، به معنی دور شدن و کنایه از نجات یافتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 28، 30، 31، 34

28_ دعای خردمندان برای رهایی از عذاب دوزخ

لاولی الالباب .. فقنا عذاب النار

30_ خداوند تنها بازدارنده انسان از گرفتار شدن به عذاب دوزخ

فقنا عذاب النار

با توجه به این که خردمندان پس از پی بردن به هدفداری آفرینش تنها از جانب خداوند درخواست نجات از عذاب دارند.

31_ اعتقاد به معاد و درخواست رهایی از آتش دوزخ ، نشانه خردمندی

لایات لاولی الالباب .. فقنا عذاب النار

34_ دعا برای نجات یافتن از عذاب دوزخ ، وسیله ای برای رهایی یافتن از آن

فقنا عذاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 16 - 4،2

2_ آدمی، در هر مرتبه و با هر گونه عمل، برای رهایی از عذاب قیامت نیازمند رحمت خداوند است.

من یصرف عنه یومئذ فقد رحمه

«من» اسم موصول و از ادات عموم است، یعنی (هر کس) بنابراین مفاد صله آن «یصرف ..» عمومیت داشته و شامل همه

ص: 502

مردم می شود.

4_ پیامبر اکرم(صلی الله علیه و آله) هم نیازمند رحمت الهی برای نجات از عذاب قیامت است.

قل إني أخاف .. من يصرف عنه يومئذ فقد رحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 15

15_ ایمان به آیات الهی، علی رغم سابقه اعراض و تکذیب، موجب رهایی از عذاب الهی خواهد شد.

سنجزی الذین یصدقون .. بما کانوا یصدقون

«با» در «بما کانوا ..» سببیه و «ما» مصدریه است. آمدن «کان» و مانند آن قبل از فعل مضارع دلالت بر استمرار معنای آن فعل دارد. لذا «سنجزی ... بما کانوا یصدقون» یعنی «آنان را به سبب اعراض مستمرشان به عذاب سوء کیفر می دهیم». بنابراین اگر کسانی پس از مدتی سرپیچی، آیات الهی را تصدیق کردند به عذاب گرفتار نخواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 40 - 15

15_ روابط خانوادگی (نسبی یا سببی) با پیامبران، تأثیری در نجات آنان از عذاب های الهی ندارد.

و أهلک إلا من سبق علیه القول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 116 - 10

10_ نهی از منکر و بازداری مردمان از فساد، مایه نجات و رهایی از عذاب های الهی است.

إلا قليلاً ممن أنجينا منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 3,5

3- پاکي خاندان لوط (ع) و دوری از هرگونه جرم و تبه کاری، عامل نجات همه آنان از عذاب الهی

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلاء لوط إنا لمنجّوهم أجمعين

5- پاکی و دوری از جرم و تبه کاری ، موجب نجات از عذاب الهی در دنیا (عذاب استیصال)

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلاء لوط إنا لمنجّوهم أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 59 - 10

10- اهتمام به نماز و پشت پازدن به هوا های نفسانی ، موجب هدایت و نجات از عذاب است .

أضاعوا الصلوه واتبعوا الشهوت فسوف يلقون غيًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 60 - 1

1- توبه ، ایمان واقعی و عمل صالح ، تنها راه رهایی ضایع کنندگان نماز و پیروان شهوها از عذاب الهی است .

ص: 503

فسوف یلقون غیاً . إلا من تاب و ءامن و عمل صلحاً

استثنا در «إلا من تاب ..» متصل است و مراد از توبه، پشیمانی از ضایع کردن نماز و پیروی از تمایلات نفسانی است. در مورد ایمان بدان جهت قید «واقعی» ذکر شده است که بر حسب ظاهر افراد یاد شده در آیه قبل، در زمره مؤمنان بودند؛ ولی نماز را ضایع می کردند؛ یعنی، ایمان ظاهری و اسمی را دارا بودند، ولی ایمان واقعی را نداشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 2

2 - پایبندی مستمر مؤمنان ثمود به تقوا و پرهیز از گناه ، عامل نجات آنان از عذاب الهی

و أنجینا الذین ءامنوا و کانوا یتقون

جمله «کانوا یتقون» ماضی استمراری است؛ یعنی، راز نجات مؤمنان در تقوای مستمر آنان نهفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 57 - 3

3 - طهارت و پاکدامنی و تلاش در راه اصلاح جامعه ، مایه نجات از امواج بلا و کیفر الهی

أخرجوا ال لوط .. إناهم أناس یتطهرون . فأنجینهم و أهله إلا امرأته

قوم لوط، وی و خاندانش را به جرم پاکی و پارسایی محکوم به تبعید و اخراج کردند؛ اما خداوند ایشان را به همین دلیل از کیفر دامنگیر آن قوم نجات داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 17 - 2

2 - تسبیح خداوند و تنزیه او از هر عیب و نقصی ، نجات دهنده انسان از عذاب الهی است .

و أما الذین کفروا .. فی العذاب ... فسبحن الله

«فاء» در «فسبحن الله» فصیحه و یا تفریع است. بنابراین، معنای عبارت، با توجه به دو آیه پیش، چنین می شود: «حال که مشخص شد فرجام مؤمنان و کافران چیست، پس تسبیح کنید که جزء گروه نخست بشوید و از عذاب رهایی یابید.»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- بازگشت انسان خطاکار به درگاه خدا ، مایه مصونیت وی از عذاب اخروی است .

ولنذيقنهم من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر لعلهم يرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 16 - 11

11 - تقوایشگی و پروای الهی ، موجب رهایی از آتش دوزخ

لهم من فوقهم ظلل من النار . . . یعباد فاتقون

برداشت یاد شده از تفریع جمله «فاتقون» بر جمله «ذلک یخوف اللّٰه به عباده» به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 504

16 - زمر - 39 - 58 - 10

10 - تقوا و احسان ، دو عنصر سعادت آفرین و رهایی بخش از عذاب الهی

من قبل أن يأتيكم العذاب . . . لكنك من المتقين . . . فأكون من المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 3

3 - تقوا ، عامل رستگاری و کامیابی و نجات بخش انسان ها از عذاب الهی

و ينجي الله الذين اتقوا بمفازتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 3

3 - همراهی ایمان و تقوا ، عامل نجات انسان از عذاب و انتقام الهی

و نجينا الذين ءامنوا و كانوا يتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 36 - 11

11 - قدرت و امکانات مادی کافران و سلطه طلبان ، مایه نجات آنان از هلاکت و قهر الهی نخواهد بود .

و کم أهلكنا قبلهم من قرن هم أشد منهم بطشاً . . هل من محيص

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 10 - 3

3 - ایمان به تنهایی ، موجب نجات از عذاب نمی شود .

يأيها الذين ءامنوا هل أدلكم على تجرّه تنجيكم من عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 7

7 - ایمان استوار به خدا و رسول او و جهاد در راه خدا ، رهایی بخش انسان از عذاب دردناک الهی

تنجیکم من عذاب أليم . تؤمنون بالله ورسوله و تجهدون فی سبیل الله

905- عوامل نجات از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 3,4

3 - ایمان به قرآن ، پیروی از دستورات خدا و پرهیز از محرمات ، وسیله محافظت آدمی در برابر مخاطرات و عذاب های روز قیامت است

ءامنوا بما أنزلت . . . واتقوا یوماً

ص: 505

فرمان به گرفتن وقایه (وسیله محافظت) - پس از دعوت به ایمان (آمنوا بما أنزلت) و دیگر تکلیفهای یاد شده در آیه - می رساند که: وقایه آدمی در روز قیامت، همان ایمان به قرآن و .. خواهد بود.

4- برپایی نماز، پرداخت زکات و شرکت در نماز جماعت از جمله سبب های کارساز برای دور ماندن از عذاب ها و مخاطرات روز قیامت

و أقيموا الصلوة . . . واتقوا يوماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 21 - 20

20- نجات از عذاب اخروی خداوند منوط به هدایت و امداد اوست .

فهل أنتم مغنون عتاً من عذاب الله من شيء قالوا لو هدىنا الله لهدينكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 22 - 25

25- اعتراف به حق در قیامت، رهایی بخش از عذاب نیست .

إني كفرت بما أشركتمون من قبل إن الظالمين لهم عذاب أليم

برداشت فوق بر این اساس است که «إن الظالمين لهم عذاب أليم» کلام خداوند باشد. از اینکه خداوند ماجرای برخورد مستکبران و پیروانشان و نیز برخورد آنها با شیطان و اعتراف شیطان به خطای خود در قیامت را بیان می کند و آن گاه می فرماید که برای ستمگران عذابی دردناک در نظر گرفته شده است، نکته فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 9

9- ایمان، نجات بخش آدمی از گرفتاری های قیامت است .

ولو تری إذ فرعوا فلا فوت . . . وقالوا آمنا به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 33 - 9

9- رهایی از عذاب و کیفر الهی در روز قیامت، جز با در دست داشتن دلیل و حجت شرعی برای هیچ کس میسر نیست.

فانفذوا لاتنفذون إلاّ بسطن

یکی از کاربردهای «سلطان»، حجت و برهان است (لسان العرب). برداشت یاد شده مبتنی بر این کار برد و نیز مرتبط بودن آیه شریفه با مسأله قیامت است.

906- عوامل نجات از عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 103 - 3

3_ ایمان، وسیله نجات از عذاب استیصال است.

ص: 506

ثم ننجى رسلنا و الذين ءامنوا كذلك حقاً علينا ننج المؤمنين

907- عوامل نجات از عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 4 - 3

3- عبادت خداوند ، رعایت تقوای الهی و اطاعت از پیامبران ، از موجبات آمرزش گناهان و نجات از عذاب الهی در دنیا

أَنْ اَعْبُدُوا اللّٰهَ .. یَغْفِر لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَ یُخْرِکُمْ اِلَىٰ اَجَلٍ مُّسَمًّی

908- غفلت از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 202 - 2

2- غوطه‌وری مجرمان در گناه و تباهی ، مایه غفلت آنان از عذاب الهی

فِیْ اَتْیٰهِمْ بَغْتَةً وَ هُمْ لَا یَشْعُرُوْنَ

909- فدیة عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 7

7_ مشرکان و کافران ، در روز قیامت حاضرند در صورت دارا بودن حتی دو برابر ثروت زمین ، آن را برای رهیدن از عذاب فدیة دهند .

وَالَّذِیْنَ لَمْ یَسْتَجِیْبُوْا لَهٗ لَوْ اَنْ لَّهٗمْ مَا فِی الْاَرْضِ جَمِیْعًا وَ مِثْلَهٗ مَعَهٗ لَافْتَدَوْا بِهٖ

«إفتداء» (مصدر افتدوا) به معنای بخشیدن چیزی است برای رها شدن و خلاصی یافتن از اسارت.

910- فرار از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 12 - 1

1- اقوام و جوامع ستمگر ، هنگام احساس نزول عذاب الهی می گریختند .

فَلَمَّا أَحْسَبُوا أَنَسْنَا إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ

«ركض» (مصدر «يركضون») در اصل به معنای «پا به زمین زدن» است و آن گاه که به فردی نسبت داده شود به معنای فرار و حرکت سریع خواهد بود.

ص: 507

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 13 - 1

1- فرار نکردن و بازگشتن به زندگی مرفه، سخن استهزا آمیز خداوند با مترفان ستمگر، به هنگام نزول عذاب استیصال بر آنان

لا تتركضوا وارجعوا إلی ما أترفتم فیه

«الترف» به معنای تنعم و برخورداری از نعمت و «الترفه» به معنای خود نعمت است. و «مترف» نیز به کسی گویند که از نعمت فراوان و رفاه بسیار برخوردار باشد، به گونه ای که او را مغرور سازد (لسان العرب) و یا آن چنان در ناز و نعمت باشد که کسی جلوگیر او نباشد و هر چه دلش خواست آزادانه انجام دهد (قاموس المحيط). گفتنی است نهی و امر در جمله «لا تتركضوا» و «ارجعوا...» برای طلب حقیقی نیست؛ بلکه مجاز و از باب تهکم و استهزا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 51 - 7

7- با نزول عذاب بر مشرکان، آنان هیچ راه گریزی نخواهند داشت و عذاب به سرعت آنها را فرا خواهد گرفت.

و لو تری إذ فرعوا فلافوت و أخذوا من مكان قریب

بنابراین که زمان فرع، هنگام نزول عذاب باشد و عبارت «أخذوا من مكان قریب» کنایه از سرعت عذاب باشد، نکته یاد شده به دست می آید.

911- فرار از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 33 - 1

1 - فرار بی نتیجه کافران، از کیفر و عذاب قیامت

یوم تولون مدبرین

912- فعلیت عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 31 - 11

11 - عذاب دردناک دوزخ ، هم اکنون مهیا و آماده است .

أعدّ لهم عذابًا أليمًا

با توجه به ماضی بودن فعل «أعدّ»، برداشت یاد شده استفاده شده است.

913- فعلیت عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 508

9- آتش سهم گین و فراگیر ، عذاب حاضر و آماده برای کافران ، از جانب خداوند است .

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا

نکره آوردن «ناراً» برای دلالت بر شدت و عظمت است.

914- فعلیت عذاب مکذبان آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 10 - 6

6- عذاب از هم اکنون برای منکران آخرت آماده است .

أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

«أَعْتَدْنَا» (با صیغه ماضی) اشاره به آماده بودن فعلی عذاب دارد.

915- فلسفه

تأخیر عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 12

12_ تعجیل نکردن خداوند در نزول عذاب بر کفرپیشگان ، برخاسته از شمول مغفرت او بر آنان است .

يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ... إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ

جمله «يستعجلونك...» اشاره به این معنا دارد که خداوند در عذاب کردن کفرپیشگان تعجیل نمی کند و به آنان مهلت می دهد و جمله «إن ربك...» به منزله دلیل و علت این معناست ؛ یعنی ، بخشاینده بودن خدا موجب تعجیل نکردن و مهلت دادن اوست.

916- فلسفه تأخیر عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 75 - 15

15- تأخیر عذاب دنیوی از زمان استحقاق آن ، مهلت خداوند به گمراهان است .

من كان في الضلِّ له فليمدد .. حتّى إذا رأوا ما يوعدون إمّا العذاب

917- فلسفه تأخیر عذاب اختلاف افکنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 14 - 13

ص: 509

13 - سنت مهلت دادن خداوند به تفرقه افکنان در دین ، فلسفه تأخیر عذاب آنان

و لولا کلمه سبقت من ربک إلى أجل مسمی لقضی بینهم

918- فلسفه تأخیر عذاب حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 111 - 3

3- تأخیر عذاب و کیفر مشرکان و کافران حق ناپذیر ، به خاطر بهره بردن ناچیز و موقتی آنان از متاع های دنیوی است .

إن أدری لعلّه .. متع إلى حین

919- فلسفه تأخیر عذاب حق ناپذیران صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 111 - 1

1- آزمایش کافران و مشرکان حق ناپذیر صدراسلام ، فلسفه به تأخیر افتادن عذاب آنان و نامعلوم بودن زمان شکست آنها است .

و إن أدری لعلّه فتنه لکم

ضمیر «لعلّه» به نکته ای برمی گردد که از دو آیه قبل استفاده می شود. آن نکته، مسأله تأخیر عذاب کافران و مشرکان و یا نامعلوم بودن زمان شکست آنان و پیروزی مسلمین است.

920- فلسفه تأخیر عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 111 - 2,3

2- تأخیر مجازات مشرکان و کافران ، وسیله فتنه و آزمایش آنان است .

إن أدری أقریب .. إن أدری لعلّه فتنه لکم

3- تأخیر عذاب و کیفر مشرکان و کافران حق ناپذیر ، به خاطر بهره بردن ناچیز و موقتی آنان از متاع های دنیوی است .

إن أدری لعلّه .. متع إلى حین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 95 - 3

3 - تأخیر عذاب کافران ، بر طبق مصلحت خدا است ؛ نه به علت ناتوانی او

وإنا على أن نريك ما نعدهم لِقَدرون

ص: 510

921- فلسفه تأخیر عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 111 - 2,3

2- تأخیر مجازات مشرکان و کافران ، وسیله فتنه و آزمایش آنان است .

إن أدری أقریب . . . إن أدری لعلّه فتنه لکم

3- تأخیر عذاب و کیفر مشرکان و کافران حق ناپذیر ، به خاطر بهره بردن ناچیز و موقتی آنان از متاع های دنیوی است .

إن أدری لعلّه . . . متّـع إلی حین

922- فلسفه تأخیر عذاب مشرکان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 111 - 1

1- آزمایش کافران و مشرکان حق ناپذیر صدر اسلام ، فلسفه به تأخیر افتادن عذاب آنان و نامعلوم بودن زمان شکست آنها است .

وإن أدری لعلّه فتنه لکم

ضمیر «لعلّه» به نکته ای برمی گردد که از دو آیه قبل استفاده می شود. آن نکته، مسأله تأخیر عذاب کافران و مشرکان و یا نامعلوم بودن زمان شکست آنان و پیروزی مسلمین است.

923- فلسفه تأخیر عذاب منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 11

11 - خداوند ، به علّت در پیش بودن عذاب اخروی ، منافقان را به خاطر اهانت هایشان به پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) عذاب نمی کرد .

و یقولون فی أنفسهم لولا یعدّبنّا . . . حسبهم جهنّم

924- فلسفه تأخیر عذاب کافران صدر اسلام

1- آزمایش کافران و مشرکان حق ناپذیر صدر اسلام ، فلسفه به تأخیر افتادن عذاب آنان و نامعلوم بودن زمان شکست آنها است .

وإن أدری لعلّہ فتنه لکم

ضمیر «لعلّہ» به نکته ای برمی گردد که از دو آیه قبل استفاده می شود. آن نکته، مسأله تأخیر عذاب کافران و مشرکان و یا نامعلوم بودن زمان شکست آنان و پیروزی مسلمین است.

ص: 511

925- فلسفه درخواست عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 6 - 3

3 - استبعاد معاد ، دلیل درخواست عذاب از سوی کافران حق ناپذیر

سأل سائل بعذاب واقع .. إنهم يرونه بعيداً

برداشت یاد شده، بر این نکته مبتنی است که جمله «إنهم..»، تعلیل برای جمله «سأل سائل بعذاب...» باشد.

926- فلسفه عذاب اصحاب ایکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 14 - 3

3 - نزول کیفر و عذاب الهی بر قوم نوح ، عاد ، فرعون ، ثمود ، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) به جرم تکذیب پیامبران

إن كلّ إلّا کذب الرسل فحقّ عقاب

«حقّ» به معنای «تَبَّتْ» (ثابت و محقق است) می باشد.

927- فلسفه عذاب اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 6 - 2

2- عذاب و هلاکت اقوام پیشین ، به خاطر ایمان نیاوردن به معجزات الهی بود .

فلیأتنا ب_ایه .. ماء امننت قبلهم من قریه أهلکن_ها

928- فلسفه عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 14 - 3

3 - نزول کیفر و عذاب الهی بر قوم نوح ، عاد ، فرعون ، ثمود ، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) به جرم تکذیب پیامبران

إن كلَّ إلّاكذب الرسل فحقّ عقاب

«حقّ» به معنای «ثَبَّتَ» (ثابت و محقق است) می باشد.

ص: 512

929- فلسفه عذاب قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 14 - 3

3- نزول کیفر و عذاب الهی بر قوم نوح، عاد، فرعون، ثمود، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) به جرم تکذیب پیامبران

إن كلِّ إلّا کذب الرسل فحقّ عقاب

«حقّ» به معنای «تَبَّتْ» (ثابت و محقق است) می باشد.

930- فلسفه عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 14 - 3

3- نزول کیفر و عذاب الهی بر قوم نوح، عاد، فرعون، ثمود، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) به جرم تکذیب پیامبران

إن كلِّ إلّا کذب الرسل فحقّ عقاب

«حقّ» به معنای «تَبَّتْ» (ثابت و محقق است) می باشد.

931- فلسفه عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 14 - 3

3- نزول کیفر و عذاب الهی بر قوم نوح، عاد، فرعون، ثمود، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) به جرم تکذیب پیامبران

إن كلِّ إلّا کذب الرسل فحقّ عقاب

«حقّ» به معنای «تَبَّتْ» (ثابت و محقق است) می باشد.

932- فلسفه عذاب قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 14 - 3

3- نزول کیفر و عذاب الهی بر قوم نوح، عاد، فرعون، ثمود، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) به جرم تکذیب پیامبران

إِنَّ كُلَّ الْكَاذِبِ الرِّسْلَ فَحَقَّ عِقَابُ

«حقّ» به معنای «ثَبَّتَ» (ثابت و محقق است) می باشد.

933- فلسفه عذاب های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 513

3- هدف اصلی عذاب های دنیوی خداوند ، تنبّه و بازدارندگی است و نه تنبیه تنها .

ولنذيقنهم من العذاب الأدنى . . . لعلهم يرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 27 - 11

11 - عذاب و کیفر الهی در دنیا حکمت آمیز است .

مما خطى__تهم أغرقوا . . . ربّ لاتذر على الأرض من الكفرين ديارًا . إنك إن تذر

934- فلسفه نقل عذاب مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 45 - 9

9- دلدارى خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با بیان عذاب شدن ملت های تکذیب کننده پیامبران

و کذب الذین من قبلهم و ما بلغوا معشار ما ءاتینهم فکذبوا رسلی فکیف کان نکیر

935- قانونمندی عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 67 - 3

3_ نزول عذاب، امری قانونمند و دارای ضوابط و زمینه های مشخص است.

على أن یبعث علیکم عذابا . . . لكل نیا مستقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 79 - 6

6- عذاب آدمیان ، مستند به اسنادی مکتوب و ثبت شده است .

سنکتب ما یقول و نمذّ له من العذاب

936- قانونمندی عذاب امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 113 - 5

5- عذاب و کیفر امت ها ، پس از اتمام حجت الهی بر آنان با فرستادن انبیا بود .

لقد جاءهم رسول منهم فكذبوه فأخذهم العذاب

ص: 514

937- قانونمندی عذاب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 93 - 3

3_ خداوند پیش از نزول عذاب بر مردم مدین با ارسال شعیب و ابلاغ پیام های خویش بر آنان اتمام حجت کرد .

لقد أبلغتكم رسالت ربي و نصحت لكم

938- قانونمندی عذاب فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 9 - 3

3 - عذاب مقدر الهی برای بدکاران ، تخلف ناپذیر و دارای حد و مرزی روشن و مشخص است .

ما سجّین . کت_ب مرقوم

چنانچه «کتاب» به معنای مکتوب و مراد از کتابت، قضای حتمی باشد و «مرقوم» نیز به معنای «نوشته واضح و گویا» گرفته شود؛ مفاد آیه این خواهد بود که «سجّین» (همان کتاب جامع که عذاب های مقدر فاجران را دربردارد) مکتوب و تقدیر شده ای واضح است که حد و مرز هر عذاب مقدر، در آن کاملاً روشن است.

939- قانونمندی عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 36 - 1

1 - نزول عذاب بر قوم لوط ، از پی انذار های مکرر لوط (ع) به ایشان درباره انتقام سخت الهی

و لقد أنذرهم بطشتنا

ذیل آیه شریفه (فتماروا بالآندر)، قرینه است بر این که انذار لوط(ع) نسبت به قومش، به صورت مکرر رخ داده بود.

940- قانونمندی عذاب گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نزول عذاب بر جوامع ضلالت پیشه ، پس از اتمام حجت الہی بر آنان

فہدین۔ ہم فاستحبوا العمی . . . فأخذتهم ص۔ عقه العذاب

ص: 515

941- قوم نمود هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 157 - 2

2- ندامت و پشیمانی نمودیان ، به دنبال پی کردن ناقه صالح و مشاهده نشانه های عذاب

فَعَقَرُوهَا فَاصْبِحُوا نَدَمِينَ

«فاء» در «فأصبحوا» فصیحه و بیانگر حذف جمله ای است که به خاطر معلوم بودنش حذف شده و تقدیر آن چنین است: «فَعَقَرُوهَا فَأَرَأُوا اِشْرَاطَ الْعَذَابِ فَاصْبِحُوا نَادِمِينَ؛ ناقه را پی کردند پس نشانه های عذاب را دیدند، پس پشیمان شدند».

942- قیدهای عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 12 - 1,3

1 - تکذیب گران دین ستیز ، گرفتار قید و بند های گران در عرصه قیامت

إِنَّ لَدِينَا أُنْكَالًا

«نِکَل» (مفرد «أنکال») به معنای «قید شدید» است (قاموس المحيط).

3- قید و بند های گران و آتش افروخته ، از عذاب های الهی در قیامت

إِنَّ لَدِينَا أُنْكَالًا وَجَحِيمًا

943- کافران و عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 37 - 14

14- کفرپیشگان و ستمگران ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

و لَاتَخِطْبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ

944- کافران هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - 8 - 11 - هود

8_ کفرپیشگان ، در صورت مواجه شدن با عذاب های الهی ، از نجات دادن خویش ناتوان خواهند بود .

و حاق بهم ما کانوا به یستهزءون

جمله «لیس مصروفاً عنهم» بیان می دارد که عذاب از کفرپیشگان بازگردانده نمی شود و جمله «حاق بهم . . .» به این نکته اشاره می کند که آنان نیز نمی توانند از عذاب بگریزند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 516

2- آرزوی عمیق کافران به تسلیم شدن در برابر قرآن، به هنگام مواجهه با عذاب الهی یا مرگ

تلک آیت الکتب و قرآن مبین . ربما یؤدّ الذین کفروا لو کانوا مسلمین

محتمل است که متعلق «کفروا» قرآن باشد که در آیه قبل آمده است و آرزوی کفار به تسلیم بودن، بنابر قاعده، باید پس از مواجهه با حادثه ای باشد که رهایی از آن ممکن نیست و آن همانا عذاب می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 85 - 4

4- کافران ظالم، پس از مشاهده عذاب الهی و قطعیت کیفر، خواهان تخفیف و تأخیر مجازات خویشند .

فلا یخفف عنهم العذاب ولا هم یظنون

تذکر الهی به عدم تخفیف عذاب و دادن مهلت به ظالمان، اشاره ای به تخفیف و مهلت خواهی آنان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 39 - 2

2- کافران، از یاری و نصرت دیگران به هنگام وقوع عذاب محروم خواهند بود .

ولا هم ینصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 40 - 2,5

2- بهت و حیرت کافران، به هنگام گرفتار شدن به عذاب الهی

بل تأتیهم بغته فتبهتهم

5- کافران، در طول عذاب اخروی، کمترین مهلت و آسایشی نخواهند داشت .

ولا هم یظنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- حسرت و ندامت کافران از ستم کاری خویش ، به هنگام احساس و لمس اندکی از عذاب الهی

وَلئنِ مَسْتَهْمِمْ نَفْحَهْ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لِيَقُولَنَّ يَـۤا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَـۤلِمِينَ

«نفحه» در لغت به معنای وزیدنی و یا یک وزیدن است که نوعاً در امور خیر به کار می رود و گاهی هم در امور شرّ استعمال می شود. از نظر مفسران این کلمه در آیه شریفه، به سه دلیل دلالت تقلیل را می رساند: 1_ ماده «نفحه» دال بر تقلیل است؛ 2_ بر وزن و بناء «مرّه» می باشد؛ 3_ به صورت نکره آمده است. گفتنی است کسی واژه «ویل» را می گوید که دچار بدبختی و هلاکت شده و از روی تأسّف و تحسّر این لفظ را ادا کرده باشد.

2- اعتراف و اقرار کافران به ستم کاری خویش پس از گرفتاری به اندک عذاب الهی

وَلئنِ مَسْتَهْمِمْ نَفْحَهْ مِنْ عَذَابِ رَبِّكَ لِيَقُولَنَّ يَـۤا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَـۤلِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 203 - 1

ص: 517

1 - مهلت خواهی مجرمان کفرپیشه ، پس از مشاهده عذاب الهی

فیأتیهم بغته .. فبقولوا هل نحن منظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 207 - 1

1 - امکانات مادی کافران ، بی ثمر به حال آنان ، به هنگام فرارسیدن عذاب موعود

ثم جاءهم ما كانوا يوعدون . ما أغنى عنهم ما كانوا يمتعون

جمله «ما أغنى عنهم ..» را می توان دو گونه معنا کرد: الف) آن چیزهایی که از آن برخوردار می شدند، به کارشان نمی آید و عذاب را از آنان دفع نمی کند. ب) برخورداری ها، لذت ها و خاطرات شیرین گذشته، در قبال عذاب الهی هیچ ارزشی نخواهد داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 29 - 8

8 - کافران ، در لحظه نزول حتمی عذاب استیصال ، اندک مهلتی نخواهند یافت .

يوم الفتح .. و لا هم ينظرون

بنابراین احتمال که مراد از «يوم الفتح»، روز نزول عذاب استیصال بر کافران باشد، نکته یاد شده قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 177 - 2

2 - کافران و مشرکان ، به وقت نزول عذاب الهی بر آنان ، در وضعیت بسیار بد و اسفباری قرار خواهند گرفت .

فإذا نزل بساحتهم فساء صباح المنذرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 58 - 3

3 - برخی از کافران لجوج و گنه کاران سرمست ، تنها به وقت مشاهده عذاب الهی و یقین به نزول آن ، بیدار گشته و در برابر سخن حق (قرآن) تسلیم شده و از آن پیروی می کنند .

أو تقول حين ترى العذاب لو أن لي كره فأكون من المحسنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - دخان - 44 - 12 - 1, 2

1 - روی آوری کافران به درگاه خداوند ، به هنگام گرفتار آمدن در عذاب

ربّنا اكشف عتّا العذاب

2- اظهار ایمان و اقرار به ربوبیت خداوند از سوی کافران ، در تنگنا های ابتلا و عذاب

ربّنا اكشف عتّا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

17 - دخان - 44 - 13 - 1

ص: 518

1- اظهار ایمان و التجا به خداوند ، پس از مشاهده عذاب ، اقدامی دیر هنگام و بی ثمر برای کافران

أَتَى لَهُم الذِّكْرَى

برداشت بالا بنابراین نکته است که تعبیر «أَتَى لَكُمْ الذِّكْرَى»، درصدد بی ثمر خواندن ایمان کافران باشد.

945- کافران هنگام عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 51 - 2

2_ کفر پیشگان و حق ستیزان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، دست از کفر کشیده ، ایمان خواهند آورد .

أَمْ إِذَا مَا وَقَعَ ءَامَنْتُمْ بِهِ ءَالْتَن

946- کفر اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 6 - 1

1- امت های محکوم به عذاب ، علی رغم بهره مندی آنان از معجزات الهی ، ایمان نیاوردند .

ماءِ ءَامَنَتْ قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَهَا

947- کمینگاه ملائکه عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 21 - 1

1 - جهنم ، جای کمین مأموران عذاب است .

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا

«مرصاد»، به معنای مکان نگاهبانان و کمین گاه مراقبان است (لسان العرب). برخی از مفسران، آن را مبالغه در «راصد» می دانند. در این صورت مفاد آیه شریفه این است که جهنم خود در کمین مردم است.

948- کیفر مکذبان عذاب کم فروشان

5- کسانی که عذاب کم فروشان را تکذیب کنند، در قیامت به عذاب جهنم گرفتار خواهند شد.

ویل للمطففین . . . ویل یومئذ للمکذبین

مراد از «مکذبین» _ به قرینه آیه بعد _ تکذیب گران روز قیامت و رخدادهای آن اند و از مصادیق بارز رخدادهای قیامت،

عذابی است که آیه «ویل للمطفّین» بیان داشته است.

949- کیفیت عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 115 - 7

7_ کیفیت و نوع عذاب الهی ، متناسب با چگونگی و نوع گناه

فمن یکفر بعد منکم فانی اعذبه عذاباً

950- کیفیت عذاب اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 128 - 6

6 - بسیاری از پیشینیان ، هنگامی که به عذاب الهی گرفتار شدند ، در شهر و دیارشان به رفت و آمد عادی خود سرگرم بودند . *

کم أهلکنا قبلهم .. یمشون فی مسکنهم

جمله «یمشون..» ممکن است حال برای «القرون» باشد.

951- کیفیت عذاب جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 104 - 5

5 - «عن النبی (صلی الله علیه و آله) قال : « إِنَّ جَهَنَّمَ لَمَّا سِيقَ إِلَيْهَا أَهْلُهَا تَلَقْتَهُمْ بَعَثَ » ، فلفحتهم لفتح فلم تدع لحماً علی عظم إلاّ ألقته علی العرقوب ؛

از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) روایت شده است که فرمود: آن هنگام که اهل جهنم را به سوی آن سوق دهند، آتش جهنم با سرعت با آنان رویه رو خواهد شد. پس آنان را به گونه ای خواهند سوزاند که گوشتی بر استخوانی باقی نخواهد گذاشت؛ مگر این که بر پاشنه پاهایشان می ریزد».

952- کیفیت عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ عذاب های نازل شده بر فرعونیان (طوفان و ...) هر کدام پس از دیگری و با فاصله تحقق می یافت .

فأرسلنا عليهم ... آیت مفصلت

ص: 520

کلمه «مفصلت» می تواند حال برای عذابهای ذکر شده (طوفان و ..) و یا صفت برای آیات باشد. «فصل» به معنای جداسازی است و «تفصیل» (مصدر مفصلت) دلالت بر شدت جداسازی دارد. بنابراین مراد از «مفصلت» این است که آن عذابها و نشانه ها جدای از یکدیگر با فاصله تحقق می یافت و فاصله آنها نسبتاً طولانی بوده است.

953- کیفیت عذاب قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 7

7_ کفرپیشگان قوم ثمود بر اثر عذاب الهی ، به رو بر زمین افتادند و هلاک شدند .

فأصبحوا في دى-رهم ج-ثمين

«جثوم» (مصدر جاثمین) به معنای به زمین چسبیدن و حرکت نکردن است و برخی آن را به معنای فرو افتادن بر سینه دانسته اند (لسان العرب).

954- کیفیت عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 82 - 9

9_ «عن أبي جعفر (ع) : . . . ان جبرئيل قال [لرسول الله] : إني نوديت من تلقاء العرش . . . اهبط إلى قريه قوم لوط و ما حوت فاقلعها من تحت سبع أرضين . . . فهبطت على أهل القرية . . . فاقلعتها . . . ثم عرجت بها . . . فقلبتها عليهم حتى صار أسفلها أعلاها . . . فقال له رسول الله (صلى الله عليه و آله) : يا جبرئيل و أين كانت قريتهم من البلاد ؟ فقال جبرئيل : كان موضع قريتهم في موضع بحيره طبريه اليوم و هي في نواحي الشام قال له رسول الله (صلى الله عليه و آله) : أرايتك حين قلبتها عليهم في أى موضع من الأرضين وقعت القرية و أهلها ؟ فقال : يا محمد وقعت فيما بين بحر الشام إلى مصر فصارت تلولا في البحر . . . ؛

از امام باقر(ع) روایت شده است: . . . که جبرئیل به رسول خدا(صلی الله علیه و آله) گفت: از سوی عرش به من ندا رسید . . . به آبادی لوط و آنچه در میان دارد فرود آی و آن جا را از زیر هفت زمین بکن . . . پس من بر اهل آن قریه فرود آمدم . . . و آن را از جای کندم . . . و بالا بردم . . . و بر روی آنان واژگون کردم تا اینکه زیور و رو شد . . . رسول خدا(صلی الله علیه و آله) از جبرئیل پرسید: قریه قوم لوط در کجای بلاد بود؟ جبرئیل گفت: قریه آنان در محل دریاچه طبریه امروز بود که در نواحی شام واقع شده بود. رسول خدا(صلی الله علیه و آله) به جبرئیل فرمود: بگو بدانم هنگامی که قریه را بر روی آنان واژگون کردی، آن قریه و اهلس در کجای زمین افتاد. جبرئیل گفت: ای محمد! در میان دریای شام تا مصر افتاد و به صورت تپه هایی در میان دریا درآمد.»

955- گرمی روز عذاب اصحاب ایکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 189 - 2

2 - نزول عذاب الهی بر مردم ایکه ، در روزی بسیار گرم و نفس گیر بود که آنان از شدت گرما به داخل سایه بان ها خزیده بودند .

ص: 521

ضمير «هم» در «أخذهم» به «اصحاب الأيكة» باز می گردد. «أخذ» (مصدر «أخذ») به معنای فرو گرفتن و «ظلّه» به معنای سایه بان است. اضافه «عذاب» به «یوم» به تقدیر «فی» می باشد؛ یعنی، «فأخذهم عذاب يوم الظلّه؛ عذابی سخت آنان را در روز سایه بان فروگرفت». نامیده شدن آن روز به «روز سایه بان» بدان جهت است که مردم ایکه از شدت گرما، به زیر سایه بان ها پناه برده بودند.

956- گمراهان هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 44 - 10

10 - هنگامه عذاب ، لحظه ظهور و بروز بی پناهی گمراهان ستم پیشه است .

فما له من ولیّ من بعده و ترى الظلّ لمین لّمّا رأوا العذاب یقولون هلّ إلى مردّ من سبی

957- گمراهگران هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 12

12 - مستکبران گمراهگر در قیامت ، با دیدن عذاب الهی ، از کار خود پشیمان شده و آن را پنهان خواهند کرد .

وقال الذین استضعفوا للذین استکبروا بل مکر الیل والنهار إذ تأمرونا أن نکفر با

برداشت یاد شده بنابراین اساس است که مرجع ضمیر فاعلی «أسروا»، «استکبروا» باشد.

958- گناهکاران هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 201 - 3، 1

1 - پافشاری اهل جرم و گناه بر انکار حقایق وحی ، تا مرز مشاهده عذاب دردناک الهی (عذاب استیصال)

کذلک سلکنه .. لایؤمنون به حتّی یروا العذاب الالیم

«ال» در «العذاب» برای عهد است. بنابراین «العذاب الالیم» اشاره به عذابی دارد که مشرکان مکه به آن تهدید شدند (عذاب استیصال). آیه «أفبعذابنا یستعجلون» بیانگر آن است که آنان تهدید به عذاب را جدی نگرفتند و بدان جهت از روی استهزا، خواستار تعجیل نزول آن

بودند.

3- قلب های جرم پیشه ، تسلیم به هنگام مشاهده عذاب و نه در برابر دلیل روشن وحی

بلسان عربیّ مبین . . . لایؤمنون به حتی یروا العذاب الالیم

بنابر مفهوم غایت، مفاد آیه این می شود که: مجرمان تنها با مشاهده عذاب دست از لجاجت برمی دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 522

1 - مهلت خواهی مجرمان کفرپیشه ، پس از مشاهده عذاب الهی

فیأتیهم بغته .. فبقولوا هل نحن منظرون

3 - حسرت شدید مجرمان لجاجت پیشه ، بر فرصت های از دست رفته و نومییدی آنان به هنگام مشاهده عذاب الهی

فیأتیهم بغته .. فبقولوا هل نحن منظرون

با توجه به تعبیر «هل نحن..» به دست می آید که آنان به گونه ای قطعی چنین درخواستی نمی کنند؛ بلکه آرزوی خود را در قالب پرسش بیان می دارند.

959- گواهان اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 24 - 10

10 - «عن ابی جعفر (ع) : . . . قال الله عزوجل : . . . یوم تشهد علیهم ألسنتهم و أیدیهم و أرجلهم بما كانوا یعملون» و لیست تشهد الجوارح علی مؤمن ، إنما تشهد علی من حقت علیه العذاب . . . ;

از امام باقر(ع) روایت شده است: .. خدای عزوجل _ فرمود: «یوم تشهد علیهم ألسنتهم و أیدیهم و أرجلهم بما كانوا یعملون» [و توضیح آن که: این گونه نیست که جوارح علیه مؤمنی شهادت بدهد؛ همانا شهادت جوارح علیه کسی است که عذاب او حتمی شده باشد].

960- لجاجت اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 97 - 1

1 _ کسانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند ، اگر تمام معجزات و نشانه های الهی بر آنان عرضه شود ، هرگز تسلیم نشده و ایمان نخواهند آورد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لا یؤمنون. و لو جاءتهم کل ءایه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 6 - 1

1- امت های محکوم به عذاب ، علی رغم بهره مندی آنان از معجزات الهی ، ایمان نیاوردند .

ماء امننت قبلهم من قریه أهلکن_ها

961- محرومیت اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 96 - 2

ص: 523

2_ تکذیب کنندگانی که از سوی خداوند محکوم به عذاب استیصال شوند ، زمینه پذیرش دعوت پیامبران را از دست داده و هرگز به آیات و نشانه های الهی ایمان نخواهند آورد .

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 7 - 5

5- آن دسته از مشرکان و کافران صدراسلام _ که عذاب الهی بر آنان مقرر گردیده بود _ برای همیشه از ایمان محروم شدند .

لقد حقّ القول على أكثرهم فهم لا يؤمنون

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که «فاء» در جمله «فهم لا يؤمنون» تفریعیه است و این جمله متفرع بر جمله قبل می باشد؛ یعنی، چون مقرر شد که بیشتر آنان عذاب شوند، پس توفیقی برای ایمان آوردن نخواهند داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 21 - 14

14 - گنه کاران محکوم شده به عذاب استیصال الهی ، محروم از هرگونه منجی و نگه دارنده ای

فأخذهم الله بذنوبهم و ما كان لهم من الله من واق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 8

8 - محکومان به عذاب الهی ، از هرگونه یار و یآوری نجات بخش محروم اند .

فلم يجدوا لهم من دون الله أنصارًا

962- محمد(صلی الله علیه و آله) و درخواست عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - طارق - 86 - 17 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور فرصت دادن به کافران عصر بعثت و پرهیز از نفرین و درخواست عذاب سریع برای آنان

«مَهْلٌ» و «أَمَهْلٌ» به یک معنا است؛ گرچه برخی گفته اند: «مَهْلٌ» فرمان به مهلت لحظه به لحظه و تدریجی است و «أَمَهْلٌ» فرمان به یک مهلت. تکرار فرمان با دو لفظ متفاوت _ به گونه ای که دو فرمان مستقل به نظر آید _ تأکید بیشتری به همراه دارد. کلمه «رَوِيدًا» ممکن است، تصغیر «رَوُدٌ» (مهلت دادن) باشد؛ یعنی، مهلت کوتاه و نیز می تواند اسم فعل و به معنای «أَمَهْلٌ» باشد که برای سومین بار فرمان مهلت را تکرار کرده است.

963- محمد (صلی الله علیه و آله) و عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 95 - 2

ص: 524

2 - وعده نزول عذاب بر کافران ، در مرآی و منظر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

وإنا على أن نريك ما نعدهم لقـدرون

964- مدت عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 6

6 - امکان به طول انجامیدن عذاب استیصال به مدت چندین روز

فأرسلنا عليهم . . . فی آیام نحسات

965- مدت عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 4

4 - طول کشیدن عذاب قوم عاد ، به مدت چندین روز

فأرسلنا عليهم . . . فی آیام نحسات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 7 - 1

1 - خداوند ، بادی سرد و توفنده را هفت شب و هشت روز پی در پی ، بر قوم عاد مسلط کرد .

بریح صرصر عاتیه . سخرها عليهم سبع لیل و ثمنیه آیام حسوماً

«حسوم» به معنای شوم و یا تداوم در عمل است (قاموس المحيط). در این آیه هر دو معنا، می تواند مراد باشد؛ زیرا در سوره های دیگر (فصلت و قمر) به این دو معنا اشاره شده است.

966- مراتب اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 70 - 3

3- هرکس به اندازه استحقاق و اولویت خود، طعم عذاب دوزخ را خواهد چشید.

ثم لنحن أعلم بالذین هم أولى بها صلیاً

درجه بندی مستحقان آتش دوزخ و تعیین اولویت های آنان، نشان از آن دارد که همه یکسان عذاب نخواهند دیده؛ بلکه بر خوردی متفاوت و متناسب با هر یک صورت خواهد گرفت.

ص: 525

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 7 - 7

7 - کفر پیشگان به عذابی گرفتار خواهند شد .

و لهم عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 10 - 8، 6

6 - منافقان ، به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

و لهم عذاب الیم

8 - کیفر دمسازان با دروغ ، عذابی است دردناک

و لهم عذاب الیم بما كانوا یکذبون

«باء» در «بما كانوا» سببیه است و «ما» مصدریه می باشد؛ یعنی: و لهم عذاب الیم بسبب کذبهم المستمر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 11 - 9

9 - فسادگری و اصلاح ناپذیری منافقان ، موجب گرفتار آمدن آنان به عذابی دردناک خواهد شد .

و لهم عذاب الیم بما كانوا .. إذا قیل لهم لا تفسدوا فی الأرض

برداشت فوق مبتنی بر این است که: «إذا قیل» عطف بر «یکذبون» در آیه قبل باشد. بر این مبنا، مفاد جمله «إذا قیل...» نیز همانند «یکذبون» بیانگر سبب گرفتاری منافقان به عذاب الیم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 21، 22، 24، 27، 28

21 - شدیدترین عذاب های اخروی ، کیفر یهودیانی است که پیمان های الهی را شکستند .

إذ أخذنا ميثقكم . . . و يوم القيمة يردون إلى أشد العذاب

اضافه «أشد» (سخت ترین) به «العذاب» اضافه صفت به موصوف است; یعنی، «العذاب الأشد».

22 - یهودیانی که همکیشان خود را کشتند یا آنان را آواره ساختند ، به شدیدترین عذاب های قیامت ، کیفر خواهند شد .

تقتلون أنفسکم . . . و يوم القيمة يردون إلى أشد العذاب

24 - یهودیانی که با تبعیض به احکام و معارف تورات برخورد می کردند ، در قیامت به شدیدترین عذاب ها گرفتار خواهند شد .

أفتؤمنون ببعض . . . و يوم القيمة يردون إلى أشد العذاب

27 - تبعیض در ایمان و عمل به احکام دین ، در پی دارنده ذلت و خواری در دنیا و عذاب شدید در قیامت است .

ما جزاء من يفعل ذلك منكم إلا خزي في الحيوه الدنيا و يوم القيمة يردون إلى أشد الع

28 - معتقدان به مکتب الهی ، در صورت کشتن یا آواره ساختن همکیشان خود ، به خواری در دنیا و شدیدترین عذاب در آخرت گرفتار خواهند شد .

فما جزاء من يفعل . . . و يوم القيمة يردون إلى أشد العذاب

ص: 526

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 8

8 - کشتن و آواره کردن اهل ایمان و تبعیض در دین ، موجب از دست دادن سرای آخرت و گرفتار شدن به عذاب شدید قیامت است .

اولئک الذین اشتروا .. فلا یخفف عنهم العذاب

«ال» در «العذاب» عهد ذکری و اشاره به «أشد العذاب» در آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 11، 14

11 - کفر پیشگان به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

و للکفرین عذاب أليم

14 - یهودیان کافر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استهزا کننده او ، مستحق عذابی دردناک هستند .

و للکفرین عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 5

5 - عذاب اخروی کفرپیشگان و کتمان کنندگان حقایق ، عذابی تخفیف ناپذیر است .

لا یخفف عنهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 165 - 12، 13، 15

12 - عذاب خدا در قیامت عذابی شدید است .

و أن الله شدید العذاب

13 - مشرکان در قیامت به عذاب الهی گرفتار خواهند شد و آن را عذابی شدید خواهند یافت .

الذین ظلموا إذ یرون العذاب .. و أن الله شدید العذاب

15 - ستمگران در قیامت به عذابی شدید گرفتار خواهند شد .

و لو يرى الذين ظلموا . . . و أن الله شديد العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 16، 2

2 - کسانی که احکام و معارف کتاب های آسمانی را کتمان کرده اند تا بدین وسیله به متاع دنیا برسند ، در قیامت به عذاب دردناکی گرفتار خواهند شد .

إن الذين يكتُمون ما أنزل الله من الكتب . . . لهم عذاب أليم

16 - رهایی از عذاب دردناک قیامت در گرو لطف خدا و پاک شدن از گناهان و آلودگیهاست .

و لا يكلمهم الله يوم القيمة و لا يذكهم و لهم عذاب اليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 527

9 - ضلالت پیشگان و گنهکاران به عذاب طاقت فرسای قیامت گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا الضلله بالهدى .. فما أصبر هم على النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 178 - 24،25

24 - کسانی که پس از عفو قاتل از قصاص و یا گرفتن دیه در پی کشتن وی برآیند ، به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

فمن اعتدى بعد ذلك فله عذاب أليم

برداشت فوق بر این مبناست که «ذلک» اشاره به گرفتن دیه باشد. در این صورت جمله «فمن اعتدى...» بیانگر این است که: اولیای مقتول اگر قاتل را عفو کنند و از او مطالبه دیه نمایند، پس از آن حق ندارند در صدد کشتن وی باشند و او را قصاص کنند.

25 - کسانی که از احکام خدا تعدی کنند ، به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

فمن اعتدى بعد ذلك فله عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 206 - 11

11 - هیچ کیفری جز عذاب جهنّم ، نمی تواند حاکمان مفسد ، سرسخت ، متکبر و مغرور را رام کند .

و اذا تولی سعی .. فحسبه جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 211 - 6،8،10،14

6 - بنی اسرائیل ، مصداق بارز تفرقه افکنان و تحریفگران دین خداوند و مشمول عذاب شدید الهی

ادخلوا فی السلم کافه .. فان زلتم من بعد ما ... سلّ بنی اسرائیل کم اتیناهم م

پس از امر به دخول در «سلم» (تسلیم در برابر خداوند و اتحاد جامعه ایمانی)، و عدم تبعیت از شیطان، بنی اسرائیل را به عنوان نمونه ذکر می کند.

8_ انحراف ، پس از آمدن آیات الهی ، موجب کیفر سخت خداوند

و من یبدل نعمه الله . . فان الله شدید العقاب

10_ تحریفگران و تبدیل کنندگان دین و آیات روشن الهی ، مستحق عذابی شدید

و من یبدل نعمه الله . . فان الله شدید العقاب

از مصادیق روشن و مورد نظر نعمتهای الهی ، دین و آیات خداوندی است. و مراد از تبدیل، تحریف است.

14_ از سنت های الهی ، عذاب شدید تحریفگران و تبدیل کنندگان دین است .

و من یبدل نعمه الله . . فان الله شدید العقاب

«و من یبدل نعمه الله» عام است و دربرگیرنده کلیه کسانی است که آیات الهی را تحریف می کنند؛ خصوصاً با توجه به ضرورت پندگیری دیگران از بنی اسرائیل تحریفگر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 4 - 12

ص: 528

12_ عذاب الهی دارای مراتب و درجات *

عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 11 - 15

15_ کیفر الهی ، سخت و طاقتفرساست .

و الله شدید العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 21 - 2،21

2_ کافران به آیات الهی ، مستحق عذابی دردناک

انّ الذین یکفرون بایات الله ... فبشرهم بعذاب الیم

21_ قاتلان پیامبران و قاتلان امر کنندگان به معروف ، گرفتار سخت ترین عذاب های الهی

و یقتلون النّبیین بغیر حق و یقتلون الذین یأمرون بالقسط.

از رسول الله (صلی الله علیه و آله) سؤال شد: ایّ الناس اشدّ عذاباً یوم القیامه؟ آن حضرت فرمود: رجل قتل نبیاً او رجلاً امر بمعروف او نهی عن منکر، سپس آن حضرت، این آیه را تلاوت کرد: «انّ الذین یکفرون ...».

تفسیر طبری، ج 3، ص 144 ; مجمع البیان، ج 2، ص 720 ; تفسیر تیان، ج 2، ص 422.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 88 - 1

1_ لعنت دائمی و عذاب تخفیف ناپذیر ، کیفر مرتدان

قوماً کفروا بعد ایمانهم .. خالدین فیها لا یخفف عنهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 91 - 4

4_ کسانی که در حال کفر بمیرند ، مستحقّ عذابی دردناک هستند .

اولئک لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 176 - 16

16_ عذاب بزرگ اخروی در انتظار شتابگران در کفر است .

الَّذین یسارعون فی الکفر . . . و لهم عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 177 - 9

9_ عذاب دردناک الهی ، کیفر انتخاب کنندگان کفر به بهای از دست دادن ایمان (مرتدان)

ص: 529

انّ الذّين اشكروا الكفر بالايمان . . . لهم عذاب اليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 178 - 15، 14

14 _ عذاب های گوناگون در آخرت

لهم عذاب عظيم . . . و لهم عذاب اليم ... و لهم عذاب مهين

در برداشت فوق، هر یک از صفات «عظیم» و «الیم» و «مهین»، بیانگر نوعی از عذاب گرفته شده است.

15 _ عذاب آخرت دارای چهره ها و حیثیت های متفاوت

لهم عذاب عظيم . . . و لهم عذاب اليم ... و لهم عذاب مهين

در برداشت فوق، هر یک از «عظیم» و «الیم» و «مهین»، بیانگر نشانه چهره ها و حیثیتهای مختلف عذاب گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 30

30 _ عذاب سخت الهی در قیامت، فرجام بخلورزی و عدم انفاق از دارایی های فزون بر نیاز

و لا يحسبنّ الذّين ييخلون بما اتّهم الله من فضله

رسول الله (صلی الله علیه و آله): ما من ذی رحم یأتی ذا رحمه فیسأله من فضل ما اعطاه الله اياه فییخل علیه الا یرج له یوم القیامه من جهنّم شجاع یتلمّظ حتی یطوّقه. ثم قرأ «و لا یحسبنّ ...».

الدر المنثور، ج 2، ص 395.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 181 - 17، 16

16 _ نسبت ناروا به خداوند و کشتن پیامبران، گناهی بزرگ و موجب عذاب سوزان دوزخ

سنکتب ما قالوا وقتلهم الانبیاء بغير حقّ و نقول ذوقوا عذاب الحریق

«حریق»، به معنای محرق (سوزاننده) است. گفتنی است عذاب سوزان برای کشتن پیامبران و نسبت ناروا به خدا دادن، حاکی از بزرگی چنین گناہانی است.

17_ عذاب سوزان نسبت دهندگان فقر به خدا و قاتلان انبیا، با فرمان مستقیم خداوند

تقول ذوقوا عذاب الحریق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 182 - 1

1_ عذاب سخت یهود در آخرت، دستاورد اعمال ناروای آنان (نسبت دادن فقر به خدا و کشتن انبیا)

ذوقوا عذاب الحریق. ذلک بما قدّمت ایدیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 11، 13

ص: 530

11_ عذاب دردناک الهی در انتظار خودپسندان و علاقه مندان به ستایش بیجا و چاپلوسی

لا تحسبنّ الذّین یفرحون . . . و یحبّون . . . بمفازة . . . و لهم عذاب الیم

13_ عذابی دردناک در انتظار عالمان اهل کتاب به جهت کتمان حقایق و انتظار چاپلوسی و ستایش بیجا

لا تحسبنّ الذّین . . . بمفازة من العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 14 - 9

9_ عذاب همیشگی و خوارکننده ، کیفر سرکشی از فرامین خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) و تجاوز از حدود الهی

و من یعص الله و رسوله . . . و له عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 18 - 5,6

5_ خداوند برای گناهکارانی که توبه را تا آستانه مرگ تأخیر انداخته و کسانی که کافر بمیرند ، عذاب دردناکی آماده کرده است .

و لیست التّوبه للذّین . . . و لا الذّین یموتون و هم کفّار اولئک اعتدنا لهم عذابا

6_ خداوند برای کسانی که تا لحظه مرگ بر کفر خویش باقی مانده و آنگاه ایمان آورند ، عذابی دردناک آماده کرده است .

و لیست التّوبه . . . و لا الذّین یموتون و هم کفّار اولئک اعتدنا لهم عذاباً الیما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 38 - 3,8

3_ عذاب خوارکننده الهی ، کیفر انفاق کنندگان ریاکار

و اعتدنا للکافرین عذاباً مهیناً. و الذّین ینفقون اموالهم رثاء التّاس

بنابر اینکه «الذین» عطف بر «الکافرین» باشد.

8_ عذاب خوارکننده ، کیفر ایمان نداشتن به خدا و قیامت

اعتدنا للکافرین عذاباً مهیناً. و الذّین . . . لا یؤمنون بالله و لا بالیوم الاخر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 93 - 6, 2

2_ عذاب بزرگ الهی در انتظار کسی که مؤمنی را از روی عمد به قتل برساند .

و من یقتل مؤمناً .. و اعدّ له عذاباً عظیماً

6_ عذاب الهی ، دارای مراتب (شدّت و ضعف) است .

و اعدّ له عذاباً عظیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 138 - 1, 4, 5

1_ عذاب دردناک الهی در انتظار منافقان

بشر المنفقین بان لهم عذاباً ألیماً

ص: 531

4_ محروم ماندن آدمی از مغفرت و هدایت الهی ، موجب گرفتار شدن وی به عذاب دردناک

لم يكن الله يغفر لهم ولا يهديهم . . . بشر المنفقين بانّ لهم عذاباً أليماً

ظاهراً مراد از منافقان، همان کسانی هستند که در آیه قبل توصیف شدند، که از جمله توصیف آنان به محرومیت از هدایت و مغفرت بود.

5_ ارتداد و ازدیاد کفر ، موجب گرفتار شدن به عذاب دردناک

ءامنوا ثم كفروا . . . بشر المنفقين بانّ لهم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 3

3_ پذیرش دوستی و سرپرستی کفار ، در پی دارنده عذابی دردناک

بشر المنفقين بانّ لهم عذاباً أليماً. الذين يتخذون الكفرين أولياء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 145 - 3

3_ جهنم ، دارای طبقات ، و عذابش ، دارای شدت و ضعف است .

إنّ المنفقين في الدرک الاسفل من النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 151 - 5

5_ انکار رسولان الهی ، حتی برخی از آنان ، موجب گرفتار شدن به عذابی ذلتبار است .

يقولون نؤمن ببعض و نکفر ببعض . . . أعتدنا للكفرين عذاباً مهيناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 11, 17

11_ خداوند برای کافران یهود عذاب دردناک آماده کرده است .

و أعتدنا للكفرين منهم عذاباً أليماً

17_ کفر ، موجب گرفتار شدن به عذاب دردناک قیامت

وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 8

8_ امتناع از عبادت خداوند به دلیل گردن فرازی و خودبرتربینی ، موجب عذاب دردناک در قیامت

وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنكَفُوا وَاسْتَكْبَرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 32 - 30,31

30_ شدیدترین عذاب جهنم ، کیفر قتل به ناحق انسان

ص: 532

انه من قتل نفساً بغير نفس .. فکانما قتل الناس جميعاً

امام باقر(ع) در پاسخ سؤال از آیه فوق فرمود: یوضع فی موضع من جهنم الیه ینتهی شده عذاب اهلها . . .

کافی، ج 7، ص 271، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 619، ح 150.

31_ جایگاه قاتل یک انسان در جهنم، همان جایگاه قاتل همه انسانهاست، اگر چه عذابشان متفاوت است.

من قتل نفساً بغير نفس او فساد فی الارض فکانما قتل الناس جميعاً

امام باقر(ع) در پاسخ سؤال از معنای آیه فوق فرمود: یوضع فی موضع من جهنم .. لو قتل الناس جميعاً انما کان یدخل ذلک المكان قلت: فانه قتل آخر؟ قال: یضاعف علیه.

کافی، ج 7، ص 271، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 619، ح 150.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 15

15_ عذاب بزرگ اخروی پیامد و کیفر ستیزه جویی با خدا و رسول (صلی الله علیه و آله) و فسادگری در زمین

و لهم فی الاخره عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 1,6

1_ کفرپیشگان، گرفتار عذابی دردناک در قیامت

إِنَّ الذین کفروا .. لهم عذاب الیم

6_ نجات از عذاب دردناک دوزخ، فلاح و رستگاری است.

لعلکم تفلحون. إِنَّ الذین کفروا .. لهم عذاب الیم

بیان عذاب دردناک کافران در قیامت پس از راهنمایی مؤمنان به فلاح و رستگاری، حاکی از این است که رها شدن از عذاب، رستگاری

است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 37 - 7، 1

1_ آتش ، وسیله عذاب دردناک در قیامت

و لهم عذاب الیم. یریدون ان یخرجوا من النار

7_ کافران ، گرفتار عذابی پایدار در دوزخ

و لهم عذاب مقیم

«مقیم» به معنای دائم و ثابت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 43

43_ پیشتازی در کفر ، دروغپردازی ، جاسوسی و تحریفگری ، مایه خواری در دنیا و عذاب بزرگ در آخرت

الذین یسرعون فی الکفر . . . لهم فی الدنیا خزی و لهم فی الاخره عذاب عظیم

ص: 533

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 42 - 10

10 _ رشوه گیری ، حرامخواری و آزمندی به دنیا ، مایه خواری و رسوایی در دنیا و عذابی بزرگ در آخرت

لهم فی الدنيا خزی و لهم فی الاخره عذاب عظیم . . . اکلون للسحت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 73 - 7,8,10,11

7 _ عذاب دردناک در انتظار معتقدان به تثلیث

لیمسن الذین کفروا منهم عذاب الیم

8 _ اعتقاد به تثلیث علی رغم آگاهی به شرک آمیز بودن آن ، موجب عذاب دردناک در قیامت

ان لم ینتھوا عما یقولون لیمسن الذین کفروا منهم عذاب الیم

10 _ ایمنی از عذاب دردناک در گرو یکتاپرستی و پرهیز از گفتار کفرآمیز

و ما من اله الا اله وحد و ان لم ینتھوا عما یقولون . . . عذاب الیم

11 _ گفتار هر کس ، گواه افکار و عقاید او و کافی در اثبات ایمان و کفر وی

لقد کفر الذین قالوا . . . و ان لم ینتھوا عما یقولون

به کارگیری کلمه «قالوا» و «یقولون» به جای مثلا «زعموا و اعتقدوا» راهنمای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 74 - 4

4 _ بازگشت به توحید و طلب آمرزش از خداوند ، راه نجات مشرکان ، از عذاب دردناک

لیمسن الذین کفروا منهم عذاب الیم . . . افلا یتوبون الی اللّٰه و یتستغفرونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 94 - 11,13,15

11_ باور به قیامت و عذاب دردناک آن موجب ترس از خداوند و عمل به احکام او

ليعلم الله يخافه بالغيب

«باء» در بالغیب می تواند سببیه باشد بر این مبنا مراد از غیب اموری است که از نظر شخص خائف و حواس وی پنهان می باشد و از مصادیق بارز غیب و نهانی که سبب خوف آدمی از خدا می شود قیامت و عذاب آخرت است.

13_ تجاوز از حدود الهی_ پس از هشدار خداوند به رعایت آن_، موجب عذابی دردناک

فمن اعتدى بعد ذلك فله عذاب اليم

15_ شکار در حال احرام، علیرغم هشدار الهی به پرهیز از آن، موجب عذاب دردناک

بشيء من الصيد .. فمن اعتدى بعد ذلك فله عذاب اليم

به قرینه آیه بعد، مراد از شکار ممنوع شکار در حال احرام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 98 - 2,3,4

2_ شکستن حرمت کعبه و ماه های حرام، موجب عقاب شدید از سوی خداوند

ص: 534

جعل الله الكعبة البيت الحرام .. اعلموا ان الله شديد العقاب

با توجه به آیه قبل معلوم می شود، از جمله کسانی که به عقاب شدید تهدید شده اند کسانی هستند که با مضامین و احکام مطرح شده در آیه قبل مخالفت کنند. برداشت فوق به گروهی از آنان اشاره دارد و در برداشتهای بعدی دیگر موارد منعکس خواهد شد.

3_ مخالفت با قربانی حج و احکام آن موجب عقاب شدید از سوی خداوند

و الشهر الحرام و الهدی و القلند .. اعلموا ان الله شديد العقاب

4_ بی هدف پنداشتن مناسک حج و احکام و قوانین الهی ، موجب عقاب شدید الهی

جعل الله الكعبة البيت الحرام قيماً للناس .. اعلموا ان الله شديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 115 - 4,5,6

4_ عذاب سهمگین و بی نظیر الهی سزای آنانکه پس از مشاهده مائده آسمانی به قدرت خداوند ، رسالت عیسی (ع) و معجزه بودن آن مائده کافر شوند .

فمن يكفر بعد منكم فاني اعذبه عذاباً لا اعذبه احداً من العلمين

متعلق «يكفر» می تواند، رسالت عیسی(ع)، قدرت خداوند و معجزه بودن مائده آسمانی باشد. ضمیر در «لا اعذبه» مفعول مطلق نوعی است و مرجع آن کلمه «عذاباً» می باشد یعنی لا اعذب قبل هذا العذاب احداً

5_ منکران رسالت انبیا ، پس از مشاهده معجزات درخواستی ، سزاوار عذابی سهمگین

فمن يكفر بعد منكم فاني اعذبه عذاباً لا اعذبه احداً

6_ عذاب های خداوند ، دارای انواع و مراتب گوناگون

فاني اعذبه عذاباً لا اعذبه احداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 15 - 5

5_ شرک و پذیرش ولایت غیر خدا، موجب گرفتاری به عذاب شدید اخروی

أغير الله أتخذ ولياً .. ولا تكونن من المشركين. قل إني أخاف إن عصيت ربي عذاب ي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 70 - 22

22_ نوشیدنی سوزان و عذاب دردناک قیامت در انتظار بازیچه قراردهندگان دین است.

أولئك الذين أَسْلَمُوا... لهم شراب من حميم و عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 93 - 20، 21

20_ عذاب خوارکننده در برزخ، جزای گفتار نادرست درباره خداوند و افترای به اوست.

اليوم تجزون عذاب الهون بما كنتم تقولون على الله غير الحق

21_ استکبار در برابر آیات الهی، عذاب خوارکننده پس از مرگ را (در برزخ) به دنبال دارد.

اليوم تجزون عذاب الهون... كنتم عن آياته تستكبرون

ص: 535

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 124 - 8

8_ ذلت در پیشگاه خداوند و عذابی شدید در انتظار سردمداران مجرم است.

سیصیب الذین أجرموا صغار عندالله و عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 4 - 7، 2، 1

1_ خداوند بسیاری از امتهای مختلف پیشین را با عذابی سهمگین و ناگهانی به هلاکت رساند.

و کم من قریه أهلکنها فجاءها

«فاء» در جمله «فجاءها ..» می تواند تفسیریه باشد. بر این مبنا جمله «جاءها ...» توضیح و تفسیر جمله «أهلکنها» است. اسناد هلاکت به قریه برای رساندن شدت عذاب است.

2_ عذاب سهمگین خداوند در انتظار جوامع مختلف از قوانین دین و پذیرنده ولایتهای غیر خداوند

و لاتتبعوا من دونه .. و کم من قریه أهلکنها

بیان هلاکت جوامع پیشین پس از فرمان به رعایت قوانین دین و سرپیچی از ولایت غیر خدا «اتبعوا ما أنزل الیکم ..»، بیانگر آن است که عذاب امتهای پیشین به سبب تخلف آنان از این فرمان بوده است.

7_ تخلف جوامع از فرامین خدا، موجب سقوط معنوی آن جوامع و زمینه ساز گرفتاری آنان به عذاب دنیوی (عذاب استیصال).

و لاتتبعوا .. و کم من قریه أهلکنها

برداشت فوق بر این اساس است که «فاء» در «فجاءها» بیانگر ترتیب باشد. بر این مبنا مراد از هلاکت، هلاکت معنوی خواهد بود. یعنی جوامعی در گذشته منحرف شدند و پس از آن گرفتار عذاب الهی گشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 5 - 3، 1

1_ ستم پیشگان، به هنگام مواجه شدن با عذابهایی دنیوی (عذاب استیصال)، معترف به ظلمهای گذشته خویش شدند

فما کان دعویهم .. إنا كنا ظلمین

3_ ستمگری امتهای پیشین، عامل نابودی آنان با کیفرهای دنیوی (عذاب استیصال) شد.

کم من قریه أهلکنها .. قالوا إنا كنا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 20، 15

15_ کافران و مشرکان پیرو، همانند رهبران‌شان، دارای عذابی مضاعف از آتش دوزخ

قال لكل ضعف

20_ دوزخیان، از شدت عذاب یکدیگر بی‌خبرند.

لکل ضعف و لکن لاتعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 536

22_ صالح (ع) قوم خویش را به گرفتار آمدن به عذابی دردناک، در صورت زیان رساندن به ناقه و یا بازداري آن از چریدن، هشدار داد.

فذرورها تأكل في أرض الله ولا تمسوها بسوء فيأخذكم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 5

5_ جوامع مبتلا به لواط و فحشا، جوامعی مجرم و در معرض نابودی با عذاب های سخت الهی

فانظر كيف كان عقبه المجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

6 - اعراف - 7 - 92 - 1,2

1_ عذاب فرود آمده بر تکذیب کنندگان شعیب و کفرییشان مدین موجب نابودی آنان و تخریب آثار زندگانی در آن دیار شد.

الذين كذبوا شعيباً كأن لم يغنوا فيها

ضمیر در «فیها» به «دار» در آیه قبل برمی گردد و «غنی» مصدر «لم یغنوا» به معنای اقامت کردن و سکونت گزیدن است. بنابراین «کأن لم یغنوا» یعنی گویا قوم شعیب در دیارشان اقامت نکرده بودند. و این کنایه از نابودی دیار آنان است.

2_ تکذیب کنندگان انبیای الهی و رسالت های آنان در خطر نابودی با نزول عذابی سخت و ویرانگر

الذين كذبوا شعيباً كأن لم يغنوا فيها

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

6 - اعراف - 7 - 134 - 1

1_ فرعونیان پس از مشاهده آیات پنجگانه (طوفان و . . .) و اصرارشان بر انکار رسالت موسی، به عذابی شدیدتر مبتلا شدند.

ولما وقع عليهم الرجز قالوا يموسى ادع لنا ربك

«رجز» به معنای عذاب است و «ال» در آن هم می تواند عهد ذکری بوده و اشاره به عذابهای پنجگانه مطرح شده در آیه قبل باشد، و هم می تواند «ال» در آن عهد ذهنی باشد. در این صورت اشاره به عذابی غیر از عذابهای ذکر شده دارد که به دلیل روی آوردن آنها به موسی و تقاضای برطرف شدن آن، عذابی بسیار شدیدتر از عذابهای پنجگانه بوده است. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

8_ تخلف از احکام الهی و مداومت بر آن ، فسق و ظلم و در پی دارنده کیفر شدید الهی است .

وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعِزِّهِمْ بَمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

9_ ترک نهی از منکر و سکوت در برابر منحرفان و فسق و ستمگری ، دارای کیفری شدید است .

أُنَجِّينَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعِزِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 166 - 7

7_ مسخ یهودیان متمرّد آبادی ایله به بوزینگانی مطرود ، عذاب سخت الهی برای ایشان

قلنا لهم کونوا قرده خسئین

برخی برآنند که «قلنا لهم ..» بیان همان «عذاب بیس» است که در آیه قبل آمده است. گفتنی است بر این مبنا «الذین ظلموا» شامل ترک کنندگان نهی از منکر نمی شود. زیرا آنان قانون حرمت صید را نشکستند و به بوزینه تبدیل نشدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 68 - 1

1_ گرفتن اسیر در کارزار بدر ، مقتضی گرفتار شدن مجاهدان آن کارزار به عذابی بزرگ از جانب خداوند

لولا کتب من اللّٰه سبق لمسکم فیما أخذتم عذاب عظیم

کلمه «فی» در «فیما أخذتم» سببیه است و «ما» در آن مصدریه. یعنی «بسبب أخذکم». و مراد از آن به دلیل آیه قبل اسیر گرفتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 3 - 14، 13

13_ تهدید مشرکان کفرپیشه صدر اسلام به عذاب دردناک جهنم

بشر الذین کفروا بعذاب ألیم

14_ تهدید مشرکان پیمان شکن ، به عذاب دردناک شکست

و بشر الذین کفروا بعذاب ألیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از «عذاب ألیم»، عذاب شکست در برابر جبهه اسلام باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 10، 11، 12

10_ آنان که طلا و نقره می اندوزند و از انفاق آن در راه خدا ، امتناع میورزند ، مستحق عذابی دردناکند .

و الذين يكتزون الذهب و الفضه و لا ينفقونها في سبيل الله فبشرهم بعذاب أليم

11 _ انفاق دارایی ها در راه جنگ و جهاد ، واجب و امتناع ورزیدن از آن ، در پی دارنده عذاب دردناک دوزخ است .

و الذين يكتزون الذهب و الفضه و لا ينفقونها في سبيل الله فبشرهم بعذاب أليم

برداشت فوق با توجه به این حقیقت است که آیه شریفه به دنبال آیات مربوط به جنگ و قرار گرفته است.

12 _ انباشتن و نهان کردن ثروت و محروم ساختن جامعه از منافع آن ، حرام و دارای عقوبتی است دردناک .

و الذين يكتزون الذهب و الفضه و لا ينفقونها في سبيل الله فبشرهم بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 35 - 7

7 _ شکنجه دوزخیان با طلا و نقره گداخته ، از عذاب های دردناک جهنم است .

و الذين يكتزون الذهب ... فبشرهم بعذاب أليم. يوم يحمى عليها في نار جهنم

ص: 538

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 39 - 1, 2

1_ خداوند ، مسلمانان صدر اسلام را ، در صورت امتناع ورزیدن از شرکت در جنگ و جهاد ، تهدید به عذابی دردناک کرد .

إلا تنفروا يعذبكم عذاباً أليماً

2_ امتناع کنندگان از جهاد ، مورد تهدید خدا به عذابی سخت و دردناک

إلا تنفروا يعذبكم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 61 - 15

15_ آزاردهندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مستحق عذابی دردناک

و الذين يؤذون رسول الله لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 68 - 7

7_ عذاب جاودان جهنم ، مجازاتی بس سنگین و کافی برای منافقان و کافران

نار جهنم خلدین فیها هی حسبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 13, 9

9_ عذاب دردناک الهی ، کیفر منافقان استهزاگر

و لهم عذاب أليم

13_ خرده گیری و مسخره کردن مؤمن گناهی بزرگ و در پی دارنده عذاب سخت الهی است .

فيسخرون منهم سخر الله منهم و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 90 - 9

9_ عذاب دردناک ، کیفر سخت متخلفان جنگ

سیصیب الذین . . . عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 101 - 13، 7

7_ منافقان مرموز و پنهان کار مدینه ، از سوی خداوند به دو مرتبه عذاب علاوه بر عذاب بزرگ نهایی در قیامت ، تهدید شدند .

سنعذبهم مرتین ثم یردون الی عذاب عظیم

13_ منافقان ، مورد تهدید خداوند به بازگشت قهری و ابتلا به عذاب بزرگ در قیامت

ثم یردون الی عذاب عظیم

ص: 539

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 4 - 13،14

13 _ عذاب دردناک و آشامیدنی داغ و جوشان ، کیفر اخروی کفرمداران

و الذین کفروا لهم شراب من حمیم و عذاب ألیم

14 _ استمرار و پافشاری بر کفر ، موجب گرفتار شدن به عذاب دردناک دوزخ است .

و الذین کفروا لهم .. عذاب ألیم بما کانوا یکفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 70 - 5،6

5 _ کافران و مشرکان ، در جهان آخرت عذاب شدیدی را خواهند چشید .

الذین یفترون علی الله الکذب .. ثم نذیقهم العذاب الشدید بما کانوا یکفرون

6 _ استمرار و پافشاری بر شرک و کفر ، موجب گرفتار شدن به عذاب شدید در قیامت است .

ثم نذیقهم العذاب الشدید بما کانوا یکفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 16،17،20،21

16 _ دلّ مهر خوردگان ، تنها هنگامی که با عذاب دردناک الهی رویاروی شوند ، به خود آمده و ایمان خواهند آورد .

و اشدد علی قلوبهم فلا یؤمنوا حتی یروا العذاب الألیم

17 _ ایمان آوردن کافران ، به هنگام رویارویی با عذاب دردناک الهی ، بی ثمر بوده و مورد قبول خداوند واقع نخواهد شد .

و اشدد علی قلوبهم فلا یؤمنوا حتی یروا العذاب الألیم

20 _ عذاب دردناک جهنم ، کیفر کافران است .

فلا یؤمنوا حتی یروا العذاب الألیم

ممکن است الف و لام «العذاب» _ که برای عهد ذهنی است _ اشاره به عذاب دنیوی (استیصال) باشد و ممکن است اشاره به عذاب

برزخی و یا عذاب اخروی باشد. برداشت فوق مبتنی بر احتمال دوم است.

21_ کافران در آستانه مرگ، عذاب دردناک الهی را مشاهده خواهند کرد.

فلا يؤمنوا حتی یروا العذاب الالیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که الف و لام «العذاب» _ که برای عهد ذهنی است _ اشاره به عذاب برزخی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 97 - 2

2_ تکذیب کنندگان محکوم به عذاب استیصال، آن گاه که عذاب دردناک الهی را ببینند و راهی جز تسلیم شدن برای آنان نماند، از تکذیب دست برداشته و اظهار ایمان خواهند کرد.

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لا یؤمنون .. حتی یروا العذاب الالیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 9،12

9_ جامعه های کفرپیشه و تکذیب گر، در معرض عذاب ذلتبار الهی اند.

ص: 540

فلولا كانت قرية ءامنت .. لها ءامنوا كشفنا عنهم عذاب الخزي

12_ عذاب استیصال ، عذابی شکننده و ذلتبار است .

كشفا عنهم عذاب الخزي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 26 - 7,8,9,10,11

7_ اعلام برپایی روز قیامت و وجود عذابهایی دردناک در آن روز ، از رسالت های حضرت نوح (ع)

إني أخاف عليكم عذاب يوم أليم

مراد از «یوم» می تواند روز قیامت باشد و می تواند مقصود از آن زمان حادثه طوفان باشد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است. گفتنی است که توصیف «یوم» به «أليم» به اعتبار عذاب آن روز است.

8_ ترک پرستش خداوند و عبادت غیر او ، موجب گرفتار شدن به عذاب دردناک روز قیامت خواهد شد .

أن لا تعبدوا إلا الله إني أخاف عليكم عذاب يوم أليم

9_ نوح (ع) ، کافران قومش را به کیفر های دردناک اخروی هشدار داد .

أن لا تعبدوا إلا الله إني أخاف عليكم عذاب يوم أليم

10_ نوح (ع) ، کافران قومش را به عذابی دردناک در دنیا هشدار داد .

إني أخاف عليكم عذاب يوم أليم

11_ کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذابهایی دردناک در دنیا

أن لا تعبدوا إلا الله إني أخاف عليكم عذاب يوم أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 39 - 2

2_ عذاب دنیوی کافران قوم نوح ، عذابی ذلت آور ، خوارکننده و هلاک سازنده بود .

من يأتيه عذاب يخزيه

«إخزاء» (مصدر یخزیه) به معنای ذلیل و خوار کردن و نیز به معنای هلاک ساختن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 48 - 9

9_ عذاب دردناک ، فرجام و عاقبت کفرپیشگان است .

ثم یمسهم منا عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 2

2_ خداوند ، در پی اصرار قوم عاد بر کفر و شرک ، عذابی سخت و سهمگین بر آنان نازل کرد .

ولما جاء أمرنا . . . ونجینهم من عذاب غلیظ

مراد از «أمر» عذاب نازل شده بر قوم عاد است. «عذاب غلیظ» در ذیل آیه _ بنابر یک احتمال، یعنی دنیوی بودن عذاب _ دلالت بر سهمگینی عذاب نازل شده بر قوم عاد دارد.

ص: 541

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 17

17_ انکار ربوبیت خدا ، مخالفت با پیامبران و برنامه های آنان و پیروی از ستمگران و سرکشان ، در پی دارنده عذاب سهمگین قیامت

و نَجِّينَ-هم من عذاب غليظ. و تلک عاد جحدوا ... واتبعوا أمر کل جبار عنيد

آیه مورد بحث ، بیانگر گناهانی است که قوم عاد را به عذاب دنیوی و اخروی گرفتار ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 9, 3, 2

2_ خداوند ، در پی اصرار قوم ثمود بر شرکورزی و انکار رسالت صالح (ع) ، عذابی سخت بر آنان نازل کرد .

فلما جاء أمرنا

مراد از «أمر» عذاب نازل شده بر قوم ثمود است. اضافه آن به ضمیر «نا» حاکی از بزرگی آن عذاب می باشد.

3_ عذاب نازل شده بر قوم ثمود ، عذابی ذلت آور و خوار کننده بود .

نَجِّينَاص-لِحًا . .. و من خزی یومئذ

9_ خداوند ، مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به عذابی ذلت آور و خوارکننده تهدید کرد .

و من خزی یومئذ إن ربک هو القویُّ العزیز

مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) در جمله «إن ربک . . .» پس از بیان نزول عذاب به کفرپیشگان قوم ثمود ، تعریضی است به

مخالفان پیامبر (صلی الله علیه و آله) که آنان نیز در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 82 - 7

7_ عذاب نازل شده بر قوم لوط ، عذابی سخت و سهمگین

فلما جاء أمرنا جعلنا ع-لیها سافلها

اضافه کلمه «أمر» به ضمیر متکلم «نا» برای رساندن عظمت و بزرگی عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 93 - 4

4_ شعيب (ع)، كفرپيشگان قومش را به عذابى خوارکننده هشدار داد .

سوف تعلمون من يأتيه عذاب يخزيه . . . وارتقبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 1

1_ خداوند، در پی اصرار مردم مدین بر شرکورزی و نپذیرفتن تعالیم شعيب (ع)، آنان را به عذابى سخت گرفتار ساخت .

ولما جاء أمرنا

مراد از «أمر» عذاب نازل شده بر قوم شعيب است. اضافه آن به ضمير «نا» حکایت از بزرگى آن عذاب دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 542

5_ خداوند ، مشرکان و کفرپیشگان عصر بعثت را به عذاب های شدید دنیوی تهدید کرد .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هي ظ_لمه إن أخذهُ أليم شديد

برداشت فوق، از مخاطب قرار دادن پیامبر(صلی الله علیه و آله) در «کذلک أخذ ربک» استفاده می شود.

6_ عذاب های الهی ، دردناک و شدید است .

إن أخذهُ أليم شديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ عذاب آخرت ، عذابی سخت و سزاوار هراسیدن است .

لمن خاف عذاب الآخره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ جهنمیان ، از شدت آتش همواره صدایشان به ناله و نعره بلند است .

لهم فيها زفير و شهيق

«زفیر» و «شهیق» به صداهایی که از اشخاص محزون و غمگین برمی خیزد گفته می شود؛ با این تفاوت که شهیق ، بلندتر و طولانی تر است و لذا در برداشت «زفیر» به ناله و «شهیق» به نعره تفسیر و تعبیر گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13_ عذاب های الهی شدید و سهمگین است .

و إن ربك لشديد العقاب

15_ گنه کاران و ستم پیشگان که مشمول مغفرت الهی نشوند ، به عذاب های سهمگین الهی گرفتار خواهند شد .

إن ربك لذو مغفرة .. و إن ربك لشديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 16,18

16_ عقوبت ها و عذاب های الهی بسی سخت و کوبنده است .

و هو شديد المحال

محال (از ماده محل) در لغت به چند معنا آمده است: 1_ عذاب و عقوبت ، 2_ کید کردن و امری را با برنامه های پنهانی دنبال کردن ، 3_ قدرت و توانایی .

18_ خداوند کفرپیشگانی که علی رغم مشاهده آیات خدا ، ربوبیت او را منکر شوند ، به عذاب شدید و مکرری سخت تهدید کرده است .

و هم یجـدلون فی الله و هو شديد المحال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 543

1_ کافران ، مشرکان ، گمراهان و آنان که پیامبران را به مسخره می گیرند ، به عذاب های سخت دنیوی و اخروی گرفتار خواهند شد .

لهم عذاب في الحيوة الدنيا و لعذاب الآخرة أشق

مراد از ضمیر در «لهم» _ به قرینه آیه 31 و 32 _ کافران، مشرکان ، استهزاگران و گمراهان می باشد.

2_ عذاب های اخروی در مقایسه با عذاب های دنیوی ، سخت تر و سهمگین تر است .

و لعذاب الآخرة أشق

«أشق» اسم تفضیل از مصدر «شَقَّ» است و «شَقَّ» به معنای سخت و دشوار بودن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 2 - 5،6،7

5- بی تردید کافران ، دارای فرجامی ناگوارند و به عذابی شدید و طاقت فرسا ، گرفتار خواهند شد .

وويل للک فرین من عذاب شدید

6- عذاب جهنّم ، دارای مراتب و شدت و ضعف است .

عذاب شدید

7- کافران به قرآن و کافرانی که تصمیم به ماندن در ظلمت ها گرفته اند ، فرجامی بس ناگوار دارند و در عذابی سخت گرفتار خواهند شد .

وويل للک فرین من عذاب شدید

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که مراد از کافران در این آیه، به قرینه آیه قبل، کسانی هستند که کتاب خدا را نپذیرفتند و از ظلمتها خارج نشدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 7 - 10، 21

10- عذاب خداوند ، بسیار شدید است .

إن عذابی لشدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 17 - 3

3- کافران جبّار ، دچار چنان عذاب های مرگباری در جهنّمند که هر کدام از آنها به تنهایی برای مرگشان کافی است .

و یأتیه الموت من کلّ مکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 22 - 23، 22، 21

21- ستمگران قطعاً در عذابی سخت و بس دردناک گرفتار خواهند شد .

إن الظّـلمین لهم عذاب أليم

22- شیطان در قیامت پیروان خود را از عذابی بس دردناک خبر خواهد داد .

ما أنا بمصرخکم . . . إني کفرت بما أشركتمون من قبل إن الظّـلمین لهم عذاب أليم

ص: 544

«إن الظالمين لهم عذاب أليم» به قرینه وحدت سیاق می تواند ادامه کلام شیطان باشد.

23- ستمگری در پی دارنده عذابی بس دردناک

إن الظالمين لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 50 - 6، 1

1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) وظیفه دار باخبر ساختن بندگان از عذاب دردناک خداوند

و أن عذابی هو العذاب الأليم

6- آگاه ساختن از عذاب دردناک الهی و آگاهی از آن ، امری بس مهم و سودمند

نبیء عبادی أنى أنا الغفور الرحيم . و أن عذابی هو العذاب الأليم

«نبأ» به خبر مهم و بسیار سودمند گفته می شود (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 66 - 2

2- عذاب قوم لوط ، عذابی سهمگین و شدید بود .

وقضینا إلیه ذلک الأمر أن دابر هـِ ولاء مقطوع مصبحین

آمدن جمله «وقضینا إلیه ذلک الأمر» به صورت مبهم و تفسیر شدن آن با جمله «أن دابر ..» و نیز کلمه «ذلک» _ که اشاره به دور دارد _ بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 73 - 1

1- قوم لوط ، در پی اصرار بر تداوم انحراف جنسی خود ، صبحگاهان گرفتار صدایی وحشتناک و غرش سهمگین شدند .

قال هـِ ولاء بناتی .. فأخذتهم الصیحه مشرقین

«صیحه» به معنای صدا بلند کردن و فریاد است و چون این صدا همراه با فزع و ترس است، از این رو به صدای وحشتناک و غرش

سهمگین تعبیر شده است. «شرق» (مصدر مشرقین) به معنای طلوع خورشید است. وزن فاعلی آن به معنای آنان داخل صبح شدند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 74 - 7

7- زیر و رو شدن شهر و دیار قوم لوط و هلاکت آنان ، مصداق و مظهر عذاب دردناک الهی

نَبِّءِ عِبَادِي .. و أَن عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ... فَأَخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةَ ... فَجَعَلْنَا عَالِيَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 34 - 14

14- برخی از گناهان ، عذابی فراگیر و سخت تر از برخی دیگر دارند .

فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَ حَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ

از اینکه برای «سیئه» واژه «أصاب» و برای استهزا «حاق» به کار رفته است، برداشت فوق استفاده می شود.

ص: 545

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 63 - 14

14- کیفر امتهایی که به دعوت انبیا جواب مساعد ندادند ، عذاب دردناک است .

و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 88 - 10، 9، 7، 1

1- کافران سد کننده راه خدا ، دارای عذابی بس فزون تر از دیگر کافران

الذين كفروا و صدوا عن سبيل الله زدنهم عذاباً فوق العذاب

7- عذاب کافران ، به تناسب عملکرد و فساد آنان ، متفاوت است .

زدنهم عذاباً فوق العذاب بما كانوا يفسدون

9- « ان النبي (صلى الله عليه و آله) سئل عن قول الله « زدناهم عذاباً فوق العذاب » قال : عقارب أمثال النخل الطوال ينهشونهم في جهنم

;

از رسول خدا(صلى الله عليه و آله) درباره قول خدا «زدناهم عذاباً فوق العذاب» سؤال شد، حضرت فرمود: [عذاب زیادتر] عقربهایی همانند درختهای بلند خرما هستند که جهنمیها را در جهنم نیش می زنند».

10- « عن النبي (صلى الله عليه و آله) قال : الزيادة خمسة أشهر تجرى من تحت العرش على رؤوس أهل النار . فذلك قوله : « زدناهم عذاباً فوق العذاب . . . » ;

از رسول خدا(صلى الله عليه و آله) روایت شده است که فرمود: عذاب افزون پنج نهر است که از زیر عرش بر سر اهل آتش فرو می ریزد . .. و همین است [مراد] قول خدا: زدناهم عذاباً فوق العذاب».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 94 - 10، 11

10- شکستن سوگند و پیمان ، دارای بازتاب های ناگوار دنیوی و عذاب بزرگ اخروی

و لا تتخذوا أيمانكم دخلاً . . . و تذوقوا السوء بما صدقتم عن سبيل الله و لكم عذاب

برداشت فوق‌مبتهی بر این احتمال است که «تذوقوا...» اشاره به ناگواریهای دنیوی و «عذاب عظیم» اشاره به عذاب اخروی باشد.

11- ایجاد مانع بر سر راه خدا (دین الهی)، موجب مشکلات دنیوی و عذاب بزرگ اخروی است.

و تذوقوا السوء بما صدقتم عن سبيل الله و لكم عذاب عظيم

مقصود از «سبیل الله» دین خداست که در آیات بسیاری از قرآن به همین عنوان آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 104 - 4

4- عذاب دردناک، فرجام و کیفر کافرانی است که از سر لجاج و عناد به آیات الهی ایمان نمی‌آورند.

إن الذين لا يؤمنون بأيت الله... لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 546

8- افترا بستن بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ، موجب عذاب دردناک اخروی است .

لهم عذاب أليم . إنما يفتري الكذب الذين لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14- مرتد ، دارای عذابی بزرگ است .

من كفر بالله من بعد إيمانه .. لهم عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- ناچیزی هر بهره دنیوی ، در قبال عذاب دردناک اخروی

متاع قليل و لهم عذاب أليم

3- بدعت گذاری ، و در پی دارنده عذاب دردناک اخروی است .

ولا تقولوا .. هذا حل و هذا حرام ... متاع قليل و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- کفر به آخرت ، مایه ابتلا به عذاب دردناک الهی است .

و أن الذين لا يؤمنون بالآخرة أعتدنا لهم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- عذاب جامعه فسادگر ، آن چنان شدید است که مایه نابودی و هدم کامل آن می شود .

ففسقوا فيها فحقّ عليها القول فدمرناها تدميراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 16

16- عذاب پروردگار ، عذابی بس سخت و دهشت بار و درخور اجتناب و پرهیز است .

إن عذاب ربك كان محذورا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 3،4

3- كفرپيشگان ، و گنه كاران ، به عذاب شديد الهی گرفتار خواهند شد .

لينذر بأسا شديداً من لدنه

«بأس» ، به معنای عذاب و سختی است و به قرینه «يبيد المؤمنین ..» _ در فراز بعد _ مراد، عذابی است که کافران و گنه کاران به آن تهدید شده اند.

ص: 547

4- بیم دادن آدمیان از عذاب شدید خداوندی، از رسالت های قرآن است.

لینذر بأساً شدیداً من لدنه

مرجع ضمیر در «ینذر» و «بیشر» ممکن است «الکتاب» و یا «عبده» باشد. برداشت بالا، بنابر احتمال نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 4 - 2

2- اعتقاد به فرزندگزینی خدا، پنداری بس ناروا و موجب عذابی شدید است.

لینذر بأساً شدیداً .. و ینذر الذین قالوا اتخذ الله ولداً

آیه قبل، یکی از رسالت های قرآن را، بیم به عذاب شدید الهی بیان کرد و این آیه، به یکی از موارد استحقاق آن عذاب اشاره کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 87 - 13

13- عذاب جهنم، عذابی بسیار سخت و ناگوار است.

ثم یردّ الی ربّه فیعدّبه عذاباً نکرّاً

«عذاباً» مفعول مطلق تأکیدی برای «یعدّبه» است که دال بر شدت عذاب الهی است «نکرّاً» نیز که صفت برای «عذاباً» است، تأکیدی فزون تر بر ناگواری عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 69 - 6

6- سرکشان و عصیان گران در قیامت، هر یک برای چشیدن عذاب، گرفتار مرحله ای مناسب با کردار خویش خواهند بود.

ثمّ لننزعنّ من کلّ شیعه ائهم اشدّ

جمله «لننزعنّ...» دلالت دارد که بیرون کشیدن فردی که از دیگران گنه کارتر است، تا آنجا ادامه خواهد یافت که هر یک از عصیان گران در جایگاه مناسب خویش قرار گیرند و کیفر ببینند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- عذاب جهنم، عذابی سخت و غیر قابل تحمل است .

فإنَّ له جهنمَ لا يموت فيها ولا يحيى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - گمراهی پس از هدایت و شرک‌ورزی پس از توحید، زمینه ساز گرفتاری به خشم سنگین و پایدار خداوند و عذابی سخت و طولانی از جانب او

أضلّهم السامريّ . . أم أردتم أن يحلّ عليكم غضب من ربكم

«حلول غضب» بر رسوخ و دوام آن و نکره بودن «غضب» بر عظمت آن دلالت دارد. فرود آمدن غضب الهی، کنایه از نزول عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 6

6 - عذاب های آخرت ، نسبت به کیفر های دنیوی ، شدیدتر و پایدارتر است .

و لعذاب الآخره أشدّ و أبقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 134 - 7

7 - منکران رسالت پیامبران پس از دریافت آیات الهی ، سزاوار کیفری سخت و نابودی با عذاب استیصال

و لو أنّ أهلکنهم بعذاب من قبله لقالوا... فنتّبع آئی تک

«عذاب» نکره است و ناشناخته بودن عذاب، حاکی از شدت سختی آن است؛ به گونه ای که حقیقت آن را نمی توان برای مخاطب ترسیم کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 46 - 4

4- عذاب الهی بسیار سخت و انسان در برابر آن ، بسیار ناتوان است .

و لئن مسّتهم نفضه من عذاب ربّک لیقولنّی ویلنا

این که کافران لجوج، با لمس و احساس اندک عذاب الهی، اعتراف به حق می کنند، بیانگر شدت عذاب الهی و ضعف انسان در برابر آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 100 - 2,4

2- عذاب و شکنجه مشرکان و معبودهایشان در جهنم شدید خواهد بود .

لهم فیها زفیر و هم فیها لایسمعون برداشت یاد شده بنابر این نکته است که ضمیر «لهم»

4- شدت عذاب ها و طنین فریاد ، مانع شنیدن مشرکان در جهنم خواهد شد .

لهم فيها زفير و هم فيها لا يسمعون برداشت یاد شده بنابراین احتمال است که «لهم فيها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 2 - 9

9- عذاب قهر خدا، بسیار سخت و سهمگین است .

وَل_كَنَّ عذاب الله شديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 25 - 1،15

1 - کفر به خدا و سرپیچی از عبادت او، گناهی نابخشودنی و در پی دارنده عذاب دردناک دوزخ است .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصَدُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ

مراد از «الطيب من القول» _ همان طور که در آیه پیش گفته شد _ کلمه توحید و «صراط حمید» عبادت خدای یگانه

ص: 549

است. بنابراین با توجه به ارتباط این آیه با آیه پیش، می توان گفت: «كفروا» در «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا» به تقدیر «كفروا بالطيب من القول» است و مراد از «سبیل الله» در «يصدون عن سبیل الله»، عبادت و پرستش خدای یگانه می باشد. قابل ذکر است که «الذین» اسم «إِنَّ» و خبر آن محذوف است و تقدیر آن به قرینه ذیل آیه چنین می شود: «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا... نذيقهم من عذاب أليم».

15 - عذاب دردناک دوزخ، کیفر هر نوع انحراف از حق و تجاوز به حقوق دیگران در محیط مسجد الحرام

و من یرد فیه یالحاد بظلم نذقه من عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 44 - 7

7 - عذاب قهر الهی، بسیار سخت، هراس انگیز، مرگبار و درهم کوبنده است.

فکیف کان نکیر

«نکیر» اسم «انکار» است و یکی از معانی «انکار» تغییر دادن و دگرگون کردن می باشد. بنابراین معنای جمله فوق چنین می شود: بنگرید چگونه آن شهرها را با مردم کفرپیشه شان دگرگون و زیرو رو کردم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 57 - 4,8

4 - عذاب دوزخ، عذابی خوار کننده و ذلت آور است.

لهم عذاب مهین

برداشت فوق، بر این اساس است که «مهین» وصف توضیحی برای عذاب باشد.

8 - استکبار در برابر خدا و آیات او، درپی دارنده عذاب ذلت بخش و خوار کننده دوزخ

و الذین کفروا و کذبوا بآیتنا .. عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 77 - 3

3 - عذاب دوزخ، عذابی است بسیار سخت و دردناک.

حتی إذا فتحنا علیهم باباً ذا عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 11 - 16

16 - خداوند ، طراح و گرداننده اصلی ماجرای « افک » را به عذاب بزرگ تهدید کرد .

والذی تولی کبره منهم له عذاب عظیم

«کبر» به معنای معظم شیء و قسمت عمدۀ هر چیزی است و مرجع ضمیر «کبره»، «افک» است. بر این اساس معنای آیه چنین می شود:
«کسی که متولی و عهده دار قسمت عمدۀ ماجرای افک می باشد...» و مقصود از آن، عامل اصلی و طراح این ماجرا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 3,4

ص: 550

3 - فضل و رحمت الهی و افشای چهره توطئه گران « افک » از سوی خدا، مسلمانان صدر اسلام را از خطر عذابی بزرگ نجات بخشید .

و لولا فضل الله علیکم و رحمته .. لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

4 - هتک حرمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در پی دارنده عذابی بزرگ

لمسکم فی ما أفضتم فیہ عذاب عظیم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که موضوع آیه شریفه، ماجرای «افک» است و با حرمت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ارتباط دارد که ناخواسته از سوی مسلمانان، در معرض هتک حرمت قرار گرفته بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 19 - 2، 1

1 - اشاعه فحشا در میان مردم، گناهی بزرگ و در پی دارنده عذابی دردناک در دنیا و آخرت

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرِ

«فاحشه» به هر عمل و سخن بسیار زشت گفته می شود و این واژه کنایه از گناه زنا و فساد جنسی است. عبارت «أن تشيع الفاحشه» نیز به دو گونه قابل معنا و تفسیر کردن است: 1_ اشاعه فحشا و رواج گناهان جنسی. 2- رواج و پخش اخبار مربوط به فحشا و روابط جنسی دیگران، که در این صورت کلمه ای در تقدیر است؛ یعنی، «أن تشيع خبر الفاحشه».

2 - بازی با حیثیت مؤمنان و بدنام ساختن آنان، معصیتی بزرگ و دارای فرجامی سخت و دردناک در دنیا و آخرت

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 20 - 2

2 - وضع کیفر سخت (عذاب دردناک)، به منظور جلوگیری از آلوده شدن جامعه ایمانی به مفسد اخلاقی و فحشا، جلوه ای از فضل و رحمت خداوند به امت اسلامی

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ... و لولا فضل الله علیکم و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 23 - 5، 8

5 - عذاب بزرگ خداوند ، پیامد و کیفر قذف کردن زنان عقیف و مؤمن است .

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ . . . لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

8 - دستور قطع ارتباط با توطئه گران « افک » و تهدید آنان به عذاب بزرگ از سوی خداوند

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ . . . لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

برداشت فوق، بر این اساس است که آیه یاد شده، از جمله آیات مربوط به ماجرای «افک» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 63 - 10،13

10 - مبتلا شدن به فتنه و بلا و یا عذاب دردناک الهی ، پیامد سرپیچی از فرمان های رسول خدا است .

فليحذر الذين يخالفون عن أمره أن تصيبهم فتنة أو يصيبهم عذاب أليم

13 - شانه خالی کردن از بار مسؤولیت اجتماعی و حل و فصل امور مسلمین ، پیامدار فتنه و بلا و یا عذاب دردناک الهی

ص: 551

است .

و إذا كانوا معه على أمر جامع لم يذهبوا .. فليحذر الذين يخالفون عن أمره أن تصيب

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

12 - فرقان - 25 - 12 - 4

4_ کيفر و عذاب تکذيب کنندگان قیامت ، بسیار شدید و هولناک خواهد بود .

سمعوا لها تغیظًا و زفيرًا

صدای خشمگینانه و پرخروش آتش جهنم، با دیدن منکران معاد از راه دور، حاکی از شدت و هولناکی عذاب و کيفر است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

12 - فرقان - 25 - 19 - 4

4_ چشیدن عذاب بزرگ الهی ، کيفر حتمی ستم کاران

و من یظلم منکم نذقه عذابًا کبیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

12 - فرقان - 25 - 37 - 6,8,9

6_ خداوند ، برای ستم گران عذابی دردناک مهیا ساخته است .

و أعتدنا للظلمین عذابًا ألیماً

8_ تکذيب کنندگان آیات و رسولان الهی ، علاوه بر هلاکت دنیوی ، در آخرت نیز دچار عذابی دردناک و رنج آور خواهند شد .

الذین کذبوا بأیّتنا فدمرنهم .. کذبوا الرسل أغرقنهم ... و أعتدنا للظلمین

9_ ظلم ، درپی دارنده هلاکت دنیوی و عذاب دردناک اخروی

و أعتدنا للظلمین عذابًا ألیماً

مقصود از «ظالمین» همان تکذيب کنندگان آیات الهی و انبیا هستند. بنابراین آمدن آن به صورت اسم ظاهر، برای بیان این نکته است که علت هلاکت دنیوی و عذاب اخروی آنان ظلم خود آنها بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 156 - 4

4 - تهدید ثمودیان از سوی صالح (ع) ، به عذاب و کیفر سخت الهی در صورت رساندن هرگونه گزندى به ناقه

و لاتمسوها بسوء فيأخذكم عذاب يوم عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 201 - 4

4 - ایمان نیاوردن به آیات الهی ، درپی دارنده عذابی دردناک

لا يؤمنون به حتى يروا العذاب الاليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 552

1 - عذاب سخت و رنج آور ، گریبانگیر منکران قیامت

أولئك الذين لهم سوء العذاب

«أولئك» اشاره به منکران جهان آخرت دارد. «سوء العذاب» نیز از باب اضافه صفت به موصوف و به معنای «العذاب السوء» می باشد؛ یعنی، اینان همان کسانی اند که آن عذاب سخت و جانکاه برایشان مقدر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - عذاب فرو آمده بر قوم لوط ، بسی مرگبار و جانگزا بود .

فساء مطر المنذرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - تهدید مشرکان مغرور و قارون صفت صدر اسلام از سوی خداوند به عذاب ذلت بار

إنَّ قرونَ کان من قوم موسی فبغی علیهم . . . فحسفننا به و بداره الأرض

یادآوری فرجام شوم قارون، پس از بیان بهانه جویی های سردمداران مشرک مکه - که همگی از ثروتمندان بودند - نوعی تهدید به آنان است که باید به هوش باشند؛ زیرا ممکن است خداوند آنان را نیز هم چون قارون با خواری و ذلت هلاک کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - عذاب قوم لوط ، عذابی سخت و کوبنده بود .

إنا منزلون علی أهل هذہ القریہ رجزاً من السماء

نکره آورده شدن «رجزاً» بیان کننده بزرگی عذاب نازل شده بر قوم لوط است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 7 - 13

13 - عذاب های خداوند ، دارای مراتب است .

عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 57 - 8

8 - عذاب های خداوند ، دارای مراتب است .

عذاباً مهیناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 5 - 3,5

3 - تلاش گران بر ضد آیات الهی ، قطعاً عذابی دردناک خواهند داشت .

ص: 553

و الذین سَعَوْفَى ءای_تنا . . . أول_نک لهم عذاب ... أَلیم

5 - تلاش گران بر ضد آیات قرآن ، عذابی دردناک و بد خواهند داشت .

و الذین سَعَوْفَى ءای_تنا . . . لهم عذاب من رجز أَلیم

به قرینه آیه بعد، می توان گفت که مراد از «آیات» در این آیه، آیات قرآن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 7 - 1,5

1 - کافران ، سزاوار عذابی سخت و طاقت فرسا

الذین کفروا لهم عذاب شدید

5 - کفر و انکار دین الهی ، هر چند توأم با عمل کفرآمیز نباشد ، موجب عذاب شدید و بدبختی است .

الذین کفروا لهم عذاب شدید و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات لهم مغفرة

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که خداوند، سعادت مندی مؤمنان را در گرو دو چیز (ایمان و عمل صالح) دانسته است؛ ولی بدبختی و عذاب شدید کافران را صرفاً به کفر آنان مربوط کرده و عمل کفرآمیز آنان سخن نگفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 14

14 - مکر ها و توطئه های سوء کافران ، موجب عذاب شدید آنان است .

و الذین یمکرون السیئات لهم عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 38 - 1

1 - چشیدن عذاب دردناک ، وعده حتمی خداوند به کافران و مشرکان مستکبر

إذا قیل لهم لا إله إلا الله يستکبرون . . . إنکم لذائقوا العذاب الأَلیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - عذاب دردناک مشرکان و کافران مستکبر در دوزخ، تجسم اعمال خود آنان و متناسب با رفتار ایشان است .

لذائقوا العذاب الأليم . و ما تجزون إلا ما كنتم تعملون

آیه شریفه، در واقع پاسخ سؤالی است که از آیه قبل برمی آید و آن این که: چرا عذاب مشرکان مستکبر، عذابی دردناک است و آیا این عذاب عادلانه است؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 26 - 22، 21، 20، 19

19 - بیرون رفتن از مسیر خدا، در پی دارنده عذاب شدید الهی

إنّ الذین یضلّون عن سبیل اللّٰه لهم عذاب شدید

20 - دآوری ظالمانه و متکی بر هوا و هوس، در پی دارنده عذاب شدید الهی

فاحکم بین الناس بالحقّ و لا تتبّع الهوی . . . إنّ الذین یضلّون عن سبیل اللّٰه لهم عذ

ص: 554

21 - فراموشی روز قیامت ، عامل ابتلای انسان به عذاب شدید الهی

لهم عذاب شدید بما نسوا یوم الحساب

«باء» در «بما نسوا...» برای سببیت است؛ یعنی، چون انسان ها روز حساب را فراموش کردند، به عذاب شدید محکوم شدند.

22 - هواپرستی ، علت نخستین و زمینه اصلی ابتلای انسان به عذاب شدید الهی

و لا تتبع الهوی .. . إنّ الذین یضلّون عن سبیل اللّٰه لهم عذاب شدید بما نسوا یوم ا

آیه شریفه، پیروی از هوای نفس را سبب گمراهی و گمراهی را، موجب ابتلا- به عذاب شدید دانسته است؛ ولی در پایان، فراموشی روز حساب را سبب عذاب شدید معرفی کرده است. از این بیان استفاده می شود که برای عذاب شدید، سبب های گوناگونی هست و چون پیروی از هوای نفس مقدم ذکر شد، می توان استفاده کرد که این سبب از نخستین سبب های عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 13 - 4

3 - خوف و هراس پیامبر (صلی الله علیه و آله) از عذاب بزرگ الهی ، بازدارنده آن حضرت از هرگونه عصیان و نافرمانی بود .

إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتَ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

4 - ایمان به روز قیامت و ترس از عذاب بزرگ آن روز ، بازدارنده آدمی از هرگونه گناه و قانون شکنی است .

إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتَ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 10

10 - ظلم ، موجب عذاب سخت الهی

و قیل للظّٰلِمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 4,5,6

4 - ذلت و سرافکندهگی در دنیا ، عذابی بزرگ برای انسان

فأذاقهم الله الخزي في الحيوه الدنيا و لعذاب الأخره أكبر

از بزرگ تر شمرده شدن عذاب اخروی، به دست می آید که عذاب ذلت بار دنیایی، خود عذابی بزرگ است.
5 - عذاب تکذیب کنندگان پیامبران در آخرت، بسی بزرگ تر و شدیدتر از عذاب ذلت بار آنان در دنیا است.

فأذاقهم الله الخزي في الحيوه الدنيا و لعذاب الأخره أكبر

بزرگ تر بودن عذاب اخروی، می تواند اشاره به شدیدتر بودن آن در مقایسه با عذاب های دنیایی باشد.

6 - عذاب الهی در آخرت، در مقایسه با عذاب های دنیوی، بسی بزرگ تر و شدیدتر است.

و لعذاب الأخره أكبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به عذاب فراگیر و دائمی دوزخ تهدید کرد.

ص: 555

و يحلّ عليه عذاب مقیم

«علی» برای استیلا و تمکن است و می رساند که عذاب الهی دشمنان رسول خدا، فراگیر و گسترده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 8، 2، 1

1 - ستمگران در قیامت، برای رهایی خود از عذاب سخت الهی، حاضرانند دو چندان ثروت ها و دارایی های زمین را فدا کنند.

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض جمیعاً و مثله معه لأفتدوا به من سوء العذاب یوم

2 - عذاب ستمگران در قیامت، بسیار سخت و غیر قابل تحمل برای آنان

و لو أنّ للذین ظلموا ما فی الأرض... لأفتدوا به من سوء العذاب یوم القیـمه

فدا کردن دو برابر ثروت های موجود در کره زمین برای نجات خود از عذاب الهی، بیانگر مطلب یاد شده است.

8 - شرک و ظلم، گناهی بس بزرگ و پیام دار عذابی سخت و فوق تصور بشر

و بدا لهم من اللّٰه ما لم یکنوا یحتسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 2

2 - عذاب سخت و فوق تصور ستمگران در قیامت، بازتاب کردار و رفتار خود آنان است.

و بدا لهم سیّئات ما کسبوا

آمدن ماده «کسب» به جای ماده «فعل»، می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 45 - 6

6 - عذاب سخت فرعونیان در دنیا، از جلوه های حمایت خداوند از مؤمن آل فرعون

أفوّضُ امری إلی اللّٰه... فوفیـه اللّٰه سیّئات ما مکروا و حاق بـال فرعون سوء ال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - خاندان فرعون ، مبتلا به سخت ترین عذاب و کیفر الهی در دوزخ

أشدّ العذاب

با توجه به این که «أشدّ العذاب» می تواند بیانگر این معنا باشد که عذاب دوزخ، شدت و ضعف دارد و فرعونیان در درجه شدیدتر آن قرار داده خواهند شد. هم چنین می تواند بدین معنا باشد که عذاب دوزخ در مقایسه با هر عذاب دیگری، شدیدترین عذاب ها است. در این صورت «أشدّ العذاب» به جای دوزخ آمده و حکایت از شدت بی حساب آتش آن دارد.

8 - آتش دوزخ ، سخت ترین و شدیدترین عذاب و کیفر الهی

أشدّ العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 11,16

ص: 556

11 - عذاب اخروی قوم عاد ، سخت تر و ذلت بارتر از عذاب دنیوی آنان

لنذيقهم عذاب الخزي في الحيوة الدنيا و لعذاب الآخرة أخزى

16 - مستکبران و منکران آیات الهی ، به عذاب های سخت اخروی گرفتار خواهند شد .

فاستكبروا في الأرض . . . و كانوا بائسًا يجحدون... و لعذاب الآخرة أخزى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 27 - 2، 1

1 - عذاب سخت و دشوار الهی ، کیفری حتمی برای کافران حق ستیز

فلنذيقنّ الذين كفروا عذابًا شديدًا

لام و نون تأکید در «لنذيقنّ» ، حاکی از حتمی بودن عذاب و کیفر می باشد.

2 - ممانعت از دسترسی انسان ها به پیام قرآن ، در پی دارنده عذاب سخت الهی

وقال الذين كفروا لا تسمعوا . . . فلنذيقنّ الذين كفروا عذابًا شديدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 43 - 13

13 - عذاب دردناک و شدید ، کیفر یاوه سرایی علیه رسولان الهی است .

ما قد قيل للرسول . . . ذو عقاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 50 - 23، 24

23 - کافران ، در قیامت گرفتار عذابی حتمی و جانکاه

ولنذيقنّهم من عذاب غليظ

24 - عذاب های اخروی ، دارای مراتب و تفاوت در شدت

عذاب غليظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 12

12 - مشرکان و مجادله گران حق ستیز گرفتار غضب و عذاب سخت الهی

و الذین یحاجّون فی اللّٰه .. علیهم غضب و لهم عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 21 - 9

9 - ظالمان و سیه کاران ، مستحق عذاب دردناک آخرت اند .

وإنّ الظّٰلِمین لهم عذاب ألیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 7

ص: 557

7 - عذاب دردناک و سخت ستمکاران در قیامت ، بازتاب عملکرد خود آنان است .

وإنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ . تری الظَّالِمِينَ مشفقین مَمَّا کَسَبُوا و هو واقع بهم

چنانچه که مراد از «ما» در «ما کسبوا» عمل باشد و ضمیر «هو» به آن بازگردد، از ارتباط دو آیه ، می توان استفاده کرد که «عذاب الیم» چیزی جز عملکرد انسان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 26 - 7

7 - عذاب سخت و شدید خداوند ، در انتظار کافران است .

وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 42 - 5

5 - ستم پیشگان و متجاوزان ، مستحق عذابی سخت و دردناک اند .

الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ .. . أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 48 - 6

6 - ابتلای فرعونیان ، به عذابی سخت و دردناک ، در پی انکار لجاجت آمیز دلایل و معجزات موسی (ع) از سوی آنان

وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 65 - 5

5 - ستم پیشگان ، گرفتار عذابی دردناک در قیامت

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ عَذَابِ يَوْمِ أَلِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - اصرار مستکبرانه بر کفر ، به رغم شنیدن آیات الهی ، در پی دارنده عذابی بس دردناک

یسمع آیت الله .. فبشره بعذاب الیم

4 - تهدید مستکبران کفرپیشه از سوی خداوند ، به عذابی سخت و بدفرجام

فبشره بعذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - استکبار و خودبرتربینی در دنیا ، در پی دارنده عذابی خفت بار و خوارکننده در آخرت

لهم عذاب مهین

ص: 558

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 10 - 10

10 - حرمت شکنی و استهزا نسبت به آیات الهی، گناهی بس بزرگ و در پی دارنده عذابی سخت

ویل لكل آفاک اثم .. اتخذها هزواً ... و لهم عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 11 - 2

2 - منکران آیات و نشانه های پروردگار، دارای عذابی سخت و هول انگیز

و الذین کفروا بـایـت ربهم لهم عذاب من رجز الیم

«رجز» در لغت، به معنای اضطراب می باشد (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 20 - 8,9

8- قیامت، روز مجازات کافران با عذابی خوارکننده و ذلت بار

فالیوم تجزون عذاب الهون

9- هدر دادن امکانات زندگی در مسیر خوش گذرانی، در پی دارنده عذاب ذلت بار اخروی

أذهبتم طیب تکم فی حیاتکم الدنیا و استمتعتم بها فالیوم تجزون عذاب الهون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 19

19- شرک و پرستش غیر خدا، در پی دارنده عذاب سخت الهی

الأتعبدوا إلاّ الله إتی أخاف علیکم عذاب یوم عظیم

از ارتباط «الأتعبدوا..» با «إتی أخاف علیکم...»، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- غفران الهی ، پناهگاه مؤمنان از آثار سخت گناهان و عذاب دردناک

یغفر لکم . . . و یجرکم من عذاب الیم

در برداشت یاد شده عطف «یجرکم . . .» بر «یغفر لکم . . .» تفسیری دانسته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 16 - 13

13 - تهدید متخلفان از سفر حدیبیه ، به عذاب دردناک ، در صورت تخلف و روی گردانی دوباره از جهاد

وإن تولّوا کما تولّیتم من قبل یعدّبکم عذاباً ألیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 17 - 12

ص: 559

12 - روی گردانان از اطاعت خدا و رسول او و جهاد در راه الهی گرفتار عذابی بس دردناک

و من يتولّ يعذبّه عذابًا أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 27, 28

27- کافران مکه ، مورد تهدید خداوند به عذابی دردناک

لو تزيّلوا لعذبنا الذين كفروا منهم عذابًا أليماً

28- نبرد پیروزمندانه مؤمنان علیه کفر ، عذاب دردناک الهی برای کافران

و لولا رجال مؤمنون . . . لو تزيّلوا لعذبنا الذين كفروا منهم

در این آیه «لعذبنا»، مقابل صلح حدیبیه قرار گرفته است. از تقابل صلح و عذاب، دانسته می شود که مصداق بارز عذاب الهی برای کافران، دردی است که از شمشیر مؤمنان در میدان نبرد خواهند چشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 26 - 3

3_ مشرکان ، محکوم به عذابی شدید

الذی جعل مع اللّهِ . . . فی العذاب الشدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 5

5- عذاب فرود آمده بر قوم لوط ، عذابی سخت ویرانگر و دردناک بود .

لنرسل علیهم حجاره . . . و ترکنا فیها ءایه للذین یخافون العذاب الالیم

از این که در پی نزول عذاب دردناک بر قوم لوط، فقط نشانه ای از آنان برجای مانده، استفاده می شود که تمامی مظاهر زندگی آنان از میان رفته بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - کافران و ستمکاران ، دارای بهره ای عظیم از عذاب الهی ، همانند کافران و ستم پیشگان گذشته تاریخ

فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ

«ذنوب» در معانی «دلو بزرگ چاه هنگامی که از آب پر شده باشد» و نیز «نصیب و بهره» به کار می رود. در آیه شریفه مراد معنای دوم است. گفتنی است که تعبیر «نصیبی عظیم» در برداشت بالا، از نکره آمدن «ذنوباً» استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 47 - 9

9 - کافران ظالم ، دارای عذابی فزون تر از کافران دیگر *

وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ

برداشت بالا- بنابراین نکته است که «ظالم» بر همه کافران اطلاق نشده باشد؛ بلکه کافران دو گروه باشد. گروهی که فقط کفر میورزند و گروهی که علاوه بر کفر اقدام های ظالمانه و توطئه گرانه علیه دین دارند. این گروه علاوه بر کیفر کفر، عذاب

ص: 560

دیگری در قبال ظلمشان خواهند دید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 4 - 11، 12، 13

11 - عذاب دردناک الهی ، کیفر کافران است .

و للک فرین عذاب الیم

12 - عذاب دردناک الهی ، گریبانگیر کسانی خواهد شد که حدود الهی را رعایت نکرده و به آن تعدی می کنند .

و تلک حدود الله و للک فرین عذاب الیم

13 - رعایت نکردن حدود الهی در ظاهر ، در پی دارنده عذاب دردناک الهی است .

و تلک حدود الله و للک فرین عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 15 - 1، 2، 5، 7

1 - برقراری رابطه دوستی و همدستی با دیگر پیروان ادیان علیه اسلام و مسلمین ، کاری زشت و در پی دارنده عذاب سخت الهی

الذین تولّوا قومًا .. لهم عذابًا شدیدًا إنهم ساء ما كانوا يعملون

2 - عذابی سخت و جانکاه ، در انتظار منافقان است .

أعدّ الله لهم عذابًا شدیدًا

5 - برقراری رابطه دوستی منافقان با یهودیان ، مصداق بارز زشت کاری آنان و سبب دچار شدنشان به عذاب سخت الهی

الم تر إلى الذین تولّوا قومًا .. إنهم ساء ما كانوا يعملون

7 - پافشاری و استمرار بخشی منافقان بر اعمال زشت و ناپسند ، عامل گرفتاری آنان به عذاب سخت اخروی

إنهم ساء ما كانوا يعملون

«إنهم ساء..» برای بیان علت محکومیت منافقان به عذاب سخت اخروی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- عذاب خوار کننده الهی ، در انتظار منافقان است .

فلهم عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 15 - 5

5- اسلام ستیزان (بنی نضیر و . . .) ، علاوه بر شکست و ذلت دنیوی ، دارای عذاب دردناک اخروی اند .

ذاقوا وبال أمرهم و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 10 - 5

5- عذاب الهی ، سخت دردناک است .

ص: 561

تنجیکم من عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 11 - 7

7- ایمان استوار به خدا و رسول او و جهاد در راه خدا، رهایی بخش انسان از عذاب دردناک الهی

تنجیکم من عذاب أليم . تؤمنون بالله ورسوله و تجهدون فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 5 - 5

5- اقوام کافر در آخرت، به عذاب دردناک دچار خواهند شد .

الذین کفروا . . لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 6 - 8، 1

1 - انکار معجزات و دلایل روشن پیامبران و روی گردانی از تعالیم آنان، عامل گرفتاری کافران پیشین به سرنوشت شوم و عذاب دردناک الهی

الذین کفروا . . لهم عذاب أليم . ذلك بأنه كانت تأتيهم رسلهم بالبينات . . فكفروا

«بینه» (مفرد «بینات») به معنای دلیل و حجت است؛ ولی در قرآن بر معجزه پیامبران الهی نیز اطلاق شده است.

8- کفر و انکار رسالت پیامبران، از روی عمد و آگاهانه، نگون بختی و عذاب دردناک اخروی را در پی دارد .

فذاقوا وبال أمرهم . . ذلك بأنه كانت تأتيهم رسلهم بالبينات . . فكفروا و تولّوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 8 - 6، 5

5- جوامعی که از فرمان های خدا و رسولان او، سرپیچی کردند، مورد محاسبه سخت الهی و عذاب ناشناخته و ناخوشایند (عذاب استیصال) قرار گرفتند .

فحاسبنها حساباً شديداً و عذبنها عذاباً نكراً

«نكر» (مرادف «منكر») به معنای شیء ناخوشایند و ناشناخته است.

6- سرپیچی از فرمان های خدا و پیامبران ، در پی دارنده محاسبه سخت الهی و عذاب ناخوشایند و ناشناخته (عذاب استیصال)

عتت عن أمر ربها و رسله فحاسبنها حساباً شديداً و عذبنها عذاباً نكراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 10 - 1

1 - خداوند ، برای عصیان گران و متمردان از امر الهی و پیامبران ، عذابی شدید در آخرت آماده کرده است .

و كآئن من قريه عتت عن أمر ربها و رسله . . أعدّ الله لهم عذاباً شديداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 562

6 - هیچ کس و هیچ نیرویی ، توانایی پناه دادن به کافران در برابر عذاب دردناک الهی را ندارد .

فمن یجیر الـکـفرین من عذاب الیم

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که استفهام در «فمن یجیر...» انکاری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 33 - 4

4 - کیفر و عذاب خداوند در آخرت ، بزرگ تر و با عظمت تر از عذاب و کیفر دنیوی او است .

وللعذاب الآخره أكبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 10 - 2,4

2 - فرعونیان و اقوام پیش از آنان و قوم لوط ، از سوی خداوند به عقوبتی سخت در دنیا گرفتار شدند .

فأخذهم أخذهم رایبه

«رایبه» (اسم فاعل از «ربا یربو») به معنای فزاینده و رو به رشد است و در این آیه کنایه از شدت است.

4 - عصیان فرمان های پیامبران ، از موجبات عقوبت سخت الهی در دنیا

فعصوا رسول ربهم فأخذهم أخذهم رایبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 31 - 4

4 - آتش دوزخ ، عذابی سخت تر از غل و زنجیر شدن

خذوه فغلوه . ثم الجحیم صلوه

«ثم» حرف عطف و مفید تراخی رتبی است. این کلمه در آیه شریفه، می رساند که معطوف (عذاب با آتش دوزخ)، شدیدتر از معطوف علیه (عذاب با دستگیری و غل و زنجیر کردن) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 32 - 2

2 - به بند کشیده شدن با زنجیر های بلند ، عذابی سخت تر از آتش دوزخ

ثمّ الجحیم صلّوه . ثمّ فی سلسله ذرعها سبعون ذراعاً فاسلکوه

مطلب یاد شده از «ثمّ» در «ثمّ فی سلسله» _ که برای تراخی رتبی است _ استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 31 - 11، 7

7 - ظلم ، موجب محرومیت از رحمت خداوند و گرفتار آمدن به عذاب دردناک الهی است .

یدخل من یشاء فی رحمته و الظّـلمین أعدّ لهم عذاباً أليماً

11 - عذاب دردناک دوزخ ، هم اکنون مهیا و آماده است .

أعدّ لهم عذاباً أليماً

ص: 563

با توجه به ماضی بودن فعل «أعدّ»، برداشت یاد شده استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 2 - 1

1 - خداوند فرعون را در پی ادعای ربوبیت، به عذاب سخت دنیا و آخرت گرفتار ساخت.

فأخذ الله نكال الآخرة و الأولى

فاء در «فأخذ..»، آن را بر آیه قبل (فقال أنا ربكم الأعلى) تفریع کرده است.

2 - عذاب فرعون در دنیا و آخرت، نمونه ای از برخورد شدید خداوند با مخالفان پیامبران و برحذر دارنده آنان از عواقب مخالفت

فأخذ الله نكال الآخرة و الأولى

«نکال» به چیزی گفته می شود که به وسیله آن، دیگران را تنکیل کنند؛ یعنی، از کاری بر حذر دارند (قاموس). مصداق آن در آیه عذاب فرعون است که مایه عبرت برای دیگران می باشد. اضافه «نکال» به «الآخرة و الأولى»، یا گویای این نکته است که عذاب فرعون در آخرت و دنیا، هر یک می تواند برای مردم «نکال» و مایه عبرت باشد و یا گویای این که عذاب فرعون در دنیا می تواند مایه عبرت مردم نسبت به دنیا و آخرت آنان باشد. برداشت یاد شده براساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 15 - 1

1 - قیامت، روز گرفتاری طاقت فرسای فاسقان در آتش جهنم

یصلونها يوم الدين

«یصلونها»؛ یعنی، با رنج و مشقت، حرارت آن را می چشند. (برگرفته از قاموس)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 24 - 1

1 - انکار معاد و تکذیب قرآن، در پی دارنده عذابی دردناک است.

فبشرهم بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - باور داشتن معاد و معارف قرآن و انجام دادن کار های صالح ، نجات بخش انسان از عذاب دردناک است .

فبشرهم بعذاب أليم . إلا الذين آمنوا وعملوا الصالحات

متعلق «آمنوا» - به قرینه آیات پیشین - معاد و قرآن است و «الصالحات» - که جمع با حرف «ال» است - دلالت بر عموم می کند. در این موارد، مراد عموم عرفی است؛ یعنی، تمام صالحاتی که امکان پذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 16، 2

2 - شکنجه گران و سوزانندگان مؤمنان ، علاوه بر عذاب جهنم ، به عذاب سوزانی سخت تر از آن ، گرفتار خواهند شد .

فلهم عذاب جهنم و لهم عذاب الحريق

ص: 564

جمله «و لهم عذاب الحریق» چنانچه تأکید قبل نباشد، بر وجود عذابی دیگر_ علاوه بر عذاب جهنم_ دلالت دارد. برخی آن را بر عذاب دوران برزخ و قیامت تطبیق داده اند. وصف حریق بودن، بیانگر شدت سوزندگی آن است؛ در حدی که اوصاف دیگر آن را تحت الشعاع قرار می دهد.

16 - خداوند ، اصحاب اخدود را به جهنم و عذاب سوزانی سخت تر از آن گرفتار خواهد کرد .

إِنَّ الَّذِينَ .. فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَ لَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ

عبارت «الذین فتنوا» عام است و شامل تمام آزار دهندگان مردم مؤمن می شود؛ چه در گذشته بدون توبه مرده باشند و یا در آینده و حال پیدا شده و فرصت توبه را از دست دهند. سیاق آیات، قرینه بر این است که اصحاب «اخدود» مصداق بارز این گروه بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 12 - 1

1 - کسانی که از تذکرات قرآن ، فاصله گرفته ، آن را نپذیرند ، به بزرگ ترین و سوزان ترین آتش ها ، گرفتار شده و در آن باقی خواهند ماند .

و يتجَبَّبُهَا الْأَشْقَى . الذی یصلی النار الکبری

زجاج گفته است: «صلی»؛ یعنی، ملازم و همراه شد (لسان العرب) و «صلی النار»؛ یعنی، حرارت آتش را به سختی چشید. (قاموس). «کبری»؛ یعنی، بزرگ تر و بزرگی آتش به گستردگی و افروخته تر بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 4 - 1

1 - چشیدن آتش سوزان و گرفتاری به رنج و مشقت آن ، فرجام کسانی است که حضورشان در صحنه قیامت ، همراه با خفت و خواری است .

وجوه یومئذ خ_شعه . .. تصلی نارًا حامیه

«صلی النار»؛ یعنی، حرارت آتش را به سختی چشید (قاموس).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 24 - 2,3,4 - 1

1 - گرفتاری به بزرگ ترین عذاب های خداوند ، فرجام کسانی است که از پند و اندرز های پیامبر (صلی الله علیه و آله) روی برگردانده ،

به آن کفر میورزند .

إلا من تولى و كفر . فيعذبه الله العذاب الأكبر

2- عذاب های الهی ، دارای درجات و مراتب گوناگون است .

العذاب الأكبر

3- جهان آخرت ، عرصه گرفتاری کافران حق گریز به بزرگ ترین عذاب های الهی است .

العذاب الأكبر

به قرینه آیه بعد، مراد از «العذاب الأكبر» عذابی است که کافران در آخرت، به آن گرفتار خواهند شد.

4- « عن أبي جعفر (ع) في قوله . . . « فيعذبه الله العذاب الأكبر » يريد الغليظ الشديد الدائم ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند . . . «يعذبه الله العذاب الأكبر» روایت شده است: مقصود عذاب خشن و شدید و ابدی است».

ص: 565

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 2

1 - خداوند ، با فرود آوردن عذابی سخت بر فرعون و قوم عاد و ثمود ، شلاق عقوبت خویش را پیایی بر آنان نواخت .

فصَّبَ عليهم رَبُّكَ سوط عذاب

«صَبَّ»، به معنای ریختن چیزی و «سوط» به معنای آمیختن چیزی با چیز دیگر است و به شلاق از آن جهت «سوط» گفته می شود که با پوست می آمیزد (مقایس اللغه). «ریختن شلاق عذاب»، کنایه از عذاب پیایی و شدید است.

2 - عذاب دنیا ، هر چند شدید باشد ، در قیاس با عذاب آخرت ناچیز است . *

سوط عذاب

تعبیر «شلاق عذاب»، حاکی از تقلیل است؛ یعنی، عذاب سخت آسمانی که بر فرعون و اقوام عاد و ثمود فروریخت، در واقع شلاقی بیش نبود. برخی از اهل لغت، کلمه «سوط» را به معنای «نصیب» گرفته اند (مقایس اللغه). برداشت یاد شده با توجه به این معنا، وضوح بیشتری می یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 26 - 3

3 - کسانی که یتیمان را گرمی نداشته و بر تغذیه مساکین توصیه نمی کنند و به ناحق ارث دیگران را تصرف کرده و به مال دنیا دل بسته اند ، در قیامت به سخت ترین شکل به بند کشیده خواهند شد .

لا تَكْرُمُونَ... لا تَحْضُون... تَأْكُلُونَ... تَحِبُّونَ... و لا يوثق وثاقه أحد

ممکن است ضمیر «وثاقه» به «الإنسان» برگردد. در این صورت «وثاق» به مفعول خود اضافه شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فیل - 105 - 5 - 7

7 - هجوم آورندگان به کعبه و حرمت شکنان آن ، در معرض عذابی سخت از جانب خداوند

فجعلهم كعصف مأكول

نقل داستان ابرهه، با جمله «ألم تر»، دل گرمی دادن به مؤمنان و تهدید کسانی است که حرمت کعبه را پاس نمی دارند.

968- مراتب عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 25

25 - عذاب های اخروی دارای مراتب است .

و يوم القيمة یردون إلى أشد العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 114 - 20

20 - عذاب بزرگ قیامت ، فرجام بازدارندگان مردم از ورود به مساجد برای یاد خدا

ص: 566

و من أظلم ممن منع مسجد الله . . . ولهم في الآخرة عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 19

19 _ عذاب اخروی دارای انواع و مراتب

و أعتدنا للكافرين منهم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 59 - 17

17 _ عذاب روز قیامت ، عذابی بس بزرگ و هولناک

يقوم اعبدوا الله ما لكم من إله غيره إني أخاف عليكم عذاب يوم عظيم

توصیف روز قیامت به عظمت و بزرگی می تواند به اعتبار بزرگی عذاب آن باشد. یعنی در حقیقت «عظیم» توصیف عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 70 - 7

7 _ انتساب فرزند به خدا ، بدعت در دین و افترا و دروغ بستن به او ، کفر و موجب عذاب شدید اخروی است .

الذين يفترون على الله الكذب . . . إلينا مرجعهم ثم نذيقهم العذاب الشديد بما كانوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 11

11 _ عذاب آخرت ، عذابی شدید و سهمگین است .

و نَجِّينَهم من عذاب غليظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهيم - 14 - 21 - 12

12 - عذاب کافران پیرو در قیامت به قدری شدید است که آنان را به در یوزگی می کشاند .

فقال الضعفُؤا للذین استکبروا إنا کنا لکم تبعاً فهل أنتم مغنون عنا من عذاب الل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کھف - 18 - 87 - 5

5- ستم کاران ، در قیامت ، به عذابی سخت گرفتار خواهند شد .

فیعذبہ عذاباً نکراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 7

7 - مسرفان و ترک کنندگان ایمان به آیات خداوند ، علاوه بر کیفر شدن در دنیا و کور بودن در روز قیامت ، آخرتی همراه با

ص: 567

عذاب سخت تر و مداوم تر خواهند داشت .

و لعذاب الأخره أشدّ و أبقى

«كذلك» می رساند که زندگی سخت در دنیا و کوری قیامت، علاوه بر غافلان، مسرفان بی ایمان را نیز تهدید می کند و جمله «لعذاب الأخره..» حاکی از عذابی اضافه بر آن است که پس از پایان روز قیامت، آغاز شده و شدیدتر و طولانی تر از عذاب، دنیا و قیامت خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 38 - 2

2_ قوم عاد ، ثمود و اصحاب رسّ ، مردمانی ظالم و ستمگر و گرفتار عذاب دردناک الهی در قیامت

و أعتدنا للظّـلمین عذاباً أليماً . و عاداً و ثمودا و أصحاب الرسّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 38 - 2

2 - شرک به خدا ، تکذیب رسالت پیامبران و استکبار در برابر حق ، موجب عذاب دردناک اخروی

و إذا قيل لهم لا إله إلاّ الله يستكبرون .. إنکم لذائقوا العذاب الأليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 7

7 - عذاب مشرکان و ستمگران در قیامت ، بسیار بزرگ و فراتر از تصورشان است .

و بدا لهم من الله ما لم یکنوا یحتسبون

«إحتساب» (مصدر «یحتسبون») مبالغه در حساب و به معنای «ظن» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 10 - 9

9 - عذاب سخت و جانکاه روز قیامت ، فرجام کافران حق ناپذیر

و لهم عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 11 - 5

5- عذاب سخت منکران آیات الهی ، در قیامت به وسیله موادی آلوده و نفرت انگیز *

لهم عذاب من رجز الیم

«رجز» می تواند به معنای «رجس» و آلودگی باشد در این صورت اگر «من» نشویه باشد، برآشت یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 26 - 4

4_ جهنم ، در بردارنده شکنجه های سخت برای مشرکان

ص: 568

ألقيا في جهنم .. فألقياه في العذاب الشديد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - واقعه - 56 - 51 - 3

3 - تهديد منكران معاد از سوى خداوند ، به عذاب سخت اخروی

ثم إنكم أيها الضالون المكذبون

خبر «إن» _ که در آیه بعد آمده _ بیانگر عذاب هولناک منکران رستاخیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - حدید - 57 - 20 - 17

17 - عذاب الهی در جهان آخرت ، بسی سخت و شدید است .

و في الآخرة عذاب شديد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - مزمل - 73 - 13 - 4

4 - تکذیب دین و بدگویی از آن ، از موجبات کیفر و عذاب الهی

و اصبر على ما يقولون ... و المكذبين ... إنّ لدينا أنكالاً ... و عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - انسان - 76 - 4 - 2

2 - کفران نعمت هدایت ، موجب عذاب سخت الهی (همچون زنجیر ، غل و آتش) در قیامت

إنّا اعتدنا للک فرین سلّ سلّ و أغلّ لاً و سعیراً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - انسان - 76 - 31 - 5

5 - ظالمان در قیامت ، گرفتار عذاب دردناک الهی اند .

و الظالمين أعدّ لهم عذابًا أليمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 3

3 - وجود عذابِ سوزانی شدیدتر از عذاب جهنم در قیامت

فلهم عذاب جهنّم ولهم عذاب الحریق

969- مراتب عذاب برزخی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 569

8_ کافران پس از جان کندن بر مشقت به عذاب و آتشی سوزان (عذاب برزخ) گرفتار خواهند شد .

و ذوقوا عذاب الحریق

امر به چشیدن عذاب حریق (ذوقوا عذاب الحریق)، دلالت بر وجود بالفعل آن عذاب دارد. و چون این جمله به هنگام گرفتن جان کافران گفته می شود، معلوم می شود که کافران پس از مردن به عذاب گرفتار خواهند شد و این همان عذاب برزخی است. گفتنی است «ذوقوا...» به تقدیر «يقولون لهم» سخن ملائکه با کافران به هنگام گرفتن جان آنان است.

970- مراتب عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 14 - 5

5_ جهنم ، دارای انواع عذاب هلاکت بار برای تکذیب کنندگان قیامت

لاتدعوا اليوم ثبورا وحداً و ادعوا ثبورا كثيرا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 46 - 9

9- عذاب دوزخ ، دارای مراتب گوناگون و شدت و ضعف است .

أشدّ العذاب

971- مراحل عذاب طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبا - 78 - 23 - 2

2- عذاب طغیان گران و فرورفتگان در گناه ، دارای مراحل گوناگونی است .

ل_بثین فیها أحقاباً

«لابثین» حال برای «الطاغین» در آیه قبل است. تعدد حُقب (مرحله زمانی)، نشانگر تفاوت هر مرحله با مراحل دیگر است.

972- مراحل عذاب گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 23 - 2

2- عذاب طغیان‌گران و فرورفتگان در گناه، دارای مراحل گوناگونی است.

ل_بِئْسَ فِيهَا أَحْقَابًا

«لابئسین» حال برای «الطاغین» در آیه قبل است. تعدد حُقب (مرحله زمانی)، نشانگر تفاوت هر مرحله با مراحل دیگر است.

ص: 570

973- مراد از عذاب اکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - غاشیه - 88 - 24 - 4

4 - « عن أبي جعفر (ع) في قوله . . . « فيعذب الله العذاب الأكبر » يريد الغليظ الشديد الدائم ;

از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند . . . « فيعذب الله العذاب الأكبر » روایت شده است: مقصود عذاب خشن و شدید و ابدی است».

974- مرفهان هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 13 - 3

3- مترفان ستمگر هنگام نزول عذاب ، دارایی ها و خانه های خود را رها نموده و از شهر و دیار خود می گریزند .

وارجعوا إلى ما أتلفتم فيه و مس_کنکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 14 - 1،2

1- رفاه زدگان جوامع ستم پیشه ، به ظلم و ستم خویش پس از احساس عذاب الهی اعتراف می کنند .

فلما أحسّوا بأسنا .. قالوا ی_ویلنا إنا کنا ظ_لمین

2- مرفهان ستمگر ، با مشاهده عذاب الهی در حسرت و ندامت فرو می روند .

فلما أحسّوا بأسنا .. قالوا ی_ویلنا إنا کنا ظ_لمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 15 - 1

1- مرفهان ستمگر در تأسف و پشیمانی ، از زمان احساس عذاب تا هنگامه هلاکت و نابودی

فما زالت تلك دعویهم حتی جعلن_هم حصیداً خ_مدین

975- مستضعفان هنگام عذاب

17 - اظهار پشیمانی مستکبران و مستضعفان کافر در قیامت ، با مشاهده عذاب

و أسرّوا الندامه لَمَّا رَأُوا الْعَذَابِ

«أسرّ» از لغت هایی است که معنای متضاد دارد (مفردات راغب) و به معنای آشکار کردن و پنهان کردن است که آنان پشیمانی خود را اظهار خواهند کرد.

ص: 571

976- مستکبران هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 17، 12

12 - مستکبران گمراهگر در قیامت، با دیدن عذاب الهی، از کار خود پشیمان شده و آن را پنهان خواهند کرد.

وقال الذين استضعفوا للذين استكبروا بل مكر الیل والنهار إذ تأمرونا أن نكفر با

برداشت یاد شده بنابراین اساس است که مرجع ضمیر فاعلی «أسروا»، «استکبروا» باشد.

17 - اظهار پشیمانی مستکبران و مستضعفان کافر در قیامت، با مشاهده عذاب

وأسروا الندامه لما رأوا العذاب

«أسر» از لغت هایی است که معنای متضاد دارد (مفردات راغب) و به معنای آشکار کردن و پنهان کردن است که آنان پشیمانی خود را اظهار خواهند کرد.

977- مسؤولیت ملائکه عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 34 - 4

4 - فرستادگان خدا بر لوط (ع)، خود، مأمور عذاب قوم لوط بودند.

ولما أن جاءت رسلنا لوطاً .. إنا منزلون على أهل هذه القرية رجلاً من السماء

978- مشرکان به هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 5 - 5

5_ ظهور بطلان ولایت غیر خدا برای مشرکان با آمدن عذاب الهی

ولا تتبعوا .. فما كان دعويهم إذ جاء بأسنا إلا ان قالوا إنا كنا ظلمين

با توجه به جمله «ولا تتبعوا من دونه أولياء» معلوم می شود که مشرکان با نزول عذاب استیصال، حقیقت امر را دریافته و خود را به سبب

پذیرش ولایت غیر خدا ستمگر خواندند.

979- مشرکان و عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 51 - 6

6_ مشرکان، پیش از نزول عذاب، بطور مستمر خواستار تسریع آن بودند.

ص: 572

أثم إذا ما وقع . . . وقد كنتم به تستعجلون

980- مشرکان و عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 53 - 2

2_ مشرکان ، تهدید به عذاب جاویدان قیامت را باور نکرده ، آن را ادعای بی اساس می انگاشتند .

ثم قیل . . . ذوقوا عذاب الخلد . . . و یستنبئونک أحق هو

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر «هو» به «عذاب الخلد» (در آیه پیش) عاید باشد.

981- مشرکان و عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 48 - 2,3

2_ مشرکان وعده عذاب استیصال را ، به دلیل نامعلوم بودن زمان وقوع آن ، دروغ و ادعای بی اساس پیامبر (صلی الله علیه و آله) و مؤمنان می پنداشتند .

و یقولون متی هذا الوعد إن کنتم صدقین

با توجه به اینکه استفهام در جمله «متی هذا الوعد» برای ریشخند و استهزاست ، برداشت فوق از آن استفاده می شود.

3_ نامشخص بودن زمان وقوع عذاب استیصال ، دستاویز مشرکان برای به استهزا گرفتن تهدید آن بود .

و یقولون متی هذا الوعد إن کنتم صدقین

پاسخ به این پرسش _ که در آیه بعد آمده _ مؤید برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 50 - 4,5

4_ مشرکان ، خواستار تسریع نزول عذاب استیصال بودند .

إن أتیکم عذابه . . . ماذا یستعجل منه المجرمون

5_ درخواست تسریع عذاب استیصال از سوی مشرکان ، خواسته ای نابخردانه و مایه شگفتی است .

إن أتیکم عذابه .. ماذا یستعجل منه المجرمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 53 - 1

1_ مشرکان تهدید به عذاب استیصال را باور نکرده ، آن را ادعای بی اساس می انگاشتند .

و یتنبئونک أحق هو قل ای و ربی إنه لحق

جمله «ای و ربی إنه لحق» _ که مرکب از قسم، جواب قسم، جمله اسمیه و تأکید است _ بیانگر شدت انکار مشرکان در مورد عذاب می باشد.

ص: 573

982- مشرکان هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 7

7_ مشرکان به هنگام نزول عذاب های الهی ، از بت ها و خدایان دروغین استمداد می کنند و برای رفع آن ، از آنها یاری می جویند .

فما أَعْنَت عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرَ رَبِّكَ

مراد از «أمر ربك» عذاب الهی است. اغناء (مصدر أَعْنَت) به معنای کفایت کردن و برطرف ساختن است. «من شیء» مفعول برای «ما أَعْنَت» می باشد و مقصود از آن عذاب است. بنابراین «فما أَعْنَت عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ ... مِنْ شَيْءٍ»؛ یعنی، خدایانشان آنان را کفایت نکردند و حتی مقدار اندکی از عذاب را از ایشان، برطرف نساختند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 14

14 - مشرکان ، با مشاهده عذاب الهی ، از بی آبرویی و فضاحت خود در قیامت نگران خواهند بود

و لو ترى إذ الظُّلُمُونَ موقوفون عند ربِّهم .. إذ تأمروننا أن نكفر بالله و نجعل له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 52 - 1،2،3

1 - مشرکان ، به هنگام نزول عذاب بر آنان ، اظهار ایمان به خدا می کنند .

و لو ترى إذ فرعوا .. وقالوا ءامنا به

2 - اظهار ایمان مشرکان به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، با مشاهده نزول عذاب بر آنان

و لو ترى إذ فرعوا .. قالوا ءامنا به

مرجع ضمیر «به»، به قرینه «ما بصاحبکم من جِئته» در آیه 46، می تواند پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد.

3 - مشرکان ، در قیامت و یا با مشاهده نزول عذاب ، اظهار می کنند که به قرآن ایمان دارند .

و لو ترى إذ فرعوا .. وقالوا ءامنا به

مرجع ضمیر «به»، به قرینه آیات پیشین _ که درباره قرآن بود _ می تواند قرآن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 177 - 2

2- کافران و مشرکان ، به وقت نزول عذاب الهی بر آنان ، در وضعیت بسیار بد و اسفباری قرار خواهند گرفت .

فإذا نزل بساحتهم فساء صباح المنذرين

983- مشرکان هنگام عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 51 - 7

ص: 574

7_ مشرکان ، به هنگام وقوع عذاب استیصال ، از خداوند خواستار رفع آن خواهند شد .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به ءالن وقد كنتم به تستعجلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 54 - 8,9,10

8_ ستم پیشگان مشرک ، به هنگام مشاهده عذاب استیصال ، از فرط شرمساری ، پشیمانی خویش را پنهان می دارند .

ولو أن لكل نفس ظلمت . . . وأسروا الندامه لما رأوا العذاب

9_ ستم پیشگان مشرک ، به هنگام مشاهده عذاب ، زبانشان بند آمده ، توانایی اظهار ندامت از کرده های گذشته خویش را نخواهند داشت .

ولو أن لكل نفس ظلمت . . . وأسروا الندامه لما رأوا العذاب

10_ ستم پیشگان مشرک ، به هنگام مشاهده عذاب ، از کرده های خویش اظهار پشیمانی خواهند کرد .

ولو أن لكل نفس ظلمت . . . وأسروا الندامه لما رأوا العذاب

«أسر» هم به معنای «کتب» و هم به معنای «أظهر» می آید (لسان العرب). برداشت فوق مبتنی بر معنای دوم است.

984- مشمولان عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 156 - 7

7_ گروهی از انسان ها بر اساس مشیت خداوند در خطر گرفتار آمدن به عذاب الهی هستند .

قال عذابی أصيب به من أشاء

جمله «عذابی أصيب به ..» دلالت می کند که نباید به اصابت نکردن عذاب الهی مطمئن بود، ولی دلالت ندارد که حتماً عذاب نازل خواهد شد. لذا در برداشت «در خطر گرفتار آمدن» آورده شد. جمله «فسأکتبها ...» می رساند که همگان در خطر گرفتار شدن به عذاب نیستند و لذا در برداشت «گروهی از انسانها» موضوع حکم قرار داده شد.

985- مشمولان عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - مردم در عالم آخرت ، دو گروه اند : گروهی مشمول عذاب اند و گروهی مشمول رحمت .

ثمّ الله ينشئ النشأه الآخره إنّ الله على كلّ شيء قدير . يعذب من يشاء ويرحم م

986- مصونیت از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 71 - 4

ص: 575

4_ مصونیت از امتحان و عذاب الهی بر اثر انتساب به پیامبران و آیین ایشان ، پنداری موهوم و بی اساس

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا .. وَحَسَبُوا لَا تَكُونُ فِتْنَةٌ

ارتباط این آیه با آیه 69 می رساند که آسودگی خاطر بنی اسرائیل از امتحان و عذاب الهی برخاسته از انتساب آنان به اسرائیل و دین یهود بوده است و جمله «حسبوا ..»، بیانگر پوچی این پندار می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 97 - 2,3

2_ تکذیب کنندگان انبیا به پندار باطل خویشان را از عذاب های الهی مصون می شمردند .

أَفَأَمَّنْ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا

3_ احساس مصونیت تکذیب کنندگان انبیا از گرفتار شدن به عذاب های دنیوی ، احساسی نابجا و به دور از واقعیت است .

أَفَأَمَّنْ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا

استفهام در جمله «أفأمن ..» استفهام انکاری توییخی است. یعنی اقوام کفرپیشه احساس امنیت از عذاب الهی دارند، ولی به خاطر نابجا بودن چنین احساسی مورد ملامت هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 98 - 2

2_ کافران به پنداری نابجا ، خود را از گرفتار شدن به عذاب الهی مصون می شمارند .

أَوْ أَمَّنْ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 99 - 4

4_ کسانی که علی رغم تکذیب انبیا ، خویشان را از عذاب الهی مصون می پندارند ، زیانکار هستند .

و لَكِنْ كَذَّبُوا .. فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ خداوند، نوح (ع) و همراهانش را، به مصونیت از عذاب های دنیوی و اخروی و بهره مند شدن از نعمتهایی سعادت آفرین نوید داد .

اهبط بسلم منا . . . و أمم سنمتعهم ثم یمسهم منا عذاب أليم

مقابله «سلام» با «عذاب أليم» حکایت از آن دارد که مراد از «سلام» مصونیت از عذابهای دنیوی و اخروی است. تعبیرکردن از نعمت و موهبتهای دنیوی به «برکت» در جانب اهل ایمان و تبدیل آن به «متاع» در جانب کفر پیشگان، اشاره به این نکته دارد که: نعمتهای ارزانی شده به مؤمنان، برای آنان سعادت آفرین است و موهبتهای عطاشده به کفرپیشگان، فاقد این خصیصه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ خداوند، امت های صالح و درستکار را با عذاب استیصال نابود نمی کند .

ص: 576

و ما كان ربك ليهلك القرى بظلم و أهلها مصلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 5

5_ احساس امنیت کافران و مشرکان از عذاب های الهی در دنیا و فرارسیدن عذاب های اخروی ، امری شگفت و نابجاست .

أفأمنوا أن تأتيهم غـ شیه من عذاب الله أو تأتيهم الساعه

همزه استفهام در «أفأمنوا» می تواند انکار توییخی باشد و محتمل است برای بیان تعجب ایراد شده باشد ; یعنی، جای شگفتی است که از ناحیه خداوند احساس امنیت می کنند و حال آن که علی رغم وجود برهان بر توحید و حقانیت رسالت، از پذیرش توحید و رسالت سرباز می زنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 82 - 6

6- اصحاب حجر با پناه گرفتن در خانه های سنگی مستحکم ، به گمان باطل خود را از عذاب الهی در امان می پنداشتند .

و كانوا ينحتون من الجبال بيوتاً آمين

ساختن خانه های سنگی مستحکم، ممکن است در مقابل تهدید شدن به عذاب الهی باشد. دو آیه بعد (فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون) مؤید این برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 84 - 6، 2

2- خانه های مستحکم و سنگی قوم ثمود _ که به امید برقراری امنیت در برابر عذاب الهی ساخته شد _ نتوانست آنان را حتی در برابر صدایی سهمگین امنیت بخشد .

فأخذتهم الصيحه . . . فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

6- هیچ کس نباید در برابر عذاب الهی در هر شرایط و مکان امن و مستحکمی احساس امنیت کند .

ءامين. فأخذتهم الصيحه . . . فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

ذکر کیفیت خانه سازی قوم ثمود به منظور ایجاد امنیت کامل و یادآوری اینکه تنها یک غرش آنها را از پا درآورد و خانه های مستحکم هیچ کارایی نداشت، می تواند مفید برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 35 - 6

6 - مترفان ، به خاطر کثرت مال و اولاد ، خود را از عذاب در امان می دانستند .

وقالوا نحن أكثر أموالاً وأولاداً و ما نحن بمعذبين

این جمله به منزله نتیجه عبارت قبلی است و به خاطر روشنی مطلب برای ذهن مخاطب، از «فا»ی تفریع استفاده نشده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 37 - 9

9 - مؤمنان دارای عمل صالح ، از عذاب الهی در امان اند .

ص: 577

و ما نحن بمعذبين . . . و ما أمولکم ... تقرّبکم عندنا... إلا من ءامن ... و هم ...

برداشت یاد شده بدان احتمال است که «آمنون» در این آیه، تعریض به «ما نحن بمعذبين» در آیه 35 باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 40 - 1

1 - بندگان مخلص خدا (بندگان خالص و برگزیده خدا) ، از عذاب دردناک الهی به دوراند .

إنکم لذائقوا العذاب الأليم . . . إلا عباد الله المخلصين

بیشتر مفسران برآنند که مقصود و معنای «مخلصين» (خالص شدگان) این است: «الذين أخلصهم الله لِنفسه و ولايته; کسانی که خداوند آنان را برگزیده و در اختیار خود گرفته و مطیع فرمان خویش ساخته است». گفتمی است در برداشت یاد شده «إلا...» استثنای منقطع، از ضمیر «لذائقوا» گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 74 - 5

5 - بندگان مخلص خدا ، در امان از عذاب الهی

فانظر كيف كان عِقبه المنذرين . إلا عباد الله المخلصين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 45 - 12

12 - مبتلا نشدن قوم موسی به عذاب استیصال

و لولا كلمة سبقت من ربك لقضى بينهم

برداشت یاد شده بدان احتمال است که ضمیر «هم» در «بينهم» مربوط به قوم موسی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 28 - 4

4 - اطمینان نداشتن نسبت به ایمنی خود از عذاب الهی ، دلیل هراسناکی مؤمنان راستین از عذاب پروردگار

انّ عذاب ربّهم غير مأمون

جمله «انّ عذاب ربّهم..» اعتراضی و پاسخ از سؤال مقدر است که: چرا مؤمنان راستین از عذاب خداوند در هراس اند؟ پاسخ این است که چون هیچ کس نسبت به رهایی خویش از عذاب پروردگار اطمینان کامل ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 25 - 1

1 - مؤمنانی که عمل صالح دارند ، از عذاب الهی در امان اند .

فبشّرهم بعذاب أليم . إلاّ الذين ءامنوا و عملوا الصّالحات

«إلاّ» برای استثنای منقطع به کار رفته است و معنای «لکن» را افاده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 14 - 2

ص: 578

2 - خداوند ، مؤمنان نیکوکار را از گرفتاری به عذاب مصون داشته و با آنان مهربان است .

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ .. وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ

«غفر» (ریشه «غفور»); یعنی، پوشاندن لباسی که شخص را از آلودگی ها محفوظ دارد و غفران خداوند، ایجاد مصونیت از عذاب برای بندگان است (مفردات راغب). جمله «هو الغفور» در ارتباط با «إِنَّ بَطْشَ...» _ که تهدید کافران بود _ نویدی به مؤمنان و بیانگر مصونیت آنان، از گرفتاری به دام عذاب است.

987- مصونیت از عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 134 - 12

12 - پیروان رسولان الهی ، از عذاب استیصال در امان اند .

و لو أَنَا أَهْلُكُمْ هُمْ ... لَقَالُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَةَكَ

988- مصونیت از عذاب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 6,8

6 _ بی پروایی بنی اسرائیل در شکستن پیمان الهی ، تکذیب انبیا و کشتن آنان ، برخاسته از باور آنان به مصونیت از عذاب

فَرِيقًا كَذَّبُوا وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ. وَحَسَبُوا الْا تَكُونَ فَتَنَةً

8 _ پندار مصونیت از امتحان و عذاب الهی ، از میان برنده حق شنوی و بصیرت دینی بنی اسرائیل

فَعَمُوا وَصَمُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 82 - 1,5

1 _ مؤمنانی که ایمانشان از هر گونه شرک پیراسته باشد، از موهبت امنیت الهی برخوردار و از خشم و عذاب او مصون هستند.

الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا ءِيمَنَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ

5_ جامعه ایمانی به دور از هر گونه شرک و ظلم، از خشم و عذاب خداوند در امان است.

فأى الفريقين أحق بالأمن . . . الذین ءامنوا ... أولئک لهم الأمن

چون در آیه قبل از موحدان و مشرکان به عنوان دو گروه یاد شده و در این آیه نیز از موحدان با صیغه ها و ضمائر جمع یاد شده، چنین بر می آید که امنیت از آن جامعه با هویت جمعی آن است، گر چه آحاد نیز مشمول آن باشند.

989- معبودان باطل و نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 579

8_ بت ها و خدایان پنداری ، هرگز به فریاد پرستشگران خویش نمی رسند و نمی توانند حتی اندکی از عذاب های الهی را از آنان دور سازند .

فما أغنت عنهم آلهتهم التي يدعون من دون الله من شيء لما جاء أمر ربك

990- مکان عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 8 - 13

13 - « جهنم » ، نام محل عذاب در آخرت

حسبهم جهنم يصلونها

991- مکان عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 60 - 5

5- سرزمین قوم لوط ، محل نزول عذاب الهی بر آنان

إلا امرأته إنها لمن الغـبرین

«غابر» (مفرد غابرین) در لغت به معنای باقی و بازمانده است و مقصود از بازماندگان، عموم مردم لوط _ به استثنای آل لوط _ است که در شهر ماندند و عذاب الهی آنان را فرا گرفت.

992- مکذبان آیات خدا هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 97 - 2

2_ تکذیب کنندگان محکوم به عذاب استیصال ، آن گاه که عذاب دردناک الهی را ببینند و راهی جز تسلیم شدن برای آنان نماند ، از تکذیب دست برداشته و اظهار ایمان خواهند کرد .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک لایؤمنون .. حتی یروا العذاب الالیم

993- مکذبان عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 53 - 2

2_ مشرکان ، تهدید به عذاب جاویدان قیامت را باور نکرده ، آن را ادعای بی اساس می انگاشتند .

ص: 580

ثم قيل . . . ذوقوا عذاب الخلد ... و يستنبئونك أحق هو

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر «هو» به «عذاب الخلد» (در آیه پیش) عاید باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 38 - 3

3- کافران مکه ، منکر قیامت و عذاب های اخروی بودند .

و يقولون متى هـ ذا الوعد ان كنتم صـ دقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 42 - 6,7

6 - مشرکان ، منکر کیفر و عذاب در قیامت

ذوقوا عذاب النار الّتی كنتم بها تكذبون

7 - تکذیب وجود عذاب و کیفر در قیامت از سوی مشرکان ، امری همیشگی است .

ذوقوا عذاب النار الّتی كنتم بها تكذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 9

9 - مشرکان ، منکر برپایی قیامت و عذاب الهی در آن روز

و حاق بهم ما كانوا به يستهزءون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که آیه شریفه در توصیف مشرکان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 6 - 1

1 - کافران ، برپایی قیامت و عذاب آن را ، امری بعید و به دور از حقیقت می دانند .

إنّهم یرونه بعیداً

با توجه به این که کافران، منکر معاد بودند، مقصود آنان از «بعید»، بعید زمانی نیست؛ بلکه مقصود دور بودن از دایره امکان است.

994- مکذبان عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 53 - 1

1 _ مشرکان تهدید به عذاب استیصال را باور نکرده ، آن را ادعای بی اساس می انگاشتند .

و یستنبئونک أحق هو قل ای و ربی إنه لحق

جمله «ای و ربی إنه لحق» _ که مرکب از قسم، جواب قسم، جمله اسمیه و تأکید است _ بیانگر شدت انکار مشرکان در مورد عذاب می باشد.

ص: 581

995- مکذبان عذاب کم فروشان در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 10 - 5

5 - کسانی که عذاب کم فروشان را تکذیب کنند ، در قیامت به عذاب جهنم گرفتار خواهند شد .

ویل للمطففین . . . ویل یومئذ للمکذبین

مراد از «مکذبین» _ به قرینه آیه بعد _ تکذیب گران روز قیامت و رخدادهای آن اند و از مصادیق بارز رخدادهای قیامت، عذابی است که آیه «ویل للمطففین» بیان داشته است.

996- ملائکه عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 50 - 5

5 _ مرگ کافران کشته شده در جنگ بدر با شکنجه و عذابی سخت از سوی فرشتگان مرگ

إذ یتوفی الذین کفروا الملائکه یضربون وجوههم و أدبرهم

از مصادیق مورد نظر برای «الذین کفروا»، به دلیل وقوع آیه مورد بحث در پی آیات مربوط به جنگ بدر، کافرانی هستند که در آن نبرد به قتل رسیدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 69 - 16

16_ «عن أبي عبد الله (ع) قال: إن الله تعالى بعث أربعه أملاك في إهلاك قوم لوط: جبرئيل و ميکائيل و اسرافيل و کزوبيل (ع) فمروا بآبراهيم (ع) . . . و کان صاحب أضياف فشوى لهم عجباً سميناً حتى أنضجه ثم قرّبه إليهم . . .»

از امام صادق(ع) روایت شده است که فرمود: خدای تعالی برای هلاک کردن قوم لوط چهار فرشته فرستاد: جبرئیل، میکائیل، اسرافیل و کزوبیل. پس بر ابراهیم گذر کردند و ابراهیم مهمانپذیر و مهمان دوست بود. از این رو گوساله فربه‌ی برایشان بر آتش نهاد تا آن را پخت و نزد آنان آورد...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 70 - 11

11_ از میان بردن قوم لوط ، مأموریت فرشتگان حاضر در پیشگاه ابراهیم (ع)

إنا أرسلنا إلى قوم لوط

از آیه 76 و نیز آیات مربوط به داستان لوط(ع) معلوم می شود هدف از فرستادن فرشتگان به سوی قوم لوط، به هلاکت رساندن آنان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 74 - 3

ص: 582

3_ ابراهیم (ع) ، پس از پی بردن به هدف فرشتگان (نابودسازی قوم لوط) ، با آنان به چو و چرا و جر و بحث پرداخت .

یج_ دلنا فی قوم لوط

جمله «قد جاء امر ربک» در آیه 76 می تواند قرینه ای بر این باشد که مراد از «یجادلنا»، «یجادل رسلنا» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 77 - 9

9_ «عن أبي عبدالله (ع) قال : إن الله تعالى بعث اربعة أملاک فی إهلاک قوم لوط . . . فأتوا لوطاً وهو فی زراعه له قرب المدینه . . . ;

از امام صادق (ع) روایت شده است: خداوند متعال چهار فرشته برای هلاک کردن قوم لوط فرستاد . . . پس نزد لوط رفتند در حالی که او در کشتزار خود در نزدیکی شهر بود . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 82 - 4

4_ خداوند ، به دست فرشتگان مهمان لوط ، دیار قوم لوط را تخریب کرد و آنان را هلاک ساخت .

إنا أرسلنا إلی قوم لوط . . . إنا رسل ربک . . . فلما جاء أمرنا جعلنا عَلیها سافلها

از اینکه خداوند، فرشتگان را برای تخریب دیار قوم لوط می فرستد (إنا أرسلنا إلی قوم لوط) و در عین حال تخریب آن دیار و نزول عذاب را به خودش نسبت می دهد (جعلنا عالیها سافلها) چنین استفاده می شود که: فرشتگان به منزله وسیله ای برای نزول عذاب بوده و کار آنها جلوه ای از فعل خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 57 - 2

2- بشارت به فرزنددار شدن ابراهیم (ع) کار فرعی و عذاب قوم لوط مأموریت اصلی و مهم فرشتگان بود .

إنا نبشّرک بغلْم . . . قال فما خطبکم أیها المرسلون

از اینکه حضرت ابراهیم (ع) پس از شناخت فرشتگان و دریافت بشارت فرزنددار شدن از مأموریت اصلی و مهم آنان سؤال کرد (فما خطبکم . . .) و این مأموریت طبق آیه بعد عذاب قوم لوط بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- در پی جویا شدن ابراهیم (ع) از مأموریت اصلی مأموران الهی (فرشتگان) آنان هلاکت قوم تبهکار (قوم لوط) را مأموریت اصلی خویش معرفی کردند .

قال فما خطبكم أيها المرسلون . قالوا إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- فرشتگان مأمور عذاب قوم لوط ، به عنوان مهمان بر خاندان حضرت لوط (ع) وارد شدند .

وَتَبْتَلِهِمْ عَنْ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ . . . فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ... فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطِ الْمُرْسَلِينَ

الف و لام در «المرسلون» برای عهد ذکری است و اشاره به رسولانی دارد که نزد حضرت ابراهیم(ع) آمدند و عذاب قوم لوط

را مطرح ساختند (قال فما خطبکم أیها المرسلون، آیه 57) و این نشان دهنده آن است که مهمانان ابراهیم (ع) بر لوط (ع) وارد شدند. گفتنی است که آیه 68 نیز مؤید این نکته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 63 - 1,2,6,9

1- قطعی شدن نزول عذاب الهی (استیصال) و فرارسیدن موعد آن بر قوم لوط، توسط فرشتگان به حضرت لوط (ع) ابلاغ گردید.

قالوا بل جنن ک بما کانوا فیه یمترو

2- فرشتگان وارد شده بر لوط (ع) در پی اظهار وی بر ناشناخته بودن آنان، خود را مأموران الهی معرفی کردند.

قال إنکم قوم منکرون . قالوا بل جنن ک بما کانوا

6- فرشتگان، مجریان عذاب الهی بر قوم لوط بودند.

قالوا بل جنن ک بما کانوا فیه یمترو

9- «قال أبو جعفر (ع) [فی قوله: «قالوا بل جننک بما کانوا فیه یمترو»]: «قالوا بل جننک بما کانوا فیه» قومک من عذاب الله» یمترو»

از امام باقر (ع) روایت شده است که فرمود: [فرستادگان خدا] گفتند: [ما قوم ناشناس نیستیم]؛ بلکه نزد تو آمدیم تا عذاب الهی را - که قوم تو در آن تردید می کردند - بیاوریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 64 - 1,2

1- تأکید فرشتگان در محضر حضرت لوط (ع) مبنی بر تحقق قطعی نزول عذاب (استیصال) بر قوم لوط

وأتینک بالحق و إنا لصدقون

مقصود از «بالحق» خبر حق و راست است و مراد از این خبر حق، عذاب الهی بود.

2- فرشتگان وارد شده بر حضرت لوط (ع)، حامل پیام حق و دستوری تحقق یافتنی بودند.

وأتینک بالحق و إنا لصدقون

مراد از «بالحق» به قرینه ذیل آیه که تأکید بر راستگویی است می تواند خبر و پیام حق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 65 - 1

1- فرشتگان، از حضرت لوط (ع) خواستار خارج ساختن خاندانش از شهر در پاسی از شب، جهت نجات از عذاب الهی شدند.

فأسر بأهلک بقطع من الیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 31 - 3,4,5,7

3 - دعای لوط (ع) برای یاری اش، از سوی خدا اجابت شد و فرشتگانی از جانب خداوند، برای در هم کوبیدن قوم لوط، گسیل شدند.

قال رب انصرنی . . . ولما جاءت رسلنا إبرهیم بالبشری قالوا إنا مهلكوا أهل هـ ذه

ص: 584

4- فرستادگان خداوند برای عذاب قوم لوط ، مژده و بشارتی را (تولد اسحاق (ع)) ، نیز به ابراهیم (ع) دادند .

و لَمَّا جَاءَتْ رَسُلَنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبَشْرَى

این آیه، با آیات پنجاه و یک تا شصت و دو سوره حجر یک سیاق دارند، که در آن آیات به ابراهیم(ع) بشارت فرزنددار شدن داده شده است. آن آیات، قرینه است که «البشری» در این آیه نیز همان بشارت را همراه دارد.

5- فرشتگان عذاب ، فرشته خبر خوش و بشارت نیز هستند .

و لَمَّا جَاءَتْ رَسُلَنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبَشْرَى قَالُوا إِنَّا مَهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ

7- فرستادگان خدا ، برای هلاکت قوم لوط خود ، مباشر در آن بودند .

و لَمَّا جَاءَتْ رَسُلَنَا إِبْرَاهِيمَ . . . قَالُوا إِنَّا مَهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 32 - 1,2,5

1 - حضرت ابراهیم (ع) از عذاب قوم لوط ، با وجود لوط (ع) در میان آنان ، نگران بود .

و لَمَّا جَاءَتْ رَسُلَنَا . . . قَالُوا إِنَّا مَهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ . . . قَالَ إِنَّ فِيهَا لَوْطًا

2 - حضرت ابراهیم (ع) با ملائکه درباره عذاب قوم لوط ، با وجود حضرت لوط (ع) در میان آنان به گفت و گو پرداخت .

قَالُوا إِنَّا مَهْلِكُوا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ . . . قَالَ إِنَّ فِيهَا لَوْطًا قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهِ

5 - ملائکه مأمور عذاب قوم لوط ، به ابراهیم (ع) اطمینان دادند که لوط (ع) و اهل اش را ، حتماً از عذاب نجات خواهند داد .

قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا لَنَنْجِيَنَّهٗ وَأَهْلَهٗ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 33 - 1,12,14

1 - ملائکه عذاب قوم لوط ، پس از گفتوگو با ابراهیم (ع) ، به دیار آن قوم رفتند و بر لوط (ع) وارد شدند .

و لَمَّا جَاءَتْ رَسُلَنَا إِبْرَاهِيمَ . . . و لَمَّا أَنْ جَاءَتْ رَسُلَنَا لَوْطًا

12 - فرشتگان مأمور به عذاب قوم لوط ، مأموریت شان را به اطلاع لوط (ع) رساندند .

قالوا .. إنا منجّوك وأهلك إلاّ امرأتك

14 - فرشتگان مأمور عذاب قوم لوط ، به لوط (ع) اعلام کردند که او و خانواده اش ، به جز همسرش را ، از عذاب نجات خواهند داد .

إنا منجّوك و أهلك إلاّ امرأتك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 34 - 1

1 - اعلام فرشتگان به لوط (ع) مبنی بر فرود آوردن عذابی از آسمان ، بر قوم لوط

إنا منزلون على أهل هـ_ذه القرية رجلاً من السماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 35 - 1

1 - مأموران عذاب قوم لوط ، شهر آن قوم را ، با عذابی آسمانی ، درهم کوبیدند .

ص: 585

إنا منزلون على أهل هذه القرية رجزاً من السماء.. و لقد تركنا منها آية

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 28 - 3

3- نابود کردن جوامع محکوم به فنا ، امری آسان برای خدا و او بی نیاز از لشکر آسمانی است .

جند من السماء و ما کنا منزلین

تأکید خداوند بر نفرستادن هیچ لشکر آسمانی و نیز عذاب و نابود کردن انسان های محکوم به فنا تنها با یک صیحه _ که در آیه بعد آمده است _ می تواند بیانگر برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 32 - 2

2 - حضور فرشتگان به محضر ابراهیم (ع) ، قبل از ایفای مأموریت خود در نابودی قوم لوط

قال فما خطبکم ایها المرسلون . قالوا إنا أرسلنا إلى قوم مجرمین

مفسران این مأموریت را _ به قرینه «لنرسل» _ بعد از حضور یافتن ملائکه در منزل ابراهیم(ع) دانسته اند. البته آیات مربوط به قوم لوط در سوره هود مؤید همین معنا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 33 - 1

1 - مأموریت فرشتگان ، فرو ریختن سنگپاره ها بر سر قوم جرم پیشه لوط

لنرسل علیهم حجاره

997- ملائکه عذاب در سرزمین قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 33 - 1

1 - ملائکه عذاب قوم لوط ، پس از گفتگو با ابراهیم (ع) ، به دیار آن قوم رفتند و بر لوط (ع) وارد شدند .

وَلَمَّا جَاءت رَسَلْنَا إِبْرَاهِيمَ . . . وَلَمَّا أَنْ جَاءت رَسَلْنَا لُوطًا

998- ملائکه عذاب و گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 41 - 6

6- ظهور علامت های جرم در چهره مجرمان ، زمینه شناسایی آنان از سوی مأموران عذاب

يعرف المجرمون . . . فيؤخذ بالنوصى و الأقدام

ص: 586

999- ملائکه عذاب و لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 78 - 23

23_ « عن أبي عبد الله (ع) قال : إن الله تعالى بعث أربعة أملاك في إهلاك قوم لوط . . . فأتوا لوطاً . . . فسلموا عليه . . . فقال لهم : المنزل ؟ فقالوا : نعم . . . ثم مشى فلما بلغ باب المدینه . . . دخل و دخلوا معه حتى دخل منزله فلما رأتهم إمرأته . . . صعدت فوق السطح و صفت فلم يسمعوا فدخت فلما رأوا الدخان أقبلوا إلى الباب يهرعون . . . »

از امام صادق (ع) روایت شده است که فرمود: خداوند چهار فرشته برای هلاک کردن قوم لوط فرستاد . . . آنان نزد لوط رفتند و بر او سلام کردند . . . لوط آنان را دعوت به منزل کرد و آنان موافقت کردند؛ سپس رفت تا به دروازه شهر رسید . . . او با فرشتگان وارد شهر شدند تا به منزلش وارد شد همسر لوط وقتی که آنان را دید . . . بالای بام رفت و دست بر هم زد، ولی قوم لوط نشنیدند. پس دود به پا کرد؛ همین که آن قوم دود را دیدند شتابان به درب خانه لوط رفتند . . .».

1000- ملائکه و عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 29 - 2

2- ملائکه ، در صورت گناه و لغزش ، از عذاب الهی در امان نخواهند بود .

و من یقل منهم إتی إلّٰه من دونه فذلک نجزیه جهنّم

1001- ملائکه و عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 3

3_ فرشتگان ، فرارسیدن زمان عذاب و کیفر قوم لوط را به حضرت لوط (ع) ابلاغ کردند .

إنارسل ربک لن یصلوا إلیک فأسر . . . ألیس الصیح بقریب

1002- منشأ انذار از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 12

12- تهدید به عذاب ، به جای اقدام عملی ، برخاسته از رأفت و رحمت خداوندی است .

أویأخذهم علی تخوّف فإن ربکم لرءوف رحیم

ص: 587

1003- منشأ باد عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 42 - 4

4- «عن أبی جعفر (ع) قال: الريح العقيم تخرج من تحت الأرضين السبع و ما خرج منها شيء قط إلا على قوم عاد حين غضب الله عليهم فأمر الخزان أن يخرجوا منها بقدر مثل سعه الخاتم...»؛

از امام باقر(ع) روایت شده که «ریح عقیم» از زیر زمین های هفتگانه خارج می شود و تاکنون چیزی از آن خارج نشده؛ مگر برای قوم عاد. آن گاه که خداوند بر آنان غضب کرد، پس خزانه داران آن باد را امر کرد که از آن باد به اندازه ای که از وسعت مثل انگشتی خارج می شود، بر قوم عاد خارج کنند...».

1004- منشأ تأخیر عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 73 - 2

2- تأخیر عذاب کافران و اعطای مهلت به آنان، ناشی از فضل و رحمت الهی

و يقولون متى هـ ذا الوعد . . . وإن ربك لذو فضل على الناس

این آیه در ادامه آیات قبل و بیانگر حکمت تأخیر انداخته شدن عذاب کافران و اعطای مهلت به آنان است.

1005- منشأ تخفیف عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 49 - 4

4- اختیار عفو و یا تخفیف عذاب جهنم، تنها از آن خدا و در اختیار مقام ربوبی او است.

ادعوا ربکم يخفف عنا يومًا من العذاب

1006- منشأ ترس از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 28 - 4

4 - اطمینان نداشتن نسبت به ایمنی خود از عذاب الهی ، دلیل هراسناکی مؤمنان راستین از عذاب پروردگار

آن عذاب ربّهم غیر مأمون

جمله «إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ...» اعتراضی و پاسخ از سؤال مقدر است که: چرا مؤمنان راستین از عذاب خداوند در هراس اند؟ پاسخ این است که چون هیچ کس نسبت به رهایی خویش از عذاب پروردگار اطمینان کامل ندارد.

ص: 588

1007- منشأ تعجیل در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 59 - 8

8 - تعجیل کافران در نزول عذاب ، ناشی از بی توجهی آنان به نابودی یاران گذشته خویش

فإنّ للذین ظلموا ذنوباً مثل ذنوب أصحابهم فلا یستعجلون

از «فلا یستعجلون» استفاده می شود که کافران، ناباورانه تقاضای عذاب می کردند و آنها اگر آنان به راستی در سرنوشت یاران گذشته خویش تأمل می کردند، هرگز چنین ناباورانه مجازات الهی را به استهزا نمی گرفتند.

1008- منشأ رفع عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 50 - 4

4 - نزول عذاب و نیز برطرف ساختن آن ، تنها در اختیار خداوند است .

و أخذنهم بالعذاب . . . فلما كشفنا عنهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 15 - 3

3 - برداشتن عذاب همچون نزول آن ، به مشیت و اراده الهی بستگی دارد .

ربنا اكشف عنا العذاب . . . إنّنا كاشفوا العذاب

از اسناد کشف عذاب به خداوند، مطلب بالا استفاده می شود.

1009- منشأ عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 40 - 14، 5، 6

5_ عذاب و یا آمرزش انسان ها ، وابسته به خواست و مشیت خداوند

يعذب من يشاء و يغفر لمن يشاء

6_ حاکمیت و سلطه خداوند بر جهان هستی ، دلیل وابستگی آموزش و عذاب انسان ها به خواست و اراده اوست . *

له ملك السموت و الارض يعذب من يشاء و يغفر لمن يشاء

14_ عذاب و آموزش انسان ها پرتویی از قدرت مطلق خداوند

يعذب من يشاء و يغفر لمن يشاء و الله على كل شيء قدير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 118 - 5

5_ خداوند ، اختیاردار عذاب و آموزش معتقدان به الوهیت عیسی (ع) و مادرش مریم (ع) است .

ان تعذبهم ... و ان تغفر لهم

ص: 589

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 17

17_ هود (ع) ، قوم مشرک خویش را به نزول عذابی از جانب خداوند آگاه ساخت .

فانتظروا إني معكم من المنتظرين

متعلق «انتظروا» به دلیل آیه بعد، عذاب الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 33 - 1,2,3

1_ نزول عذاب بر کفرپیشگان ، به دست خدا و به مشیت اوست .

إنما يأتيكم به الله

2_ نازل کردن عذاب بر کفرپیشگان ، در اختیار پیامبران نیست .

فأتنا بما تعدنا .. قال إنما يأتيكم به الله إن شاء

کفرپیشگان با مخاطب قراردادن نوح(ع) از او خواستند تا تهدیدهای اعلام شده را تحقق بخشد. حضرت نوح(ع) با آوردن کلمه «انما»_ که دلالت بر حصر دارد_ به این معنا اشاره می کند که: آوردن عذاب از شؤن خداوند است و در اختیار بشر نیست.

3_ نوح (ع) در پاسخ به عذاب طلبی کفرپیشگان ، نزول عذاب را در گرو مشیت الهی دانست و گریز از عذاب های الهی را غیر ممکن شمرد .

قال إنما يأتيكم به الله إن شاء و ما أنتم بمعجزين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 33 - 11,3

3- نزول عذاب به امر خداوند است .

أو يأتي أمر ربك

ممکن است متعلق «أمر» عذاب باشد، چنانچه مفسران نیز تصریح کرده اند.

11- فرمان عذاب ، گرچه با خداوند است ، اما زمینه ساز آن خود اهل عذابند .

أو يأتي أمر ربك .. و ما ظلمهم الله و لـكن كانوا أنفسهم يظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 54 - 6

6- رحمت بر بندگان یا عذاب ایشان ، بر اساس مشیت الهی است .

إن یشأ یرحمکم أو إن یشأ یعذبکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 5

5- عذاب های خداوند ، ریشه در رحمانیت او دارد .

یمسک عذاب من الرحمن

ص: 590

درباره این که تناسب «عذاب» با نام مقدس «رحمن» چیست؟ نظراتی ابراز گردیده است. از جمله آن که این آیه اشاره به آن دارد که عذاب الهی نیز ریشه در رحمت او دارد؛ یعنی چون رحمان است عذاب می کند و عذاب او نیز در جهتی است که با رحمانیت خداوند سازگار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 21 - 2

2 - مشمول عذاب و رحمت شدن ، بستگی به مشیت خدا دارد .

يَعَذَّبُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَشَاءُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 68 - 3

3 - کافران در قیامت ، در می یابند که منشأ عذاب ، خداوند است .

رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 50 - 4

4 - نزول عذاب و نیز برطرف ساختن آن ، تنها در اختیار خداوند است .

وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ... فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 23 - 2

2- نزول عذاب ، تنها متکی به علم و صلاحدید خداوند و خارج از حیطه تصمیم گیری پیامبران

فَأَتْنَا بِمَا تَعَدْنَا .. قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ

1010- منشأ عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - عذاب آخرت ، تجسمی از گناه در دنیا است .

فی جیدها حبل من مسد

آیه شریفه ترسیمی از آخرت همسر ابولهب ارائه می دهد؛ یعنی، او همان طور که در دنیا بوته های خار را برمی داشت و بند آن را به گردن می انداخت، تا به راه پیامبر (صلی الله علیه و آله) بیفشاند؛ در آخرت نیز بار گناه خود را برداشته و بند آن را به گردن خواهد انداخت.

ص: 591

1011- منشأ عذاب اخروی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 42 - 4

4- عذاب شدن ظالمان با آتش در روز قیامت ، به فرمان خداوند

تقول . . . ذوقوا عذاب النار الّتی کنتم بها تکذبون

1012- منشأ عذاب جهنمیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 70 - 6

6- علم خداوند ، ضامن و پشتوانه تعیین دقیق میزان و مرتبه استحقاق هر کس برای دوزخ

لنحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أُولَىٰ بِهَا

بیان داناتربودن خداوند نسبت به اولویت ها، صرفاً به منظور نشان دادن برتری آگاهی خداوند نیست؛ بلکه به نظر می رسد مقصود، بیان اجرا و سازمان یافتن عذاب ها، براساس اولویت ها است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 77 - 4

4- عذاب کافران در دوزخ ، به اراده خدا و تحت فرمان او است .

حتّٰیٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 30 - 4

4- عذاب دوزخیان در قیامت ، در اختیار خداوند و به دست او است .

فلن نزیدکم

1013- منشأ عذاب خدا

13_ عذاب های خداوند ، برخاسته از عزت و حکمت اوست .

وإن تعذبهم .. فانك انت العزيز الحكيم

جمله «فانك انت ..» همانگونه که جزای مقدر در «ان تغفر لهم» را بیان کرده است می تواند به جزای تقدیری «ان تعذبهم» نیز نظر داشته باشد در این صورت مفاد آیه این می شود: هیچ جای اعتراضی بر خداوند نیست زیرا وی اولاً عزیز است و محکوم هیچ حکمی نخواهد شد و ثانیاً حکیم است و افعال وی و از جمله عذاب و مغفرت بندگان همواره بر اساس حکمت است.

ص: 592

1014- منشأ عذاب دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فیل - 105 - 4 - 3

3 - خداوند ، به کارگیرنده عوامل طبیعی در عذاب مخالفان

ترمیهم بحجاره من سجیل

1015- منشأ عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 66 - 3

3 - عذاب شدن برخی از کافران و عذاب نشدن برخی دیگر در دنیا ، به مشیت خدا بستگی دارد .

و لو نشاء لطمسنا علی أعینهم .. فائی یبصرون

1016- منشأ عذاب زمینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 3

3_ خداوند توانمند بر فرستادن عذاب از بالا (آسمان) و از زیر پاها (زمین) بر مشرکان است.

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا من فوقکم أو من تحت أرجلکم

1017- منشأ عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 48 - 10

10 - ابتلای فرعونیان به گرفتاری ها و عذاب های دنیایی ، نمودی از آیات و نشانه های خداوند در حق آنان

و ما نریهم من آیه .. و أخذنهم بالعذاب

از ارتباط صدر و ذیل آیه شریفه، مطلب بالا قابل برداشت است.

1018- منشأ عذاب قوم عاد

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

17 - احقاف - 46 - 25 - 2

ص: 593

2- وزش طوفان بلا بر قوم عاد ، به فرمان خدا و براساس تدبیر او و نه پدیده ای اتفاقی

تدمر کلّ شیء بأمر ربّها

کلمه «أمر» می تواند به معنای فرمان باشد. در این صورت تصریح به این که ویرانگری های باد به دستور خدا صورت گرفته، در حقیقت رد ذهنیت مادی کسانی است که همه پدیده های هستی را، به عوامل صرفاً طبیعی نسبت می دهند و اراده الهی را نادیده می گیرند.

1019- منشأ عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 82 - 6

6_ زیر و زبر کردن دیار قوم لوط و بارش سنگ بر آنان ، عذابی برخاسته از امر خداوند

فلما جاء أمرنا جعلنا عـلـیها سافلها و أمطرنا علیها حجارة

مراد از «أمرنا» عذاب الهی است. تعبیر کردن از «عذاب» به «أمر» برای رساندن این معناست که: عذاب نازل شده ، برخاسته از امر و فرمان خداوند بوده است.

1020- منشأ عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 2

2_ یادآور شدن قدرت اختصاصی خداوند بر فرستادن انواع عذاب بر مشرکان و کافران، از وظایف تبلیغی پیامبر(صلی الله علیه و آله)

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 77 - 4

4- عذاب کافران در دوزخ ، به اراده خدا و تحت فرمان او است .

حتّی إذا فتحنا علیهم باباً ذا عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - تقدیر عذاب برای کافران و نیز نجات مؤمنان ، متکی به اراده الهی است .

فَأُنجِيهِمْ وَأَهْلَهُمْ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا مِنْ الْغَيْرِ

برداشت یاد شده با توجه به انتساب فعل «أُنجينا» و «قَدَّرْنَا» به خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 3 - 1

1 - نزول عذاب بر کافران و بازداشتن آن به تقدیر و فرمان خداوند است .

ص: 594

بعذاب واقع . للک_فرین ... من اللّٰه

1021- منشأ عذاب کافران پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 6 - 1

1 - انکار معجزات و دلایل روشن پیامبران و روی گردانی از تعالیم آنان ، عامل گرفتاری کافران پیشین به سرنوشت شوم و عذاب دردناک الهی

الذین کفروا .. لهم عذاب أليم . ذلک بآئنه کانت تأتیهم رسلهم بالبیین_ت ... فکفرو

«بیّنه» (مفرد «بیّنات») به معنای دلیل و حجت است؛ ولی در قرآن بر معجزه پیامبران الهی نیز اطلاق شده است.

1022- منشأ عذاب گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 14 - 13

13 - عذاب جامعه های گنه کار ، به تدبیر خداوند و جلوه ربوبیت او بر آنان است .

رَبِّهم

1023- منشأ عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 2، 1

1 _ فقط خداوند توانا بر فرستادن و مسلط کردن عذابهای گوناگون بر مشرکان است.

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا

2_ یادآور شدن قدرت اختصاصی خداوند بر فرستادن انواع عذاب بر مشرکان و کافران، از وظایف تبلیغی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10_ عذاب های نازل شده بر مشرکان ، برخاسته از فرمان خداوند است .

لما جاء أمر ربك

ص: 595

1024- منشأ عذاب مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 76 - 8

8_ نزول عذاب بر اقوام تبه کار ، برخاسته از ربوبیت خداوند است .

إنه قد جاء أمر ربك

1025- منشأ عذاب مکذبان کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 34 - 4

4- گرفتار شدن به عذاب ، در پی انکار حقانیت کتاب های آسمانی ، دستاورد خود منکران است .

كذلك فعل الذين من قبلهم و ما ظلمهم الله و لکن كانوا أنفسمهم یظلمون . فأصابهم سبیئ

1026- منشأ عذاب همسر لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 60 - 2

2- باقی ماندن همسر لوط (ع) در میان عذاب شدگان قوم لوط ، به تقدیر و دستور خدا بود .

إلا امرأته قدّرتنا إنها لمن الغیرین

تردیدی نیست که همه مقدرات به دست خداوند است و انتساب تقدیر (قدّرتنا) به فرشتگان، می تواند به خاطر این باشد که آنان معجری این تقدیر بوده اند.

1027- منشأ ممانعت از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 43 - 3

3- به هنگام نزول کیفر الهی ، تنها ، خداوند ، قادر به جلوگیری و متوقف ساختن آن است .

ولم تكن له فئة ينصرونه من دون الله

1028- منشأ نجات از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 1

1 - خداوند ، نجات بخش تقوایبشگان از عذاب قیامت

ص: 596

أليس في جهنم مثوى للمتكبرين . وينجى الله الذين اتقوا

1029- منشأ نجات از عذاب برزخی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 9

9- رهایی از عذاب الهی در دنیا و آخرت ، جز با جلب رضای خداوند و با اراده او ممکن نیست .

فلم يجدوا لهم من دون الله أنصارًا

برداشت یاد شده، از تعبیر «من دون الله» (بدون خداوند) استفاده می شود.

1030- منشأ نجات از عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 9

9- رهایی از عذاب الهی در دنیا و آخرت ، جز با جلب رضای خداوند و با اراده او ممکن نیست .

فلم يجدوا لهم من دون الله أنصارًا

برداشت یاد شده، از تعبیر «من دون الله» (بدون خداوند) استفاده می شود.

1031- منشأ نزول عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 57 - 13

13_ نزول عذاب از مقوله «حکم» و تنها در اختیار خداوند است.

ما عندی ما تستعجلون به إن الحکم إلا لله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 58 - 7, 6, 2, 1

1_ اگر نزول عذاب در اختیار پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود، کار آن حضرت با مشرکان زمان خود سریعاً فیصله می یافت.

قل لو أن عندی ما تستعجلون به لقضی الأمر بینی و بینکم

2_ نزول عذاب بر کافران و مشرکان در اختیار پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیست.

قل لو أن عندی ما تستعجلون

6_ ارائه هرگونه معجزه مورد درخواست مردم، اگر در اختیار پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود، کار آن حضرت با مشرکان زمان خود سریعاً با نزول عذاب خاتمه می یافت.

لو أن عندی ما تستعجلون به لقضی الأمر بینی و بینکم

مراد از «ما تستعجلون»، به قرینه آیات گذشته همین سوره، مانند آیه 7 و 37، می تواند نزول معجزات مورد درخواست

ص: 597

کافران باشد. بر فرض نزول این گونه معجزات، عذاب مشرکان و مخالفان در پی آن صورت خواهد گرفت.

7_ خداوند آگاهتر از هر کس به اینکه در چه زمان و شرایطی مشرکان و منکران پیامبر(صلی الله علیه و آله) را عذاب کند.

لقضی الأمر بینی و بینکم و الله أعلم بالظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 15 - 3

3- برداشتن عذاب همچون نزول آن ، به مشیت و اراده الهی بستگی دارد .

ربنا اكشف عنا العذاب .. إنا نكشفوا العذاب

از اسناد کشف عذاب به خداوند، مطلب بالا استفاده می شود.

1032- مواجهه مشرکان با عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 165 - 16

16 - مشرکان به هنگام مواجه شدن با عذاب الهی ، به انحصار قدرت به خدا ، پی خواهند برد .

و لو يرى الذين ظلموا إذ يرون العذاب أن القوه لله جميعاً

«إذ يرون» مفعول برای «یری» است و «أن القوه ..» با فعل مقدری جواب شرط می باشد؛ یعنی: «لو یری ... لعلموا أن القوه لله جميعاً؛ اگر مشرکان امروز می دیدند آن روزی را که با عذاب قیامت مواجه خواهند شد، همانا می فهمیدند که تمام قدرتها از آن خداوند است.»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 166 - 3

3 - سران شرک به هنگام مواجه شدن با عذاب قیامت ، از پیروانشان فاصله گرفته و از آنان بیزار می شوند .

إذ تبرأ الذين اتبعوا من الذين اتبعوا ورأوا العذاب

جمله «ورأوا العذاب» جمله حالیه است؛ یعنی، تبرّی و بیزاری سران شرک از پیروانشان در آن حال است که با عذاب مواجه می شوند.

1033- موانع تخفیف عذاب

5 - مخالفت عمدی و ستیزه جویانه کافران با پیامبران ، موجب دوزخی شدن و محرومیت آنان از تخفیف در عذاب الهی

قالوا أَوْ لَمْ تَكُ تَأْتِيكُم رِسَالُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَادْعُوا وَمَا دَعَا الْكُفْرِ

اعتراف کافران دوزخی به این که به پیامبران و دلایل روشن آنان دست یافته بودند، نشان می دهد که مخالفت آنان با تعالیم آسمانی، از روی عمد و ستیزه جویانه بوده است و همین موجب دوزخی شدن و محرومیت آنان از تخفیف در عذاب گردید.

1034- موانع تعجیل در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 20 - 4

4- فضل ، رحمت ، رأفت و مهربانی خداوند ، موجب شتاب نکردن او در عذاب اشاعه دهندگان فحشا

و لولا فضل الله عليكم و رحمته و ان الله رءوف رحيم

جواب «لولا» محذوف است و آنچه می تواند مقدر باشد _ به قرینه آیه 14 (لمستكم فيما أفضتم فيه عذاب عظيم) و نیز آیه قبلی که در آن اشاعه دهندگان فحشا تهدید به عذاب شده اند _ جمله ای مانند «لعاجلكم بالعقوبه» و یا «لهلكتم» می باشد.

1035- موانع تعجیل در عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 58 - 4

4- غفران و رحمت گسترده الهی ، مانع مؤاخذة و مجازات سریع کافران هدایت ناپذیر است .

و ربك الغفور ذوالرحمه لو يؤاخذهم بما كسبوا لعجل لهم العذاب

مرجع ضمیر «هم» در «یؤاخذهم» واژه «مَنْ ذُكِّرَ..» در آیه قبل است؛ یعنی، آنان که از آیات الهی، إعراض کرده و به مهلکه هدایت ناپذیری درافتادند.

1036- موانع عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 189 - 19

19 - ضرورت پرهیز از گناهان برای دور ماندن از عذاب های الهی

و اتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 98 - 1

1_ مستضعفانی که توان هجرت و راهی برای خلاصی از استضعاف ندارند، گرفتار عذاب جهنم نخواهند شد.

فاولئک مأویهم جهنم... الا المستضعفین... لا یستطیعون حیلہ و لا یهدون سبیلا

در برداشت فوق «الا المستضعفین»، استثنای متصل و «فاولئک» مستثنی منه گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 96 - 2

2_ امت های هلاک شده پیشین در صورت ایمان به پیامبران و پرهیز از مخالفت با ایشان، از انواع برکت های خدادادی بهره

ص: 599

مند می شدند و هرگز به عذاب الهی مبتلا نمی گشتند .

و لو أن أهل القرى ءامنوا و اتقوا لفتحنا عليهم بركت

«ال» در «القری» عهد ذکری است و اشاره به قریه هایی دارد که در آیه 94 آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 68 - 4

4_ وجود پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میان مجاهدان بدر ، مانع نزول عذاب بر آنان شد .

لولا كتب من الله سبق لمسکم فیما أخذتم

از احتمالاتی که درباره «کتب من الله . . .» گفته شده، حقیقتی است که در آیه 33 همین سوره آمده است (ما كان الله ليعذبهم و أنت فيهم. یعنی خداوند مردم را تا زمانی که تو در میان آنها هستی عذاب نخواهد کرد.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 8

8- ایمان و استغفار ، مانع نزول عذاب و کیفر الهی است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا إذ جاءهم الهدى و يستغفروا ربهم إلا أن تأتيهم سنه الأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 37 - 4

4- وجود انسان های مؤمن هر چند اندک در میان جامعه کافر ، مانع نزول عذاب الهی بر آنان است .

فأخرجنا . . . من المؤمنین ... و تركنا فیها ءایه

1037- موانع عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 33 - 4, 6, 8, 1

1_ وجود پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میان مردم ، مایه مصونیت آنان از عذاب های استیصال

و ما كان الله ليعذبهم و أنت فيهم

با توجه به اینکه در آیه بعد کافران مکه به عذاب الهی تهدید شدند، معلوم می شود هر کدام از این دو آیه ناظر به مصداق خاصی از عذاب الهی است. و چون آیه مورد بحث پاسخی است به درخواست عذاب استیصال «فامطرنا علینا ...» می توان گفت مراد از عذاب در «ما كان الله ليعذبهم» عذاب استیصال است.

4_ توبه و استغفار امت ها ، مایه مصونیت آنان از عذاب های استیصال

و ما كان الله معذبهم و هم يستغفرون

6_ گرایش کافران مکه به قرآن در آینده دوران بعثت ، دلیل گرفتار نشدن آنان به عذاب استیصال ، نه حقانیت ایشان در انکار قرآن

و ما كان الله معذبهم و هم يستغفرون

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «و هم يستغفرون» حال مقدر باشد. یعنی خداوند اکنون (زمان انکار قرآن) کافران

ص: 600

مکه را عذاب نمی کند، در حالی که در آینده توبه خواهند کرد. گفتنی است که استغفار و توبه کافر به ایمان آوردن اوست.

8_ از موانع نزول عذاب استیصال بر امت های گنهکار و کافر ، علم خداوند به ایمان آوردن آنان در آینده است .

و ما كان الله معذبهم وهم يستغفرون

1038- موانع عذاب کافران مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 30

30- وجود مؤمنانی در نسل و صلب کافران مکه ، مانع نزول عذاب الهی بر آنان *

لولا رجال مؤمنون ... لم تعلموهم ... لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم عذاباً

برداشت یاد شده بدان احتمال است که مراد از مردان و زنان مؤمن در آیه شریفه، فرزندان باشند که از کافران مکه تولد خواهند یافت و به ایمان خواهند گروید. آنچه مؤید این احتمال است، تعبیر «لم تعلموهم» و نیز «لو تزیلوا» می باشد؛ زیرا «لو»ی امتناعیه، تفکیک ناپذیری نسل مؤمن از کافران عصر بعثت را می رساند.

1039- موانع عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 113 - 12

12_ خویشاوندی با پیامبر (صلی الله علیه و آله) مانع از عذاب و دوزخی شدن فرد مشرک نیست .

ما كان للنبي ... أن يستغفروا للمشرکین و لو كانوا أولى قریبی ... أنهم أصحاب الجحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 76 - 6

6- حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میان مشرکان ، مانع نزول عذاب الهی بر آنان

و إذا لایلبثون خلـفک إلا قليلاً

تهدید خداوند به هلاکت مشرکان در صورت اخراج پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مکه، می تواند اشاره به این حقیقت باشد که حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) در میان آنان، مانع هلاکتشان بوده است.

1040- موانع نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 70 - 19

19 - هیچ فدیة ای از بازچه قرار دهندگان دین، برای رهایی آنان از عذاب پذیرفته نمی شود.

اتخذوا دینهم لعبا... وإن تعدل کل عدل لا یؤخذ منها

ص: 601

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 83 - 6

6 - جدایی دیرینه زن لوط از آیین و روش همسرش ، عامل جدا ماندن وی از خانواده لوط و نجات نیافتن از عذاب الهی

إلا امرأته كانت من الغبرین

1041- موجبات از دیاد عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 10 - 19

19 - گناه کافران ، بر عذاب آنان می افزاید .

إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا .. فَلَهُمْ عَذَابٌ جَهَنَّمَ وَ لَهُمْ عَذَابٌ الْحَرِيقِ

مصدق «الذین فتنوا» - به قرینه مقابله با آیه بعد - کافران اند. حرف «فاء» در «فلهم» دلالت می کند که این عقوبت، کیفر شکنجه گری آنان است. بنابراین کافران، علاوه بر این که بر کفر خویش مؤاخذه می شوند، بر کردار خویش نیز کیفر خواهند شد.

1042- موجبات از دیاد عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 30 - 2

2 - عذاب جهنم و افزایش آن ، نتیجه انکار معاد و تکذیب آیات الهی و عقوبتی متناسب با آن گناهان است .

فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ

«فاء» در «فذوقوا» و «فلن نزيدكم» دلالت می کند که چشیدن عذاب فزاینده پیامدی مناسب برای گناهان بیان شده در آیات پیشین است.

1043- موجبات ایمنی از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 48 - 7

7 - کفرپیشگان مستکبر و زراندوز ، ثروت ها و قدرت خویش را موجب مصون ماندن از عذاب های الهی می پندارند .

ما أغنى عنكم جمعكم و ما كنتم تستكبرون

1044- موجبات جاودانگی در عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 602

8 - ارتداد از دین ، گناهی نابخشودنی و درپی دارنده عذاب جاودان اخروی است .

و من الناس من يعبد الله على حرف . . . خسر الدنيا و الآخره

1045- موجبات طوفان عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 28 - 9

9- تنها ماندن مشرکان در طوفان عذاب ، بازتاب دروغ ها و افتراهایشان به خداوند

بل ضلّوا عنهم و ذلک إفکهم

چنانچه «ذلک» اشاره به عدم نصرت مشرکان از سوی آلهه باشد _ که از مضمون صدر آیه استفاده می شود _ و بعد از «ذلک» کلمه ای در تقدیر باشد؛ یعنی ، «ذلک أثر إفکهم» می توان به نکته یاد شده پی برد.

1046- موجبات عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 11 - 9

9 - فسادگری و اصلاح ناپذیری منافقان ، موجب گرفتار آمدن آنان به عذابی دردناک خواهد شد .

و لهم عذاب الیم بما كانوا . . . إذا قیل لهم لاتفسدوا فی الأرض

برداشت فوق مبتنی بر این است که: «إذا قیل» عطف بر «یکذبون» در آیه قبل باشد. بر این مبنا، مفاد جمله «إذا قیل...» نیز همانند «یکذبون» بیانگر سبب گرفتاری منافقان به عذاب الیم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 24 - 11

11 - کفرپیشگان در قیامت با آتشی که خود برافروخته اند ، عذاب خواهند شد .

فاتقوا النار وقودها الناس و الحجاره أعدت للكفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 14

14 - دین فروشی ، مایه گرفتار شدن به عقوبت ها و عذاب های الهی است .

و لا تشترُوا بآیتی . . . و ایّی فاتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 59 - 6

6 - تغییر و تبدیل اوامر خداوند ، ظلم و در پی دارنده عذاب الهی است .

فأنزلنا علی الذین ظلموا رجلاً من السماء

ص: 603

مراد از «الذین ظلموا» در جمله فوق، کسانی هستند که به جای گفتن «حطه» (خدایا! آمرزش گناهان را از تو خواهیم) سخنی دیگر بر زبان جاری ساختند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 79 - 11، 9، 2، 1

1 - تحریر و نوشتن افکار و اندیشه ها به عنوان کتاب الهی و قوانین دینی، جرم و گناهی بزرگ، و در پی دارنده عذاب الهی است.

فویل للذین یکتبون... فویل لهم ممّا کتبت ایدیهم

کلمه «ویل» کلمه ای است که انسان به هنگام گرفتار شدن به عذاب، آن را بر زبان جاری می کند. بنابراین مراد از «فویل للذین...» گرفتار شدن بدعتگذاران به عذاب است.

2 - ارائه و نشر افکار و اندیشه ها به عنوان کتاب آسمانی و فرمان های الهی، حرام و گناهی بزرگ و در پی دارنده عذاب الهی است.

فویل للذین... ثم یقولون هذا من عند الله

9 - عالمان بدعتگذار و دین ساز یهود، به عذاب الهی گرفتار خواهند شد.

فویل للذین یکتبون الکتب... فویل لهم ممّا کتبت ایدیهم

11 - درآمد های به دست آمده از راه دین سازی و بدعتگذاری، حرام و موجب عذاب الهی خواهد شد.

وویل لهم ممّا یکسبون

مراد از «ما» ی موصوله در «مما یکسبون» می تواند درآمدهایی باشد که عبارت «لیشتروا به ثمناً قليلاً» آن را بیان داشت و نیز می تواند منظور از آن مطلق اعمال و رفتار ناپسند باشد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 81 - 8، 6، 4، 3، 1

1 - گنهکاران یهود همانند دیگر گنهکاران، به اندازه استحقاقشان، در آتش دوزخ گرفتار خواهند شد.

لن تمسنا النار إلاّ أياماً معدودة... بلی

«بلی» (چنین نیست) حرف جواب است و برای رد سخن و ادعای مطرح شده به کار می رود. این کلمه در آیه شریفه رد ادعای یهود (لن تمسنا النار إلاّ أياماً معدودة) است.

3 - خداوند ، نه تنها اندک بودن عذاب یهود را تضمین نکرده ؛ بلکه در صورت احاطه داشتن گناه بر آنان ، ایشان را در آتش دوزخ ماندگار خواهد کرد .

أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا . . . بَلَىٰ مِنْ كَسْبِ سَيِّئَةٍ . . . هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

4 - گنهکارانی که گناهانشان سراسر وجود آنان را فرا گیرد ، در آتش دوزخ برای همیشه گرفتار خواهند شد .

مِنْ كَسْبِ سَيِّئَةٍ وَأَحْطَتْ بِهٖ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

«سَيِّئَةٍ» و «خَطِيئَةٍ» هر دو به معنای بدی و گناه است.

6 - کفر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام ، موجب گرفتار شدن آدمی به آتش دوزخ و خلود در آن خواهد شد .

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ . . . مِنْ كَسْبِ سَيِّئَةٍ . . . هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

آیه مورد بحث (من کسب . . .) قضیه کلی و کبرای آیات گذشته است و آیات پیشین تعیین کننده صغرای این قضیه کلی است. بنابراین کفر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام - که از جمله «أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ» (آیه 75) به دست می آید - از مصداقهای «سَيِّئَةٍ» است و اصرار بر آن، مصداق «احاطه خطیئه» خواهد بود.

8 - بدعتگذاری و دین سازی از سیئاتی است که در صورت توبه نکردن از آن ، عذاب همیشگی دوزخ را در پی خواهد داشت .

فویل للذین یکتبون الکتب . . . من کسب سیئه ... هم فیها خلدون

از مصادیق مورد نظر برای «سیئه» به دلیل «فویل للذین . . .» بدعتگذاری است که اصرار بر آن موجب احاطه خطیئه بر بدعتگذار خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 90 - 19,20

19 - منکران حقانیت قرآن و کافران به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به عذابی خوار کننده گرفتار خواهند شد .

و للکفرین عذاب مهین

20 - یهودیان منکر رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از زمره کافرانند و به عذابی خفت آور گرفتار خواهند شد .

و للکفرین عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 104 - 14

14 - یهودیان کافر به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و استهزا کننده او ، مستحق عذابی دردناک هستند .

و للکفرین عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 162 - 3,4

3 - کفرپیشگانی که بدون توبه می میرند ، برای همیشه به عذاب اخروی گرفتار می شوند .

خلدین فیها لایخفف عنهم العذاب

4 - کتمان کنندگان احکام و معارف دین و حقایق کتب آسمانی ، برای همیشه به عذاب اخروی گرفتار خواهند بود .

إن الذین کفروا و ماتوا . . . خلدین فیها لایخفف عنهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - کسب در آمد از راه های نامشروع ، حرام و موجب عذاب الهی است .

و یسترون به ثمناً قليلاً أولئك .. لا یكلمهم الله ... و لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 175 - 5,6,9,10,11

5 - عالمان اهل کتاب با کتمان حقایق کتاب های آسمانی ، گمراه شدند و عذاب الهی را برای خویش کسب کردند .

أولئك الذين اشتروا الضلله بالهدی و العذاب بالمغفره

6 - عالمان بی تعهد و وظیفه شناس ، از مغفرت الهی محروم و به آتش دوزخ گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا .. العذاب بالمغفره فما أصبر هم علی النار

9 - ضلالت پیشگان و گنهکاران به عذاب طاقت فرسای قیامت گرفتار خواهند شد .

أولئك الذين اشتروا الضلله بالهدی .. فما أصبر هم علی النار

ص: 605

10 - « عن ابی عبداللّٰه (ع) فی قول اللّٰه عز و جل « فما اصبر هم علی النار » فقال ما اصبرهم علی فعل ما یعلمون أنه یصیر هم إلی النار ; از امام صادق(ع) در تفسیر سخن خداوند عز و جل که فرموده: « فما أصبر هم علی النار » روایت شده است: چه چیز آنان را شکیبا نموده بر انجام عملی که می دانند آنها را به سوی آتش می کشاند».

11 - از امام صادق (ع) درباره « فما أصبر هم علی النار » روایت شده که فرمود: « ان معناه ما اجرهم علی النار . . . ; چه چیز آنها را بر آتش جرأت داده است». (چه چیز به آنان جرأت داده تا اعمالی انجام دهند که موجب ورود به آتش شود).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 178 - 23,24,25,30

23 - کسانی که به احکام قصاص و دیه ملتزم نباشند ، به عذاب الهی گرفتار خواهند شد .

فمن اعتدی بعد ذلک فله عذاب ألیم

«ذلک» می تواند اشاره به احکام یاد شده درباره قصاص و دیه باشد. بر این مبنا جمله «فمن اعتدی...» گویای این است که: اگر کسی ملتزم به احکام مذکور نباشد و همانند روزگار جاهلیت عمل کند، گنهکار است و به عذاب الهی گرفتار خواهد شد.

24 - کسانی که پس از عفو قاتل از قصاص و یا گرفتن دیه در پی کشتن وی برآیند ، به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

فمن اعتدی بعد ذلک فله عذاب ألیم

برداشت فوق بر این مبناست که «ذلک» اشاره به گرفتن دیه باشد. در این صورت جمله «فمن اعتدی...» بیانگر این است که: اولیای مقتول اگر قاتل را عفو کنند و از او مطالبه دیه نمایند، پس از آن حق ندارند در صدد کشتن وی باشند و او را قصاص کنند.

25 - کسانی که از احکام خدا تعدی کنند ، به عذابی دردناک گرفتار خواهند شد .

فمن اعتدی بعد ذلک فله عذاب ألیم

30 - حلبی می گوید: از امام صادق (ع) . . . درباره سخن خداوند که فرموده « فمن عفی له من أخیه شی فاتباع بالمعروف و أداء إلیه یا حسان » سؤال کردم ، فرمود: « ینبغی للذی له الحق ان لایعسر أخواه إذا کان قد صالحه علی دیه و ینبغی للذی علیه الحق ان لایمطل أخواه إذا قدر علی ما یعطیه و یؤدی إلیه یا حسان قال : و سألته عن قول اللّٰه عز و جل « فمن اعتدی بعد ذلک فله عذاب ألیم » فقال : هو الرجل یقبل الدیه أو یعفو أو یصالح ثم یتعدی فیقتل فله عذاب ألیم كما قال اللّٰه عز و جل ;

سزاوار است کسی که صاحب حق خون است و توافق در دیه کرده اند، در گرفتن دیه سخت گیری نکند و سزاوار است برای کسی که باید دیه بدهد اگر توانایی پرداخت آن را دارد کوتاهی نکند و با نیکویی پرداخت نماید. حلبی گوید: از سخن خداوند که فرموده: «فمن اعتدی بعد ذلک فله عذاب ألیم» سؤال نمودم، امام فرمود: مراد کسی است که دیه را پذیرفته یا عفو نموده و یا مصالحه کرده، سپس تجاوز نماید و

دست به قتل زند؛ پس همان طوری که خداوند فرموده برای او عذاب دردناکی است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 196 - 24، 21

21_ سرپیچی از انجام کامل اعمال حج ، موجب گرفتار شدن به مجازات سخت الهی

و اتمّوا الحج . . . و اعلموا انّ الله شديد العقاب

24_ عدم رعایت تقوا و سرپیچی از تکالیف الهی ، موجب عقاب شدید خداوند

و اتمّوا الحج . . . و اتقوا الله و اعلموا انّ الله شديد العقاب

ص: 606

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 206 - 10

10 _ نفاق ، فساد در زمین و نصیحت ناپذیری در برابر دعوت به تقوا ، گناه و موجب عذاب جهنم

و من الناس من يعجبك .. فحسبه جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 1

1 _ تسلیم نشدن در برابر اوامر خداوند و پیروی از شیطان ، موجب عذاب الهی

ادخلوا فی السلم کافه .. هل ينظرون الا ان یأتیهم الله فی ظلل

«ان یأتیهم الله»، کنایه از عذاب الهی است ؛ به قرینه «فان الله عزیز حکیم» در آیه سابق.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 211 - 8، 14

8 _ انحراف ، پس از آمدن آیات الهی ، موجب کیفر سخت خداوند

و من یدل نعمه الله .. فان الله شدید العقاب

14 _ از سنت های الهی ، عذاب شدید تحریفگران و تبدیل کنندگان دین است .

و من یدل نعمه الله .. فان الله شدید العقاب

«و من یدل نعمه الله» عام است و دربرگیرنده کلیه کسانی است که آیات الهی را تحریف می کنند؛ خصوصاً با توجه به ضرورت پندگیری دیگران از بنی اسرائیل تحریفگر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 217 - 33

33 _ کفر و ارتداد ، موجب خلود در جهنم و حبط عمل در دنیا و آخرت

و من یرتد منکم عن دینه فیمت و هو کافر فاولئک حبطت اعمالهم .. و اولئک اصحاب ال

16 _ بازگشت به رباخواری پس از آگاهی از حرمت آن ، موجب جاودانگی در آتش

فمن جاءه موعظه . . و من عاد فاولئك اصحاب النار هم فيها خالدون

جمله «فمن جاءه موعظه» به این معناست که حکم الهی به او ابلاغ شود؛ یعنی پس از بیان حکم، به آن آگاهی یابد. گفتنی است جمله «و من عاد» در برداشت فوق، بازگشت به رباخواری تفسیر شده است.

17 _ اعتقاد به همگونی بیع و ربا پس از بیان ربا و حکم آن ، موجب جاودانگی در آتش

قالوا انما البيع . . و من عاد فاولئك اصحاب النار هم فيها خالدون

در برداشت فوق متعلق «عاد»، پندار غلط همسانی بیع و ربا گرفته شده است، بنابراین جمله «و من عاد . . » به این معناست: اگر کسی پس از بیان حکم الهی درباره ربا، همچنان بر این پندار باشد که بیع همانند رباست در آتش مخلّد خواهد بود. چون وی در حقیقت کافر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 4 - 13، 9

9_ کفر به آیات خدا، موجب عذاب سخت الهی بر کافران

انّ الذین کفروا بایات اللّٰه لهم عذاب شدید

13_ تهدید شدن اهل کتاب (یهود و نصارا) به عذاب سخت الهی، در صورت کفر به آیات خداوند، قرآن، تورات و انجیل

نزل علیک .. انّ الذین کفروا ... لهم عذاب شدید

از شأن نزول به دست می آید که مورد آیه، اهل کتابند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 9 - 2

2_ محرومیت از رحمت و هدایت خداوند، موجب گرفتاری در آخرت

ربّنا لا ترغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا و هب .. رحمه ... ربّنا انک جامع النّاس

جمله «ربّنا انک جامع النّاس» که اقرار به قیامت است، به منزله علت درخواستی است که در آیه قبل بیان شده.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 11 - 11، 8، 7، 5، 3

3_ فرعونیان و پیشینیانشان که تکذیب کننده آیات خدا بودند، آتشگیره های دوزخند .

اولئک هم وقود النار. کدأب ال فرعون و الذین من قبلهم کذبوا بایاتنا

«کدأب ال»، یا تشبیه کافران عصر بعثت است به فرعونیان و پیشینیانشان و یا نمونه و مثالی است برای کافرانی که خود را بی نیاز از خدا پنداشتند و آتشگیره دوزخ شدند.

5_ مجازات کافران و تکذیب کنندگان آیات الهی، از سنت های خداوند است .

کدأب ال فرعون و الذین من قبلهم کذبوا بایاتنا فاخذهم اللّٰه بذنوبهم

خداوند همه کافران را در همه عصرها، تهدید به عذاب کرده و از این، عمومیت سنت الهی در مورد کافران، استنباط می شود.

7_ گرفتاری به عذاب الهی ، نتیجه گناهان

فاخذهم الله بذنوبهم

بنابراینکه «باء» در «بذنوبهم» سببیه باشد.

8_ فرعونیان و پیشینیانشان که تکذیب کنندگان آیات الهی بودند ، گرفتار عقوبت شدید خدا شدند .

كذبوا باياتنا فاخذهم الله بذنوبهم و الله شديد العقاب

11_ گناهان ، خود ، مایه و وسیله عذاب و کافران است .

فاخذهم الله بذنوبهم

بنابراینکه «باء» در «بذنوبهم» برای استعانت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 19 - 14

14_ کفر و انکار آگاهانه آیات الهی ، کیفر سریع خداوند را در پی دارد .

و من يكفر بايات الله فانّ الله سريع الحساب

ص: 608

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 21 - 22, 23, 18, 2

2_ کافران به آیات الهی ، مستحق عذابی دردناک

انّ الذین یکفرون بایات اللّٰه .. فبشرهم بعذاب الیم

18_ رضایت کفار عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) به کشتار انبیا توسط گذشتگان ، علّت تهدید آنان به عذاب الهی *

و یقتلون التّٰیین .. فبشرهم بعذاب الیم

تهدید بازماندگان قاتلان انبیا به عذاب در صورتی صحیح است که آنان به اعمال گذشتگان خویش راضی باشند.

21_ قاتلان پیامبران و قاتلان امر کنندگان به معروف ، گرفتار سخت ترین عذاب های الهی

و یقتلون التّٰیین بغير حق و یقتلون الذین یأمرون بالقسط.

از رسول الله (صلی الله علیه و آله) سؤال شد: ایّ الناس اشدّ عذاباً یوم القیامه؟ آن حضرت فرمود: رجل قتل نبیاً او رجلاً امر بمعروف او نهی عن منکر، سپس آن حضرت، این آیه را تلاوت کرد: «انّ الذین یکفرون ..».

تفسیر طبری، ج 3، ص 144 ؛ مجمع البیان، ج 2، ص 720 ؛ تفسیر تبیان، ج 2، ص 422.

22_ وعده عذاب دردناک به بنی اسرائیل ، به جهت قتل چهل و سه پیامبر و صد و دوازده آمر به معروف و ناهی از منکر

و یقتلون التّٰیین بغير حقّ و یقتلون الذّین یأمرون بالقسط من النّاس فبشرهم بعذاب

رسول الله (صلی الله علیه و آله) به عنوان بیان مصداق برای آیه فوق فرمود: قتلت بنو اسرائیل ثلاثه و اربعین نبیاً اول النّهار فی ساعه واحده فقام مائه رجل و اثنی عشر رجلاً من عبّاد بنی اسرائیل فامروا من قتلهم بالمعروف و نهوهم عن المنکر فقتلوا جمیعاً من آخر النّهار فی ذلک الیوم.

تفسیر طبری، ج 3، ص 144 ؛ مجمع البیان، ج 2، ص 720 ؛ تفسیر تبیان، ج 2، ص 422.

23_ وعده عذاب دردناک به قاتلان زکریّا و یحییای پیامبر (ع)

و یقتلون التّٰیین بغير حقّ .. فبشرهم بعذاب الیم

امیرالمؤمنین (ع) درباره آیه فوق فرمود: .. انّ نبی اللّٰه زکریّا قد نشر بالمناشیر و یحیی ابن زکریا قتله قومه و هو یدعوهم الی اللّٰه.

تفسیر برهان، ج 1، ص 274، ح 1.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 56 - 4، 3، 2

2_ کفر، موجب عذاب دنیا و آخرت

فاما الذین کفروا فاعذبهم .. فی الدنیا و الاخره

3_ عدم تبعیت یهود از حضرت عیسی (ع)، موجب عذاب سخت آنان در دنیا و آخرت

فاما الذین کفروا فاعذبهم عذاباً شدیداً فی الدنیا و الاخره

مصدق مورد نظر از جمله «فاما الذین کفروا»، کافران به حضرت عیسی (ع) است.

4_ برتری پیروان عیسی (ع) بر یهودیان، موجب عذاب سخن دنیوی یهودیان

و جاعل الذین اتبعوک .. فاما الذین کفروا

بنابراینکه جمله «فاما الذین ..»، به قرینه ذکر عذاب دنیوی، نتیجه جمله «جاعل الذین ...» باشد؛ یعنی عذاب دنیوی

ص: 609

یهود نتیجه تقویٰ نصارا بر ایشان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 77 - 18، 24، 17

17 - سوداگران عهد الهی و پیمان شکنان ، مستحق عذاب دردناک خداوند در قیامت

انّ الذین یشترون ... و لهم عذاب الیم

18 - علمای اهل کتاب به خاطر سوداگری بر سر عهد الهی و پیمان شکنی ، مستحق عذاب دردناک خداوند در قیامت

و من اهل الکتاب .. انّ الذین یشترون ... و لهم عذاب الیم

24 - کسانی که قسم دروغ می خورند ، در آخرت نصیبی نداشته و عذابی دردناک در انتظار آنان است .

انّ الذین .. و ایمانهم ثمناً قليلاً

امام صادق (ع)، در ضمن شمارش گناهان کبیره فرمود: و الیمین الغموس ؛ لأنّ الله عز و جلّ يقول «انّ الذین یشترون بعهد الله و ایمانهم ثمناً قليلاً اولئک لا خلاق لهم فی الاخره ...» .

عیون اخبار الرضا (ع)، ج 1، ص 287، ح 33؛ نور الثقلین، ج 1، ص 355، ح 195.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 88 - 2

2 - لعنت دائمی و عذاب تخفیف ناپذیر ، کیفر یهود و نصارا ، بجهت کفر آگاهانه آنان به پیامبر (صلی الله علیه و آله)

قوماً کفروا بعد ایمانهم .. خالدین فیها لا ینخف عنهم العذاب

بنابراینکه «قوماً کفروا» شامل یهود و نصارا نیز باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 105 - 16، 15، 11، 10

10 - تفرقه و اختلاف مؤمنان ، موجب عذابی بزرگ برای آنان

و لا تكونوا كالذين تفرقوا و اختلفوا . . و اولئك لهم عذاب عظيم

11 _ پيروان اديان پيشين به دليل تفرقه و اختلاف ميآن خویش ، دچار عذابی بزرگ

كالذين تفرقوا و اختلفوا من بعد ما جاءهم البينات و اولئك لهم عذاب عظيم

15 _ استحقاق عذاب ، پس از اتمام حجّت

من بعد ما جاءهم البينات و اولئك لهم عذاب عظيم

16 _ عذاب سخت اهل كتاب (يهود و نصارا) ، به خاطر تفرقه و اختلاف

و لا تكونوا كالذين تفرقوا و اختلفوا من بعد ما جاءهم البينات و اولئك لهم عذاب ع

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - آل عمران - 3 - 106 - 14، 9، 6، 1

1 _ كيفر سخت پويندگان راه اختلاف و تفرقه ، در روزی خواهد بود كه چهره هايی سفيد و چهره هايی سياه می شود .

و اولئك لهم عذاب عظيم . يوم تبيضّ وجوه و تسودّ وجوه

«يوم تبيضّ»، متعلق به «لهم عذاب عظيم» است.

ص: 610

6_ کفر و ارتداد ، عامل روسیاهی و عذاب در قیامت

فاما الذین اسودّت وجوههم اکفرتهم بعد ایمانکم فذوقوا العذاب بما کنتم تکفرون

9_ اختلاف و تفرقه در جامعه ایمانی ، مستلزم روسیاهی و عذاب در قیامت

و لا تكونوا کالذین تفرقوا .. فاما الذین اسودّت وجوههم ... فذوقوا العذاب

14_ عذاب أُخروی آدمی ، نتیجه کفر و اعمال بد او

فذوقوا العذاب بما کنتم تکفرون

«تکفرون . . .» ، می تواند هم شامل کفر عملی و هم اعتقادی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 108 - 8

8_ عذاب سیه رویان (کفران) ، ناشی از اعمال ناپسند (تفرقه و پراکندگی و کفر) خود آنان است و نه از ناحیه خداوند

فاما الذین اسودّت وجوههم . . . و ما اللّٰه یرید ظلماً للعالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 116 - 11

11_ کفر ، موجب جاودانگی در آتش دوزخ

انّ الذّین کفروا .. و اولئک اصحاب النار هم فیها خالدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 128 - 14،15

14_ دشمنان محارب با اهل ایمان ، مستحقّ عذاب الهی

او یعدّٰبهم فانّهم ظالمون

15_ ظلم ، موجب گرفتار شدن به عذاب الهی

او یعدّٰبهم فانّهم ظالمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 131 - 2,8,9

2_ رباخواری ، از موجبات گرفتار شدن به آتش دوزخ

لا تاكلوا الرّبواً .. و اتّقوا النّار الّتی اعدّت للكافرين

8_ همگونی عذاب رباخواران با عذاب کافران

لا تاكلوا الرّبواً .. و اتّقوا النّار الّتی اعدّت للكافرين

9_ رستگاری و عذاب ، دو فرجام متفاوت برای تقوایبندگان و کافران

واتّقوا الله لعلّکم تفلحون. و اتّقوا النّار الّتی اعدّت للكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 152 - 26

26_ سستی در نبرد با دشمن ، نزاع و پراکندگی و تخلف از دستورات فرماندهی ، گناه و موجب استحقاق عقاب

ص: 611

حتّی اذا فشتتم . . . و لقد عفا عنکم

ظاهر کلمه عفو این است که گناهی صورت گرفته باشد و گناه در این مورد همان سستی و نزاع و سرپیچی از دستورات فرماندهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 162 - 11

11_ دوزخ ، جایگاه و فرجام شوم آنانکه خشم و غضب الهی را بر خویش هموار ساخته اند .

کمن بآء بسخط من الله و مأویه جهنّم و بنس المصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 177 - 10

10_ کفر ، موجب گرفتاری به عذاب دردناک الهی

انّ الذّین اشترؤا الکفر بالایمان . . . لهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 180 - 15

15_ تناسب عذاب و عقوبت اخروی ، با گناه و عصیان

سیطوّقون ما بخلوا به یوم القیمه

طوق شدن اموال بخیلان بر گردن آنان به دلیل دلدادگی و وابستگی شدید آنان به اموال می باشد، و این حاکی از تناسب عذاب آخرت با گناه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 181 - 16,17

16_ نسبت ناروا به خداوند و کشتن پیامبران ، گناهی بزرگ و موجب عذاب سوزان دوزخ

سنکتب ما قالوا و قتلهم الانبیاء بغیر حقّ و نقول ذوقوا عذاب الحریق

«حریق»، به معنای محرق (سوزانده) است. گفتنی است عذاب سوزان برای کشتن پیامبران و نسبت ناروا به خدا دادن، حاکی از بزرگی

چنین گناهانی است.

17_ عذاب سوزان نسبت دهندگان فقر به خدا و قاتلان انبیا، با فرمان مستقیم خداوند

نقول ذوقوا عذاب الحریق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 182 - 2،7

2_ عذاب و کیفر اخروی انسان ها، نتیجه عملکرد خود آنان

ذلک بما قدّمت ایدیکم

7_ عدالت خداوند و دوری ساحت وی از ظلم، مقتضی مجازات بخیلان و قاتلان انبیا

و لا یحسبنّ الذّین ینخلون . . . ذوقوا عذاب الحریق . . . و أنّ اللّٰه لیس بظلامّ للعب

جمله «و أنّ اللّٰه . . .» عطف بر «ما قدّمت» می باشد. بنابراین دلیل دیگری برای گرفتار شدن بخیلان و قاتلان انبیا به دوزخ

ص: 612

است. یعنی عدالت خداوند اقتضا می کند که ستمگران را عذاب کند، ورنه به ستمدیده ظلم شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 185 - 10

10 - دوزخ، جزایی کامل برای اعمال ناپسند انسانها

و ائما توفون .. فمن زحزح عن النار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 8

8 - ترک عمل به وظیفه و ادعای انجام آن و انتظار ستایش در برابر عملی که انجام نشده، ناپسند و موجب عذاب دنیا و آخرت است.

و یحبون ان یحمدوا .. فلا تحسبتهم بمفازة من العذاب و لهم عذاب الیم

تکرار کلمه عذاب دلالت بر این دارد که آنها به دو عذاب گرفتار می شوند، و به نظر می رسد یکی از آن دو، عذاب دنیوی و دیگری عذاب اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 192 - 8

8 - ستمکاری، موجب ورود آدمی به آتش دوزخ و بی یآوری وی در قیامت

ربنا انک من تدخل النار فقد اخزیته و ما للظالمین من انصار

مراد از کلمه «للظالمین» همان دوزخیان هستند. بنابراین به کارگیری اسم ظاهر به جای ضمیر «ما لهم» برای رساندن این معناست که ستمکاری علت شده که خداوند آنان را به آتش کشاند و از یاری یاوران محروم باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 30 - 5

5 - جنگ های داخلی میان مسلمین، ظلم و تجاوز و موجب استحقاق عذاب اخروی است.

و لا تقتلوا انفسکم .. و من یفعل ذلک عدواناً و ظلماً فسوف نُصلیه ناراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 62 - 3

3_ مراجعه به طاغوت ، در پی دارنده عذاب در قیامت *

فکیف اذا اصابتهم مصیبه بما قدّمت ایدیهم

برداشت فوق را فرمایش امام باقر و امام صادق (ع) تأیید می کند که فرمودند: المصیبه هی الخسف و اللّٰه بالمنافقین عند الحوض.

تفسیر قمی، ج 1، ص 142؛ نورالثقلین، ج 1، ص 509، ح 367؛ تفسیر عیاشی، ج 1، ص 254، ح 181.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 613

1_ دشمنی و مخالفت با رسول خدا (صلی الله علیه و آله) ، موجب عذاب جهنم

و من یشاقق الرسول .. نوله ما تولی و نصله جهنم و ساءت مصیراً

«یشاقق» از ماده «شقق»، به معنای مخالفت کردن و دشمنی نمودن است. (مجمع البیان).

5_ گرفتاری مخالفان رسول خدا به عذاب جهنم ، مشروط به آگاهی آنان به حقانیت رسول خداست .

و من یشاقق الرسول من بعد ما تبین له الهدی .. نصله جهنم

16_ تفرقه افکنی در صفوف جامعه ایمانی ، موجب عذاب جهنم

و من .. یتبع غیر سبیل المؤمنین نوله ما تولی و نصله جهنم

20_ مخالفت با رهبری کسی که با انتخاب مشروع برگزیده شده باشد ، موجب عذاب جهنم است .

و من یشاقق الرسول .. و یتبع غیر سبیل المؤمنین نوله ما تولی

امیرالمومنین(ع) فرمود: .. فان اجتمعوا علی رجل و سموه اماماً کان ذلک لله رضی فان خرج عن امرهم خارج بطعن او بدعه ردوه الی ما خرج منه فان ابی قاتلوه علی اتباعه غیر سبیل المؤمنین و ولاه الله ما تولی ...

نهج البلاغه، نامه 6؛ نورالثقلین، ج 1، ص 551، ح 566.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 138 - 5، 4

4_ محروم ماندن آدمی از مغفرت و هدایت الهی ، موجب گرفتار شدن وی به عذاب دردناک

لم یکن الله یغفر لهم و لالیهدیهم .. بشر المنفقین بانّ لهم عذاباً ألیماً

ظاهراً مراد از منافقان، همان کسانی هستند که در آیه قبل توصیف شدند، که از جمله توصیف آنان به محرومیت از هدایت و مغفرت بود.

5_ ارتداد و ازدیاد کفر ، موجب گرفتار شدن به عذاب دردناک

ءامنوا ثم کفروا .. بشر المنفقین بانّ لهم عذاباً ألیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 139 - 3

3_ پذیرش دوستی و سرپرستی کفار ، در پی دارنده عذابی دردناک

بَشْرَ الْمُنْفِقِينَ بَأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا. الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 151 - 5,6

5_ انکار رسولان الهی ، حتی برخی از آنان ، موجب گرفتار شدن به عذابی ذلتبار است .

يَقُولُونَ نُوْمِنُ بِبَعْضٍ وَنُكْفِرُ بِبَعْضٍ .. أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

6_ اهل کتاب در صورت انکار پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یا هر یک از رسولان الهی ، به عذابی خوار کننده گرفتار خواهند شد .

أُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

به گفته مفسران، مصداق مورد نظر برای «للكافرين»، یهود و نصارا هستند.

ص: 614

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 153 - 11

11_ نگرش مادی در مورد خداوند و بهانه جویی در مقابل پیامبران ، از مصادیق بارز ظلم و موجب گرفتاری به عذاب الهی است .

یسئلک أهل الکتب .. فأخذتهم الصعقه بظلمهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 160 - 11

11_ ظلم و جلوگیری از راه خدا ، موجب عقوبت و کیفر الهی

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا علیهم طیبیت .. و بصدّهم عن سبیل اللّٰه کثیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 21

21_ ظلم ، جلوگیری از راه خدا ، به ناحق خوردن مال مردم ، موجب عقوبت های دنیوی و عذاب اخروی

فبظلم من الذین هادوا حرّمنا .. و أعتدنا للکفرین منهم عذاباً ألیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 173 - 8

8_ امتناع از عبادت خداوند به دلیل گردن فرازی و خودبرتربینی ، موجب عذاب دردناک در قیامت

و اما الذین استکفوا و استکبروا فیعذبهم عذاباً ألیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 18 - 7

7_ عذاب الهی ، پیامد آلودگی به گناه

فلم یعذبکم بذنوبکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

33_ تعلق اراده الهی به عذاب و ضلالت آدمی ، پیامد کفرورزی ، تحریفگری ، دروغپردازی علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پیروی از تحریفگران دین

الذین یسرعون فی الکفر . . . و من یرد الله فتنته فلن تملک له من الله شیئاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

23_ برخی گناهان اهل کتاب ، موجب گرفتاری حتمی آنان به عذاب الهی

انما یرید الله ان یصیبهم ببعض ذنوبهم

در برداشت فوق «ان یصیبهم» به معنای گرفتار ساختن به عذاب گرفته شده است. قابل ذکر است که «بعض ذنوبهم» می

تواند اشاره به این باشد که برخی گناهان به گونه ای است که خداوند مرتکبان آن گناه را قطعاً به عذاب گرفتار خواهد ساخت و لذا توفیق حق پذیری را از آنان سلب خواهد کرد.

28_ گرفتاری به عذاب الهی ، پیامد فسق و شکستن حریم دین

فان تولوا .. ان یصیبهم ببعض ذنوبهم وإن كثيراً من الناس لفسقون

جمله «و ان كثيراً ..» به منزله تعلیل برای «یرید الله ان یصیبهم» است، یعنی چون بسیاری از مردم بر اثر گناه در زمره فاسقان در آمده اند، خداوند آنان را گرفتار عذاب خواهد ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 72 - 27

27_ شرک ، بزرگترین گناه کبیره و موجب گرفتاری به عذاب دوزخ

انه من یشرک بالله فقد حرم الله علیه الجنة مأویة النار

از امام صادق (ع) روایت شده: .. اکبر الکبائر، الشرک بالله یقول الله عزوجل: « انه من یشرک بالله فقد حرم الله علیه الجنة مأویة النار ... » .

عیون اخبار الرضا، ج 1، ص 285، ح 33، ب 28؛ بحار الانوار، ج 79، ص 6، ح 7.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 73 - 7،8

7_ عذاب دردناک در انتظار معتقدان به تثلیث

لیمسن الذین کفروا منهم عذاب الیم

8_ اعتقاد به تثلیث علی رغم آگاهی به شرک آمیز بودن آن ، موجب عذاب دردناک در قیامت

ان لم ینتهوا عما یقولون لیمسن الذین کفروا منهم عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 80 - 20

20_ غضب خدا و عذاب همیشگی ، پیامد دوستی بسیاری از بنی اسرائیل با پادشاهان ستمگر و زیبا جلوه دادن هوا های نفسانی آنان ، به امید دستیابی به بهره های دنیایی آنان

تری كثيراً منهم يتولون الذين كفروا .. وفي العذاب هم خلدون

از امام باقر(ع) در توضیح آیه فوق روایت شده: يتولون الملوک الجبارین و یزینون لهم اهوائهم لیصیبوا من دنیاہم.

تفسیر تبیان، ج 3، ص 611؛ نورالثقلین، ج 1، ص 661، ح 315.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 94 - 15، 13

13_ تجاوز از حدود الهی_ پس از هشدار خداوند به رعایت آن_، موجب عذابی دردناک

فمن اعتدی بعد ذلک فله عذاب الیم

15_ شکار در حال احرام، علیرغم هشدار الهی به پرهیز از آن، موجب عذاب دردناک

بشیء من الصيد .. فمن اعتدی بعد ذلک فله عذاب الیم

ص: 616

به قرینه آیه بعد، مراد از شکار ممنوع شکار در حال احرام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 95 - 20,21

20 - تکرار صید در حال احرام، موجب عذاب و انتقام الهی

و من عاد فینتقم الله منه

برداشت فوق را فرمایش امام صادق(ع) تأیید می کند که فرمود: .. اذا اصاب آخر فلیس علیه کفّاره و هو ممن قال الله عزوجل «و من عاد فینتقم الله منه».

کافی، ج 4، ص 394، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 678، ح 388.

21 - اصرار بر گناه موجب عقوبت و انتقام الهی *

و من عاد فینتقم الله منه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 98 - 2,3,4

2 - شکستن حرمت کعبه و ماه های حرام، موجب عقاب شدید از سوی خداوند

جعل الله الکعبه البیت الحرام .. اعلموا انّ الله شدید العقاب

با توجه به آیه قبل معلوم می شود، از جمله کسانی که به عقاب شدید تهدید شده اند کسانی هستند که با مضامین و احکام مطرح شده در آیه قبل مخالفت کنند. برداشت فوق به گروهی از آنان اشاره دارد و در برداشتهای بعدی دیگر موارد منعکس خواهد شد.

3 - مخالفت با قربانی حج و احکام آن موجب عقاب شدید از سوی خداوند

و الشهر الحرام و الهدی و القلند .. اعلموا انّ الله شدید العقاب

4 - بی هدف پنداشتن مناسک حج و احکام و قوانین الهی، موجب عقاب شدید الهی

جعل الله الکعبه البیت الحرام قیماً للناس .. اعلموا انّ الله شدید العقاب

4_ عذاب سهمگین و بی نظیر الهی سزای آنانکه پس از مشاهده مائده آسمانی به قدرت خداوند ، رسالت عیسی (ع) و معجزه بودن آن مائده کافر شوند .

فمن یکفر بعد منکم فانی اعذبه عذاباً لا اعذبه احداً من العلمین

متعلق «یکفر» می تواند، رسالت عیسی(ع)، قدرت خداوند و معجزه بودن مائده آسمانی باشد. ضمیر در «لااعذبه» مفعول مطلق نوعی است و مرجع آن کلمه «عذاباً» می باشد یعنی لاعذب قبل هذا العذاب احداً

5_ منکران رسالت انبیا ، پس از مشاهده معجزات درخواستی ، سزاوار عذابی سهمگین

فمن یکفر بعد منکم فانی اعذبه عذاباً لا اعذبه احداً

1_ معتقدان و مدعیان الوهیت عیسی (ع) و مادرش مریم، مستحق عذاب الهی

ان تعذبهم فانهم عبادک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 49 - 3، 1

1_ تکذیب کنندگان آیات الهی به عذاب گرفتار خواهند شد.

و الذین کذبوا بآیتنا یمسهم الهذاب

3_ مداومت بر فسق (عصیان و خروج از مسیر حق) موجب عذاب الهی می شود.

یمسهم العذاب بما کانوا یفسقون

جمله «کانوا یفسقون» ماضی استمراری است؛ یعنی آنان پیوسته در فسق و فجور بسر می بردند. (الفسق: العصیان و الترتک لأمر اللّٰه عز و جل و الخروج عن طریق الحق. لسان العرب.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 65 - 8

8_ شرک زمینه ساز نزول عذابهای گوناگون و پیدایش جنگ و اختلاف در جامعه

ثم أنتم تشرکون. قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 70 - 20

20_ گرفتاری به عذاب و محرومیت از شفاعت، نتیجه بازیچه قرار دادن دین است.

الذین اتخذوا دینهم لعبا و لهوا .. أولئک الذین أسلوا بما کسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 93 - 21

21_ استکبار در برابر آیات الهی، عذاب خوارکننده پس از مرگ را (در برزخ) به دنبال دارد.

اليوم تجزون عذاب الهون . . . كنتم عن آياته تستكبرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 124 - 9

9_ فریبکاری و توطئه مداوم علیه دین، عامل گرفتاری توطئه گران به ذلت و عذاب شدید است.

سیصیب الذین . . . بما كانوا یمکرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 147 - 11

11_ جرم، زمینه ساز گرفتار شدن به عذاب الهی است.

ولا یرد بأسه عن القوم المجرمین

ص: 618

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 148 - 9

9_ فرجام تکذیب انبیا چشیدن عذاب خداست.

كذب الذین من قبلهم حتی ذاقوا بأسنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 159 - 11

11_ خداوند گروههای تشکیل شده بر اساس پذیرش بخشی از دین را به عذاب گرفتار خواهد ساخت.

إن الذین فرقوا دینهم .. . إنما أمرهم إلی الله ثم ینبئهم بما كانوا یفعلون

«آگاه سازی از اعمال ناپسند»، کنایه از گرفتار ساختن به عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 4 - 2

2_ عذاب سهمگین خداوند در انتظار جوامع مختلف از قوانین دین و پذیرنده ولایتهای غیر خداوند

و لا تتبعوا من دونه .. . و کم من قریه أهلکنها

بیان هلاکت جوامع پیشین پس از فرمان به رعایت قوانین دین و سرپیچی از ولایت غیر خدا «اتبعوا ما أنزل الیکم .. .»، بیانگر آن است که عذاب امتهای پیشین به سبب تخلف آنان از این فرمان بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 1

1_ خداوند، قوم عاد را پس از اصرارشان به شرک و انکار رسالت هود، به عذابی فراگیر گرفتار ساخت.

فأنجیناه و الذین معه برحمه منا و قطعنا دابر الذین کذبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 5

5_ جوامع مبتلا به لواط و فحشا ، جوامعی مجرم و در معرض نابودی با عذاب های سخت الهی

فانظر كيف كان عقبه المجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 95 - 11

11_ انکار رسالت انبیا با توجیه پیدایش سختی های بیدارکننده به عواملی بی هدف ، موجب گرفتار شدن به عذاب الهی است .

قالوا قد مسءاباءنا الضراء و السراء فأخذنهم بغته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 97 - 1

1_ امت های تکذیب کننده انبیا در معرض گرفتار آمدن به عذاب الهی به هر هنگام ، بویژه شبانگاهان در حال خواب و بی

ص: 619

أفأمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا بئنا و هم نائمون

تقریر جمله «أفأمن . . .» بر «و لكن كذبوا فأخذنهم ...» می رساند که مراد از «أهل القرى» امتهای تکذیب کننده انبیاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 98 - 1

1_ جوامع تکذیب کننده رسولان الهی همواره در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی ، بویژه به هنگام اشتغال به سرگرمی ها و بازیچه های روزانه

أو أمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا ضحى و هم يلعبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 136 - 7

7_ تکذیب آیات الهی و بی اعتنایی به آنها سبب هلاکت و غرق شدن فرعونیان در دریا شد .

فأغرقنهم فى اليم بأنهم كذبوا بآيتنا و كانوا عنها غفلين

حرف «باء» در «بأنهم كذبوا» سببیه است و می رساند که تکذیب آیات و بی اعتنایی به آنها سبب انتقام الهی بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 5

5_ منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و سرپیچی کنندگان از فرمان های او ، در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی هستند .

عذابی أصيب به من أشاء . . . فسأكتبها للذين يتقون ... الذين يتبعون الرسول

«الذين يتبعون . . .» مصداق بارزی برای «الذين يتقون ...» در آیه قبل است. بنابراین همان گونه که مفهوم مخالف «يتقون و ...» برخی

مصادیق «من أشاء» را تبیین می کرد، مفهوم «يتبعون ...» نیز روشنگر مصداقی بارز از «من أشاء» خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 164 - 7

7_ شکستن حرمت تعطیلی روز شنبه گناهی بزرگ در آیین یهود و در پی دارنده عذاب شدید

اللّٰه مهلكهم أو معذبهم عذاباً شديداً

شدت عذاب، حکایت از بزرگی گناه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 183 - 2

2_ تکذیب کنندگان آیات الهی سزاوار عذاب از جانب خداوند هستند .

وَأْمَلِي لَهُمْ

آنگاه مهلت دادن و تأخیر انداختن عذاب موضوع پیدا می کند که استحقاق عذاب بالفعل وجود داشته باشد.

ص: 620

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 14 - 3

3_ مشرکان حاضر در کارزار بدر، مردمی کفرپیشه و مستحق عذاب با آتش دوزخ

و أن للكفرین عذاب النار

از مصادیق مورد نظر برای «للكفرین» مشرکان حاضر در کارزار بدر می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 34 - 10، 2، 3

2_ بازداشتن مردم از ورود به مسجدالحرام، گناهی مستوجب عذاب الهی

و ما لهم ألا يعذبهم الله وهم يصدون عن المسجد الحرام

3_ کافران مکه به دلیل بازداشتن اهل ایمان از ورود به مسجدالحرام، مستوجب عذاب (کشته شدن، اسیر گشتن و...) بودند.

و ما لهم ألا يعذبهم الله وهم يصدون عن المسجد الحرام

با توجه به آیه قبل که عذاب استیصال را برای مردم مکه با شرایط ذکر شده منتفی دانست، معلوم می شود مراد از عذاب در این آیه به دلیل وقوع آن در بین آیات نبرد، شکست کافران و کشته و اسیر شدن آنان است.

10_ اکثر کافران مکه ناآگاه به مستحق بودن عذاب الهی به سبب بازداشتن مؤمنان از مسجدالحرام

و ما لهم ألا يعذبهم الله وهم يصدون عن المسجد الحرام... و لكن أكثرهم لا يعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 35 - 7، 3

3_ کافران مکه به سبب انجام اموری لغو و بیهوده در پیرامون کعبه به عنوان عبادت و نیایش، مستحق عذاب الهی بودند.

و ما لهم ألا يعذبهم الله... و ما كان صلاتهم عند البيت إلا مكاء و تصديه

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «ما كان صلاته...» عطف بر «وهم يصدون...» باشد.

7_ کافرانی که بر کفر خویش اصرار ورزند، مستحق عذاب الهی هستند.

فذوقوا العذاب بما كنتم تكفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 53 - 9

9_ خداوند به سبب کفرورزی فرعونیان و اقوام پیش از آنها ، نعمت های خویش را از آنان سلب و به تقمت و عذاب تبدیل کرد .

كدأب ءال فرعون . . . ذلك بأن الله لم يك مغيرا ... حتى يغيروا ما بأنفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 68 - 1

1_ گرفتن اسیر در کارزار بدر ، مقتضی رفتار شدن مجاهدان آن کارزار به عذابی بزرگ از جانب خداوند

لولا كتب من الله سبق لمسكم فيما أخذتم عذاب عظيم

کلمه «فی» در «فیما أخذتم» سببیه است و «ما» در آن مصدریه. یعنی «بسبب أخذکم». و مراد از آن به دلیل آیه قبل

ص: 621

اسیر گرفتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 11

11 - اتفاق دارایی ها در راه جنگ و جهاد ، واجب و امتناع ورزیدن از آن ، در پی دارنده عذاب دردناک دوزخ است .

و الذين يكتزون الذهب والفضه ولا ينفقونها في سبيل الله فبشرهم بعذاب أليم

برداشت فوق با توجه به این حقیقت است که آیه شریفه به دنبال آیات مربوط به جنگ و قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 66 - 13

13 - جرایم انسان ، منشأ اصلی کیفر و عذاب الهی

نعذب طائفه بأنهم كانوا مجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 67 - 22

22 - ترویج زشتی ها ، پیشگیری از نیکی ها و امتناع از انفاق ، جرم و موجب عذاب حتمی

نعذب ... مجرمين ... يأمرن بالمنكر و ينهون عن المعروف و يقبضون أيديهم

آیه شریفه، بیانگر خصوصیات مجرمانی است که در آیه پیشین آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 79 - 13

13 - خرده گیری و مسخره کردن مؤمن گناهی بزرگ و در پی دارنده عذاب سخت الهی است .

فيسخرون منهم سخر الله منهم و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 4 - 14

14_ استمرار و پافشاری بر کفر ، موجب گرفتار شدن به عذاب دردناک دوزخ است .

و الذین کفروا لهم . . . عذاب أليم بما كانوا یکفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 54 - 5

5_ پافشاری بر شرک ، تکذیب پیامبر (صلی الله علیه و آله) و انکار قرآن ، ظلم بوده و در پی دارنده عذاب است .

وإن کذبوک . . . أثم إذا ما وقع ءامنتم به . . . ولو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 26 - 11

11_ کفریشتگان ، در خطر گرفتار شدن به عذابهایی دردناک در دنیا

ص: 622

أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمِ أَلِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 30 - 2

2_ طرد مؤمنان (نپذیرفتن آنان به جرگه و مجمع اهل ایمان) گناه و درپی دارنده عذاب الهی است .

من ينصرني من الله إن طردتهم

«من الله» به معنای «من عذاب الله» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 57 - 11

11_ نزول عذاب الهی بر کفرپیشگان ، برخاسته از استحقاق آنان است نه آنکه وجودشان موجب ضرر و زیان بر خدا باشد .

و يستخلف ربي قومًا غيركم ولا تضرونه شيئًا

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «لا تضرونه» حال باشد. بر این اساس جمله «يستخلف... ولا تضرونه» چنین معنا می شود. در حالی که ضرر و زیانی را متوجه خدا نمی کنید شما را عذاب می کند و این معنا می رساند که موجب عذاب، استحقاق کفرپیشگان است نه این که وجودشان مایه ضرری بر خدا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 2

2_ خداوند ، در پی اصرار قوم عاد بر کفر و شرک ، عذابی سخت و سهمگین بر آنان نازل کرد .

ولما جاء أمرنا .. ونجینهم من عذاب غليظ

مراد از «أمر» عذاب نازل شده بر قوم عاد است. «عذاب غلیظ» در ذیل آیه _ بنابر یک احتمال، یعنی دنیوی بودن عذاب _ دلالت بر سهمگینی عذاب نازل شده بر قوم عاد دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 63 - 9

9_ صالح (ع) به مردم خویش اعلام کرد : در صورت پذیرش خواسته آنان (ترک دعوت به توحید) گنه کار و مستحق عذاب الهی خواهد

بود .

فمن ينصرني من الله إن عصيته

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - هود - 11 - 65 - 2

2_ قوم ثمود، با پی کردن ناقه صالح و از میان بردن آیت رسالت او، عذاب الهی را برای خویش قطعی ساختند .

فعقروها فقال تمتعوا فی دارکم ثلثه ایام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 10

10_ کفرپیشگان و مخالفان معارف دین، در خطر گرفتار شدن به عذاب های الهی اند .

ص: 623

فلما جاء أمرنا ننجينا صـ لِحًا . . . و من خزی یومئذ إن ربک هو القوی العزیز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 1

1_ خداوند، در پی اصرار مردم مدین بر شرک‌ورزی و نپذیرفتن تعالیم شعیب (ع)، آنان را به عذابی سخت گرفتار ساخت.

و لما جاء أمرنا

مراد از «أمر» عذاب نازل شده بر قوم شعیب است. اضافه آن به ضمیر «نا» حکایت از بزرگی آن عذاب دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 3

3_ عذاب های الهی آن گاه بر شهرها و آبادی ها فرو می ریزد که عموم افرادش ستم پیشه بوده و آثار کفر و شرک در همه جا مشهود باشد

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هی ظـ لمه

نسبت دادن ظلم به آبادیها (و هی ظالمه) نسبتی مجازی است و هدف از آن رساندن این معناست که: همه و یا اکثر قریب به اتفاق اهل آن آبادیها، ستمکار بودند؛ به گونه ای که گویا ستم کاری در هر کوی و برزن نمایان بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 113 - 18

18_ «عن النبی (صلی الله علیه و آله) قال: . . . وقال لقمان لإبنه: یا بنی . . . إن كنت صالحاً فابعده من الأشرار و السفهاء، فریما أصابهم الله بعذاب فیصیبک معهم، فقد أفصح الله سبحانه و تعالی بقوله: . . . و . . . وقال سبحانه: «و لا تتركوا إلی الذین ظلموا فتمسکم النار» . . .»

از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) روایت شده است که فرمود: . . . لقمان به فرزندش گفت: ای پسرک من! . . . اگر انسان شایسته ای هستی از اشرار و سبک مغزان دوری کن، چه بسا خداوند بر آنان عذابی بفرستد و تو را هم با آنان فرا گیرد . . . خداوند در گفتار خود به روشنی فرموده: . . . و . . . «و لا تتركوا إلی الذین ظلموا» . . .» .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 116 - 2,5

2_ فساد و تبه کاری های امت های گذشته ، عامل گرفتاری آنان به عذاب و هلاکت

فلولا كان من القرون من قبلكم أولوا بقیه ینھون عن الفساد

عبارت «ممن أنجینا منهم» قرینه بر این است که مقصود از «القرون من قبلکم» امتهایی اند که به عذابهای الهی گرفتار شده و به هلاکت رسیده اند.

5_ فسادها و تباهیها ، آن گاه که رواج یابد و فراگیر شود ، امت ها را در خطر عذاب های الهی قرار می دهد .

ینھون عن الفساد فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 122 - 2

2_ اعمال و عقاید کفرپیشگان ، موجب گرفتار شدن آنان به عذاب های الهی است .

ص: 624

و قل . . . اعملوا علی مکانتکم ... وانتظروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 8

8- وجود دلایل روشن بر توحید و حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مانع هر گونه بهانه ای برای انکار آنها و موجب استحقاق کفران و مشرکان به عذاب های الهی است .

و ما اکثر الناس . . . بمؤمنین ... و ما یؤمن اکثرهم بالله إلا و هم مشرکون. أفأمنو

حرف «فاء» در «أفأمنوا» استحقاق عذاب را بر آیه «ذلک من أنباء الغیب . . .» _ که حاوی برهان بر حقانیت قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) است و آیه «و کائین من آیه ...» _ که در بردارنده دلیل بر توحید می باشد _ مترتب کرده است ؛ یعنی ، چون اتمام حجت شده ، عذر و بهانه ای در کار نیست و کفرپیشگان مستحق عذابند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 7 - 1,2,3

1- پیامبر (صلی الله علیه و آله) موظف به یادآوری اعلام الهی به مردم به اینکه : هر کس سپاسگزار باشد ، قطعاً نعمتش فزونی می یابد و هر کس کفران نماید ، دچار عذاب شدید می گردد .

و إذ تأذن ربکم لئن شکرتم لأزیدنکم و لئن کفرتم إن عذابی لشدید

«و إذ تأذن» عطف بر «إذ قال» است که در آن «اذکر» در تقدیر است و مخاطب پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) می باشد.

2- موسی (ع) از قوم خود خواست تا به یاد فرمان و توصیه خداوند باشند که هر کس شکرگزاری نماید خداوند نعمتش را افزون می کند و هر کس کفران نماید دچار عذاب شدید خواهد شد .

اذکروا نعمه الله علیکم . . . و إذ تأذن ربکم لئن شکرتم لأزیدنکم و لئن کفرتم إن

این برداشت مبتنی بر این نکته است که «إذ تأذن» مقول قول موسی (ع) و عطف به «اذکروا نعمه الله» باشد.

3- افزایش نعمت در صورت شکرگزاری و تهدید به عذاب در صورت کفران نعمت ، مقتضای ربوبیت الهی

و إذ تأذن ربکم لئن شکرتم لأزیدنکم و لئن کفرتم إن عذابی لشدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 63 - 5

5- نپذیرفتن دعوت انبیا و وعده های الهی و شک و تردید مستمر در آن ، پیامدار عذاب الهی

قالوا بل جنن ک بما کانوا فیه یمترو

فعل مضارع «یمترو» با آمدن فعل «کانوا» پیش از آن، بیانگر استمرار مضمون آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 73 - 5

5- سرمستی و غفلت ، از عوامل گرفتار شدن اقوام به عذاب الهی

إنهم لفی سکرتهم یعمهون . فأخذتهم الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 79 - 4

ص: 625

4- ظلم و بیدادگری، گناهی بزرگ و در پی دارنده عذاب الهی است .

وإن كان أصحاب الأيكة لظلمين . فانتقمنا منهم

انتقام خداوند از «اصحاب ایکه» به خاطر ظلم آنها، بیانگر این نکته است که ظلم و بیدادگری گناهی نیست که قابل عفو و آمرزش باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 83 - 3

3- گرفتار شدن انسان به عذاب الهی ، نتیجه فکر ، عقیده و اعمال خود اوست .

و لقد كذب أصحاب الحجر .. فأخذتهم الصيحة

برداشت فوق با توجه به این نکته است که «فا» در «فأخذتهم» برای تعقیب و سببیت است و بیانگر این است که عذاب «صیحه» بر اصحاب حجر، به دنبال تکذیب آنان بوده و این تکذیب سبب عذابشان گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 61 - 2

2- مورد عقوبت قرار گرفتن انسان های ظالم ، نتیجه عمل خود آنان است .

و لو يؤاخذ الله الناس بظلمهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 63 - 14

14- کیفر امتهایی که به دعوت انبیا جواب مساعد ندادند ، عذاب دردناک است .

و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 94 - 11، 10

10- شکستن سوگند و پیمان ، دارای بازتاب های ناگوار دنیوی و عذاب بزرگ اخروی

ولا تتخذوا أيمانكم دخلاً .. و تذوقوا السوء بما صدقتم عن سبيل الله و لكم عذاب

برداشت فوق مبتنی بر این احتمال است که «تذوقوا...» اشاره به ناگواریهای دنیوی و «عذاب عظیم» اشاره به عذاب اخروی باشد.

11- ایجاد مانع بر سر راه خدا (دین الهی)، موجب مشکلات دنیوی و عذاب بزرگ اخروی است.

و تذوقوا السوء بما صدقتم عن سبيل الله و لكم عذاب عظيم

مقصود از «سبیل الله» دین خداست که در آیات بسیاری از قرآن به همین عنوان آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 104 - 4

4- عذاب دردناک، فرجام و کیفر کافرانی است که از سر لجاج و عناد به آیات الهی ایمان نمی آورند.

إن الذين لا يؤمنون بأيت الله... لهم عذاب أليم

ص: 626

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 105 - 8

8- افترا بستن بر پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن ، موجب عذاب دردناک اخروی است .

لهم عذاب أليم . إنما يفتري الكذب الذين لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 113 - 8,9,10

8- تکذیب رسولان و رهبران الهی ، ظلم بوده و موجب عذاب و مشکلات دنیوی است .

رسول منهم فكذبوه فأخذهم العذاب وهم ظالمون

9- عملکرد خود انسان ها ، عامل ابتلای آنان به عذاب فراگیر الهی است .

فكذبوه فأخذهم العذاب وهم ظالمون

10- مبتلا شدن مکیان به عذاب ، پس از تکذیب پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)

قریه کانت ءامنه . . . و لقد جاءهم رسول منهم فكذبوه فأخذهم العذاب

برداشت فوق، بنابراین نکته است که مراد از قریه یاد شده در آیه قبل، «مکه» باشد و ضمائر «جائهم» و «فأخذهم» به مکیان برگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 10 - 1

1- کفر به آخرت ، مایه ابتلا به عذاب دردناک الهی است .

و أن الذين لا يؤمنون بالآخرة أعتدنا لهم عذاباً أليماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 16 - 10

10- گسترش و فراگیری فساد در سطح جامعه ، مایه نزول حتمی عذاب الهی است .

ففسقوا فيها فحقّ عليها القول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 4 - 2

2- اعتقاد به فرزندگزينی خدا ، پنداری بس ناروا و موجب عذابی شديد است .

لينذر بأسًا شديدًا .. و يندر الذين قالوا اتخذ الله ولدًا

آيه قبل، یکی از رسالت های قرآن را، بيم به عذاب شديد الهی بيان کرد و اين آيه، به یکی از موارد استحقاق آن عذاب اشاره کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 5

5- باور نداشتن رهنمود های الهی و استغفار نکردن از لغزش ها ، درپی دارنده عذاب الهی است .

و ما منع الناس أن يؤمنوا .. و يستغفروا ربهم إلا أن تأتيهم سنّة الأولين

ص: 627

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 3

3- پرستش بت ها و اطاعت شیطان ، موجب گرفتاری به عذاب الهی است .

یَأْتِ لَا تَعْبُدَ الشَّيْطَانَ . . . إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمْسَكَ عَذَابَ مِنَ الرَّحْمَنِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 59 - 3

3- ضایع کردن نماز و پیروی از شهوات ، موجب گمراهی و گرفتاری به عذاب است .

أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَةَ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا

«غِيًّا» به معنای گمراهی است. گفتنی است که در جمله «يَلْقَوْنَ غِيًّا» _ به قرینه آیه بعد (... يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ) _ مضافی در تقدیر است; یعنی، «يَلْقَوْنَ جَزَاءَ غِيِّهِمْ; آنان سزای گمراهی خود را _ که جهنم و عذاب آن است _ خواهند چشید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 79 - 4

4- گفته ها و ادعا های بی اساس در مورد کفر و ایمان و آثار آنها ، دارای عقوبت و عذاب

سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 97 - 10

10- سرسختی و لجاجت در برابر دعوت قرآن ، موجب گرفتاری به عقوبت و عذاب الهی

و تَنْذِرُ بِهِ قَوْمًا لُدًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 48 - 2

2 - تکذیب پیامبران و آیات الهی و روی گردانی از آنان ، در پی دارنده عذاب الهی است .

أَنَّ الْعَذَابَ عَلَىٰ مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ

متعلق تکذیب به دلیل آیات گذشته، رسالت پیامبران و نیز آیاتی است که برای اثبات آن ارائه می کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 61 - 5

5 - افترای بر خداوند و گفتن چیز های دروغ و خود بافته در باره او ، گناهی عظیم و موجب استحقاق عذاب استیصال و نابودی است .

لَاتَقْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا فَيَسْحَتَكُمْ بِعَذَابٍ

«إسحات» (مصدر «يسحتكم») به معنای ریشه کن کردن و نابود ساختن است. «فيسحتكم بعذاب» با توجه به نکره بودن «عذاب» _ که بر عظمت و شدت آن دلالت دارد _ به این معنا است: شما را با عذابی سخت، ریشه کن و هلاک خواهد ساخت.

ص: 628

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 86 - 16

16 - گمراهی پس از هدایت و شرک‌ورزی پس از توحید، زمینه ساز گرفتاری به خشم سنگین و پایدار خداوند و عذابی سخت و طولانی از جانب او

أضلّهم السامريّ . . أم أردتم أن يحلّ عليكم غضب من ربكم

«حلول غضب» بر رسوخ و دوام آن و نکره بودن «غضب» بر عظمت آن دلالت دارد. فرود آمدن غضب الهی، کنایه از نزول عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 18 - 10

10 - نسبت ناروا به خداوند موجب استحقاق هلاکت و عذاب الهی است .

لکم الویل ممّا تصفون

«الویل» در اصل به معنای عذاب و هلاکت است و در جایی استعمال می شود که کسی و یا کسانی در معرض هلاکتی باشند که مستحق آن هستند (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 10 - 1

1 - دوزخ و عذاب سخت آن، دستاورد خود انسان ها است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 25 - 15، 1

1 - کفر به خدا و سرپیچی از عبادت او، گناهی نابخشودنی و در پی دارنده عذاب دردناک دوزخ است .

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ

مراد از «الطيب من القول» _ همان طور که در آیه پیش گفته شد _ کلمه توحید و «صراط حمید» عبادت خدای یگانه است. بنابراین با توجه به ارتباط این آیه با آیه پیش، می توان گفت: «كفروا» در «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا» به تقدیر «كفروا بالطيب من القول» است و مراد از «سبیل الله» در «يصدون عن سبیل الله»، عبادت و پرستش خدای یگانه می باشد. قابل ذکر است که «الذین» اسم «إِنَّ» و خبر آن محذوف است و تقدیر آن به قرینه ذیل آیه چنین می شود: «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا... نذيقهم من عذاب أليم».

15 - عذاب دردناک دوزخ ، کیفر هر نوع انحراف از حق و تجاوز به حقوق دیگران در محیط مسجد الحرام

و من یرد فیہ بالحاد بظلم نذقه من عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 57 - 8

8 - استکبار در برابر خدا و آیات او ، در پی دارنده عذاب ذلت بخش و خوار کننده دوزخ

و الذین کفروا و کذبوا بآیتنا .. عذاب مهین

ص: 629

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 23 - 11

11 - پیامد شرکورزی ، گرفتار شدن به قهر الهی است .

ما لکم من إله غیره أفلاتتقون

متعلق «أفلاتتقون» حذف شده است؛ یعنی: «أفلاتتقون أن يعذبکم الله؛ آیا از عذاب قهر خدا نمی ترسید؟»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 32 - 9

9 - عذاب قهر الهی ، پیامد شرکورزی و انحراف از توحید است .

ان اعبدوا الله .. أفلاتتقون

«إتقاء» (مصدر «تقون») به معنای ترسیدن است. متعلق «تقون» حذف شده و تقدیر چنین است: «أفلاتتقون أن يعذبکم الله؛ آیا نمی ترسید که خدا شما را عذاب نماید؟».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 23 - 5

5 - عذاب بزرگ خداوند ، پیامد و کیفر قذف کردن زنان عقیف و مؤمن است .

إنّ الذین یرمون المحصنات .. لهم عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 63 - 10، 13

10 - مبتلا شدن به فتنه و بلا و یا عذاب دردناک الهی ، پیامد سرپیچی از فرمان های رسول خدا است .

فلیحذر الذین یخالفون عن أمره أن تصیبهم فتنه أو یصیبهم عذاب أليم

13 - شانه خالی کردن از بار مسؤولیت اجتماعی و حل و فصل امور مسلمین ، پیامدار فتنه و بلا و یا عذاب دردناک الهی است .

وإذا کانوا معه علی أمر جامع لم یذهبوا .. فلیحذر الذین یخالفون عن أمره أن تصیب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 135 - 3

3 - کفران نعمت های الهی ، در پی دارنده عذاب و کیفری سخت

و اتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ .. إِيَّيْ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 201 - 4

4 - ایمان نیاوردن به آیات الهی ، در پی دارنده عذابی دردناک

لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 630

6 - شرک به خدا در اعتقاد و عمل ، در پی دارنده عذاب

فلا تدع مع الله إلهاً آخر فتكون من المعذبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - استمرار یافتن تردید و ناباوری بشر نسبت به آیات الهی ، عامل نابودی آنان با عذاب قهر الهی

و إذا وقع القول .. أن الناس كانوا بـِـایـِـتنا لا یوقنون

تعبیر «کانوا بآیاتنا ..» بیانگر استمرار یافتن کفر و ناباوری نسبت به آیات الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - ظلم و گناه خود انسان ، مایه ابتلای وی به عذاب الهی

و وقع القول علیهم بما ظلموا

«با» در «بما ظلموا» برای سببیت و نشانگر آن است که سبب اصلی محکومیت کافران به عذاب الهی ، ظلم و ستم خود آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - کافران به آیات خدا و معاد ، عذابی دردناک خواهند داشت .

و الذین کفروا بأیت اللّٰه ولقائه .. و أولئک لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - شیوع عمل لواط و راهزنی و رواج گناه علنی ، عذاب الهی را در پی دارد .

أنتکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر فما کان جواب قومہ

درخواست قوم لوط از حضرت لوط(ع) برای نزول عذاب، با جمله شرطی «إِنْ كُنْتُمْ مِنَ الصَّادِقِينَ» نشان دهنده وعده عذاب از جانب لوط(ع)، به آنها است. گفتنی است وعده عذاب از سوی پیامبری به قومی، به خاطر اعمال یاد شده، حکایت می کند که آن اعمال مستحق عذابند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 31 - 10

10 - ظلم قوم لوط با لوط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه، در پی دارنده هلاکت و عذاب برای آنان

أَنْتُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَ... إِنْ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 37 - 9

ص: 631

9 - تکذیب پیامبر خدا، عذاب ویران گر و هلاکت باری را در پی دارد .

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جِثْمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 40 - 4

4 - آلودگی به گناه، در پی دارنده عذاب و هلاکت است .

فَكَلَّا أَخَذْنَا بِذُنُوبِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 53 - 7

7 - کفر و انکار آیات الهی، موجب نزول عذاب است .

و الَّذِينَ ... كَفَرُوا بِاللَّهِ ... وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لَجَاءَهُمُ الْعَذَابُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 54 - 8

8 - کفر، موجب گرفتار شدن به عذاب جهنم است .

وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ

آوردن اسم ظاهر «الکافرین» به جای ضمیر، با این که جای آوردن ضمیر است، اشعار به تأثیر کفر در دخول در جهنم دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 55 - 6

6 - تداوم بر اعمال ناروا، در پی دارنده عذاب فراگیر جهنم است .

ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 9 - 20,22,24

20 - تکذیب انبیا ، در پی دارنده عذاب الهی است .

و جاءتهم رسلهم بالبینات فما كان الله ليظلمهم

22 - انجام دادن عملی که منجر به گرفتار شدن در عذاب الهی شود ، ستم بر خویش است .

و جاءتهم رسلهم بالبینات فما كان الله ليظلمهم ولکن كانوا انفسهم يظلمون

24 - عذاب و کیفر جوامع تکذیب کننده ، نتیجه ظلم و ستم آنان به خودشان بود .

فما كان الله ليظلمهم ولکن كانوا انفسهم يظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 47 - 14، 7

7 - مخالفت با پیامبران الهی و تکذیب رسالت آنان ، موجب استحقاق عذاب دنیوی است .

لقد أرسلنا .. فانتقمنا من الذين أجرموا

ص: 632

14 - تکذیب انبیا و برخورد منفی با پیام آنان ، در پی دارنده انتقام الهی و عذاب است .

فانتقمنا من الذین أجرموا

مراد از «أجرموا» به قرینه این که سخن از ارسال انبیا و انتقام از مخالفان آنان است، تکذیب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 21 - 16

16 - سرانجام رویگردانی از آن چه که خداوند نازل کرده و گردن نهادن به راه شیطان ، آتش شعلهور است .

و إذا قيل لهم اتبعوا ما أنزل الله .. أو لو كان الشيطان يدعوهم إلى عذاب السع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 24 - 10

10 - کفر ، عامل گرفتار شدن انسان به عذابی سخت است .

و من كفر فلا يحزنك كفره .. ثم نضطرهم إلى عذاب غليظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 14 - 13، 9، 3

3 - فراموش کردن قیامت ، گرفتاری به عذاب را در پی دارد .

فذوقوا بما نسيتم

«باء» در «بما» سببیه و «ما» مصدریه است. بنابراین، معنا چنین می شود: «به خاطر فراموشی تان روز قیامت را بپشیدید...!».

9 - مداومت بر اعمال ناشایست ، عامل ابتلا به عذاب ابدی است .

وذوقوا عذاب الخلد بما كنتم تعملون

13 - ابتلای انسان به کیفر های اخروی ، نتیجه موضع گیری ها و عملکرد خود وی است .

فذوقوا بما نسيتم .. بما كنتم تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - تکذیب همواره قیامت و جهنم ، موجب عذابی سخت است .

ذوقوا عذاب النار الذی کنتم به تکذّبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 8 - 7

7 - عمل نکردن به تعالیم و دستور انبیا ، در پی دارنده عذابی دردناک است .

و إذا أخذنا من النّبیین میث - قهم . . . لیسئل . . . و أعدّ للک - فرین عذاباً ألیماً

مراد از «الکافرین» به قرینه اخذ میثاق از پیامبران - که همانا، آن میثاق، ابلاغ پیام الهی بوده است - کسانی اند که آن تعالیم و پیام ها را نادیده گرفته اند و در نتیجه، گرفتار عذاب می شوند.

ص: 633

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 57 - 7

7 - خداوند ، برای آزاردهندگان خود و پیامبرش ، عذابی خوارکننده تدارک دیده است .

إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ .. وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 8 - 8

8 - کسانی که به آخرت ایمان نمی آورند ، گرفتار عذاب خواهند شد .

الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 42 - 8

8 - انکار مستمر وجود کیفر و عذاب در قیامت ، عذاب آور است .

ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تَكْذِبُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 45 - 8

8 - تکذیب پیامبران الهی ، غضب و عذاب الهی را در پی دارد .

فَكَذَّبُوا رَسُولِي فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ

«نکیر» به معنای منکر و مکروه و کنایه از غضب الهی است. گفتمی است که نکیر به «ی» محذوف اضافه شده و به منزله «نکیری لهم» می باشد. بنابراین، معنا چنین می شود: آنان پیامبران مرا تکذیب کردند؛ به هنگام آمدن عذاب من، چه وضع و حالی خواهند داشت؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 54 - 6

6 - شک و دودلی آمیخته با بدگمانی مشرکان پیشین ، به بعث و قیامت باعث گرفتار شدن آنان به عذاب

و حیل بینهم و بین ما یشتھون کما فعل بأشیاعھم . . . إنھم کانوا فی شکّ مریب

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

15 - فاطر - 35 - 7 - 5

5 - کفر و انکار دین الہی ، ہر چند توأم با عمل کفرآمیز نباشد ، موجب عذاب شدید و بدبختی است .

الذین کفروا لھم عذاب شدید و الذین ءامنوا و عملوا الصالحات لھم مغفرہ

برداشت یاد شدہ ، با توجہ بہ این نکتہ است کہ خداوند ، سعادت مندی مؤمنان را در گرو دو چیز (ایمان و عمل صالح) دانستہ است؛ ولی بدبختی و عذاب شدید کافران را صرفاً بہ کفر آنان مربوط کردہ و عمل کفرآمیز آنان سخن نگفتہ است.

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

15 - ص - 38 - 14 - 3

ص: 634

3- نزول کیفر و عذاب الهی بر قوم نوح، عاد، فرعون، ثمود، لوط و اصحاب ایکه (قوم شعیب) به جرم تکذیب پیامبران

إِنْ كَلَّ الْكَذِبَ الرِّسْلَ فَحَقَّ عِقَابُ

«حَقٌّ» به معنای «ثَبَّتَ» (ثابت و محقق است) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 26 - 19، 20، 21، 22

19 - بیرون رفتن از مسیر خدا، در پی دارنده عذاب شدید الهی

إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ

20 - داوری ظالمانه و متکی بر هوا و هوس، در پی دارنده عذاب شدید الهی

فاحكم بين الناس بالحق ولا تتبع الهوى .. إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ

21 - فراموشی روز قیامت، عامل ابتلای انسان به عذاب شدید الهی

لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ

«باء» در «بما نسوا..» برای سببیت است؛ یعنی، چون انسان ها روز حساب را فراموش کردند، به عذاب شدید محکوم شدند.

22 - هواپرستی، علت نخستین و زمینه اصلی ابتلای انسان به عذاب شدید الهی

و لا تتبع الهوى .. إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ

آیه شریفه، پیروی از هوای نفس را سبب گمراهی و گمراهی را، موجب ابتلا- به عذاب شدید دانسته است؛ ولی در پایان، فراموشی روز حساب را سبب عذاب شدید معرفی کرده است. از این بیان استفاده می شود که برای عذاب شدید، سبب های گوناگونی هست و چون پیروی از هوای نفس مقدم ذکر شد، می توان استفاده کرد که این سبب از نخستین سبب های عذاب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 85 - 6

6 - پیروی از ابلیس، موجب استحقاق عذاب دوزخ

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 10، 7

7 - عذاب سخت و گریزناپذیر ستمگران ، نتیجه رفتار و کردار آنان است .

وقیل للظالمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

10 - ظلم ، موجب عذاب سخت الهی

وقیل للظالمین ذوقوا ما کنتم تکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 47 - 8

8 - شرک و ظلم ، گناهی بس بزرگ و پیام دار عذابی سخت و فوق تصور بشر

وبدا لهم من الله ما لم یکنوا یحتسبون

ص: 635

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 50 - 5,8

5 - مؤثر نبودن اموال و برخورداری های انسان های ناسپاس در برابر نتایج ناگوار و پیامد های هلاکت بار ناسپاسی (عذاب)

فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

کارساز نبودن دارایی ها و نعمت ها _ به قرینه صدر آیه بعد (فأصابهم سيئات ما كسبوا) در ارتباط با عذاب و پیامدهای هلاکت بار است.

8 - قشر مرفه و برخوردار ناسپاس ، در معرض عذاب و پیامد های هلاکت بار ناشکری خود

فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که این آیه، علاوه بر آن که درصدد موعظه و درس آموزی است، در مقام تهدید و بازدارندگی نیز می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 56 - 7

7 - تمسخر تعالیم آسمانی قرآن ، در پی دارنده عذاب الهی

و اتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ . . . من قبل أن يأتيكم العذاب... أن تقول ... وإن كنت لمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 59 - 7

7 - کفر برخاسته از خود برترینی و بزرگ منشی ، عامل اصلی عذاب الهی

من قبل أن يأتيكم العذاب . . . قد جاءتك آياتي فكذبتها واستكبرت و كنت من الكافر

از آن جایی که آیه شریفه درصدد بیان احتجاج خداوند با عذاب شدگان می باشد، در واقع بیانگر دلیل ابتلای آنان به عذاب الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 33 - 8

8 - قتل پیامبران ، جرمی نابخشودنی و موجب عذاب الهی و محرومیت ابدی از هدایت الهی است .

أقتلون رجلاً... و من يضل الله فما له من هاد

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 72 - 4

4 - ستيزه جویی و تکذيب لجوجانه کتاب های آسمانی و فرستادگان الهی ، موجب انواع گوناگون عذاب (در غل و زنجیر شدن ، سوخته شدن به آب داغ و آتش دوزخ)

الذین یجـدلون .. الذین کذبوا بالکتب... إذ الأغلـل فی أعنـقهم... ثمّ فی الن

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 82 - 10

ص: 636

10 - شرک و کفر ، زمینه ساز عذاب الهی و نابود شدن تمدن ها ، قدرت ها و آثار ملی

فما أغنى عنهم ما كانوا يكسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 25 - 9،11

9 - امت هایی از جن و انس در گذشته تاریخ بر اثر دشمنی با خداوند (شرکورزی ، انکار رسالت پیامبران و . . .) به عذاب الهی گرفتار شدند .

و حقّ عليهم القول في أمم قد خلت من قبلهم من الجنّ و الإنس

11 - فریفتگی انسان به دنیا و اعمال ناشایست ، موجب گرفتار شدن به عذاب الهی

فزيتوا لهم ما بين أيديهم و ما خلفهم و حقّ عليهم القول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 27 - 2

2 - ممانعت از دسترسی انسان ها به پیام قرآن ، در پی دارنده عذاب سخت الهی

و قال الذين كفروا لاتسمعوا .. فلنذيقنّ الذين كفروا عذابًا شديدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 43 - 13

13 - عذاب دردناک و شدید ، کیفر یاوه سرایی علیه رسولان الهی است .

ما قد قيل للرسول .. ذو عقاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 13

13 - تلاش در جهت ایجاد تردید در باور های دینی مسلمانان ، موجب خشم و عذاب الهی است .

و الذين يحاجون في الله .. عليهم غضب و لهم عذاب شديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 22 - 7

7 - عذاب دردناک و سخت ستمکاران در قیامت ، بازتاب عملکرد خود آنان است .

وإنّ الظالمین لهم عذاب أليم . تری الظالمین مشفقین ممّا کسبوا و هو واقع بهم

چنانچه که مراد از «ما» در «ما کسبوا» عمل باشد و ضمیر «هو» به آن بازگردد، از ارتباط دو آیه ، می توان استفاده کرد که «عذاب أليم» چیزی جز عملکرد انسان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 55 - 1

1 - فرعونیان با اطاعت کورکورانه از فرعون ، خشم و عذاب الهی را برای خویش فراهم آوردند .

فلّمّا ءاسفونا انتقمنا منهم

ص: 637

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 65 - 6

6 - افراط و تفریط درباره شخصیت عیسی (ع) ، کاری ستمگرانه و مستحق عذاب طاقت فرسای قیامت

فاختلف الأحزاب من بينهم فويل للذين ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 8 - 1

1 - اصرار مستکبران بر کفر ، به رغم شنیدن آیات الهی ، در پی دارنده عذابی بس دردناک

يسمع آيات الله... فبشره بعذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 10 - 10

10 - حرمت شکنی و استهزا نسبت به آیات الهی ، گناهی بس بزرگ و در پی دارنده عذابی سخت

ويل لكل أفاك أثيم... اتخذها هزواً... و لهم عذاب عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 31 - 2

2 - کفر به تنهایی _ من های ضمیمه شدن به اعمال زشت _ خود جرمی مستحق عذاب است . *

فأما الذين آمنوا و عملوا الصالحات... و أما الذين كفروا

در آیه پیشین، از لزوم همراهی ایمان با عمل صالح، جهت بهره مندی از پاداش اخروی سخن به میان آمد؛ لیکن در این آیه، در کنار «الذین کفروا» اشاره به اعمال بد نشده است. بنابراین می توان گفت کفر، انسان را مصداق «مجرم» کرده و مستحق عذاب می سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 18 - 9

9- کردار زیانبار و عصیانگرانه خود انسان ، عامل قطعی شدن عذاب بر او

و الذى قال لولديه أف .. فيقول ما هـ ذا إلا أسـ طير الأولين . أولـ نك ... كان

«إنهم كانوا ..»، بیانگر تعلیل است؛ یعنی، استمرار بر گناه و زیانکاری، موجب حتمیت عذاب الهی شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 19

19- شرک و پرستش غیر خدا، در پی دارنده عذاب سخت الهی

الآتعبدوا إلا الله إني أخاف عليكم عذاب يوم عظيم

از ارتباط «الآتعبدوا ..» با «إني أخاف عليكم...»، مطلب یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 638

4- تبدیل مظاهر رحمت آفرین طبیعت ، به عوامل عذاب و نقت ، در نتیجه عصیان گری انسان

ریح .. تدمر کل شیء

با توجه به نقش سازنده باد در سیستم حیات زمین؛ به کار گرفته شدن آن در راستای عذاب قوم عاد، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- کفر مستمر ، در پی دارنده عذاب حتمی

قال فذوقوا العذاب بما كنتم تكفرون

تعبیر «کنتم تکفرون» استمرار را افاده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- تبعید رهبران الهی بهوسیله مردم ، مستوجب نزول عذاب *

قریتک الّتی اخرجتک اهلکنهم

برداشت بالا بدان احتمال است که تهدید مشرکان مکه، به خاطر تبعید پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14- همکاری و همدلی با دشمنان اسلام ، حتی در برخی زمینه ها ، موجب عذاب فراگیر به هنگام مرگ

قالوا .. سنطیعکم فی بعض الأمر ... فکیف إذا توفّتهم المملئکه یضربون وجوههم واد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- عذاب منافقان به هنگام مرگ ، معلول پیروی آنان از آنچه مورد خشم الهی است .

يضربون وجوههم و أدب_رهم . ذلك بأنهم اتبعوا ما أسخط الله

3- پیروی از فریب ها و زیانمایی های شیطان و اطاعت از کافران ، مایه خشم الهی و عذاب

الشیطن_سؤل لهم .. سنطیعکم فی بعض الأمر ... ذلك بأنهم اتبعوا ما أسخط الله

برداشت بالا بنابراین نکته است که «اتبعوا ما أسخط الله» به آنچه در آیات پیشین تحت عنوان «الشیطان سؤل لهم» و «قالوا .. سنطیعکم فی بعض الأمر» آمده است، نظر داشته باشد.

4- بیزاری از رضا و خشنودی خداوند ، موجب عذاب به هنگام مرگ

ذلك بأنهم .. کرهوا رضونه

8- عذاب به هنگام مرگ و حبیط اعمال ، نتیجه عملکرد خود انسان است .

يضربون وجوههم و أدب_رهم . ذلك بأنهم اتبعوا... و کرهوا... فأحبط أعم_لهم

از تعلیل موجود در آیه شریفه، استفاده می شود که منافق، خود با عملکرد خویش زمینه عذاب و حبیط اعمالش را فراهم می آورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 6 - 3,16

3 - نفاق و شرک و بدگمانی به خداوند ، مایه ابتلا به عذاب الهی

و یُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ... و المشرکین... الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ

وصف نفاق، شرک و ظن سوء به خداوند، مشعر به علیت است.

16 - « روى عن العالم (ع) انه قال . . . و الله تعالى لا يعذب عبداً بعد التوبه و الاستغفار إلا بسوء ظنه و تقصيره فى رجائه لله عزوجل . . .
فإن الله تعالى يقول : « الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ » . . . ;

از امام (ع) روایت شده که فرمود: خدای تعالی هیچ بنده ای را بعد از توبه و استغفار عذاب نمی کند؛ مگر به خاطر گمان بد او نسبت به خدا و کوتاهی در امیدواری به خدای عزوجل؛ زیرا خدای تعالی می فرماید: «الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ وَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ» . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 34 - 6

6 - اسراف و زیاده روی در گناه ، عامل نزول عذاب هلاکت بار الهی

حجاره من طین . . . للمسرفین

وصف «مسرفین»، مشعر به علیت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 44 - 2

2 - سرپیچی از فرمان پروردگار ، در پی دارنده عذاب او

فَعْتُوا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذْتَهُمُ الصَّعِقَةَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 46 - 4

4 - جامعه فرو رفته در فسق و گناه ، در معرض عذاب الهی قرار دارد .

و قوم نوح . . . إنيهم كانوا قومًا فـسقين

بیان سرنوشت قوم نوح و علت نابودی آنان، در مقام هشدار به همه امت ها است که بدانند، هرگاه علت نزول عذاب در قومی فراهم آید، آنها نیز چون قوم نوح مبتلا خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 47 - 3

3 - ظلم ، در پی دارنده عذاب و کیفر الهی

و إنّ للذین ظلموا عذابًا

وصف «ظلموا» مشعر به علیت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 640

4 - جدا شدن منافقان از جمع مؤمنان ، در قیامت و محکوم شدن آنان به عذاب الهی ، نتیجه و محصول انگیزه های منافقانه آنان است .

ینادونهم ألم نکن معکم قالوا بلی ولکنکم فتنتم أنفسکم

مؤمنان در پاسخ منافقان می گویند: درست است که شما با ما در اعمال و تکالیف دینی شرکت می کردید؛ لکن انگیزه های شما با ما یکی نبود. انگیزه های شما همواره خدعه و فریب، ریشخند و استهزا و... بوده است و اینها شما را به این روز هوناک انداخته است. گفتنی است که معنای «فتون» (مصدر «فتنتم»)، در بلا و عذاب انداختن است. «فتنتم أنفسکم»؛ یعنی، خود را در گرفتاری عذاب انداختید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - کسانی که در دنیا عمر خود را به بطالت (بازی، سرگرمی، آرایش، تفاخر، فزون خواهی و...) می گذرانند، در آخرت محکوم به عذاب الهی اند .

أئما الحیوه الدنیا لعب و لهو . . . و فی الآخره عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - رعایت نکردن حدود الهی در ظاهر ، در پی دارنده عذاب دردناک الهی است .

و تلک حدود الله و للک فرین عذاب الیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - برقراری رابطه دوستی و همدستی با دیگر پیروان ادیان علیه اسلام و مسلمین ، کاری زشت و در پی دارنده عذاب سخت الهی

الذین تولّوا قومًا . . . لهم عذابًا شدیدًا إنهم ساء ما کانوا یعملون

8 - عذاب الهی و شدت آن ، پیامد و نتیجه رفتار زشت خود انسان ها است .

إنهم ساء ما کانوا یعملون

10 - عملکرد بد ، در صورتی که تداوم یابد و سراسر زندگی انسان را پر کند ، عذاب الهی را در پی خواهد داشت .

إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 33 - 2

2- ایمان نیاوردن به خدای بزرگ ، از موجبات عذاب سخت الهی

إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 36 - 2

ص: 641

2- ایمان نیاوردن به خدا و تغذیه نکردن بینوایان ، موجب عذاب شدن انسان به وسیله غذا های بسیار ناگوار و نفرت آور در قیامت

إِنَّهٗ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ . . . وَلَا طَعَامِ إِلَّا مِنْ غَسَلِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 2 - 2

2- کفر و حق ناپذیری ، موجب عذاب الهی است .

بعذاب واقع . للک فرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 23 - 5

5- انجام دادن رسالت الهی ، موجب پناه داشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کوتاهی ایشان ، سبب بی پناهی آن حضرت در برابر عذاب خداوند

وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحِدًا . إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که عبارت «إِلَّا بِلَاغًا مِنَ اللَّهِ» استثنا از «ملتحداً» باشد؛ یعنی، من پناهگاهی در برابر عذاب الهی نمی یابم؛ جز آن که با انجام رسالت الهی، پناهی برای خود بیابم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 13 - 4

4- تکذیب دین و بدگویی از آن ، از موجبات کیفر و عذاب الهی

و اصبر علی ما یقولون . . . و المکذبین . . . إِنَّ لَدینَا أَنْکَالَآ . . . وَعَذَابًا أَلیمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 31 - 7

7- ظلم ، موجب محرومیت از رحمت خداوند و گرفتار آمدن به عذاب دردناک الهی است .

یدخل من یشاء فی رحمته و الظَّالِمینَ أعدَّ لهم عذابًا أَلیمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 15 - 3

3 - تکذیب برپایی قیامت ، موجب عذاب دوزخ و هلاکت ابدی

ویل یومئذ للمکذبین

از آن جا که آیه شریفه، در میان آیات مربوط به قیامت قرار دارد، استفاده می شود که مقصود از تکذیب در آن، تکذیب روز قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 24 - 3

3 - تکذیب برپایی قیامت ، موجب عذاب دوزخ و هلاکت ابدی

ص: 642

ویل یومئذ للمکذبین

از آن جا که آیه شریفه، در میان آیات مربوط به قیامت قرار دارد، استفاده می شود که مقصود از تکذیب در آن، تکذیب روز قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 28 - 3

3 - تکذیب برپایی قیامت ، موجب عذاب دوزخ و هلاکت ابدی

ویل یومئذ للمکذبین

از آن جا که آیه شریفه، در میان آیات مربوط به قیامت قرار دارد، استفاده می شود که مقصود از تکذیب در آن، تکذیب روز قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 2 - 1

1 - برخورد دوگانه تاجران ، هنگام فروش کالا و خرید آن و به کار بردن سنجش دقیق با پیمانانه کامل تنها به هنگام خرید ، مایه زیان جامعه و زمینه ساز عذاب الهی است .

ویل للمطففین . الذین إذا اکتالوا علی الناس یتوفون

«اكتالوا»؛ یعنی، با پیمانانه کالا را دریافت کردند. حرف «علی» در آیه شریفه جایگزین حرف «من» شده است تا نشانگر متضرر شدن مردم از این گونه تجارت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 11 - 2

2 - تکذیب قیامت و کیفر و پاداش الهی ، مایه گرفتاری به عذاب جهنم است .

ویل یومئذ للمکذبین . الذین یکذبون بیوم الدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اشقاق - 84 - 24 - 1

1 - انکار معاد و تکذیب قرآن ، در پی دارنده عذابی دردناک است .

1 - شکنجه گران و سوزانندگان مردم با ایمان ، به عذاب جهنم گرفتار خواهند شد .

إِنَّ الَّذِينَ فَتِنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ

«فتن» (مصدر «فتنوا») در اصل به معنای داخل کردن طلا- در آتش است؛ ولی در مورد داخل کردن انسان در آتش نیز استعمال دارد (مفردات راغب). «فتنه» در قرآن، گاهی به معنای تعذیب (شکنجه دادن) آمده است. (بصائر فیروزآبادی)

2 - گناه پیشگی و طغیان گری ، عامل گرفتاری به عذاب الهی

الم تر كيف فعل ربك .. الذين طغوا في البُلْد

1047- موجبات عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 27,28,29

27 - تبعیض در ایمان و عمل به احکام دین ، در پی دارنده ذلت و خواری در دنیا و عذاب شدید در قیامت است .

ما جزاء من يفعل ذلك منكم إلا خزي في الحيوه الدنيا و يوم القيمه يردون إلى أشد الع

28 - معتقدان به مکتب الهی ، در صورت کشتن یا آواره ساختن همکیشان خود ، به خواری در دنیا و شدیدترین عذاب در آخرت گرفتار خواهند شد .

فما جزاء من يفعل .. و يوم القيمه يردون إلى أشد العذاب

29 - جنگ های داخلی و برادر کشی ، از بزرگترین گناهان و موجب خواری و ذلت در دنیا و گرفتار شدن به عذاب اخروی است .

تقتلون أنفسكم .. فما جزاء من يفعل ذلك منكم إلا خزي في الحيوه الدنيا و يوم القی

از آن جا که گناهان یاد شده، در پی دارنده شدیدترین عذابهاست، معلوم می شود این گناهان از بزرگترین گناهان هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 8

8 - کشتن و آواره کردن اهل ایمان و تبعیض در دین ، موجب از دست دادن سرای آخرت و گرفتار شدن به عذاب شدید قیامت است .

أولئك الذين اشتروا .. فلا يخفف عنهم العذاب

«ال» در «العذاب» عهد ذکری و اشاره به «أشد العذاب» در آیه قبل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 114 - 21

21 - تخریب مساجد به انگیزه یاد نکردن خدا در آنها ، گناهی بزرگ و در پی دارنده خواری در دنیا و عذابی بزرگ در قیامت است .

وسعی فی خرابها .. لهم فی الدنيا خزی و لهم فی الآخرة عذاب عظیم

از اینکه بازدارندگان مردم از ورود به مساجد و تخریب کنندگان آن ها، ظالمتترین مردم شمرده شده اند و نیز به عذاب عظیم قیامت تهدید شده اند، بزرگی گناه آنان به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 42 - 10

10_ رشوه گیری ، حرامخواری و آزمندی به دنیا ، مایه خواری و رسوایی در دنیا و عذابی بزرگ در آخرت

ص: 644

لهم في الدنيا خزي و لهم في الآخرة عذاب عظيم . . اكلون للسحت

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 15 - 5

5_ شرک و پذيرش ولايت غير خدا، موجب گرفتاری به عذاب شديد اخروی

أغير الله أتخذ وليا . . . ولا تكونن من المشركين. قل إني أخاف إن عصيت ربي عذاب ي

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 30 - 9

9_ عذاب قيامت، پیامد مداومت در کفر و انکار معاد در دنیا است.

فذوقوا العذاب بما كنتم تكفرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 70 - 21, 24

21_ عذاب قيامت و محرومیت از شفاعت، بازتاب اعمال انسان است.

ليس لها من دون الله . . أولئك الذين أبلوا بما كسبوا

24_ مداومت بر کفر موجب گرفتاری به عذاب دردناک قيامت می شود.

عذاب أليم بما كانوا يكفرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 159 - 12

12_ عذاب اخروی بازتاب اعمال ناشايست و مداوم آدمی است.

ثم ينبئهم بما كانوا يفعلون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - اعراف - 7 - 39 - 8

8_ عذاب آخرت، بازتاب عمل انسان، حتی در باور دوزخیان

قالت . . . فذوقوا العذاب بما كنتم تكسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 59 - 14

14_ ترک پرستش خداوند و پندار شریک برای او ، موجب گرفتار شدن به عذاب روز قیامت خواهد شد .

يقوم . . . إني أخاف عليكم عذاب يوم عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 15 - 20,21

20_ عصیان و سرپیچی از دستور های خداوند ، موجب گرفتار شدن به عذاب اخروی است .

ص: 645

ینی أخاف إن عصیت ربی عذاب یوم عظیم

21_ تحریف دین (تغییر و تبدیل و کم و زیاد کردن وحی الهی) گناهی نابخشودنی و در پی دارنده عذاب اخروی

قل ما یکون لی أن أبدله .. . ینی أخاف إن عصیت ربی عذاب یوم عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 52 - 4,5

4_ تکذیب و انکار قرآن ، ظلم و موجب مخلد شدن مکذبان و منکران در عذاب اخروی است .

أثم إذا ما وقع ءامنتم به .. . ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد

5_ ابتلای ستم پیشگان به عذاب ابدی در قیامت ، تنها نتیجه ستم مستمر خود آنان است .

ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد هل تجزون إلا بما کنتم تکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 70 - 6,7

6_ استمرار و پافشاری بر شرک و کفر ، موجب گرفتار شدن به عذاب شدید در قیامت است .

ثم نذیقهم العذاب الشدید بما کانوا یکفرون

7_ انتساب فرزندان به خدا ، بدعت در دین و افترا و دروغ بستن به او ، کفر و موجب عذاب شدید اخروی است .

الذین یفترون علی الله الکذب .. . إلینا مرجعهم ثم نذیقهم العذاب الشدید بما کانوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 3 - 14,15

14_ پرستش غیر خدا و شرک در عبادت ، عذاب روز قیامت را در پی دارد .

ألاّ تعبدوا إلاّ الله .. . وإن تولّوا فإنی أخاف علیکم عذاب یوم کبیر

«تولّوا» فعل مضارع و در اصل «تولّوا» بوده است. «تولّی» به معنای اعراض کردن است و متعلق آن از دستورات پیشین استفاده می شود.

بنابراین «إن تولّوا...»؛ یعنی: اگر از توحید در عبادت و... اعراض کنید....

15_ جبران نکردن گناهان با استغفار و بازماندن از حرکت به سوی خدا ، موجب گرفتار شدن به عذاب قیامت است .

وَأَنْ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ . . . وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 26 - 8

8_ ترک پرستش خداوند و عبادت غیر او ، موجب گرفتار شدن به عذاب دردناک روز قیامت خواهد شد .

أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 17

17_ انکار ربوبیت خدا ، مخالفت با پیامبران و برنامه های آنان و پیروی از ستمگران و سرکشان ، در پی دارنده عذاب سهمگین قیامت

وَنَجِّينَ هُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ . وَتَلْكَ عَادٌ جَحْدُوا ... وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كَلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ

ص: 646

آیه مورد بحث ، بیانگر گناهانی است که قوم عاد را به عذاب دنیوی و اخروی گرفتار ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 84 - 23

23_ پرستش غیر خدا ، شرک در عبادت و ظلم و اجحاف در مبادلات ، در پی دارنده عذاب قیامت است .

اعبدوا الله ... ولا تتقوا المکیال...إنی أخاف علیکم عذاب یوم محیط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 43 - 4

4- ظلم ، گناهی بزرگ و نابخشودنی و موجب کیفر سخت الهی در قیامت است .

يعمل الظلمون ... لیوم تشخص فیہ الأبصر . مهطعین مقنعی رءوسهم لایرتد إلیهم طرف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 49 - 3

3- جرم و گناه پیشگی عامل اسارت مجرمان در زنجیر ها و بند ها در قیامت

و ترى المجرمین یومئذ مقرّنین فی الأصفاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 85 - 3

3- ظلم ، گناهی بزرگ و نابخشودنی و عامل اصلی ابتلای انسان به عذاب اخروی است .

و إذا رءا الذین ظلّموا العذاب

برداشت فوق به خاطر این نکته است که با آنکه آیه در صدد بیان وضعیت کافران در قیامت است، ولی از آنان به ظالمان توصیف کرده

است و وصف مشعر به علیت است. گفتنی است وعده عذاب اخروی، بیانگر بزرگی و نابخشودنی بودن آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 107 - 4

4- گرفتاری به خشم الهی و عذاب اخروی ، معلول دلبستگی انسان به دنیا و نادیده گرفتن آخرت است .

فعلیهم غضب . . . ذلك بأنهم استحبوا الحیوه الدنيا علی الآخره

بنابر اینکه «ذلک» اشاره به «غضب من الله . . .» باشد، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 117 - 3

3- بدعت گذاری ، و در پی دارنده عذاب دردناک اخروی است .

ولا تقولوا . . . هـ_ذا حلـل و هـ_ذا حرام . . . متـع قلیل و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 95 - 6

ص: 647

إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفُحْشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 69 - 7

7_ گناه شرک ، آدم کشی و زنا ، در پی دارنده عذاب طولانی و خوارکننده در قیامت

و یخلد فیہ مهاناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 22 - 5

5 - گرفتار شدن تکذیب کنندگان آیات الهی به عذاب عظیم در قیامت ، حاصل و پی آمد اعراض آنان از آیات خدا ، پس از توجه به آنها است .

ولنذیقنهم من العذاب .. دون العذاب الأكبر ... و من أظلم ممّن ذكّر بأیة ربّه

ص: 648

«و من أظلم..» به منزله تعلیل آیه قبل است و درصدد تبیین چرایی گرفتار آمدن مجرمان به عذاب سخت قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 38 - 2

2 - شرک به خدا، تکذیب رسالت پیامبران و استکبار در برابر حق، موجب عذاب دردناک اخروی

و إذا قيل لهم لا إله إلا الله يستكبرون .. إنكم لذائقوا العذاب الأليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 13 - 7

7 - عصیان و نافرمانی پروردگار، پیامدار عذاب الهی در قیامت

أخاف إن عصيت ربي عذاب يوم عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 24 - 8

8 - کیفر و عذاب الهی در قیامت، نتیجه و بازتاب رفتار و کردار زشت خود انسان ها است.

وقيل للظالمين ذوقوا ما كنتم تكسبون

خداوند متعال در این جا چشیدن عذاب را به خود رفتار و کردار نسبت داده است. این مطلب گویای این حقیقت است که عذاب، نتیجه و حاصل خود رفتار آدمی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 5

5 - کفر و حق ستیزی، موجب عذاب ذلت بار دنیایی و عذاب فراگیر و دائمی دوزخ

من يأتيه عذاب يخزيه ويحلّ عليه عذاب مقيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 12 - 4

4- گرایش به شرک ، پس از آگاهی از یگانگی خداوند ، موجب عذاب گریزناپذیر در قیامت است .

فهل إلى خروج من سبيل . ذلکم بأنّه إذا دعی اللّٰه وحده کفرتم و إن یشرک به تؤمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 75 - 3

3- کفر و گناه پیشگی ، موجب عذاب پیوسته و اندوه پایان ناپذیر در قیامت

إنّ المجرمین . . . و هم فیها مبلسون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 9 - 3

3- استکبار و خودبرتربینی در دنیا ، در پی دارنده عذابی خفت بار و خوارکننده در آخرت

ص: 649

لهم عذاب مهين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 47 - 1

1 - عذاب اخروی اصحاب شمال ، ره آورد موضع گیری ناباورانه آنان نسبت به معاد

و أصحاب الشمال ... فی سموم ... و كانوا يقولون ... أءنا لمبعوثون

استفهام انکاری در عبارت «أندا متنا .. و أءنا لمبعوثون»، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 15 - 7

7 - پافشاری و استمرار بخشی منافقان بر اعمال زشت و ناپسند ، عامل گرفتاری آنان به عذاب سخت اخروی

إئهم ساء ما كانوا يعملون

«إئهم ساء ..» برای بیان علت محکومیت منافقان به عذاب سخت اخروی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 5 - 6

6 - کفر ، از موجبات عذاب و دارای پیامدی تلخ در دنیا و آخرت

الذین كفروا من قبل فذاقوا وبال أمرهم ولهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 6 - 8

8 - کفر و انکار رسالت پیامبران ، از روی عمد و آگاهانه ، نگون بختی و عذاب دردناک اخروی را در پی دارد .

فذاقوا وبال أمرهم ... ذلك بأنه كانت تأتيهم رسلهم بالبينات ... فكفروا وتولوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 10 - 2

2 - دوری از تعالیم دین و سرپیچی از فرمان های خدا و رسول ، موجب عذاب شدید اخروی

أعدّ الله لهم عذاباً شديداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 33 - 1

1 - ایمان نیاوردن کافران صاحب زر و زور (اصحاب الشمال) به خدای بزرگ ، سبب عذاب شدن آنان در قیامت

إنّهم کان لا یؤمن بالله العظیم

آیه شریفه، در مقام تعلیل عذاب کافران دارای زرزور است که در آیات پیشین از آنان یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 34 - 1,2

ص: 650

1 - ترغیب نکردن دیگران به تغذیه بینوایان و گرسنگان ، از علّت های عذاب شدن کافران صاحب زر و زور (اصحاب الشمال)

و لایحضّ علی طعام المسکین

2 - ترغیب نکردن به تغذیه بینوایان و گرسنگان ، از موجبات عذاب الهی در قیامت

و لایحضّ علی طعام المسکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 11 - 7

7 - جرم پیشگی ، از موجبات عذاب رهایی نیافتنی در قیامت

یوّد المجرم لو یفتدی من عذاب یومئذ بینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 4 - 2

2 - کفران نعمت هدایت ، موجب عذاب سخت الهی (همچون زنجیر ، غل و آتش) در قیامت

إنا أعتدنا للک فرین سلّ سلأ و أغلّ لآ و سعیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 19 - 3

3 - تکذیب برپایی قیامت ، موجب عذاب دوزخ و هلاکت ابدی

ویل یومئذ للمکذّبین

از آن جا که آیه شریفه، در میان آیات مربوط به قیامت قرار دارد، استفاده می شود که مقصود از تکذیب در آن، تکذیب روز قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 34 - 3

3 - تکذیب برپایی قیامت ، موجب عذاب دوزخ و هلاکت ابدی

ویل یومئذ للمکذّبین

از آن جا که آیه شریفه، در میان آیات مربوط به قیامت قرار دارد، استفاده می شود که مقصود از تکذیب در آن، تکذیب روز قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 37 - 3

3 - تکذیب برپایی قیامت ، موجب عذاب دوزخ و هلاکت ابدی

ویل یومئذ للمکذبین

از آن جا که آیه شریفه، در میان آیات مربوط به قیامت قرار دارد، استفاده می شود که مقصود از تکذیب در آن، تکذیب روز قیامت است.

ص: 651

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 40 - 3

3 - تکذیب برپایی قیامت ، موجب عذاب دوزخ و هلاکت ابدی

ویل یومئذ للمکذبین

از آن جا که آیه شریفه، در میان آیات مربوط به قیامت قرار دارد، استفاده می شود که مقصود از تکذیب در آن، تکذیب روز قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 45 - 3

3 - تکذیب برپایی قیامت ، موجب عذاب دوزخ و هلاکت ابدی

ویل یومئذ للمکذبین

از آن جا که آیه شریفه، در میان آیات مربوط به قیامت قرار دارد، استفاده می شود که مقصود از تکذیب در آن، تکذیب روز قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 47 - 3

3 - تکذیب برپایی قیامت ، موجب عذاب دوزخ و هلاکت ابدی

ویل یومئذ للمکذبین

از آن جا که آیه شریفه، در میان آیات مربوط به قیامت قرار دارد، استفاده می شود که مقصود از تکذیب در آن، تکذیب روز قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مرسلات - 77 - 49 - 3

3 - تکذیب برپایی قیامت ، موجب عذاب دوزخ و هلاکت ابدی

ویل یومئذ للمکذبین

از آن جا که آیه شریفه، در میان آیات مربوط به قیامت قرار دارد، استفاده می شود که مقصود از تکذیب در آن، تکذیب روز قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - تکذیب آیات الهی ، مایه گرفتاری به عذاب جهنم و محرومیت از لذت برودت و آشامیدن آب در آخرت

إِنَّ جَهَنَّمَ ... لَا يَذُوقُونَ ... وَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كَذِبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 7

7 - تکذیب پیامبران و معجزات آنان ، سرپیچی از رهنمود های ایشان و بازداشتن مردم از گرایش به آنان ، مایه گرفتاری به عذاب در دنیا و آخرت

ص: 652

فأخذہ اللہ نکال الآخرہ و الأولى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 20 - 3

3 - انکار آیات الہی ، آزادنکردن بردگان و غذا ندادن به گرسنگان یتیم و مسکین و توصیه نکردن به صبر و ترحم ، مایه گرفتاری به آتش فراگیر و گریزناپذیر

فک رقبه . . . و الذین کفروا . . . علیہم نار مؤصده

1048- موجبات عذاب اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 88 - 8

8- عذاب اخروی کافران ، بازتاب فسادگری مستمر خود آنان است .

زدن_ہم عذاباً . . . بما کانوا یفسدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 75 - 1

1 - شادمانی ناحق و سر مستی گسترده در جامعه از سوی کافران و مشرکان ، سبب گرفتار شدن آنان به انواع عذاب ها در قیامت

ذلکم بما کنتم تفرحون فی الأرض بغير الحقّ و بما کنتم تفرحون

«با» در «بما کنتم» برای سببیت است. «فرح» (مصدر «تفرحون») به معنای سرور و شادمانی است و «مرح» (مصدر «تفرحون») به معنای سرور و شادمانی افراطی و بیش از حد است آن گونه که سبب غرور و سر مستی می گردد. گفتنی است در این برداشت ، مشار الیه «ذلکم» عذاب های یاد شده در آیات پیشین، دانسته شده است.

1049- موجبات عذاب اخروی گمراہان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 98 - 1

1- عذاب های اخروی گمراہان ، نتیجه عملکرد کفرآمیز خود آنان در قبال آیات الہی است .

و من یضلل . . . و نحشرهم یوم القیـمه ... ذلک جزاؤهم بأنهم کفروا بأیـتنا

1050- موجبات عذاب اخروی مشرکان

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

16 - غافر - 40 - 75 - 1

ص: 653

1 - شادمانی ناحق و سر مستی گسترده در جامعه از سوی کافران و مشرکان ، سبب گرفتار شدن آنان به انواع عذاب ها در قیامت

ذلكم بما كنتم تفرحون في الأرض بغير الحقّ و بما كنتم تمرحون

«با» در «بما كنتم» برای سببیت است. «فرح» (مصدر «تفرحون») به معنای سرور و شادمانی است و «مرح» (مصدر «تمرحون») به معنای سرور و شادمانی افراطی و بیش از حد است آن گونه که سبب غرور و سر مستی می گردد. گفتنی است در این برداشت ، مشار الیه «ذلكم» عذاب های یاد شده در آیات پیشین، دانسته شده است.

1051- موجبات عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 13 - 2

2_ ستم پیشگی اقوام پیشین و ایستادگی در برابر پیامبران ، عامل گرفتار شدن آنان به عذاب استیصال الهی

و لقد أهلكنا القرون من قبلکم لما ظلموا و جاءتهم رسلهم بالبینة و ما كانوا لیؤمنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 98 - 7

7_ قوم یونس بر اثر تکذیب پیامبر خود و سرباز زدن از ایمان به دعوت های او ، در معرض عذاب استیصال قرار گرفتند .

إلا قوم یونس لما ءامنوا کشفنا عنهم عذاب الخزی فی الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 68 - 3

3_ سرپیچی قوم ثمود از فرمان های خداوند ، موجب گرفتاری آنان به عذاب استیصال شد .

كأن لم یغنوا فیها إلا إن ثمودا كفروا ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 48 - 2

2 - ظلم و بی دادگری ، عامل اصلی هلاکت جوامع پیشین و باعث گرفتار شدن آنها به عذاب خشم الهی (استیصال)

و کأئن من قریه أملت لها و هی ظالمه ثم أخذتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 42 - 17

17 - شرک اکثریت مردم ، عامل فساد زمین و درپی دارنده عذاب استیصال

ظهر الفساد .. بما کسبت أیدی الناس ... فانظروا کیف کان ع_قبه الذین من قبل کان اک

«کان اکثرهم» به منزله تعلیل برای «کیف کان..» است و بنابراین، بیانگر این حقیقت است که شرک اکثریت، باعث فساد و در نتیجه عذاب هلاکت بار بوده است.

ص: 654

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 16 - 3

3 - روی گردانی از آیه خدا پس از تبیین آن ، در پی دارنده عذاب استیصال از جانب خداوند

لقد كان لسبأ في مسكنهم آية جنتان .. فأعرضوا فأرسلنا عليهم سيل العرم

احتمال دارد متعلق «أعرضوا» «آیه» باشد که در آیه قبل از آن سخن گفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 14 - 4

4 - تکذیب پیامبران الهی ، در پی دارنده کیفر و عذاب استیصال

إن كلّ إلاكذب الرسل فحقّ عقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 8 - 6

6 - سرپیچی از فرمان های خدا و پیامبران ، در پی دارنده محاسبه سخت الهی و عذاب ناخوشایند و ناشناخته (عذاب استیصال)

عتت عن أمر ربّها ورسله فحاسبنها حساباً شديداً و عذبناها عذاباً نكراً

1052- موجبات عذاب اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 34 - 1

1- اعمال سوء کافران اقوام پیشین ، گریبانشان را گرفت و آنان را گرفتار عذاب کرد .

فأصابهم سيئات ما عملوا

«سیئات» (جمع سیئه) به معنای کارهای قبیح است و اصابه سیئه مجاز عقلی و به تقدیر مضاف است. بنابراین مراد از اصابت سیئه به آنان،

کیفر شدنشان به گناه آن اعمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - گرفتار شدن قشر مرفه و ناسپاس ملت های گذشته به عذاب و پیامد های ناگوار رفتار بد خود

إذا خولنَه نعمة مئا . . فأصابهم سيئات ماكسبوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 18 - 2

2 - عذاب شدن اقوام و ملت های گذشته ، بر اثر تکذیب دین و پیامبران الهی

ولقد كذب الذين من قبلهم فكيف كان نكير

ص: 655

1053- موجبات عذاب امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 45 - 5

5- هلاکت و عذاب اقوام و جوامع پیشین از سوی خداوند ، بر اثر ستم پیشگی آنها

و سکتتم فی مسـکن الذین ظلموا أنفسهم و تبین لکم کیف فعلنا بهم و ضربنا لکم الأمثال

1054- موجبات عذاب برزخی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 167 - 13

13 _ متخلفان از احکام الهی و قوانین دین ، در خطر گرفتار شدن به عذاب برزخ تا برپایی قیامت هستند .

لیبعثن علیهم إلی یوم القیمه من یسومهم سوء العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19- نوح - 71 - 25 - 5

5- بت پرستی و ارتکاب خطاها و گناهان ، از موجبات عذاب الهی در دنیا و عالم برزخ است .

مما خطیـتهم أُغرقوا فُأدخلوا نارًا

1055- موجبات عذاب تاجران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20- مطففین - 83 - 3 - 1

1- تاجرانی که در سنجش کالا خیانت ورزیده و هنگام فروش آن از پیمانانه و وزن می کاهند ، به عذاب الهی گرفتار خواهند شد .

و إذا کالوهم أو وزنوهم یخسرون

1056- موجبات عذاب خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ کفر به خدا، و ناسپاسی نعمت های او، موجب گرفتار شدن انسان به عذاب الهی

ما يفعل الله بعذابكم إن شكرتم وءامنتم

ص: 656

1057- موجبات عذاب دردناک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 38 - 2

2- شرک به خدا، تکذیب رسالت پیامبران و استکبار در برابر حق، موجب عذاب دردناک اخروی

و إذا قيل لهم لا إله إلا الله يستكبرون... إنكم لذائقوا العذاب الأليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 6 - 8

8- کفر و انکار رسالت پیامبران، از روی عمد و آگاهانه، نگون بختی و عذاب دردناک اخروی را در پی دارد.

فذاقوا وبال أمرهم... ذلك بأنهم كانت تأتوهم رسلهم بالبينات... فكفروا وتولوا

1058- موجبات عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 65 - 5,7

5- بنی اسرائیل در خطر گرفتار آمدن به عذاب های دنیوی (ذلیل گشتن، مطرود شدن و...) در صورت ایمان نیاوردن به قرآن و انجام ندادن اعمال صالح

و لقد علمتم الذين اعتدوا منكم في السبت فقلنا لهم كونوا قردة خسئين

در آیات گذشته (از 41 تا 45 و نیز آیه 62) خداوند بنی اسرائیل را به ایمان و تصدیق قرآن و انجام اعمال صالح دعوت کرد و در آیه مورد بحث سرگذشت شوم اسحاب سبت را یادآور شد تا هشدار می باشد به آنها که مبادا با سرپیچی از دعوت خدا و فرمانهای او، به سرنوشتی همانند اصحاب سبت گرفتار آیند.

7- سرپیچی کنندگان از احکام الهی در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (ذلیل گشتن و مطرود شدن) هستند.

و لقد علمتم الذين اعتدوا منكم في السبت فقلنا لهم كونوا قردة خسئين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 66 - 4

4- امت های گنهگار و متمرّد از فرمان خدا، در خطر گرفتار شدن به کیفر های دنیوی و سرنوشتی شوم

فجعلنها نکالا لما بین یدیها و ما خلفها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 153 - 7

7_ برخی گناهان، در پی دارنده عقوبت های دنیوی است.

فقالوا أرنا الله جهرة فأخذتهم الصعقة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 657

2_ گناه و تخلف از فرامین خدا می تواند در پی دارنده کیفر و عقوبت های دنیوی باشد .

فبظلم من الذین هادوا حرّما علیهم طیبیت أحلت لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 49 - 2

2_ ترس و اندوه، عذاب دنیوی تکذیب کنندگان آیات الهی

فمن ءامن و أصلح فلاخوف علیهم و لاهم یحزنون. و الذین کذبوا بآیتنا یمسهم العذاب

مطرح شدن عذاب برای تکذیب کنندگان، پس از نفی ترس و اندوه برای مؤمنان، اشاره به این است که عذاب دنیوی تکذیب کنندگان همان ترس و اندوه دنیوی آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 4 - 7

7_ تخلف جوامع از فرامین خدا، موجب سقوط معنوی آن جوامع و زمینه ساز گرفتاری آنان به عذاب دنیوی (عذاب استیصال).

و لاتتبعوا . . . و کم من قریه أهلکنها

برداشت فوق بر این اساس است که «فاء» در «فجاءها» بیانگر ترتیب باشد. بر این مبنا مراد از هلاکت، هلاکت معنوی خواهد بود. یعنی جوامعی در گذشته منحرف شدند و پس از آن گرفتار عذاب الهی گشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 64 - 6

6_ تکذیب کنندگان آیات الهی ، در خطر گرفتار شدن به عذاب دنیوی هستند .

و أغرقنا الذین کذبوا بآیتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 92 - 2

2_ تکذیب کنندگان انبیای الهی و رسالت های آنان در خطر نابودی با نزول عذابی سخت و ویرانگر

الذین کذبوا شعبياً کأن لم یغنوا فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 165 - 7

7_ فسق و ستمگریِ یهودیان ایله ، مایه نزول عذاب الهی بر آنان شد .

أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس بما کانوا یفسقون

«ما» در «بما کانوا» مصدریه و «باء» سببیه است _ یعنی: أخذناهم بسبب فسقهم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 13 - 6

ص: 658

6_ ستیزه جویان با خدا و رسول در معرض گرفتار شدن به عقوبت های شدید دنیوی

ذکر . . . و من یشاقق الله و رسوله فإن الله شدید العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 70 - 21, 22

21_ نزول عذاب بر امت های کافر پیشین ، پس از اصرار و مداومت آنان بر ظلم و حق ناپذیری

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

فعل «کانوا» به همراه «یظلمون» افاده استمرار می کند.

22_ اصرار بر ظلم و گناه ، عامل نزول عذاب الهی

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 3, 2

2_ مخالفت و ستیزه جویی با پیامبران ، موجب گرفتار شدن به عذاب های الهی در دنیا است .

و یقوم لایجر منکم شقاقی أن یصیبکم مثل ما أصاب قوم نوح

«شقاق» به معنای مخالفت و دشمنی است. کلمه «شقاقی» اضافه به مفعول شده و فاعلش محذوف می باشد؛ یعنی، عداوتکم ایای. «جرم» (مصدر لایجر منکم) به معنای کسب کردن است. قابل ذکر است که هر چند نهی در آیه شریفه متوجه کسب کردن شده، ولی در حقیقت شقاق، مورد نهی قرار گرفته است. بنابراین، جمله «لایجر منکم...»؛ یعنی، با من عداوت نکنید که عداوت با من، مایه نزول عذابی همانند عذاب قوم نوح و ... بر شما خواهد شد.

3_ اقوام نوح ، هود ، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان ، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند .

مثل ما أصاب قوم نوح . . . و ما قوم لوط منکم بیعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 31 - 14

14_ آنان که با قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مبارزه می پردازند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

و لا يزال الذين كفروا تصيبهم بما صنعوا قارعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 44 - 7

7- ظلم ، گناهی نابخشودنی و در پی دارنده عذاب الهی در دنیا

و لا تحسبنّ الله غفلاً عمّا يعمل الظّلمون . . . و أنذر الناس يوم يأتيهم العذاب في

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 36 - 18

18- برخی از گناهان ، در پی دارنده عذاب دنیوی اند .

فانظروا كيف كان عـقه المـكـذـبـين

دعوت به دقت و ژرف کاوی در فرجام تکذیب کنندگان انبیا، مشعر به این نکته است که تکذیب گران گرفتار عذاب شده اند.

ص: 659

بنابراین به دست می آید که برخی از گناهان (تکذیب انبیا) عذاب دنیوی در پی دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 10

10- ارتکاب برخی از گناهان، عذاب دنیوی در پی دارد.

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض أو يأتيهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 113 - 7

7- فقر، ناامنی و عذاب دنیوی، دستاورد تکذیب کنندگان انبیا و رسولان الهی

فأذقها الله لباس الجوع والخوف... رسول منهم فكذبوه فأخذهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 7

7- کفر به خداوند، موجب کیفر شدن به وسیله بلاهای طبیعی

فيرسل عليكم قاصفاً من الريح فيغرقكم بما كفرتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 19 - 1,2

1 - اشاعه فحشا در میان مردم، گناهی بزرگ و در پی دارنده عذابی دردناک در دنیا و آخرت

إنّ الذين يحبون أن تشيع الفحشاء في الذين ءامنوا لهم عذاب أليم في الدنيا و الآخر

«فاحشه» به هر عمل و سخن بسیار زشت گفته می شود و این واژه کنایه از گناه زنا و فساد جنسی است. عبارت «أن تشيع الفاحشه» نیز به دو گونه قابل معنا و تفسیر کردن است: 1_ اشاعه فحشا و رواج گناهان جنسی. 2- رواج و پخش اخبار مربوط به فحشا و روابط جنسی دیگران، که در این صورت کلمه ای در تقدیر است؛ یعنی، «أن تشيع خبر الفاحشه».

2 - بازی با حیثیت مؤمنان و بدنام ساختن آنان، معصیتی بزرگ و دارای فرجامی سخت و دردناک در دنیا و آخرت

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفُحْشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 42 - 16

16 - غیر از شرک ، گناهان دیگری وجود دارد که موجب گرفتار شدن به عذاب دنیوی می شود .

فانظروا كيف كان عاقبة الذين... كان أكثرهم مشركين

فرمان به مطالعه در عاقبت کسانی که به خاطر انحراف و پیمودن راه نادرست، گرفتار عذاب شدند و آنگاه یادآوری این نکته که اکثر آنان، مشرک بودند، نشان می دهد که در میان گرفتار شدگان به عذاب، غیر مشرک هم بوده اند. بدیهی است از آن جایی که موحدان، گرفتار عذاب نمی شوند، به دست می آید که آنان، گناهکار بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 5

ص: 660

5- کفر و حق ستیزی ، موجب عذاب ذلت بار دنیایی و عذاب فراگیر و دائمی دوزخ

من یأتیة عذاب یخزیه و یحلّ علیه عذاب مقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 45 - 9

9- انکار و یا تردید در حقانیت قرآن ، موجب استحقاق عذاب دنیایی است .

و لولا کلمه سبقت من ربّک لقضی بینهم

از این که سنت الهی بر امهال است، استفاده می شود که کافران مستحق عذاب اند (هرچند که عذاب نشوند).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 14 - 10

10 - تفرقه افکنی و اختلاف دینی ، عامل استحقاق عذاب دنیوی از سوی خداوند

و لولا کلمه سبقت من ربّک إلى أجل مسّی لقضی بینهم

از یادآوری مهلت برای مجرمان، می توان استفاده کرد که آنان مستحق عذاب اند؛ ولی مهلت از پیش تعیین شده الهی، مانع نزول عذاب بر آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 48 - 9

9- استهزا و تمسخر آیات الهی ، در پی دارنده عذاب ها و گرفتاری های دنیایی

إذا هم منها یضحکون . . . و أخذنهم بالعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 5 - 6

6- کفر ، از موجبات عذاب و دارای پیامدی تلخ در دنیا و آخرت

الذین کفروا من قبل فذاقوا وبال أمرهم و لهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 10 - 4

4 - عصیان فرمان های پیامبران ، از موجبات عقوبت سخت الهی در دنیا

فعصوا رسول ربهم فأخذهم أخذة رابيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 5

5 - بت پرستی و ارتکاب خطا ها و گناهان ، از موجبات عذاب الهی در دنیا و عالم برزخ است .

مما خطى—تهم أغرقوا فأدخلوا نارا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 661

19 - نوح - 71 - 27 - 12

12 - گمراه کردن مردم ، از موجبات نزول عذاب الهی در دنیا

ربّ لا تذر علی الأرض من الـکـفرین . . . إن تذرهم یضلّوا عبادک و لایلدوا إلاّ فاجرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 7

7 - تکذیب پیامبران و معجزات آنان ، سرپیچی از رهنمود های ایشان و بازداشتن مردم از گرایش به آنان ، مایه گرفتاری به عذاب در دنیا و آخرت

فأخذہ اللّٰه نکال الآخره و الأولى

1059 - موجبات عذاب ذلت بار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 20 - 9

9- هدر دادن امکانات زندگی در مسیر خوش گذرانی ، در پی دارنده عذاب ذلت بار اخروی

أذهبتم طیبَ تکم فی حیاتکم الدنیا و استمتعتم بها فالیوم تجزون عذاب الهون

1060 - موجبات عذاب سخت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 17 - 2

2 - حق ناپذیری و عناد با دین ، موجب عذاب سخت و طاقت فرسا

سأرهقه صعودًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 18 - 3

3 - اندیشه و طراحی علیه قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، از موجبات عذاب سخت و طاقت فرسا

سأرهبه صعودًا . إنه فكّر و قدّر

1061- موجبات عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - طلاق - 65 - 10 - 2

2- دوری از تعالیم دین و سرپیچی از فرمان های خدا و رسول ، موجب عذاب شدید اخروی

أعدّ الله لهم عذابًا شديدًا

ص: 662

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 17 - 4

4 - روی گردانی از یاد خدا، موجب عذاب سخت و شدید الهی است.

و من يعرض عن ذكر ربّه يسلكه عذاباً صعداً

«صَعَدًا»، به معنای شدید و سخت است.

1062- موجبات عذاب فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 1

1 - خداوند فرعون را در پی ادعای ربوبیت، به عذاب سخت دنیا و آخرت گرفتار ساخت.

فأخذه الله نكال الآخرة والأولى

فاء در «فأخذه...»، آن را بر آیه قبل (فقال أنا ربكم الأعلى) تفریع کرده است.

1063- موجبات عذاب فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 133 - 1

1 - خداوند فرعونیان را پس از اعلام صریحشان بر ایمان نیاوردن به موسی (ع)، به عذاب های متعدد گرفتار ساخت.

فما نحن لك بمؤمنين. فأرسلنا عليهم... آیت مفصلت

1064- موجبات عذاب قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 2

2 - خداوند، در پی اصرار قوم ثمود بر شرکورزی و انکار رسالت صالح (ع)، عذابی سخت بر آنان نازل کرد.

فلما جاء أمرنا

مراد از «أمر» عذاب نازل شده بر قوم ثمود است. اضافه آن به ضمیر «نا» حاکی از بزرگی آن عذاب می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 3

3_ ستمکاری قوم ثمود ، موجب گرفتاری آنان به عذاب الهی شد .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

ص: 663

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 68 - 3

3_ سرپیچی قوم ثمود از فرمان های خداوند ، موجب گرفتاری آنان به عذاب استیصال شد .

كأن لم يغنوا فيها ألا إن ثمودا كفروا ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 44 - 1

1 - نزول عذاب بر قوم ثمود ، در پی سرکشی از فرمان پروردگار

فعتوا .. فأخذتهم الصَّعقة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 30 - 3

3 - قوم ثمود ، گرفتار عذاب الهی ، در پی درس نگرفتن از اذارهای مکرر پیامبر خویش

كذّبت ثمود بالنّذر .. فكيف كان عذابي و نذر

عطف «نذر» بر «عذابی»، ممکن است بیانگر این معنا باشد که عذاب الهی در حق ثمودیان، بدون اذارهای مکرر و اتمام حجت نبوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 31 - 1

1 - نزول عذاب بر قوم ثمود ، پس از پی کردن ناقه صالح

فتعاطى فعقر .. إنا أرسلنا عليهم صيحة وحده

1065 - موجبات عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 26 - 14

14- فراگیری عذاب بر قوم عاد ، پس از حق ناپذیری های مستمر آنان

إذ كانوا يجحدون بـِـایـت اللّٰه و حاق بهم ما كانوا به يستهزءون

«کانوا یجحدون» مفید استمرار است و ارتباط «حاق بهم» با آن، گویای ترتیبی است که در برداشت آمده است.

1066- موجبات عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 4

4- جرم و تبه کاری قوم لوط ، عامل هلاکت و عذاب آنان شد .

قالوا إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلاء لوط إنا لمنجّوهم أجمعين

ص: 664

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 74 - 3

3- عمل لواط و همجنس بازی قوم لوط ، زمینه ساز نزول عذاب بر آنها و نابودی شهر و دیار و هلاکت خودشان گردید .

و جاء أهل المدينة .. قال إن هؤلاء ضیفی فلا تفضحون ... فأخذتهم الصیحه مشرقین .

1067- موجبات عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 95 - 10

10 _ کفرپیشگانی که با بی هدف خواندن سختی های بیدارکننده از تمامی عوامل هدایت بی بهره ماندند ، با عذابی غافلگیرانه از جانب خدا نابود شدند .

فأخذنهم بغته و هم لا یشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 96 - 10

10 _ جوامع کفرپیشه گذشته بر اثر تکذیب انبیا و مداومت بر اعمال ناپسند به عذاب الهی مبتلا شدند و به هلاکت رسیدند .

و لکن کذبوا فأخذنهم بما كانوا یکسبون

مراد از «ما كانوا یکسبون» گناهایی است که تکذیب انبیا از جمله آنهاست، نه اینکه مراد از آن فقط تکذیب انبیا باشد و گر نه جمله به این گونه بیان می شد: و لکن کذبوا فأخذنهم بما كانوا یکذبون.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 10 - 14

14 - مکر ها و توطئه های سوء کافران ، موجب عذاب شدید آنان است .

و الذین یمکرون السیئات لهم عذاب شدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

28- نبرد پیروزمندانه مؤمنان علیه کفر ، عذاب دردناک الهی برای کافران

و لولا رجال مؤمنون . . . لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم

در این آیه «لعذبنا»، مقابل صلح حدیبیه قرار گرفته است. از تقابل صلح و عذاب، دانسته می شود که مصداق بارز عذاب الهی برای کافران، دردی است که از شمشیر مؤمنان در میدان نبرد خواهند چشید.

1068- موجبات عذاب کفران کنندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 665

1 - گرفتار شدن قشر مرفه و ناسپاس ملت های گذشته به عذاب و پیامد های ناگوار رفتار بد خود

إذا خُولِنَه نَعْمَه مَنَّا .. فأصَابَهُم سَيِّئَات مَآكِسِبُوا

1069- موجبات عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 31 - 1

1 - روح طغیان گری و حق ناپذیری مشرکان ، موجب مستحق بودن آنان به عذاب الهی (دوزخ) در نظر سران شرک

بل کنتم قومًا طَغِينَ . فحَقَّ عَلَيْنَا قَوْل رَبِّنَا إِنَّا لَذَانِقُونَ

1070- موجبات عذاب منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 15 - 5

5 - برقراری رابطه دوستی منافقان با یهودیان ، مصداق بارز زشت کاری آنان و سبب دچار شدنشان به عذاب سخت الهی

ألم تر إلى الذين تولَّوْا قَوْمًا .. إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

1071- موجبات عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 45 - 1

1 - کافران صدراسلام ، نسبت به هشدار های الهی مبنی بر پرهیز از گناه و رفتاری که موجب مجازات الهی در دنیا (عذاب استیصال) و در آخرت می شود ، بی اعتنایی کرده و گوش فرامی دادند .

وإذا قيل لهم اتَّقُوا ما بين أيديكم و ما خلفكم

بیشتر مفسران برآنند که مقصود از «ما بین ایدیکم» (آنچه در پیش روی شما است) گناهی است که موجب مجازات های الهی در دنیا (همچون غرق شدن) می شود و مقصود از «ما خلفکم» (آنچه پشت سر شما است) گناهی است که بعداً موجب مجازات الهی در آخرت می گردد. گفتنی است که تعبیر به «پشت سر» از آن رو است که هنوز نیامده و گویی پشت سر انسان در حرکت است. جواب

«إذا»، به قرینه ذیل آیه بعد (کانوا عنها معرضین) «أعرضوا» است.

1072- موجبات عذاب های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 59 - 4،3،2

ص: 666

2- ستم گری و کفر برخی از جوامع پیشین ، مایه هلاکت آنان با عذاب ویران کننده الهی است .

أهلکنهم لَمَّا ظلموا

مراد از ظلم در «ظلموا» _ به قرینه آیات قبل _ اعراض از آیات خدا است.

3- کفر و ستم ، باعث سقوط و هلاک ملت ها است .

و تلك القرى أهلکنهم لَمَّا ظلموا

4- نابود ساختن جوامع ، در نتیجه گناه و ستم شان ، سنت دیرینه الهی در کیفر ظالمان است .

و تلك القرى أهلکنهم لَمَّا ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 45 - 1

1 - کافران صدراسلام ، نسبت به هشدار های الهی مبنی بر پرهیز از گناه و رفتاری که موجب مجازات الهی در دنیا (عذاب استیصال) و در آخرت می شود ، بی اعتنایی کرده و گوش فرامی دادند .

و إذا قیل لهم اتقوا ما بین یدیکم و ما خلفکم

بیشتر مفسران برآنند که مقصود از «ما بین یدیکم» (آنچه در پیش روی شما است) گناهی است که موجب مجازات های الهی در دنیا (همچون غرق شدن) می شود و مقصود از «ما خلفکم» (آنچه پشت سر شما است) گناهی است که بعداً موجب مجازات الهی در آخرت می گردد. گفتنی است که تعبیر به «پشت سر» از آن رو است که هنوز نیامده و گویی پشت سر انسان در حرکت است. جواب «إذا»، به قرینه ذیل آیه بعد (کانوا عنها معرضین) «أعرضوا» است.

1073- موجبات عذاب همسر لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 83 - 6

6 _ جدایی دیرینه زن لوط از آیین و روش همسرش ، عامل جدا ماندن وی از خانواده لوط و نجات نیافتن از عذاب الهی

إلا امرأته کانت من الغبرین

1074- موجبات مصونیت از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 44 - 6

6- پاسخ به دعوت خدا و پیروی از سیر و سلوک رسولان الهی و عمل بر طبق فرمان های آنان ، موجب مصونیت از عذاب الهی است .

و أنذر الناس يوم يأتيهم العذاب فيقول الذين ظلموا ربنا أخرنا إلى أجل قريب نجب د

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 23 - 5

5 - انجام دادن رسالت الهی ، موجب پناه داشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و کوتاهی ایشان ، سبب بی پناهی آن حضرت در برابر عذاب

ص: 667

و لن أجد من دونه ملتحداً . إلا بلِغاً من الله ورسُلته

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که عبارت «إلا بلاغاً من الله...» استثنا از «ملتحداً» باشد؛ یعنی، من پناهگاهی در برابر عذاب الهی نمی یابم؛ جز آن که با انجام رسالت الهی، پناهی برای خود بیابم.

1075- موجبات نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 147 - 2

2_ ایمان به خدا و شکر نعمت های او ، موجب گرفتار نشدن انسان به عذاب دوزخ است .

ما يفعل الله بعذابكم إن شكرتم وءامنتم

مراد از عذاب به قرینه آیه 145 (فی الدرک الاسفل من النار)، آتش جهنم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 5

5_ ایمان و تقوا و تقرب به خداوند و جهاد در راه او ، راه نجات از عذاب قیامت

يأيها الذين ءامنوا اتقوا الله .. لهم عذاب اليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 34،41

34_ رسول خدا (صلی الله علیه و آله) ، دارای حق شفاعت در هدایت انسان ها و نجات آنان از عذاب

و من یرد الله فتنته فلن تملک له من الله شیئاً

کلمه «من الله» می رساند که پیامبر(صلی الله علیه و آله) نسبت به گروه یاد شده از جانب خداوند، توانی بر نجات آنان از عذاب و ضلالت ندارد. و مفهوم آن این است که نسبت به دیگران ماذون به هدایت و نجات می باشد. و این هدایتگری و نجات بخشی از جانب خدا به وی داده شده است. یعنی پیامبر(صلی الله علیه و آله) واسطه و شفیع برای هدایت و نجات کسانی است که شایسته آن باشند.

41_ ناپاکی جان و دل منافقان و یهودیان ، موجب محرومیت آنان از شفاعت رسول خدا (صلی الله علیه و آله) برای هدایت و نجاتشان از

عذاب *

و من یرد اللہ فتنته فلن تملک له . . أولئک الذین لم یرد اللہ ان یطهر قلوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 74 - 4

4_ بازگشت به توحید و طلب آمرزش از خداوند ، راه نجات مشرکان ، از عذاب دردناک

لیمسن الذین کفروا منهم عذاب الیم . . افلا یتوبون إلى اللّٰه و یتستغفرونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 98 - 6

ص: 668

6_ نجات از عقاب شدید الهی تنها در پرتو مغفرت و رحمت الهی میسر است .

اعلموا إنّ الله شديد العقاب و إنّ الله غفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 53 - 7

7_ منکران قرآن پس از برپایی قیامت در آرزوی یافتن شفیعان نجات دهنده از عذاب و یا بازگشت به دنیا برای انجام اعمالی سعادت آفرین

يقول الذين نسوه .. فيشفعوا لنا او نرد فنعمل غير الذين كنا نعمل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 65 - 13

13_ هود بر حذر دارنده قوم خویش از گرفتار شدن به عذاب های الهی به سبب پرستش نکردن خدای یکتا و پرهیز نکردن از گرایش های شرک آلود

أفلا تتقون

«اتقاء» مصدر «تقون» به معنای گرفتن حفاظ برای دوری از مکروه و مانع شدن از رسیدن مکروه است. در اینجا به مناسبت مورد و تأیید آیات بعد (همانند آیه 70)، مراد از مکروه، عذابهای الهی است، یعنی: أفلا تتقون عذاب الله.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 96 - 12

12_ ایمان و تقوای جوامع انسانی موجب رهایی آنان از عذاب های الهی است .

ولو أن أهل القرى ءامنوا و اتقوا .. و لكن كذبوا فأخذنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 156 - 17

17_ موحدان، پرداخت کنندگان زکات و مؤمنان به آیات الهی، مصون از عذاب های الهی هستند .

عذابی أصيب به من أشاء و رحمتی .. فسأكتبها للذين ... بايتنا يؤمنون

جمله «سأكتبها» به منزله تفسیری است برای «من أشاء». یعنی بیان می کند که چه کسانی مصون از عذاب الهی هستند و مشیت الهی بر عذاب نکردن آنان تعلق نمی گیرد و چه کسانی در خطر گرفتار شدن به عذاب الهی هستند. منطوق جمله «سأكتبها» بیانگر طایفه اول و مفهوم آن بیانگر طایفه دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 165 - 12

12 - نهی از منکر مایه رهایی یافتن از عذاب های تعیین شده برای جوامع گنهکار است .

أنجینا الذین ینھون عن السوء و أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 15، 16

ص: 669

15_ راه نجات از عذاب برزخ، توبه به درگاه خدا و جلب رحمت اوست.

من يسومهم سوء العذاب . . . إنه لغفور رحيم

16_ خداوند با گسترش رحمت خویش بر گنهکاران تائب، آنان را می بخشاید و به عذاب برزخی گرفتار نمی سازد.

وإنه لغفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 40 - 3

3- عبودیت خالص برای خدا، موجب رهایی از عذاب الهی است.

إنکم لذائقوا العذاب الأليم . . . إلاّ عباد الله المخلصين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 25 - 24

24- حضور مؤمنان در محیط زندگی کافران مکه، باعث نجات موقت کفار از عذاب الهی

لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا منهم

1076- موجبات نزول عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 18

18_ هود در انتظار نزول عذاب الهی بر قوم عاد، پس از ابلاغ رسالت های الهی و اصرار آنان بر انکار توحید و رسالت وی

فانتظروا إني معکم من المنتظرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 6,7

6_ تمامی تکذیب کنندگان آیات الهی از قوم عاد، با عذاب نازل شده از جانب خداوند به هلاکت رسیدند.

و قطعنا دابر الذین کذبوا

دابر هر چیز به معنای آخر آن است. «قطع دابر» یعنی نابودسازی آخرین نفر؛ و این کنایه از نابودی همگان است.

7_ اصرار قوم عاد بر کفر و امید نرفتن به ایمانشان، عامل نزول عذاب و هلاکت آنان

و قطعنا دابر الذین کذبوا بآیتنا و ما کانوا مؤمنین

چون تکذیب آیات الهی ملازم با عدم ایمان، بلکه برخاسته از بی ایمانی است، می توان گفت جمله «ما کانوا مؤمنین» یا اشاره به این معنا دارد که تکذیب کنندگانِ هلاک شده اهل ایمان نبودند و توفیق گرایش به توحید به طور کلی از آنان سلب شده بود، و یا اشاره به طایفه ای دیگر غیر از تکذیب کنندگان دارد. یعنی کسانی که تکذیب نکردند، ایمان نیز نیاوردند. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 155 - 11

ص: 670

11_ کردار سفیهانه گروهی از همراهان موسی در میعادگاه مناجات ، عامل نزول عذاب الهی و به هلاکت رساندن همه آنان شد .

أتهلكنا بما فعل السفهاء منا

گفته شده مراد از کردار سفیهانه برخی از همراهان موسی، تقاضای رؤیت خدا با چشم بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 25 - 2،5

2_ برخی از گناهان و ستمکاری ها در جامعه ایمانی مایه گرفتار شدن همگان (مرتکبان گناه و غیر آنها ، یعنی ظالم و غیر ظالم) به عذاب های الهی است .

و اتقوا فتنة لا تصيبن الذين ظلموا منكم خاصة

«لا» در «لاتصیبین» نافیه و «خاصه» حال برای «الذین» است. جمله «لاتصیبین الذین ...» تبیین و توضیحی است برای «فتنه». و مراد از اتقاء فتنه، پرهیز از عامل آن می باشد که به قرینه «ظلموا»، ستمکاری است. بنابراین معنای آیه چنین می شود: ای اهل ایمان از گناهایی که موجب فتنه ای عظیم می شود پرهیزید ؛ آن گونه فتنه ای که نه تنها دامنگیر گناهکار می شود، بلکه همگان را در شعله های خود خواهد سوزانید.

5_ تخلف از دستورات حیاتبخش و زیربنایی خدا و رسول ، مایه بروز فتنه هایی فراگیر و نزول عذابی شدید بر تمامی جامعه ایمانی

إذا دعاكم لما يحييكم . . . و اتقوا فتنة لا تصيبن الذين ظلموا منكم خاصة

از مصادیق مورد نظر برای ستمکاری (ظلموا)، به قرینه آیه قبل، تخلف از دستورات حیاتبخش و زیربنایی خدا و رسول است.

1077- موجبات عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 34 - 8

8- رواج لواط و راهزنی و گناه علنی در جامعه ، درپی دارنده عذابی شکننده و سخت است .

أنتكم لتأتون الرجال و . . . إنا منزلون علی أهل هـ القریه رجزاً . . . بما كانوا

1078- موسی(ع) و درخواست عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - موسی (ع) از خداوند، خواستار عذاب استیصال برای فرعون و اطرافیانش گردید.

و اشدد علی قلوبهم فلا یؤمنوا حتی یروا العذاب الالیم

برداشت فوق مبتنی بر این است که الف و لام «العذاب» - که برای عهد ذهنی است - اشاره به عذاب دنیوی (استیصال) باشد. در این صورت چنین بر می آید که حضرت موسی (ع) چون به چگونگی تحقق عذاب استیصال آگاه بود، از خداوند تحقق زمینه پیدایش آن را - که عبارت از سخت شدن دل و مهر شدن آن است - درخواست کرد.

ص: 671

1079- موقعیت اجتماعی هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 75 - 19

19- پوچی و بی اثری امکانات دنیایی ، موقعیت های اجتماعی و گروه بندی ها ، در هنگام نزول عذاب و یا فرارسیدن مرگ و قیامت

فسیعلمون من هو شرّ مکائناً و أضعف جنداً

1080- مهلت در عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 6

6 _ خداوند در عین قدرت بر فرستادن انواع عذاب بر مشرکان و کافران، به آنان مهلت می دهد.

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم

چون در آیات گذشته سخن از نزول عذاب و درخواست مشرکان در این زمینه بود، این آیه با بیان قدرت خداوند بر عذاب به طور ضمنی دلالت بر مهلت دادن به مشرکان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 5

5_ مهلت دادن به امت های کفرپیشه و تکذیب گر و تأخیر در نزول عذاب بر ایشان ، از سنت های خداوند است .

حتّی إذا استئیس الرسل و ظنوا أنهم قد کذبوا

از آن جا که تأخیر عذاب برای همه امتهای و تکذیب کنندگان تمامی پیامبران بوده _ زیرا «رسل» جمع و دارای الف و لام می باشد و شامل همه رسولان است _ استفاده می شود که: مهلت دادن به تکذیب گران و تعجیل نکردن در عذاب آنان، شیوه ای مستمر و از سنتهای خداوند است.

1081- نابودی شهرهای عذاب شده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 100 - 3

3_ برخی از آبادیهایی که عذاب بر آن واقع شد ، محو و نابود گشت و آثار برخی دیگر تا عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) باقی ماند .

ذلک من أنباء القرى .. منها قائم و حصید

«قائم» به معنای ایستاده و استوار و «حصید» به معنای درو شده است. در آیه شریفه آبادیهای ویران نشده ، به زراعت و گیاهانی که بر ساقه خویش استوار می باشد و آبادیهای مخروبه به زراعت درو شده ، تشبیه شده است.

ص: 672

1082- نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 86 - 9

9 - کسانی که به انگیزه دستیابی به دنیا، آخرت خویش را تباه می کنند، برای رهایی از عذاب، یآوری نخواهند داشت .

فلا يخفف عنهم العذاب ولا هم ينصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 19

19 - هیچ پشتیبان و یآوری نیست که بتواند مستحقان عذاب الهی را از گرفتار شدن به عقوبت رهایی بخشد .

مالک من الله من وليّ ولا نصير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 12

12_ کتمان حقایق و دیگر ترفند های عالمان اهل کتاب، آنان را از عذاب دنیا (ذلت، شکست و...) نجات نخواهد داد .

لا تحسبنّ الذين .. بمفازة من العذاب

در برداشت فوق، عذاب اول، به قرینه تکرار آن، عذاب دنیوی گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 123 - 12، 13

12_ بدکاران و گناهکاران، محروم از هرگونه مدافع و یاور، برای گریز از کیفر الهی

و لا یجد له من دون الله ولیاً و لا نصیراً

«ولیّ» به کسی گفته می شود که آدمی را سرپرستی کند و دفاع و حمایت او را بر عهده گیرد، ضمیر فاعلی در «لا یجد» و نیز ضمیر «له» به «من یعمل» بر می گردد.

13_ نجات آدمیان از عذاب و کیفر گناهانشان، تنها به دست خداوند و منوط به اراده اوست .

و لا یجد له من دون اللّٰه ولیاً و لانصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 33 - 17

17 - اجرای حدود و مجازات های دنیوی ، مستلزم رهایی از عذاب اخروی نیست .

لهم خزی فی الدنیا و لهم فی الاخره عذاب عظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 36 - 2,3

2 - کفرپیشگان ، راهی برای نجات از عذاب دوزخ ندارند .

إنّ الذین کفروا .. و لهم عذاب الیم

جمله «لوان ..» کنایه از نبود راه نجات از عذاب دوزخ است.

3 - ثروت های دنیا ، هر چند دو برابر شود ، و کافران آن را در قبال رهایی از دوزخ پردازند ، پذیرفتنی نیست .

ص: 673

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مِائَةَ أَرْضٍ جَمِيعًا .. مَا تَقْبَلُ مِنْهُمْ وَ لَهُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 37 - 2,4,5

2_ دوزخیان ، همواره در پی خروج از آتش و در آرزوی رهایی از آن

یریدون ان یخرجوا من النار

4_ نافر جامی تلاش کافران برای رهانیدن خویش از آتش دوزخ

و ما هم بخرجین منها

5_ احاطه آتش دوزخ بر تار و پود کافران ، دلیل بی ثمر ماندن تلاش آنان برای رهایی از آن

یریدون ان یخرجوا من النار و ما هم بخرجین منها

جمله «و ما هم بخرجین منها» به این معناست که کافران با آتش عجین شده اند و هیچگاه از آتش خارج نیستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 71 - 7

7_ پندار رهایی از مجازات نقض میثاق و تکذیب و کشتن انبیا ، از باور های بی اساس بنی اسرائیل

لقد اخذنا میثاق بنی اسرائیل . . . و حسبوا الا تکون فتنه

دربرداشت فوق «فتنه» به معنای عذاب گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 73 - 11

11_ گفتار هر کس ، گواه افکار و عقاید او و کافی در اثبات ایمان و کفر وی

لقد کفر الذین قالوا . . . و ان لم ینتهوا عما یقولون

به کارگیری کلمه «قالوا» و «یقولون» به جای مثلا «زعموا و اعتقدوا» راهنمای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ رهایی آدمی از عذاب قیامت، نشانه برخورداری او از رحمت الهی است.

من یصرف عنه یومئذ فقد رحمه

6_ رهایی از عذاب قیامت و دریافت رحمت الهی، رستگاری و سعادت آشکار است.

من یصرف عنه یومئذ فقد رحمه و ذلك الفوز المبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 72 - 5, 3

3_ خداوند ، هود و مؤمنان به وی را از عذاب نازل شده بر قوم عاد ، نجات بخشید .

فأنجیناه و الذین معه برحمه منا

5_ به هنگام نزول عذاب الهی ، تنها همگامان پیامبران اهل نجاتند .

فأنجیناه و الذین معه برحمه منا

ص: 674

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 83 - 7

7_ داشتن روابط خویشاوندی با پیامبران در رهایی از مجازات های الهی بی تأثیر است .

إلا امرأته كانت من الغبرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 85 - 17

17_ هلاکت اقوام مشرک و فسادگر پیشین و رهایی موحدان آن اقوام از عذاب های دنیوی ، دلیلی روشنگر فراسوی قوم شعیب

قد جاء تکم بینه من ربکم

برخی به قرینه آیات گذشته، برآند که مراد از «بینه» در آیه مورد بحث سرگذشت اقوامی است که مشرکانشان بر اثر شرکورزی، تکذیب انبیا و ابتلا به فسادهای اجتماعی، به عذاب گرفتار آمدند و موحدان صلاح پیشه از آن عذابها رهایی یافتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 165 - 3

3_ خداوند از میان یهودیان ایله تنها مصلحانِ نهی کننده از منکر را از گرفتار شدن به عذاب رهایی بخشید .

أنجینا الذین ینهون عن السوء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 1,2

1_ خداوند ، به هنگام نزول عذاب استیصال بر کافران ، رسولان خود و مؤمنان را از مهلکه دور کرده و از آسیب پذیری نجات می داد .

فهل ینتظرون إلا مثل آیام الذین خلوا من قبلهم . . . ثم ننجی رسلنا و الذین ءامنوا

2_ نجات مؤمنان و آسیب ندیدن از عذاب استیصال ، سنتی است الهی و تخلف ناپذیر .

ثم ننجی رسلنا و الذین ءامنوا کذلک حقاً علینا ننج المؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ خداوند، هود (ع) و پیروانش را، از عذاب نازل شده بر قوم عاد نجات داد .

و لما جاء أمرنا نجينا هودًا والذين آمنوا معه

8_ خداوند، پیش از نازل کردن عذاب استیصال، مؤمنان و صالحان را از مهلکه خارج می سازد تا عذاب دامنگیر آنان نشود . *

و لما جاءنا أمرنا نجينا هودًا والذين آمنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12_ همگان از دفع کیفر های خداوند و یاری گرفتاران به عذاب های او ناتوانند .

فمن ينصرني من الله إن عصيته

فعل «ينصر» به دلیل آنکه با «من» متعدی شده ، متضمن معنای «ینجی» (نجات می دهد) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 6,7

6_ خداوند ، صالح (ع) و پیروانش را از عذاب نازل شده بر قوم ثمود رها کنید و آنان را از ننگ آن عقوبت دور ساخت .

نجینا ص_ لِحًا و الذین ءامنوا معه . . . و من خزی یومئذ

7_ نجات صالح (ع) و پیروانش از عذاب استیصال ، جلوه ای از رحمت خداوند بر آنان بود .

نجینا ص_ لِحًا و الذین ءامنوا معه برحمه منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 20

20_ رابطه خویشاوندی با پیامبران ، بی تأثیر در نجات از عذاب های الهی است .

إلا امرأتک إنه مصیبا ما أصابهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 4

4_ خداوند ، شعیب (ع) و پیروانش را از عذاب نازل شده بر مردم مدین رهایی بخشید .

و لما جاء أمرنا نجینا شعیبًا و الذین ءامنوا معه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 9

9_ تنها خداوند بر نجات آدمیان از خطر ها و عذاب ها تواناست .

فما أغنت عنهم . . . من دون الله

توصیف «الیهتم» به «التی یدعون من دون الله» گویای این است که: نباید غیر خدا را به یاری طلبید؛ زیرا هر معبودی غیر از خدای یکتا، از دفع عذاب ناتوان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 107 - 8

8_ خداوند، برخی از دوزخیان را از آتش دوزخ رهایی می بخشد و از عذاب نجات می دهد.

خالدین فیها .. إلا ما شاء ربک

برداشت فوق، بر این اساس است که مراد از «ما» در «إلا ما شاء ربک» افراد و اشخاص باشد. بر این مبنا «مستثنی منه» ضمیر مستتر در «خالدین» می باشد و حاصل معنای «خالدین فیها ...» چنین خواهد بود: دوزخیان در آتش مخلد هستند، مگر افرادی را که خداوند بخواهد که در آن جا خالد نباشند. وصف «فعال لما یرید» به این نکته اشاره دارد که خداوند با اعمال مشیت خویش، برخی دوزخیان را رهایی خواهد بخشید.

ص: 676

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 13

13_ گنه کاران مجرم ، پس از نزول عذاب الهی ، راهی برای نجات خویش نخواهند یافت .

و لا یردّ بأسنا عن القوم المجرمین

«بأس» به معنای عذاب است. «ردّ» (مصدر لایردّ) به معنای بازگرداندن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 2

2- مأموران الهی ، خاندان لوط (ع) را از عذاب نازل شده بر قوم وی نجات دادند .

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمین . إلاّ آل لوط إنا لمنجّوهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 65 - 1,2,3

1- فرشتگان ، از حضرت لوط (ع) خواستار خارج ساختن خاندانش از شهر در پاسی از شب ، جهت نجات از عذاب الهی شدند .

فأسر بأهلک بقطع من الیل

2- حضرت لوط (ع) به نظارت و مراقبت بر خروج خاندانش از شهر برای در امان ماندن از عذاب الهی ، مأمور گردید .

فأسر بأهلک . . . و اتّبع أدب_رهم

مقصود از به دنبال خاندان رفتن (و اتّبع أدبارهم) می تواند کنایه از مراقبت و نظارت از خروج آنان باشد که مبادا کسی به شهر برگردد و از رفتن منصرف شود. جمله بعدی (و لایلتفت منکم ...) مؤید همین مطلب است.

3- لوط (ع) ، مأموریت یافت که هم زمان با خارج ساختن خاندانش از شهر ، خود نیز در پی آنان حرکت کند .

فأسر بأهلک . . . و اتّبع أدب_رهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 46 - 8

8- توانایی های انسان در برابر عذاب الهی ، فاقد کارآیی است .

أَوْ يَأْخُذْهُمْ فِي تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 75 - 9

9- انسان ها ، حتی پیامبران در صورت ابتلا به عذاب الهی ، هیچ یار و مددکاری برای نجات خویش نخواهند یافت .

ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 43 - 2

2- اموال و نفرات ، هیچ قدرت و تأثیری در جلوگیری از عذاب و کیفر الهی ندارند .

و هي خاويه على عروشها . . . ولم تكن له فئة ينصرونه من دون الله

ص: 677

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 102 - 12

12- اولیای پنداری کافران (معبودان باطل) از دفع عذاب الهی از آنان ناتوانند .

أَنْ يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِنْ دُونِي أَوْلِيَاءَ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نَزْلًا

همزه استفهام در «أفحسب» گویای آن است که گمان ولایت برای معبودان، گمانی خطا است؛ زیرا، عذاب جهنم مهیا است (إِنَّا أَعْتَدْنَا..) و از معبودان برای دفع آن کاری ساخته نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 45 - 2

2- حضرت ابراهیم (ع) برای هدایت آزر به توحید و نجات وی از عذاب الهی ، تلاشی دلسوزانه داشت .

يَأْتِي إِيَّاهُ أَخَافُ أَنْ يَمْسَكَ عَذَابَ مِنَ الرَّحْمَنِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 135 - 10

10- تنها پیروان راه اعتدال و هدایت یافتگان به حقیقت ، از عذاب رهایی خواهند یافت .

و لَوْ أَنَا أَهْلُكُمْ لَكُنَّا مِنْهُمْ بَعْدَ أَنْ جَاءَهُمْ نَبَأُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 14 - 3

3- فضل و رحمت الهی و افشای چهره توطئه گران « افک » از سوی خدا ، مسلمانان صدر اسلام را از خطر عذابی بزرگ نجات بخشید .

و لَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ ... لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 53 - 1

1 - نجات یافتن مؤمنان پیرو صالح ، از عذاب نازل شده بر ثمودیان به اراده الهی

وأنجينا الذين ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

13 - نمل - 27 - 57 - 1

1 - نجات لوط (ع) و خانواده اش - به جز همسر وی - از عذاب نازل شده بر قوم لوط

فأنجينه و أهله إلا امرأته

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - عنكبوت - 29 - 32 - 8

8 - داشتن رابطه خانوادگی با پیامبری از پیامبران الهی ، انسان را از عذاب نجات نمی دهد .

ص: 678

لننجيَنَّهُ و أهله إلاّ امرأته كانت من الغـبرين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - عنكبوت - 29 - 33 - 18

18 - رابطه خویشاوندی با پیامبری از پیامبران الهی ، تأثیری در نجات از عذاب ندارد .

إِنَّا مَنْجُوكَ .. إلاّ امرأتك

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - سجده - 32 - 4 - 9

9 - هیچ قدرتی ، توان نجات انسان را ، از عذاب خدا ندارد .

ما لكم من دونه من وليّ و لاشفيع

به قرینه آیه _ پیش که در آن از انداز سخن به میان آمده _ و نیز «شفيع» در همین آیه و آیه بعد که درباره قیامت است، مراد از «ولّي» _ با توجه به ریشه لغوی آن (قرب) _ می تواند کسی باشد که خویش و نزدیک انسان است و انسان را یاری می دهد. با توجه به سیاق آیات و این که نکره در سیاق نفی، دلالت بر عموم می کند، نفی هرگونه مددکننده ای، می تواند مربوط به عذاب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

14 - سجده - 32 - 13 - 7

7 - رهیدن از دوزخ ، تنها در پرتو هدایت پذیری اختیاری در دنیا ممکن است .

و لو شئنا لأتينا كلّ نفس هديها و لـكن حقّ القول منّي لأملأنّ جهنّم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - صافات - 37 - 60 - 1

1 - رهایی از عذاب الهی و دستیابی به حیات جاودانه بهشتی ، فوز عظیم و رستگاری بزرگ برای انسان ها است .

فی جنّات النعيم .. و ما نحن بمعذبين . إنّ هـذا لهو الفوز العظيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بندگان مخلص خدا (بندگان خالص و برگزیده خدا) ، تنها گروه نجات یافته از میان اقوام عذاب شده پیشین

فانظر كيف كان عـقبه المنذرين . إلاّ عباد الله المخلصين

طبق نظر بیشتر مفسران، مقصود و معنای «مخلصین» (خالص شدگان) این است: «الذین أخلصهم الله لنفسه و ولايته؛ کسانی که خداوند آنان را برگزیده و در اختیار خود گرفته و مطیع فرمان خویش ساخته است».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - لوط (ع) و خاندان او، از عذاب نازل شده بر قوم شان نجات یافتند .

إذ نجّينـه و أهله أجمعين

ص: 679

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 31 - 11

11- غفران الهی ، پناهگاه مؤمنان از آثار سخت گناهان و عذاب دردناک

یغفر لکم . . . و یجرکم من عذاب الیم

در برداشت یاد شده عطف «یجرکم. .» بر «یغفر لکم. .» تفسیری دانسته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 34 - 3,4

3 - هلاکت تمامی قوم لوط با عذاب الهی ؛ به جز شخص لوط (ع) و خاندان او

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ

4 - نجات یافتن خاندان لوط ، از سرنوشت هلاکت بار قومشان به هنگام سحر

نَجِّينَ هُم بِسِحْرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 4

4 - سنت الهی بر اعطای پاداش عالی ، به شکرگزاران و نجات ایشان از عذاب های فراگیر

كذَلِكِ نَجَّيْنَا مِنَ الشَّرِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 10 - 1

1 - ترغیب مسلمانان از سوی خداوند ، به تجارتي سودمند و نجات بخش از عذاب

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تَجْرَةٍ مِّنْ عَذَابٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 31 - 1

1 - تقوایندگان در آخرت ، اهل بهشت ، سعادت‌مند و رهیده از عذاب اند .

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا

«مفاز» (مانند «فوز» و «مفازه») مصدر و به معنای دستیابی به خیر و رهایی از شرّ است (لسان العرب). هم چنین ممکن است اسم مکان و کنایه از بهشت نیز باشد که مکان رستگاری و سعادت است. آیات بعد _ که بیان «مفازاً» است و از بوستان ها و دیگر لذت های بهشتی سخن می گوید - این احتمال را تقویت می کند.

1083- نجات از عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 48 - 11، 12

ص: 680

11 - توهّم وجود یارانی که آدمی را از عذاب قیامت نجات دهند و یا گناه او را بر عهده بگیرند ، از پندار های باطل بنی اسرائیل

واتقوا یوماً لاتجزی نفس عن نفس شیئاً . . . و لاهم ینصرون

12 - گناه کردن به خیال پذیرش شفاعت و یا پذیرفته شدن عوض و بدل برای رهایی از عذاب قیامت ، از پندار های باطل بنی اسرائیل

واتقوا یوماً . . . ولا یقبل منها شفعه و لایؤخذ منها عدل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 123 - 10، 3، 9

3 - ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از کفر ورزی به آنها ، وسیله محافظت در برابر مخاطرات و عذاب های روز قیامت است .

أولئک یؤمنون به و من یکفر به . . . و اتقوا یوماً

فرمان به گرفتن وقایه (وسیله محافظت)، پس از ترغیب به ایمان (أولئک یؤمنون به) و هشدار از کفرورزی (و من یکفر . . .) می رساند که: وقایه انسان در روز قیامت، ایمان به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پرهیز از کفرورزی به آن دو است.

9 - توهّم سودبخشی شفاعت از گنهکاران و یا پذیرفته شدن عوض و بدل برای رهایی از عذاب قیامت ، از پندار های بنی اسرائیل است .

بینی اسرائیل . . . و لایقبل منها عدل و لاتنفعها شفعه

فعل «اتقوا» به قرینه آیات پیشین، خطاب به بنی اسرائیل است. این خطاب خود قرینه وجود چنین افکاری در بین آنان است.

10 - توهّم وجود مدافعانی در قیامت که آدمی را از عذاب نجات دهند یا گناه او را بر عهده بگیرند ، از پندار های بنی اسرائیل است .

بینی اسرائیل . . . و اتقوا یوماً لاتجزی نفس عن نفس شیئاً . . . و لاهم ینصرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 166 - 4

4 - هیچ وسیله نجاتی از عذاب قیامت برای مشرکان (سران شرک و پیروانشان) وجود ندارد .

تقطعت بهم الأسباب

«بهم» قید برای «الأسباب» است و «باء» در آن به معنای ملامت می باشد. بنابراین جمله «تقطعت ...»؛ یعنی، [در حالی که تمام سببها و وسیله هایی که داشتند از هم گسیخته شود و از میان برود. مقصود از «الأسباب» می تواند سببهای نجات از عذاب باشد و نیز می

تواند سببهایی باشد که سران و پیروان را با یکدیگر پیوند می دهد. برداشت فوق ناظر به احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 70 - 8

8_ رهایی از عذاب سخت اخروی ، فلاح و رستگاری است .

لا یفلحون. متع فی الدنيا ثم إلینا مرجعهم ثم نذیقهم العذاب الشدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 681

7_ گرفتار شدن کفرپیشگان و ستمکاران به عذاب دنیوی ، موجب رهایی آنان از عذاب اخروی نیست .

فكان من المغرقين . . . وقيل بعداً للقوم الظالمين

بیان عذاب اخروی کفرپیشگان ، پس از بیان گرفتاری آنان به عذاب دنیوی ، اشاره به این نکته دارد که: نباید گمان شود اگر کافران به کیفر دنیوی و عذاب استیصال گرفتار شدند ، از عذابهای اخروی رهایی خواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 10

10_ خداوند ، هود (ع) و پیروان او را ، از گرفتار شدن به عذاب آخرت نجات داد .

و نَجَّيْنَاهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ

بر این اساس که مقصود از «عذاب غلیظ» عذاب اخروی باشد ، ماضی آوردن فعل «نَجَّيْنَا» اشاره به این نکته دارد که: مؤمنان به هود(ع) پس از نزول عذاب استیصال بر قوم عاد ، همچنان به ایمان خویش پایبند بودند و مستحق عذاب اخروی نشدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 7

7_ مشرکان و کافران ، در روز قیامت حاضرند در صورت دارا بودن حتی دو برابر ثروت زمین ، آن را برای رهایی از عذاب فدیة دهند .

والذين لم يستجيبوا له لو ان لهم ما فى الارض جميعاً و مثله معه لافتدوا به

«إفتداء» (مصدر افتدوا) به معنای بخشیدن چیزی است برای رها شدن و خلاصی یافتن از اسارت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 59 - 2

2- سرور و شادمانی بهشتیان ، از نمردن و جاودانه زیستن و نیز رهایی از عذاب الهی در آخرت

إلا موتتنا الأولى و ما نحن بمعذبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - ستمگران در قیامت ، برای رهایی خود از عذاب سخت الهی ، حاضرانند دو چندان ثروت ها و دارایی های زمین را فدا کنند .

ولو أن للذین ظلموا ما فی الأرض جمیعاً و مثله معه لافتدوا به من سوء العذاب یوم

1084- نجات از عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 50 - 1

ص: 682

1_ راه نجات به هنگام وقوع عذاب استیصال بسته است و هیچ کس را توانایی دفع آن نیست .

قل أرأيتم إن أتیکم عذابه بیتاً أو نهاراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 54 - 6, 3, 1

1_ مستحقان عذاب استیصال ، به هنگام وقوع آن ، مایلند تمام مایملک خود را برای نجات جان خویش ، نثار کنند .

ولو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

با توجه به اینکه آیات فراز پیش، برخی مربوط به عذاب استیصال: (قل أرأيتم إن أتیکم عذابه بیتاً أو نهاراً ..) و برخی مربوط به عذاب قیامت است: (ثم قیل للذین ظلموا ذوقوا عذاب الخلد)، آیه فوق می تواند بیانگر حال ستمگران به هنگام مشاهده عذاب استیصال باشد و می تواند مربوط به عذاب قیامت باشد، برداشت فوق بر پایه احتمال اول است.

3_ ترس و وحشت ستمگران ، به هنگام نزول عذاب قیامت ، تا درجه ای است که اگر از هر یک از آنان به اندازه تمام آنچه در زمین است برای رهاییشان درخواست شود ، اگر می داشتند ، بی درنگ نثار می کردند .

ولو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

6_ تمامی عوامل و امکانات نجات آدمی از خطر مرگ ، در برابر عذاب استیصال ، بی اثر بوده و کارساز نیست .

ولو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 5

5_ نجات شعیب (ع) و پیروان او از عذاب استیصال ، جلوه ای از رحمت خداوند بر آنان بود .

نجینا شعیباً والذین آمنوا معه برحمه منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 11, 12

11_ خداوند ، پیامبران و پیروان ایشان را از عذاب های استیصال نجات می بخشید .

جاءهم نصرنا فنجی من نشاء

«نجی» ماضی مجهول و «من» نایب فاعل آن است. مفعول «نشاء» کلمه ای مانند «نجاته» است که از «نجی» استفاده می شود. بنابراین «فنجی من نشاء»؛ یعنی، پس نجات داده شد آنکه ما نجات یافتش را می خواستیم. از مصداقهای مورد نظر برای «من نشاء» پیامبران و پیروان ایشان است.

12_ خداوند، تقواییشان و درستکاران را از عذاب های استیصال نجات می بخشد.

فنجی من نشاء

از مصداق مورد نظر برای «من نشاء» علاوه بر پیامبران، تقواییشان و درستکاران است. آیه قبل (أفلم یسیروا... و لدار الأخره خیر للذین اتقوا) و ذیل آیه مورد بحث (و لایردّ بأسنا عن القوم المجرمین) قرینه بر این معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 46 - 5

5- ستمگران پیشین برای نجات خویش از عذاب استیصال به انواع گوناگون مکر و چاره اندیشی متوسل شدند؛ ولی از آنها هیچ نتیجه ای نگرفتند.

ص: 683

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم و تبین لکم کیف فعلنا بهم . . . و قد مکروا مک

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «و قد مکروا مکرم . . .» حال برای ضمیر «بهم» باشد؛ یعنی، با اینکه آنان به انواع حیلها و چاره اندیشیها برای نجات از عذاب متوسل می شدند گرفتار آن شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 59 - 5

5- پاکی و دوری از جرم و تبه کاری، موجب نجات از عذاب الهی در دنیا (عذاب استیصال)

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمین . إلاّ آل لوط إنا لمنجّوهم أجمعین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 46 - 7

7- توطئه کنندگان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)، هیچ راهی برای گریز از عذاب استیصال الهی ندارند .

أفأمن الذین مکروا السيئات . . . أو يأخذهم فی تقلّبهم فما هم بمعجزین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 55 - 6

6 - روز وقوع عذاب استیصال، آخرین روز حیات کافران بوده و رهایی آنان از آن ناممکن است .

أو یأتیهم عذاب یوم عقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 18 - 4

4 - نجات مؤمنان تقوایبشه از عذاب استیصال، سنت الهی است .

و نجّینا الذین ءامنوا و کانوا یتّقون

بنابر این که آیه مربوط به هر دو گروه (عاد و ثمود) باشد، می توان به نوعی سنت بودن نجات مؤمنان را استفاده کرد.

1085 - نجات از عذاب برزخی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 15, 16

15_ راه نجات از عذاب برزخ، توبه به درگاه خدا و جلب رحمت اوست .

من یسومهم سوء العذاب . . . إنه لغفور رحیم

16_ خداوند با گسترش رحمت خویش بر گنهکاران تائب، آنان را می بخشاید و به عذاب برزخی گرفتار نمی سازد .

وإنه لغفور رحیم

ص: 684

1086- نجات از عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 103 - 4

4_ از حقوق مؤمنان بر خداوند ، نجات آنان از عذاب های دنیوی است .

كذلك حقاً علينا ننج المؤمنین

1087- نجات اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 37 - 14

14_ هیچ یاور و نگه دارنده ای نیست که بتواند مستحقان عذاب الهی را از گرفتار شدن به عقوبت رهایی بخشد .

مالك من الله من ولیّ ولا واق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 82 - 12

12 - محکومان به عذاب استیصال الهی ، هیچ راه گریزی از آن نداشته و تلاش های آنان ، بی ثمر می باشد .

فما أغنى عنهم ما كانوا یکسبون

1088- نجات خانواده لوط(ع) از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 32 - 5

5 - ملائکه مأمور عذاب قوم لوط ، به ابراهیم (ع) اطمینان دادند که لوط (ع) و اهل اش را ، حتماً از عذاب نجات خواهند داد .

قالوا نحن أعلم بمن فیها لننجیته و أهله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 33 - 14

14 - فرشتگان مأمور عذاب قوم لوط ، به لوط (ع) اعلام کردند که او و خانواده اش ، به جز همسرش را ، از عذاب نجات خواهند داد .

إِنَّا مَنجُوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ

1089- نجات کافران از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 685

3_ گرفتار نشدن کفرپیشگان به عذاب الهی ، ستمی است از جانب خدا بر بندگان مؤمن

ذلک بما قدمت أیدیکم و أن اللّٰه لیس بظلم للعبيد

برداشت فوق مبتنی بر این است که «أن اللّٰه ...» عطف بر «ما قدمت» و بیانگر علتی دیگر برای گرفتار سازی کافران به عذاب حریق باشد. بر این اساس مفهوم آیه چنین می شود: اگر خدا کفرپیشگان را عذاب نکند ستم کرده است. و چون عذاب نکردن آنان ستمی به خود آنان محسوب نمی شود، باید گفت این ستم نسبت به بندگان مؤمن است.

1090- نجات لوط (ع) از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 32 - 5

5 - ملانکه مأمور عذاب قوم لوط ، به ابراهیم (ع) اطمینان دادند که لوط (ع) و اهل اش را ، حتماً از عذاب نجات خواهند داد .

قالوا نحن أعلم بمن فیها لننجیته و أهله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 33 - 14

14 - فرشتگان مأمور عذاب قوم لوط ، به لوط (ع) اعلام کردند که او و خانواده اش ، به جز همسرش را ، از عذاب نجات خواهند داد .

إنا منجّوک و أهلك إلا امرأتک

1091- نحوست روزهای عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 19 - 3

3 - روزهای عذاب قوم عاد ، روزهایی شوم و بس دردناک برای ایشان

إنا أرسلنا علیهم ریحا صرصرا فی یوم نحس مستمرّ

با توجه به این که مدت زمان وزش باد بر قوم عاد در سوره «حم سجده» چند روز و در سوره «حاقه» هفت شب و هشت روز یاد شده است؛ باید گفت که واژه «یوم» در این جا، به معنای یک روز نیست؛ بلکه ترسیم گر مدتی از زمان است که با چند روز سازگار می باشد.

1092- نزدیکی عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 40 - 4

ص: 686

4 - عذاب آخرت، نزدیک، حتمی و تردیدناپذیر است.

عذاباً قریباً

چنانچه مراد از «قریباً» قرب زمانی عذاب باشد، حاکی از وقوع حتمی و تردید ناپذیری آن خواهد بود؛ زیرا «زمان نزدیک» - به معنای حقیقی آن - بر زمان باقی مانده تا قیامت، صدق نمی کند. آری از آن جا که باقی مانده عمر دنیا، در مقایسه با گذشته آن اندک است؛ می توان گفت زمان چندانی به عذاب قیامت باقی نمانده است.

1093- نزدیکی عذاب ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 10

10- «عن أبي جعفر (ع): ... قال الله عزوجل لمحمد (صلى الله عليه وآله): «وما هي من الظالمين ببعيد» من ظالمی أمتك إن عملوا ما عمل قوم لوط ...»

از امام باقر(ع) روایت شده است: ... خداوند به حضرت محمد(صلی الله علیه و آله) فرمود: آن سنگها از ظالمان به دور نیست؛ یعنی، ظالمان امت تو اگر عمل قوم لوط را انجام دادند».

1094- نزدیکی عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 72 - 6، 1

1 - مأموریت پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای ابلاغ تهدید خداوند به کافران، مبنی بر نزدیک بودن عذاب دنیایی آنان

قل عسى أن يكون ردف لكم بعض الذى تستعجلون

تعبیر «ردف لكم» (در پی شما است) کنایه از قریب الوقوع بودن مجازات کافران می باشد. گفتنی است که «الذی تستعجلون» هم شامل عذاب دنیوی می شود و هم عذاب اخروی. بنابراین عبارت «بعض الذی» نشانگر عذاب دنیایی خواهد بود.

6 - تهدید کافران به نزدیک بودن بخشی از عذاب دنیوی وعده داده شده به آنان

ردف لكم بعض الذى تستعجلون

مراد از «الذی تستعجلون» می تواند تنها عذاب دنیایی باشد. بنابراین «بعض الذی تستعجلون»؛ یعنی، بخشی از آن عذاب که خواستار شتاب آن هستید، در پی شما است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 210 - 2,3,5

2_ برخی از مردم تا هنگامی که عذاب الهی نازل نشود، تسلیم نمی شوند و ایمان نمی آورند .

هل ينظرون الا ان ياتيهم الله في ظلل من الغمام

ص: 687

3_ ابرها ، از ابزار نزول عذاب الهی برای متمردان

ان یأتیهم الله فی ظلل من الغمام

5_ ملائکه ، کارگزاران نزول عذاب الهی

ان یأتیهم الله فی ظلل من الغمام و الملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 57 - 8

8_ نزول عذاب در اختیار پیامبر (صلی الله علیه و آله) و به دست آن حضرت نیست.

ما عندی ما تستعجلون به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 77 - 4

4_ کفرپیشگان قوم ثمود پس از کشتن ناقه صالح ، از وی خواستند تا تهدیدش (نزول عذاب دردناک) را به اجرا گذارد .

قالوا یصلح ائتنا بما تعدنا ان کنت من المرسلین

مراد از «ما تعدنا» عذابی است که در آیه 73 (فیأخذکم عذاب الیم) بیان شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 91 - 7

7_ نزول عذاب بر کفرپیشگان قوم شعیب ، پاسخ خداوند به درخواست او (داوری میان مؤمنان و کافران)

ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق .. فأخذتهم الرجفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 22 - 6

6 - تحقق وعده های الهی به نزول رحمت یا عذاب ، از سمت آسمان

فی السماء رزقکم و ماتوعدون

برداشت یاد شده بنابراین است که مراد از «ما توعدون»، همه وعد و وعیدهای الهی باشد و نه خصوص بهشت.

1096- نزول عذاب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 3

3_ خداوند توانمند بر فرستادن عذاب از بالا (آسمان) و از زیر پاها (زمین) بر مشرکان است.

قل هو القادر علی أن یبعث علیکم عذابا من فوقکم أو من تحت أرجلکم

ص: 688

1097- نزول عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 5 - 6

6_ وجود فاصله زمانی بین نزول عذاب استیصال و هلاکت گرفتاران به آن

فما كان دعويهم إذ جاء بأسنا إلا ان قالوا إنا كنا ظلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 47 - 9

9_ نزول عذاب استیصال ، همواره پس از تمام شدن حجت خدا بر مردم است .

فإذا جاء رسولهم قضی بینهم بالقسط

1098- نزول عذاب بر قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 34 - 1

1 - اعلام فرشتگان به لوط (ع) مبنی بر فرود آوردن عذابی از آسمان ، بر قوم لوط

إنا منزلون علی أهل هـ ذه القریه رجلاً من السماء

1099- نزول عذاب بر کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 58 - 2

2_ نزول عذاب بر کافران و مشرکان در اختیار پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیست.

قل لو أن عندی ما تستعجلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 29 - 8

8 - کافران ، در لحظه نزول حتمی عذاب استیصال ، اندک مهلتی نخواهند یافت .

یوم الفتح . . . ولا هم ينظرون

بنابراین احتمال که مراد از «یوم الفتح»، روز نزول عذاب استیصال بر کافران باشد، نکته یاد شده قابل استفاده است.

1100- نزول عذاب بر مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 93 - 1

ص: 689

1_ شعیب (ع) پس از حتمیت نزول عذاب الهی بر تکذیب کنندگان رسالتش ، از آنان فاصله گرفت و به دیاری دیگر شتافت .

فتولی عنهم

1101- نزول عذاب بر مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 58 - 2

2_ نزول عذاب بر کافران و مشرکان در اختیار پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیست.

قل لو أن عندی ما تستعجلون

1102- نزول عذاب پس از محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 40 - 3

3_ نزول عذاب های دنیوی بر کفرپیشگان و متخلفان از آیین الهی حتی پس از وفات پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز امری محتمل و ممکن است .

وإن مَّا نرینک بعض الذی نعدهم أو نتوفینک

1103- نسل اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 100 - 5

5_ برخی از اقوام گذشته در پی نزول عذاب بر آنان ، منقرض شدند و نسلی از آنان برجای نماند .

منها .. حصید

1104- نشانه سنگهای عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 1

1_ سنگ های فروریخته شده برقوم تبه کار لوط ، سنگهایی دارای علامتی ویژه که تنها خداوند به آن علامت آگاه بود .

مسومه عند ربك

«سیمه» و «سیماء» به معنای نشانه و علامت است و «تسویم» (مصدر مسومه) به معنای قرار دادن نشانه می باشد. بنابراین «مسومه»؛ یعنی ، نشان دار و دارای علامت. در برداشت فوق «عند ربك» متعلق به «مسومه» گرفته شده است.

ص: 690

علل الشرایع، ص 551، ح 5، ب 340؛ نورالثقلین، ج 2، ص 384، ح 166.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 34 - 1

1 - سنگپاره های فروریخته بر قوم لوط ، سنگپاره هایی دارای علامت و نشانه هایی مخصوص

حجاره من طین . مسومه عند ربک

«مسومه»، مشتق از «سومه» (علامت) و به معنای نشاندار است.

1105- نشانه های عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 47 - 3

3_ عذاب ناگهانی و غافلگیرانه و عذاب غیر غافلگیرانه (تدریجی و با ظهور نشانه های عذاب)، از انواع عذابهای الهی در دنیا

إن أتیکم عذاب اللّٰه بغتة أو جهرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 65 - 5

5_ گروه گروه شدن، زمینه درگیری و خونریزی و نشانه عذاب الهی است.

أو یلبسکم شیعا و یذیق بعضکم بأس بعض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 12 - 2

2- ظهور علایم و نشانه های عذاب ، قبل از هلاکت و نابودی جوامع ستمگر

فلما أحسّوا بأسنا

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که مقصود از احساس عذاب، مشاهده علایم و نشانه های عذاب باشد. فرار عذاب شوندهگان در این

هنگام، مؤید همین مطلب است؛ زیرا اگر خود عذاب احساس می شد، فرصت و راهی برای فرار وجود نمی داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 3

3 - شکست کافران و مشرکان در پیکار با اسلام و مسلمانان ، جلوه عذاب الهی

من یأتیة عذاب یخزیه

ص: 691

1106- نشانه های عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 24 - 1

1- نمودار شدن نشانه های عذاب و کیفر الهی بر قوم عاد ، پس از اصرار آنان بر کفر

فلما رأوه عارضاً

ضمیر «رأوه» به عذاب بازمی گردد که در آیات پیشین، از آن یاد شده است.

1107- نعمت نجات از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 35 - 1

1 - نجات لوط (ع) و خاندان آن حضرت از مهلکه عذاب ، نعمت و امتنان الهی بر ایشان

نجینهم... نعمه من عندنا

1108- نقش اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 33 - 11

11- فرمان عذاب ، گرچه با خداوند است ، اما زمینه ساز آن خود اهل عذابند .

و آیاتی امر ربک... و ما ظلمهم الله و لکن كانوا انفسهم يظلمون

1109- نقش ملائکه عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 33 - 2

2 - با آمدن فرشتگان نزد لوط (ع) وی ، ناراحت شد و عرصه را بر خود تنگ دید .

ولما أن جاءت رسلنا لوطاً سىء بهم وضاق بهم ذرعاً

«سیء» متعدی به بای سببی است. «سیء بهم» یعنی، به سبب حضور آنان، ناراحت شد. «ضاق بهم ذرعاً» به معنای تنگ شدن ذراع دست و کنایه از ناتوانی است.

1110- و حیانت انذار از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 48 - 5

ص: 692

5- موسی و هارون (ع) در برابر فرعون، موظف به تأکید بر وحی بودن هشدار عذاب

إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ

جمله «إِنَّا قَدْ...» حاوی تأکید با «إِنَّ» و «قَدْ» است، که بر وحی بودن پیام‌ها _ به خصوص پیام انذار از عذاب _ تأکید دارد.

1111- ورود ملائکه عذاب بر لوط (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 33 - 10، 7، 3

3 - فرشتگان عذاب قوم لوط، به صورت انسان، بر لوط (ع) وارد شدند.

وَلَمَّا أَن جَاءت رسلنا لوطاً سیء بهم

احتمال دارد دلیل «سیء بهم و ضاق بهم ذرعاً» این باشد که فرشتگان به صورت انسان بر لوط (ع) به عنوان میهمان وارد شدند و لوط (ع) از عاقبت ورود مسافرانی ناشناخته به شهر، نگران شد که مبادا، اهالی شهر برای تجاوز به آنان، به سوی خانه لوط بیایند.

7 - نگرانی لوط (ع) با ورود فرشتگان به نزد وی، در چهره اش نمایان شد.

وَلَمَّا أَن جَاءت رسلنا لوطاً سیء بهم... قالوا لاتخف

10 - لوط (ع)، با ورود ملائکه به محضرش، نگران شد و ترسید.

وقالوا لاتخف و لاتحزن

1112- وسعت عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 58 - 12

12 - عذاب استیصال، عذابی گسترده و فراگیرنده همگان (زن و مرد و پیر و جوان)

و کم أهلکنا من قریه... و کنا نحن الورثین

تعبیر «و کنا نحن الورثین» بازگوینده این حقیقت است که عذاب نازل شده بر جامعه‌های پیشین، چنان سخت و مرگبار بوده که احدی از آن جان سالم بدر نمی‌برد تا وارث دیگران شود.

1113- وسعت عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 24 - 4

4- طوفان بلا گسترده از کران تا کران افق ، برای قوم عاد

فلما رأوه عارضاً مستقبلاً أوديتهم . . . ريح فيها عذاب أليم

واژه «عارض» به معنای توده ابری است که در پهنه افق گسترده و عرض فضا را پر کرده باشد.

ص: 693

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 26 - 14

14- فراگیری عذاب بر قوم عاد ، پس از حق ناپذیری های مستمر آنان

إذ كانوا يجحدون بـِأَيِّتِ اللَّهِ وِ حَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ

«کانوا یجحدون» مفید استمرار است و ارتباط «حاق بهم» با آن، گویای ترتیبی است که در برداشت آمده است.

1114- وسعت عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 65 - 7

7- عذاب قوم لوط ، فراگیر تمامی ساکنان شهر بود .

فَأَسْرَأْهُمْ بِأَهْلِكَ . . . وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ

از اینکه حضرت لوط(ع) مأموریت یافت برای نجات خاندانش آنها را از شهر خارج کند، معلوم می شود که هر کس در شهر می ماند، عذاب الهی دامنگیر او می شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 38 - 3

3 - عذاب قوم لوط ، عذابی فراگیر و مایه نابودی همه آنان

وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بِكُورِهِمْ عَذَابٌ مُّسْتَقَرٌّ

وصف «مستقرّ» می رساند که طوفان شن، آن قدر استمرار یافت تا تمامی قوم لوط به هلاکت رسیدند.

1115- وعده عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 31 - 4

4_ گناهی که وعده عذاب دوزخ در پی داشته باشد ، کبیره است . *

سوف نصليہ ناراً .. ان تجتنبوا كبائر

مؤید برداشت فوق فرمایش امام صادق (ع) است که درباره آیه فوق فرمود: الكبائر، التي اوجب الله عزّ و جل عليها النار.

کافی، ج 2، ص 276، ح 1؛ نورالثقلین، ج 1، ص 473، ح 207.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 57 - 7

7_ مشرکان و منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، خواهان تحقق زودرس وعده های آن حضرت در مورد نزول عذاب بودند.

و کذبتم به به ما عندی ما تستعجلون به

ص: 694

در آیات متعددی، مانند آیه 6، 9 و 11 سوره انعام، به کافران وعده عذاب و کیفر دنیوی داده شده است. لذا ممکن است مراد از «ما تستعجلون» نزول عذاب باشد که کافران از سر انکار و تمسخر خواهان نزول سریع آن بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 67 - 3

3_ نزول عذاب، امری قانونمند و دارای ضوابط و زمینه های مشخص است.

علی أن یبعث علیکم عذابا .. لکل نیا مستقر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 39 - 1

1_ نوح (ع)، به کفرپیشگان قومش اعلام کرد که به عذاب دنیوی و اخروی، گرفتار خواهند شد.

فسوف تعلمون من یأتیه عذاب یخزیه و یحلّ علیه عذاب مقیم

با توجه به تکرار کلمه «عذاب» و توصیف عذاب دوم به همیشگی بودن، می توان گفت: مراد از «عذاب یخزیه»، عذاب دنیوی و مقصود از «عذاب مقیم»، آتش دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 29 - 9

9- لوط (ع)، قوم اش را به خاطر ارتکاب عمل لواط، راهزنی و ارتکاب علنی منکر، به عذاب الهی وعده داد.

أنتکم لتأتون الرجال .. فما کان جواب قومه إلا أن قالوا ائتنا بعذاب الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 1 - 2

2- وعده خداوند، به عذاب شدن کافران حق ناپذیر در عصر بعثت

سأل سائل بعذاب واقع

1116- وعده عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 24 - 4

4 - عذاب اخروی و شکست دنیوی ، وعده الهی به کافران حق ناپذیر

حتّٰی إذا رأوا ما یوعدون فسیعلمون من أضعف ناصراً و أقلّ عدداً

1117- وعده عذاب به کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 19 - 13

ص: 695

13- آفرینش آسمان ها و زمین (عالم آفرینش) ، دلیل قدرتمندی خداوند بر تحقق وعده عذاب کافران و حبط عمل نیکشان

من ورائه جهنم . . . مثل الذين كفروا برّهم أعم لهم كرماد اشتدت به الريح ... ألم

1118- وعده عذاب به مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 55 - 5

5_ وعده خداوند به عذاب مشرکان ستمگر ، حق و تخلف ناپذیر است .

يقولون متى هذا الوعد . . . ألا إن وعد الله حق

1119- وعده عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 82 - 5

5- آینده بشر ، شاهد نزول عذاب قهر الهی بر کافران

و إذا وقع القول عليهم

مفسران، کلمه «القول» را کنایه از عذاب گرفته اند.

1120- وعده مصونیت از عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 4 - 1

1 - وعده نوح (ع) به قوم خود ، مبنی بر آمرزش گناهان ، مصونیت از عذاب الهی و تداوم زندگی تا فرارسیدن اجل مسمی (مرگ مقدر) ، در صورت ایمان آوردن آنان ،

يغفر لكم من ذنوبكم و يوخرکم إلى أجل مسمی

«أجل» به معنای پایان زندگی و نهایت زمان عمر آدمی و «مسمی» به معنای معین و مشخص است. مقصود از تأخیر اجل مسمی، نازل نشدن عذاب الهی و تداوم زندگی تا فرارسیدن مرگ مقدر الهی است که هر انسانی، حتماً با آن رویه رو خواهد شد.

1121- وقت عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 53 - 8,9

8 - کیفر و عذاب خداوند ، تابع سنتِ اجلِ تعیین شده او است .

ص: 696

و لولا أجل مسمّى لجزاءهم العذاب

9- عذاب تعیین شده برای کافران، به خاطر اجل معین، تأخیر دارد و لکن تحقق اش قطعی است.

و لولا أجل مسمّى لجزاءهم العذاب

1122- وقت عذاب اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- هود - 11 - 94 - 13

13- کفر پیشگان قوم شعیب، شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و در صبحگاهش به هلاکت رسیدند.

فأصبحوا فی دی-رهم ج-ثمین

«أصبحوا» می تواند به معنای «دخلوا فی الصبح» (به صبح وارد شدند) باشد و نیز می تواند به معنای «صاروا» (شدند و گشتند) باشد. بر اساس معنای نخست، جمله «فأصبحوا» دلالت می کند که هلاکت قوم شعیب در آغاز صبحدم بوده است و صیحه و غرش - به قرینه «فاء» در «فأصبحوا» - پیش از صبح؛ یعنی، در شب تحقق یافته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 37 - 4

4 - زلزله مدین، در شب رخ داد.

فأخذتهم الرجفة فأصبحوا فی دارهم ج-ثمین

احتمال دارد که «أصبحوا» به معنای «دخلوا فی الصبح» باشد. بنابراین، زلزله، در شب اتفاق افتاده است.

1123- وقت عذاب حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 12، 13

12- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، آگاه نبودن خود از زمان دقیق وقوع عذاب الهی بر مشرکان و کافران لجوج و پیروزی قطعی مسلمانان بر آنان را به مردم اعلام کرد.

وإن أدری أقریب أم بعید ماتوعدون

«إن» در «إن أدرى» نافیه است.

13- محدودیت علم پیامبر (صلی الله علیه و آله) نسبت به زمان وقوع عذاب بر مشرکان و کافران حق ناپذیر و زمان دقیق پیروزی قطعی مسلمانان بر آنان

إن أدرى أقریب أم بعید ماتوعدون

1124- وقت عذاب قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 697

9_ کفرپیشگان قوم ثمود ، شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و در صبحگاه به هلاکت رسیدند . *

فأصبحوا في دى_رهم ج_ثمین

چنان چه «أصبحوا» به معنای «دخلوا في الصباح» باشد دلالت می کند که هلاکت آنان ، در صبحدم بوده است. در نتیجه صیحه و غرش _ به قرینه فاء در «فأصبحوا» _ پیش از صبح; یعنی در شب بر قوم ثمود نازل شده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 83 - 1

1- اصحاب حجر (قوم ثمود) پس از تکذیب رسولان و اعراض از معجزات و آیات الهی ، صبحگاهان گرفتار صدای وحشتناک و غرش سهمگین شدند .

و لقد كذب أصحاب الحجر المرسلين . و آتینهم آی_تنا ... معرضین ... فأخذتهم الصی

1125- وقت عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 23 - 4, 1

1- اظهار بی اطلاعی هود (ع) ، از کیفیت و زمان نزول عذاب الهی بر کافران قومش

فأتنا .. قال إنما العلم عند الله

4- هود (ع) ، تنها موظف به ابلاغ رسالت خویش و نه تعیین زمان عذاب و آوردن آن

فأتنا بما تعدنا .. قال إنما العلم عند الله و أبلغكم ما أرسلت به

1126- وقت عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 28, 23, 3

3_ فرشتگان ، فرارسیدن زمان عذاب و کیفر قوم لوط را به حضرت لوط (ع) ابلاغ کردند .

إنا رسل ربك لن يصلوا إليك فأسر . . أليس الصبح بقريب

23_ صبحگاه ورود فرشتگان به دیار قوم لوط ، زمان مقرر شده برای نزول عذاب بر آن قوم

إن موعدهم الصبح

«ال» در «الصبح» جانشین مضاف الیه است. بنابراین «إن موعدهم الصبح»؛ یعنی: پگاه امشب ، زمان عذاب موعود قوم لوط می باشد.

28_ « عن أبي بصير وغيره عن أحدهما عليهما السلام : . . . لما قال جبرئيل : « إنا رسل ربك » قال له لوط : يا جبرئيل عجل ، قال : نعم ، قال : يا جبرئيل عجل ، قال : « إن موعدهم الصبح أليس الصبح بقريب » . . . فأدخل جناحه تحتها حتى إذا استعلت قلبها عليهم ورمى جدران المدينة بحجار من سجّيل وسمعت إمراه لوط الهده فهلكت منها ؛

ابو بصير و غیر او از امام باقر یا امام صادق_علیهما السلام_ روایت کرده اند که فرمود: هنگامی که جبرئیل به لوط گفت: ما فرشتگان، فرستادگان پروردگار تو هستیم، لوط به او گفت: عجله کن، جبرئیل گفت: باشد. لوط گفت: عجله کن، جبرئیل

ص: 698

گفت: «موعده هلاکت آنها صبح است، آیا صبح نزدیک نیست؟»... پس بال خود را به زیر زمین آن دیار فرو برد، آن گاه که آن آبادی بالا رفت آن را به روی آنان واژگون کرد و دیوارهای شهر را با سجیل (سنگ گِل) سنگباران کرد. همسر لوط صدای شدید فرو ریختن دیوارها را شنید و از آن صدا به هلاکت رسید».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 66 - 4

4- عذاب و هلاکت قوم لوط ، در صبحگاهان تحقق پذیرفت .

آن دابر هـؤلاء مقطوع مصبحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 38 - 2، 1

1 - نزول عذاب بر قوم لوط ، در صبحگاهان

و لقد صبّحهم بکره عذاب مستقرّ

2 - وزش طوفان شن بر قوم لوط ، در نخستین ساعات روز

إنا أرسلنا عليهم حاصبًا .. و لقد صبّحهم بکره عذاب

1127- وقت عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 109 - 13، 12

12- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، آگاه نبودن خود از زمان دقیق وقوع عذاب الهی بر مشرکان و کافران لجوج و پیروزی قطعی مسلمانان بر آنان را به مردم اعلام کرد .

وإن أدری أقرب أم بعید ماتوعدون

«إن» در «إن أدری» نافی است.

13- محدودیت علم پیامبر (صلی الله علیه و آله) نسبت به زمان وقوع عذاب بر مشرکان و کافران حق ناپذیر و زمان دقیق پیروزی قطعی مسلمانان بر آنان

إن أدري أقریب أم بعید ماتوعدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 53 - 5،10

5 - عذاب های تعیین شده از سوی خداوند برای کافران ، دارای اجل و وقت معینی است .

و لولا أجل مسمی لجاءهم العذاب

10 - عذاب کافران در موعد مقرر ، به صورت ناگهانی ، آنان را فراخواهد گرفت .

و لیأتینهم بغته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 699

7- کافران، اگر به خاطر اجل تعیین شده در دنیا، گرفتار عذاب نشوند، عذاب اخروی شان قطعی است.

و يستعجلونك بالعذاب و لولا اجل مسمى لجاهم العذاب .. يستعجلونك بالعذاب و إن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 26 - 2

2- زمان نزول عذاب، شکست کافران و برپایی قیامت، از امور غیبی و تنها در اختیار خداوند است.

حتی اذا اوا ما یوعدون.. اقرب ما توعدون... علم الغیب

تعریف «الغیب» برای استغراق است؛ یعنی، تمامی امور و حقایق غیبی و «عالم الغیب» خبر برای مبتدای محذوف (هو) است. تعریف مسند و مسندالیه، مفید قصر می باشد؛ یعنی، تنها خداوند عالم به امور غیبی است. گفتنی است از مصادیق مورد نظر در امور غیبی - به قرینه آیات پیشین - مسأله برپایی قیامت، شکست کافران و نزول عذاب بر آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 27 - 3

3- امکان آگاهی رسولان الهی از زمان برپایی قیامت و نزول عذاب بر کافران، به وسیله وحی و الهام خداوند

قل إن أدری أقرب ما توعدون .. إلا من ارتضى من رسول

1128- وقت عذاب گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 75 - 16

16- تأخیر یافتن زمان عذاب برخی از گمراهان تا آخرت و ترک عذاب آنان در دنیا، مهلت خداوند به آنان است.

فليمدد له الرحمن مداً حتى إذا رآوا ما يوعدون إنا العذاب و إنما الساعه

1129- وقت عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، آگاه نبودن خود از زمان دقیق وقوع عذاب الهی بر مشرکان و کافران لجوج و پیروزی قطعی مسلمانان بر آنان را به مردم اعلام کرد .

وإن أدری أقریب أم بعید ماتوعدون

«إن» در «إن أدری» نافیه است.

13- محدودیت علم پیامبر (صلی الله علیه و آله) نسبت به زمان وقوع عذاب بر مشرکان و کافران حق ناپذیر و زمان دقیق پیروزی قطعی مسلمانان بر آنان

إن أدری أقریب أم بعید ماتوعدون

ص: 700

1130- ویژگی سنگهای عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 82 - 8

8_ سنگ های فرو ریخته بر قوم تبه کار لوط ، سنگ گلهایی لایه لایه و متراکم

و أمطرنا علیها حجاره من سجیل منضود

«منضود» به معنای روی هم قرار گرفته است و از آن جا که این کلمه صفت برای «سجیل» می باشد ، چنین برمی آید که سنگهای فرو ریخته بر قوم لوط ، دارای لایه های متعدد به هم چسبیده بوده است.

1131- ویژگی عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 15 - 10

10_ عذاب قیامت دهشتزا و سزاوار ترس بسیار

إنی أخاف إن عصیت ربی عذاب یوم عظیم

توصیف روز قیامت به «عظیم»، بیان عظمت رخدادهای آن (عذاب و ..) نیز هست.

1132- ویژگیهای عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 3 - 16

16_ روز قیامت ، روزی بزرگ و عذاب آن ، عذابی سهمگین است .

فإنی أخاف علیکم عذاب یوم کبیر

کلمه «کبیر» در ظاهر صفت برای «یوم» است و در حقیقت بیانگر بزرگی عذاب آن روز می باشد که از آن در برداشت ، به سهمگینی عذاب تعبیر گردید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ عذاب های اخروی کفرپیشگان ، عذابی دایمی و همیشگی است .

و یحلّ علیه عذاب مقیم

حلول (مصدر یحلّ) به معنای فرود آمدن است و «مقیم» از «أقام بالمکان» (درنگ کرد و ماندگار شد) می باشد. بنابراین «عذاب مقیم»؛ یعنی ، عذاب ماندگار و زوال ناپذیر.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

24_ عذاب روز قیامت ، عذابی است فراگیر همه کافران و گنه کاران .

إني أخاف عليكم عذاب يوم محيط

کلمه «محیط» (احاطه کننده و فراگیر) در ظاهر صفت برای «یوم» است و در حقیقت ، بیانگر وصفی برای عذاب می باشد؛ یعنی ، محیط عذابه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 103 - 2

2_ عذاب آخرت ، عذابی سخت و سزاوار هراسیدن است .

لمن خاف عذاب الآخرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 33 - 15

15 - عذاب قیامت ، سخت ، طاقت فرسا و فضاحت بار است .

و أسروا الندامة لما رأوا العذاب

پشیمان شدن از گذشته با مشاهده عذاب، نشانگر این است که عذاب مشاهده شده، عذابی سخت و آبروریز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 48 - 8

8 - عذاب قیامت ، تمامی وجود ستمگران را فرا خواهد گرفت .

و حاق بهم ما كانوا به يستهزءون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 12

12 - عذاب های اخروی ، سخت تر و ذلت بارتر از کیفر های دنیوی خداوند است .

و لعذاب الآخرة أخصی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 46 - 2

2 - عذاب های اخروی ، به مراتب بلاخیزتر و تلخ تر از کیفر های دنیوی

و الساعة أدهى و أمرّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 5 - 12

12 - عذاب اخروی ، عذابی خوارکننده است .

و للک فرین عذاب مهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 702

4- کیفر و عذاب خداوند در آخرت، بزرگ تر و با عظمت تر از عذاب و کیفر دنیوی او است.

و لعذاب الآخره أكبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- عذاب الهی در آخرت، برای مجرمان بس طاقت فرسا و غیر قابل تحمل است.

يُودَّ الْمُجْرِمَ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِنَبِيٍّ... وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يَنْجِيهِ

حاضر شدن مجرمان به فدا کردن همه خویشان و خلائق برای نجات خود از عذاب، گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- عذاب آتش دوزخ برای تکذیب گران، مستمر و لحظه به لحظه است.

لاظليل ولا يغني من اللهب

سایه نبودن دود آتش و مانع نشدن آن از شعله ها، بیانگر استمرار و لحظه لحظه بودن آتش دوزخ برای تکذیب گران است.

1133- ویژگیهای عذاب استیصال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ عذاب استیصال برای مردمی که استحقاق آن را دارند، غافلگیرانه خواهد بود.

قل أرأيتم إن أتیکم عذابه بیتاً أو نهراً

ابهام به «أو» بیانگر این است که خداوند زمان وقوع عذاب را مشخص نمی کند؛ از این رو برای مردمی که مورد عذاب واقع می شوند، زمانش مجهول و غافلگیرانه خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ عذاب استیصال، برای مستحقان آن، بسیار وحشتناک و طاقت فرساست.

ولو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

از «ما فی الأرض» (آنچه در زمین است) _ که ظهور در تحقق فعلی زمین و آنچه در آن است دارد _ استفاده می شود که: مراد از عذاب، در آیه، عذاب استیصال است.

6_ تمامی عوامل و امکانات نجات آدمی از خطر مرگ، در برابر عذاب استیصال، بی اثر بوده و کارساز نیست.

ولو أن لكل نفس ظلمت ما فی الأرض لافتدت به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 58 - 12

ص: 703

12 - عذاب استیصال، عذابی گسترده و فراگیرنده همگان (زن و مرد و پیرو جوان)

و کم أهلكنا من قريه . . . و كُتِّبَ نَحْنُ الْوَارِثِينَ

تعبیر «و کُتِّبَ نَحْنُ الْوَارِثِينَ» بازگوینده این حقیقت است که عذاب نازل شده بر جامعه های پیشین، چنان سخت و مرگبار بوده که احدی از آن جان سالم بدر نمی برد تا وارث دیگران شود.

1134- ویژگیهای عذاب اصحاب ایکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 189 - 3،5،2

2 - نزول عذاب الهی بر مردم ایکه، در روزی بسیار گرم و نفس گیر بود که آنان از شدت گرما به داخل سایه بان ها خزیده بودند.

فأخذهم عذاب يوم الظلّه

ضمیر «هم» در «أخذهم» به «اصحاب الأیکه» باز می گردد. «أخذ» (مصدر «أخذ») به معنای فرو گرفتن و «ظلّه» به معنای سایه بان است. اضافه «عذاب» به «یوم» به تقدیر «فی» می باشد؛ یعنی، «فأخذهم عذاب يوم الظلّه» عذابی سخت آنان را در روز سایه بان فروگرفت». نامیده شدن آن روز به «روز سایه بان» بدان جهت است که مردم ایکه از شدت گرما، به زیر سایه بان ها پناه برده بودند.

3 - مجازات مردم «ایکه»، در روزی ابری و تیره

فأخذهم عذاب يوم الظلّه

«ظلّه» (می تواند به معنای) پاره ابری باشد که همچون سایه بان سایه می افکند. بنابراین «فأخذهم عذاب يوم الظلّه»؛ یعنی، عذابی سخت آنان را در روزی که ابری بر فراز سرشان سایه افکنده بود، فروگرفت.

5 - روز نزول عذاب بر مردم ایکه، روزی هولناک و جانفرسا

إِنَّهٗ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

1135- ویژگیهای عذاب اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 84 - 1

1 - عذاب اقوام قدرتمند پیشین، امری محسوس و قابل رؤیت برای آنان به هنگام نزول آن

1136- ویژگیهای عذاب اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 11، 12

11_ کفرپیشگان قوم شعیب ، بر اثر عذاب الهی به رو بر زمین افتادند و هلاک گشتند .

ص: 704

«جثوم» (مصدر جاثمين) به معنای به زمین چسبیدن و حرکت نکردن است و برخی آن را به معنای فرو افتادن بر سینه دانسته اند (لسان العرب).

12_ صیحه و غرشی که مردم مدین را فرا گرفت ، توان حرکت و بیرون آمدن از خانه ها را از آنان سلب کرد .

و أخذت الذين ظلموا الصيحه فأصبحوا في ذي-رهم ج-ثمين

«فی دیارهم» متعلق به «جاثمین» است و دلالت بر این دارد که: قوم شعیب در خانه هایشان به هلاکت رسیدند. بیان این معنا حکایت از آن دارد که صیحه و غرّش مهیب، آن چنان بود که مردم مدین نتوانستند از خانه ها _ که طبعاً آدمی در این موارد آن را ترک می کند _ بیرون آیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 95 - 1

1_ عذاب نازل شده بر مردم مدین ، موجب نابودی آنان و از میان رفتن آثار زندگانی در دیار ایشان شد .

كأن لم يغنوا فيها

«غنى» (مصدر لم يغنوا) به معنای اقامت کردن و سکنی گزیدن است. ضمیر در «فیها» به «دیار» در آیه قبل برمی گردد و جمله «كأن لم يغنوا فيها»؛ یعنی، گویا قوم شعیب در دیارشان اقامت نکرده بودند و این کنایه از نابودی آن دیار و محو شدن آثار زندگانی در آن جاست.

1137- ویژگیهای عذاب جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 68 - 13

13_ خلود در آتش جهنم ، موجب عادت کردن دوزخیان یا کاسته شدن از رنج و عذاب نیست . *

نار جهنم خلدین فیها هی حسبهم . . . و لهم عذاب مقیم

تکرار «و لهم عذاب مقیم» پس از «نار جهنم» ممکن است در جهت دفع این توهم باشد که دوزخیان در اثر خلود، بدان انس می گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 65 - 2

2_ عذاب جهنم ، پیوسته و گریزناپذیر است .

إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا

«گرام» به معنای عذاب، شرّ دائم و بلای گریزناپذیر است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 38 - 3

3 - عذاب دوزخ ، عذابی است دردناک .

إِنَّكُمْ لَذَائِقُوا الْعَذَابِ الْأَلِيمِ

ص: 705

مقصود از «عذاب» در آیه شریفه، عذاب دوزخ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافران و مشرکان معاند را به عذاب فراگیر و دائمی دوزخ تهدید کرد .

و يحلّ علیه عذاب مقیم

«علی» برای استیلا و تمکن است و می رساند که عذاب الهی دشمنان رسول خدا، فراگیر و گسترده است.

1138- ویژگیهای عذاب دنیوی مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 1

1 - عذاب دنیایی تکذیب کنندگان پیامبران الهی در تاریخ ، عذابی ذلت بار و خوارکننده بود .

فأذاقهم الله الخزی فی الحیوه الدنیا

1139- ویژگیهای عذاب قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 8

8_ صیحه و غرشی که قوم ثمود را فرا گرفت ، توان حرکت و بیرون آمدن از خانه ها را از آنان سلب کرد .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه فأصبحوا فی دی_رهم ج_ثمین

«فی دیارهم» متعلق به «جاثمین» است و دلالت بر این دارد که قوم ثمود در خانه هایشان به هلاکت رسیدند. بیان این معنا حکایت از آن دارد که: صیحه و غرش مهیب آن چنان بود که قوم ثمود، نتوانستند از خانه های خویش _ که طبعاً آدمی در این گونه موارد از خانه خارج می شود _ بیرون آیند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 17 - 8

8 - گرفتار آمدن قوم ثمود به عذاب دفعی و ناگهانی

فأخذتهم صـ عقه العذاب الهون

«صاعقه» به معنای صدای شدید آسمانی است و با توجه به مفرد بودن آن، معنا چنین می شود: «ثمودیان با یک فریاد آسمانی از میان رفتند». بنابر این مردم قوم ثمود بر خلاف قوم عاد _ که چندین روز عذاب آنان به طول انجامید _ ، به عذابی ناگهانی گرفتار شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 31 - 4، 3، 2

2 - صیحه (صدای سهمگین) آسمانی ، وسیله نابودی قوم ثمود

ص: 706

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً

3 - عذاب قوم ثمود ، همراه با صاعقه ای عظیم و کشنده *

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ

با توجه به این که خشک شدن بدن قوم ثمود، بیش از آن که متأثر از صدای مهیب باشد، معلول صاعقه است؛ احتمال می رود صیحه در این آیه، بدان جهت آمده باشد که همواره پس از صاعقه صدایی شنیده می شود.

4 - خشک شدن قوم ثمود ، همانند علف های خشک دامداران ، با یک صدای مهیب آسمانی

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ

«هشیم» به گیاه خشک و «محتظر» به کسی گفته می شود که برای دام آغل درست کند. بنابراین «هشیم المحتظر»؛ یعنی، علف خشکی که دامدار برای دامش تهیه می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 8 - 2

2 - عذاب قوم ثمود ، فراگیر بود و کسی از آنان زنده و نسلی از آنان باقی نماند .

فهل تری لهم من باقیه

برداشت یاد شده، مبتنی بر این است که ضمیر «لهم» به مجموع قوم ثمود و عاد بازگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 14 - 16

16 - بدن های قوم ثمود در اثر عذاب فراگیر الهی ، متلاشی گشت و جنازه های آنان ، مدفون و با خاک یکسان شد .

فدمدم علیهم .. فسویها

حرف «فاء» در «فسواها»، ممکن است جمله بعد را مفسر جمله قبل قرار داده باشد. هم چنین می تواند بر ترتیب دلالت کند. در صورت دوم _ که برداشت یاد شده ناظر به آن است _ قوم ثمود نخست با عذاب «دمدمه» قطعه قطعه شدند؛ آن گاه مدفون و با خاک یکسان شدند. جمله «فسواها» در این برداشت، به معنای «فسواهم بالأرض» گرفته شده است.

1140- ویژگیهای عذاب قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 10

10 - عذاب نازل شده بر قوم عاد ، عذابی بس خوارکننده و ذلت بار

لنذيقهم عذاب الخزی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 24 - 8

8- عذاب الهی برای قوم عاد ، طوفانی توفنده ، دردآور و مرگ بار

ریح فیها عذاب الیم

ص: 707

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 25 - 7، 1

1- عذاب قوم عاد ، تندبادی ویرانگر و نابود کننده همه مظاهر حیات

ریح . . . تدمّر کلّ شیء

تعبیر «کلّ شیء» گر چه عام است و شامل همه مظاهر طبیعت می شود؛ اما «لایری إلاّ مساکنهم» نشان می دهد که این ویرانگری، بیشتر متوجه جانداران و موجودات زنده بوده است.

7- اجساد قوم عاد ، مدفون در زیر شن و یا پراکنده در سرزمین های دور ، باطوفان بلا *

فأصبحوا لایری إلاّ مسـکنهم

در صورتی که «لایری» به معنای حقیقی کلمه باشد؛ دیده نشدن اجساد و بقایای قوم عاد از دو حال خارج نیست: یا در نتیجه مدفون شدن بهوسیله شن ها است _ که واژه «الأحقاف» می تواند مؤید آن باشد _ و یا در نتیجه گردباد و طوفان عظیم، آنان به مناطقی بس دور افکنده شدند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 42 - 4، 3، 2، 1

1 - باد وزیده بر قوم عاد ، از میان برنده تمامی مظاهر حیات بود .

الریح العقیم . ماتذر من شیء

2 - تبدیل اجساد قوم عاد به استخوان هایی پوسیده ، با وزش باد عذاب

و ما تذر من شیء أتت علیه إلاّ جعلته کالرّمیم

«رمیم» به استخوانی گفته می شود که پوسیده شده باشد.

3 - باد وزیده بر قوم عاد ، دارای خاصیتی سوزاننده و متلاشی کننده مظاهر حیات *

ما تذر من شیء أتت علیه إلاّ جعلته کالرّمیم

تعبیر «ما تذر من شیء» می رساند که این باد بر هر جسمی که میوزید، آن را مانند حرارت آتش پوسانده و اجزای آن را در معرض متلاشی شدن، قرار می داد.

4 - « عن أبي جعفر (ع) قال : الريح العقيم تخرج من تحت الأرضين السبع و ما خرج منها شيء قط إلا على قوم عاد حين غضب الله عليهم فأمر الخزان أن يخرجوا منها بقدر مثل سعه الخاتم . . . » ;

از امام باقر(ع) روایت شده که «ریح عقیم» از زیر زمین های هفتگانه خارج می شود و تاکنون چیزی از آن خارج نشده؛ مگر برای قوم عاد. آن گاه که خداوند بر آنان غضب کرد، پس خزانه داران آن باد را امر کرد که از آن باد به اندازه ای که از وسعت مثل انگشتی خارج می شود، بر قوم عاد خارج کنند...».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 19 - 4

4 - نابودی قوم عاد ، همراه با دشواری ها و سختی های مستمر ؛ و نه مقطعی و زودگذر

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ

برداشت یاد شده با توجه به توصیف «یوم نحس» با وصف «مستمّر»، استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 20 - 1,4,5

ص: 708

1 - شدت باد های عذاب ، موجب برکنده شدن قوم عاد از زمین

تنزع الناس كأنهم أعجاز نخل منقعر

4 - شدت باد های عذاب ، موجب بیرون کشیده شدن قوم عاد از حفره ها و پناهگاه هایشان *

تنزع الناس كأنهم أعجاز نخل منقعر

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که واژه «منقعر»، نظر به حفره ها و پناهگاه هایی داشته باشد که قوم عاد برای زندگی یا فرار از شدت باد، حفر کرده و مانند ریشه های نخل، خود را در اعماق آن پنهان کرده بودند.

5 - کوبندگی عذاب ، موجب جدا شدن سر های قوم عاد *

كأنهم أعجاز نخل منقعر

تعبیر «اعجاز» (تنه ها) ممکن است اشاره به این داشته باشد که اندام قوم عاد، بدون سر بر زمین افتاده بود؛ همچون تنه نخل هایی که قسمت بالای آن بریده شده و تنها پایین آن، مانده و از ریشه کنده شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 8 - 1

1 - عذاب قوم عاد ، فراگیر بود و کسی از آنان زنده و نسلی از آنان باقی نماند .

فهل تری لهم من باقیه

«باقیه» در برداشت یاد شده، صفت برای موصوف مقدر (مانند «نفس») دانسته شده است.

1141- ویژگیهای عذاب قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 65 - 8

8- عذاب قوم لوط ، غافلگیرانه و بدون آگاهی قبلی آنان بود .

فأسر بأهلك . . . و لایلتفت منکم أحد

از اینکه ملائکه از لوط (ع) خواستند تا خانواده خویش را شبانگاه از شهر بیرون ببرد و مراقبت به عمل آورد تا هیچ یک از آنان باز نگردند، احتمالاً از این جهت بود که کسی از قوم لوط متوجه قضیه نزول عذاب نشود.

2- عذاب قوم لوط ، عذابی سهمگین و شدید بود .

و قضینا إلیه ذلک الأمر أن دابر هـ ولاء مقطوع مصبحین

آمدن جمله «و قضینا إلیه ذلک الأمر» به صورت مبهم و تفسیر شدن آن با جمله «أن دابر ..» و نیز کلمه «ذلک» _ که اشاره به دور دارد _ بیانگر برداشت فوق است.

3- نسل قوم لوط با عذاب الهی ، قطع و ریشه کن شد .

و قضینا .. أن دابر هـ ولاء مقطوع مصبحین

«دابر» به معنای «آخر» است (مفردات راغب)، و مقصود از جمله «دابر هـ ولاء مقطوع» نابودی آخرین فرد موجود از قوم لوط است که طبیعتاً قطع نسل آنان را در پی داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 58 - 4، 2، 1

1 - بارش بارانی از عذاب مرگبار بر قوم فسادپیشه لوط

و أمطرنا عليهم مطراً

تکثیر «مطراً» تکثیر تنويع است؛ یعنی، نوعی باران فرستادیم که آنان را در کام مرگ فرو برد.

2_ عذاب قوم لوط، عذابی آسمانی و فرو باریده بر سر آنان

و أمطرنا عليهم مطراً

4 - عذاب فرو آمده بر قوم لوط، بسی مرگبار و جانگزا بود.

فساء مطر المنذرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 38 - 3

3 - عذاب قوم لوط، عذابی فراگیر و مایه نابودی همه آنان

و لقد صبّحهم بكرة عذاب مستقرّ

وصف «مستقرّ» می رساند که طوفان شن، آن قدر استمرار یافت تا تمامی قوم لوط به هلاکت رسیدند.

1142- ویژگیهای عذاب قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 39 - 2

2_ عذاب دنیوی کافران قوم نوح، عذابی ذلت آور، خوارکننده و هلاک سازنده بود.

من یأتیه عذاب یخزیه

«إخزاء» (مصدر یخزیه) به معنای ذلیل و خوار کردن و نیز به معنای هلاک ساختن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - قوم نوح با آتشی بزرگ و وصف ناپذیر پس از مرگ عذاب شدند .

فَادْخُلُوا نَارًا

تکبیر «ناراً» یا برای افاده تعظیم است و یا برای بیان نوع خاصی از آتش که وصف ناپذیر است.

1143- ویژگیهای عذاب مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 75 - 1

1 - عذاب دوزخ ، عذابی همیشگی و تخفیف ناپذیر ، برای مجرمان

ص: 710

لا یفتّر عنہم و ہم فیہ مبلسون

«تفتیر» (مصدر «یفتّر») به معنای تخفیف و تقلیل است.

1144- ویژگیهای عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 25 - 1

1 - عذاب های الهی در آخرت ، بی نظیر و غیر قابل تشبیه با عذاب های دیگران است .

فیومئذ لا یعدّ عذابہ أحد

ضمیر «عذابہ» به «ربّک» در آیات پیشین برمی گردد و مفاد آیه شریفه، این است که در قیامت، مانند عذاب خداوند هیچ کس عذاب نمی کند.

1145- ویژگیهای عذاب های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 25 - 4

4 - امکان وجود مشابه ، برای عذاب های دنیوی خداوند

فیومئذ

قید «یومئذ» بی نظیر بودن عذاب های الهی را به آخرت اختصاص داده است؛ بنابراین وجود مشابه را برای عذاب های دنیوی، نفی نکرده است.

1146- هدایت ناپذیری اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 7 - 5, 4

4 - لجاجت در برابر ایمان و حق گریزی ، زمینه ساز آمدن عذاب الهی است .

لقد حقّ القول علی أكثرهم فهم لایؤمنون

5 - آن دسته از مشرکان و کافران صدر اسلام _ که عذاب الهی بر آنان مقرر گردیده بود _ برای همیشه از ایمان محروم شدند .

لقد حقّ القول علی اکثرهم فهم لایؤمنون

برداشت یاد شده مبتنی بر این نکته است که «فاء» در جمله «فهم لایؤمنون» تقریعیه است و این جمله متفرع بر جمله قبل می باشد؛ یعنی، چون مقرر شد که بیشتر آنان عذاب شوند، پس توفیقی برای ایمان آوردن نخواهند داشت.

ص: 711

1147- هشدار به عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 64 - 6

6_ صالح (ع)، قوم خود را در صورت آزارسانی به ناقه و بازداشتن آن از چرا، به عذابی زودرس هشدار داد.

و لاتمسوها بسوء فیأخذکم عذاب قریب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 14 - 8

8 - سرچشمه هدایت، خداوند است و هدایت گران، ابلاغ کننده هشدار های اویند.

إِنَّ عَلَيْنَا... فَأَنْذَرْتَكُمْ

تغییر ضمیرهای جمع (نا) به مفرد (تُ)، می تواند نشانگر این باشد که هرگونه هدایتی که در قالب انذار انجام گرفته است، بالاصاله از خداوند است؛ گرچه به زبان فرستادگان او بیان شده باشد.

1148- هشدار به عذاب اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 59 - 13

13_ هشدار به روز قیامت و عذاب هول انگیز آن، از رسالت های اساسی نوح (ع)

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

1149- هشدار به عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 1

1_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) منکران ربوبیت خدا و انکار کنندگان سرای آخرت را به عذاب های دنیوی هشدار می داد.

و یستعجلونک بالسیئه

1150- هلاکت با عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 47 - 4، 2

2_ ظالمان در معرض نابودی با عذاب الهی هستند.

إن أتیکم عذاب اللّٰه بغته أو جهره هل یهلك إلا القوم الظالمون

4_ هلاکت با عذاب الهی تنها دامنگیر اقوام ستمگر می شود.

هل یهلك إلا القوم الظالمون

ص: 712

1151- همسر لوط (ع) هنگام عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 16، 17

16_ فرشتگان به لوط (ع) توصیه کردند که همسرش را برای نجات از عذاب، به همراه خویش کوچ ندهد.

فأسر بأهلك بقطع من اليل . . . إلا امرأتك

برداشت فوق، بر این اساس است که «امرأتک» استثنا از «أهلك» باشد.

17_ از میان خانواده لوط (ع) تنها همسرش به هنگام کوچ شبانه از سیر باز ماند و به طرف دیار قوم لوط بازگشت.

و لا يلفت منكم أحد إلا امرأتك

برداشت فوق، مبتنی بر این احتمال است که «إلا امرأتک» استثنا از جمله «لا يلفت . . .» باشد. بر این مبنا جمله «لا يلفت . . .» این مصیبهها ما أصابهم» چنین معنا می شود: هیچ یک از شماها نباید از سیر باز ماند و به سوی خانه خود باز گردد و لکن همسرت تخلف خواهد کرد و باز خواهد گشت؛ زیرا باید به عذاب گرفتار شود.

1152- همنشینی با اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 65 - 9

9- حضور در جمع مستحقان عذاب الهی، انسان را در معرض گرفتار شدن در عذاب آنها قرار می دهد.

فأسر بأهلك . . . و لا يلفت منكم أحد

برداشت فوق، بر این احتمال است که غرض از دستور به عدم بازگشت به خاطر گرفتار نیامدن به عذاب الهی در سرزمین قوم لوط است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 94 - 6

6- نبودن در جمع ظالمان به هنگام نزول عذاب الهی بر آنان، درخواست پیامبر (صلی الله علیه و آله) از خداوند

ربّ فلا تجعلني في القوم الظالمين

1153- یأس از تخفیف عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 49 - 3

3 - ناامیدی دوزخیان از نجات کامل خود از عذاب جهنم و یا تخفیف و بخشش عمده آن

ادعوا ربکم یخفف عتّا یومًا من العذاب

دوزخیان، از نگهبانان جهنم درخواست تخفیف تنها یک روز و اندکی از عذاب خود را دارند. از این نکته می توان برداشت یاد

ص: 713

شده را به دست آورد.

1154- یاور اهل عذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 44 - 4

4- خداوند ، تنها یاور قابل اتکا ، به هنگام عذاب و گرفتاری ها است .

هنالك الولِـيه لله الحق

چنان چه «هنالك» اشاره به زمان عذابی باشد که «أُحِيطُ بِمَرِهِ» بر آن دلالت داشت، مراد این است که هنگام نزول عذاب، امید آدمی به اسباب، منقطع گشته و تنها نقطه امیدبخش، نصرت خدای یگانه است.

عذاب دنیوی

1155- آثار تهدید به عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 3

3- توجه دادن به عذاب آخرت ، بازدارنده تر از تهدید به عذاب دنیوی است .

نكال الأخره و الأولى

عذاب آخرت، ممکن است از آن جهت نکال و مایه عبرت باشد که توجه به آن در دنیا، دیگران را از فرجام کافران می ترساند و از همسانی با گرفتاران به عذاب بر حذر می دارد. در این صورت تقدیم «الأخره» بر «الأولی»، بیانگر نقش برتر آن در عبرت آموزی است.

1156- آثار عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 92 - 1

1_ عذاب فرود آمده بر تکذیب کنندگان شعیب و کفرییشان مدین موجب نابودی آنان و تخریب آثار زندگانی در آن دیار شد .

الذین کذبوا شعیباً کأن لم یغنوا فیها

ضمیر در «فیها» به «دار» در آیه قبل برمی گردد و «غنی» مصدر «لم یغنوا» به معنای اقامت کردن و سکونت گزیدن است. بنابراین «کأن لم یغنوا» یعنی گویا قوم شعیب در دیارشان اقامت نکرده بودند. و این کنایه از نابودی دیار آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 103 - 4

4_ ناباوران به قیامت از درک دلالت عذاب های دنیوی ، بر قیامت و عذاب های اخروی ناتوانند .

ص: 714

إن فی ذلک لآیه لمن خاف عذاب الآخره

روشن است که دلالت عذابهای دنیوی بر حقانیت قیامت، اختصاص به گروهی خاص ندارد. بنابراین لام در «لمن خاف...» لام انتفاع است و بیانگر این نکته می باشد که: هر چند آیت بودن عذابها اختصاص به کسی ندارد؛ ولی ناباوران به قیامت از فهم آن محرومند.

1157- ابتلای به عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 70 - 6

6_ منافقان ، در معرض نزول عذاب الهی و مبتلا شدن به سرنوشت قوم نوح ، عاد ، ثمود ، قوم ابراهیم و اصحاب مدین

وعد الله المنافقین . . . ألم یأتهم نبأ الذین من قبلهم قوم نوح ... و أصحاب مدین

1158- ابرار عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 10

10_ تحقق اراده الهی به عذاب دنیوی ، از طریق اعطای نعمت های ظاهری و اسباب طبیعی

إنما یرید الله لیعذبهم بها فی الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 15، 8، 9

8_ اعطای امکانات دنیوی فراوان به منافقان از جانب خدا ، تنها مایه عذاب و گرفتاری آنان در دنیا است .

إنما یرید الله أن یعذبهم بها فی الدنیا

9_ تحقق اراده الهی به عذاب دنیوی منافقان ، از طریق اعطای مال و فرزند فراوان و نعمت های ظاهری به آنان

إنما یرید الله أن یعذبهم بها

15_ کثرت مال و اولاد منافقان نمودی از عذاب الهی و زمینه ساز جان کندن دشوار و حسرت بار آنان

أن یعذبهم . . . و ترهق أنفسهم و هم کفرون

با توجه به اینکه «تزهق أنفسهم» می تواند عطف تفسیری برای «أن يعذبهم» باشد، برداشت فوق استفاده می شود.

1159- اجتناب از عذاب دنیوی گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 75 - 16

16- تأخیر یافتن زمان عذاب برخی از گمراهان تا آخرت و ترک عذاب آنان در دنیا ، مهلت خداوند به آنان است .

فليمدد له الرحمن مدًّا حتّى إذا رأوا ما يوعدون إمّا العذاب و إمّا الساعه

ص: 715

1160- اقسام عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 3

3 - ذلت و سرافکندگی در زندگی دنیایی ، از انواع عذاب های الهی در دنیا

فأذاقهم الله الخزي في الحيوه الدنيا

1161- انذار از عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 84 - 5

5- خداوند ، کافران لجوج عصر بعثت را به عذاب دنیوی در زمانی مناسب هشدار داد .

فلا تعجل عليهم إّما نعدّ لهم عدّا

عبارت «إّما نعدّ لهم عدّا» حاوی مفهوم تعلیل است؛ یعنی، هدف بالا رفتن ارقام است و روزی، شمارش به نقطه مورد نظر خواهد رسید و پس از آن، عذاب حتمی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 135 - 5

5 - هشدار هود (ع) به امکان نزول عذاب سخت دنیوی بر قوم کفرپیشه عاد

إّتی أخاف علیکم عذاب یوم عظیم

مراد از «یوم عظیم» می تواند روز قیامت باشد(برداشت های پیش بر این احتمال است). همچنین می تواند روز استیصال در دنیا باشد. برداشت یاد شده بر پایه این احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 8 - 1

1_ کافران به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قیامت ، مستحق عذاب دنیوی اندو به آن تهدید شده اند .

ولئن أخرجنا عنهم العذاب

جمله «ما يحسه» (چه چیز مانع نزول آن عذاب است؟) می رساند که مراد از «العذاب» عذاب دنیوی است و نیز حکایت از این دارد که کفرپیشگان، به آن عذاب تهدید شده بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 26 - 10

10_ نوح (ع)، کافران قومش را به عذابی دردناک در دنیا هشدار داد.

إني أخاف عليكم عذاب يوم أليم

ص: 716

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 5

5_ خداوند ، مشرکان و کفرپیشگان عصر بعثت را به عذاب های شدید دنیوی تهدید کرد .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هي ظلمة إن أخذهم شديد

برداشت فوق، از مخاطب قرار دادن پیامبر (صلی الله علیه و آله) در «كذلك أخذ ربك» استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 40 - 1

1_ خداوند منکران رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را همواره به عذاب های دنیوی تهدید می کرد .

وإن مَّا نریتک بعض الذی نعدهم

تحقق بخشیدن برخی از عذابهای موعود در حیات پیامبر (صلی الله علیه و آله) _ که مفاد «نریتک بعض الذی نعدهم أو نتوفیتک» است _ حاکی از آن است که مراد از وعیدها (نعدهم) عذابهای دنیوی است.

1162- اهل عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 34 - 1

1_ کافران ، مشرکان ، گمراهان و آنان که پیامبران را به مسخره می گیرند ، به عذاب های سخت دنیوی و اخروی گرفتار خواهند شد .

لهم عذاب فی الحیوة الدنیا و لعذاب الأخره أشق

مراد از ضمیر در «لهم» _ به قرینه آیه 31 و 32 _ کافران، مشرکان، استهزاگران و گمراهان می باشد.

1163- تهدید به عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 1

1 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، کافران و مشرکان لجوج را به عذابی خوارکننده در دنیا هشدار داد .

فسوف تعلمون . من یأتیہ عذاب یخزیه

مفسران بر این عقیده اند که مقصود از عذاب خوارکننده، به قرینه ذیل آیه _ که از عذاب دائمی (اخروی) سخن می گوید _ عذاب دنیایی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 10 - 3

3- تهدید مشرکان حق ستیز مکه ، از سوی خداوند به عذابی دنیوی و تیره کننده زندگی

فارتقب یوم تأتی السماء بدخان مبین

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «دخان مبین»، کنایه از تیره روزی و عذاب دنیوی باشد، چه این که برخی از

ص: 717

مفسران این آیه را پاسخی به دعای پیامبر (صلی الله علیه و آله) دانسته اند که از خداوند خواست تا برای بیدار شدن مشرکان، آنان را به قحطی ای همچون دوران یوسف مبتلا کند.

1164- حقایق عذاب دنیوی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 78 - 11

11 - حکم خداوند به عذاب کافران در دنیا ، مطابق حق است .

فإذا جاء أمر الله قضی بالحقّ

برداشت یاد شده بر این احتمال است که مقصود از «أمر الله» عذاب دنیوی (استیصال) باشد؛ چنان که موارد بسیاری در قرآن به همین معنا آمده است؛ مانند عذاب طوفان نوح که از آن چنین یاد شده است: «قال لا عاصم الیوم من أمر الله . . .»، (هود، آیه 43).

1165- خطر عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 54 - 9

9 - گنه کاران توبه ناپذیر ، در معرض عذاب الهی در دنیا (عذاب استیصال)

و أنیبوا إلی ربکم و أسلموا له من قبل أن یأتیکم العذاب

1166- خطر عذاب دنیوی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 74 - 4

4- کافران و روی گردانان از پذیرش آیات قرآن ، در خطر گرفتاری به سرنوشت هلاکت بار پیشینیان و ابتلا به عذاب های دنیوی

و إذا تتلی علیهم ءآیتنا . . . و کم أهلکنا قبلهم من قرن

1167- خطر عذاب دنیوی گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13- گمراهان ، همواره در خطر گرفتاری به عذاب های الهی در دنیا

فليمدد له الرحمن مَدًّا حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ

ص: 718

تردید در «إِذَا الْعَذَابُ وَآمَّا السَّاعَةِ» و نکره آوردن «مَدًّا» و مبهم گذاشتن مقدار مهلت، این نتیجه را می دهد که هر یک از گمراهان، باید هر لحظه منتظر عذاب دنیوی و پایان مهلت در باره خود باشند.

1168- خطر عذاب دنیوی معرضان از قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 74 - 4

4- کافران و روی گردانان از پذیرش آیات قرآن، در خطر گرفتاری به سرنوشت هلاکت بار پیشینیان و ابتلا به عذاب های دنیوی

و إذا تتلى عليهم آياتنا .. و کم أهلکنا قبلهم من قرن

1169- رفع عذاب دنیوی مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 15 - 2

2- اخبار خداوند از رفع محدود عذاب دنیوی مشرکان مکه و بازگشت دوباره آنان به کفر و شرک

إِنَّا كَاشَفْنَا الْعَذَابَ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ

برداشت یادشده بر این اساس است که عذابی که در آیات پیشین از آن یاد شده، عذاب دنیوی باشد. در این صورت معنای آیه چنین می شود: ما عذاب دنیوی را برای زمانی اندک بر خواهیم داشت؛ یعنی، در دنیا که اصولاً مجالی اندک است عذاب را از شما برمی داریم؛ اما انتقام به قیامت موکول خواهد شد.

1170- زمینه عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 49 - 14

14_ رویگردانی از حکم و داوری پیامبر (صلی الله علیه و آله)، زمینه ساز گرفتاری به عذاب دنیوی

فان تولوا فاعلم انما يريد الله ان يصيبهم ببعض ذنوبهم

برخی کلمه «بعض» را قرینه بر این دانسته اند که مراد از عذاب، عذابهای دنیوی است، زیرا تهدید به عذابهای آخرت نمی تواند اختصاص به برخی از گناهان داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 2

2 - تکذیب پیامبران الهی ، زمینه ساز عذاب ذلت بار و سرافکننده کننده در دنیا از سوی خداوند

فأذاقهم الله الخزي في الحيوه الدنيا

ص: 719

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 55 - 8

8 - عمل نکردن به تعالیم قرآن ، در پی دارنده عذاب ناگهانی در دنیا

و اتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ . . . مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً

«بغته» به معنای ناگهانی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 33 - 2

2 - بخل و محروم ساختن بینوایان از اموال خویش ، زمینه ساز کیفر و عذاب الهی در دنیا و آخرت

أَنْ لَا يَدْخُلَهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ . . . كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَالْعَذَابُ الْآخِرُ أَكْبَرُ

1171- شدت عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 34 - 1

1_ کافران ، مشرکان ، گمراهان و آنان که پیامبران را به مسخره می گیرند ، به عذاب های سخت دنیوی و اخروی گرفتار خواهند شد .

لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْعَذَابُ الْآخِرُ أَشَقُّ

مراد از ضمیر در «لَهُمْ» به قرینه آیه 31 و 32 _ کافران، مشرکان ، استهزاگران و گمراهان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 6

6 - عذاب الهی در آخرت ، در مقایسه با عذاب های دنیوی ، بسی بزرگ تر و شدیدتر است .

و الْعَذَابُ الْآخِرُ أَكْبَرُ

1172- شگفتی عذاب دنیوی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

21- روز فرارسی عذاب دنیوی مشرکان و کافران ، روزی بس شگفت و عظیم

إتی أخاف علیکم عذاب یوم عظیم

مراد از «عذاب یوم عظیم» ممکن است عذاب دنیوی باشد.

ص: 720

1173- شگفتی عذاب دنیوی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 21

21- روز فرارسی عذاب دنیوی مشرکان و کافران ، روزی بس شگفت و عظیم

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

مراد از «عذاب یوم عظیم» ممکن است عذاب دنیوی باشد.

1174- ظالمان و عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 37 - 14

14_ کفرپیشگان و ستمگران ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

و لَاتَخِطْبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ

1175- عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 55 - 11

11 - احتمال تحقق عقوبت و عذاب گناه در دنیا

فَأَخَذْتَكُمُ الصَّعْقَةَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 59 - 9، 5

5 - متمردان و ستمکاران قوم موسی ، به عذاب آسمانی گرفتار شدند .

فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ

9- گنهکاران فسق پیشه ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

فأنزلنا على الذين ظلموا رجزاً من السماء بما كانوا يفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 56 - 5, 4, 3, 2

2_ کفر ، موجب عذاب دنیا و آخرت

فاما الذين كفروا فاعذبهم... في الدنيا و الاخره

3_ عدم تبعیت یهود از حضرت عیسی (ع) ، موجب عذاب سخت آنان در دنیا و آخرت

فاما الذين كفروا فاعذبهم عذاباً شديداً في الدنيا و الاخره

مصدق مورد نظر از جمله «فاما الذين كفروا»، کافران به حضرت عیسی (ع) است.

4_ برتری پیروان عیسی (ع) بر یهودیان ، موجب عذاب سخن دنیوی یهودیان

ص: 721

و جاعل الذین اتبعوک . . . فاما الذین کفروا

بنابراینکه جمله «فاما الذین . . .»، به قرینه ذکر عذاب دنیوی، نتیجه جمله «جاعل الذین . . .» باشد؛ یعنی عذاب دنیوی یهود نتیجه تفوق نصارا بر ایشان است.

5_ کافران (یهودیان)، هیچ یار و یآوری در برابر عذاب الهی در دنیا و آخرت ندارند.

فأما الذین کفروا . . . و ما لهم من ناصرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 137 - 13

13_ برخی از گناهان آدمی، در پی دارنده عذاب های دنیوی

کیف کان عاقبه المکذبین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 84 - 15

15_ عذاب خدا و آسیب رسانی او، بسی سخت تر از گزند و عذاب دیگران

و الله اشدّ بأساً و اشدّ تنکیلاً

«تنکیل» در اصل به معنای عذاب کردن کسی با قرار دادن او در قید و بند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 41 - 46

46_ ناچیزی مجازات و ذلت دنیوی، در برابر عذاب اخروی

لهم فی الدنیا خزی و لهم فی الاخره عذاب عظیم

تصریح به بزرگی عذاب آخرت در مقابل کیفر دنیوی، که به بزرگی توصیف نشده است، اشاره به این است که این رسوایی و کیفر دنیوی در مقایسه با عذاب آخرت ناچیز است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ عذاب ناگهانی و غافلگیرانه و عذاب غیر غافلگیرانه (تدریجی و با ظهور نشانه های عذاب)، از انواع عذابهای الهی در دنیا

إن أتیکم عذاب اللّٰه بغتة أو جهرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ خداوند مردم جامعه ای را که از روی غفلت و ناآگاهی ستم کنند، به عذاب دنیوی نابود نمی کند.

ذلک أن لم یکن ربک مهلک القرى بظلم و أهلها غفلون

برای جار و مجرور «بظلم» متعلقهای مختلفی می توان در نظر گرفت، از آن جمله اینکه متعلق به «مهلک» باشد. یعنی: «مهلک القرى بسبب ظلم». برداشت فوق بر این اساس است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ عذاب سهمگین خداوند در انتظار جوامع مختلف از قوانین دین و پذیرنده ولایتهای غیر خداوند

و لا تتبعوا من دونه . . . و کم من قریه أهلکنها

بیان هلاکت جوامع پیشین پس از فرمان به رعایت قوانین دین و سرپیچی از ولایت غیر خدا «اتبعوا ما أنزل الیکم . . .»، بیانگر آن است که عذاب امتهای پیشین به سبب تخلف آنان از این فرمان بوده است.

3_ گروهی از امتهای متخلف پیشین شب هنگام و گروهی دیگر در حال خواب نیمروز، گرفتار عذاب الهی شدند.

فجاءها بأسنا بیتا أو هم قائلون

«أو» در جمله «أو هم قائلون» برای تنويع است. «قائله» به معنای نیمروز است و «قائل» به کسی گفته می شود که آن هنگام در خواب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ ستم پیشگان، به هنگام مواجه شدن با عذابهای دنیوی (عذاب استیصال)، معترف به ظلمهای گذشته خویش شدند

فما كان دعویهم . . . إنا كنا ظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ احساس مصونیت تکذیب کنندگان انبیا از گرفتار شدن به عذاب های دنیوی، احساسی نابجا و به دور از واقعیت است .

أفأمن أهل القری أن یأتیهم بأسنا

استفهام در جمله «أفأمن . . .» استفهام انکاری توبیخی است. یعنی اقوام کفرپیشه احساس امنیت از عذاب الهی دارند، ولی به خاطر نابجا بودن چنین احساسی مورد ملامت هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ خداوند یهودیان متمرّد در آبادی ایله را پس از مداومت بر صید ماهی در روز شنبه و بی اعتنایی به مواعظ اصلاحگران به عذابی شدید

گرفتار ساخت .

فلما نسوا ما ذكروا به . . . أخذنا الذين ظلموا بعذاب بئس

«بئس» به معنای شدید است.

3_ خداوند از میان یهودیان ایله تنها مصلحانِ نهی کننده از منکر را از گرفتار شدن به عذاب رهایی بخشید .

أنجينا الذين ينهون عن السوء

4_ خداوند حتی آن گروه از یهودیان ایله را که خود صالح بودند ، ولی متجاوزان را موعظه نکردند ، به عذابی شدید گرفتار ساخت .

أنجينا الذين ينهون عن السوء وأخذنا الذين ظلموا بعذاب بئس

در آیه قبل در مقام تقسیم یهودیان ایله از نظر عملکرد، آنان را به سه گروه تقسیم کرد و آیه مورد بحث در مقام بیان سرنوشت آنان است و ایشان را در دو گروه قرار داده است. این مقایسه نشان می دهد که خداوند ترک کنندگان نهی از منکر را از گروه ظالمان (الذين ظلموا) شمرده است.

ص: 723

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 57 - 6

6 - رنج و اضطراب منافقان در جامعه اسلامی ، با وجود داشتن مال و فرزند بسیار ، نمودی از عذاب دنیوی آنان *

فلا تعجبک أموالهم و لا أولادهم إنما يريد الله ليعذبهم بها في الحیوه الدنيا .. ل

برداشت فوق بدین احتمال است که بیان زندگی دشوار منافقان، نمودی از عذاب دنیوی آنان باشد که در آیات قبل ذکر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 21 - 4

4 - بلا های دنیوی با همه سنگینی ، در برابر عذاب های اخروی بسی ناچیز است .

من العذاب الأدنى دون العذاب الأكبر

اگرچه «آدنی» در مقابل «أبعد»، و «أكبر» در مقابل «اصغر» است، اما به قرینه واژه «أكبر»، مراد از آن می تواند کوچک باشد. لازم به گفتن است که گرچه از عذاب دنیوی با واژه «آدنی» (کوچک) تعبیر شده است، اما با توجه به واقعیت های موجود، این گونه مشکلات، عذاب هایی بس سنگین و گاهی تحمل ناپذیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 6

6 - عذاب الهی در آخرت ، در مقایسه با عذاب های دنیوی ، بسی بزرگ تر و شدیدتر است .

و لعذاب الآخرة أكبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 12

12 - عذاب های اخروی ، سخت تر و ذلت بارتر از کیفر های دنیوی خداوند است .

و لعذاب الآخرة أخصی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- نابود کردن محصولات و دستاورد های بشر ، از راه های کیفر و عذاب الهی در دنیا

بل نحن محرومون .. كذلك العذاب

4- کیفر و عذاب خداوند در آخرت ، بزرگ تر و با عظمت تر از عذاب و کیفر دنیوی او است .

و لعذاب الآخرة أكبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 2

2- عذاب دنیا ، هر چند شدید باشد ، در قیاس با عذاب آخرت ناچیز است . *

سوط عذاب

تعبیر «شلاق عذاب»، حاکی از تقلیل است؛ یعنی، عذاب سخت آسمانی که بر فرعون و اقوام عاد و ثمود فروریخت، در واقع

ص: 724

شلاقی بیش نبود. برخی از اهل لغت، کلمه «سوط» را به معنای «نصیب» گرفته اند (مقایس اللغه). برداشت یاد شده با توجه به این معنا، وضوح بیشتری می یابد.

1176- عذاب دنیوی آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 45 - 5,6

5 - خاندان فرعون، به عذاب سخت و فراگیر دنیوی گرفتار شدند.

و حاق بـال فرعون سوء العذاب

«حاق» (مرادف «أحاط»); یعنی، احاطه یافت و فراگیر شد.

6 - عذاب سخت فرعونیان در دنیا، از جلوه های حمایت خداوند از مؤمن آل فرعون

أفوض أمری إلی اللّٰه . . . فوقیـه اللّٰه سیئات ما مکروا و حاق بـال فرعون سوء ال

1177- عذاب دنیوی ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 36 - 2

2- ابلیس، به دنبال نافرمانی از سجده بر آدم (ع) و طرد شدن از درگاه الهی، از خداوند خواست تا قیامت، او را دچار عذاب و کیفر نکند.

قال ربّ فأنظرنی إلی یوم یبعثون

متعلق «إنظار» در جمله «فأنظرنی» ذکر نشده است و چون ابلیس از فرمان سجده بر آدم (ع) سرپیچی کرد و در انتظار کیفر بود، از این رو ممکن است مورد إنظار و مهلت، تأخیر افتادن کیفر او تا روز قیامت باشد.

1178- عذاب دنیوی اقوام پیشین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 6 - 5

5 - کافران تکذیب گر و ستیزه جوی قوم نوح و بعد از آنها، به دلیل دوزخی بودن، به عذاب دنیوی نیز گرفتار شدند.

فأخذتهم فكيف كان عقاب . و كذلك حَقَّتْ كَلِمَتِ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که جمله «أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ» _ به تقدیر لام تعلیل _ در مقام تعلیل باشد؛ یعنی، چون آنان از دوزخیان هستند، به عذاب الهی گرفتار آمدند.

ص: 725

1179- عذاب دنیوی امت های گناهکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 15 - 11

11- نزول عذاب دنیوی بر امت های گناهکار ، تنها پس از اتمام حجت و فرستادن پیامبری برای ایشان است .

و ما کنا معذبین حتی نبعث رسولا

جمله «ما کنا معذبین حتی نبعث رسولا» اطلاق دارد و عذاب دنیوی را هم دربرمی گیرد.

1180- عذاب دنیوی اهل ایله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 166 - 7

7_ مسخ یهودیان متمرّد آبادی ایله به بوزینگانی مطرود ، عذاب سخت الهی برای ایشان

قلنا لهم کونوا قرده خسّین

برخی برآنند که «قلنا لهم . . .» بیان همان «عذاب بئیس» است که در آیه قبل آمده است. گفتنی است بر این مبنا «الذین ظلموا» شامل ترک کنندگان نهی از منکر نمی شود. زیرا آنان قانون حرمت صید را نشکستند و به بوزینه تبدیل نشدند.

1181- عذاب دنیوی اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 12

12_ کتمان حقایق و دیگر ترفند های عالمان اهل کتاب ، آنان را از عذاب دنیا (ذلت ، شکست و . . .) نجات نخواهد داد .

لا تحسبنّ الذّین . . . بمفازه من العذاب

در برداشت فوق، عذاب اول، به قرینه تکرار آن، عذاب دنیوی گرفته شده است.

1182- عذاب دنیوی اهل مدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ کافران قوم شعیب شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و صبحگاهش به هلاکت رسیدند . *

فأصبحوا في دارهم جثمين

برداشت فوق مبتنی بر این است که «اصبحوا» به معنای «ادخلوا فی الصباح» (داخل در صبح شدند) باشد، نه به معنای «صاروا». بر این مبنا «فأصبحوا ...» می رساند که هلاکت به هنگام صبح اتفاق افتاد و در نتیجه عذاب لرزش پیش از صبح، یعنی در شب، بر کافران قوم شعیب عارض شده است.

4_ کفرپیشگان قوم شعیب بر اثر عذاب الهی ، همگان به رو بر زمین افتادند و هلاک شدند .

فأصبحوا في دارهم جثمين

ص: 726

«جثوم» به معنای به زمین چسبیدن و حرکت نکردن است و برخی گفته اند به معنای فرو افتادن شخص است بر سینه خود.

5_ لرزش شدید و عذاب نازل شده بر قوم شعیب توان حرکت و بیرون آمدن از خانه ها را از ایشان سلب کرد.

فأصبحوا فی دارهم جثمین

«فی دارهم» هم می تواند اشاره به این نکته باشد که نزول عذاب هنگامی بود که همه و یا اکثر آنان در خانه هایشان استراحت می کردند و هم می تواند علاوه بر این، اشاره به این داشته باشد که با احساس لرزش زمین، که طبعاً آدمی از خانه می گریزد، قوم شعیب نیز خواستند از خانه ها بیرون شوند، ولی عذاب مهلت نداد و در همانجا به هلاکت رسیدند. با توجه به اینکه «فی دارهم» متعلق به «جثمین» است، این معنا وضوح بیشتری پیدا می کند.

7_ نزول عذاب بر کفرپیشگان قوم شعیب، پاسخ خداوند به درخواست او (داوری میان مؤمنان و کافران)

ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق . . . فأخذتهم الرجفة

1183- عذاب دنیوی اهل مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 11 - 1

1- تهدید شدن کافران سست اندیش و بیهوده گرا، به فرجامی سخت و جانکاه

فارتقب یوم تأتی السماء بدخان مبین

تعبیر «بدخان مبین»، می تواند حکایت از عذاب دنیوی و نیز سختی های صحنه قیامت داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 11 - 1

1- پیشگویی خداوند، از درد و رنج فراگیر مردم مکه هنگام گرفتاری آنان به عذاب الهی در دنیا

یغشی الناس هـ ذا عذاب الیم

چنانچه این آیات در مورد عذاب دنیوی باشد، برداشت بالا قابل استفاده است.

1184- عذاب دنیوی بدکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- بدکاران و توطئه کنندگان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله)، در معرض انواع عذاب های دنیوی اند .

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض أو يأتيهم العذاب .. أو يأخذهم

1185- عذاب دنیوی بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 55 - 13

ص: 727

13 - قوم موسی ، در پی تقاضای رؤیت خدا ، شاهد فرود آمدن صاعقه بر خود بودند .

فأخذتكم الصعقة و أنتم تنظرون

مفعول «تنظرون» (نگاه می کردید) فرود آمدن صاعقه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 65 - 5

5 - بنی اسرائیل در خطر گرفتار آمدن به عذاب های دنیوی (ذلیل گشتن ، مطرود شدن و . . .) در صورت ایمان نیاوردن به قرآن و انجام ندادن اعمال صالح

و لقد علمتم الذين اعتدوا منكم في السبت فقلنا لهم كونوا قردة خسئين

در آیات گذشته (از 41 تا 45 و نیز آیه 62) خداوند بنی اسرائیل را به ایمان و تصدیق قرآن و انجام اعمال صالح دعوت کرد و در آیه مورد بحث سرگذشت شوم اسحاب سبت را یادآور شد تا هشدار می باشد به آنها که مبادا با سرپیچی از دعوت خدا و فرمانهای او، به سرنوشتی همانند اصحاب سبت گرفتار آیند.

1186- عذاب دنیوی پیروان عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 16

16_ انکار کنندگان ربوبیت خدا ، مخالفان پیامبران و پیروی کنندگان از سرکشان ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

و لما جاء أمرنا .. و تلک عاد جحدوا بأیـتِ ربهم ... و اتبعوا أمر کل جبار عنید

1187- عذاب دنیوی حرام خواری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 21

21_ ظلم ، جلوگیری از راه خدا ، به ناحق خوردن مال مردم ، موجب عقوبت های دنیوی و عذاب اخروی

فیظلم من الذین هادوا حرمننا .. و أعتدنا للكفرین منهم عذاباً ألیماً

1188- عذاب دنیوی دشمنان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 9 - 21

21 - مخالفان پیامبران ، مستحق کیفر دنیوی بودند .

فینظروا کیف كان عـقبه الذين من قبلهم . . . و جاءتهم رسلهم بالبينـت فما كان الله

ص: 728

1189- عذاب دنیوی دشمنان دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 27 - 1

1- خداوند ، مشرکان توطئه گر علیه دین را علاوه بر عذاب دنیوی ، در قیامت به صورت تحقیر آمیزی خوار خواهد ساخت .

قد مکر الذین من قبلهم ... و أت هم العذاب ... ثمّ یوم القیـمه یخزیهم و یقول این

«خزی» در لغت به معنای شکست و ذلت است. این حالت گاهی از ناحیه خود شخص عارض می شود و گاهی از سوی دیگری. در صورتی که از سوی دیگری باشد، همراه با خفت و تحقیر است.

1190- عذاب دنیوی دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 47 - 9

9- بدکاران و توطئه کنندگان علیه پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در معرض انواع عذاب های دنیوی اند .

أفأمن الذین مکروا السیئات أن یخسف الله بهم الأرض أو یأتیهم العذاب .. أو یأخذ

1191- عذاب دنیوی ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- اعراف - 7 - 6 - 6

6_ ستمگران و اعراض کنندگان از قوانین دین، علاوه بر عذابهای دنیوی به عذابهای آخرت نیز گرفتار خواهند شد.

و کم من قریه أهلکنها .. إنا کنا ظلمین. فلنسلن الذین أرسل إلیهم

هدف از بیان بازجویی در قیامت، تهدید ظالمان به عذابهای اخروی است، و کلمه «فاء» در «فلنسلن» بیانگر آن است که عذابهای دنیا پایان مجازات آنان نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- اعراف - 7 - 162 - 6

6_ گنهکاران و ستم پیشگان در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

فأرسلنا عليهم رجلاً من السماء بما كانوا يظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 7

7_ گرفتار شدن کفرپیشگان و ستمکاران به عذاب دنیوی ، موجب رهایی آنان از عذاب اخروی نیست .

فكان من المغرقين . . . وقيل بعداً للقوم الظالمين

بیان عذاب اخروی کفرپیشگان ، پس از بیان گرفتاری آنان به عذاب دنیوی ، اشاره به این نکته دارد که: نباید گمان شود اگر کافران به کیفر دنیوی و عذاب استیصال گرفتار شدند ، از عذابهای اخروی رهایی خواهند یافت.

ص: 729

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 6

6_ ستمگران ، مشرکان و کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذ الذين ظلموا الصيحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 94 - 10

10_ ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذت الذين ظلموا الصيحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 46 - 1

1- هلاکت و عذاب دنیوی ستم پیشگان تاریخ از سوی خداوند ، علی رغم مکر و چاره اندیشی های فراوان و قدرتمندانه آنان

و سکتتم فی مس_کن الذين ظلموا .. . وقد مکروا مکرهم ... و إن کان مکرهم لتزول منه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 87 - 10،14

10- ذوالقرنین عذاب اخروی ظالمان را ، از کیفر دنیوی آنان ، شدیدتر و سنگین تر دانست .

قال .. . ثم یردّ إلى ربّه فیعدّبه عذاباً نکرًا

«نکر» به معنای «منکر» صفت مشبّهه و توصیف عذاب جهنم است؛ یعنی، عذاب آخرت، بسیار ناگوار و میزان دشواری آن ناشناخته است.

14- « عن أمير المؤمنين (ع) : . . . « أمّا من ظلم » و لم یؤمن برّبّه « فسوف نعدّبه » فی الدنيا بعذاب الدنيا « ثم یردّ إلى ربّه » فی مرجعه « فیعدّبه عذاباً نکرًا » ؛

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده که (مقصود آیه این است) «اما کسی که ستم کرده» و به پروردگارش ایمان نیاورده است «به زودی» در

دنیا، به عذاب دنیوی «اورا عذاب خواهیم کرد، سپس در معاد خویش به سوی پروردگارش بازگشت داده می شود و خدا، او را به عذابی سخت گرفتار خواهد کرد».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 47 - 1

1 - ظالمان، گرفتار عذاب دنیوی و برزخ، علاوه بر عذاب های اخروی

یل-قوا یومهم... و إنّ للذین ظلموا عذاباً دون ذلک

در صورتی که «یومهم...» در دو آیه پیش، نظر به روز قیامت داشته باشد، «ذلک» در این آیه اشاره به عذاب اخروی خواهد بود و «دون ذلک» (به غیر آن عذاب) نظر به عذاب دنیا یا برزخ خواهد داشت.

ص: 730

1192- عذاب دنیوی ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 21

21_ ظلم ، جلوگیری از راه خدا ، به ناحق خوردن مال مردم ، موجب عقوبت های دنیوی و عذاب اخروی

فبظلم من الذین هادوا حرمنا .. و أعتدنا للكفرین منهم عذاباً ألیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 44 - 7

7- ظلم ، گناهی نابخشودنی و در پی دارنده عذاب الهی در دنیا

و لاتحسبنّ الله غِغَ فلاَ عَمَّا یعمل الظّلمون .. و أنذر الناس یوم یأتیهم العذاب فی

1193- عذاب دنیوی عصیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 65 - 7

7 - سرپیچی کنندگان از احکام الهی در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (ذلیل گشتن و مطرود شدن) هستند .

و لقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبّ فقلنا لهم کونوا قرده حسّین

1194- عذاب دنیوی فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 59 - 9

9 - گنهکاران فسق پیشه ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

فأنزلنا علی الذین ظلموا رجزاً من السماء بما كانوا یفسقون

1195- عذاب دنیوی فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - عذاب فرعون در دنیا و آخرت ، نمونه ای از برخورد شدید خداوند با مخالفان پیامبران و برحذر دارنده آنان از عواقب مخالفت

فأخذه الله نكال الآخرة و الأولى

«نکال» به چیزی گفته می شود که به وسیله آن، دیگران را تنکیل کنند؛ یعنی، از کاری بر حذر دارند (قاموس). مصداق آن در آیه عذاب فرعون است که مایه عبرت برای دیگران می باشد. اضافه «نکال» به «الآخرة و الأولى»، یا گویای این نکته است که عذاب فرعون در آخرت و دنیا، هر یک می تواند برای مردم «نکال» و مایه عبرت باشد و یا گویای این که عذاب فرعون در

ص: 731

دنیا می تواند مایه عبرت مردم نسبت به دنیا و آخرت آنان باشد. برداشت یادشده براساس احتمال اول است.

1196- عذاب دنیوی فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 136 - 7، 3، 2، 1

1_ خداوند پس از ارائه معجزات متعدد و اتمام حجت بر فرعونیان ، آنان را در دریا غرق کرد .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

«الیم» در لغت به معنای دریا و رودخانه بزرگ است و «ال» در «الیم» برای عهد می باشد و چنانچه بسیاری از مفسران گفته اند اشاره به دریای سرخ دارد. برخی دیگر از مفسران آن را اشاره به رودخانه نیل دانسته اند.

2_ خداوند با غرق کردن فرعونیان در دریا از آنان انتقام گرفت .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم فی الیم

«فاء» در «فأغرقنا» تفسیریه است. یعنی «أغرقنا» بیان و تفسیر «انتقمنا» می باشد.

3_ فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند .

إذا هم ینکثون. فانتقمنا منهم

تفریع جمله «فانتقمنا» بر جمله «إذا هم ینکثون» به وسیله حرف «فاء» می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

7_ تکذیب آیات الهی و بی اعتنایی به آنها سبب هلاکت و غرق شدن فرعونیان در دریا شد .

فأغرقنهم فی الیم بأنهم کذبوا بآیتنا و كانوا عنها غفلین

حرف «باء» در «بأنهم کذبوا» سببیه است و می رساند که تکذیب آیات و بی اعتنایی به آنها سبب انتقام الهی بود.

1197- عذاب دنیوی قوم نُمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 78 - 6، 5، 4، 3، 2، 1

1_ کفرپیشگان قوم ثمود با گرفتار شدن به لرزشی شدید به هلاکت رسیدند .

فأخذتهم الرجفة فأصبحوا في دارهم جثمين

«رجفه» به معنای اضطراب و لرزش است و به قرینه «فأصبحوا ..» معلوم می شود آن لرزش بسیار شدید بوده است. قابل ذکر است که «فأخذتهم الرجفه» (لرزش آنان را فراگرفت) می تواند به این معنی باشد که لرزشی شدید بر اندام آنان مستولی شد و نیز می تواند به این معنی باشد که زمین لرزه و زلزله ای شدید آنان را فراگرفت.

2_ لرزش شدید و عذاب نازل شده بر قوم ثمود توان حرکت و بیرون آمدن از خانه ها را از ایشان سلب کرد .

فأصبحوا في دارهم جثمين

«فی دارهم» می تواند اشاره به این نکته داشته باشد که نزول عذاب هنگامی بوده که همه و یا اکثر ثمودیان در خانه هایشان استراحت می کردند و می تواند علاوه بر این، اشاره داشته باشد که با احساس لرزش زمین _ که طبعاً آدمی از خانه می گریزد _ کافران قوم صالح نیز خواستند از خانه ها بدر شوند ولی عذاب مهلت شان نداد و در همانجا به هلاکت رسیدند با توجه به

ص: 732

اینکه «فی دارهم» متعلق به «جثمین» است این معنا وضوح بیشتری پیدا می کند.

3_ کافران قوم ثمود بر اثر عذاب الهی به رو بر زمین افتادند و هلاک شدند .

فأصبحوا فی دارهم جثمین

«جثوم» به معنای به زمین چسبیدن و حرکت نکردن است و برخی گفته اند به معنای فروافتادن شخص به سینه خود است.

4_ کفرپیشگان قوم ثمود شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و در صبحگاهش به هلاکت رسیدند . *

فأصبحوا فی دارهم جثمین

برداشت فوق مبتنی بر این است که «اصبحوا» به معنای «دخلوا فی الصباح» (داخل در صبح شدند) باشد نه به معنای «صاروا» بر این مبنا «فأصبحوا . . .» می رساند که هلاکت در اولین لحظه صبح اتفاق افتاده و در نتیجه عذاب لرزش پیش از صبح یعنی در شب، بر کافران قوم ثمود عارض شده است.

5_ کافران قوم ثمود پس از تمام شدن حجت بر آنان و اصرارشان بر کفرورزی و از میان بردن ناقة صالح به هلاکت رسیدند .

قال الملائة الذین استکبروا . . . فأخذتهم الرجفة

کلمه «فاء» در «فأخذتهم» نزول عذاب را بر حقایق بیان شده در آیات قبل مرتبط می سازد که از آنهاست کفرورزی قوم صالح، پی کردن ناقة و . . .

6_ عذاب نازل شده بر قوم ثمود ، پاسخی بود به ناباوری آنان نسبت به تحقق تهدید های صالح (ع)

اتتنا بما تعدنا . . . فأخذتهم الرجفة

از حقایقی که در آیه قبل مطرح شده و می تواند «أخذتهم الرجفة» بر آن مترتب باشد، ناباوری قوم ثمود به تهدیدهای حضرت صالح(ع) است، که از جمله «اتتنا بما تعدنا» به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 79 - 1

1_ صالح (ع) پس از حتمی شدن نزول عذاب الهی بر اثر پی کردن ناقة ، از قوم خویش فاصله گرفت و به دیاری دیگر شتافت .

فتولی عنهم

جمله «تولی عنهم» عطف بر «فعفروا الناقة» در آیه 77 است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 3

3_ اقوام نوح، هود، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند.

مثل ما اصاب قوم نوح... و ما قوم لوط منکم ببعید

1198- عذاب دنیوی قوم عاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 58 - 9

9_ کفر پیشگان قوم عاد، علاوه بر عذاب دنیوی به عذاب آخرت نیز گرفتار خواهند شد.

و نَجِّينَ-هم من عذاب غلیظ

ص: 733

برداشت فوق ، براساس این احتمال است که مراد از «عذاب» در جمله «وَنَجِّنَاهُمْ مِنْ عَذَابٍ»، عذاب اخروی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 3

3_ اقوام نوح ، هود ، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان ، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند .

مثل ما أصاب قوم نوح . . . و ما قوم لوط منكم ببعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 11

11 - عذاب اخروی قوم عاد ، سخت تر و ذلت بارتر از عذاب دنیوی آنان

لنذيقهم عذاب الخزی فی الحیوه الدنیا و لعذاب الآخره أخزی

1199- عذاب دنیوی قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 83 - 2

2_ خداوند با خارج ساختن لوط و بستگان قومش از دیارشان ، وی را از عذاب مقدر شده برای قوم لوط نجات بخشید .

فانجینه و أهله

چون جمله «فانجینه» در مقابل جمله «كانت من الغبرین» (همسر لوط در زمره باقی ماندگان بود) قرار گرفته است، معلوم می شود نجات از عذاب قوم لوط در گرو خارج شدن از شهر و دیار آنان بوده است. بنابراین «فانجینه» یعنی: فانجینه باخراجنا اياه من بینهم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 1

1_ خداوند با فرو ریختن بارانی بی نظیر (بارشی از سنگ) بر سر قوم لوط ، آنان را به هلاکت رساند .

و أمطرنا علیهم مطراً

«مَطْرٌ» مفعول به برای «أمطرنا» است و نکره آمدنش حکایت از آن دارد که بارشی عجیب و بی نظیر بوده است و با توجه به آیه 82 از سوره

هود (و أمطرنا عليها حجارة ...) معلوم می شود که عذاب قوم لوط سنگباران بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 3

3_ اقوام نوح، هود، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند.

مثل ما أصاب قوم نوح... و ما قوم لوط منكم ببعید

ص: 734

1200- عذاب دنیوی قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 39 - 1, 2

1_ نوح (ع)، به کفرپیشگان قومش اعلام کرد که به عذاب دنیوی و اخروی، گرفتار خواهند شد.

فسوف تعلمون من یأتیة عذاب یخزیه و یحلّ علیه عذاب مقیم

با توجه به تکرار کلمه «عذاب» و توصیف عذاب دوم به همیشگی بودن، می توان گفت: مراد از «عذاب یخزیه»، عذاب دنیوی و مقصود از «عذاب مقیم»، آتش دوزخ است.

2_ عذاب دنیوی کافران قوم نوح، عذابی ذلت آور، خوارکننده و هلاک سازنده بود.

من یأتیة عذاب یخزیه

«إخزاء» (مصدر یخزیه) به معنای ذلیل و خوار کردن و نیز به معنای هلاک ساختن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 3

3_ اقوام نوح، هود، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند.

مثل ما أصاب قوم نوح... و ما قوم لوط منکم بیعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 6 - 5

5 - کافران تکذیب گر و ستیزه جوی قوم نوح و بعد از آنها، به دلیل دوزخی بودن، به عذاب دنیوی نیز گرفتار شدند.

فأخذتهم فکیف کان عقاب . و کذلک حقت کلمت ربک علی الذین کفروا أنّهم أصحاب النار

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که جمله «انّهم أصحاب النار» _ به تقدیر لام تعلیل _ در مقام تعلیل باشد؛ یعنی، چون آنان از دوزخیان هستند، به عذاب الهی گرفتار آمدند.

1201- عذاب دنیوی کافران

3_ کافران قوم شعیب شب هنگام به عذاب گرفتار شدند و صبحگاهش به هلاکت رسیدند . *

فأصبحوا في دارهم جثمين

برداشت فوق مبتنی بر این است که «اصبحوا» به معنای «ادخلوا فی الصباح» (داخل در صبح شدند) باشد، نه به معنای «صاروا». بر این مبنا «فأصبحوا ...» می رساند که هلاکت به هنگام صبح اتفاق افتاد و در نتیجه عذاب لرزش پیش از صبح، یعنی در شب، بر کافران قوم شعیب عارض شده است.

4_ کفرپیشگان قوم شعیب بر اثر عذاب الهی ، همگان به رو بر زمین افتادند و هلاک شدند .

فأصبحوا في دارهم جثمين

«جثوم» به معنای به زمین چسبیدن و حرکت نکردن است و برخی گفته اند به معنای فرو افتادن شخص است بر سینه خود.

7_ نزول عذاب بر کفرپیشگان قوم شعیب ، پاسخ خداوند به درخواست او (داوری میان مؤمنان و کافران)

ربنا افتح بیننا و بین قومنا بالحق . . . فأخذتهم الرجفه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 4

4_ کافران به قیامت و آنان که برای منحرف نشان دادن راه خدا تلاش می کنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

الذین . . . یبغونها عوجًا و هم بالأخره هم ک_فرون. أول_نک لم یكونوا معجزین فی الأ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 26 - 11

11_ کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذابهایی دردناک در دنیا

أن لاتعبدوا إلاّ الله إنی أخاف علیکم عذاب یوم ألیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 44 - 7

7_ گرفتار شدن کفرپیشگان و ستمکاران به عذاب دنیوی ، موجب رهایی آنان از عذاب اخروی نیست .

فکان من المغرقین . . . و قیل بعدًا للقوم الظ_لمین

بیان عذاب اخروی کفرپیشگان ، پس از بیان گرفتاری آنان به عذاب دنیوی ، اشاره به این نکته دارد که: نباید گمان شود اگر کافران به کیفر دنیوی و عذاب استیصال گرفتار شدند ، از عذابهای اخروی رهایی خواهند یافت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 6

6_ ستمگران ، مشرکان و کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

و أخذ الذین ظلموا الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 5

5_ کفرپیشگان امت های گذشته به عذاب های دنیوی گرفتار شدند .

وقد خلت من قبلهم المثلت

«مثلات» (جمع مُثله) به معنای عقوبتها و عذابهاست. عذابها و عقوبتها بدان اعتبار «مثلات» _ که از ماده مِثَل (مانند) است _ گفته می شود که آن را مثال قرار می دهند برای اینکه دیگران از آن عبرت گرفته و از عوامل آن بپرهیزند. از معانی «خلوّ» (مصدر خلت) گذشتن و سپری شدن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 40 - 3

3_ نزول عذاب های دنیوی بر کفرپیشگان و متخلفان از آیین الهی حتی پس از وفات پیامبر (صلی الله علیه و آله) نیز امری محتمل و ممکن است .

ص: 736

وإن مَّا نُرِيَنَّكَ بعض الذي نعدهم أو نتوفينك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 72 - 3, 6, 1

1 - مأموریت پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای ابلاغ تهدید خداوند به کافران، مبنی بر نزدیک بودن عذاب دنیایی آنان

قل عسی أن یکون ردف لکم بعض الذي تستعجلون

تعبیر «ردف لکم» (در پی شما است) کنایه از قریب الوقوع بودن مجازات کافران می باشد. گفتنی است که «الذی تستعجلون» هم شامل عذاب دنیوی می شود و هم عذاب اخروی. بنابراین عبارت «بعض الذی» نشانگر عذاب دنیایی خواهد بود.

2 - عذاب دنیوی، تنها بخشی از مجازات های الهی برای کافران است، نه همه آن.

ردف لکم بعض الذي تستعجلون

قید «بعض» می رساند که همه وعیدهای الهی در حق کافران، در این دنیا اعمال نمی شود؛ بلکه آنچه در این جا اعمال می شود، تنها جزئی از مجازات ها است و بقیه برای جهان آخرت می ماند.

3 - تقدیر کیفر اخروی برای کافران، علاوه بر کیفر دنیوی آنان

ردف لکم بعض الذي تستعجلون

همان طور که گفته شد، قید «بعض الذی..» می رساند که عذاب دنیوی تنها بخشی از مجازات های الهی است که در حق کافران اعمال می شود و آنان باید در انتظار کیفرهای اخروی نیز باشند.

6 - تهدید کافران به نزدیک بودن بخشی از عذاب دنیوی وعده داده شده به آنان

ردف لکم بعض الذي تستعجلون

مراد از «الذی تستعجلون» می تواند تنها عذاب دنیایی باشد. بنابراین «بعض الذی تستعجلون»؛ یعنی، بخشی از آن عذاب که خواستار شتاب آن هستید، در پی شما است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 66 - 3

3 - عذاب شدن برخی از کافران و عذاب نشدن برخی دیگر در دنیا، به مشیت خدا بستگی دارد.

ولو نشاء لطمسنا على أعينهم .. فأتى بيصرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 85 - 4

4 - آشكار شدن خسارت و زيان كارى مشركان و كافران قدرتمند و حق ناپذير ، به وقت نزول عذاب الهى بر ايشان در دنيا

لما رأوا بأسنا .. و خسرها لك الك فرون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

18 - ذاريات - 51 - 60 - 5

5 - كافران ، در معرض عذاب دنيوى ، افزون بر كيضر سخت و حتمى آخرت

فإن للذين ظلموا ذنوباً مثل ذنوب أصحابهم .. فويل للذين كفروا من يومهم الذى يوع

در صورتى كه «يومهم ..» نظر به روز قيامت و آيه قبل (مثل ذنوب أصحابهم) نظر به كيضرهاى دنيوى داشته باشد، برداشت

ص: 737

بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 45 - 5

5 - فرجام شوم و هلاکت بار ، درکمین کافران [در دنیا ، هنگام مرگ و یا در آخرت]

یل_قوا یومهم الذی فیه یصعقون

تعبیر «الذی فیه یصعقون» (روزی که در آن بیهوش خواهند افتاد)، نشان دهنده سختی حال کافران به هنگام واقعه عذاب است. گفتنی است که مراد از روز عذاب، می تواند روز عذاب استیصال، یا روز عذاب قیامت و یا هنگام مرگ باشد.

1202- عذاب دنیوی کافران مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 37 - 4

4- کافران مکه ، در آستانه شکست و عذاب دنیوی قرار گرفته بودند .

سأوریکم ءای_تی

برداشت یاد شده مبتنی براین است که مراد از «آیات» شکست کفار مکه و عذاب دنیوی آنان باشد. گفتنی است مکی بودن این آیات، مؤید برداشت یاد شده است.

1203- عذاب دنیوی گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 17 - 11

11 - جوامع گمراه و گنه کار ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

فاستحبّوا العمی علی الهدی فأخذتهم ص_عقه العذاب الھون بما كانوا یکسبون

1204- عذاب دنیوی گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- گنهکاران فسق پیشه ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

فأنزّلنا علی الذین ظلموا رجزاً من السماء بما كانوا یفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 162 - 6

6_ گنهکاران و ستم پیشگان در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی هستند .

ص: 738

فأرسلنا عليهم رجلاً من السماء بما كانوا يظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 17

17_ گنهکاران و تکذیب کنندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار آمدن به عذاب های دنیوی اند .

و لا یردّ بأسنا عن القوم المجرمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 17 - 11

11 - جوامع گمراه و گنه کار ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

فاستحبّوا العمی علی الهدی فأخذتهم صـعقه العذاب الھون بما كانوا یکسبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 40 - 4

4- عذاب های دنیوی مجرمان ، پیش در آمد کیفر نهایی آنان در آخرت

أهلکنهم إثمهم كانوا مجرمین . . . إنّ یوم الفصل میقـتھم أجمعین

از ارتباط این آیه با آیات پیشین، مطلب یاد شده قابل استفاده است.

1205- عذاب دنیوی مانعان از سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 5

5_ مانعان راه خدا و آنان که به خدا دروغ می بندند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

و من أظلم ممن افتری علی الله کذباً . . . أولـئک لم یكونوا معجزین فی الأرض

جمله «أولـئک لم یكونوا . . .» کنایه از تهدید به عذاب است و «فی الأرض» می تواند دلیل بر دنیوی بودن آن عذاب باشد.

1206- عذاب دنیوی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 6

6_ مجرمان و تبهکاران در خطر گرفتاری به عذاب های دنیوی و سرنوشتی شوم

فانظر کیف كان عقبه المجرمين

ص: 739

1207- عذاب دنیوی مخالفان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 16

16_ انکار کنندگان ربوبیت خدا ، مخالفان پیامبران و پیروی کنندگان از سرکشان ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

و لما جاء أمرنا .. و تلک عاد جحدوا بأی_ت ربهم ... و اتبعوا أمر کل جبار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 31 - 12

12 - عذاب شدن مخالفان پیامبران در دنیا از سوی خداوند ، کاملاً مطابق با عدل و داد است .

و ما اللّٰه یرید ظلماً للعباد

1208- عذاب دنیوی مستکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 16 - 8

8 - عذاب دنیایی جوامع مستکبر ، پس از اتمام حجت و در پی آشکار شدن حق ناپذیری و عناد آنان است .

إذ جاءتهم الرسل .. و كانوا بأی_تنا یجحدون . فأرسلنا علیهم ریحاً

1209- عذاب دنیوی مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 18 - 11

11_ گرفتاری گنهکاران یهود و نصارا به عذاب های دنیوی *

قل فلم یعذبکم بذنوبکم

چون مسیحیان خود را مصون از عذاب قیامت می دانند، بنابراین در صورتی استدلال تمام است که مراد از عذاب، عذابهای دنیوی باشد.

1210- عذاب دنیوی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 67 - 6

6_ ستمگران ، مشرکان و کفرپیشگان ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

وَأَخِذْ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 740

10_ ستمگران ، مشرکان و آنان که در مبادلات کم فروشی کرده و عدل و انصاف را رعایت نکنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) هستند .

وَأَخَذت الذین ظلموا الصیحه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 2

2_ مشرکان ، در خطر گرفتار آمدن به عذاب های الهی در دنیا و آخرتند .

أفأمنوا أن تأتيهم غـ شیه من عذاب الله أو تأتيهم الساعه

برداشت فوق بر این اساس است که مراد ضمیر در «أفأمنوا» مشرکانی باشند که در آیه قبل از آنان سخن گفته شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 27 - 1

1- خداوند ، مشرکان توطئه گر علیه دین را علاوه بر عذاب دنیوی ، در قیامت به صورت تحقیر آمیزی خوار خواهد ساخت .

قد مکر الذین من قبلهم ... و أنت هم العذاب ... ثم یوم القیـ مه یخزیهم و یقول این

«خزی» در لغت به معنای شکست و ذلت است. این حالت گاهی از ناحیه خود شخص عارض می شود و گاهی از سوی دیگری. در صورتی که از سوی دیگری باشد، همراه با خفت و تحقیر است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 85 - 4

4 - آشکار شدن خسارت و زیان کاری مشرکان و کافران قدرتمند و حق ناپذیر ، به وقت نزول عذاب الهی بر ایشان در دنیا

لما رأوا بأسنا .. و خسرها لک الفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 6 - 12

عليهم دائرة السوء . . . و أعدّ لهم جهنّم

تعبیر «دائرة السوء» _ با توجه به ذیل آیه (اخبار به عذاب جهنم) _ می تواند ناظر به عذاب و سختی های دنیا باشد.

1211- عذاب دنیوی مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 10 - 3

3- تهدید مشرکان حق ستیز مکه ، از سوی خداوند به عذابی دنیوی و تیره کننده زندگی

فارتقب یوم تأتي السماء بدخان مبین

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که «دخان مبین»، کنایه از تیره روزی و عذاب دنیوی باشد، چه این که برخی از

ص: 741

مفسران این آیه را پاسخی به دعای پیامبر(صلی الله علیه و آله) دانسته اند که از خداوند خواست تا برای بیدار شدن مشرکان، آنان را به قحطی ای همچون دوران یوسف مبتلا کند.

1212- عذاب دنیوی مفتریان بر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 5

5_ مانعان راه خدا و آنان که به خدا دروغ می بندند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

و من أظلم ممن افترى على الله كذبًا . . . أولئك لم يكونوا معجزين في الأرض

جمله «أولئك لم يكونوا . . .» کنایه از تهدید به عذاب است و «فی الأرض» می تواند دلیل بر دنیوی بودن آن عذاب باشد.

1213- عذاب دنیوی مفسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 6

6_ مجرمان و تبهکاران در خطر گرفتاری به عذاب های دنیوی و سرنوشتی شوم

فانظر كيف كان عقبه المجرمين

1214- عذاب دنیوی مکذبان آخرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 1

1_ پیامبر(صلی الله علیه و آله) منکران ربوبیت خدا و انکار کنندگان سرای آخرت را به عذاب های دنیوی هشدار می داد .

و يستعجلونك بالسيئه

1215- عذاب دنیوی مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 129 - 4

4 - کفرورزان به آیات و هدایت های الهی ، سزاوار کیفر و عذاب در دنیا هستند .

و لولا کلمه سبقت من ربک لکان لزاماً

کلمه «لزاماً» مصدر باب مفاعله است و خبر قرار گرفتن مصدر، حاکی از مبالغه است. بنابراین مفاد جمله «لکان لزاماً» چنین می شود:
[اگر سنت مهلت نبود]عذاب، ملازم مخالفان بود و [حتی اندک زمانی] از آنان فاصله نمی گرفت.

ص: 742

1216- عذاب دنیوی مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 5

5- عذاب تکذیب کنندگان پیامبران در آخرت ، بسی بزرگ تر و شدیدتر از عذاب ذلت بار آنان در دنیا است .

فأذاقهم الله الخزی فی الحیوه الدنیا و لعذاب الآخره أكبر

بزرگ تر بودن عذاب اخروی، می تواند اشاره به شدیدتر بودن آن در مقایسه با عذاب های دنیایی باشد.

1217- عذاب دنیوی مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 16

16_ انکار کنندگان ربوبیت خدا ، مخالفان پیامبران و پیروی کنندگان از سرکشان ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

و لما جاء أمرنا .. و تلک عاد جحدوا بأی_ت ربهم ... و اتبعوا أمر کل جبار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 1

1_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) منکران ربوبیت خدا و انکار کنندگان سرای آخرت را به عذاب های دنیوی هشدار می داد .

و یتعجلونک بالسیئه

1218- عذاب دنیوی مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 1

1_ انکار کنندگان قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) و اخروی اند .

أفأمنوا أن تأتيهم غ_شیه من عذاب الله أو تأتيهم الساعه

ضمیر در «أفأمنوا» می تواند به «أكثر الناس» در آیه 103 باز گردد. در این صورت مقصود از آن ضمیر کسانی اند که به قرآن و وحی الهی و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافر شدند و آنها را انکار کردند.

1219- عذاب دنیوی مکذبان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 107 - 1

1_ انکار کنندگان قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (عذاب استیصال) و اخروی اند

ص: 743

أفأمنوا أن تأتيهم غـ شيه من عذاب الله أو تأتيهم الساعة

ضمير در «أفأمنوا» می تواند به «أكثر الناس» در آیه 103 باز گردد. در این صورت مقصود از آن ضمیر کسانی اند که به قرآن و وحی الهی و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) کافر شدند و آنها را انکار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 110 - 17

17_ گنهکاران و تکذیب کنندگان پیامبر (صلی الله علیه و آله) در خطر گرفتار آمدن به عذاب های دنیوی اند .

و لا یردّ بأسنا عن القوم المجرمین

1220- عذاب دنیوی مکذبان نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 6 - 5

5- کافران تکذیب گر و ستیزه جوی قوم نوح و بعد از آنها ، به دلیل دوزخی بودن ، به عذاب دنیوی نیز گرفتار شدند .

فأخذتهم فكيف كان عقاب . و كذلك حقّت كلمت ربك على الذين كفروا أنّهم أصحاب النار

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که جمله «انّهم أصحاب النار» _ به تقدیر لام تعلیل _ در مقام تعلیل باشد؛ یعنی، چون آنان از دوزخیان هستند، به عذاب الهی گرفتار آمدند.

1221- عذاب دنیوی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 55 - 9

9_ اعطای امکانات دنیوی فراوان به منافقان از جانب خداوند ، تنها به منظور عذاب و گرفتاری آنان در این دنیا است .

إنما یرید الله لیعذبهم بها فی الحیوه الدنیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 57 - 6

6_ رنج و اضطراب منافقان در جامعه اسلامی ، با وجود داشتن مال و فرزند بسیار ، نمودی از عذاب دنیوی آنان *

فلا تعجبک أموالهم و لا أولادهم إنما يريد الله ليعذبهم بها فی الحیوه الدنیا . . . ل

برداشت فوق بدین احتمال است که بیان زندگی دشوار منافقان، نمودی از عذاب دنیوی آنان باشد که در آیات قبل ذکر شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 28

28_ هیچ کس توانایی ندارد که به منافقان ، هنگام گرفتار آمدنشان به عذاب دنیوی و اخروی ، یاری رساند .

يعذبهم الله . . . و ما لهم فی الأرض من ولیّ و لا نصیر

ص: 744

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 85 - 8,9

8_ اعطای امکانات دنیوی فراوان به منافقان از جانب خدا ، تنها مایه عذاب و گرفتاری آنان در دنیاست .

إنما يريد الله أن يعذبهم بها في الدنيا

9_ تحقق اراده الهی به عذاب دنیوی منافقان ، از طریق اعطای مال و فرزند فراوان و نعمت های ظاهری به آنان

إنما يريد الله أن يعذبهم بها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 12

12_ منافقان مرموز و نهانکار ، دارای عذابی در دنیا و برزخ و نیز در قیامت *

سنعذبهم مرتين ثم يردون إلى عذاب عظيم

به احتمال اینکه مراد از عذاب قبل از آخرت، یکی عذاب دنیوی و دیگری عذاب برزخ باشد، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 6 - 12

12 - منافقان و مشرکان ، گرفتار عذاب دنیوی و اخروی

عليهم دائرة السوء... و أعد لهم جهنم

تعبیر «دائرة السوء» _ با توجه به ذیل آیه (اخبار به عذاب جهنم) _ می تواند ناظر به عذاب و سختی های دنیا باشد.

1222- عذاب دنیوی منحرف کنندگان سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 20 - 4

4_ کافران به قیامت و آنان که برای منحرف نشان دادن راه خدا تلاش می کنند ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

الذین... یبغونها عوجًا و هم بالأخره هم ک_فرون. أولئك لم یكونوا معجزین فی الأ

1223- عذاب دنیوی همجنس بازان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 8

8_ همجنس بازی ، ظلم است و جوامع مبتلا به آن ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

و ما هی من الظالمین ببعید

مصدق مورد نظر برای «الظالمین» به قرینه آیات گذشته ، همجنس بازان می باشد.

ص: 745

1224- عذاب دنیوی یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 85 - 20

20 - گرفتار شدن به خواری و ذلت در دنیا ، سزای یهودیانی است که همدیگر را کشتند و همکیشان خورا از دیارشان بیرون راندند .

تقتلون أنفسکم . . . فما جزاء من يفعل ذلك منكم إلا خزي في الحیوه الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 18 - 11

11 _ گرفتاری گنهکاران یهود و نصارا به عذاب های دنیوی *

قل فلم يعذبكم بذنوبكم

چون مسیحیان خود را مصون از عذاب قیامت می دانند، بنابراین در صورتی استدلال تمام است که مراد از عذاب، عذابهای دنیوی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 11

11 _ یهودیان تجاوزگر ایله ، علاوه بر چشیدن عذاب های دنیوی ، تا قیامت به عذاب های برزخی گرفتار خواهند بود .

و إذ تأذن ربك ليعثن عليهم إلى يوم القيمة من يسومهم سوء العذاب

برداشت فوق مبتنی بر این است که مراد از ضمیر «علیهم» یهودیان مسخ شده ایله باشد. بر این اساس مقصود از «سوء العذاب» عذابهای

دنیوی نیست، بلکه به دلیل «إلى يوم القيمة» مراد عذابهای برزخی خواهد بود. یعنی: «ليعثن عليهم من بعد موتهم إلى يوم القيمة ...»

1225- عظمت عذاب دنیوی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 21

21- روز فرارسی عذاب دنیوی مشرکان و کافران ، روزی بس شگفت و عظیم

إني أخاف عليكم عذاب يوم عظيم

مراد از «عذاب یوم عظیم» ممکن است عذاب دنیوی باشد.

1226- عظمت عذاب دنیوی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 21 - 21

ص: 746

21- روز فرارسی عذاب دنیوی مشرکان و کافران ، روزی بس شگفت و عظیم

إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ

مراد از «عذاب یوم عظیم» ممکن است عذاب دنیوی باشد.

1227- عوامل نجات از عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 4 - 3

3- عبادت خداوند ، رعایت تقوای الهی و اطاعت از پیامبران ، از موجبات آمرزش گناهان و نجات از عذاب الهی در دنیا

أَنْ أَعْبُدُوا اللَّهَ... يَغْفِرُ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخْرِكُمُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى

1228- کافران و عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 37 - 14

14_ کفرپیشگان و ستمگران ، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند .

و لَاتَخَطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ

1229- منشأ عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 66 - 3

3- عذاب شدن برخی از کافران و عذاب نشدن برخی دیگر در دنیا ، به مشیت خدا بستگی دارد .

و لَوْ نَشَاءُ لَطَمَسْنَا عَلَى أَعْيُنِهِمْ... فَأَنَّى يُبْصِرُونَ

1230- منشأ نجات از عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 9

9- رهایی از عذاب الهی در دنیا و آخرت ، جز با جلب رضای خداوند و با اراده او ممکن نیست .

فلم یجدوا لهم من دون الله أنصارًا

برداشت یاد شده، از تعبیر «من دون الله» (بدون خداوند) استفاده می شود.

ص: 747

1231- موجبات عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 65 - 5,7

5 - بنی اسرائیل در خطر گرفتار آمدن به عذاب های دنیوی (ذلیل گشتن ، مطرود شدن و . . .) در صورت ایمان نیاوردن به قرآن و انجام ندادن اعمال صالح

و لقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبت فقلنا لهم کونوا قرده خستین

در آیات گذشته (از 41 تا 45 و نیز آیه 62) خداوند بنی اسرائیل را به ایمان و تصدیق قرآن و انجام اعمال صالح دعوت کرد و در آیه مورد بحث سرگذشت شوم اسحاب سبت را یادآور شد تا هشداری باشد به آنها که مبادا با سرپیچی از دعوت خدا و فرمانهای او، به سرنوشتی همانند اصحاب سبت گرفتار آیند.

7 - سرپیچی کنندگان از احکام الهی در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی (ذلیل گشتن و مطرود شدن) هستند .

و لقد علمتم الذین اعتدوا منکم فی السبت فقلنا لهم کونوا قرده خستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 66 - 4

4 - امت های گنهکار و متمرّد از فرمان خدا، در خطر گرفتار شدن به کیفر های دنیوی و سرنوشتی شوم

فجعلنہا نکالا لما بین یدیہا و ما خلفہا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 153 - 7

7 - برخی گناهان، در پی دارنده عقوبت های دنیوی است .

فقالوا أرنا الله جہرہ فأخذتہم الصعقہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 160 - 2

2 - گناه و تخلف از فرامین خدا می تواند در پی دارنده کیفر و عقوبت های دنیوی باشد .

فبظلم من الذين هادوا حرمنا عليهم طيبات أحلت لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 49 - 2

2_ ترس و اندوه، عذاب دنیوی تکذیب کنندگان آیات الهی

فمن آمن وأصلح فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون. و الذين كذبوا بآيتنا يمسههم العذاب

مطرح شدن عذاب برای تکذیب کنندگان، پس از نفی ترس و اندوه برای مؤمنان، اشاره به این است که عذاب دنیوی تکذیب کنندگان همان ترس و اندوه دنیوی آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 4 - 7

7_ تخلف جوامع از فرامین خدا، موجب سقوط معنوی آن جوامع و زمینه ساز گرفتاری آنان به عذاب دنیوی (عذاب

ص: 748

استیصال).

و لا تتبعوا .. و کم من قریه أهلکنها

برداشت فوق بر این اساس است که «فاء» در «فجاءها» بیانگر ترتیب باشد. بر این مبنا مراد از هلاکت، هلاکت معنوی خواهد بود. یعنی جوامعی در گذشته منحرف شدند و پس از آن گرفتار عذاب الهی گشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 64 - 6

6_ تکذیب کنندگان آیات الهی ، در خطر گرفتار شدن به عذاب دنیوی هستند .

و أعرقنا الذین کذبوا بآیتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 92 - 2

2_ تکذیب کنندگان انبیای الهی و رسالت های آنان در خطر نابودی با نزول عذابی سخت و ویرانگر

الذین کذبوا شعبیاً کأن لم یغنوا فیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 165 - 7

7_ فسق و ستمگریِ یهودیان ایله ، مایه نزول عذاب الهی بر آنان شد .

أخذنا الذین ظلموا بعذاب بئیس بما كانوا یفسقون

«ما» در «بما كانوا» مصدریه و «باء» سببیه است _ یعنی: أخذناهم بسبب فسقهم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 13 - 6

6_ ستیزه جویان با خدا و رسول در معرض گرفتار شدن به عقوبت های شدید دنیوی

ذلک .. و من یشاقق الله و رسوله فإن الله شدید العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 70 - 21, 22

21_ نزول عذاب بر امت های کافر پیشین ، پس از اصرار و مداومت آنان بر ظلم و حق ناپذیری

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

فعل «کانوا» به همراه «یظلمون» افاده استمرار می کند.

22_ اصرار بر ظلم و گناه ، عامل نزول عذاب الهی

و لکن کانوا أنفسهم یظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 89 - 2, 3

2_ مخالفت و ستیزه جویی با پیامبران ، موجب گرفتار شدن به عذاب های الهی در دنیا است .

ص: 749

و ی قوم لایجر منکم شقاقی آن یصیبکم مثل ما أصاب قوم نوح

«شقاق» به معنای مخالفت و دشمنی است. کلمه «شقاقی» اضافه به مفعول شده و فاعلش محذوف می باشد؛ یعنی، عداوتکم ایای. «جرم» (مصدر لایجر منکم) به معنای کسب کردن است. قابل ذکر است که هر چند نهی در آیه شریفه متوجه کسب کردن شده، ولی در حقیقت شقاق، مورد نهی قرار گرفته است. بنابراین، جمله «لایجر منکم...»؛ یعنی، با من عداوت نکنید که عداوت با من، مایه نزول عذابی همانند عذاب قوم نوح و... بر شما خواهد شد.

3_ اقوام نوح، هود، صالح و لوط به خاطر مخالفت با پیامبران و ستیزه جویی با آنان، به عذاب های دنیوی مبتلا شدند.

مثل ما أصاب قوم نوح... و ما قوم لوط منکم بیعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 31 - 14

14_ آنان که با قرآن و رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مبارزه می پردازند، در خطر گرفتار شدن به عذاب های دنیوی اند.

و لایزال الذین کفروا تصیبهم بما صنعوا قارعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 44 - 7

7- ظلم، گناهی نابخشودنی و در پی دارنده عذاب الهی در دنیا

و لاتحسبنّ الله غفلاً عما یعمل الظالمون... و أنذر الناس یوم یأتیهم العذاب فی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 36 - 18

18- برخی از گناهان، در پی دارنده عذاب دنیوی اند.

فانظروا کیف کان عقه المکذبین

دعوت به دقت و ژرف کاوی در فرجام تکذیب کنندگان انبیا، مشعر به این نکته است که تکذیب گران گرفتار عذاب شده اند. بنابراین به دست می آید که برخی از گناهان (تکذیب انبیا) عذاب دنیوی در پی دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 45 - 10

10- ارتکاب برخی از گناهان ، عذاب دنیوی در پی دارد .

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم الأرض أو يأتيهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 113 - 7

7- فقر ، ناامنی و عذاب دنیوی ، دستاورد تکذیب کنندگان انبیا و رسولان الهی

فأذقها الله لباس الجوع والخوف . . . رسول منهم فكذبوه فأخذهم العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 69 - 7

ص: 750

7- کفر به خداوند ، موجب کیفر شدن به وسیله بلا های طبیعی

فیرسل علیکم قاصفاً من الريح فیغرقکم بما کفرتم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 19 - 1،2

1 - اشاعه فحشا در میان مردم ، گناهی بزرگ و در پی دارنده عذابی دردناک در دنیا و آخرت

إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفُحْشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرِ

«فاحشه» به هر عمل و سخن بسیار زشت گفته می شود و این واژه کنایه از گناه زنا و فساد جنسی است. عبارت «أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ» نیز به دو گونه قابل معنا و تفسیر کردن است: 1_ اشاعه فحشا و رواج گناهان جنسی. 2- رواج و پخش اخبار مربوط به فحشا و روابط جنسی دیگران، که در این صورت کلمه ای در تقدیر است؛ یعنی، «أَنْ تَشِيعَ خَبْرَ الْفَاحِشَةِ».

2 - بازی با حیثیت مؤمنان و بدنام ساختن آنان ، معصیتی بزرگ و دارای فرجامی سخت و دردناک در دنیا و آخرت

إِنَّ الَّذِينَ يَحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفُحْشَةُ فِي الَّذِينَ ءَامَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 42 - 16

16 - غیر از شرک ، گناهان دیگری وجود دارد که موجب گرفتار شدن به عذاب دنیوی می شود .

فانظروا کیف كان عـقبه الذین . . . كان أكثرهم مشرکین

فرمان به مطالعه در عاقبت کسانی که به خاطر انحراف و پیمودن راه نادرست، گرفتار عذاب شدند و آنگاه یادآوری این نکته که اکثر آنان، مشرک بودند، نشان می دهد که در میان گرفتار شدگان به عذاب، غیر مشرک هم بوده اند. بدیهی است از آن جایی که موحدان، گرفتار عذاب نمی شوند، به دست می آید که آنان، گناهکار بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 40 - 5

5 - کفر و حق ستیزی ، موجب عذاب ذلت بار دنیایی و عذاب فراگیر و دائمی دوزخ

من یأتیه عذاب یخزیه و یحلّ علیه عذاب مقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 45 - 9

9- انکار و یا تردید در حقانیت قرآن ، موجب استحقاق عذاب دنیایی است .

و لولا کلمه سبقت من ربک لقضی بینهم

از این که سنت الهی بر امهال است، استفاده می شود که کافران مستحق عذاب اند (هرچند که عذاب نشوند).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 14 - 10

10 - تفرقه افکنی و اختلاف دینی ، عامل استحقاق عذاب دنیوی از سوی خداوند

و لولا کلمه سبقت من ربک إلى أجل مسمی لقضی بینهم

از یادآوری مهلت برای مجرمان، می توان استفاده کرد که آنان مستحق عذاب اند؛ ولی مهلت از پیش تعیین شده الهی، مانع

ص: 751

نزول عذاب بر آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 48 - 9

9 - استهزا و تمسخر آیات الهی ، در پی دارنده عذاب ها و گرفتاری های دنیایی

إذا هم منها يضحكون . . . و أخذنهم بالعذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 5 - 6

6 - كفر ، از موجبات عذاب و دارای پیامدی تلخ در دنیا و آخرت

الذين كفروا من قبل فذاقوا وبال أمرهم ولهم عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 10 - 4

4 - عصیان فرمان های پیامبران ، از موجبات عقوبت سخت الهی در دنیا

فعصوا رسول ربهم فأخذهم أخذة رابيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 25 - 5

5 - بت پرستی و ارتکاب خطا ها و گناهان ، از موجبات عذاب الهی در دنیا و عالم برزخ است .

مما خطى—تهم أغرقوا فأدخلوا نارًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 27 - 12

12 - گمراه کردن مردم ، از موجبات نزول عذاب الهی در دنیا

رب لا تنذر على الأرض من الكفرين . . . إن تذرهم يضلوا عبادك و لا يلدوا إلا فاجرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 25 - 7

7 - تکذیب پیامبران و معجزات آنان ، سرپیچی از رهنمود های ایشان و بازداشتن مردم از گرایش به آنان ، مایه گرفتاری به عذاب در دنیا و آخرت

فأخذ الله نكال الآخرة والأولى

1232- نجات از عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 752

4_ از حقوق مؤمنان بر خداوند ، نجات آنان از عذاب های دنیوی است .

كذلك حقاً علينا ننج المؤمنين

1233- ویژگیهای عذاب دنیوی مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 26 - 1

1 - عذاب دنیایی تکذیب کنندگان پیامبران الهی در تاریخ ، عذابی ذلت بار و خوارکننده بود .

فأذاقهم الله الخزي في الحيوه الدنيا

1234- هشدار به عذاب دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 1

1_ پیامبر (صلی الله علیه و آله) منکران ربوبیت خدا و انکار کنندگان سرای آخرت را به عذاب های دنیوی هشدار می داد .

و يستعجلونك بالسيئه

عذاب های

1235- استهزای عذاب های خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیا - 21 - 38 - 4

4- کافران دین ستیز مکه ، وعده ها و تهدید های الهی (عذاب ، کیفر اخروی و . . .) را مورد استهزا و تمسخر قرار می دادند .

و يقولون متى هـ ذا الوعد

جمله استفهامیه «و يقولون متى هـ ذا الوعد» برای تهکم و استهزا است.

1236- بی نظیری عذاب های اخروی

1 - عذاب های الهی در آخرت ، بی نظیر و غیر قابل تشبیه با عذاب های دیگران است .

فیومئذ لا یعدّب عذابه أحد

ضمیم «عذاب» به «ربّک» در آیات پیشین برمی گردد و مفاد آیه شریفه، این است که در قیامت، مانند عذاب خداوند هیچ

ص: 753

کس عذاب نمی کند.

1237- حتمیت عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 26 - 2

2- عذاب های الهی در آخرت ، گریزناپذیر است .

و لایوثق وثاقه أحد

1238- زمینه عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 26 - 3

3 - کسانی که یتیمان را گرمی نداشته و بر تغذیه مساکین توصیه نمی کنند و به ناحق ارث دیگران را تصرف کرده و به مال دنیا دل بسته اند ، در قیامت به سخت ترین شکل به بند کشیده خواهند شد .

لا تکرمون ... لاتحـضون ... تأکلون ... تحبّون ... و لایوثق وثاقه أحد

ممکن است ضمیر «وثاقه» به «الإنسان» برگردد. در این صورت «وثاق» به مفعول خود اضافه شده است.

1239- زمینه نجات از عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 27 - 4

4- آزمون دانستن فقر و غنا ، گرمی داشت یتیمان ، سیر کردن گرسنگان ، تصرف نکردن ارث دیگران و پرهیز از مال دوستی ، زمینه ساز اعتماد به رهایی از صحنه های وحشت بار قیامت

فأما الإنسان إذا ما ابتلیه . . . یـأیتها النفس المطمئنّه

«نفس مطمئن» _ به قرینه آیات پیشین _ انسانی است که از اوصاف ذکر شده در آن آیات، مبرّا باشد.

1240- شدت عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 6

6 - عذاب های آخرت ، نسبت به کیفر های دنیوی ، شدیدتر و پایدارتر است .

وللعذاب الآخره أشدّ وأبقى

ص: 754

1241- عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 12 - 3

3 - قید و بند های گران و آتش افروخته ، از عذاب های الهی در قیامت

إِنَّ لَدِينَا أُنْكَالًا وَ جَحِيمًا

1242- عذاب های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 4

4- به هلاکت رساندن گروهی از مردم و به دنبال آن ایجاد بحران روانی در بازماندگان ، از جمله عذاب های دنیوی خداوند

أَوْ يَأْخُذْهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 6

6 - عذاب های آخرت ، نسبت به کیفر های دنیوی ، شدیدتر و پایدارتر است .

و لعذاب الأخره أشدّ و أبقى

1243- عوامل عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 25 - 2

2 - ترک یتیم نوازی ، بی توجهی به تغذیه فقیران ، تصاحب ارث دیگران و دلبستگی شدید به ثروت ، مایه گرفتاری به عذابی بی نظیر در قیامت

فيومئذ لا يعذب عذابه أحد

ضمیر «عذابه»، ممکن است به انسان برگردد که در آیات پیشین ویژگی های او بیان شده بود. در این صورت عذاب _ که اسم مصدر و به

معنای تعذیب است _ به مفعول خود اضافه شده است و مفاد آیه شریفه این است که عذاب کردن آن فرد، به گونه ای انجام می گیرد که کسی _ جز خداوند _ آن گونه عذاب نمی کند.

1244- فلسفه عذاب های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 21 - 3

ص: 755

3- هدف اصلی عذاب های دنیوی خداوند ، تنبّه و بازدارندگی است و نه تنبیه تنها .

ولنذيقنهم من العذاب الأدنى .. لعلهم يرجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 27 - 11

11 - عذاب و کیفر الهی در دنیا حکمت آمیز است .

مما خطیٰ - تمهم أغرقوا .. رب لاتذر علی الأرض من الـک فرین ديارًا . إنک إن تذر

1245- موجبات عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 45 - 1

1 - کافران صدر اسلام ، نسبت به هشدار های الهی مبنی بر پرهیز از گناه و رفتاری که موجب مجازات الهی در دنیا (عذاب استیصال) و در آخرت می شود ، بی اعتنایی کرده و گوش فرامی دادند .

و إذا قیل لهم اتقوا ما بین یدیکم و ما خلفکم

بیشتر مفسران بر آنند که مقصود از «ما بین یدیکم» (آنچه در پیش روی شما است) گناهی است که موجب مجازات های الهی در دنیا (همچون غرق شدن) می شود و مقصود از «ما خلفکم» (آنچه پشت سر شما است) گناهی است که بعداً موجب مجازات الهی در آخرت می گردد. گفتنی است که تعبیر به «پشت سر» از آن رو است که هنوز نیامده و گویی پشت سر انسان در حرکت است. جواب «إذا»، به قرینه ذیل آیه بعد (کانوا عنها معرضین) «أعرضوا» است.

1246- موجبات عذاب های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 59 - 3,4,2

2- ستم گری و کفر برخی از جوامع پیشین ، مایه هلاکت آنان با عذاب ویران کننده الهی است .

أهلکنهم لَمَّا ظلموا

مراد از ظلم در «ظلموا» - به قرینه آیات قبل - إعراض از آیات خدا است.

3- کفر و ستم، باعث سقوط و هلاک ملت‌ها است.

و تلك القرى اهلكنهم لما ظلموا

4- نابود ساختن جوامع، در نتیجه گناه و ستم شان، سنت دیرینه الهی در کیفر ظالمان است.

و تلك القرى اهلكنهم لما ظلموا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 45 - 1

1 - کافران صدر اسلام، نسبت به هشدار های الهی مبنی بر پرهیز از گناه و رفتاری که موجب مجازات الهی در دنیا (عذاب استیصال) و در آخرت می شود، بی اعتنایی کرده و گوش فرامی دادند.

ص: 756

و إذا قيل لهم اتقوا ما بين أيديكم و ما خلفكم

بیشتر مفسران برآنند که مقصود از «ما بین ایدیکم» (آنچه در پیش روی شما است) گناہانی است که موجب مجازات های الهی در دنیا (همچون غرق شدن) می شود و مقصود از «ما خلفکم» (آنچه پشت سر شما است) گناہانی است که بعداً موجب مجازات الهی در آخرت می گردد. گفتنی است که تعبیر به «پشت سر» از آن رو است که هنوز نیامده و گویی پشت سر انسان در حرکت است. جواب «إذا»، به قرینه ذیل آیه بعد (کانوا عنها معرضین) «أعرضوا» است.

1247- ویژگیهای عذاب های اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 25 - 1

1 - عذاب های الهی در آخرت، بی نظیر و غیر قابل تشبیه با عذاب های دیگران است.

فیومئذ لا یعذب عذابه أحد

ضمیر «عذابه» به «ربک» در آیات پیشین برمی گردد و مفاد آیه شریفه، این است که در قیامت، مانند عذاب خداوند هیچ کس عذاب نمی کند.

1248- ویژگیهای عذاب های دنیوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 25 - 4

4 - امکان وجود مشابه، برای عذاب های دنیوی خداوند

فیومئذ

قید «یومئذ» بی نظیر بودن عذاب های الهی را به آخرت اختصاص داده است؛ بنابراین وجود مشابه را برای عذاب های دنیوی، نفی نکرده است.

ص: 757

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

